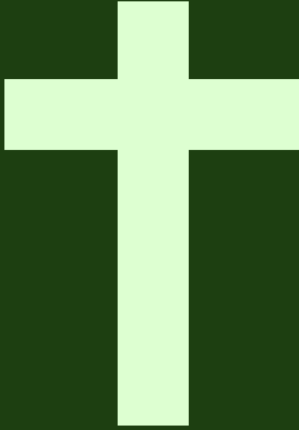

Magtubu tôô toj
bijare to kôrbi

Kimré: Magtubu tôô toj bijare to kôrbi New Testament

Magtubu tôô top bîpare to kôrbi

Kimré: Magtubu tôô top bîpare to kôrbi New Testament

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
9dffd176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84

Contents

Matiyé	1
Mark	55
Luk	90
Ja	145
Jé lê bay jé	187
Rômê	238
1 Kworêntinjê	265
2 Kworêntinjê	287
Galat	303
Epêsinjê	313
Pilipinjê	322
Kwolosinjê	329
1 Tésalonisinjê	335
2 Tésalonisinjê	341
1 Timoté	345
2 Timoté	352
Tit	357
Pilémô	361
Hébre	363
Jak	384
1 Piyêr	391
2 Piyêr	399
1 Ja	404
2 Ja	411
3 Ja	413
Jud	415
Pelal wo jô Ja	418

Kwôlo Dôri wo Emen wo Matiyé kôl kwôli bô magtubu tori a

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Matiyé li hen

Bô magtubu Kwôlo Dôri wo Matiyé a na, mawi kwôlo Mark na li bô magtubu tori a hen na, yi ya. Mawi kwôlê bi a na:

1. Ba kôl na kwôli ulê béré wo Ja ôbi lê batêm. (3: 1-12.)
2. Ba na kwôli batêm to Ja lij Jésu na lamê wo ôbi bare lam Jésu. (3: 13 - 4: 11.)
3. Ba na kwôli derê kwôlê wo Jésu dô men, gelé wo ôbi gelij ðiné are men, berarê wo ôbi berare bay ômpare a men sa iyé Galilé. (4: 12 - 18: 35.)
4. Ba na kergare to ôbi ô Jérusalêm a hen. (Sapitre 19-20.)
5. Ba kirija ôbi sa bij Jérusalêm na, ôbi wôl gañ né hen. Wulê wo jurgem bi wo hen deré kibri ba, na kwôli beréri men, kwôli deréri men, kwôli jê sé wori kamné men, kwôli sé wo ôbi si sa ðiné hen a men. (Sapitre 21-28.)

Nijba, sapitre 1 na 2 ná, kwôlo tumô wo Matiyé kôl bô magtubu tori a ba, na kwôli tô môn wo Jésu men, kwôli yêri men, kwôli kampare tori a men. Men, ôbi kôl kwôli gawra wo Jésu bi wo ôbi ða kelê kwôli bô magtubu tôri a hen. Jésu bi wo hen na, na Kelma ôbi gôlij na na wo Emen na genge ðiré béna hen men, ôbi na Emanuwêl (bôri na: Emen ba na na) men, na na Jésu a Emen né lij aña ôbi na kôl kwôliji bô magtubu tori to tumô hen men.

Kwôlo Dôri wo Matiyé ná, na magtubu to yi gay wôsa hende day kwa ari gelé ka Jésu na gelij ðiné hen kwône kini bay.

Sapitre 5-7 ná, na kwôli derê kwôlê wori sa keram a wo kôl kwôli bô pôn wo ðiné ka a sé bô *emê iyére to derômaran a hen.

Sapitre 10 ná, kôl na kwôli tôô to bay ay bij ka a erê wô ulê béré kwôli sa wo emê iyére to derômaran a hen.

Sapitre 13 na, kôl na kwôli emê iyére to derômaran a to bay kôl kwôle bô gwsore a têê jurgem hen. Gwosoy kwôlê bi wo hen na, gel na, emê iyére hende to hen to yi nañ kini uwôbère tô hen, nijba, joor wo hende ay hen na, a yé tu wolé tôre to cêgê.

Sapitre 18 na, kôl na kwôli merê pôn tô yêniñare a bô emê iyére to kôrbi hende to hen.

Sapitre 24-25 na, kôl na wo nana lê iyen a nana môrij gemij emê iyére hende to hen.

Bô Kwôlo Dôri wo Matiyé a ná, bay gel Jésu na mega ôbi sa kirij wo era wô dé tô emê iyére kôrbi hende to hen men, wô gelij ðiné ka a sé bô emê iyére hende to hen. Ôbi gelji añañ lê bi bay ré yij bay derê kwôli emê iyére hende to hen tumô ðiné.

Tô môn wo Jésu Krist

(Lk 3: 23-28)

¹ Tô môn wo Jésu wo na *kuñga kelma Dabid wo na kuñga *Abraham a men hen a na: ² Abraham yê Isak, Isak yê Jakwôb, Jakwôb yê Juda nañ yêñêri. ³ Juda yê Parês nañ Jara wo yori na Tamar hen, Parês yê Esrôm,

Esrôm yê Aram, ⁴ Aram yê Aminadab, Aminadab yê Nasôn, Nasôn yê Salmôn, ⁵ Salmôn yê Bohoj wo yori na Rahab hen, Bohoj yê Obêd wo yori na Rut hen, Obêd yê Jêsé, ⁶ Jêsé yê kelma Dabid. Dabid yê Salomôn wo yori na tam Uri hen, ⁷ Salomôn yê Roboham, Roboham yê Abiya, Abiya yê Asap, ⁸ Asap yê Josapat, Josapat yê Joram, Joram yê Ojiiyas, ⁹ Ojiiyas yê Johatam, Johatam yê Akaj, Akaj yê Ejékiyas, ¹⁰ Ejékiyas yê Manasé, Manasé yê Amôn, Amôn yê Josiyas, ¹¹ Josiyas yê Jékwoniyas naŋ yênêri. Na elê bi wo hen aŋa bay ré pôriŋ balêrji ôriŋ Babilôn a lemnare hen. ¹² Kam *Israyêl ka bay yêji Babilôn a tô lemnare a a na: Jékwoniyas yê Salatiyêl, Salatiyêl yê Jorobabêl, ¹³ Jorobabêl yê Abiyud, Abiyud yê Eliyakim, Eliyakim yê Ajôr, ¹⁴ Ajôr yê Sadôk, Sadôk yê Akim, Akim yê Eliyud, ¹⁵ Eliyud yê Eléyajar, Eléyajar yê Matan, Matan yê Jakwôb, ¹⁶ Jakwôb yê Josêp woŋ ôbi kurô Mari to yê Jêsu wo bay uwôgeri *Krist, kwo Emen dôri hen hen.

¹⁷ Ayiŋ tôri sa Abraham a kwôy saŋ sa kelma Dabid a na, na tô môŋ môj kibi pôrbu, men, hena sa kelma Dabid kwôy sa to bay pôrji lemnare hen na, na tô môŋ môj kibi pôrbu men, hena wulê wo bay pôrji lemnare Babilôn a hen kwôy saŋ sa Krist a na, na tô môŋ môj kibi pôrbu a men.

Kwôli yê Jêsu

(Lk 2: 1-7)

¹⁸ Na derênge kwôli yê wo bay yê Jêsu Krist. Mari toŋ yori na, na hendi gusô Josêp, niŋba, bay yiŋ né tô, menba, hende yi kwoo naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôre. ¹⁹ Josêp woŋ ôbi gusôre bi wo hen na, na gawra woŋ derôre, ôbi genge ðiré kaŋêre jegê mera ðiba ðiré kelê kwôli ta bi tayre ré duru ré. ²⁰ Kirija ôbi erem bôri a hen iyôŋ ba ya tô, menba, *mana wo derômaran a sa kôli bô wônê a iyôŋ ba: «Josêp kuŋga kelma Dabid, meremné ré, niŋba, ju bô Mari mega tamnem iyôŋ, ²¹ wôsa kwoo wo hende yi hen na, na naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôre, aŋ hende a yê kema iba aŋ já uwôgeri Jêsu, wôsa na ôbi a gôliŋ naŋ balêri sa têriŋ lêreji a hen.» ²² Are bay ka hen yi hen iyôŋ bi kwôlo Emen na biŋ ôbi kibri na kôl hen na, ariri ré liŋ. Ôbi na kôl iyôŋ ba: ²³ «Môni temale a yé kwoo aŋ a yê kema iba aŋ bay a uwôgeri Emanuwêl.» Hini bi wo hen iyayriri na, «Emen naŋ na.»

²⁴ Kirija Josêp enŋiŋ tô kum a menba, ôbi li mega bi wo mana wo Kelma kôli hen iyôŋ. Ôbi gô naŋ Mari. ²⁵ Niŋba, bay yiŋ né kwôy wo hende yêŋ kema iba aŋ ôbi uwôgeri Jêsu.

2

Bay henê are era wô gelé Jêsu

¹ Bay yê Jêsu Bêtelêhêm môni iyére to bô emê wo Judé a, wulê bi wo hen a na, na *Hêrôd a na na ôbi emê sa iyére. Kirij bay ka hen na, bay henê are henaji si tô emen iyôŋ saji Jérusalêm a. ² Menba, bay enŋere iyôŋ ba: «Kelma wo Jubnê wo bay yêri na ba, na si yôŋ ba? Wôsa nini gelo têbêŋne tori hena si tô emen iyôŋ aŋa niné era bi niné tibéri hen.»

³ Kirija kelma Hêrôd toy hen iyôŋ menba, ôbi sun men, biŋé ka Jérusalêm a kêŋ kôba sun a men. ⁴ Menba, ôbi dayrê damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ *bay derê tô tôô to Emen aŋ enŋeriji iyôŋ ba: «Kirij ka bay a yêŋ *Krist kwo Emen dôri hen ba na yôŋ ba?» ⁵ Menba, bay uwôli sara

iyôn ba: «Bay a yêri Bêteléhêm a emê wo Judé a wôsa *ôbi kibi Emen na kôl kwôli tumô kôl iyôn ba: ⁶ «Mini Bêteléhêm, to Judé perê iyére to damné kêm bô emê wo Juda a hen na, muna to dê ré, wôsa Kelma wo a derê tumô *Israyêl bîné kapê môñ ôbi gemé gamgê iyôn hen na, a hena na bôrê a.» »

⁷ Menba, Hérôd uwôga bay henê are bay ka hen nañ palé añ sa engeriji bay ré kôli wulê têbêñne ré sîñ ya hen. ⁸ Menba, ôbi jéji Bêteléhêm a añ kôlji iyôn ba: «Erêñge ken ô engeré kirîñ ka kema bi wo hen yîñ ya hen, añ kirîña ken unari niñ na, ken hera sa kôlen bi nôbi kôba na erê tibéri men.»

⁹ Kirîña bay toy kwôlo ôbi kôlji hen iyôn niñ menba, bay ôrji haji niñ. Têbêñne to bay ré gelore si tô emen hen na, dô tumôrji, menba, kirîña hende bîñ sa kirîñ ka kema bi wo hen yîñ ya hen menba, hende ðebu tôñ hare niñ. ¹⁰ Kirîña bay gel têbêñne hende to hen iyôn menba, yirji dôrji damañ. ¹¹ Bay siji bô ira añ gelji kema bi wo hen nañ yori Mari menba, bay cubu gubarji tôñ tumôri a añ tibri men, bay tô magela woji nô añ biri anja gararji damañ damañ bay a na: lôr men, weñ wo ðîñé dô wo bay uwôgeri perañkens hen men, kwoñ hana wo bay uwôgeri *miir hen a men. ¹² Menba, Emen kôlîñ bay henê are bay ka hen bô wônê a iyôn ba bay ré hôrji uné Hérôd ré menba, bay ré ay geré wo ðanji a ré hô ñ.

Bay ay kema bi wo hen gerîñ Ejipt a

¹³ Kirîña bay henê are bay ka hen ôrji ta niñ menba, *mana wo derômarañ a wo Kelma si sa Josêp a nañ wônê kôli iyôn ba: «Hena ta ay kema bi wo hen nañ yori ju gerîñ ôrîñ Ejipt a añ ju môriñ nañ ði ya kwôy wo na kôlem dema jeré herañ nañ ði tô, ré ba Hérôd woge geré ðiré deréri.»

¹⁴ Menba, Josêp hena nañ yoyre hende to hen ay kema nañ yori gerîñ ôrîñ Ejipt a. ¹⁵ Ôbi mô ya hende to hen kwôy wo Hérôd mañ. Are bay ka hen yi hen iyôn mega kwôlo Kelma na bîñ ôbi kibri na kôl tumô kôl iyôn ba: «En uwôge Keman ré so añ Ejipt a niñ.»

Kwôli deré wo Hérôd bi bay duu kamrê

¹⁶ Kirîña Hérôd hôn wo bay henê are ré lamni na lamê menba, bôri tari damañ añ ôbi ay tôô bi bay ré duu kamrê kap imñé ayîñ tôri sa ka bay yé haw a kwôy ði sa ka elêrji wôô wôô a ka sa iyé Bêteléhêm a men, ka sa kam iyére to méere ta hen a men. Ôbi li hen iyôn wô kwôlo bay henê are na kôli gengîñ sa wulê wo têbêñne ré sîñ. Ayîñ tôri wulê bi wo hen kwôy sañ sa wulê wo bay derîñ kamrê hen na, li elê wôô ré tô. ¹⁷ Na ôbi á, are bay ka hen ré bîñ nañ kwôlo ôbi kibi Emen Jérêmi na kôl hen: ¹⁸ «Sômê ôm gôr kirîñ Rama a, Rasêl sôm wô kamne, añ bay waare kôba hende toy ré wô kamne ka bay duu kêm hen.»

Josêp henañ nañ Jêsu Ejipt a herañ Israyêl a

¹⁹ Kirîña Hérôd ma niñ menba, *mana wo derômarañ a wo Kelma si sa Josêp a Ejipt a nañ wônê añ ²⁰ kôli iyôn ba: «Hena ta ju ay kema nañ yori ju herañ nañ ci sa iyé Israyêl a wôsa ka na woge ciré deréri hen na, maji niñ.»

21 Menba, Josêp hena ay kema naŋ yori herañ sa iyé Israyêl a. 22 Nijba, kirija ôbi toy wo ré na Arkélawus a ré na kelma wo Judé hôlmê ibari Hêrôd a na, ôbi kemna herê ô merê bô emê wo Judé a. Menba, Emen yêge mari bô wônê a menba, ôbi ô bô emê wo Galilé a. 23 Aŋ ô merê sa iyé Najarêt a. Yi hen iyôn bi ré biŋ naŋ kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl iyôn ba: «Bay a uwôgeri kema Najarêt hen.»

3

Béré wo Ja ôbi lê batêm uwôl derô gwôlê
(Mk 1: 1-8, Lk 3: 1-18, Ja 1: 19-28)

1 Wulê bi wo hen na, Ja ôbi lê batêm so derô gwôlê wo Judé aŋ uwôl béré kôl iyôn ba: 2 «Belêŋge cêgerŋge biŋ têriŋ tonŋe wôsa *emê iyére to derômarañ a ba ða nij.» 3 Na Ja bi a *ôbi kibi Emen *Esay na ré kôl kwôli kôl iyôn ba:

«Na tôô gawra wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanêŋge geré wo Kelma men,
nanêŋge kam geré kari bi ô derôre a men.» »

4 Ja tôbe bargay ka bay li naŋ gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri naŋ ariŋ a men. Ari emêri na cérê men, timne men. 5 Biŋé kêm ôrji sa pôn pôn ligiri a: ka Jérusalêm men, ka Judé men, ka kam iyére to mér sa cér wo Jurdê ta hen a men. 6 Biŋé bay ka hen tô tô têriŋ toji ta aŋ ôbi liji batêm bô cér wo Jurdê bi wo hen a.

7 Kirija Ja gel Parisinêŋe naŋ *Sadusinêŋe kwône era ligiri a bi ðiré liji batêm, menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môŋ jênere iyôn hen, na i a gelêŋge bi kené geriŋ uwonŋe wo Emen wo a era hen ba? 8 Iyôn ba, bi jê lêreŋge gel wo kené bul cêgerŋge biŋ têriŋ tonŋe nij. 9 Diba ken mô wô kelé «*Abraham na ibarni, Abraham na ibarni» mera ré, wôsa en kelêŋge jereŋ wo yi hen na, Emen a nêmê belé liŋ kamrê biŋ Abraham. 10 Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn pôn nij aŋ gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba a diŋ jôriŋ aŋ uwôliŋ tare a. 11 Nôbi ba, en lêŋge batêm na naŋ kam gengiŋ sa belé wo kené bul cêgerŋge biŋ têriŋ tonŋe hen, nijba, kwo a era cêgena hen na, ôbi a lêŋge tori naŋ Tunu toŋ hendi bô bôre men, naŋ tare a men, wôsa néeri gôliŋ kupê men, en nêm terê garbê kap têri ré a men. 12 Men, ôbi ôriŋ naŋ gwore tori toŋ péé kaw wô labiŋ kiriŋ kaŋ péé kaw ya aŋ ôbi a péé kaw kari bay ka hen aŋ a perê gusiŋniji bê a bô béer a a men. Menba, kurmérji ba ôbi a uwoyé aŋ bô tare to eŋge bariŋ né yôd hen.»

Ja liŋ Jêsu batêm
(Mk 1: 9-11, Lk 3: 21-22)

13 Na ôbi á, Jêsu ré hena Galilé ô ligi Ja kibi cér wo Jurdê a bi ré liri batêm men hen. 14 Ja li ða kapê aŋ kôliŋ Jêsu iyôn ba: «Nôbi a ré erê bi jeré lèn batêm, menba, li iyeŋ a jôbi jeré hô era bi ené lêm batêm ði ba?»

15 Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Kwo haw hen ba en gey bi ré yi hen iyôn hari, na hen iyôn a nana liŋ aŋga Emen gey hen.»

Menba, Ja gey naŋ ði aŋ liri batêm. 16 Kirija Ja liŋ Jêsu batêm aŋ ôbi so bô kam a nij na, kiriŋ bay ka hen derômarañ bôliŋ aŋ ôbi gel Tunu toŋ hendi bô bôre herbo mega derare iyôn sari a. 17 Menba, tô kwôni ema

derômaran a kôl iyôn ba: «Kwo ðebu na na, na Keman, en piri daman. Men, en li yi derê wô sari daman a men.»

4

Sélé wo Sidan sél Jésu (Mk 1: 12-13, Lk 4: 1-13)

¹ Kirîna ôbi so bô kam a nij menba, Tunu toj hendi bô bôrê ôrij nan dî derô gwôlê bi Sidan ré ô séléri. ² Lê wo Jésu li wulê tôre pôrbu yoyre nan tu tare baa emê ani hen na, kurônj liri. ³ Menba, Sidan era ligiri a an kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju bi jerew wo yi na bi bilij kwô bem ju ôm.»

⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na kwô mera a gawra ré emê gôlij né nijba, kwôlo si kibi Emen a gawra ré môrij gen di.» »

⁵ Menba, Sidan hô ôrij nan dî Jérusalêm iyére to yi nan jengêre a hen an ôrij nan dî ô diri ta yen sa *iyéy Emen a, ⁶ an kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen tiri ba ju deran kurij tôj na gelé wôsa na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi a ayê tôô bij *manê ka derômaran a gengij sam» men, «Bay a ayem kôbriji a bi têm ré di keram wôni ré.» »

⁷ Jésu hô uwôli sara kôl iyôn ba: «Magtubu hende to hen kôba hô kôl iyôn ba: «Kelma Emen wom na, já séléri ré.» »

⁸ Menba, Sidan hô ôrij nan dî sa keram wo yênggi a an gili emê iyére to sa terare a na nan anja dôri dôri ka yi ya. ⁹ An ôbi kôlij Jésu iyôn ba: «Hena jeré jubu gubam tumôn a an teben ba na bem are bay ka kêm ka ju gel hen.»

¹⁰ Menba, Jésu ône Sidan an kôli iyôn ba: «Sidan, erêj wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma woj Emen wom pôn nêj hari a jeré jebé gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.» »

¹¹ Kirij bay ka hen menba, Sidan erêj diri hari nij, menba, manê ka derômaran a era ligi Jésu a an biri angan emê.

Jésu ay tô jé wori Galilé a (Mk 1: 14-15, Lk 4: 14-15)

¹² Bay fu Ja uwôl dangay a. Kirîna Jésu toy wo bay ré fu Ja hen iyôn menba, ôbi hena ô Galilé. ¹³ Ôbi dî sa iyére tori to Najarêt hen an ô meré Kapêrnayôm kibi cér wo bô emê wo Jabulôn nan kwo Nêptali a. ¹⁴ Ôbi li hen iyôn bi ré bij nan kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôli tumô kôl iyôn ba:

¹⁵ «Terare to Jabulôn nan to Nêptali,
To yi si kwa cér wo dami, si cêgi Jurdê hen,
Na hende to bijé ka na Jubnê ré hen mô ya hen.

¹⁶ Bijé ka na mô bô kirij ka hendi a hen na,
haw hen bay gel kirij ka perangi ka dami men,
ka yi môj ciré ma iyôn gengij sa tiniji hen kôba bay gel kirij
ka perangi a men.»

¹⁷ Menba, Jésu ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba: «Belêjge cêgerjge bij têrij tonje wôsa *emê iyére to derômaran a era da hen ya nij.»

Jésu uwôge bay uré pôrbu
(Mk 1: 16-20, Lk 5: 1-11)

¹⁸ Jésus ô tèm tèm kibi cér wo Galilé a, menba, ôbi gel gawrê wôô tô yêniṅpare a ka na bay uré, bay a na si Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen, naṅ yêni André, bay urji kuyê naṅ bera. ¹⁹ Menba, Jésus kôlji iyôṅ ba: «Eranṅe tón a aṅ na béṅge ken yi bay uré bîné ben.» ²⁰ Menba, kirij bay ka hen na, bay déṅ bera toji aṅ, aṅ ôrji tôri a.

²¹ Ôbi ô sem, menba, ôbi hô gel gawrê wôô tô yêniṅpare a, na si *Jak naṅ yêni Ja kaṅ kami gawra wo bay uwôgeri Jébédé hen, bay môrji bô bato a naṅ ibarji naṅji bera toji menba, Jésus uwôgeji menba, ²² kirij bay ka hen na, bay dî ibarji naṅ bato aṅ ôrji tôri a.

²³ Jésus gôr bô emê wo Galilé hen kêm aṅ gilij bîné are bô *iyéy dapare a men, dô Kwôlo Dôri to gengij sa emê iyére to derômaran a men, berare bîné kêm ka ôṅpare to gay gay liji hen men, berare bay merayê ka gay gay a men. ²⁴ Kwôli Jésus ôm gôr bô emê wo Siri a kêm aṅ li wo bay eraṅ naṅ bay ôṅpare to gay gay men, ka tunu to habij yi bôrji a men, bay gesemem men, bay merayê a men bi ôbi ré berareji. ²⁵ Menba, kwônê bîné ka hena Galilé men, ka hena emê iyére to tôre môj hen men, ka hena Jérusalêm a men, ka hena Judé naṅ kam iyére kêm ka yi si cêgi cér wo Jurdé a hen a men ôrji tôri a.

5

Jésu dôriṅ bîné kwôlê sa keram a

¹ Kirija Jésus gel kwônê bîné bay ka hen era ligiri a menba, ôbi day ô merê sa keram a menba, bay tôri era ligiri a ² menba, ôbi ay tô derêji kwôlê kôl iyôṅ ba:

Yi derê wo dami
(Lk 6: 20-23)

³ «Bîné ka erem wo ciré nêṅ lê ani sa kibriji ré hen na, yirji a sa dôrji wôsa *emê iyére to derômaran a na toji.

⁴ Bîné ka mô naṅ bô emê haw hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa jalê bôrji.

⁵ Bîné ka kalêrji jal hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a merê derê sa terare a na sem.

⁶ Bîné ka doy lê anṅaṅ derôre liji daman hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa biji anṅa bay ôriṅ doyrji bay ka hen.

⁷ Bîné ka bô tu na to megêrji hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa berê tu na toji men.

⁸ Bîné kaṅ bay bô bôrê hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a sa gelé tu Emen.

⁹ Bîné kaṅ bay naṅ megêrji bi ré bîṅ pôn hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a uwôgêji kam Emen.

¹⁰ Bîné ka bay gelji gusij wô kibi anṅaṅ derôre ka bay li hen na, yirji a sa dôrji wôsa emê iyére to derômaran a na toji.

¹¹ Hena bay ré tirêṅge men, gelêṅge gusij men, pôy kwôlo gay gay déṅge sarṅge a wô wo kené na bay tón na, ¹² sêṅge peré men, ken li yi derê a men wôsa ka upé sa kôbreṅge daman derômaran wôsa na hen iyôṅ a bay na ré gelij tu bay kibi Emen ka tumô gusij men hen.»

Bay ayé bôô na dôre naŋ kirij ka peranŋi ka ðijé ka sa terare a na

¹³ «Kenbay kena dôre to ðijé ka sa terare a na, a hena dôre hende to hen ré geraŋ ré ba bay a lere iyeŋ a ré heré geraŋgé hôriŋ ba? Ani ka kwôni a liŋ naŋ tu ba naŋ niŋ. Bêre aŋ bi ðijé ré ðiiré naŋ têrji a ba mera. ¹⁴ Kenbay kena kirij ka peranŋi ka ðijé ka sa terare a na, wôsa hena kwôni ré ði iyére tori sa keram a ba ôbi a uwôbêre nê mê sôŋ ba? ¹⁵ Men kwôni a ðé tare bô lampa aŋ eré uwôbê bô gwore a sôŋ ba? Hena tare ré ðiŋ bô lampa a ba na wô teré ta gurô pal a aŋ bi ré berare kirij bi ðijé ka mô bô ira hen kêm ré geliŋ kirij. ¹⁶ Iyôŋ ba, kenbay kôba ken bi kirij ka peranŋi kanŋe peranŋe bi ðijé geliŋ kirij dema bay ré geliŋ jé lêreŋge wo dôri menba, bay a ayiŋ kibi Ibareŋge Emen wo mô derômaran a hen men.»

Kwôlo gengij sa tôô naŋ bay kibi Emen

¹⁷ «Ma ka ermé yaŋ ba ené era na wô mênê tôô naŋ kwôlo bay kibi Emen na kôl hen niŋba, en era na wô lê bi aririrji ré liŋ ði.» ¹⁸ Menba, Jésu hô kôl iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen hena derômaran naŋ sa terare ré yi ba ya tô na, ani ka tôô ka ðé iyôŋ ley, kam anŋa cibij ðé ðé sara hen ley, ka a dôriŋ aŋ ba naŋ kwôy wo sa terare a mênij. ¹⁹ Na ôbi á, kwôni wo ré ðage tôô to ðé ðé hende to hen aŋ geliŋ ðijé ré ðage hen iyôŋ a men na, ôbi a yé kema wo ðé bô iyére to derômaran a. Niŋba, hena kwôni ré bi kwôlê sa tôô hende to hen aŋ geliŋ ðijé ré li hen iyôŋ a men na, ôbi a yé kwo dami bô emé iyére to derômaran a a. ²⁰ En kelêŋge waŋ ta, hena kené li anŋaŋ derôre ðé ka bay deré tô tôô to Emen naŋ ka Parisijêné ré ba ka nê mê sé bô emé iyére to derômaran a ré kwôy.»

Kwôlo gengij sa bô taré

²¹ «Na ken toy kwôlo bay na kôliŋ mônêrŋge iyôŋ ba: «Já deré gawra ré wôsa kwôni wo duu megari ba, bay a jeré kwôlê sari a.» ²² Niŋba, nôbi en kelêŋge, kwôni wo bôri tari sa yêni a ba, bay a jeré kwôlê sari a men, kwo tôbiŋ yêni galé ba, bay a ôriŋ naŋ ði tumô bay jeré kwôlê ka damné a men, kwo tiiré yêni ré yêmiŋ ba, a eré bô tare to enŋe bariŋ né hen a men. ²³ Hena jeré ô jeré eré biŋ Emen anŋaŋ baliyare kini bê kwôbe a aŋa jeré erem si sa kwôlo yênem ôriŋ naŋ ju na, ²⁴ ju ði anŋam kaŋ baliyare bay ka hen tôŋ jan aŋ ju ô upé yênem ken ô biŋ tôŋ pa dema, jeré hera sa ay anŋam bay ka hen biŋ Emen tô. ²⁵ Hena ôbi barem ré kangem aŋa kené ô bem kini jeré kwôlê na, ken jan kwôlê wonŋe naŋ ði ca tumô geré ré ba ôbi a uwôlem kôbi ôbi jeré kwôlê a aŋ ôbi jeré kwôlê bi wo hen a ôriŋ naŋ ju biŋ asgarjê aŋ iyeŋ né ba bay uwôlem danŋay a. ²⁶ En kôlem, já têbê keré iyôŋ iyôŋ dema jeré sé danŋay a tô.»

Kwôlo gengij sa wônijare toŋ têriŋ

²⁷ «Na ken toy bay na kelêŋge tumô kôl iyôŋ ba: «Já wogé tam megam né.» ²⁸ Niŋba, nôbi en kelêŋge waŋ a ta: kwôni wo bô tami megari naŋ tu bôriyare na, bôri a ba ôbi yiŋ naŋ tu niŋ. ²⁹ Hena ré na tum toŋ gusurô a lê aŋa jeré li têriŋ na, ju dôre uléŋ kelaŋ naŋ ju, ju meray a jeré uwôŋ gelé ba dô ðé eré bô *gêhên a naŋ tum wôô kêm. ³⁰ A hena ré na kôm wonŋ gusurô a lê aŋa jeré li têriŋ na, ju wali uléŋ kelaŋ naŋ ju, ju meray a jeré gôl ba dô ðé eré bô gêhên a naŋ kôm wôô kêm.»

Kwôlo gengij sa karijare kurô
(Mt 19: 9, Mk 10: 11-12, Lk 16: 18)

³¹ «Bay na kôl tumô kôl iyôn ba: <Kwôni wo dage tamni ba bi ré bure magtubu toj bê tôre kôbre a.> ³² Nijba, nôbi en kelênge hena kwôni ré dage tamni to yij na kwôni ré tô aña hende ré ô engé iba wo daŋgi na, na ôbi lere aña hende ré wônij wônijare toj têrij hen men, kwôni wo engé iyore to bay dagere hen kôba li na têrij nañ tu a men.»

Kwôlo gengij sa derê yi

³³ «Na ken toy kwôlo bay na kôlij mônêrna ka tumô iyôn ba: <Aŋga ju dusu yem sara ba ju dî baa ré. Nijba, ka ju ay tòm sara nañ hini Kelma ba, ju li môj môj.> ³⁴ Nijba, nôbi en kelênge bi kwôni dusu yiri ré. Bi ôbi dusu yiri nañ derômaraj ré wôsa na kini merê Emen men, ³⁵ bi kwôni dusu yiri nañ sa terare ré wôsa na kini sêlê tê Emen men, nañ Jérusalêm ré wôsa hende na iyére to Kelma wo dami men, ³⁶ bi kwôni dusu yiri nañ sam né wôsa ju nê m lê bi ré béé ré men, bi ré hendu ré a men. ³⁷ Nijba, hena kwôlê wonge ré na tiri ba ken kôl ré na tiri men, hena ré na tiri ré ba ken kôl ré na tiri ré añ kwo ka kelê cêgê hen na, hena na ligi Sidan.»

Kwôlo gengij sa bay dê bare a
(Lk 6: 26-38)

³⁸ «Na ken toy bay na kôl tumô iyôn ba: <Tu ba, na tu hôrij men, kañnem ba, na kañnem hôrij men.> ³⁹ Nijba, nôbi en kelênge iyôn ba: Dênge bayi habré wo kwôni lêngge hen né, hena kwôni ré di tô mam woj gusurô ba ju bul kwoj ma biri di a. ⁴⁰ A hena kwôni ré kaŋgem tumô bay jerê kwôlê a wô engij bargay kam kañ kabrêm na, ju jôri derê kañ kelanê a ré. ⁴¹ Men, hena ôbi néé wôni ré berem erej jerê ayri ani ôrij nañ dî kelañ nê m têê dubu ba ju ôrij nañ dî têê dubu sara. ⁴² Kwo uwôlem are ba ju biri men, hena ôbi ré gey jerê gwôyri ani kôba ju jôri ré a men. ⁴³ Na ken toy bay na kôl iyôn ba: <Yênem ba, jerê piri nijba, ôbi barem ba jerê dôri ham.> ⁴⁴ Nijba, nôbi en kelênge bay barenge kôba ken pirji men, ken uwôl Emen wô sa ka gelij turnge gusij hen a men. ⁴⁵ Hen iyôn dema kené yij kami Ibarenge Emen wo mô derômaraj a wo bi tare tori berare sa bay bô habré a men, sa bay lê derê a hen a men hen. Men, ôbi bi emen uwônge sa bay lê aŋgañ derôre a men, sa bay lê aŋgañ derôre ré hen a men. ⁴⁶ Hena kené pur na biñé ka perênge hen mera ba wô mi a kené mô gem sa kôbi wo Emen ba? ⁴⁷ Wôsa *bay engé wôgê kôba li na hen iyôn hende to hen men, hena ré na yênrênge dema kené liji dosé mera ba na aŋga dê kirij a kené li hen ba? Biñé ka hôn Emen né kôba li na hen iyôn men ré ba? ⁴⁸ Derênge cerêd mega Ibarenge wo derômaraj a dôrij cerêd hen iyôn men.»

6

Kwôlo gengij sa aŋgañ bij bay nimré

¹ «Berênge dô wô wo ma kena gelé derê wonge tu biñé, hena kené li hen iyôn ba ka upé sa kôbrênge ligi Ibarenge wo mô derômaraj a hen né. ² Kirijna jera berê baliyare nañ bay nimré na, bi yilé ô m sara môj kwo bay gelé yirji tu biñé a lêrê bô *iyéy dañare a men, tô geré a men hen

iyôñ né. Bay li hen iyôñ bi ðiné ré heramiji. En kelêñge na tu kwôlê bay uwôñ sa kôbriji nijñ. ³ Nijñba, jôbi na, kirijña ju gey ðeré baliyare nañ bay nimiré na, ju li bi megam hôn né. ⁴ Añ anğan baliyare bay ka hen bi yi kini uwôbêrji a añ ibam Emen wo gel anğa ju li jegê hen a sa têbem sa kôm tô.»

Kwôlo gengijñ sa uwôlê Emen

(Lk 11: 2-4)

⁵ «Kirijña ken uwôl Emen na, ken li mega kwo bay gelé yirji tu ðiné li hen iyôñ né, wôsa bay gey uwôlê Emen ðibijñ ta bô iyéy ðanare a men, jêré geré a men, bi ðiné ré gelji. Ôbi a ené kelêñge bay uwôñ anğan sa kôbriji nijñ. ⁶ Nijñba, jôbi ba, kirijña ju uwôl Emen ba, ju si bô iyére tom a añ ju lugu kermijñ sam a añ ju uwôl ibam wo mô kirijñ ka yi nañ kini uwôbêrji hen, añ ôbi wo gel anğa ju li jigê hen a bem arirji. ⁷ Kirijña ken uwôl Emen ba ken ðensêré kwôlo kwôni môñ kwo bay henê Emen né lêré hen iyôñ né, wôsa bay erem iyôñ ba yan ba kelê wo ciré kôl damanj hen iyôñ a Emen né toyé lew. ⁸ Nijñba, kenbay ba, ken li môñ kwo bay li hen iyôñ né. Wôsa Ibareñge Emen na, hôn anğa ken gey hen tumô nijñ dema kené engeriri hen tô. ⁹ Kirijña ken gey uwôlê Emen ba ken kôl iyôñ ba:

<Ibarni wo derômarañ a

bi ðiné kêm hôn wo jeré yi nañ jengêrem men,

¹⁰ bi emê iyére tom era men,

bi nibay ka sa terare a na nini li bô geyé wom mega wo ka derômarañ a lijñ hen iyôñ men,

¹¹ béni anğan emê ka nini ôrijñ doyriji kemnêñ hen men.

¹² Di bôm jal sa habré woni a

mega wo nibay kôba nini ðijñ bôrni jal sa ka lêni habré a hen iyôñ men,

¹³ Geméni añ ju bi bi niné herijñ bô anğa sélêni hen ré,

nijñba, ju derêni kibi habré a.

[Wôsa na jôbi a na ôbi emê iyére men,

ju na ôbi ibé iyêré a men,

wôsa ayé kibi na yi wô sam kwôy nañ kwini a men.

*Amên, bi yi gelijñ hen iyôñ.]->

¹⁴ En kelêñge, hena kené ði bôrñge jal sa habré wo megêrñge lêñge a hen na, Ibareñge wo mô derômarañ a kôba a dé bôri jalé sarñge a men.

¹⁵ Men, hena kené ði bôrñge jal sa habré wo megêrñge a ré ba, Ibareñge wo mô derômarañ a a dé bôri jalé sarñge a ré hen iyôñ men.»

Kwôlo gengijñ sa jeré yi sa emê

¹⁶ «Hena kené jô yerñge sa emê a ba, ken li na mega wo bay henêre Emen né lijñ hen iyôñ né, bay sêmnê hen iyôñ bi ðiné ré gel wo ciré jô yirji sa emê a, iyôñ ba, na tu kwôlê a ené kelêñge hen, yi mega wo bay ré uwôñ sa kôbriji nijñ. ¹⁷ Nijñba, jôbi ba kirijña ju jô yem sa emê na, ju pul tum men, ju surge sam a men ¹⁸ ðiba bi ðiné hôn wo jeré jô yem sa emê a hen ya ré. Añ Ibam wo hôn anğa yi kini uwôbêrji a hen bi ôbi pôn nêñ ré hôn anğa ju li jigê hen añ bi bem arirji.»

Anğan uné ka derômarañ a

(Lk 12: 33-34)

¹⁹ «Dayrêñge anğan uné ka sa terare a na ré wôsa na kirijñ ka téére nañ gur ðu are ya men, gemsê kôba pôy kibi iyére gômsijñ a men. ²⁰ Nijñba,

ken dayrê anɣaɣ uné ka derômaran a ka téére naɣ gur a mênê ré hen men, na kirɣn ka gemsê a nêmê piyê kibi iyére ré men, a gemsê are ya ré hen a men. ²¹ Wôsa kirɣn ka cirarem yɣn ya na, na kirɣn bay ka hen a ermé wom kôba ré yé ya men.»

Tum na are peranɣê ka yem

(Lk 11: 34-36)

²² «Tum a na lampa to yem, hena tum né dô ba, yem kêm kôba peranɣe men. ²³ A hena tum né meray ba, yem kêm kôba kirɣn hendu sari a men, a hena kirɣn ka peranɣi ka yi yem a ré hendu a sôn ba, kirɣn a hendé na culum sa yem a.»

Yénge bay jé ka Emen d'iba ken yi limé ka gursu ré

(Lk 16: 13)

²⁴ «Gawra pôn nêɣ a lê jé bɣn bay iyéyri wôô ré: dô ré ba ôbi a tôrɣê kwo pôn aɣ perɣn kwo pôni, réba a dé yiri yi kwo pôni a aɣ kanê kwo pôni. Ka nêmê lê jé bɣn Emen men, yé limé ka gursu a men né.»

Bɣn Emen bôm

(Lk 12: 22-31)

²⁵ «Gelénge, na ôbi a, ené kelénge kené sun wô anɣa kené emê gôlɣn ré men wô anɣa kené tôbê yerɣe a ré men. Wôsa meré tu geɣ na gôlɣn anɣaɣ emê men, yi gôlɣn bargay a men ré ba? ²⁶ Erménge sa ciré ka uwônge ta a hen ken gel, bay ci kaw kani ré men, bay wal kaw kani bi a bô béér a ré a men, nɣnba, na Ibarenge wo mô derômaran a hen a biji anɣaɣ emêrɣi. A hena ré na hen iyôn ba, kenbay ba ken dô dê ciré bay ka hen né ba? ²⁷ Perérɣe a hen i a nêmê ulé wulé pôn a sa megari a wô wo diré sun ɣaɣ ba? ²⁸ A hen iyôn ba, ken eremnére sa bargay ka kené tôbê a ré. Kebénge sa gesela wo miiré bô yagê a hen ken gel bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men. ²⁹ Nɣnba, en kelénge, kelma Salomôn naɣ hini emê wori hen kôba na tôbe bargay dê kwo pôni wôni perêrɣi a hen né tô. ³⁰ Hena kalmé ka nono ka kemnéɣ yi hen aɣ kiya bay a uwoyé aɣ hen kôba Emen tôbiji bargay yirɣi a men na, kenbay dema ôbi ré lê are béɣe ré ba? Ayi! gawré ka ayê bôô woji naɣ hen. ³¹ Hen na, ken kôl iyôn ba: na mi a niné emê ba ré men, na mi a niné yé ba ré men, na mi a niné tôbê ba ré a men. ³² Are bay ka kêm hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen d'iba kenbay ba, Ibarenge wo mô derômaran a hôn anɣa ken ôriɣ doyrɣi hen. ³³ Iyôn ba, ken woge *emé iyére to derômaran a naɣ lê anɣaɣ derôre kari pa tumô menba, are bay ka kêm hen ôbi a béɣe a sara. ³⁴ Sunénge sa wulé wo kiyay a ré, wôsa kiya môriɣ naɣ kwôli bôri a. Ken gel, wulé wo yôn yôn kôba naɣ gusiɣ tori tori.»

7

Jerénge kwôlê sa megêrɣe a ré

(Lk 6: 37-38,41-42)

¹ «Jerénge kwôlê sa megêrɣe a ré, menba, Emen kôba a jerê kwôlê sarɣe a ré men. ² Wôsa Emen a jerê kwôlê sarɣe a mega wo ken jôriɣ sa megêrɣe a hen iyôn men. Gway wo ken ay gengɣn are bi hen a, Emen né gengɣn béɣe hôriɣ. ³ Wô mi a jeré ô wô beré kalmé ka dé ka yi tu yênem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum a hen ba ju gel ré ba? ⁴ Hen

ba já lê iyeŋ a jeré kôliŋ yênem: «Ben na dôrem sa kalmê ka yi tum a hen» menba, jôbi ba na yibré gurô yôd a yé tum a hen men ba? ⁵ Jôbi woŋ ôbi kelê kwôlê kem wôd wôd hen, dô yibré gurô wo tum a hen aŋ dema jeré gelij kirij sélé a jeré dôriŋ kalmê ka yi tô tu yênem a hen tô. ⁶ Aŋa yi naŋ jengêrji na, ken bij garê ré wô wo bay maa bulo aŋ gidéréŋge men, mérij woŋge kôba ken bi tumô gwôsijô a ré men, wô wo bay maa ðiiré naŋ têrji.»

Enđeréŋge men, wogéŋge men, dêŋge kibi geré a men

(Lk 11: 9-13)

⁷ «Enđeréŋge menba, bay a béŋge, wogéŋge menba, ka upé, dêŋge kibi iyére menba, bay a belé béŋge. ⁸ Wôsa kwôni wo engere ba bay a biri, men, kwo woge ba a upé men, kwo di kibi kermij ba bay a belé biri men. ⁹ Perêrŋge a hen kwôni wo kemari engeriri kwô menba, a ayê keram biri hen ya ba? ¹⁰ Réba engereri kuyê menba, a ayê kalaw biri hen ya ba? ¹¹ Kenbay kaŋ bay bô habré ka ken hôn bij kamneŋge aŋa dôri dôri hen ba, Ibareŋge wo mô derômaran a hen dema ré bij ka uwôli are hen ka dôri dê ap ré ba? ¹² Are kêm ka ken gey bi megêrŋge ré li béŋge hen na, kenbay kôba ken li hen iyôŋ biji hen iyôŋ men, wôsa tôd to *Moyis naŋ kwôlo bay kibi Emen na kôl na hen iyôŋ.»

Kibi geré wo iyêrmij

(Lk 13: 24)

¹³ «Séŋge si kibi geré wo yêeri hen ði, wôsa kibi geré wo woli na, wol beŋ beŋ dô hari nijba, na geré wo ô na kini mênê. Aŋ ðijé kwône ô si ya. ¹⁴ Nijba, kibi geré wo iyêrmij na, séri dôy men, kirij kôba yêr a men hari, nijba, kwôni ô si ya ba, a gelê. Aŋ ðijé ka si si ya ba, na côb iyôŋ mera.»

Berêŋge bay kibi Emen kaŋ bay benare hen dô

(Lk 6: 43-44)

¹⁵ «Berêŋge bay kibi Emen kaŋ bay benare hen dô wôsa bay tôba na ariŋ gangé a ré eraŋ yerŋge a nijba, bôrji na bô heŋ. ¹⁶ Aŋ na sa kibi jé lêreji a kené hônijji. Kwôni a kaarê yê tijnadôr sa cébrij a sa pôn ba? Laba kwôni a kaarê yê tôgôre sa gaara a sa pôn ken gel ba? ¹⁷ Gurô wo lêri ba yêri lêre men, kwo ðaŋi ba yêri ðaŋ men. ¹⁸ Gurô wo dôri a yê kwo habij né men, kwo habij a yê kwo dôri ré a men. ¹⁹ Gurô wo yôŋ yôŋ wo yêri habij ba, bay a dêri jeré ulê bô tare a. ²⁰ Na hen iyôŋ a kené hônij bay kibi Emen kaŋ bay benare bay ka hen sa kibi jé lêreji a hen.»

Kwôlê wo kôliŋ ba bi ariri lij a men

(Lk 13: 25-27)

²¹ «Bijé ka uwôgeren «Kelma, Kelma» hen a sé bô *emê iyére to derômaran a kêm né nijba, na ka li bô geyé wo Iban wo derômaran a hen a sé bô a ði. ²² Ôbi a Wulê woŋ jerê kwôlê a na, ðijé kwône a kelé iyôŋ ba: «Kelma, na nini dôriŋ ðijé kwôlo Emen naŋ henem ré ba? Na nini dage tunu to habij sa ðijé ka pôni a naŋ henem ré ba? Men, na nini li giŋé wo gay gay hen naŋ henem a men ré ba?» ²³ Menba, na sa kôlji iyôŋ ba: «Erêŋge yeŋ, en henêŋge ré men, tun kôba na kurij sarŋge a dê iyôŋ ré kwôy a men, wôsa na kena bay lê têriŋ.» »

Iyére to ðijn sa keram a men, to ðijn sa hal a men
(Lk 6: 47-49)

²⁴ «Na ôbi á, kwôni wo ré toy kwôlê wo en kôl hen aɲ lij ariri a men na, yi mega ôbi ré erem kwôlê wô dé tô iyére tori sa keram a iyôn. ²⁵ Emen uwônge aɲ kam bôy tô iyére hende to hen a men, kal ge naɲ néri sa iyére hende to hen a men, niɲba, hende kuriɲ né wôsa tôre ðijn na sa keram a. ²⁶ Niɲba, kwo toy kwôlê wo en dô hen aɲ lij ariri ré na, yi mega kubera wo ði tô iyére tori sa hal a iyôn. ²⁷ Emen uwônge aɲ kam bôy tôre a men, kal ge naɲ néri a men menba, hende tiɲ kerôm kerôm wôsa tôre na ðijn na sa hal a.»

Jésu dô kwôlê gasiɲare

²⁸ Kirija Jésu gel kwôlê bi wo hen iyôn kô niɲ na, kwônê ðijné ka mô ya hen tiniɲi ge kay sa derê kwôlê wori bi wo hen ²⁹ wôsa ôbi dô na mega *bay derê tô tôô to Emen dôðriɲ hen iyôn né.

8

Jésu dô terbare yi gawra
(Mk 1: 40-45, Lk 5: 12-16)

¹ Jésu herbo sa keram a menba, kwônê ðijné ô tôri a. ² Menba, ôbi terbare wo pôni ô ligiri a aɲ jubu gubari tumôri a aɲ kôli iyôn ba: «Kelma, hena jeré gey ba já beraren.»

³ Jésu jé kôbri hebijni aɲ kôl iyôn ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôriɲ sam a.»

Menba, kirij ba ka hen na, terbare ðeɲi yi gawra bi wo hen a aɲ. ⁴ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Kôliɲ kwôni kwôli berarê wom bi wo hen né pa pa niɲba, ju ô geliɲ ôbi bê kwôbe yem aɲ ju li sarga naɲ tôô to *Moyis na ay hen aɲ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

Jésu berare mana wo dami wo asgarjê ka Rôm
(Lk 7: 1-10)

⁵ Kirija ka Jésu biɲ Kapêrnayôm, menba, dami wo asgarjê ka Rôm era ligiri a ⁶ aɲ uwôli kôl iyôn ba: «Kelma, mana wupê ômpare merayri aɲ yiri liri daman yi sa kalan a ira yan ya.» ⁷ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Na erê berarêri hen ya.» ⁸ Menba, ôbi sa asgarjê bi wo hen kôli iyôn ba: «En nêw wo jeré ô sé bô iyére tiɲê a ré, ay tòm mera, menba, mana wupê bi wo hen a berarê seɲge. ⁹ Nôbi kôba bay san ya men, ena ôbi sa asgarjê ka ba hen men, aɲ hena ené kôliɲ kwo pôni iyôn ba: «Ô» ba, ôbi ô men, hena ené kôli «Era» ba, ôbi era men, en kôliɲ lema wupê li anɲa na ba, ôbi li men, li ka hen ba, ôbi li a men.»

¹⁰ Kirija Jésu toy kwôlo dami wo asgarjê bi wo hen kôli hen iyôn menba, ðê sari aɲ ôbi kôliɲ ðijné ka mééri ta hen iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, kirij ka en môriɲ môriɲ na, en uwôn kwôni wo ayê bôð wori yi môɲ kwo gawra wo na ba naɲ. ¹¹ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ðijné a hena si tô emen men, si kini kuriɲay tare a men a danɲi naɲ si *Abraham, Isak naɲ Jakwôb kibi gwoy emê a bô *emê iyére to derômaran a a. ¹² Menba, ka emê iyére to derômaran a na toji ca hen na, bay a biɲi cêgi haba a aɲ kirij ka hendi a, kirij bay ka hen na, bay a sômnê men, a emê kaɲniɲi meêrê meêrê a men.»

¹³ Menba, Jésu kôlijî ôbi sa asgarîê bi wo hen iyôn ba: «Ô îñ wôsa anğa ju bi bôm sara hen na, bay lijî bem nijî.» Kirijî bay ka Jésu kôlijî gawra bi wo hen kwôlê hen iyôn menba, ôbi merayê bi wo hen berare yañ men.

Jésu berare bay ômpare ka gay gay
(Mk 1: 29-34, Lk 4: 38-41)

¹⁴ Menba, Jésu ô iyê Piyêr a menba, uwôn mari Piyêr kal dere añ yere lere yi sa kalañ a. ¹⁵ Ôbi hebe kôbre menba, hende berare añ hena li anğan emê biji. ¹⁶ Kirijîna tare kurijî nijî menba, bay erañ nañ ðijé ka tunu to habijî gelijî tirjî gusijî, menba, Jésu dage tunu hende to hen sarji a añ nañ kwôlo si kibri a men, berare bay ômpare kêm a men. ¹⁷ Ôbi li hen iyôn bi ré bijî nañ kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kôl iyôn ba: «Ôbi tô merayê wona men, ômpare to lêna hen kôba ôbi tô yerna a añ a men hen.»

Bijé ka gey yé bay tô Jésu
(Lk 9: 57-62)

¹⁸ Jésu bô wo kwônê ðijé mééri ta, menba, ôbi ay tôri bijî bay tôri bi ciré ðay tera cér wo dami hen. ¹⁹ Menba, ôbi lê magtubu wo pôni uso ligiri a añ engereri iyôn ba: «*Rabi, kirijî ka yôn yôn ka já erê ya hen na, na erê tòm a.» ²⁰ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Henjê nañ iyomniji men, ciré nañ gwonérji a men, nijîba, nôbi *Kema Gawra ba kirijî ka a dôbijî san ya ba nañ.» ²¹ Menba, gawra wo pôni perê bay tôri a kôli iyôn ba: «Kelma, ði jan, ðén na erê emé iban dem.» ²² Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Era tón a na, añ ju ði ðijé ka yi môñ temare iyôn hen bi em megare temare.»

Jésu jôrijî kal wo dami geré
(Mk 4: 35-41, Lk 8: 22-25)

²³ Jésu ðay bô bato a nañ bay tôri. ²⁴ Menba, kebrena wo nana kôl na na, kal wo dami ge sa cér añ li wo mêw di kam bêêrê bô bato menba, Jésu yijî kum ta men. ²⁵ Bay tôri enji añ kôli iyôn ba: «Kelma, gôlijî nañ ni men réba naa mênijî.» ²⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Wô mi a kené hare hen iyôn ba? Wô mi a kené bi bôrñge sa Emen a ré ba?» Menba, ôbi hena ône kal nañ kam menba, kirijî iyer iyêêr. ²⁷ Gawrê ka mô bô bato hen na, tiniji ge kay añ bay kôl perêrji a iyôn ba: «Gawra wo na ba, na kwo iyenji a kal nañ cér kôba ré biri kwôlê hen ba?»

Jésu berare ðijé ka wôô ka tunu to habijî yi bôrji a hen
(Mk 5: 1-20, Lk 8: 26-39)

²⁸ Kirijîna Jésu era sa bijî cêgi cér wo Galilé bô emê wo Gadaréniñê a menba, ðijé wôô ka tunu to habijî kurijî sarji a soji si sa kampê añ eraji ligiri a. Bay li anğa li harê añ kwônî nêm ayê geré wo bay môrijî ya hen né. ²⁹ Menba, kirijî bay ka hen na, bay karé kula kôl iyôn ba: «Ju gey na mi yirni a jôbi woñ Kema Emen, ju era na wô geléni gusijî pa dema wulê woni ré nêm tô ba?»

³⁰ Kirijî bay ka hen na, gwôsijîno ka pôni ðubu kwa cér a sêd wolé ôm are. ³¹ Menba, tunu to habijî hende to hen kôlijî Jésu iyôn ba: «Nini uwôlem dagêni bi a bô gwôsijîno ka debe hen a ði.» ³² Jésu kôlji ré ô menba, tunu hende to hen si bô ðijé bay ka wôô hen a añ ôrji siji bô gwôsijîno añ li wo bay yéseraji ta sa keram a herinjî bô kam a ma kêm.

³³ Menba, bay gemé gwôsiñô bay ka hen gerji ô kôliñ ðinjé derô ira kwôli are bay ka ré li are hen men, ança ré sa sa ðinjé ka wôô ka tunu to habijñ yi bôrji a hen men. ³⁴ Menba, bay sooro ciré sa upéri an kirijña bay uwopñni nijñ menba, bay kôli ré si erêñ hô emê woji a.

9

Jésu berare ôbi merayé (Mk 2: 1-12, Lk 5: 17-26)

¹ Jésu ðay bato ô tera sa iyére tori a. ² Menba, bay erañ nañ ôbi merayé wo yi sa jaare a, kirijña ôbi gel ayê bôô woji bi wo hen iyôñ menba, ôbi kôliñ ôbi merayé bi wo hen iyôñ ba: «Baa kam, melapnen, têriñ tom dôriñ sam a.»

³ Menba, bay derê tô tôô to Emen kôl bôrji a kôl iyôñ ba: «Gawra bi wo hen tiiré na Emen hen.»

⁴ Jésu hôn ermé woji an kôlji iyôñ ba: «Wô mi a kené erem kwôlê wo habijñ hen iyôñ ba? ⁵ Kelê iyôñ ba: «Têriñ tom dôriñ sam a» a derê kelê lew, laba kelê: «Hena ta ju ô» a derê kelê lew ði ba? ⁶ Haw hen ka henê mega wo nôbi *Kema Gawra ené ôriñ nañ néé sa terare a na wô dôriñ têriñ sa ðinjé.»

Menba, ôbi kôliñ ôbi merayé na iyôñ ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôriñ ijñ.»

⁷ Menba, ôbi hena ta an ay jaare tori ôriñ ijñ. ⁸ Kirijña kwônê ðinjé gel hen iyôñ menba, harê liji an bay ay kibi Emen wojñ ôbi bijñ ðinjé néé hen.

Jésu uwôge Matiyé (Mk 2: 13-17, Lk 5: 27-32)

⁹ Jésu ô an kirijñ bay ka hen menba, ôbi gel gawra wo pôni wo bay uwôgeri Matiyé mô kini engé wôgê. Menba, Jésu kôli iyôñ ba: «Era tòn a.» Menba, kirijñ bay ka hen ôbi hena ô tôri a.

¹⁰ Jésu ôm are iyé Matiyé a menba, kwônê ðinjé kapñ *bay engé wôgê nañ bay lêre ança habijñ men era sa ôm are nañ Jésu nañ bay tôri. ¹¹ Parisijênjé gel hen iyôñ menba, bay kôliñ bay tôri iyôñ ba: «Wô mi a *Rabi wonge ré ôm are nañ bay engé wôgê men, bay lê habré a men hen iyôñ ba?»

¹² Kirijña Jésu toy hen iyôñ menba, ôbi kôlji wan a ta kôl iyôñ ba: «Na ðinjé ka berari a geyé dôktôr ré, nijñba, na bay ômpare a geyri ði. ¹³ Erêñge ken hô ô tô kwôlo bay na lijñ bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba: «En gey na wo kené bô tu ña to megêrñge ðiba na bê kwôbe wo nañ lari hen né.» Wôsa nôbi kôba en era sa terare a na wô uwôgê ðinjé ka dôrjé ré, nijñba, en era na wô uwôgê bay lê têriñ ði.»

Jésu kôl kwôlo gengijñ sa jeré yi sa emé a (Mk 2: 18-22, Lk 5: 33-39)

¹⁴ Bay tô Ja ôbi lê batêm era ligi Jésu a an engereri iyôñ ba: «Wô mi a nijbay nañ Parisijênjé niné jôriñ bôrni kurôñ kwôy kwôy menba, bay tôm jôbi ba li hen iyôñ né wô mi ba?» ¹⁵ Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «Bijñé ka era kini kurô hen ka bé bi bay ré jôriñ bôrji kurôñ kirijña ôbi iyéy kurô ba ya nañ ci tô hen ba? En en, wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a an hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôriñ bôrji kurôñ tô. ¹⁶ Kwôni a ulê tu bargay ka ôli nañ ka kôrbi ré wôsa ka kôrbi bay ka hen a yêgeré ka ôli hen tumô tumô. ¹⁷ Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolê wojñ ariñ wo

ôli a ré, wôsa ôbi a kariñ aṅ care hende to hen a uwôsiñ, wôsa care to né haw ba biñ na bô gwolé ariñ wo kôrbi a men, hen dema care men, gwolé men, ré merè sem.»

*Môni dami wo Jubnê, nañ iyore to hebe bargay ka Jésus hen
(Mk 5: 21-43, Lk 8: 40-56)*

¹⁸ Kirija Jésus kôlji kwôlê bi wo hen ba ya tô menba, dami wo Jubnê wo pôni era sa jubu gubari tumôri a aṅ kôli iyôñ ba: «Môñnen ma haw hen, era ju ô ulê kôm a sara bi bér ben men.» ¹⁹ Menba, Jésus nañ bay tôri henaji ôrji tôri a. ²⁰ Iyore to pôni to kwôbe ô yere a li elê mój kibi wôh hen era si cêgeri aṅ hebe kibi bargay kari. ²¹ Hende erem bôre a iyôñ ba: «Hena ené hebe bargay kari mera kôba na berarê senge.» ²² Jésus bare gele aṅ kôle iyôñ ba: «Baa karê yêren, ayê bôô woré gôliñ nañ mu.» Kirij bay ka hen na, hende berare. ²³ Kirija Jésus biñ iyé dami wo Jubnê bi wo hen a menba, ôbi gel bay iberé are men, bay karê kula a men. ²⁴ Menba, ôbi kôliñ ðiné iyôñ ba: «Senge nô, wôsa mône hende to hen yi na kum ðiba ma ré.» Menba, bay ayrêri. ²⁵ Kirija bay si nô kêm niñ menba, ôbi si bô ira aṅ fu kôbi mône hende to hen ta menba, hende hena ta. ²⁶ Aṅ kwôli béré wo ôbi bér mône hende to hen ôm gôre tô emê iyére hende to hen kêm.

Jésu bi bay tu tiñ gel kirij

²⁷ Kirija Jésus ða erê ta niñ menba, bay tu tiñ ka pôni wôh tô gura ôriñ tôri a kôl iyôñ ba: «*Kunga kelma Dabid, bô tu ña toni men.» ²⁸ Kirija Jésus sa biñ iyére menba, bay tu tiñ bay ka hen era ligiri a menba, ôbi engeriji iyôñ ba: «Ken hôn wo ené nê mê lê are bay ka hen ba?» Menba, bay hô kôli iyôñ ba: «Ju nê mê lê Kelma.» ²⁹ Menba, Jésus hebe tirji aṅ kôlji iyôñ ba: «Bi are bay ka hen liñ béñge wô bôñge bi wo ken bi san a hen.» ³⁰ Kirij bay ka hen na, bay gel kirij sél ðaṅ ðaṅ. Menba, Jésus ðanji kôl iyôñ ba: «Bi kwôni pôn iyôñ kôba toy kwôli ré pa pa.» ³¹ Niñ na, kirija bay ô niñ menba, bay kôl kwôli Jésus gôriñ tô iyére kêm mera.

Jésu bi gawra wo tunu to habij jôri iyêlê hen iyêl kwôlê

³² Kirija Jésus nañ bay tôri ca erê ta niñ menba, bay erañ nañ gawra wo tunu to habij jôôri iyêl kwôlê hen sa biri. ³³ Jésus dage tunu to habij hende to hen aṅ menba, gawra bi wo hen iyêl men. Menba, kwônê ðiné ka ðebu ya hen na, ðé sarji aṅ bay kôl iyôñ ba: «Nini gel ani kani ka hen iyôñgi sa pôn sa iyé *Israyêl a ré kwôy.» ³⁴ Menba, Parisinêñê kôl iyôñ ba: «Na nañ néé wo kelma woñ ôbi sa tunu to habij hende to hen a ôbi ré ðagij tunu to habij hende to hen hen.»

Jésu bô tu ña to ðiné

³⁵ Jésus ô nañ sa iyére iyére to damné a men, to ðé ðé a a men gelij ðiné are bô *iyéy ðanare a men, uwôliñ béré Kwôlo Dôri wo gengij sa *emê iyére to derômarañ a men, berariñ bay ômpare to gay gay men, bay lôrê ka gay gay a men. ³⁶ Kirija Jésus gel kwônê ðiné ka era ligiri a hen iyôñ menba, tirji liri ña wôsa bay yi môñ gamgê ka ôbi abêrji nañ iyôñ. ³⁷ Menba, ôbi kôliñ bay tôri gwoyoy kwôlê kôl iyôñ ba: «Kaw kañ walé mē gañ niñba, bay walêrji ðé. ³⁸ Uwôliñge ôbi iyéy kaw na bi jéñ nañ ðiné bô kaw kari a.»

10

Bay tô Jésu ka môj kibi wôô hen
(Mk 3: 13-19, Lk 6: 12-16)

¹ Jésu uwôge bay tôri ka môj kibi wôô hen, an biji néé bi bay ré dagin tunu to habin men, ré berarin bay ômpare to gay gay hen nan bay merayé ka gay gay a men. ² Hini bay tôri bay ka môj kibi wôô hen a na: Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen nan yêni André men, si *Jak nan yêni Ja kap kam Jébédé hen men. ³ Pilip men Bartélémi men, Tomas men Matiyé woj *ôbi engé wôgê hen men, Jak woj kema Alpé hen men, Tadé men, ⁴ Simô woj kema iyére hen men, Judas Iskariyôt woj ôbi desé Jésu hen a men.

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen
(Mk 6: 5-13, Lk 9: 1-6)

⁵ Jésu jé bay tôri bay ka môj kibi wôô hen an halji kôl iyôn ba: «Erênge sa iyé bijné ka na Jubné ré hen ré men, ken ô sa iyé Samari a ré a men, ⁶ nijba, ken ô kebê gangê ka ge kay ka na kam *Israyêl hen pa dem. ⁷ Erê wo ka erê hen na, ken kôlin bijné wo *emê iyére to derômaran a ré ba da nin. ⁸ Men, ken berare bay ômpare to gay gay hen men, ken hér ka ma men, ken dô *terbare yi bijné a men, ken dage tunu to habin bô bijné a a men. Mega wo ken uwôn senge hen na, kenbay kôba ken bi senge hen iyôn men. ⁹ Erê wo ka erê hen na, ayênge lôr ley gursu tôni ley bô magela wonge a ré men, ¹⁰ ken ay magela woj kergare kôbrenge a ré men, bargay kap kabrêrnge wôô wôô ré men, ken tôbe garbê ré men, ken pô kwoore wôni ré a men wôsa kwôni wo li jé ba a uné ari emêri. ¹¹ Hena kené bijn sa iyére to danné ley sa kam iyére a ley na, ken engere kwôni wo a nê mê berênge yiri a ya ba ken mô ya hende to hen kwôy wo ken ôrin ta. ¹² Men, kirina kena sé bô iyé kwôni bi wo hen a na, ken liri dosé pa dem. ¹³ A hena bijné ka bô iyére hende to hen ré nê mê berênge yirji a ba, bi bô jalé wonge ba nan ci, a hena bay ré nê mê berênge yirji a ré ba, bi bô jalé wonge a hera unénge. ¹⁴ A hena bay ré berênge yirji a ré men, bay toy kwôlé wonge ré a men ana kené kena sé sa iyére hende to hen an na, ken gage beni têrnge an dema kené ô ta tô. ¹⁵ Na tu kwôlé a ené kelênge hen: Wulé wo bay a sa jerê kwôlé sa bijné a hen na, sa iyé *Sodôm nan *Gwomôr kôba are a sa liji lôg sôn.»

Kwôli gusijn to bay a gelijn bay ayé bôô
(Mk 13: 9-13, Lk 21: 12-17)

¹⁶ «Toyênge, en jênge môjn gangê iyôn perê henjê a, iyôn ba ken melên môjn kalaw iyôn men, ken ô lôm lôm mega derare iyôn a men. ¹⁷ Henênge bôrnge a wo bijné ré ôrin nan ken tumô bay jerê kwôlé men, bay a yêmnênge bô *iyéy dapare toji a a men.»

¹⁸ «Men, bay a ôrin nan ken tumô bay emê iyére a men, tumô kilmé a a men hen iyôn wô keben nôbi an bi Jubné nan bijné ka na Jubné ré hen ré toyin béré Kwôlé Dôri kebrenge a a men. ¹⁹ Kirina bay ôrin nan ken kini jerê kwôlé a na, ken sun wô gwoyoy kwôlo ma kené sa kelé ré men, wô kwôlo ma kené sa kelé ré a men wôsa kwôlo ka kelé hen na, na Tunu a bênge kirin bay ka ken dibin hen a men senge. ²⁰ Wôsa kwôlé bi wo hen na, na kenbay a kelêri ré nijba, na Tini Ibarenge a bênge a kené kelé hen. ²¹ Gawra a desé sa yêni a bi bay ré diri men, iba kema a lij kemari hen iyôn hende to hen men, kamrê kôba a perê sa balêrji bi bay ré dirji a

men, ²² ñiné kêm a kapênge yôd wô kibi henen nijba, kwôni wo ñu bôri iyére kwôy derij kibi ba, ôbi a gelê. ²³ A hena bay ré gelênge gusij sa iyére tônia a ley ba ken ge sa to ðanji a. Na tu kwôlê a ené kelênge hen ka gerê tô iyé Israyêl kêm né tô a men, menba, nôbi *Kema Gawra na bulo hera men. ²⁴ Ôbi dôyrê are na, gôlij sa dami wori ré men, paja gôlij sa kelmari ré a men. ²⁵ Ôbi dôyrê are yi môj dami wori iyôj men, paja yi môj kelmari iyôj a men. Hena bay na ré uwôge ôbi iyérenge *Béyêljébul ba kenbay dema bay ré kelê kené na ka Béyêljébul ré ba?»

*Kemnanje gawra ré nijba, ken kemnan Emen ði
(Lk 12: 2-9)*

²⁶ «Kemnanje gawré ré, wôsa ani ka uwôbe ka ba gelij ba naj men, ka bô kwôni a ka a ba hônij ba naj a men. ²⁷ Iyôj ba, kwôlo en kelênge bô dilemne ba, ken kôl tu tare a waj a ta men, kwo bay kelênge naj gwôsîpare hen na, ken ðay ta sa ira dema kené uwôlij béreri. ²⁸ Harije ka a deré kurôngi yerje mera ðiba a nême deré tununje ré hen né nijba, ken harij kwo a bê kurôngi yerje naj tununje bô tare toj *gêhên a hen ði. ²⁹ Bay ðaj diya wôd dema ré na tu selé pôn tô hen ba, ken gel ré ba? Nijba, diya bi wo hen kwo pôn nêj wo a ma aj bi Ibarenge Emen ré hôn né ba naj. ³⁰ Kenbay ba, gusuri sarje kôba Emen ðenge. ³¹ Iyôj ba, ken hare ré wôsa ken dami tu Emen gôlij diya bi wo kwône hen. ³² Hena kwôni ré kôl waj ta tu ñiné ðiré na kupê na, nôbi kôba na sa kelê waj ta tu Iban wo derômaraj a ôbi ré na kupê men. ³³ A hena kwôni ré uwôser tu ñiné ðiré hônén ré na, nôbi kôba na sa uwôserê tu Iban wo derômaraj a ené hônî ré men.»

*En hôn en eraj naj bô jalê ré nijba, na naj yebere ði
(Lk 12: 51-53, Lk 14: 26-27)*

³⁴ «Ma ka kelê waj ba ené era sa terare a na na naj bô jalê, en eraj na naj yebere to dami ði. ³⁵ En era bi karîpare ré yi perê gawra naj ibari men, perê iyore a naj yore men, perê môni iyore a naj maare a men. ³⁶ Men, bay bayi gawra ba na ñiné ka bô iyére tori a ði men. ³⁷ Hena kwôni ré gey ibari naj yori gôlen nôbi ba ôbi na kupê ré tô men, hena kwôni ré gey kemari réba môjni gôlen nôbi ba ôbi na kupê ré tô a men. ³⁸ Hena kwôni ré ay gurô tagelê wori kôbij tôn né ba, na kupê ré tô a men. ³⁹ Ôbi a, kwôni wo ré gem yiri ba, kay na yiri men, kwo kay yiri wô san ba gem na yiri hen men.»

*Kwo berênge yiri a ba, buren na nôbi yiri a hen men
(Mk 9: 41)*

⁴⁰ «Kwôni wo berênge yiri ba, buren na nôbi yiri hen men, kwo buren nôbi yiri a ba, ñu na kwo joon hen yiri a hen a men. ⁴¹ Hena kwôni ré ñu *ôbi kibi Emen wôni yiri wô wo ôbi ré na ôbi kibi Emen na, ôbi a upé sa kôbi wo gengij sa ôbi kibi Emen men, kwo ñu gawra wori ôbi lê anjan derôre yiri a wô wo ôbi ré na ôbi lê anjan derôre na, a upé sa kôbi wo gengij sa lê anjan derôre a men. ⁴² Na tu kwôlê a ené kelênge hen, hena kwôni ré ay kam ka jali bô môni gwore a bij kwo dê wo perê megêri a hen wô wo ôbi ré na ôbi tôn na, ôbi a ba upé sa kôbri ré.»

11

¹ Kirija Jésu hal bay tôri ka môj kibi wôô hen kô nij menba, ôbi ô naş sa iyére iyére wô geléji kwôlê men, derêji Kwôlo Dôri a men.

Kwôlo gengij sa Ja men, kwôli kelêri a men
(Lk 7: 18-35)

² Kirija Ja yij dangay a menba, toy kwôli anga Jésu Krist ré li hen menba, ôbi jé bay tôri ré ô enjeréri iyôn ba: ³ «Jôbi a na kwo a era hen bi laba kwo nini mô gemni hen ba ya tô dî ba?»

⁴ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Herênge ken ô kôlij Ja kwôli anga ken toy men, ka ken gel men hen. ⁵ Wôsa bay tu tij gel kirij men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, menjê toy kwôlê men, bijné ka ma béer men, béré Kwôlo Dôri uwôlij bij bay nimiré a men. ⁶ Yi deré yi wô sa kwôni wo dî ayê bôô wori aş né wô san.»

⁷ Kirija bay tô Ja ôrji ta nij menba, Jésu kôlij bijné kwôli iyôn ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen ba? ⁸ A ken ô gelé na mi pôn dî ba? Ken ô gelé na gawra wo tôbe bargay ka dôri hen ba? Wôsa bijné ka tôbe bargay ka dôri dôri hen na, mô na bô iyé kilmé a dî. ⁹ A nijba, na mi a kené ô gelé dî ba? Ken ô gelé na *ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, na ôbi kibi Emen bi, aş ôbi gôlij ôbi kibi Emen aş sôn. ¹⁰ Wôsa bay na kôl kwôli Ja ôbi jé bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Toy, en jé mana wujê tumôm a bi ré nanê geré wom.» ¹¹ Na tu kwôlê a ené kelênge hen. En kelênge perê gawré ka yébé a yéji hen na, en gel kwôni wo a dampê môj Ja ôbi lê batêm iyôn ba naş, nijba, kwo bay bôri môj ani ré iyôn bô *emé iyére to derômaran a hen na, na kwo dami dêri. ¹² Ayij tôri sa Ja ôbi lê batêm a kwôy saş kemnên na, emé iyére to derômaran a na bay lere bégerem menba, na bay lere bégerem bay ka hen a ayê ciré lij toji. ¹³ Wôsa kwôlo gengij sa emé iyére hende to hen na, tôô to *Moyis naş bay kibi Emen na kôl kwôle kwôy saş sa Ja ôbi lê batêm a. ¹⁴ Hena kené gey henê wo ré na tiri ba, ôbi a na *Eli wo bay na kôl ré sa hen. ¹⁵ Kwôni wo mari ya aş ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.

¹⁶ Kenbay gawré ka kemnên hen na ayênge gengij naş kamrê ka mô tu wolé uwôgerij megêrji kan ta kôl iyôn ba: ¹⁷ «Nini ibênge tégê menba, ken wôô sara ré men, nini kebe kurôn temare dôô kôba ken sôm ré a men.» ¹⁸ Wôsa kirija Ja ôbi lê batêm saş na ôbi ôm mapa ré men, yi care ré a men, menba, bay kôl iyôn ba: «Tunu to habij yi bôri a.» ¹⁹ Nôbi *Kema Gawra en sa aş ôm men, yi men, menba, ken kôl iyôn ba: «Gelênge ôbi lamé naş ôbi kwoyé wo na, ôbi na melan *bay engé wôgé naş bay têrij a men.» Nijba, jé lê woj derôre na, gel tu melênê wo Emen.»

Kwôlo Jésu kôlij sa iyére to kan bê bôre sari a
(Lk 10: 13-15)

²⁰ Na ôbi á, Jésu ré nay bijné ka sa iyére to ôbi na lij kwônê gepê wori ya hen wôsa bay dî tô têrij toji ba ré. ²¹ «Ayi, bijné ka Kworajin, bô emé yi wô sarŋge! Ayi, bijné ka Bêtsayda bô emé yi wô sarŋge! Hena angaş ginê ka lij sa iyére tonge a hen na, henaş né lij na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yeş a bay henaş né haarê bargay ka yégerij men, loberé bunu yirji a a men bi ciré gelé wo ciré bul cêgeriji bij têrij toji nij. ²² Na ôbi

á, ené kelênge hen, Wulê wo bay a jôriŋ kwôlê sa ðiné a hen na, si Tir naŋ Sidôn kwôlê a jôriŋ sarji a lôg gôliŋ kwonŋe. ²³ A mini Kapêrnayôm, mu kôl bay ré ayêrê kwôy ôriŋ ta derômaranŋ a ba? Ma herbê kwôy ðogé iyom temare a ka na kirijŋ ka habijŋ hen. Wôsa geŋê wo na liŋ perêrŋge a hen hena henaŋ ré liŋ na perê ðiné ka Sodôm a na, bay henaŋ né ba ya tô. ²⁴ Ôbi a, ené kelênge waŋ ta, Wulê wo bay a jerê kwôlê sa ðiné a hen na, kwonŋe a ðê kwo Sodôm aŋ tô.»

Eranŋe legen a bi ken sa dô bul

(Lk 10: 21-22)

²⁵ Kirijŋ bay ka hen na, Jêsu ay tô iyêlê kôl iyônŋ ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômaranŋ a naŋ kwo sa terare a na, wôsa ju uwôbijŋ bay tu melênê naŋ bay tu jôriŋare are bay ka hen aŋ ju yêge sarji gelijŋ ðiné ka bay bôrji mega ani ré hen ði. ²⁶ Na iyônŋ a Iban na jerê genge naŋ bô derê wom.»

²⁷ «Iban bèn are kêm kôben a, kwôni wo hôn Kema ba naŋ, na Ibari pôn ðô men, kwôni wo hôn Iban ba, naŋ nijba, na nôbi Kemari pôn nêŋ haŋê men, ka en yêge sari nô biji hen a men mera. ²⁸ Eranŋe legen a kenbay kêm ka ken pô anŋa néy aŋ merênênge hen na sa enŋê sarŋge a aŋ ken dô bul. ²⁹ Ulênge jug wuŋê tôrŋge a men, ken toy halê wuŋê a men, wôsa ena gawra wo kalêren jal men, en dôbe san a men, aŋ ka uŋé kini derê bul wonŋe. ³⁰ Wôsa jug wuŋê na kwo ayêri ôm né men, ari perê kaŋê kôba gwa a men.»

12

Jêsu a na ôbi sa merê ta

(Mk 2: 23-28, Lk 6: 1-5)

¹ Sem cêgê menba, Jêsu naŋ bay tôri ôrji si bô yagê kaw bay uwôgeji blé hen naŋ *sa merê ta, kurônŋ li bay tôri menba, bay pôy sa kaw bay ka hen wuray ôm. ² Kirijŋa Parisinjêné gel hen iyônŋ menba, bay kôliŋ Jêsu iyônŋ ba: «Wô mi a bay tôm ré li anŋa tôô to *Moyis jô lê naŋ sa merê ta a hen ba?» ³ Menba, Jêsu kôlji iyônŋ ba: «Na ken ðêŋse kwôli anŋa kelma Dabid na li kirijŋa kurônŋ na liji naŋ ðiné kari hen né ba? ⁴ Ôbi na si bô *iyéy Emen a, aŋ pô mapa wo bay tibijŋ Emen wo na yi gengijŋ sarji ré hen. Mapa bi wo hen tôô tona na ði bijŋ na bay bê kwôbe mera hen ômji. ⁵ Laba na ken ðêŋse kwôlo tôô to Moyis na kôl iyônŋ ba: «Kwôni ré li jé naŋ sa sa merê ta ré hen né ba?» Menba, bay bê kwôbe ka li jé woji bô iyéy Emen a naŋ sa sa merê ta hen ba kwôlê ðu sarji ré men. ⁶ Nijba, en kelênge, anŋa gôliŋ iyéy Emen hen na, yi na ya. ⁷ Hena ré kené hôn bô kwôlo liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyônŋ ba: «En gey na wo kené bô tu ŋa to megêrŋge ðiba na bê kwôbe wo naŋ lari hen né.» Hen ba ré kené perê ðiné ka kwôlê wôni ðu sarji ré hen né. ⁸ Wôsa nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

Gawra wo kôbri ma

(Mk 3: 1-6, Lk 6: 6-11)

⁹ Kirijŋa Jêsu ði kirijŋ bay ka hen aŋ ô aŋ menba, ô bô *iyéy ðanare toji to pôni a. ¹⁰ Kirijŋ bay ka hen na, gawra wo pôni wo kôbri ma ðebu ya men. Menba, Parisinjêné enŋgere Jêsu iyônŋ ba: «Berarê kwôni sa merê ta a ba

dô hari ba?» Bay engereri hen iyôn bi ciré uwôli kwôlê sari a. ¹¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «I a perênge a hen a demañne tori ré pôn aṅ kurij bô iyom a sa merê ta aṅ ôbi a erê sa ô ayêre ta ré ba? ¹² A hen ba, gawra gôlij demañne ré ba? Iyôn ba lê derê sa merê ta a kôba tôô tona jôô lê ré men.» ¹³ Menba, Jêsu kôlij gawra bi wo hen iyôn ba: «Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta aṅ kôbri bi wo hen hô berare môṅ megari hen iyôn hôrij. ¹⁴ Menba, Parisipênê siji nô aṅ ô erméji kwôlê sa anṅa ciré lê aṅa ciré derij Jêsu.

Jêsu na mana wo Emen dôri

¹⁵ Jêsu hôn wo bay ré gey deréri menba, ôbi dî kirij bay ka hen aṅ ô ta, menba, bijné kwône ô tôri a aṅ ôbi berare bay ômpare kêm. ¹⁶ Menba, ôbi banji dô bi bay ré li bi bay ré hôn wo ré na nôbi ré pa pa. ¹⁷ Aṅ bi kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen na, ariri ré lij, ôbi na kôl iyôn ba:

¹⁸ «Emen kôl iyôn ba:

<Gelênge, na mana wupé wo en dôri bi a na men,
en piri men, wo yen dôren sari a men.

Na bé tunun a ba naṅ dî

aṅ ôbi a kelê kwôli lê anṅanê kaṅ derôre bijn tô yê bijné kêm men.

¹⁹ Ôbi a nâṅ nâṅ kwôni ré men, a ulê gura ré men,
kwôni a toyê tôri kaṅ ta tô geré ré men.

²⁰ Ôbi a biyê gusera wo laṅ nij hen né men,
a barê lampa to enṅe jêê hen né a men,
kwôy wo anṅaṅ derôre a enṅij kirij.

²¹ Aṅ tô yê bijné kêm a bijn bôrji sari a.» »

Bijné kôl Jêsu ré na ôbi sa tunu to habij (Mk 3: 22-30, Lk 11: 14-23)

²² Kirij bay ka hen na, bay erap naṅ gawra wo tunu to habij yi bôri a aṅ liri ôbi gel kirij né men, iyêl kwôlê ré a men, menba, Jêsu berari aṅ ôbi iyêl men, gel kirij a men. ²³ Bijné kêm ka debu ya hen na, harê liji menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi na *kuṅga kelma Dabid ré ba?» ²⁴ Kirija Parisipênê toy hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Jêsu dage tunu to habij na naṅ néé wo *Béyêljébul woṅ ôbi sa tunu to habij hen.» ²⁵ Jêsu hôn ermé woji kêm nij menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Hena bijné ka bô emê iyére to pôn a ré sêṅji ba, bô emê bi wo hen, a mênij men, hena bijné ka sa iyére a pôn ley tô baliyare a ley a ré sêṅji ba hende a yé sem né men. ²⁶ A hena Sidan ré dage yiri gaṅ ba, emê iyére tori a soderij, a hena ré na hen iyôn ba, emê iyére tori a yé kwôy hare ba? ²⁷ A hena nôbi ené dage tunu to habij naṅ néé wo Béyêljébul ba, bay tôṅge kenbay ba, dage tunu to habij na naṅ néé wo i men ba? Na bi wo hen a anṅa bay tôṅge bay ka hen li men hen a gelé wo kwôlê woṅge ré tiri ré hen. ²⁸ A hena ré na naṅ néé wo Tini Emen a ené dagij tunu to habij hende to hen ba, *emê iyére to Emen era kwôy upênge nij. ²⁹ Men, kwôni a lê iyen a ré sé bô iyé ôbi néé a aṅ pôrij anṅari baa beréri harê tumô ba? Ôbi a harêri tumô pa dem aṅa ré dîṅ yiri pôrij anṅari tô. ³⁰ Iyôn ba, kwôni wo na naṅ en ré ba na ôbi baren men, kwôni woṅ ôbi dayê sa are naṅ en ré ba na ôbi userérji men. ³¹ Na tôri bi wo hen a, ené kelênge, têrij kêm naṅ tiiré hare kêm na, Emen a dé bôri jalê bay lêre a, nijba, kwôni wo tiiré Tunu toṅ

hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a ré kwôy. ³² Men, kwôni wo kôl kwôlo habij gengij san nôbi *Kema Gawra ba, Emen a dé bôri jalê sari a tô, nijba, kwo kôl kwôlo habij gengij sa Tunu toj hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a haw hen ré men, tôre to cêgê ré a men.»

Kwôli gengij sa gurô na yêri

(Lk 6: 43-45)

³³ «Kirij ka pôni a ba ken kôl gurô wo hen ré dô men, yêri ré dô a men. Men kwo pôni ken kôl gurô wo pôni ré habij men, yêri ré habij a men. Wôsa na yê gurô a lê a jerê hônij derêri na habrêri. ³⁴ Kenbay ka ken yi môj jênere iyôj men ken habij tiri a men hen ka kelê Kwôlo Dôri na si iyej ba? Wôsa na anja wôn bô gawra dema ré si kibri a hen tô. ³⁵ Gawra wo dôri sij na na anjari ka dôri men, kwo habij kôba sij na na anja ka habij men. ³⁶ Ôbi a, ené kelenge Wulê wojer jerê kwôlê a na, kwôlê wojer iyôj a tôj wo bijné na kilêre hen na, bay a derê tôri ta lêm lêm. ³⁷ Añ na kwôlo si kem a a bay ré dôrij kwôlê sam a men, na kwo si kem a a bay ré burem a men.»

Bay derê tô tô to Emen na Parisijênê engerij Jêsu ré li ari gelé biji ciré gelé

(Mk 8: 11-12, Lk 11: 29-32)

³⁸ Bay derê tô tô to Emen ka pôni na Parisijênê engerij Jêsu iyôj ba: «Kelma, nini gey bi jerê li anjan gelé bi nija gelé dema niné hônem.» ³⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôj ba: «Bijné na bay bô habrê ka haw hen men, bay belé cêgeriji bij Emen hen kôba kôl ciré gey gelé men dê? Ka bañ na na anjan gelé ka *ôbi kibi Emen Jonas bi wo hen mera dîba ka gelé ka dangi kani ré kwôy. ⁴⁰ Môj kwo Jonas na li sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kuyê a hen na, nôbi Kema Gawra kôba na lê sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kamjê a hen iyôj men. ⁴¹ Sa jerê kwôlê a na, bijné ka Ninibé a ulêji kwôlê sa bijné bay ka haw hen wôsa bay dô tô têrij lèriji ta sa kibi béré wo Jonas uwôl a. Añ kwo na ba hô dê Jonas añ tô. ⁴² Men, Wulê wojer jerê kwôlê a na, tôlômne to Séba a hena añ a ulê kwôlê sa gawré ka haw hen wôsa hende hena na kelañ añ era na wô toyé gwosoy kwôlê wojer tu melênê wo Salomôn. Nijba, nà ná, kwôni wo gôlij Salomôn añ hen kôba nà ya.»

Tunu to habij hera bô gawra hôrij

(Lk 11: 24-26)

⁴³ Jêsu hô kôl iyôj ba: «Kirija tunu to habij séj bô kwôni a na, hende kayré derô gwôlê woge kirij ka derê bul, hena hende ré uwôj ré na, ⁴⁴ hende erem kôl iyôj ba: «Na herê kirij ka na en soj ya hen gelé sôj.» Kirija tunu hende to hen hera aña ré uwôj kirij bay ka hen yi senje men, sél dô men, are kêm yi na kiniji a men na, ⁴⁵ hende hô ô pera tunu to habij to dangi jurgem to habij dê añ sa jôgij nañ tu. Bay siji bô kirij bay ka hen añ môrji ya añ gawra bi wo hen na, yiri habij dê kwo tumô añ tô. Kwo bijné ka haw hen kôba a yé na hen iyôj hende to hen men.»

Balê Jêsu kañ tiri

(Mk 3: 31-35, Lk 8: 19-21)

⁴⁶ Kirija Jêsu iyêl nañ kwônê bijné ba ya tô menba, yori nañ yênêri saji dèbu nô hen añ gey bi ciré iyêl nañ dî. [⁴⁷ Menba, kwôni wo pôni kôli iyôj ba: «Ju toy, yom nañ yênên dîbiji nô hen ya añ bay gey ciré iyêl nañ

ju.»] ⁴⁸ Menba, Jésu hô kôlij gwra bi wo hen sara iyôn ba: «Na i a na yon men, na si i a na yênen men ba?» ⁴⁹ Menba, ôbi ay kôbri gel sa bay tôri a aṅ kôl iyôn ba: «Gel, na yon naṅ yênen a na. ⁵⁰ Wôsa i i wo li bô geyé wo lban wo mô derômaran a hen na, ôbi a na, yênen men, yêren men, yon a men hen.»

13

Gwosoy kwôlo gengin sa ôbi wusé kaw

(Mk 4: 1-9, Lk 8: 4-8)

¹ Wulê wo ôbi kôlij kwôlê bi wo hen na, ôbi ji si bô ira aṅ ô merê kibi cér a. ² Kirij bay ka hen na, kwônê ðiné era sa daṅ ligiri a, aṅ li wo ôbi day mô bô bato a aṅ ðiji kibi cér a. ³ Menba, ôbi iyêlji kwôlê naṅ gwosore dé, dé gengin sa are kwône kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni si ô ðiré wusé kaw. ⁴ Kirijna ôbi wuse kaw kari bay ka hen bô yagé a menba, ka pôni sa herij bênggê geré menba, ciré sa gôl ôm ⁵ men, ka pôni herij kirij kaṅ jerew a menba, si dô hare nijba, terare to wurôbi to hanêre ré ôrij tôn ba naṅ. ⁶ Kirijna tare jôrij menba, bay hay lew wôsa terare to bay ré bij hanêre tôn ba naṅ. ⁷ Men, ka pôni herij peré gesem a menba, gesem bi wo hen yêrji duu. ⁸ Men, ka pôni herij terare to dôri a aṅ yê dô, sarji ka pôni yê arew men, ka pôni yê tôre jii men, ka pôni yê tôre subu men. ⁹ Kwôni wo mari ya ba bi toy.»

Wô mi a Jésu ré iyêl kwôlê naṅ gwosore ba?

(Mk 4: 13-20, Lk 8: 11-15)

¹⁰ Menba, bay tôri usoji ligiri a aṅ engeriri iyôn ba: «Wô mi a jeré iyêljin ðiné bay ka hen kwôlê naṅ gwosore ba?» ¹¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Kwongge kenbay ba Emen béngge ken hôn aṅga yi naṅ kini uwôbêrji ka bô *emé iyére to derômaran a hen nij, nijba, bay ba ôrij naṅ kuni pelalê bi wo hen né. ¹² Wôsa kwôni wo naṅ upé bay a hô biri a sara aṅ ôbi a upé daman a. Nijba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a aṅ sôn. ¹³ Na ôbi á, ené iyêlji naṅ gwosore hen, wôsa bay bô kirij nijba, gel ani ré men, bay li môṅ ciré toy kwôlê nijba, bay toy ré men, hôn hôri ré a men. ¹⁴ Kwôlo ôbi Emen *Esay na kôl hen na, ariri lij gengin sarji, ôbi na kôl iyôn ba:

«Ka toyé kwôlê naṅ marṅge nijba, ka henê hôri ré men,

Ka beré kirij naṅ turnge nijba, ka gelé ani ré a men.

¹⁵ Wôsa ðiné bay ka hen na, bôrji denjel men,

bay tôbe gurô marji a men,

bay luge tirji ta a men,

wô wo ma ciré gelé naṅ tirji men,

ma ciré toyé naṅ marji

aṅ ma ciré bê bôrji sara

aṅ ma ciré belé upen aṅ bi ené berarêji.»

¹⁶ Nijba, kwongge kenbay ba yerṅge a derêṅge wôsa ken gel naṅ turnge men, ken toy naṅ marṅge a men. ¹⁷ Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: bay kibi Emen naṅ ðiné kaṅ bay lê aṅgaṅ derôre kwône na gey bi ciré gelé aṅga ken gel hen men, nijba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé kwôlo ken toy hen nijba, bay toy ré a men.»

*Bô kwôlo gengijn sa ôbi wusé kaw
(Mk 4: 10-12, Lk 8: 9-10)*

¹⁸ «Iyôn ba haw hen ken toy bô gwsore to ôbi wusé gusijn kaw bay ka hen. ¹⁹ Kirija kwôni toy kwôlo gengijn sa *emê iyére to derômaran a aña ré hôn bôri ré na, ôbi bare era sa mène kwôlo gawra bi wo hen ré toy hen an aña ôbi yi môjn gusijn kaw ka herijn bênggê geré hen iyôn. ²⁰ Kwo yi môjn gusijn kaw to herijn kirijn kañ jerew a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen an enge nañ yi deré. ²¹ Nijba, kwôni bi wo hen hanêri nañ wôsa ôbi debe sa têri a sem ré menba, kirija anğan bô emê kurijn sari a ley bay gili gusijn ley wô kibi kwôlê bi wo hen na, ôbi berijn kôbri an hôrijn cêgê. ²² Kwo yi môjn gusijn kaw ka herijn peré gesem a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen hari nijba, ermê kwôlo sa terare a na men, kwôli anğan uné a men na, yêr kwôlê bi wo hen duu an li ani ré. ²³ Kwo yi môjn gusijn kaw ka herijn kirijn ka dôri a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen an hôn bôri dô men, lij ariri a men an ôbi yi môjn kaw ka yê arew men, tôre jii men, tôre subu men hen iyôn.»

Gwsosy kwôlo gengijn sa siwil

²⁴ Menba, Jésu hô kôlji gwsosy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «*Emê iyére to derômaran a na, yi mega gawra wo ré ô wusé kaw ka dôri bô yagê wori a iyôn. ²⁵ Nijba, kirija yoyre wo ðiné yi kum kêm nij menba, ôbi bayriri era sa wusu siwil a bô yagê bi wo hen a an ðijn yiri ô. ²⁶ Menba, kirija kaw ðebu an tô sarji menba, siwil kôba gel yere men. ²⁷ Manê ka gawra bi wo hen era sa kôli iyôn ba: «Kelma, na ju wusu na kaw ka dôri bô yagê wom a ré ba? Menba, li iyen a siwil ré sa si peré ba?» ²⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na ôbi bare a lê are bay ka hen.» Menba, manê kari bay ka hen kôli iyôn ba: «A iyôn ba nijna erê teré an.» ²⁹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «En en, terênge an né wô wo ma ka teré kaw ka dôri nañ tu men, ³⁰ ðénggeji bi bay ðebu fêem kwôy kini walêrji a. An na sa kôlijn bay walê kaw bi ré jôr siwil tumô haré an uwoy an, an kaw ka dôri hen ba ken wala sa bi bô béer a men.» »

*Gwsosy kwôlo gengijn sa mutard
(Mk 4: 30-32, Lk 13: 18-19)*

³¹ Menba, Jésu hô kôlji gwsosy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môjn gusijn iluw wo gawra ay ô cé bô yagê wori a iyôn. ³² Gusijn iluw bi wo hen na, dê ðê gusijn are kêm nijba, kirija ôbi si ta nij na, dami dê tô gurô wo ba hen kêm an ciré ka derômaran era sa li gwoné woji ya.»

*Gwsosy kwôlo gengijn sa wubere
(Lk 13: 20-21)*

³³ Menba, Jésu hô kôlji gwsosy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môjn wubere to dê to iyore ay polijn nañ kurman kuré kwôrô subu menba, liji sôr iyôn.»

*Wô mi a Jésu ré iyêl kwôlê nañ gwsore ba?
(Mk 4: 33-34)*

³⁴ Jésu iyêlijn ðiné kwôlê bi wo kêm hen nañ gwsore an kwo ôbi ba kelé nañ gwsore ré ba nañ. ³⁵ An bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lijn. Ôbi na kôl iyôn ba:

«Na kelê kwôlê kêm naṅ gwosore yêgijn sa anṅa yi naṅ kini uwôbêrji ca wo tô terare na dîṅ yeṅ hen.»

Bô gwosore to gengijn sa siwil

³⁶ Menba, Jêsu dî kwônê ðîné bay ka hen ré ô haji niṅ menba, ôbi herbo hera ira menba, bay tôri eraji ligiri a aṅ kôli iyôn ba: «Derêni bô gwosore to gengijn sa siwil to bô yagê hen bi niṅa toyé.» ³⁷ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ôbi cé kaw ka dôri bay ka hen na, na nôbi *Kema Gawra. ³⁸ Men, bô yagê ba na sa terare men, kay cé ka dôri ba na ðîné ka emê iyére to derômaran a men, siwil ba na ðîné ka Sidan men. ³⁹ Men, ôbi cé siwil hende to hen bô yagê a hen na, na ôbi bare woṅ Sidan bi men, tay walê kaw ba, na sa to sa terare a kerê hen men, bay walê kaw bay ka hen ba, na *manê ka derômaran a men. ⁴⁰ Môṅ kwo bay nôriṅ siwil aṅ harê bê a bô tare a hen iyôn na, a yé na hen iyôn hende to hen sa to sa terare a kerê a men. ⁴¹ Nôbi Kema Gawra na jo manê kapê ré era sa pô ðîné kap bay bê megêrji bô têriṅ a naṅ bay lê têriṅ kêm aṅ bô emê iyére tori a. ⁴² Aṅ biji bô tare to dami a, kirijna ðîné bay ka hen a sômnij men, ômnij kapniji mêêrê mêêrê a men ya. ⁴³ Niṅba, bay lê anṅaṅ derôre ba bay a peranṅê môṅ tare iyôn bô emê iyére to Ibarji a. Kwôni wo mari ya aṅa ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa anṅaṅ uné ka uwôbe bô yagê naṅ mériṅ

⁴⁴ Menba, Jêsu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanṅi sôn kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môṅ anṅaṅ uné ka uwôbe bô yagê iyôn. Kwôni wo uwôn hen na, ô uwôbê tôn, yiri dôri daman a aṅ ô sa ô perê ari unéri kêm keléṅ aṅ dî larirji sa ô kilij yagê bi wo hen.»

⁴⁵ Menba, Jêsu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanṅi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môṅ ôbi lê jeṅga wo ôriṅ doy mériṅ iyôn. ⁴⁶ Kirijna ôbi uwôn mériṅ wo lariri daman hen menba, ô sa ô perê ari unéri kêm keléṅ aṅ dî larirji sa ô kilij mériṅ bi wo hen.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa bera

⁴⁷ Jêsu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanṅi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môṅ bera to bay uwôl bô cér a aṅ pera kuyê ka tirji gay bay hen iyôn. ⁴⁸ Kirijna bera hende to hen wôn niṅ menba, bay uré bay wurore soṅ nô kwonṅê cér a aṅ cobe kuyê bay ka hen. Ka dami ba bay uwôl bô ðuṅne toji a men, ka dé ba bay bêṅ men. ⁴⁹ Sa to sa terare a kerê hen na, a yé na hen iyôn hende to hen men. Manê ka derômaran a a era sa derê tu ðîné ka dôri naṅ ka habij. ⁵⁰ Aṅ ka habij bay ka hen na, bay a biji bô tare to dami a, na kirij ka ðîné a sômê men emné kapniji mêêrê mêêrê ya a men hen.»

Ari uné ka kôrbi naṅ ka ôli

⁵¹ Jêsu hô enṅerij bay tôri iyôn ba: «Ken hôn bô kwôlê bi wo hen kêm niṅ ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba ciré hôn bôri kêm niṅ. ⁵² Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Ôbi lê magtubu wo yôn yôn wo tiri jôriṅ sa anṅa ôbi gel a hen na, emê iyére to derômaran a yi môṅ ôbi iyé iyére wo pô ari uné kari ka kôrbi naṅ ka ôli bô béér wori iyôn.»

Bijné ka Najarêt kap Jésu
(Mk 6: 1-6, Lk 4: 16-30)

⁵³ Kirija Jésu gelji kwôlê nâj gwosore hende to hen kô nij menba, ôbi dî kirij bay ka hen aŋ ô. ⁵⁴ Aŋ ô sa iyére tori a ô gelij bijné are bô *iyéy dapare a toji a aŋ bijné kêm ka toy kwôlê bi wo ôbi dô hen na, tiniji ge kay aŋ bay kôl iyôn ba: «Na i a biri tu melênê men, néé woŋ lij anga dê sa kirij bay ka hen iyôn ba?» ⁵⁵ Menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi na kema Josêp woŋ ôbi albê gurô hen men, Mari a na yori men, *Jak men Josêp men Simô men Jud a men a na yênêri. ⁵⁶ Yênêri kap yébé kôba môrji perêrna na ya a men. Menba, tu melênê nâj néé bi wo kêm hen ba i a biri ba?» ⁵⁷ Kirij bay ka hen na, ermê woji liji kwôy aŋ bay kapni. Nijba, Jésu kôlji iyôn ba: «Ôbi kibi Emen na, kirij ka dangi a ba bay a biri kwôlê haji nijba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlê ré.» ⁵⁸ Aŋ kirij bay ka hen na, ôbi li gepê wôni gaŋ ré wô bê wo bay bi bôrji sari a ré hen.

14

Bay duu Ja ôbi lê batêm
(Mk 6: 14-29, Lk 9: 7-9)

¹ Wulê bi wo hen na, *Hérôd ôbi emê iyére to Galilé toy kwôli Jésu wo ôm gôr kirij hen. ² Menba, ôbi kôlij manê kari iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Ja ôbi lê batêm a so perê bijné ka ma a bulo hera hen, na ôbi a, ôbi ré ôrij nâj néé woŋ lij angaŋ gepê hen.» ³ Wôsa Hérôd na bi bay na bu Ja haarê uwôl dangay a wô kibi *Hérodidiyad toŋ tami yêni Pilip to ôbi eŋne hen. ⁴ Wôsa Ja na kôli iyôn ba: «Dé wo ré jeré ayê Hérodidiyad lij tamnem ré.» ⁵ Gengij sa kwôlê bi wo hen na, ôbi na gey dîré derêri, nijba, ôbi na kemnaŋ na kwônê bijné wôsa bay na bô Ja môŋ *ôbi kibi Emen iyôn. ⁶ Kirija bay li geserê sa yê *Hérôd, menba, môni Hérodidiyad wô tumô bijné ka Hérôd uwôgeraji hen, aŋ wôrê wore bi wo hen dôri. ⁷ Menba, ôbi ay tôô desij yiri kôl iyôn ba: «Na mi, mi a hende ré engeren kôba, na bure.» ⁸ Menba, yore gwôsere aŋ môni temale hende to hen kôli iyôn ba: «Ben sa Ja ôbi lê batêm lew bô subra.» ⁹ Tu Hérôd mène, nijba, wô tôô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwônê kergê kari hen a men na, ôbi ay tôô bi bay ré bure sa Ja bi. ¹⁰ Menba, ôbi kôlji bay ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm dangay a. ¹¹ Bay aya sa Ja bô subra eraŋ sa bijn môni temale hende to hen, aŋ hende ôrij bijn yore. ¹² Bay tô Ja era sa ay temayri ô emê, menba, bay ô kôlij Jésu kwôli.

Jésu bijn bijné ka dubu bay hen emê
(Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

¹³ Kirija Jésu toy kwôli temay Ja hen iyôn menba, ôbi day bô bato a ô sêd wolé nâj iyére derô gwôlê, kirija bijné toy wo ôbi ré day bô bato a ô ta menba, bay sooro nâj sa iyére iyére ôrji kibi cér a têm têm tôri a nâj têrji. ¹⁴ Kirija ôbi herbo tôŋ bô bato menba, ôbi gel kwônê bijné menba, tirji liri ŋa damaŋ menba, ôbi berare bay ômpare. ¹⁵ Na perare nij, menba, bay tô Jésu era ligiri a aŋ kôli iyôn ba: «Kirij ka na na, kelaŋ men, kirij kôba kô a men hen na, kôlij bijné bi ré ô perê ira ô wogé ani kelé emê.» ¹⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Nana ôrij doy bi bay ré ô ré, kenbay ken biji angaŋ emê.» ¹⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôn ba: «Nini nâj mapa bay nâj kuyê wôô a men mera.» ¹⁸ Menba, Jésu kôlji iyôn

ba: «Eranje ben na.» ¹⁹ Men, ôbi bijn ðipé mô tôŋ sa kalmê a hen aŋ pô mapa wo bay naŋ kam kuyé ka wôô hen aŋ bô kirij si derômaran aŋ lij Emen dosé menba, ðiillé aŋ bijn bay tôri bi ré céŋ ðipé bay ka hen. ²⁰ Bijné bay ka hen, ôm uyiré aŋ tôri wo ba na, bay tô Jésu pô gwané môj kibi wôô. ²¹ Kwôné ðipé bay ka ôm mapa bi wo hen na, imjé na dubu bay. Yébé naŋ kamrê ba kwôni dêŋsiji ré. ²² Kirija bay bijn ðipé emé kô nij menba, ôbi bi bay tôri ðay bato ré ô tera aŋ ðôbi ðiré kôlij ðipé ré iré ij nij dema ðiré eré tôrji a tô.

Jésu ô sa kam a
(Mk 6: 45-52, Ja 6: 15-21)

²³ Kirija ôbi bi ðipé ô nij menba, ôbi ðay sa keram a sêd wolé ô uwôlé Emen, kirij bay ka hen na, kirij yoy nij menba, ôbi na pini nêŋ hari. ²⁴ Bato wo bay tôri ré ðay hen na, na bôb a derô cér a nij, menba, mêw liji daman wôsa kal guro si sarji. ²⁵ Menba, kirija kwôré ka tumô yel nij menba, Jésu era sa kam a si ligirji. ²⁶ Kirija bay tôri gili wo ôbi era sa kam a si ligirji hen iyôŋ menba, haré liji aŋ bay kôl iyôŋ ba: «Na kamjé a era hen.» Menba, haré liji daman a menba, bay bi gura. ²⁷ Menba, Jésu kôlji iyôŋ ba: «Harêŋge ré, na nôbi Jésu, ðêŋge bôŋŋge jal.» ²⁸ Menba, Piyêr kôli iyôŋ ba: «Kelma, hena ré na jôbi tiri ba, ju ay tòm bi na eré sa kam a legem a.» ²⁹ Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «Era.» Menba, Piyêr herbo bô bato a aŋ ô sa kam a si ligi Jésu. ³⁰ Nijba, kirija ôbi bô wo kal ge daman hen, menba, haré liri menba, ôbi ay tô eré tô kam a menba, ôbi dô tôri kôlij Jésu iyôŋ ba: «Kelma, gôlij naŋ en men.» ³¹ Menba, Jésu jé kôbri ðerijni ta aŋ kôli iyôŋ ba: «Ju meremné na wô ayê bôô wom wo dé bi ba?» ³² Menba, kirija bay ðay bô bato a menba, kal iyer men. ³³ Bijné kêm ka bô bato a hen gel hen iyôŋ, menba, cubu gubarji tôŋ tumô Jésu a aŋ kôl iyôŋ ba: «Ju na Kema Emen bi tiri a men.»

Jésu berare bay ômpare kwône Génésarêt a
(Mk 6: 53-56)

³⁴ Kirija bay ðay tera menba, bay saji bô emé wo Génésarêt a. ³⁵ Bijné ka sa iyére hende to hen gelji Jésu hôŋ menba, bay jé kôlij ðipé naŋ sa iyére iyére menba, bay eraŋ naŋ bay ômpare kêm sa biri. ³⁶ Men, bay uwôlêri bi ré ðiji ciré hebé kibi bargay kari ka yi serem serem hen mera aŋ ðipé kêm ka hebiri hen na, bay berare.

15

Jésu gel habré hara wo Jubné nô
(Mk 7: 1-13)

¹ Parisipjêŋe naŋ *bay deré tô tôô to Emen henaji Jérusalêm a era upé Jésu aŋ kôli iyôŋ ba: ² «Wô mi a bay tòm ré ðage sa hara wo môpêrna ba? Wôsa bay pul kôbriji ré menba, bay ôm are mera.» ³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «A kenbay, wô mi a kené ðage tôô to Emen aŋ wô lij hara wonje ði ba? ⁴ Wôsa Emen kôl iyôŋ ba: «Bijn ibam naŋ yom kwôlé men, kwôni wo kôlij ibari naŋ yori kwôlo habij ba bi bay diri.» ⁵ Menba, kenbay ken kôl iyôŋ ba: «Kwôni wo kôlij ibari naŋ yori iyôŋ ba: «Anja ré ené béŋge hen na, na bay a ené bijn Emen hen.» ⁶ Hen iyôŋ na, kwôni bi wo hen li naŋ ibari naŋ yori ré nij.» Aŋ turŋge a ba, na anja dôri. Na hen

iyôn a, kené mênij kwôlo Emen aṅ lijn hara woṅge hen né ba? ⁷ Kenbay kaṅ bay kelé kwôlê kebrenge wôô wôô hen, *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôlenge tumô kôl iyôn ba:

⁸ <Gawrê bay ka hen na, bay ay keben na naṅ kibriji na mera dîba bôrji ba kelanj naṅ en.

⁹ Bay teben hen na déṅ iyôn men, aṅga bay gelij ðiné hen, kôba na tóô to gawrê a men.> »

Anḡa li bô gawra kagemij
(Mk 7: 14-23)

¹⁰ Jésu hô uwôga kwônê ðiné ligiri a aṅ kôlji iyôn ba: «Toyénge kwôlo na kelé hen dô aṅ ken hôn bôri. ¹¹ Na aṅga gawra ôm hen a lê a ôbi ré *kagemij hen né, nijba, na kwôlo soo kibri a lê a ôbi ré kagemij hen dî.»

¹² Menba, bay tô Jésu uso ða ligiri a aṅ kôli iyôn ba: «Kwôlo ju kôl hen tariṅ Parisipêṅê hen ba ju hôn ham ba?» ¹³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Gurô wo yôn yôn wo na lban wo derômaraj a a dôbê ré na, bay a derêri aṅ naṅ hanêri. ¹⁴ Déṅgeji, na bay tu tij ka ðerij megêrji bay tu tij tô jemna, hena ôbi tu tij ré ðerij megari ôbi tu tij tô jemna ba, bay wôô kém a herijji bô iyom a.» ¹⁵ Menba, Piyê kôlij Jésu iyôn ba: «Derêni bô gwsore hende to hen nijna toyé.» ¹⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kôba ken nêmen henê bô gwsore hende to hen né men ba? ¹⁷ Ken hôn mega wo aṅga ré hena kibi gawra ô bôri a ba, ôbi têriṅ na kaṅ aṅ ré ba? ¹⁸ Nijba, kwôlo soo kibri a na, na kwôlo ôbi eremnére kwôli gaṅ gaṅ, aṅ na ôbi bi wo hen a lê a bôri ré kagemij hen. ¹⁹ Anḡa hena bô gawra bay a na: ermê kwôlo habij wo yi bô gawra a liri aṅa ôbi ré derij temare men, yij naṅ yébé ðiné men, yijare toṅ iyôn a tôn hen men, gôm sij men, piyé kwôlê men, tiiré megari a a men hen. ²⁰ Na aṅga li a bô gawra ré kagemij bay a hen dîba emê are naṅ kôbi woṅ kworij na a lê a bô gawra ré kagemij hen né.»

Iyore to na Jub ré hen bi bôre sa Jésu a
(Mk 7: 24-30)

²¹ Jésu dî kirij bay ka hen aṅ ô bô emê wo Tir a men Sidôn a men. ²² Menba, iyore to tô môṅ wo Kanan to bô emê iyére hende to hen era ligiri a sa kôli kaṅ ta kôl iyôn ba: «Kelma, *kuṅga kelma Dabid, bô tu na tijê men, wôsa tunu to habij gelij tu môṅnen gusij aṅ yere lere damaṅ.»

²³ Nijba, Jésu uwôle kwôlê wôni sara ré. Menba, bay tôri era ligiri aṅ kôli iyôn ba: «Dagere, wôsa hende kaarê kula tôrna gaṅ.» ²⁴ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Emen joon, na wô ðiné ka *Israyêl ka yi mega gamgê ka ge kay hen mera.» ²⁵ Nijba, hende era sa cubu gubare tumôri a aṅ kôli iyôn ba: «Kelma, en uwôlem li naṅ en men.» ²⁶ Menba, Jésu hô kôle iyôn ba: «Dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlij garê ré.» ²⁷ Menba, hende kôli iyôn ba: «Na tiri hari Kelma, nijba, gaṅ gaṅ ba garê emné habelê kwô wo herij tô kibi bay iyêrji a hen né ba?» ²⁸ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Iyore, ayê bôô woré damaṅ, ô, ariri lijn béré môṅ bi wo me gey hen iyôn.» Kirij bay ka hen menba, môṅne berare men.

Jésu berare bay ôṅpare to gay gay

²⁹ Jésu dî kirijî bay ka hen aji ô dî naja kibi cér wo Galilé. Kirijî bay ka hen na, ôbi dîy ô meré sa keram a. ³⁰ Menba, kwônê bîjé era ligiri a naja bay lôrê men, bay tu tijî men, bay merayê men, bîjé ka iyêl kwôlê ré men, bay ômpare to gay gay sa dîri tumôri a men aji ôbi berareji. ³¹ Bîjé bay ka hen gel anja dôri ka dê kirijî bay ka Jésu li hen: mejnê iyêl men, bay merayê berare men, bay lôrê ô ta men, bay tu tijî gel kirijî a men, menba, bay ay kibi Emen wo Israyêl.

Jésu hô bîjî kwônê bîjé emé sôn
(Mk 8: 1-10)

³² Jésu uwôge bay tôri aji kôlji iyôn ba: «Tu bîjé ka na lèn na daman wôsa na sa subu nijî wo bay li naja en na, aji anja bay ré om ba naja. Na dîji bi bay ré ô naja kurôn bôrji ré, wôsa nérji ma naje tô geré, aji ka pôni ma bîjî iyére ré.» ³³ Menba, bay tôri kôlî iyôn ba: «Naa lê iyej derô gwôlê na a nana upé anjaji emé ana kwônê bîjé bay ka hen ré emné uyirê ba?» ³⁴ Menba, Jésu engeriji iyôn ba: «Ken ôrijî naja mapa iyej ba?» Bay uwôli sara iyôn ba: «Nini naja mapa jurgem naja kam kuyê dê iyôn a men.» ³⁵ Menba, Jésu bi bay bîjî bîjé bay ka hen mô tón terare a. ³⁶ Jésu enge mapa wo jurgem naja kam kuyê bay ka hen aji lijî Emen dosé aji biilê tón aji bîjî bay tôri ré céjî bîjé bay ka hen. ³⁷ Bay kêmi om uyirê aji bay pô tôri wo ba hen wiinê gwayê jurgem. ³⁸ Bîjé bay ka om mapa bi wo hen na, imjê na dubu pôrbu, yébé naja kamrê ba kwôni dênsiji ré. ³⁹ Menba, ôbi kôlji bay ré ô ijî haji nijî, menba, ôbi dîy hô bato a ô hô emé wo Magadan a.

16

Parisijênê naja Sadusijênê gey anjaji gijê ciré gelé
(Mk 8: 11-13, Lk 12: 54-56)

¹ Parisijênê naja *Sadusijênê jô kwini Jésu engeriri kwôlê wô sélijni kôl iyôn ba: «Li anjaji gelé kani ka hena derômaran a béni nijî gelé.» ² Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Perare ba, ken kôl iyôn ba, kiya kirijî a berarê wô wo tare kurijî aji li derômaran sê hen ³ men, tô kirijî ba, ken kôl emen né uwôngê kemnêj wô wo gelbarê têt tu kirijî dê. Ken hôn gengé kirijî hen iyôn menba, wô mi a kené hôn hô anja ken gel kemnêj hen né ba?» ⁴ Bîjé kaji bay hô habré ka haw hen men, bay belé cégeriji bîjî Emen hen kôba, kôl ciré gey gelé anjaji gelé men dê? Ka baji na naja anjaji gelé ka Jonas bi wo hen mera dîba ka gelé ka dîngi kani ré kwôy.»

Menba, ôbi dîji aji ô ta.

Berênge wubere to Parisijênê naja to Sadusijênê hen dô
(Mk 8: 14-21)

⁵ Kirijî si Jésu naja bay tôri dîy ô tera nijî, menba, bay tôri gerbaji pera mapa kôbriji a tô. ⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Dênge tu melênê sa yerjge a wô wubere to Parisijênê naja to Sadusijênê.» ⁷ Menba, bay tôri engeriji yirji kwôlê kôl iyôn ba: «Na wô wo nana gerbaji pera mapa kôbrena bi ana ôbi ré kôlijî hen iyôn ba?» ⁸ Jésu toy kwôlê wo bay kôl hen menba, ôbi engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené erem sa mapa wo ken ôrijî né hen ba? Kenbay ka ayê hô wongé dê hen, ⁹ kenbay kôba ken hôn né tô sôn ba? Ken erem sa mapa wo na bay mera aji bîjé dubu bay na om hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway iyej men ba?» ¹⁰ Men,

ken erem sa mapa wo na jurgem aɲ biɲé dubu pôrbu na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway yere iyeɲ men ba? ¹¹ Kamaɲ, ken li iyeɲ a kené hôn wo kwôlo ené kelênge hen ré gengɲ na sa mapa ré, kirɲa na en kelênge iyôɲ ba: «Berênge wubere to Parisiɲêɲê naɲ to Sadusiɲêɲê hen dô.» ¹² Hen dema bay ré hôn wo kwôlo Jêsu ré kôlji hen na, ré gengɲ na sa wubere ré niɲba, ré gengɲ na sa ari gelé ka Parisiɲêɲê naɲ ka Sadusiɲêɲê hen tô.

*Piyêr kôl Jêsu ré na Krist, kwo Emen dôri hen
(Mk 8: 27-30, Lk 9: 18-21)*

¹³ Kirɲa Jêsu sa biɲ Sésaré Pilip a menba, ôbi engerɲ bay tôri iyôɲ ba: «Nôbi *Kema Gawra ba, biɲé kôl ené na i ba?» ¹⁴ Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba: «Ka pôni kôl jeré na Ja ôbi lê batêm men, ka pôni kôl jeré na *ôbi kibi Emen *Eli men, ka pôni kôl jeré na ôbi kibi Emen Jérémi men, ka pôni kôl jeré na ôbi kibi Emen wo pôni perê megêri a men.» ¹⁵ Menba, ôbi hô kôlji iyôɲ ba: «A kenbay ba ken kôl ené na i men ba?» ¹⁶ Menba, Simô Piyêr kôli iyôɲ ba: «Ju na *Krist Kema Emen wo mô tu geɲ hen.» ¹⁷ Menba, Jêsu uwôli sara iyôɲ ba: «Simô kema Jonas, li yi derê wôsa na gawra a yêgê sa kwôlê bi wo hen bem hen né, niɲba, na Iban wo derômaran a a yêgê sari bem hen. ¹⁸ Nôbi en kôlem, Piyêr, ju na keram aɲ na sa keram bi wo hen a ené diɲ tô églis tiɲê ya. Na églis to temare a nê mê mênêre ré kwôy. ¹⁹ Na bem lakêêlê ka *emê iyére to derômaran a kôm a aɲ aɲga ju ha sa terare a na ba, a hariɲ ta derômaran a men, ka ju busur sa terare a na ba, a beseriɲ ta derômaran a men.» ²⁰ Menba, Jêsu yêge maa bay tôri bi bay ré kôliɲ kwôni ðiré na Krist, kwo Emen dôri hen ré pa pa.

*Jêsu kôl kwôli temare to ðiré ma menba, ðiré jê sé kampê
(Mk 8: 31 - 9: 1, Lk 9: 22-27)*

²¹ Ayiɲ tôri kirɲ bay ka hen na, Jêsu kôliɲ bay tôri iyôɲ ba: «Na erê kwôy Jérusalêm a, aɲ surɲê naɲ damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *bay derê tô tôô to Emen a gelen gusiɲ damaɲ, aɲ bay a deren, niɲba, sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê men.» ²² Piyêr ðiri ôriɲ wolé nayri aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, bi aɲga iyôɲgi hen sa sam a ré men, bi Emen ayji aɲ sam a.» ²³ Niɲba, Jêsu bul upéri aɲ kôli iyôɲ ba: «Ô kelaɲ naɲ en, Sidan, wôsa ju gey dôben harê bôn a. Ermé wom nêmiɲ naɲ kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawrê.»

²⁴ Menba, Jêsu kôliɲ bay tôri iyôɲ ba: «Hena kwôni ré gey era tòn a ba, bi uwôl yiri aɲ men, ay gurô tagelê wori woɲ temare sari a aɲ era tòn a. ²⁵ Wôsa kwôni wo gey gemé yiri ba, yiri a mênɲ, niɲba, kwôni wo uwôl yiri aɲ wô san na, ôbi a sa upéri hôriɲ men. ²⁶ Hena kwôni ré uwôɲ aɲga sa terare a na kêm aɲa ré mênê merê tu geɲ wori ba, na mi a ôbi ré uwôɲ bô a ba? Men, na mi a kwôni ré bé aɲa ré kerangɲ merê tu geɲ wori bi wo hen ba? ²⁷ Wôsa nôbi Kema Gawra na hera sa terare a na naɲ damɲare to Iban men, naɲ *manê ka derômaran a a men, aɲ i i ba, na sa têbêri sa kôbri naɲ jê lêri, jê lêri. ²⁸ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, perê biɲé ka na na, ka pôni a ma ré tô aɲ bay a gelen nôbi Kema Gawra na bulo hera naɲ damɲare tiɲê wô emê iyére tiɲê.»

17

Tu Jésu bilij yi gay
(Mk 9: 2-13, Lk 9: 28-36)

¹ Wulê jii cêgê menba, Jésu tô si Piyêr nap *Jak nap yêni Ja aŋ ôrij nap ci sêd wolé nap ðijé ta sa keram wo yêngi a. ² Kirij bay ka hen na, tu Jésu bilij yi gay tirji a, wôsa tiri jerapné môj tare to tay iyôn men, bargay kari kôba bilij bôrê môj kirij ka perangi iyôn a men. ³ Kirij bay ka hen na, bay tôri ka subu nap ði hen gel si *Moyis nap *Eli era sa iyêl nap ði. ⁴ Menba, Piyêr kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, dô wo na merêngge na mera. Hena jeré gey ba na lê iyéy gergé subu, pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.» ⁵ Piyêr iyêl ba ya tô menba, kirij ka geri ka perange kirij so sa têlji ta, menba, tôô gawra ôm bô a kôl iyôn ba: «Kwo ðebe hen na, na Keman, en piri daman men, ôbi a na yi derê wupê a men, toyêngge kwôlê kibri a.» ⁶ Kirija bay tôri bay ka subu nap ði hen toy tô gawra bi wo hen menba, bay herij aŋ di kwiniji tôŋ wôsa harê liji daman. ⁷ Jésu uso ligirji a sa hebeji aŋ kôlji iyôn ba: «Harêngge ré, henange ta.» ⁸ Kirija bay pô sarji ta menba, bay gel na Jésu a ðebé pini mera.

⁹ Bay herbo tôŋ sa keram a menba, Jésu yêge marji kôlji iyôn ba: «Kôlinje kwôni kwôli pelal wo kené gelo hen né kwôy wo nôbi *Kema Gawra na jij sijn kamjê.» ¹⁰ Menba, bay tôri engeriri iyôn ba: «Wô mi a *bay derê tô tôô to Emen ré kôl Eli a ré hera tumô *Krist kwo Emen dôri hen ba?» ¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na tiri, Eli a hera sa janê are kêm hôrij nap kiniji kiniji. ¹² Nijba, en kelêngge Eli na hera nij, nijba, bay na hôni ré men, bay na liri anga bôrji gey a men, na hen iyôn a, bay ré gilij tun nôbi Kema Gawra gusij men hen.» ¹³ Hen dema bay tôri ré hôn wo ôbi ré kôlji na kwôli Ja ôbi lê batêm hen tô.

Jésu dage tunu to habij sa kema
(Mk 9: 14-29, Lk 9: 37-43)

¹⁴ Kirija Jésu nap bay tôri saji ða nap kwônê ðijé nij menba, gawra wo pôni so sa jubu gubari tôŋ tumôri a. ¹⁵ Aŋ kôli iyôn ba: «Kelma, bô tu ja to keman men, wôsa gesemem liri aŋ gelij tiri gusij daman men, liri aŋ ôbi herij bô tare a men, bô kam a a men kwôy kwôy. ¹⁶ Na en ôrij nap ði ô bij bay tôm nijba, bay nê m berarêri ré.» ¹⁷ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Kenbay ka ayê bôô wonge nap aŋ ken mô wô lê habré hen na, na merê to wô lê nap ken yôd ba? Men, na têê iyen a ené ulê bôn jalê sarge a ba? Eranje nap kema bi ben na.» ¹⁸ Menba, Jésu ône tunu to habij hende to hen nap néeri menba, hende sép bô kema bi wo hen a, aŋ ôbi berare kirij bay ka hen. ¹⁹ Menba, bay tôri dôra ligiri a aŋ kôli iyôn ba: «Wô mi a na niné nê m dagê tunu to habij hende to hen né ba?» ²⁰ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na wô ayê bôô wonge wo ðê mera, wôsa na tu kwôlê a ené kelêngge hen, hena ayê bôô wonge henaŋ né ðê mega gusij siwre iyôn hari kôba, kené kôlij keram wo hen: «Dôrij ju ô wolé kirij ka na» kôba ôbi henaŋ ré dôrij ðiba ani ka ré gelêngge ba ré napê. [²¹ Nijba, tunu to habij to hen iyônŋi hen na, na uwôlê Emen men, jeré yi sa emê a men mera a nê m dagêre.]»

Jésu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kamjê wori a men
(Mk 9: 30-32, Lk 9: 43-45)

²² Kirijna bay tô Jésu dap Galilé menba, ôbi kôli bay tôri iyôn ba: «Bay a beren nôbi Kema Gawra bijn ðiné, ²³ an bay a deren, an sa wôô, an sa subu tori menba, na jê sé kampê.» Kirij bay ka hen na, tirji li ja daman wô kwôlo ôbi kôlji hen.

Têbê wôgê wo bô iyéy Emen a

²⁴ Kirijna bay sa bijn Kapêrnayôm a menba, *bay enge wôgê ka iyéy Emen a hen era sa ligi Piyêr a an kôli iyôn ba: «*Rabi wonge ba, têbe wôgê wo *iyéy Emen a ré ba?» ²⁵ Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Ôbi têbe.» Kirijna bay ô ira menba, Jésu ay kwôlê an kôljin Piyêr iyôn ba: «Na kwôli mi a jeré erem ba? Kilmé ka sa terare a na ba, na si i a têbêji wôgê ba? Na kamniji laba, na kergê dî ba?» ²⁶ Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Na kergê.» Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Iyôn ba kam iyére ba têbe ré. ²⁷ Nijnba, bi bô ðiné ré mène ré na, ô ju ô ulê kuyi bô cér a an kuyê ka tumô ka já ðéré hen na, ju bôl kayrijji an já uné selé to a nême têbê wôgê wom men, kujê men. Ay, ju ôrijn têbijn wôgê wona.»

18

I a na kwo dami bô emê iyére to derômaran a ba?

(Mk 9: 33-37,42-48, Lk 9: 46-48, 17: 1-2)

¹ Kirij bay ka hen na, bay tô Jésu uso da jôb a ligiri a an engereri iyôn ba: «I a na kwo dami bô *emê iyére to derômaran a ba?» ² Menba, Jésu uwôga kema wo dê sa ðiri derôrji a, ³ an kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: hena kené bul ermé wonge ré an ken yi môjn kema wo dê bi wo na hen né a men na, ka ulê têrnye bô emê iyére to derômaran a ré kwôy. ⁴ Na ôbi á, kwôni wo ermé wori ré yi môjn kwo kema wo dê bi wo na hen na, ôbi a yé kwo dami bô emê iyére to derômaran a. ⁵ Men, i i wo bu kema wo dê mega kwo na hen, yiri a wô kibi henen na, na nôbi a ôbi ré beren a yiri a hen men.»

Têrijn na, na anja habijn daman

⁶ «Kwôni wo li an ðiné ka iya ka bi bôrji san a an yi môjn kamrê iyôn ré herijn na, hena bay ré hari keram wo dami a tôri a an bay ré uwôli a bô cér a kôba na anja dê gôljin gusijn to Emen a gili hen hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kurijn. ⁷ Bijné ka sa terare a na, mô bô bô emê a wô kibi anjan lamê ka gay gay hen. Anjan lamê ba, a nané ré haji, nijba, bô emê a kurijn sa ôbi lamê gawré bê a bô têrijn a hen. ⁸ Hena kôm ley, tèm ley a ca lê ana jeré li têrijn na, karji ju bêtj kelan an ju mô tu gejn nan kunum nan merayê dô dê wo jeré ô bô tare to yi nan kunu hen nan kôbem wôô men, tèm wôô men hen. ⁹ A hena ré na tum a lê ana jeré li têrijn na, dôre ju ulêjn kelan, ju mô tu gejn nan kunum nan tum pôn dô dê wo jeré ô bô géhên a to na tare to enge barijn ré hen nan tum wôô hen.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa demanje to ge kay

(Lk 15: 1-7)

¹⁰ «Berênge dô wô wo kwôni maa kelê ðiré beré ðiné ka yi môjn kamrê iyôn hen môjn ani ré, wôsa en kelênge, *manê ka derômaran a ka gemji hen na, yi kibi Iban wo derômaran a ta ta wô sarji. [¹¹ Wôsa nôbi *Kema Gawra en era sa terare a na, na wô gôljin nan ðiné ka ge kay hen.] ¹² Na kwôli mi a kené ermé ba? Hena kwôni ré ôrijn nan gamgê arew an kwo

pôn ge kay ba, ôbi a dé tô ka ba tôre dengêse kibi dengêse hen sa keram a bijn kwôni gemé aŋ dîŋ yiri ô wogîŋ kwo pôn bi wo ge kay hen né ba? ¹³ Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, hena ôbi ré uwopni na, ôbi a lê yi deré damarŋ wô sari dê tô ka ba tôre dengêse kibi dengêse hen. ¹⁴ Na ôbi á, Ibareŋge wo mô derômararŋ a hen kôba, ré gey bi kema pôn nêŋ peré kamré bay ka hen ré kay ré hen.»

Hena yênem ré li têriŋ ba

¹⁵ «Hena jeré gel yênem ré li têriŋ ba, ju ô kôli pini. Hena ôbi ré toy kwôlê kem a ba, ju hô bôri mega yênem. ¹⁶ A hena ôbi ré toy ré ba, ju hô wogé megam wôni pôn réba wôô narŋ ju aŋ mega wo magtubu to Emen kôliŋ hen iyôŋ ná, bi kwôlê kêm janîŋ tumô bîné wôô réba subu a. ¹⁷ A hena ôbi ré hô toy ré a sôŋ ba, ken ôriŋ narŋ dî tumô églis a. A hena ôbi ré hô toy ré a sôŋ ba, ken bôri na mega ôbi henê Emen né men, môŋ *bay enyé wôgê iyôŋ a men. ¹⁸ Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, aŋga ken ha sa terare a na ba, Emen a harê derômararŋ a men, ka ken buser sa terare a na ba, Emen a beseré derômararŋ a a men.»

Uwôlê Emen

¹⁹ «En kelêŋge hena bîné wôô perêrŋge a hen sa terare a na, bi bôrji pôn engerîŋ ani kani na, Iban wo mô derômararŋ a hen a biji are bay ka hen. ²⁰ Wôsa kirîŋa bîné wôô ley subu ley daŋji narŋ henen na, nôbi ena perêrji a ya men.»

Kwôlo gengîŋ sa kwôni wo kaŋ dé bôri jalê sa megari a

²¹ Piyêr uso da ligi Jêsu a aŋ kôli iyôŋ ba: «Kelma, hena yênen ré lèn habîŋ ba, na dé bôn jalê sari a têê iyen ba? Têê jurgem ba?» ²² Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Na têê jurgem mera ré, nîŋba, na têê tôre jurgem kini jurgem dî. ²³ Na ôbi á, emê iyére to derômararŋ a na, yi môŋ kelma wo gey bi manê kari ré dêŋseri aŋgari ka ré yi kôbriji a hen. ²⁴ Kirîŋa ôbi ay tô deŋsê ari upé kari bay ka hen menba, bay eraŋ narŋ gawra wo ré têbê na milîŋôn arew bay. ²⁵ Ani ka gawra bi wo hen ré têbîŋ ba narŋ menba, kelma bi wo hen ay tôô bi bay ré pôrji keléŋ ôbi narŋ tamni narŋ kamni narŋ ari upéri kêm aŋ bay ré eraŋ narŋ larîrji sa têbîŋ telare hende to hen kêm. ²⁶ Menba, gawra bi wo hen kurîŋ tîŋare tumôri a aŋ kôli iyôŋ ba: «Kelma, bô tu ŋa tîŋê men aŋ na têbem kerê senge.» ²⁷ Menba, kelma bi wo hen bô tiri tô lê ŋa a menba, dô telare hende to hen sari a aŋ aŋ dîri ô sari senge. ²⁸ Kirîŋa gawra bi wo hen so iyé kelma hen iyôŋ menba, ôbi jimîŋ narŋ megari wo ré biri gursu sak môj menba, ôbi biri yêêri tu temare a aŋ kôli iyôŋ ba: «Já têben telare tîŋê kemnêŋ kemnêŋ.» ²⁹ Menba, megari bi wo hen kurîŋ tîŋ tumôri a aŋ uwôlêri kôl iyôŋ ba: «Bô tu ŋa tîŋê men aŋ na têbem kerê senge.» ³⁰ Nîŋba, ôbi gey toyé biri ré, aŋ ôriŋ narŋ dî ô uwôli danŋay a kwôy wo ôbi enŋîŋ telare tori hende to hen kô. ³¹ Menba, kirîŋa megêri gel aŋga ôbi liŋ megari bi wo hen iyôŋ na, yi tu ŋa aŋ bay ô dôriŋ kelma woji aŋga megarji ré la hen. ³² Menba, kelma uwôgari aŋ kôli iyôŋ ba: «Ôbi bô habré, wô sômê wo ju sôm san a aŋ en dô telare tîŋê sam a hen na, ³³ jôbi kôba ré jeré berê tu ŋa to megam bi wo hen môŋ kwo nôbi en bôriŋ tu ŋa tom hen iyôŋ men ré ba?» ³⁴ Bô kelma tari aŋ ôbi bi bay biri uwôl danŋay a kwôy wo ôbi têbîŋ telare tori hende to hen kô.

³⁵ Iyôṅ ba, hena kené dī bôṛṅge jal sa megêṛṅge a naṅ bôḥ pôn ré ba, na hen iyôṅ hende to hen a Iban wo derômaranṅ a hen ré dé bôri jalê sarṅge a ré men.»

19

Kwôlo Jésu gelin bijné gengin sa kariṅare kurô (Mk 10: 1-12)

¹ Kirina Jésu dôrin bijné kwôlê hen iyôṅ kô nin, menba, ôbi hena emê wo Galilé a ô emê wo Judé a cêgi cér wo Jurdê a. ² Kwônê bijné ô tôri a menba, kirin bay ka hen, ôbi berare bay ômpare. ³ Menba, Parisiṅpê ka pôni jô kwini aṅ engeriri kwôlê wô selin bôri kôl iyôṅ ba: «Tôḥ tona kôl wo iba ré dagê tamni naṅ bô geyé wori hari ba?» ⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôṅ ba: «Na ken deṅse kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba, ayin tôri kirina Emen dīn tô terare na, ôbi dī gawrê iba naṅ iyore ré ba?» ⁵ Aṅ ôbi kôl iyôṅ ba: «Na wôsa bi wo hen aṅa iba ré dé ibari naṅ yori aṅ aṅ dé yiri naṅ tamni. Aṅ bay wôḥ hen na, a yiṅi na gawra wo pôni.» ⁶ Mega hen iyôṅ na, bay na bijné wôḥ ré nin, ninba, bay yi mega gawra pôn. Na tôri bi wo hen aṅa kwôni ré bisiré aṅga Emen day lij kurôṅgi yi wo pôn hen né hen.» ⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôṅ ba: «A hena ré na hen iyôṅ menba, wô mi a tôḥ to *Moyis na ré kôl kirina kwôni ré dage tamni ba, ré buru magtubu toṅ bê tôre kôbre a ba?» ⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôṅ ba: «Na wô bô dengelé wonṅge aṅa Moyis na ré ayin tôḥ bi kené dage yéberṅge hen dība tumô ba na hen iyôṅ né. ⁹ Ninba, nôbi, en kelêṅge, hena iyore to ré yin naṅ kwôni ré tô aṅa kurôre ré dagere aṅ enṅin to daṅgi na, ôbi yin na yinṅare toṅ têrin hen.» ¹⁰ Menba, bay tôri kôli iyôṅ ba: «A hena kwôli enṅé wo iba naṅ iyore ré ôm hen iyôṅ ba, bi enṅé yi naṅ mera ta?» ¹¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôṅ ba: «Na bijné kêm a nêṅê henê bô kwôlê bi wo hen iyôṅ né, ninba, na ka Tunu yêge sari biji hen a henê. ¹² Wôsa aṅga a jôrin gawra enṅé iyore na, tôrji kwône, mamê ka pôni na mamê bô yorji men, ka pôni na gawrê a lê a bay ré yin mamê men, ka pôni yi mamê naṅ bô geyé woṅi aṅ ayin yirji uwôlinṅ béré wô *emê iyére to derômaranṅ a a men. Kwôni wo nêṅ bê bôri sa kwôlê bi wo hen ba, bi bi.»

Jésu tô kibri sa kamrê ka dê dê a (Mk 10: 13-16, Lk 18: 15-17)

¹³ Bay erap naṅ kamrê bi Jésu ré uwôl kôbri sarji a men, ré uwôl Emen wô sarji a men. Ninba, bay tôri nay bijné bay ka hen. ¹⁴ Menba, Jésu kôlji iyôṅ ba: «Deṅge kamrê bi era yen a dība ken jôreṅgeji ré, wôsa emê to derômaranṅ a yi gengin sa bijné ka yi mega kamrê bay ka hen iyôṅ.» ¹⁵ Menba, ôbi uwôl kôbri sa kamrê bay ka hen menba, ôbi ô ta hari nin.

Kema mana woṅ ôbi uné (Mk 10: 13-16, Lk 18: 18-20)

¹⁶ Kema mana wo pôni uso ligi Jésu a aṅ engereri iyôṅ ba: «*Rabi, na mi ka dôri a ené lê aṅa ené môrin tu geṅ naṅ kunun ba?» ¹⁷ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Wô mi a jeré engeren gengin sa aṅga dôri ba? Emen pôn nêṅ hari a na gawra wo dôri. Hena jeré gey merê tu geṅ ba, ju bi kwôlê sa tôḥ to Emen a.» ¹⁸ Menba, ôbi kôlinṅ Jésu iyôṅ ba: «Na tôḥ to yôṅ

ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Já deré gawra ré men, já yij yijare toj térij né men, já gemsé ré men, já piyé kwôlê ré men, ¹⁹ já bij ibam naj yom kwôlê men, já geyé megam mega wo ju geyij yem hen iyôn a men.» ²⁰ Menba, kema mana bi wo hen hô kôlij Jésu iyôn ba: «Tôo hende to hen en li kê m nij. A na mi a hô ban a sôn ba?» ²¹ Menba, Jésu hô kôli iyôn ba: «Hena jeré gey yé gawra wo dôri cerêd ba, ju ô peré ari unjérem kê m, ju keléj ari ju di larirji cêj bay nimiré, ari já upé ari upé derômaraj a ari jôbi ju era tón a.» ²² Kirija ôbi toy hen iyôn menba, tiri mène ari ôbi kurij ô ta wôsa ari upé kari mē gap.

²³ Menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, bi ôbi upé ré si bô emé iyére to derômaraj a na, iyére gap. ²⁴ En kelênge, jambal a sé lew si tu iyom libra gôlij ôbi upé bi ré si bô *emé iyére to Emen a.» ²⁵ Kirija bay tôri toy hen iyôn menba, dê sarji ari bay kôl iyôn ba: «Hen iyôn ba, i a upé gelé ba?» ²⁶ Menba, Jésu bôrji ari kôlji iyôn ba: «Tu gawré ba, na ari gawra a nê mē lê ré, nijba, Emen nê mē lê are kê m.»

²⁷ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ju gel, nini dêj ari unjérni kê m ari nini era tòm, a hen ba, kwoni nibay ba a yé iyer ba?» ²⁸ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, kirija nôbi *Kema Gawra na sa eré meré sa gagay kenare wôj hini emé wupé sa terare to kôrbi a hen na, kenbay ka môj kibi wôo ka na ken ô tón a hen kôba, ka sa meré sa gagay kenare wongge a hen iyôn men, wô jeré kwôlê sa tô môj wo *Israyêl wo môj kibi wôo hen men. ²⁹ Ari i i wo dōj iyére tori men, yê nêri kap yébé naj kap impé men, dōj ibari naj yori men, kamni men, sa terare tori men ari a men wô san na, ôbi a hô upé are bay ka hen têe arew hôrij men, a meré tu gej naj kwini a men. ³⁰ Bijé kwône ka nà ná ka tumô hen na, haw hen, na bay a yé bay cêgê men, bay cêgê ka haw hen, a heré yé bay tumô men.»

20

Bay jé ka bô yagê tijafor a

¹ «*Emé iyére to derômaraj a yi nê m mōj ôbi iyé yagê tijafor wo jô kirij ô wogé bijé bi ré ô liri jé iyôn. ² Bay bij naj bay jé kari bay ka hen mega wulê pôn ba, ré na naj selé pôn a men, menba, ôbi biji bay ô bô yagê haji nij. ³ Tare uwoy dê menba, ôbi si tu wolé menba, gel bijé naj bay wogé jé ka dāngi ka uwōjji jé ré ari mōrji senge dêj iyôn hen. ⁴ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Erênge tô megêrje bay jé a yaj ari na sa têbênge naj tô geréri.» ⁵ Menba, bay ô tô megêrji bay jé a haji nij. Ôbi iyé yagê bi wo hen hô so nô naj tu tare men, tare to bôy kôbre a men menba, ôbi uwōj bijé menba, kôlji na mega wo ré kôlij ka tumô hen iyôn men. ⁶ Kirija ôbi hô so naj perare burgôm menba, ôbi uwōj bijé ka pōni ka mōrji senge dêj iyôn menba, ôbi engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené ô lê jé kemnêj né ba?» ⁷ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini uwōj jé ré ari niné dêbij senge hen.» Menba, ôbi hô uwôlji sara iyôn ba: «Erênge bô tijafor tijé.» »

⁸ «Kirija tare ta kurij nij menba, ôbi iyé yagê tijafor hende to hen uwōga mana wori wōj ôbi beré sa jé hen, bi ré uwōgaji ari ré tēbij ayij tô sa ka ré sa cêgê kwôy sa a ka ré sa tô kirij a. ⁹ Bijé ka ré era bô yagê

perare burgôm hen kôba bay têtiji selé pôn pôn. ¹⁰ Ka ré era tô kirij hen na, erem mega wo ciré upé dê ka ré sa tu tare hen, nijba, bay têtiji na selé pôn pôn hende to hen men. ¹¹ Kirijna bay uwôn selé pôn pôn hen iyôn menba, bôrji mène sa ôbi iyéy tijador a. ¹² An bay kôl iyôn ba: «Kamaŋ ka era cêgê hen li jé na tare pôn nêŋ hare menba, ju têtiji nemij naŋ nibay ka niné era tô kirij an tare uwoyéni men, nini merène damaŋ a men hen ba?» ¹³ Menba, ôbi uwôlij kwo pôni sara iyôn ba: «Melapnen, nôbi en lêm habij né, wôsa nana bij sara wo ené têtêŋge tu tare pôn ba selé ré selé pôn pôn ré ba?» ¹⁴ Enge selé tom to pôn hen an ju ô erê wom ham nij. Kwo era cêgê hen kôba, na biri na selé pôn môj kwo en bem hen iyôn men. ¹⁵ Anŋa en gey lê naŋ ari upéren ba na lij né ba? Wô mi a jeré li terbére sa anŋa dôri ka en li hen ba? ¹⁶ Na ôbi á, ka era cêgê ré yé bay tumô men, bay tumô a yé bay cêgê men hen.»

Jésu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kampê wori a men
(Mk 10: 32-34, Lk 18: 31-34)

¹⁷ Kirijna Jésus ô diré erê Jérusalém a naŋ bay tôri ka môj kibi wôô hen menba, ôbi kôlji geré iyôn ba: ¹⁸ «Ken toy, nana erêŋge na Jérusalém a hen, an bay a bieren nôbi *Kema Gawra bij damné kaŋ bay bê kwôbe men, bay derê tô tôô to Emen a men, an bay a dén kwôlê woŋ temare san a. ¹⁹ Men, bay a nôgen bij bijné ka na Jubnê ré hen men, bay a ayren men, bay a sên naŋ tinère men, bay a béren sa gurô tagelê an na ma an sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

Anŋa yoo si Jak naŋ Ja uwôlij Jésus
(Mk 10: 35-45, Lk 22: 25-27)

²⁰ Yoo kam Jêbédé era ligi Jésus a naŋ kamne an hende cubu gubare tumôri a an engereri kwôlê. ²¹ Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Me gey na mi ba?» Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Kammen ka wôô na na, en gey bi kwo pôn ré sa mô sa kôm woŋ gusurô a men, kwo pôn ré sa mô sa kôm woŋ maa a men bô emé iyére tom a.» ²² Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Anŋa ken engere hen ba, ken hôn dô bi ba? Ka nê mê yê kam kaŋ bô emé ka na yê hen ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nijna nê mê yê seŋge.» ²³ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ka yé kam kaŋ bô emé ka na yê hen haŋge, nijba, kwoŋ merê sa kôbi woŋ gusurô a men, kwoŋ ma a a men na, na nôbi a gengé ré, nijba, na Iban a gengé kirij wô bijné kari ka ôbi na fu sa têrji nij hen.»

²⁴ Kirijna bay tôri ka ba môj hen toy kwôlê bi wo hen menba, bôrji tarji sa megêrji bay ka wôô hen. ²⁵ Menba, Jésus uwôgeji dfa kwari a an kôlji iyôn ba: «Ken toy, kilmé ka sa terare a na ôm sa bijné kaji men, bijné ka damné kôba gôlij sarji a men. ²⁶ Nijba, kenbay ba bi yi hen iyôn perêrŋge a ré. Perêrŋge a hen ana kwôni ré gey yé kwo dami ba, bi yi mana woŋge men, ²⁷ kwo gey yé kwo tumô ba, bi yi lema woŋge men. ²⁸ Na hen iyôn a, nôbi Kema Gawra ené era sa terare a na, na wo bijné ré yi manê kaŋé ré, nijba, na wô yé mana woji men, ayê yen bij temare têtij sa bijné ka kwôni a men.»

Jésu bij bay tu tij wôô gel kirij
(Mk 10: 46-52, Lk 18: 35-43)

²⁹ Kirijna Jésus naŋ bay tôri di Jériko an ô ta menba, kwônê bijné kôbe tôri. ³⁰ Bay tu tij wôô mô bêŋgê geré an toy wo ré na Jésus a ré erê hen, menba,

bay kôl kaŋ a iyôn ba: «Bô tu ŋa toni men, Kelma, *kunga kelma Dabid.»
³¹ Kwônê ðiné nayji aŋ kôlji ré wôm tôn, menba, bay hô kôl naŋ néérji a iyôn ba: «Bô tu ŋa toni men, Kelma, kunga kelma Dabid.»
³² Menba, Jésu ðebu tôn, aŋ uwôgaji aŋ kôlji iyôn ba: «Na mi a kené gey bi ené li béŋge ba?»
³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kelma, niné gey gelé kirij.»
³⁴ Menba, Jésu bô tu ŋa toji aŋ hebe tirji aŋ kirij bay ka hen na, bay gel kirij sél aŋ ô tôri a.

21

Jésu si bô Jérusalêm a

(Mk 11: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

¹ Kirija Jésu naŋ bay tôri saji ða naŋ Jérusalêm menba, bay sa binji Bêtpajé si kwa Keram wo Olibiyé,
² menba, Jésu je bay tôri wôô aŋ kôlji iyôn ba: «Erêŋge iyére to tumôŋge a hen aŋ ka upé kura hariŋ tôn naŋ kemare kware a, bisiréŋgeji ken eraŋ ben.
³ Hena kwôni ré eŋgeréŋge ba, ken kôli iyôn ba: «Na Kelma a geyé.» Menba, bay a ðéŋge ka eraŋ seŋge.»
⁴ Are bay ka hen yi hen iyôn, bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lij. Ôbi na kôl iyôn ba:

⁵ «Kôliŋge ðiné ka Sijnô iyôn ba:

Gel, Kelma wonŋe era upéŋge hen ya.

Na gawra wo kalêri jal aŋ ðaya sa kura naŋ kemare tôre a.»

⁶ Menba, bay ô aŋ liji mega wo Jésu ré kôlji hen iyôn.
⁷ Bay ô eraŋ naŋ kura hende to hen naŋ kemare menba, bay bi bargay kaji cêgere a aŋ Jésu ðay meré sara.
⁸ Menba, ðiné kwône tô bargay kaji bi tô geré wo ôbi ða ôriŋ ya hen men, ka pôni piya kôbi gurô sa bi ya a men.
⁹ Kwônê ðiné bay ka hen ka pôni ka ge tumô men, ka ba cêgê men aŋ bay kaarê gura ôm iyôn ba: «Hosana, heramê yi wô sa *kunga kelma Dabid, teré kibi yi wô sa kwo era naŋ hini Kelma hen men, heramê yi wô sa kwo mô ta ðéŋ derômarera a hen a men.»
¹⁰ Kirija Jésu sa bin Jérusalêm menba, ðiné ka Jérusalêm a kêm sun aŋ bay eŋgere iyôn ba: «Gawra bi wo hen na i ba?»
¹¹ Menba, kwônê ðiné ka ré bari hen uwôlji sara iyôn ba: «Na Jésu won ôbi kibi Emen wo Najarêt bô emé wo Galilé a.»

Jésu ô bô iyéy Emen a

(Mk 11: 15-19, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)

¹² Jésu si derô haba wo *iyéy Emen a menba, ôbi dage ðiné kêm ka eraŋ naŋ anŋaŋ gara hen men, ka era wô kelé are a men hen. Men, ôbi nôgeré tabel to bay keranŋé gursu naŋ ari meré ka bay ðére derare gara hen hee a men.
¹³ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Bay li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Yére tijê a yé iyéy uwôlé Emen.» Menba, kenbay ken ayre lij kini meré bandi.»
¹⁴ Kirij bay ka hen na, bay tu tij naŋ bay moré eraji ligiri a bô iyéy Emen a aŋ ôbi berariji.
¹⁵ Nijba, damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ *bay deré tô tôô to Emen gelji anŋa ðé sa kirij ka Jésu li kêm hen men, toy kamrê ka bi gura bô iyéy Emen a kôl iyôn ba: «Hini emé yi wô sa kunga kelma Dabid» hen a men, menba, bôrji mène.
¹⁶ Menba, bay kôliŋ Jésu iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay kôl hen ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ew, en toy dô. Nijba, na ken ðeŋse kwôlo na lij bô magtubu to Emen a

kôl iyôn ba: «Na ju li aṅ kamrê ka dê dê naṅ kaṅ kibi kuba na heramem hen né ba?» » ¹⁷ Menba, ôbi dīji aṅ, aṅ si ô, aṅ ô wulê Bétani.

Tôgôre to yêre naṅ aṅ Jésus tômne
(Mk 11: 12-14,20-24, Lk 13: 6-9)

¹⁸ Tô kirij wo bay hena Bétani ciré hera Jérusalêm a menba, kurôn li Jésus. ¹⁹ Ôbi gel tôgôre to debe bênggê geré menba, ôbi ô da diré karé yêre emê nijba, ôbi uwôn na mare mera. Menba, ôbi kôlij tôgôre hende to hen iyôn ba: «Ma yê cêgê ré nij yôd.» Menba, kirij bay ka hen na, tôgôre hende to hen hay. ²⁰ Kirijna bay tôri gel hen iyôn menba, tiniyi ge kay aṅ bay kôl iyôn ba: «Na iyeṅ a tôgôre hende ré hay lew hen iyôn ba?» ²¹ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «En kelêṅge na tu kwôlê: hena kené meremnê sa ayê bôô wonṅe a ré ba, na aṅga ken gel sa tôgôre a hen, a kené lê mera ré nijba, hena kené kôlij keram wo hen «Dô yem ju ô kurij bô cér a» kôba, ariri a lij. ²² Hena kené bi bôrṅge sa Emen a ba, aṅga yôn yôn ka ken uwôli ba, ka upê.»

Tô to Jésus lij are kêmen hen ba, na i a biri ba?
(Mk 11: 27-33, Lk 20: 1-8)

²³ Jésus ô derô haba wo iyéy Emen a ô dôrij bijné kwôlê menba, damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surjê eraji ligiri a aṅ kôli iyôn ba: «Na i a bem tôô hende to ju lij are kêmen hen ba?» ²⁴ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Nôbi kôba na enṅerêṅge kwôlê pôn men, hena kené uwôlen sara dema enê kelêṅge na ba i a ben tôô hende to en lij are bay ka kêmen hen ba men. ²⁵ Batêm to Ja na lij bijné hen na, na hena na derômaran a laba, na ligi gawrê a dī ba?» Menba, bay narij perêrji a kôl iyôn ba: «Hena nana kôl ré hena na derômaran a ba, ôbi a kelê wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba? ²⁶ A hena nana kôl ré hena na ligi gawrê ba, nana hôn dô wo bijné ré geyé ré, wôsa bay bô Ja mega ôbi kibi Emen iyôn.» ²⁷ Menba, bay kôlij Jésus iyôn ba: «Nini hôn né.» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Iyôn ba, nôbi kôba, na kelêṅge na naṅ tôô to yôn a enê lij are bay kêmen hen né men.»

Kwôlo gengij sa kam gawra ka wôô hen

²⁸ Jésus hô kôlji iyôn ba ermêṅge sa kwôlo na kelê hen: «Gawra wo pôn naṅ kamni wôô, menba, ôbi kôlij kwo suri iyôn ba: «Keman, kemnêṅ jôbi ju ô bô tijaṅfor a.» ²⁹ Menba, kemari bi wo hen kôli iyôn ba: «Na erê ré, baba.» Sem cêgê menba, ôbi hô erem sa kôli bi wo hen a, menba, ô bô tijaṅfor a. ³⁰ Ibarji kôlij ôbi cêgeri na mega bi wo ôbi ré kôlij kwo suri hen iyôn men. Nijba, kemari wo cêgê hen kôli iyôn ba: «Na erê, baba.» Menba, ôbi ô ré men. ³¹ Hen ba, kami gawra bay ka wôô hen na, na kwo yôn a lê tôô ibari ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na kwo tumô hen.» Menba, Jésus hô uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a enê kelêṅge hen, *bay enṅé wôgê naṅ bay yij yijare toṅ têtij a sé bô *emê iyére to Emen a tumôrṅe. ³² Wôsa Ja ôbi lê batêm era sa gelêṅge geré won derôre, menba, ken bi bôrṅge sari a ré nijba, na bay enṅé wôgê naṅ bay yij yijare toṅ têtij a bê bôrji sari a dī. Ken hôn are bay ka hen dô a men, nijba, ken bul cêgerṅge bijn têtij ré wô bijn bôrṅge sari a ré.»

Bay gemê tijaṅfor ka habijnê
(Mk 12: 1-12, Lk 20: 9-19)

³³ Na hô kelênge gwoşoy kwôlo ðanġi a sôġ: «Gawra wo pônî na ôbi iyéy yagê tînađor, ôbi ay haba woġ gerem sara men, pi iyom wô uwôriġ yêre men, li iyére toġ gemé yagê bi wo hen sara. Ôbi biġ bay yagê tînađor yagê wori bi wo hen aġ bay têbri naġ geseŕe geseŕe aġ ðiġ yiri ôriġ kergare. ³⁴ Kirîġa kibi kelanê terê tînađor hende to hen, ba ða niġ menba, ôbi jé manê kari ligi ðiġ bay ka hen a bi ré ô engé kwa yê tînađor hende to hen eraġ biri. ³⁵ Kirîġa bay jé bay ka hen saġi menba, bay gemé yagê tînađor hen, pôrġi manê ka ôbi iyéy tînađor hende to hen, aġ bay sé kwo tumô men, bay duu kwo jôġiġ wôô men, bay gôbe kwo subî duu naġ keram men. ³⁶ Menba, ôbi iyéy tînađor hende to hen hô jé manê kari ka ðanġi kwône ðê ka ré tumô hen aġ menba, ðiġ bay ka hen pôrġi sé men, duu ka pônî a men mega wo bay ré liġ ka tumô hen iyôġ sôġ. ³⁷ Gerġéri menba, ôbi iyéy tînađor bi wo hen jé kemari woġ bôri yirġi a aġ kôl iyôġ ba: «Ôbi ba, bay a kemnaġ tîni tô.» ³⁸ Niġba, ðiġ bay ka hen gelġi kemari menba, bay kôl iyôġ ba: «Na ôbi emê cibré ibari ôbi a na, eraġe na derêġeri aġ na baġe naġ aġga cibré ibari a hen kêġ.» ³⁹ Menba, bay biri ôriġ kelaġ naġ yagê tînađor aġ diiri. ⁴⁰ Hen ba, kirîġa ôbi iyéy tînađor hende to hen hera ba, a liġ ðiġ bay hen iyeġ niġ ba?» ⁴¹ Menba, bay uwôli sara iyôġ ba: «Ôbi a derê ðiġ kaġ bay bô habré bay ka hen aġ ôbi a biġ ka ðanġi yagê bi wo hen aġ kini terêre a ba, bay a biri yêre men.» ⁴² Menba, Jêsu kôlġi iyôġ ba: «Na ken ðeġse kwôlo na liġ bô magtubu to Emen a hen né ba? Bay na kôl iyôġ ba: <Keram bi wo bay ðé iyére na kaġni hen na, ôbi a hô yé keram woġ ðé tô iyére. Na Kelma a lê are bay ka hen aġ na aġga ðami gaġ.> ⁴³ Na ôbi wo hen aġa enê kelênge, emê iyére to Emen, a dôriġ kôbrenġe a aġ aġ bay a biġ tô yê wo ðanġi wo a bê kwôlé sa aġga gengiġ sa emê iyére hende to hen. [⁴⁴ Kwôni wo yôġ yôġ wo kuriġ sa keram bi wo hen na, gerġéri a tîġ men kwo keram bi wo hen kuriġ sari a ba, a hederéri men.]] ⁴⁵ Kirîġa ðamnê ka bay bê kwôbe naġ Parisiġênê toy gwoşoy kwôlé bi wo hen iyôġ menba, bay hôġ na Jêsu ré kôl gengiġ na sarġi. ⁴⁶ Menba, bay woge gerê wo cirê beréri, niġba, bay hariġ kwônê ðiġ wôsa ðiġ bay ka hen, bô Jêsu mega ôbi kibi Emen iyôġ.

22

Gwoşoy kwôlé gengiġ sa gerê iyére (Lk 14: 15-24)

¹ Jêsu hô ay gwoşoy kwôlo ðanġi aġ kôlġi iyôġ ba: ² «*Emê iyére to derômaranġ a yi môġ kelma wo bu sa tê gerê iyére to kemari iyôġ. ³ Ôbi jé bay jé kari ré ô uwôġera ðiġ ka ré era kini gerê iyére hende to hen a menba, ðiġ bay ka ôbi jé uwôġêġi hen kaġ era. ⁴ Ôbi hô jé bay jé ka ðanġi ré hô ô kôliġ ðiġ ka ré era kini gerê iyére a hen, iyôġ ba, emê ré liġ kô tôġ niġ, wôsa en duu na kelbê naġ uré ka uwoseré aġ emê liġ kô tôġ niġ, eraġe bi na sa emêġe. ⁵ Bîġ ka bay jé uwôġêġi hen na, bay kaġ uwôġê bi wo hen kibi bay jé aġ kwo pônî ô bô yagê wori a men, kwo

pôni ô wô lê jengga tori men. ⁶ Ka pôni pôrji bay jé bay ka hen sêji aṅ derji. ⁷ Bô kelma bi wo hen tari aṅ ôbi jé asgarjê kari ô deré bay deré temare bay ka hen men, uwoyriṅ sa iyérji a men. ⁸ Menba, ôbi kôliṅ bay jé kari iyôṅ ba: «Emê liṅ kô niṅ, niṅba, ðijé ka ené uwôgeji hen kaṅ sa. ⁹ Erêṅge jêré geré aṅ ðijé ka, ka unéji ba, ken kôlji ré era kini geré iyére a na.» ¹⁰ Menba, bay jé ôrji tô geré aṅ kôliṅ ðijé kêm ka bay uwonji hen ré eraji kini geré iyére a aṅ bô iyére wôn jê jê ta. Peré ðijé bay ka bay uwôgaji hen na, bay bô habré ya men, bay bô deré kôba ya men.»

¹¹ «Kelma era ira ðiré sa gelé ðijé ka ré mô kibi emê kini geré iyére a hen, menba, ôbi gel gawra wo pôni wo dôba bargay kari kaṅ eré kini geré iyére a ré hen, ¹² menba, kelma kôli iyôṅ ba: «Melajnen, ju dôba bargay kam kaṅ eré kini geré iyére a ré menba, ju li iyen a jeré sa na ba?» Menba, gawra bi wo hen uwôn kwôlé woṅ kelé ré. ¹³ Menba, kelma kôliṅ mané kari iyôṅ ba: «Beréṅgiri ken haarê têri naṅ kôbri aṅ ken ôriṅ ô ulê nô dilemne a. Na kirij ka ðijé sômnij men, ômij kaṅniji mêêré mêêré ya men hen.» ¹⁴ Na ôbi á, bay ré uwôgê ðijé kwônê, niṅba, bay a peré na còb iyôṅ mera.»

Têbé wôgê wo Sésar

(Mk 12: 13-17, Lk 20: 20-26)

¹⁵ Menba, Parisijêné ô ermê na ba, ciré lê iyen a, ciré ðeré Jêsu sa kwôli kelêri a ba? ¹⁶ Menba, bay jé ðijé kaji naṅ ka *Hérôd ô ligi Jêsu a aṅ kôli iyôṅ ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôlo jeré kôl hen na, ré na tu kwôlé men, ju gelij ðijé kwôlé woṅ tiri wo Emen gey hen a men, wôsa jôbi na, ju hariṅ kwôlo bay kôl gengij sam hen né men, ju dô tu kwôni ré a men. ¹⁷ Iyôṅ ba, ju kelêni kwôlo bôm a niṅa toyé: Têbij kelma wo dami Sésar wôgê ba tô tona gey hare ba?» ¹⁸ Jêsu hôn ermê woji wo habij bi wo hen tumô niṅ aṅ uwôlji sara iyôṅ ba: «Kenbay ka kebrenge wôô wôô hen, wô mi a kené sélen hen iyôṅ ba? ¹⁹ Benge selé to bay têbij wôgê hen pôn na na gelé.» Menba, bay eraṅ naṅ selé pôn sa gili. ²⁰ Menba, ôbi kôlji iyôṅ ba: «Sa gawra naṅ aṅga bay ði yi selé hende to hen to na ba, gengij na sa i ba?» ²¹ Menba, bay uwôli sara iyôṅ ba ré gengij na sa kelma wo dami Sésar. Menba, ôbi kôlji iyôṅ ba: «Iyôṅ ba, aṅga na ka Sésar ba, ken bij Sésar men, ka na ka Emen ba, ken bij Emen.»

²² Kwôlo Jêsu kôlji hen na, ðê sarji aṅ bay ðiri aṅ ô ta.

Sadusijêné engerij Jêsu kwôli jê sé kamjê

(Mk 12: 18-27, Lk 20: 27-40)

²³ *Sadusijêné kôl ðijé ka ma ré jê sé kamjê ré. Wulê bi wo hen na, bay eraji ligi Jêsu a aṅ engeriri kwôlé kôl iyôṅ ba: ²⁴ «Rabi, tôô to *Moyis na kôl iyôṅ ba: «Hena ðijé ré wôô tô yêniṅare a aṅa kwo pôni ré ma ði tamni cêgeri a baa yê kema naṅ tu ba bi yêni wo ré baa cêgeri a hen ré eṅne aṅ ré yêṅ kamré bij yêni wo ma hen.» ²⁵ Aṅ mega wo sa iyére toni a na, ðijé ka pôni na jurgem tô yêniṅare a, menba, kwo iyêri eṅne iyore bay yê ré tô menba, ôbi ma ðere cêgiri a, yêni woṅ ôbi cêgeri eṅne. ²⁶ Menba, ôbi kôba ma ðere cêgeri a men, ôbi cêgeri wori kôba, na hen iyôṅ hende to hen kwôy wo ðijé bay ka jurgem tô yêniṅare a hen maji kêm. ²⁷ Sem cêgeriji a menba, iyore hende to hen kôba, ma men. ²⁸ Mega wo yi hen iyôṅ hen ba, wulê wo ðijé ka ma a sa jê sé kamjê hen na, kwo yôṅ a

na kurôre pôn ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen, na na kwôrpêre.»
²⁹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Kwôli kelêrnge sangijn nañ ken nono. Wôsa ken hôn kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyêré wo Emen né a men. ³⁰ Wôsa wulê wo ðijné ka ma a sa jê sé kamñé hen na, imñé a engé yébé ré men, yébé a engé imñé ré a men, wôsa bay a yé môñ manê ka Emen derômarañ a iyôn mera. ³¹ Kwôlo gengijn sa jê sé kamñé wo ðijné ka ma hen ba, ken dêñse kwôlo Emen na kelênge hen né ba? Ôbi na kôl iyôn ba: ³² «Ena Emen wo si *Abraham, Isak nañ Jakwôb tebe hen.» ðijné ka ma na, tebe Emen né, niñba, na ka mô tu geñ a tibri di.» ³³ ðijné ka ðebu ya añ toy kwôlo Jésu kôl hen na, dê sarji.

Tôô to Emen kêm hen na, to yôn a dê megêre ba?

(Mk 12: 28-34, Lk 10: 25-28)

³⁴ Kirijna Parisijnêné toy wo Jésu ré ðu kibi Sadusijnêné hen iyôn menba, bay dañ sarji añ ôrji upé Jésu. ³⁵ Añ kwo pôni perêrji a na ôbi deré tô tôô to Emen wo pôni engerijn Jésu kwôlê wô sêljin bôri kôl iyôn ba: ³⁶ «Rabi, tôô to dami dê megêre ba na to yôn ba?» ³⁷ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Já peré Kelma wom Emen nañ bôô pôn men, nañ tunum kêm men, nañ ermé wom kêm a men. ³⁸ Na tôô to tumô to dê megêre a hen. ³⁹ To ðañgi to némijn nañ to tumô hen a na: Gey megam mega wo ju geyijn yem hen iyôn men. ⁴⁰ Tôô hende to wôô hen na, ay tô tôô to ba hen nañ kwôlo bay kibi Emen na kôl hen kêm bô niñ.»

Krist, kwo Emen dôri hen na kunga kelma Dabid ba?

(Mk 12: 35-37, Lk 20: 41-44)

⁴¹ Cêgê menba, Jésu engerijn Parisijnêné ka dañ kwari a hen kwôlê kôl iyôn ba: ⁴² «Na kwôli mi a kené erem sa *Krist, kwo Emen dôri hen a ba? Ôbi na kunga i ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ôbi na *kunga kelma Dabid.»

⁴³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Iyôn ba, wô mi a Tunu toñ hendi bô bôré na ré bij kelma Dabid uwôgeri «Kelma», añ kôl iyôn ba:

⁴⁴ «Kelma Emen na kôljin Kelma wupé iyôn ba: «Sa mô kôben woñ gusurô. Kwôy wo na bij bay barem a yé aŋgañ sêlé têm.» >

⁴⁵ A hena kelma Dabid ré uwôgeri «Kelma» ba, a lê iyeñ a ôbi ré yé kungari sôñ ba?»

⁴⁶ Menba, kwôni nêñ ulêri kwôlê wôni sara ré. Ayijn tôri wulê bi wo hen na, kwôni woge wô engerijn Jésu kwôlê ré niñ.

23

Lênge môñ kwo Parisijnêné nañ bay deré tô tôô to Emen lij hen iyôn né
(Mk 12: 38-39, Lk 11: 43-46, 14: 7, 20: 45-46)

¹ Jésu kôljin kwônê ðijné nañ bay tôri iyôn ba: ² «*Bay deré tô tôô to Emen nañ Parisijnêné na, na bay deré tô tôô to Emen to *Moyis. ³ Iyôn ba, ken biñgeji kwôlê men, kwôlê kêm wo bay kelênge hen na, ken li ariri a men, niñba, bi jê lêreñge yi môñ kwoji hen iyôn né, wôsa bay kôl kwôlê menba, bay ba, li ariri ré men. ⁴ Bay pô aŋga néy néy ðijné sarji a, menba, bay ba, hebe ani nañ kema kôbriji iyôn né kwôy. ⁵ Men, are kêm ka bay li hen na, na wô gelijn yirji tu ðijné a mera. Añ aŋga bay ha wô

uwôlij Emen hen na, bay li dami dê ka ñiné kêm. Men, bargay kaji ka bay tôbe hen kôba, bay dî kibriji yêjnê dê ka ñiné kêm a men* . 6 Kini emê are a men, bô *iyéy dapare a a men na, bay gey na merê tumô ñiné dî. 7 Men, bay gey na wo ñiné ré liji dosé tu wolé a men, bay ré uwôgerêji <*Rabi> men hen. 8 Nijba, kenbay ba, ken dî kwôni uwôgênge <Rabi> ré, wôsa Rabi wonge na pôn hari, aþ kenbay kêm kena yêné. 9 Men, kwôni wo sa terare a na ba, ken uwôgeri <ibarni> ré, wôsa Ibarenge na pôn nêþ hari ôbi a merê derômaraj a. 10 Men, ken bi kwôni uwôgênge <ôbi derê tumôrni> ré, wôsa ôbi derê tumôrngê na pôn nêþ hari, ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen. 11 Kwôni wo na kwo dami perêrngê a na, ôbi a na mana wonge. 12 Wôsa kwôni wo gey derê sari ta ba, bay a heraj naþ dî tøj, nijba, kwo dôbe sa ba, bay a biri a derê sari ta men.»

Jésu nay bay derê tô tôo to Emen naþ Parisiñênê wô jé lêreji
(Mk 12: 40, Lk 11: 39-52, 20: 47)

13 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naþ Parisiñênê kaþ bay kelê kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusiþ yi wô sarngê, wôsa ken lugu kibi gerê *emê iyére to derômaraj a jôriþ ñiné, menba, ken gey erê bô ré men, ken jôriþ ka ðangi sé bô a a men.»

[14 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naþ Parisiñênê kaþ bay kelê kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusiþ yi wô sarngê wôsa ken lam yébé kaþ mamê engiþ iyére toji men, ken uwôl Emen ta ta na ðéþ iyôþ wô tu ñiné mera a men. Na ôbi á, bay ré jerê kwôlé sarngê a damaj hen.»]

15 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naþ Parisiñênê kaþ bay kelê kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusiþ yi wô sarngê wôsa ken gôr bô cér naþ sa terare wô wogé ñiné bi ré bi bôrji sa tôo tonge a, aþ kirijna ken uwôþ kwôni nij menba, ken liri ôbi yi na kwo a erê bô tare a gelênge aþ sôþ.»

16 «Kenbay bay derê tumô kirij kaþ bay tu tiþ hen gusiþ yi wô sarngê, wôsa ken kôl iyôþ ba: <Hena kwôni ré dusu yiri naþ *iyéy Emen ba, ré li ani ré, nijba, hena kwôni ré dusu yiri naþ lôr wo bô iyéy Emen a hen dema ariri ré lij tô hen.> 17 Kwôbrê naþ bay tu tiþ, lôr a dê iyéy Emen to li aþ lôr bi wo hen yiþ naþ jengêri hen dî ba? 18 Men, ken hó kôl iyôþ ba: <Hena kwôni ré dusu yiri naþ kini gusulé gesamne ba, ré li ani ré, nijba, hena kwôni ré dusu yiri naþ angaþ bé ka yi sara hen dema ariri ré lij tô.> 19 Bay tu tiþ angaþ bé a dê kini gusulé gesamne ka li aþ angaþ bé bay ka hen yiþ naþ jengêrji hen dî ba? 20 Na ôbi á, kwôni wo ré dusu yiri naþ kini gusulé gesamne ba, ré dusu yiri naþ anga yi sara hen a men. 21 Men kwôni wo ré dusu yiri naþ iyéy Emen ba, ré dusu yiri naþ kwo mô bôre a hen a men. 22 A hena kwôni ré dusu yiri naþ derômaraj a ba, ôbi dusu yiri naþ gagay kenare wo Emen men, na naþ kwo mô sara hen a men.»

23 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naþ Parisiñênê kaþ bay kelê kwôlé kebrenge wôo wôo hen, gusiþ yi wô sarngê, wôsa ken bi kibi anga môj kange kaþ angaþ na kilij ka na si tamla men, uu men, têrêre aþ ken kaþ lê anga dôri ka yi bô tôo a hen, bay a na: lê angaþ derôre men, lê ka dôri men, lê are naþ bôo pôn a men hen. Na are bay ka hen a ré kené lê men,

23:5 23: 5 Sé nô 13: 9,16, Kwônê ñiné 15: 37-41 * 23:5 23: 5 Kwo Jubnê ba, bay li kwôlo Emen bi wo hen bô kam magtubu to dê dê a aþ lêgere naþ ariþ. Aþ kirijna bay ca uwôlé Emen na, bay ha kibi bisiniji a men, tô kôbriji a.

lijn tô ka ðanji ka ba hen a men. ²⁴ Kenbay bay tu tijn ka ken dô tumô megêrnge hen, ken irge kam wô pôrijn kam anja dê dê ka yi bô a hen an dema kené yê menba, ken soy jamal nan yere kêm ta men.»

²⁵ «Kenbay bay derê tô tôo to Emen nan Parisijnêjê nan bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken pul cêgi karbé toj yê are men, cêgi dasa kanje mera menba, bôrji ba ken bi na anja ken gômse hen men, ka ken li tu bôriyare sara hen a men. ²⁶ *Parisijnê wôj ôbi tu tijn, pul bô dasa nan asêt wom sél, menba, cêgeriji kôba, ré séle men tô.»

²⁷ «Kenbay bay derê tô tôo to Emen nan Parisijnêjê nan bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken gelijn môj sa kamjê ka bay liji bôrê nô an dô gelé haji nijba, bôrji ba, na ibé men, anja uyèy a yé ya hen. ²⁸ Kenbay kôba, tu ðipé a ba ken li yernge môj ðipé nan derôre iyôn, nijba, bôrnge a ba, kena bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo men, bay bô habré a men.»

Jésu kôl kwôli gusijn to a era hen
(Lk 11: 47-51)

²⁹ «Kenbay bay derê tô tôo to Emen nan Parisijnêjê nan bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, gusijn yi wô sarnge wôsa ken nan kamjê ka bay kibi Emen men, ken nan sa kamjê ðipé nan bay lê anjan derôre hen dô a men. ³⁰ An ken kôl iyôn ba: «Hena na niné ya wulê wo balêrni na derijn bay kibi Emen hen na, na niné bijn nan ci sara ré.» ³¹ Hen iyôn ba, ken uwól kwôlê sarnge a kenbay gan men, ken gel wo ken na kwôngé ðipé nan bay deré bay kibi Emen bay ka hen men. ³² Dô, lènge hen iyôn yôd yôd bi gôlijn kwo môjêrnge an. ³³ Kenbay ka ken yi môj jênêre iyôn hen, ka lê iyen a, kené ba erê bô tare toj *Géhên a ba? ³⁴ Na tôri bi wo hen ana ené jêj nan bay kibi Emen men, nan bay tu melênê men, bay derê tô tôo to Emen bènge an ka deré ka pôni men, ka béré ka pôni kabré gurô men, ka yémné ka pôni ré tinêre bô iyéy dapare tonje a men, ka deré sa té ka pôni nan sa iyére iyére a men. ³⁵ An bi kwôlê ré bu sarnge wô kwôbri ðipé nan bay lê anjan derôre wo bay na bi sa terare a na, ayijn tôri sa kwo Abêl ôbi lê anjan derôre hen kwôy nan sa kwo Jakari wôj kema Baraki wo na ken diri peré iyéy Emen nan kini bê kwôbe hen. ³⁶ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen are bay ka kêm ka na ken li hen na, kwôlijji a beré sa ðipé ka haw hen.»

Jésu sôm wô jé lê ðipé ka Jérusalêm
(Lk 13: 34-35, 19: 41-44)

³⁷ «Bijé ka Jérusalêm, ðipé ka Jérusalêm, kenbay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka bay jéji legernge a hen, duu nan jerew a men hen, têê kwône en woge ené dayênge môj tôôre nan sa kamne tô mesérêre a iyôn, nijba, ken gey ré. ³⁸ Dô haw hen na, Emen a derê kôbri an ðéjge sa iyére tonje kôbrenge a. ³⁹ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ka gelen ré nij kwôy wo wulêri a némê nan ka kelê iyôn ba: «Teré kibi yi sa kwo era nan hini Kelma hen.» »

24

Jésu kôl kwôli mênê wo iyéy Emen

(Mk 13: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Jésu so bô *iyéy Emen a ða erê ta niŋ, menba, bay tôri uso ligiri a aŋ gili iyéy Emen to ré jibiŋ yi kêm hen. ² Menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen: iyére hende to ken gel kêm yi hen na, keram wôni wo a ba ta sa megari a ba naŋ, bay kêm a mênij.»

Gusiŋ to bay a geliŋ bay tô Jésu

(Mk 13: 3-13, Lk 21: 7-19)

³ Jésu mô sa Keram wo Olibiyé, menba, bay tôri era ligiri a aŋ ðiri ôriŋ wolé aŋ eŋriri kwôlo ðu bôrji kôli iyôŋ ba: «Kelêni, wulê wo yôŋ a, are bay ka kêm hen ré sa ba men, mi a gelé wo herarem ré ba ða niŋ men, sa terare ré ta kerê niŋ ba a men.» ⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «Dêŋge tu melênê sa yerŋge a, ðiba ken ði kwôni lamêŋge ré pa pa. ⁵ Wôsa ðiŋé kwône a era naŋ henen, a kelê iyôŋ ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.» Aŋ bay a lamij ðiŋé kwônê. ⁶ Ka toyé néé kumbul naŋ kwôli kumbul wo ôm ða, niŋba, ken ði tu melênê sa yerŋge a, ðiba ken ði bôrŋge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem, niŋba, na gerŋé wulê bi wo hen né tô. ⁷ Tô yê pôn a lê kumbul naŋ tô yê wo ðaŋgi men, sa iyére pôn a séŋ naŋ to ðaŋgi men, terare a yebaŋi naŋ sa iyére gay gay men, kurôŋ a lê kirij a men. ⁸ Niŋba, are bay ka kêm hen na, yi mega yê wo ay tô lê iyore iyôŋ.»

⁹ «Bay a ôriŋ naŋ ken tumô kilmé bi bay ré gelêŋge gusiŋ men, bay a deré ka pôni men, bay a tôrŋêŋge naŋ kirij kirij a men, wô kibi henen. ¹⁰ Na ôbi á, ðiŋé kwône ré ðéŋ ayê bôo woji men, bay a pôriŋ sarji men, bay a tôrŋiŋ yirji a men. ¹¹ Bay kibi Emen kaŋ bay benare kwône a soo, aŋ bay a lamé ðiŋé kwônê. ¹² Men, ðiŋé a lê habré sa megari a megari a kwôy wo peré wo yi bô ðiŋé ka kwôni a hen a jalé. ¹³ Niŋba, kwôni wo ðu bôri iyére kwôy derij kibi ba, ôbi a gelé. ¹⁴ Bay a ulé béré Kwôlo Dôri wo gengij sa *emê iyére to derômaraj a hen naŋ kirij kirij sa terare a na, biŋ tô yê ðiŋé kêm dema sa terare ré kerê tô.»

Jésu kôl kwôli bô emê wo dami wo a sa kuriŋ ðiŋé a

(Mk 13: 14-23, Lk 21: 20-24)

¹⁵ «Ka gelé aŋga habij ka mênê kirij hen, mega wo *ôbi kibi Emen Daniyêl na kôl kwôlji ka tumô ré yé kirij ka yi naŋ jengêriŋ hen. (Kwôni wo ðêŋse kwôlê bi wo hen na, bi hôn bô kwôlê bi wo hen dô.) ¹⁶ Iyôŋ ba, bi ðiŋé ka Judé ba, ge sa keram a men, ¹⁷ kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré niŋ men, ¹⁸ kwôni wo ðebe bô yagé wori ba, a upé kini hera ira wô ayê bargay kari ré a men. ¹⁹ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kaŋ bay kwoo men, ka kamniŋi yi kuba ba ya tô hen a men. ²⁰ Uwôlêŋge Emen bi wulê bi wo ka gerij hen na, bi yi naŋ terbére a ré men, naŋ sa *sa meré ta a ré a men. ²¹ Wôsa wulê bi wo hen na, bô emê wo ðiŋé a upé hen na, na bô emê wo dami wo kwôni gel sa pôn né ayij tôri wo tô terare na ðiŋ kwôy kemnêŋ men, kwôni a heré gelé bô emê bi wo hen iyôŋ ré niŋ a men. ²² Wôsa hena Emen henaŋ ré kôl ðiré jô kibi wulê bi wo hen ta ré na, kwôni pôn nêŋ iyôŋ wo henaŋ ré gelé ba ré naŋê, niŋba, wô kibi ðiŋé ka Emen ka ôbi tôrji hen na, ôbi ré

jerê kibi wulê bi wo hen ta hen. ²³ Iyôn ba, hena kwôni ré kelênge *Krist, kwo Emen dôri hen ré na na ley, ré na yaŋ ley na, ken bi bônge sa kwôlê wori a ré. ²⁴ Wôsa Kristnê kaŋ bay benare hen naŋ bay kibi Emen kaŋ bay benare hen a soji aŋ a lê aŋaŋ gelé naŋ kaŋ giŋê ka dê kirij wô lamij biŋé men, biŋé ka Emen kôba, bay a masê wo cirê lamêji a men. ²⁵ Iyôn ba, ken toy, en kelênge kwôliji ca tumô niŋ.»

²⁶ «Hena bay ré kelênge Krist, kwo Emen dôri hen na derô gwôlê na, ba ken ô ré men, ôbi ré na bô ira na kôba ken bi bônge sara ré a men. ²⁷ Wôsa mega wulaŋê emen hena si tô emen aŋ ô kwôy si kini kirijay tare a iyôn hen na, wulê wo nôbi *Kema Gawra na saŋ hen kôba, a yé na hen iyôn men. ²⁸ Na kirij ka temay are yi ya hen a, dunu ré daŋ ya men.»

Hera wo Kema Gawra

(Mk 13: 24-27, Lk 21: 25-28)

²⁹ «Cêgi bô emê bi wo kêm hen na, tare to tay a berarê kirij ré niŋ men, geserê a ené ré niŋ men, têbêŋne a herij ta men, aŋaŋ néé ka derômaraj a a yebaŋij tij a men. ³⁰ Kirij bay ka hen na, aŋaŋ gelé kaŋê nôbi Kema Gawra a gelé yirji derômaraj a aŋ tô yê biŋé ka sa terare a na sômnê men, menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirij ka geri a naŋ néé wo dami men, dampare to dami a men. ³¹ Kirij bay ka hen na, ôbi a jé manê kari ka derômaraj a naŋ buruŋju to iyel damaŋ dayrê sa biŋé kari ka ôbi tôrji ka sa terare a na kêm aŋ kirij ka a baa ba naŋ.»

Jésu ay tógôre gengij sa hera wori

(Mk 13: 28-31, Lk 21: 29-33)

³² «Ayênge tógôre ken gengij kirij, kirija tógôre jubu aŋ libé hen na, ken kôl kami emen ré ba da niŋ. ³³ Kenbay kôba, kirija ken gel wo are bay ka kêm hen sa niŋ na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené da kibi geré niŋ. ³⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, gawrê ka haw hen na, ka pônî a ba geŋ kirija are bay ka hen a saŋ. ³⁵ Derômaraj naŋ sa terare a naŋê niŋba, kwôlê wupê na, a naŋê ré kwôy.»

Merênge geŋ wôsa sa hera wo Jésus na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men

(Mk 13: 32-37, Lk 17: 26-30,34-36)

³⁶ «Kwôlo gengij sa wulêri naŋ tayriri na, kwôni pôn nêŋ iyôn hôn né men, *manê ka derômaraj a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, niŋba, na Ibari pôn nêŋ hari a henê mera. ³⁷ Aŋga na li are bô wulê wo Nowé a hen na, a yé na hen iyôn hende to hen wulê wo nôbi Kema Gawra na heraj hen. ³⁸ Wôsa pa dema kami bélem na ré ay kirij tô na, biŋé na ôm men, na yi men, na engeji yébé men, enŋij kamniji yébé men, hen iyôn kwôy wulê wo Nowé siŋ bô bato tori a. ³⁹ Bay erem sa ani a ré kwôy, kwôy wo kami bélem sa derji kêm aŋ, a yé na mega bi wo hen iyôn wulê wo nôbi Kema Gawra na heraj. ⁴⁰ Biŋé wôô a dèbé bô yagê ba, bay a ayê kwo pôn aŋ, bay a dèŋ kwo pônî men. ⁴¹ Yébé wôô a dèbé uwoyé kuré menba, to pôn a ayij menba, to pônî a ba tôŋ. ⁴² Dênge tu melênê sa yerŋge a, wôsa ken hôn wulê wo Kelma wonge a saŋ hen né. ⁴³ Ken hôn, hena ôbi iyéy iyére henaŋ ré hôn wulê wo gemsa ré saŋ ba, ôbi henaŋ né merê sa têri a dîba gemsa henaŋ né gemsêri ré. ⁴⁴ Kenbay kôba, ken mô sa têrŋge

a, wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa naɲ wulê wo ken bi bônɲe sara hen né.»

Mana woɲ ôbi bê kwôlê naɲ kwoɲ ôbi narê kwôlê
(Lk 12: 41-48)

⁴⁵ «I a na mana woɲ ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men ba? Na kwo ôbi iyéryi a ðiri ré bô sa ari unéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêm naɲ wulêri men, tayriri men ba? ⁴⁶ Yi derê yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéryi sa aɲ uwoɲni li jé wori bi wo hen iyôn. ⁴⁷ Na tu kwôlê a ené ena kelêɲge hen, ôbi a ðiri berê sa ari unéri kêm. ⁴⁸ Niɲba, hena ôbi ré na mana wo habiɲ aɲ erem iyôn ba: «Ôbi iyéryen ba aɲê tô.» ⁴⁹ Aɲ sê megèri bay jé bay ka hen men, ôm men, yi naɲ bay kwoyé a men. ⁵⁰ Ôbi iyéryi a sa naɲ wulê wo ôbi ɲu sa têri ré hen. ⁵¹ Aɲ ôbi a liri fisipne men, a gili gusiɲ a men mega wo bay giliɲ bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô gusiɲ hen iyôn. Kirip bay ka hen na, biɲé a sômnê ya men, a emnê kaɲniɲi mээрê mээрê ya a men.»

25

Kwôlo gengiɲ sa kam kalmê ka môj hen
(Mt 24: 42-44, Lk 12: 35-40)

¹ «Iyôn ba, emê iyére to derômaranɲ yi mega kam kalmê ka môj ka pô lampa toji jôriɲ kwini ôbi kurô iyôn. ² Perê kam kalmê bay ka môj hen na, ka bay na bay tu melênê men, ka bay na bay galê men. ³ Kaɲ bay galê hen na, eraɲi naɲ weɲ wo ðangi kôbriji a ré. ⁴ Niɲba, kaɲ bay tu melênê hen na, eraɲ naɲ weɲ lampa toji bô gwolê a kôbriji a. ⁵ Mega wo tê ôbi kurô bi wo hen ba gerê tô menba, bay yederiɲ kum aɲ yiɲi kum kêm. ⁶ Sa kirip ka jali menba, tô kwôni ôm kaɲ a ta kôl iyôn ba: «Gelêɲge ôbi kurô bi era hen ya, séɲge ken jô kwini.» ⁷ Menba, kam kalmê bay ka môj hen engeji tô kum a, aɲ naɲi lampa toji. ⁸ Kaɲ bay galê hen, kôliɲ kaɲ bay tu melênê hen iyôn ba: «Béniɲge weɲ lampa tonge ðê men, wôsa lampa toni bariɲ.» ⁹ Menba, kaɲ bay tu melênê hen uwôlji sara iyôn ba: «Niɲa béɲge ré wôsa nê m wo naa sodiriɲge ré. Erêɲge ken ô kelê iyé bay garare a yaɲ ði.» ¹⁰ Kirip bay ô wô kelê weɲ lampa toji hende to hen menba, ôbi kurô bi wo hen sa cêgeriɲ a, aɲ kam kalmê ka ré ɲu sa têrji hen, ôrji naɲ ði ira kini gerê iyére a menba, bay luge kibi iyére ta. ¹¹ Kirip kam kalmê kaɲ bay galê bay ka hen buloji hera menba, bay ði kermiɲ aɲ kôl iyôn ba: «Kelma, Kelma, bôl kermiɲ béni men ðéy.» ¹² Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêɲge hen, en henêɲge ré.»

¹³ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Déɲge tu melênê sa yerɲge a, wôsa sa heraren na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengiɲ sa manê ka subu hen
(Lk 19: 11-27)

¹⁴ «*Emê iyére to derômaranɲ a yi mega gawra wo ða erê kergare menba, uwôge manê kari aɲ céji ari uné kari bi bay ré gem. ¹⁵ Kwo tumô, ôbi biri lari woɲ lôr miliɲôn bay men, ôbi cêgeri ba ôbi biri lari woɲ lôr miliɲôn wôô men, kwo subu ba ôbi biri lari woɲ lôr miliɲôn pôn men. Ôbi céji hen iyôn nê m sa néé woji néé woji menba, ðiɲ yiri ô hari niɲ. ¹⁶ Kwo tumô wo bay ré biri lari woɲ lôr dubu bay hen na, ô liɲ jeng a aɲ uwôn kamne dubu bay a sara. ¹⁷ Ôbi cêgeri wo bay ré biri lari woɲ lôr miliɲôn wôô

hen kôba, ô lij jeŋga aŋ uwôŋ kamne dubu wôô a sara men. ¹⁸ Nijba, kwo subi wo bay ré biri lari woŋ lôr milijnôn pôn hen na, ô kergé iyom aŋ emij kwori tôŋ uwôbe.

¹⁹ Wulê kwône nij menba, ôbi iyérji na uwo tô kergare tori a menba, uwôgeji engeriji tó lari wo na diré céji gemé hen. ²⁰ Kwo tumô wo ôbi na biri lari woŋ lôr milijnôn bay hen, era ligiri a aŋ kôli iyôn ba: <Kelma, na ju ben lari woŋ lôr na bay aŋ ju gel, en hô uwôŋ milijnôn bay a sara.>

²¹ Menba, kelma wori kôli iyôn ba: <Dô damaŋ, ju na mana wo dôri woŋ ôbi bôô pôn. Aŋga dê ka na en bem hen aŋ ju cubu tum tó a hen na, na hô bêm megêrji mé a sara, era sa li yi derê naŋ en.>

²² Ôbi cêgeri wo ôbi ré biri lari woŋ lôr milijnôn wôô hen na, era ligiri a aŋ kôli iyôn ba: <Kelma, na ju ben lari woŋ lôr na wôô aŋ ju gel en hô uwôŋ milijnôn wôô a sara.> ²³ Menba, kelma wori kôli iyôn ba: <Dô damaŋ, ju na mana wo dôri wo bôm pôn. Aŋga dê ka na en bem hen aŋ ju cubu tum tó a hen na, na hô bêm megêrji mé a sara, era sa li yi derê naŋ en.>

²⁴ Kwo subi wo ôbi na biri lari woŋ lôr milijnôn pôn hen era ligiri a aŋ kôli iyôn ba: <Kelma, en hôn wo jeré na kwôni wo ré li iyère men, jeré na kwôni wo ré ci dema ré wal ré a men, kwo ré wusu dema ré pô ré a men. Na ôbi á, ené merên yen né hen. ²⁵ En kemnam aŋ en kerge iyom emij lari wom bi wo hen tôŋ aŋ gel, ôbi a na.>

²⁶ Menba, kelma wori kôli iyôn ba: <Jôbi ju na mana wo habij woŋ kuy. Ju hôn dô iyôn wo ené ci dema ené wal ré men, ené wusu dema ené pô ré a men. ²⁷ Iyôn ba, ré jeré erê bij bay lê jeŋga aŋ kirija ré ené hera na ba, ré ené upé kamne a sara ré ba? ²⁸ Iyôn ba, ken dô lari wo kôbri a hen aŋ ken bij kwo kwori môj hen a sara. ²⁹ En kelenge kwôni wo naŋ upé bay a hô biri a sara. Aŋ ôbi a ôrij damaŋ a. Nijba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a aŋ sôn. ³⁰ Mana wo habij woŋ kuy hen na, beréŋgeri ken uwôli nô bô dilemne a, na kirij ka ñijé a sômê men, ômnij kaŋniji mêêrê mêêrê ya a men hen.> »

Gerjé jeré kwôlé (Ja 5: 22-29)

³¹ «Kirija nôbi *Kema Gawra na heraj naŋ dampare tijé hen na, *mané ka derômaraj a a banji aŋ na sa merê sa gagay kenare wujê. ³² Aŋ tó yé ñijé ka sa terare a na kém a daŋ tumôn a aŋ na a deré tirji mega wo ôbi abê gamgê dôrij tu gamgê gay naŋ uré hen iyôn. ³³ Na bê gamgê sa kôben gusurô men, upé sa kôben ma men. ³⁴ Menba, na kôlij ka sa kôben gusurô hen iyôn ba: <Eranje kenbay ka Iban tó kibri a sarŋge a hen, ken sa mô bô emê iyère tori to bay nan wô kwôlenge ca tumô kirija ka tó terare na ñij yeŋ hen. ³⁵ Wôsa, kirija kurôn na lén ba, na ken ben angaj emê men, kam na dên ba, na ken ben en yi men, na ena kerga ba, na ken lén kergare men. ³⁶ Na en ô tón seŋge ba, na ken ben bargay en teliŋ tón men, na en ômij ba, na ken kôrben men, na en yi daŋgay a ba, na ken ô gelen a men.> ³⁷ Menba, bay lê angaj derôre bay ka hen a uwôlen sara iyôn ba: <Kelma, kirija yôn a na niné gelem kurôn na ré lêm a, na niné bem angaj emê men, kam na dêm a, na niné bem ju yi men ba? ³⁸ Men, kirija yôn a, na jeré na kerga aŋa na niné lêm kergare men, na jeré ô tôm seŋge a, na niné bem bargay ju teliŋ tôm men ba? ³⁹ Men, kirija yôn a, na jeré ômij men, na ju yi daŋgay a a men a, na niné ô gelem ba?> ⁴⁰ Menba,

na uwôlji a sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêngge hen are bay ka kêm ka ken li nañ yênen ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nôbi bi a na kené lèn hen.» »

⁴¹ «Menba, na kôlji ka sa kôben ma hen iyôn ba: «Erêngge wolé, kenbay ka mêné yi wô sarnge, erêngge bô tare to enge kwôy nañ kunu to yi gengin sa Sidan nañ bijné kari hen. ⁴² Wôsa, kirija kurôn na lèn ba, na ken ben anğay emê ré men, kam na dên ba, na ken ben en yi ré men. ⁴³ Na ena kerga ba, na ken lèn kergare ré men, na en ô tôn senge ba, na ken ben bargay bi ené teliñ tôn ré men, na en ômij men, na en yi danğay a men menba, na ken ô gelen ré a men.» ⁴⁴ Menba, bay a uwôlen sara iyôn ba: «Kelma, kirija yôn a, na niné gelem kurôn na ré lêm men, kam na ré dêm men, na jeré na kerga men, na jeré ô tòm senge men, na jeré ômij men, na jeré yi danğay a a men, a na niné li nañ ju ré ba?» ⁴⁵ Menba, na uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêngge hen, are bay ka kêm ka ken li nañ yênen ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nôbi bi a na kené li nañ en né hen.» ⁴⁶ Menba, bay lê habrê bay ka hen a erê kirij kañ gusij ka yi nañ kuniñ hen, wô jé lêreji wo habij bi wo hen men, kañ bay lê anğay derôre ba, bay a erê kini gelê wo yi nañ kwini a hen men.»

26

Bay woge gwoşoy deré Jêsu (Mk 14: 1-2, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)

¹ Kirija Jêsu dô kwôlê wori bi wo hen kô nij menba, ôbi kôlji bay tôri iyôn ba: ² «Ken hôn wo geserê *Pak ré ba na wulê wôô mera. Sa hende to hen na, bay a beren nôbi *Kema Gawra bé añ bay a erê béren sa gurô tagelê.»

³ Menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ surjê ka *Israyêl danji iyé *dami wo damné kañ bay bê kwôbe Kayib a. ⁴ Bay woge gwoşore toñ berij Jêsu jegê añ ciré diri. ⁵ Nijba, bay kôl bi ciré ñiri bôb nañ sa geserê Pak ré, wô wo bijné ma ré lij kwôlê nañ ci.

Iyore to pônî bi ider sa Jêsu a (Mk 14: 3-9, Lk 7: 36-50, Ja 12: 1-8)

⁶ Jêsu mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen na, ⁷ iyore to pônî erap nañ ider wo garari mê bô murda wo bay li nañ *albatre hen kôbre a. Hende uson ligi Jêsu a añ sa wuseri sari a kirija bay mô tôn kibi emê a hen. ⁸ Kirija bay tôri gel hen iyôn menba, bôrji tarji añ bay kôl iyôn ba: «Wô mi a hende ré mêné ider bi wo garari mê hen, hen iyôn ba? ⁹ Ré nana kelêñ ba nana upé lari mê añ cêñ bay nimiré ré ba?»

¹⁰ Jêsu hôn ermé woji bi wo hen menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené dôyrê iyore hende to hen iyôn ba? Anğa hende lèn hen na, na anğa dôri. ¹¹ Bay nimiré ba, a merê nañ ken sa pôn pôn, nijba, nôbi ba, na merê nañ ken nañ wulê wulê ré. ¹² Ider wo hende bèn san a hen na, na wo bi bay ré sa emen.» ¹³ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêngge hen, nañ kirij kêm sa terare a na ka bay a ulê béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a derê kwôli anğa iyore hende to hen li hen ermij sara.»

Judas ay sa Jêsu (Mk 14: 10-11, Lk 22: 3-6)

14 Ôbi tô Jésu wo pôni perê ka môj kibi wôd hen hini na Judas Iskariyôt, ôbi ô uné damné kap bay bê kwôbe 15 aṅ kôlji iyôn ba: «Hena ené ay sa Jésu béṅge ba, na mi a kené ben ba?» Menba, bay biri selé tôre subu. 16 Ayiṅ tôri wulê bi wo hen na, Judas woge geré wo dîré ayiṅ sa Jésu biṅ damné kap bay bê kwôbe.

Jésu ôm gesserê Pak naṅ bay tôri

(Mk 14: 12-31, Lk 22: 7-14, 21-23, Ja 13: 21-30)

17 Wulê woṅ ayê tô lê gesserê mapa wo wubere naṅ bô hen na, bay tô Jésu era sa enṅeriri iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niné ô berem sa tê lê gesserê Pak ya ba?» 18 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Eréṅge derô ira iyé kini a aṅ ken kôli iyôn ba: «*Rabi, kôl iyôn ba: «Wulê wupé ba da niṅ, aṅ nôbi naṅ bay tôni niṅa lê gesserê Pak iyére tom a.» > » 19 Bay tô Jésu li na mega bi wo ôbi ré kelaji hen iyôn menba, bay fu sa tê Pak ya. 20 Kirijna tare kuriṅ niṅ menba, Jésu mô tón kibi emê naṅ bay tôri ka môj kibi wôd hen. 21 Kirijna bay ôm emê môriṅ hen iyôn menba, Jésu kôl iyôn ba: «Na tu kwôlé a ené keléṅge hen, kwôni wo pôni perêṅge a hen a sa ayê san.» 22 Bay kêm bôrji mène damaṅ menba, i i ba enṅeriri iyôn ba: «Kelma, na nôbi ba? Kelma, na nôbi ba?» 23 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na kwo ré dôbe kôbri naṅ en bô gwore a hen, ôbi a ayê san. 24 Na tiri, nôbi Kema Gawra na erê, na mega wo na liṅ bô magtubu to Emen a gengiṅ san hen iyôn. Niṅba, bô emê a kuriṅ sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henaṅ ré yêri ré kôba ré dô sôn.» 25 Judas wo a sa ayê sa Jésu enṅeriri iyôn ba: «Rabi, na nôbi ré rê?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tiri na jôbi.»

Emê wo Kelma

(Mk 14: 22-26, Lk 22: 15-20, 1 Kworêntijê 11: 23-26)

26 Kirijna bay mô ômji emê menba, Jésu ay mapa aṅ tô kibiri sara menba, biilê aṅ biṅ bay tôri aṅ kôlji iyôn ba: «Enṅéṅge ken ôm ôbi yi mega kurôṅgi yen iyôn.» 27 Men, ôbi hô ay gwoy care toṅ yê tiṅador aṅ liṅ Emen dosé, aṅ ôbi biji aṅ kôl iyôn ba: «Enṅéṅge ken yi pôn pôn kêm.» 28 Aṅ ôbi kôlji iyôn ba: «Kwo nâ ná, yi môṅ kwôbren woṅ biṅpare wo biṅ tón wô kibi biṅé kwône aṅ bi têriṅ toji ré dôriṅ sarji a. 29 En keléṅge, na hô yê care toṅ yê tiṅador hende to hen ré niṅ, kwôy wulê wo na sa yiṅ to kôbri naṅ ken bô emê iyére to Iban a.» 30 Kirijna bay kebe kurôn menba, Jésu naṅ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jésu kôl Piyêr ré sa uwôserê dîré hôni ré

(Mk 14: 27-31, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

31 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Bô yoyre to kemnêṅ hen na, kenbay kêm ka dén aṅ wôsa liṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na deré ôbi abé gamgê menba, bay a useriṅ kêm.» 32 Niṅba, cêgê menba, kirijna na jê sé kampê na, na erê tumôṅge a Galilé a.» 33 Menba, Piyêr kôliṅ Jésu iyôn ba: «Kirijna megên kêm a dém aṅ ba, nôbi na dém aṅ né.» 34 Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlé a ené kôlem hen, bô yoyre to kemnêṅ hende to hen na, pa dema kura ré yelê tô ba, já uwôserê têê subu jeré hônen né.» 35 Niṅba, Piyêr hô kôli iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma naṅ

ju kôba, na kelê ené hônem né ré.» Menba, bay tôri kêm kôl mega wo Piyêr kôlij hen iyôn men.

Bô yagé wo Gêtsémané

(Mk 14: 31-42, Lk 22: 39-46, Ja 18: 1)

³⁶ Menba, Jésu ôrij nap ci kirij ka bay uwôgeji *Gêtsémané hen, aj kôlji iyôn ba: «Merênge tôj na, aj nôbi na deré tón wolé eré uwôlé Emen.»
³⁷ Jésu ôrij nap si Piyêr nap kam Jébédé ka wôô hen nap dî. Menba, tiri li na men, ôbi ange damanj. ³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li na môj teré dun iyôn, merênge na, aj ken yi kum né.» ³⁹ Jésu dô tôri dê wolé menba, jubu gubari dij kwini tôj aj uwôl Emen iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyen ba, ju dî gusij hende to hen lèn né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom, dîba bô geyé wupê nôbi ré.» ⁴⁰ Ôbi bulo hera ligi bay tôri a, menba, uwonji tô kum a. Menba, Jésu kôlij Piyêr ba: «Ken mô tu gej nap en sem iyôn né ba? ⁴¹ Merênge tu gej aj ken uwôl Emen bi kené herij bô anjan lamé ré. Ken gey meré tu gej hanje nijba, na néerjge a némé ré dî.» ⁴² Jésu hô dô tôri wolé dê aj jôgij têê wôô wori aj uwôl Emen kôl iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyen ba, ju dî gusij hende to hen lèn né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom dîba, bô geyé wupê nôbi ré.» ⁴³ Ôbi hô bulo hera menba, uwonji tô kum a wôsa bay nêmerê gej né. ⁴⁴ Ôbi hô dô tô wolé aj uwôl Emen wo jôgij têê subu aj na kwôlo ôbi ré kôl tumô hen a ôbi ré hô kôl sôn. ⁴⁵ Ôbi hera ligi bay tôri a aj kôlji iyôn ba: «Yênge kum aj ken dô bul hanje nij. Kô nij. Tayriri sa wo bay a uwôlen nôbi Kema Gawra kôbi bay têrij a nij. ⁴⁶ Henange ta, na erênge gel, ôbi ayé san bij bijné bi, sa nij.»

Bay bu Jésu

(Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴⁷ Kirija Jésu iyêl ba ya tô hen iyôn menba, Judas ôbi tô Jésu wo pôn peré ka môj kibi wôô hen so nap kwônê bijné ka ôrij nap yebere toj kaskar men, ka nap kwore a men. Na damné kap bay bê kwôbe nap bay sa Jubê a joji. ⁴⁸ Judas won ôbi ayé sa Jésu hen, ré kelan kwônê bijné bay ka hen iyôn ba: «Kwôni wo na ibé tô mari liri dosé hen na, na ôbi a kené biri.» ⁴⁹ Kirija bay sa nij menba, Judas era ligi Jésu aj kôl iyôn ba: «Dosé tom Rabi.» Menba, ôbi ibe tô maa Jésu. ⁵⁰ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Melanjen, anja ju era wô lê hen na, ju li mera.» Menba, kwônê bijné bay ka hen selam Jésu bu. ⁵¹ Menba, ôbi tô Jésu wo pôn peré ka dëbu nap dî hen, dô yebere toj kaskar tori aj dij maa mana wo *dami wo damné kap bay bê kwôbe jô. ⁵² Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Dôbe yebere tom toj kaskar hôrij bô iyérere a wôsa bijné ka pô yibijné kap kaskar ba, na temay yebere toj kaskar a bay ré ma men, ⁵³ ju hôn wo hena ené engerij Iban ba, ôbi hena ré ben asgarnê némé sak tôre jurgem kibi wôô kirij bay ka nana dîbij hen né ba? ⁵⁴ Hena hena ré na hen iyôn ba, kwôlo yi bô magtubu to Emen a to kôl iyôn ba: Ré na hen iyôn, a ré lij hen ba, ariri hena ré lij na iyen iyen ba?» ⁵⁵ Jésu kôlij kwônê bijné bay ka hen iyôn ba: «Ken eraj nap si yebere toj kaskar men, kwore men kôberjge a wô berenare mega wo kené kena beré na gems a iyôn. En mô perêrjge a na sa pôn pôn gilij bijné are derô haba wo *iyé Emen a hen ba, na ken

era sa beren ré wô mi ba? ⁵⁶ Nijba, yi hen iyôn bi kwôlo bay kibi Emen na li bô magtubu to Emen a hen na, bi ariri ré lij.»

Menba, bay tôri kêm gerji ðiri aɲ.

Jésu ðebu kini jeré kwôlê wo Jubné iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe Kayib

(Mk 14: 53-65, Lk 22: 54-55,63-71, Ja 18: 13-14,19-24)

⁵⁷ Bay ðeré Jésus bay ka hen ôriɲ naɲ dī tumô Kayib a wo na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hen. Kirijɲ bay ka hen na, *bay deré tô tôô to Emen naɲ surɲê ka Jubné kôba, dapji ya men. ⁵⁸ Piyêr ô tô Jésus a tôn tôn kwôy ôriɲ karaɲ derô haba wo dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a, aɲ ô meré naɲ bay gemé kibi iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo hen aɲ ðiré gelé aɲga bay ré lê. ⁵⁹ Damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *Sanêdrên kêm woge geré wo ciré ðiri kwôlo dami sari a aɲ ciré derijni.

⁶⁰ Bijné kwône era sa pôy kwôlê ðiri sari a, nijba, bay uwôn kwo nê m deréri ré. Ka pônî wôê era cêgê aɲ ⁶¹ kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen kôl iyôn ba: ðiré té iyéy Emen hen aɲ ðiré hô dé hôriɲ sa subu dêj.»

⁶² Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hena ta, aɲ kôlijɲ Jésus iyôn ba: «Ju uwôl kwôlê sa kwo gawré bay ka hen kôl gengijɲ sam hen né ba?»

⁶³ Nijba, Jésus uwôli kwôlê wônî sara ré. Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo hen kôlijɲ Jésus iyôn ba: «En uwôlem naɲ hini Emen woɲ ôbi meré tu gep hen, bi jeré kelêni na ba, ju na *Krist, kwo Emen dôri hen wo na Kemari bi ba?» ⁶⁴ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Ôbi a jeré kôl kem a hen. En kelêngge ka sa gelen nôbi *Kema Gawra na meré sa kôbi gusurô wo Emen woɲ ôbi néé a a men, na bulo hera peré kirijɲ ka geri ka derômaran a men.» ⁶⁵ Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe yêgeré bargay yiri a aɲ kôl iyôn ba: «Ôbi tiiré Emen ôm hen iyôn nij menba, ken kôl nana hô gem na i ré kelêna kwôli sôn ba? Mega ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen ôm hen nij na, ⁶⁶ Kwôli mi a kené erem nij ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ôbi na kwon deré.» ⁶⁷ Kirijɲ bay ka hen na, bay tibriri kalé tiri a men, ka pônî esuge kôbriji cibijni men, ka pônî sê tô mari a men. ⁶⁸ Aɲ bay kôli iyôn ba: «Krist, kwo Emen dôri hen li yem môɲ *ôbi kibi Emen iyôn aɲ ju kelêni na i a dê m hen ba?»

Piyêr uwôser têê subu ðiré hôn Jésus ré

(Mk 14: 66-72, Lk 22: 55-62, Ja 18: 15-18,25-27)

⁶⁹ Kirijɲ bay ka hen na, Piyêr mô nô derô haba menba, hende jé to dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe to pônî uso da ligiri a aɲ kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, na ju ô naɲ Jésus wo Galilé bi wo hen ré ba?» ⁷⁰ Nijba, ôbi uwôser tu bijné a kêm kôl iyôn ba: «Kwôlo mu kôl hen na, en hôn né.» ⁷¹ Ôbi hena ô si kibi geré iyôn menba, hende jé to ðangi gili aɲ kôlijɲ bijné ka ðebe ya hen iyôn ba: «Gawra wo na, kôba na ô naɲ Jésus wo Najarêt bi wo hen men.» ⁷² Menba, Piyêr hô uwôser desijɲ yiri kôl iyôn ba: «En hôn gawra bi wo hen né.» ⁷³ Sem cêgê menba, bijné ka ré mô ya hen usoji ligi Piyêr a aɲ kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, ju na kwo bijné bay ka hen men, wôsa kwôli kelêrem gel wo jeré na kwoji.» ⁷⁴ Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôn ba: «En hôn gawra bi wo hen né. A hena ené kôl benare ba, bi Emen deren.» Kirijɲ bay ka hen menba, kura yel men. ⁷⁵ Menba, bô Piyêr jibri sa kwôlo Jésus

na kôli kôl iyôn ba: «Já uwôserê jeré hônen né têtê subu dema kura ré yilé tô hen.» Menba, ôbi si nô aṅ sôm bugerôḡ bugerôḡ.

27

Bay ôriṅ naṅ Jêsu tumô ôbi emê iyére Pilat a

(Mk 15: 1, Lk 23: 1-2, Ja 18: 28-32)

¹ Tô kirij̄n cud menba, damné kaṅ bay bê kwôbe kêm naṅ surpê daṅji aṅ gengiji kwôli deré Jêsu. ² Bay bi bay harêri aṅ ôriṅ naṅ dî ô bijn *Pilat ôbi emê sa iyére woṅ Rômê.

Judas duu yiri

(Jé lê bay jé 1: 11-20)

³ Kirij̄na Judas wo ay sa Jêsu hen gel wo bay uwôl kwôlê sa Jêsu a hen iyôn menba, bôri tari sa aṅṅa dîré li hen menba, ôbi heraj̄n naṅ selé to tôre subu hen bijn damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surpê hôriṅ, ⁴ aṅ kôlji iyôn ba: «Ayê wo en ay sa kwo li ani ré hen na, en li na têriṅ hen.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Na kwôlê wom jôbi dîba kwo hen dôlêni nibay ré.» ⁵ Judas bêt̄ selé hende to tôre subu hen bô *iyéy Emen a aṅ si ô ulê gaṅne diriṅ yiri. ⁶ Damné kaṅ bay bê kwôbe pô selé hende to hen, aṅ kôlji iyôn ba: «Selé to na na, dé wo nana bi bô magela wo yi naṅ jeṅḡêri hen né, wôsa na lari kwôbe.» ⁷ Kirij̄na bay nariṅ kwôlê sara menba, bay genge ciré kelij̄n kirij̄n ka gawra woṅ ôbi jibé hen, aṅ bi ré yi sa kamṅê kergê. ⁸ Ôbi a bay ré uwôge kirij̄n bay ka hen, kirij̄n kaṅ kwôbe kwôy kemnêṅ kemnêṅ hen. ⁹ Na ôbi á, kwôlo *ôbi kibi Emen Jérêmi na kôl hen, ariri ré lij̄n. Ôbi na kôl iyôn ba: «Bay pô lari tôre subu aṅ lari bi wo hen, na kwo kam *Israyêl bijn sara wô kilij̄ni. ¹⁰ Aṅ bay kelij̄n kirij̄n ka gawra woṅ ôbi jibé hen, mega wo Kelma na ayij̄n tôô ben hen iyôn.»

Pilat engerij̄n Jêsu kwôlê

(Mk 15: 2-20, Lk 23: 1-4,13-25, Ja 18: 18 - 19: 6)

¹¹ Kirij̄na bay ôriṅ naṅ Jêsu tumô ôbi emê sa iyére Pilat a, menba, ôbi engeriri kôl iyôn ba: «Ju na kelma ôbi emê sa iyé Jubṅê bi ba?» Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Jôbi a kelé hen.» ¹² Kirij̄na damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surpê pôy kwôlê dîri Jêsu sari a hen iyôn na, ôbi uwôlji kwôlê wôni sara ré. ¹³ Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay pôy kêm bêm sam a hen né ba?» ¹⁴ Nij̄ba, Jêsu uwôli kwôlê wôni pôn nêṅ iyôn sa kwo bay pôy dîri sari a hen né. Menba, tini kelma ge kay damaṅ.

Bay uwôl kwôli temare sa Jêsu a

¹⁵ Elé elé naṅ sa geserê *Pak ba, ôbi emê iyére ôriṅ naṅ hara woṅ ulê dangay wo gawré gey hen pôn ta ta. ¹⁶ Wulê bi wo hen na, Barabas na dangay wo hini om gaṅ. ¹⁷ Menba, Pilat engerij̄n ðij̄né iyôn ba: «Na i a kené gey bi ené uwôli ta béṅge ba? Barabas laba Jêsu wo bay uwôgeri *Krist hen dî ba?» ¹⁸ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbére a ré liji aṅṅa bay ré ðerij̄n Jêsu bi hen. ¹⁹ Kirij̄na Pilat ba kini jeré kwôlê a tô menba, tamni jé kwôli iyôn ba: «Jôbi ju jô kwôlê sa gawra woṅ derôre bi wo hen na ré, wôsa yoyre hen na, wônê gelen gusiṅ gaṅ gengij̄n sari.» ²⁰ Damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surpê gwôsiji ðij̄né bi ré enḡere bi ôbi emê sa iyére ré

uwôl Barabas ta, aṅ Jésu a ré diri dî. ²¹ Ôbi emê sa iyére kôlji iyôn ba: «Danṅaynê ka wôô na na, na kwo yôn a kené gey bi ené uwôli ta bènge ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Uwôl Barabas ta dî.» ²² Ôbi emê sa iyére Pilat hô engereji iyôn ba: «Jésu wo bay uwôgeri Krist hen ba, en liri iyen ba?» Menba, bay kêm uwôli sara iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê béni.» ²³ Ôbi emê sa iyére hô engereji iyôn ba: «Na mi ka habij a ôbi ré li ba?» Menba, bay kêm kôl kaṅ ta iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê, béeri sa gurô tagelê.» ²⁴ Pilat hô wo diré nê m lè ani ré nij men, heragê kôba ô m gaṅ a men na, ôbi ay kam pilij kôbri tu bijnê kêm aṅ kôl iyôn ba: «En naṅ tó bê kwôbri gawra woṅ derôre bi wo hen a, na kwôlê woṅge kenbay haṅge nij.» ²⁵ Menba, bay kêm uwôli sara iyôn ba: «Bi kwôbriri ßu sarni naṅ sa kwôṅgêrni.» ²⁶ Menba, Pilat uwôl Barabas ta, menba, ôbi bi bay yêmnê Jésu naṅ tinêre aṅ nôgiri bijn asgarṅê bi ré ô béeri haji nij.

Asgarṅê ayrê Jésu

²⁷ Asgarṅê ka ôbi emê sa iyére ôrij naṅ Jésu kini merê ôbi emê iyére a, aṅ asgarṅê kêm ka hô ira hen na, méérji Jésu ta kumôj. ²⁸ Aṅ, bay tó bargay kari yiri a aṅ, aṅ dôbri bargay ka dami ka sêy ka bijnê ka damnê hen yiri a. ²⁹ Men, bay gaa jabga woṅ kenare naṅ gesem dôbri sari a men, bay dôbri celaṅ woṅ kenare kôbri woṅ gusurô aṅ cibiji gubarji tôn tumôri a aṅ bay ayrêri kôl iyôn ba: «Nini lêm dosé, kelma wo Jubnê.» ³⁰ Men, bay tibiri kalê tiri a men, bay dô celaṅ woṅ kenare bi wo kôbri a hen, sêṅ sari a men. ³¹ Kirijna bay sili hen iyôn nij, menba, bay dô bargay ka bay ré dôbri yiri a hen aṅ hô tóbri kari hôrij aṅ ôrij naṅ dî ciré erê béeri sa gurô tagelê haji nij.

Bay bér Jésu sa gurô tagelê

(Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

³² Kirijna bay so nô naṅ derô iyére menba, bay uwôn Simô wo na gawra wo Sirên hen, bay biri eren biri ay gurô tagelê wo Jésu. ³³ Kirijna bay ô bijn kirij ka bay uwôgeji Gwôlgwota hen, hôri na ibé sa gawra hen. ³⁴ Kirij bay ka hen na, bay bijn Jésu care to polij naṅ aṅga ßaṅ bi ré yi, kirijna ôbi yi gel menba, ôbi kaṅ*. ³⁵ Aṅ bay béeri sa gurô tagelê. Kirijna bay béeri sa gurô tagelê kô nij menba, bay pô bargay kari cénji naṅ geré wo jalaw terê. ³⁶ Menba, bay mô gemni haji nij. ³⁷ Bi bijnê ré hôn wô mi a bay ré diri ba na, bay li are di sa gurô ta sari a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, na Jésu kelma wo Jubnê.» ³⁸ Men, bay bére bay hô habré ka pôni wôô naṅ Jésu, kwo pôni sa kôbri maa men, kwo pôni sa kôbri gusurô men. ³⁹ Bijnê ka ô tó geré hen na, bay tiiré Jésu men, bay li sarji ômij ya ya ⁴⁰ aṅ kôl iyôn ba: «Jôbi wo na ju kôl jeré téé iyéy Emen aṅ jeré hô dé hôrij sa subu déj hen na, gôlij naṅ yem ta. Hena jeré na kema Emen ba, ju herbo tôn sa gurô tagelê nija gelê.» ⁴¹ Damnê kaṅ bay bê kwôbe naṅ *bay deré tó tó to Emen naṅ surṅê kôba sili kôl iyôn ba: ⁴² «Ôbi gôlij naṅ bijnê menba, nê m gôlij naṅ yiri ré, hena ôbi ré na Kelma wo Israyêl ba, bi dera yiri tôn sa gurô tagelê pa dema niné bê hôrni sari a. ⁴³ Ôbi bi hôri sa Emen, aṅ kôl diré na kema Emen. A hena Emen ré geyri ba, bi sa dôri uwôl ta hari

27:24 27: 24 Détéronôm 24: 6, 7 * **27:34** 27: 34 Ca ba na, na hana wo bay bijn kwôni bi kirijna bay ré ca béereri ba bi yiri ré liri gaṅ né. **27:35** 27: 35 Kurôn kibé 22: 19 **27:38** 27: 38 Esay 53: 12 **27:39** 27: 39 Kurôn kibé 22: 8 **27:40** 27: 40 Matiyé 26: 61

nijn.» ⁴⁴ Bay bô habré ka bay béérji sa gurô tagelê kwari hen kôba tiréri hen iyôn men.

Kwôli temare to Jésus

(Mk 15: 33-41, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

⁴⁵ Ayijn tôri tu tare kwôy tare to yébé ayijn sa tôle ta hen na, kirijn hendu sa terare a na kêm. ⁴⁶ Napi tare hende to yébé ayijn sa tôle ta hen, menba, Jésus jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Eli, Eli lema sabaktani.» Bôri na: «Emen wupê, Emen wupê wô mi a jeré déen api hen iyôn ba?» ⁴⁷ Bijé ka pôni ka ébe ya hen na, kirijna bay toy tôri hen iyôn, menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi uwôge *Eli.» ⁴⁸ Kwo pôni ô lew ô ayé kibi bargay dôbê bô kam tînadôr ka bay uwôgeji binéger hen, api dôbe kibi gurô api erapi sa dôbri kibri a, bi ré yi. ⁴⁹ Menba, ka pôni kôli iyôn ba: «Di jan, naa gelé na ba, Eli a sa gôlij napi di ba?» ⁵⁰ Menba, Jésus hô dô gura wo dami menba, kibri wôm hari nij.

⁵¹ Kirijn bay ka hen, menba, bargay ka bay ha jôrijn bô *iyéy Emen hen na, yégin derôre a wô ayijn tôri ta kwôy uwôl tôle men, sa terare yebagijn men, keram wayrijn a men. ⁵² Kamjê wayrijn api bijé kapi bay lê angapi derôre tu Emen a ka na ma hen na, ji si kamjê. ⁵³ Kirijna bay so bô kamjê hen iyôn menba, cégi jê sé wo Jésus a ná, bay ô derô iyére to yi napi jengére to na Jérusalém hen, api bijé kwône gilji hôn.

⁵⁴ Dami wo asgarjê napi asgarjê ka ré ébe wô gemé Jésus hen, gel sa terare to yebagijn hen men, are kêm ka li are hen a men na, haré liji damapi api bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»

⁵⁵ Kirijn bay ka hen na, yébé ka pôni kwône ka na ô napi Jésus hen kôba, ébe ya sêd wolé gel are bay ka hen men. Na bay a na lêré jê biri hen kirijna ôbi na ayijn tô jê wori Galilé a kwôy sari ná hen. ⁵⁶ Peré yébé bay ka hen na, na si Mari to Magdala napi toj yoo si *Jak napi Josép men, yoo kam Jébéde a men.

Bay em Jésus

(Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)

⁵⁷ Pa dema tare ré ta kirijn na, gawra wojn ôbi uné wo bay uwôgeri Josép, ôbi na gawra wo Arimaté. Ôbi na na ôbi tô Jésus men. ⁵⁸ Ôbi ô uné Pilat api engiriri temay Jésus, menba, Pilat ay tôô bi bay ré diri ré ay. ⁵⁹ Josép ay temay Jésus api légere napi kibi bargay ka bôri ka kôrbi a. ⁶⁰ Api ôrijn emé bô kamjê kari kapi yiri ka ôbi bi bay kerge haw bô keram a api ôbi gerejge kulmapi keram wo dami dé kibi a api ô hari nij. ⁶¹ Mari to Magdala napi to pôni hen môrji wor kwiniji si sa kamjê iyôn.

Bay gem sa kapijê

⁶² Cégi beré sa tée sa meré ta a hen, menba, damné kapi bay bê kwôbe napi Parisijênjê ôrji ô uné Pilat. ⁶³ Api kôli iyôn ba: «Kelma, bôrni jibéni sa kwôlo ôbi benare bi wo hen na kôl kirijna ôbi na bapi ta tô hen, ôbi na kôl iyôn ba: «Sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamjê.» ⁶⁴ Iyôn ba, ay tôô bi bay gem sa kamjê kwôy wulé subu, wô wo bay tôri maa sa deréri ôrijn, api a kelé ôbi a ré jê sé kamjê hen, menba, kwôlê wojn benare bi wo hen, a emé dé kwo tumô hen api sôn.» ⁶⁵ Menba, Pilat kôlji iyôn ba: «Geléjge, en béjge asgarjê hen, eréjge ken ô gemé mega wo ken geyijn hen iyôn.»

66 Menba, bay ô seriné kibi kamñê bay ka hen ta, aɲ dî asgarñê mô gem haji niɲ.

28

Jésu ji si kamñê

(Mk 16: 1-11, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-18, Jé lê bay jé 2: 24-38)

1 Cêgi *sa merê ta a naɲ sa demas naɲ tô kirɲ kirɲa kirɲ ba hendu ðurum ðurum tô menba, Mari to Magdala naɲ to pôni hen eraji sa kamñê ciré sa gelé. 2 Kirɲ bay ka hen menba, terare yebagɲ ðeɲ ðeɲ wôsa mana wo Kelma hena derômaran a herbo era sa gerɲge kulman keram wolé aɲ ðay mô sara. 3 Yiri jeranñê mega wulanñê emen iyôɲ men, bargay kari kôba, bôrê môɲ wôbgé iyôɲ a men. 4 Kemnare li asgarñê kaɲ bay gemé sa kamñê hen, aɲ bay wuderê jag jag aɲ bay yi mega temay ðiné iyôɲ. 5 Mana wo Emen kôliɲ yébé bay ka hen iyôɲ ba: «Kemnanɲe ré, en hôn wo kené woge na Jésu wo bay na bééri sa gurô tagelê hen. 6 Ôbi naɲ na, ôbi ji si kamñê mega wo ôbi na kôliɲ hen iyôɲ. Eraɲge ken sa gel kirɲa bay na uwôliɲni ya hen. 7 Aɲ ken ô lew ô kôliɲ bay tôri wo ôbi ré ji si kamñê, aɲ ré ô tumôɲge a Galilé yan niɲ aɲ na yan a kené erê geléri. Ôbi a, ené kelêɲge hen.» 8 Yébé bay ka hen henaji sa kamñê gerji naɲ kemnare men, naɲ yi derê men, ô kôliɲ bay tô Jésu kwôlé bi wo hen. 9 Menba, Jésu jô kwiniɲi aɲ kôliɲ iyôɲ ba: «En lêɲge dosé.» Menba, bay uso ða ligiri a bu têri aɲ heramiri. 10 Menba, Jésu kôliɲ iyôɲ ba: «Harêɲge ré, erêɲge ken ô kôliɲ yênené ré ôrji Galilé wôsa na yan a bay ré sa gelen.»

Kwôlo asgarñê kaɲ bay gemé kamñê hen kôl

11 Kirɲa yébé bay ka hen, baa tô geré tô menba, asgarñê ka ré gem sa kamñê hen, ka pôni heraji perê ira sa ô kôliɲ damné kaɲ bay bê kwôbe kwôli are bay ka ciré gelo hen. 12 Damné kaɲ bay bê kwôbe uwôge surɲê aɲ ðanji aɲ gengeji bi ciré biɲ asgarñê bay ka hen lari mè. 13 Aɲ bay kôl iyôɲ ba: «Kelêɲge iyôɲ ba, bay tôri ré era yoyre sa gômse temayri ôriɲ kirɲa nini ba tô kum a tô hen. 14 A hena ôbi emé sa iyére ré toy ba, niɲa hené kwôlo niɲa kôli aɲ niɲa derêɲge kibi kwôlé a senɲe.» 15 Asgarñê bay ka hen, enɲe lari bi wo hen, aɲ kôliɲ na mega bi wo bay ré kelaji hen iyôɲ. Aɲ kwôlé bi wo hen ôm naɲ kirɲ kirɲ perê Jubñê kwôy kemnêɲ kemnêɲ.

Jésu si sa bay tôri a

(Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-27, 21: 1-23, Jé lê bay jé 1: 6-8)

16 Bay tô Jésu ka môj kibi pôn hen, ôrji Galilé sa keram wo Jésu gelji hen. 17 Kirɲa bay gel Jésu menba, bay heramiri, niɲba, ka pôni meremné bôrji a. 18 Menba, Jésu uso ða ligirji a aɲ kôliɲ iyôɲ ba: «Emen ben néé won gôliɲ sa anɲa sa terare men, sa ka derômaran a a men. 19 Erêɲge yi tô yé ðiné ka sa terare a na kêm aɲ ken belêɲgeji bi bay yi bay tôn aɲ ken liji batêm naɲ hini Iba ðiné men, hini Kemari men, hini Tunu toɲ hendi bô bôrê a men. 20 Aɲ ken gelji bê kwôlé sa are kêm ka na en ayiɲ tôô béɲge a hen. Aɲ ken hôn wo ené baa naɲ ken naɲ wulê wulê kwôy wo tô terare a kerê.»

Kwôlo Dôri wo Emen wo Mark kôl kwôli bô magtubu tori a

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Mark li hen

Kwôlo Dôri wo Mark na, gengijn na sa bijné ka na Jubnê ré hen. Magtubu to Mark hende to hen na, na magtubu to mena dêj senje men, kwôlo Jésu wôni wo yêngi iyôŋ kôba naŋ bôô a a men. Nijnba, magtubu hende to hen kôl na kwôli bijné ka Jésu men, kwôli berarê wo ôbi berare bijné men, kwôli narijare kwôlê wo ôbi narij naŋ bijné a men. Kwôlo pôni wo yi bô magtubu to Mark a hen na, naŋ bô magtubu to Matiyé a men, naŋ bô to Ja a men, naŋ bô to Luk a a men. Magtubu to Mark hende to hen kôl kwôli bô emê, wôsa tumô ba, hende kôl na kwôli Jésu mega ré na Kema Emen (1: 1) men, deré kibi ba kôl na kwôli Kema Emen bi wo hen réé ma aŋ bay réé bééri sa gurô tagelê (15: 39).

Sapitre 1 - 8: 26 a na, Jésu gey wo kwôni ré hôn jog diré na i ba ré tô. Ôbi berare bay ômpare men, dage tunu to habijn sa bijné men, iyêl naŋ ibiyare a men, menba, bijné engere iyôŋ ba: «Gawra bi wo hen na I ba?» Nijnba, Jésu kôlijn bijné ka kôl ciré hône hen iyôŋ ba: «Kôlijnge kwôni ené i ba ré pa pa.»

Sapitre 8: 26 - sapitre 16 a na, gey gelijn bijné ré hôn wô mi a Jésu ré na Kema Emen ba.

Bijné kaŋ bay bê bôrji sa Emen a ka bô emê wo Rômê na, gey gawrê ka yi môŋ emen iyôŋ hen. Gawrê bay ka hen lêrê anja dêrê sa kirijn men, anja bay li ba kuriŋ dô biji men, bay gôlijn sa anjaŋ bô emê kêm a men.

Nijnba, Jésu wo na Kema Emen hen na, bul yiri gawra aŋ bijn Emen kwôlê kwôy wo uwôlijn bô emê men, uwôlijn temare a men. Bay tô Jésu kôba are bay ka ôbi li hen na, bay hôn bôrji perañ né. Aŋ li wo bay jibiri déj kirijna bay ôrij wô uwôlijn kwôlê sari a aŋ derijni hen. Na dami wo asgarjê woŋ Rômê a gelé temare to Jésu ma hen, menba, ôbi kôl iyôŋ ba: «Gawra wo na na, na Kema Emen bi tiri.»

Kirijna Jésu dfa kelê kwôlê wôni gengijn sari ba ôbi uwôge yiri Kema Emen. Uwôgê bi wo hen na, gel na wo gawra bi wo hen, Emen né biri dampare kêm men, néé woŋ dé bô jalê sa gawrê men, kwoŋ uwôlijn kwôlê sarji a a men. Men, gel wo Jésu ré na gawra tiri a men. Men, gijnê wo yi gengijn sa Jésu naŋ jé lêri hen.

Kwôni wo dêŋse magtubu to Mark hende to hen na, a henê wo engere kwôlê wo kôl iyôŋ ba: «I a na Jésu ba?» hen bô a. Aŋ kwôlo jeré hôn ulé sara lew ba naŋ. Já dêŋsê magtubu to Mark kaŋ kerê dema jeré henê geré wo Jésu ay men, i a ré na Jésu ba a men tô.

*Deré kwôlê wo Ja ôbi lij bijné batêm
(Mt 3: 1-12, Lk 3: 1-18, Ja 1: 19-28)*

¹ Kwôlê wo Dôri wo gengijn sa Jésu Krist Kema Emen ayijn tôri mega hen iyôŋ. ² Mega *ôbi kibi Emen *Esay na li bô magtubu to Emen a tumô kôl iyôŋ ba:

«Toy, nôbi Emen en jé mana wupê tumôm a

bi ré ô janê geré wom.

³ Na tôô ôbi ulê béré wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanênge geré wo Kelma men,
janênge kam geré kari bi ô derôre a men.» »

⁴ Na hen iyôn a Ja ré so aḡn ôbi liḡn biḡné batêm derô gwôlê men, uwôliḡn béré kôl iyôn ba: «Belênge cêgernge biḡn têriḡn aḡn ken li batêm aḡn bi Emen né diḡn bôri jalê sa têriḡn tonḡe a.»

⁵ Biḡné ka bô emê wo Judé kêḡm naḡn ka Jérusalêm ôrḡji sa pôn pôn ligiri a. Biḡné bay ka hen tô tô têriḡn toji ta aḡn ôbi liḡi batêm bô cér wo Jurdê bi wo hen a.

⁶ Ja tôbe bargay ka bay li naḡn gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri naḡn ariḡn a men. Ari emêri na cérê men, timne a men. ⁷ Ôbi uwôl béré kôl iyôn ba: «Kwo a era cêgen a hen na, néé wori gôliḡn kupê men, en nêḡm denḡgé terê ganḡi garbê kaḡn têri ré a men. ⁸ Nôbi, en lêḡnge batêm na naḡn kam niḡba, ôbi ba a lêḡnge batêm naḡn Tunu toḡn hendi bô bôrê.»

Batêm to Jêsu

(Mt 3: 13-17, Lk 3: 21-22)

⁹ Na iyôn a, Jêsu ré hena Najarêt bô emê wo Galilé aḡn biḡn Ja liri batêm bô cér wo Jurdê. ¹⁰ Kirija Jêsu so bô kam a na, ôbi gel derômaranḡ bôliḡn aḡn Tunu toḡn hendi bô bôrê yi mega derare iyôn herbo sari a. ¹¹ Aḡn tô kwôni ôḡm derômaranḡ a kôl iyôn ba: «Ju na Keman, en purem damaḡn men, en li yi derê wô sam damaḡn a men.»

Sidan sêl Jêsu

(Mt 4: 1-11, Lk 4: 1-13)

¹² Kirija bay ka hen na, Tunu toḡn hendi bô bôrê dô tumô Jêsu ôriḡn naḡn di derô gwôlê. ¹³ Ôbi li wulê tôre pôrbu derô gwôlê menba, Sidan era sa sêli. Jêsu mô perê tanare to noni niḡba, *manê ka derômaranḡ a sa li naḡn di.

Jêsu uwôḡge bay tôri ka tumô pôrbu

(Mt 4: 12-22, Lk 4: 14-15, 5: 1-11)

¹⁴ Kirija bay bu Ja uwôl danḡay a na, Jêsu ô bô emê wo Galilé. Ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri wo hena ligi Emen a. ¹⁵ Aḡn ôbi kôl iyôn ba: «Kirija kô niḡn aḡn *emê iyêre to Emen era da niḡn. Denḡge jê lêrenḡge wo habiḡn hen ba, aḡn ken bêḡnge bôrnḡge sa Kwôlo Dôri a.»

¹⁶ Kirija Jêsu ô kibi cér wo Galilé na, ôbi gel Simô naḡn yêni André ka na bay uré hen urji kuyê naḡn bera. ¹⁷ Menba, Jêsu kôliḡi iyôn ba: «Eranḡge tôn a aḡn na bêḡnge ka yê bay uré biḡné ben.»

¹⁸ Kirija bay ka hen na, bay dêḡn bera toji aḡn, aḡn ôriḡi tôri a.

¹⁹ Kirija Jêsu ô kelaḡn dê menba, ôbi gel si *Jak naḡn yêni Ja kaḡn kami gawra wo bay uwôgeri Jêbéde môrḡji bô bato janḡi bera toji. ²⁰ Kirija bay ka hen na, ôbi uwôgeḡi menba, bay dêḡn ibarḡi Jêbéde hen naḡn bay jê kari bô bato a aḡn ôriḡi tô Jêsu a.

Jêsu dage tunu to habiḡn

(Lk 4: 31-37)

²¹ Bay ôriḡi a sa iyê Kapêrnayôm. Aḡn naḡn sa *sa merê ta a menba, Jêsu ô bô *iyêy danḡare a ô geliḡn biḡné are. ²² Tiniji ge kaḡn sa derê kwôlê wo Jêsu

dô hen wôsa ôbi iyêl mega kelma dîba yi mega *bay derê tô tôô to Emen hen né.

²³ Kirijî bay ka hen na, bô iyéy dapare hende to hen na, gawra wo pônî wo tunu to habijî yi bôri a hen soo ira. ²⁴ Añ hende kôl iyôn̄ ba: «Wuge! ju gey na mi yirni a ba? Jêsu wo Najarêt. Ju era na wô mênêni. En hôn ju na i ba, ju na kwônî wo yi nañ jengêri gay wo Emen a jori.»

²⁵ Jêsu ône kôl iyôn̄ ba: «Wôm tôn̄ añ mu sép bô gawra bi wo hen.»

²⁶ Menba, tunu to habijî hende to hen sép bôri a añ liri ôbi ka kula men, gwôrêri men. ²⁷ Bijné kêm hare gañ, añ bay engerijî yirji na ba ré na mi a ré yé hen iyôn̄ ba. Derê kwôlê wo kôrbi wo na ba, ré na kwo nañ néé. Wôsa gawra bi wo hen ay tôô bijî tunu to habijî menba, hende biri kwôlê.

²⁸ Añ hini emê wo Jêsu ôm gôrjî kirijî kêm bô emê wo Galilé.

Jêsu berare bay ômpare kwône
(Mt 8: 14-17, Lk 4: 38-41)

²⁹ Kirijîna Jêsu men, Simô men, André men, soji bô iyéy dapare a na, bay ôrji iyé si Simô nañ André añ si Jak nañ Ja kôba nañ ci men. ³⁰ Wulê bi wo hen na, mari Simô kal dere añ yi ira menba, bay kôlijî Jêsu kwôle. ³¹ Jêsu ô kirijî ka hende yijî ya hen, añ bu kôbre buru hena ta, menba, hende berare añ hende li anğañ emê biji.

³² Kirijîna tare kurijî nijî menba, bijné ka sa iyére hende to hen erañji nañ bay ômpare kêm men bijné ka tunu to habijî yi bôrji a hen a men bijî Jêsu. ³³ Añ bijné kêm ka sa iyére hende to hen dapji tumô iyére to Jêsu môrijî ya hen. ³⁴ Jêsu berare bijné kêm ka nañ ômpare to gay gay to gelijî tirji gusijî hen men, ôbi dage tunu to habijî bô bijné ka pônî a a men. Nijîba, Jêsu jôrjî tunu to habijî iyêlê wôsa hende hônî dô.

Jêsu uwôl béré nañ kirijî kirijî bô emê wo Galilé
(Lk 4: 42-44)

³⁵ Kirijîna kirijî ba hende d'urum d'urum tô na, Jêsu hena si nô ô wolê derô gwôlê ô uwôbê añ uwôl Emen. ³⁶ Simô nañ bijné ka mô nañ dî hen siji ô wogeri, ³⁷ añ uwôjîni. Bay kôli iyôn̄ ba: «Bijné kêm wogem.»

³⁸ Menba, Jêsu kôlji iyôn̄ ba: «Na erênge nañ sa iyére iyére bi na erê ulê béré yañ men. Na wô bi wo hen a ené soñ nô wolê hen.»

³⁹ Añ Jêsu ô gôr bô emê wo Galilé uwôlijî béré bô iyéy dapare a men, dagijî tunu to habijî a men.

Jêsu berare ôbi terbare
(Mt 8: 1-4, Lk 5: 12-16)

⁴⁰ Gawra wo pônî wo *terbare liri era ligi Jêsu a añ kurijî tôn̄ di tijare tumôri a añ uwôli ré bô tu na tori añ kôli iyôn̄ ba: «Hena jeré gey ba já beraren.»

⁴¹ Jêsu jé kôbri hebijîni añ kôl iyôn̄ ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôrijî sam a.»

⁴² Kirijîna Jêsu kôli hen iyôn̄ na, terbare dôrijî sa gawra bi wo hen, lew, menba, ôbi berare. ⁴³ Jêsu dageri añ nayri añ kôli kwôlê wo iyére kôli iyôn̄ ba: ⁴⁴ «Kôlijî kwônî kwôlê wônî ré, nijîba, ju ô gelijî ôbi bê kwôbe yem añ ju li sarga nañ tôô to *Moyis na ay hen añ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

⁴⁵ Nij̄ba, kirij̄na ôbi terbare ô na, ôbi ay tô kôlij̄n ðij̄né kêm, aṅ li wo J̄sú n̄em er̄e sa iȳere t̄oni a ba wo ðij̄né ré h̄on né ba naṅ. J̄sú d̄ubu s̄ed nono aṅ ðij̄né sooro gay gay era ligiri a.

2

J̄sú berare ôbi meraȳé (Mt 9: 1-8, Lk 5: 17-26)

¹ Wul̄e sem c̄êḡe menba, J̄sú bulo hera Kap̄ernaȳôm. B̄ij̄né toy mega wo ôbi ré ira hen ya. ² Menba, kw̄ôn̄é ðij̄né ðanji aṅ li wo kirij̄n d̄e iȳôn k̄ôba naṅ men, já un̄é kibi iȳere to ôbi môrij̄n ya hen né a men. Menba, J̄sú ay tô der̄é tô kw̄ôlo Emen biji. ³ Bay eraṅ naṅ gawra wo meraȳ bij̄n J̄sú, ðij̄né p̄ôrbu a ayari eraṅ. ⁴ Nij̄ba, bay n̄em saṅ naṅ d̄i ligi J̄sú a ré, sa kibi kw̄ôn̄é ðij̄né. Menba, bay surge sa iȳere d̄éṅ a kirij̄n ka J̄sú d̄ibij̄n ya hen aṅ herbij̄ni ôbi meraȳé naṅ jaare to ôbi yi sara hen. ⁵ Kirij̄na J̄sú gel aȳé h̄ôð woji hen iȳôn menba, ôbi kôlij̄n ôbi meraȳé bi wo hen iȳôn ba: «Melap̄nen, t̄erij̄n tom d̄ôrij̄n sam a.»

⁶ Kirij̄n bay ka hen na, *bay der̄é tô tôð to Emen k̄ôba môrij̄i ya men. Bay erem kw̄ôl̄é b̄ôrji a ⁷ iȳôn ba: «Wô mi a gawra wo hen ré iȳêl hen iȳôn ba? Ôbi tiir̄e na Emen. I a na ôbi dé b̄ôri jal̄é sa t̄erij̄n a ba? Emen p̄ôn n̄êṅ a na ôbi dé b̄ôri jal̄é sa t̄erij̄n lê gawra.»

⁸ Kirij̄na bay erem hen iȳôn na, J̄sú h̄on kw̄ôlo yi b̄ôrji a nij̄n aṅ k̄ôlji iȳôn ba: «Wô mi a kené erem kw̄ôl̄é wo hen iȳôn b̄ôrṅge a ba? ⁹ Kôlij̄n ôbi meraȳé <T̄erij̄n tom d̄ôrij̄n sam a> a der̄é kel̄é lew, laba k̄ôli <Hena ta ay jaare tom aṅ ju ð> a der̄é kel̄é lew d̄i ba? ¹⁰ Haw hen, ka hen̄e wo nôbi *Kema Gawra en̄é ôrij̄n naṅ néé sa terare a n̄à, wô d̄ôrij̄n t̄erij̄n sa ðij̄né.» Menba, ôbi kôlij̄n ôbi meraȳé na iȳôn ba: ¹¹ «En k̄ôlem, hena ta ay jaare tom ôrij̄n ij̄n.»

¹² Menba, kirij̄n bay ka hen, ôbi hena ta aṅ ay jaare tori lew siṅ n̄ô. Kirij̄n bay ka hen tu ðij̄né kêm na sari a. Tiniji ge kay aṅ bay ay kibi Emen k̄ôl iȳôn ba: «Sa p̄ôn nini gel aṅga gelij̄n hen iȳôn né kw̄ôy.»

J̄sú uw̄ôge Lébi (Mt 9: 9-13, Lk 5: 27-32)

¹³ J̄sú si n̄ô si kwa c̄ér wo dami a. B̄ij̄né kêm era yiri a aṅ ôbi halji. ¹⁴ Kirij̄na J̄sú ô tô ger̄é menba, ôbi gel Lébi, woṅ kema Alpé, mô kini enḡé w̄ôḡe sa gasugo a menba, J̄sú k̄ôli iȳôn ba: «Era t̄on a.» Menba, ôbi hena ô t̄ôri a.

¹⁵ J̄sú naṅ bay t̄ôri ômji are iȳé Lébi a menba, *bay enḡé w̄ôḡé kw̄ône naṅ bay lê t̄erij̄n môrij̄i ya naṅ ci men. Sa hende to hen na, bay kw̄ône k̄ôbji t̄ôri. ¹⁶ Bay der̄é tô tôð to Emen kaṅ bay tô Parisij̄nêṅ gelji wo J̄sú ôm are naṅ bay enḡé w̄ôḡé men, naṅ bay lê t̄erij̄n a men, menba, bay kôlij̄n bay t̄ôri iȳôn ba: «Wô mi a J̄sú ré ôm are naṅ ðij̄né bay ka iȳônṅi hen ba?»

¹⁷ Kirij̄na J̄sú toy kw̄ôl̄é wo bay k̄ôl hen menba, ôbi kôlji iȳôn ba: «Na ðij̄né ka ômij̄n a geyé dôkt̄ôr d̄iba na ka berari a geyé dôkt̄ôr ré. En era sa terare a n̄à, na wô uw̄ôḡé ðij̄né ka dôrn̄é ré, nij̄ba, en era na wô uw̄ôḡé bay lê t̄erij̄n d̄i.»

Kw̄ôlo gengij̄n sa ber̄é yi sa em̄é a (Mt 9: 14-17, Lk 5: 33-39)

¹⁸ Kirij bay ka hen na, bay tô Ja ôbi lê batêm naɲ bay tô Parisijênê jôrij bôrji kurôɲ wôsa ayê bôô woji. Bijné ka pôni era sa engerij Jêsu iyôn ba: «Wô mi a bay tô Ja ôbi lê batêm naɲ bay tô Parisijênê ré jôrij bôrji kurôɲ wô sa ayê bôô woji menba, bay tom jôbi ba, li hen iyôn né wô mi ba?»

¹⁹ Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Bijné ka era kini kurô hen ba ka dé bi bay ré jôrij bôrji kurôɲ kirija ôbi iyéy kurô ba ya naɲ ci tô hen ba? Hena ôbi ré mô naɲ ci ba ya tô na, bay a nê mê kapê emé ré. ²⁰ Wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a aɲ hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôrij bôrji kurôɲ.»

²¹ «Kwôni ayrê bargay ka kôrbi uwôlij tu ka ôli sa pôn ba? Hena kwôni ré ay bargay ka kôrbi uwôlij tu ka ôli na, bargay ka ôli hen na, a yêgij a tumô tumô. ²² Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolé woɲ arij wo ôli a ba? Hena ré na iyôn na, care hende to hen a anê gwolé bi wo hen. Aɲ care men gwolé a men na, na aɲga a mênij kê m. Dô wo care to a wubé tô hen na, bi bij bô gwolé wo kôrbi a.»

Kwôlo gengij sa sa merê ta
(Mt 12: 1-8, Lk 6: 1-5)

²³ Sa to pôni a na sa *sa merê ta menba, Jêsu naɲ bay tôri ôrji si bô yagê kaw ka bay uwôgeji blé hen, menba, bay tôri pôy sa kaw bay ka hen kôbriji a ôrij ta. ²⁴ Menba, Parisijênê kôlij Jêsu iyôn ba: «Wô mi a, bay tô m ré li aɲga tôô to *Moyis jô lê naɲ sa merê ta hen ba?»

²⁵ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Na ken dêɲse kwôli aɲga kelma Dabid na li kirija bay ôrij naɲ aɲgaɲ emé ré aɲ kurôɲ na liji naɲ bijné kari hen né ba? ²⁶ Ôbi na si bô *iyéy Emen a wulê wo Abiyatar na na ôbi bê kwôbe wo dami hen, aɲ kelma Dabid naɲ bijné kari ômji mapa bi wo bay tibij Emen hen. Mapa bi wo hen, na yi gengij sa bay bê kwôbe mera hen ba, na li iyen ba?»

²⁷ Menba, Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Na Emen a bij gawra sa sa merê ta dîba, Emen na dî gawra bi ré uwôl hini emé sa sa merê ta a ré. ²⁸ Hen iyôn na, nôbi Kema Gawra ena Kelma sa sa merê ta men.»

3

Gawra wo kôbri ma
(Mt 12: 9-14, Lk 6: 6-11)

¹ Jêsu hô bô *iyéy daɲare. Gawra wo pôni wo kôbri ma mô ya. ² Bijné ka mô ya hen bô Jêsu ciré gelé sé ôbi ré berarê gawra bi wo hen naɲ sa *sa merê ta wô uwôlij kwôlê sari a. ³ Menba, Jêsu kôlij gawra wo kôbri ma bi wo hen iyôn ba: «Hena ta ju era sa debe derôre a na.»

⁴ Menba, Jêsu engerij bijné ka debe naɲ dî hen iyôn ba: «Lê derê men, lê habré men naɲ sa sa merê ta a ba, na kwo yôɲ a derê ba? Berarê kwôni laba deréri dî ba?»

Menba, bay mô wôm sidij. ⁵ Jêsu bôrji pôn pôn naɲ bô tarê men, naɲ tu ɲa a men, wô kibi bô denjelé woji. Menba, Jêsu kôlij ôbi kôbi ma bi wo hen iyôn ba: «Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta menba, kôbri bi wo hay hen hô dô hôrij kini a. ⁶ Kamaɲ Parisijênê siji nô bô iyéy daɲare a aɲ wo géji geré naɲ bijné ka kelma *Hérôd wô deré Jêsu.

Kwônê bijné era ligi Jêsu a

⁷ Jésu naŋ bay tôri dôrji yirji wolé kibi cér wo Galilé. Bijné kwône ka hena sa iyére to Galilé men, ka hena sa iyére to Judé biri ôrjɔ. ⁸ Ka hena Jérusalêm men, ka hena sa iyé Idumé men, ka hena si cêgi cér wo bay uwôgeri Jurdê hen naŋ ka hena sa iyé Tir a naŋ sa iyé Sidôn. Bijné kwône era ligiri a wôsa bay toy kwôli are kêm ka ôbi li. ⁹ Jésu kôlɔn bay tôri bay ré bu sa tê bato biri wô wo kwônê bijné ma ré ðirêri. ¹⁰ Jésu li hen iyôn wôsa ôbi berare bijné gaŋ niŋ, aŋ ka ôrjɔ naŋ ômpare yirji a hen nôgeriŋ yirji si ligiri wô hebé yiri aŋ ciré uwônɔn gelé. ¹¹ Kirjɔna tunu to habiŋ gel Jésu, menba, cibji gubarji tumôri a aŋ kôl kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Ju na Kema Emen na tiri.» ¹² Menba, Jésu ðanji dô bi bay ré li bi bijné ré hôn wo ðiré na i ba ré pa pa.

Jésu tô bay tôri ka môj kibi wôð hen
(Mt 10: 1-4, Lk 6: 12-16)

¹³ Jésu hena ô si sa keram a. Ôbi uwôge bijné ka ôbi tôrji aŋ bay eraji ligiri a. ¹⁴ Aŋ tô môj kibi wôð perêrji a aŋ uwôgeji bay jé men, bay ré ba naŋ ði aŋ ôbi jéji ô ulê béré. ¹⁵ Men, bi bay ré uwôn nêé wô daŋɔn tunu to habiŋ.

¹⁶ Imɔnê ka môj kibi wôð ka Jésu tôrji hen na, heniji a na: Simô, Jésu biri hini wo ðaŋgi ré na Piyêr. ¹⁷ Si *Jak naŋ yêni Ja kaŋ kam Jébédé Jésu biji hini ré na Bowanêrjês, iyayriri na «enê emen». ¹⁸ Jésu uwôge André, Pilip, Bartélémi, Matiyé, Tomas, Jak woŋ kema Alpé, Tadé, Simô woŋ kema iyére hen ¹⁹ naŋ Judas Iskariyôt wo a sa deré tumô bay bayi Jésu aŋ bi bay ré sa biri hen.

Balé Jésu dôri ôrjɔ wolé

²⁰ Menba, Jésu bulo hera ô ira menba, kwônê bijné hô daŋji sôn aŋ li wo Jésu naŋ bay tôri uwôŋji kini emê ani ré kwôy. ²¹ Kirjɔna bay gel yi hen iyôn na, balé Jésu sa dôri ôrjɔ wôsa bay kôl iyôn ba: «Ôbi gal.»

Jésu uwôl kwôlê sa kwôlo bay uwôli sari a hen

²² Menba, bay deré tôð to Emen ka hena Jérusalêm kôlji iyôn ba: «*Béyêljêbul mô bôri a, na kelma wo tunu to habiŋ hende to hen a biri néeri aŋa ôbi ré daŋɔn tunu to habiŋ.»

²³ Jésu uwôge bijné ligiri a aŋ kôlji kwôlê naŋ gwosore kôl iyôn ba: «Sidan sa pôn dagerê yiri sôn ba? ²⁴ Hena bijné ka bô emê iyére tôni a ré kariŋji aŋ sêŋji ba, emê iyére hende to hen a yé sem né. ²⁵ Hena bijné ka pôn bô ira kariŋji aŋ sêŋji ba, bô iyére hende to hen a yé sem né. ²⁶ Hena Sidan né sêŋ naŋ yiri gaŋ na, nêé wori a naŋ.»

²⁷ «I a nê mê wô piyê kibi geré wo ôbi nêé aŋ siŋ ira ô pôriŋ aŋgari ba? Hena kwôni ré gey lê hen iyôn na, ôbi a harêri tumô pa dem aŋa ré ðiŋ yiri pôriŋ aŋgari tô.»

²⁸ «Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, têriŋ to bijné kêm men kirjɔna bay a kelé kwôlo habiŋ gengiŋ sa Emen a men na, têriŋ toji hende to hen a dôriŋ sarji a. ²⁹ Niŋba, i i wo kôl kwôlo habiŋ gengiŋ sa Tunu toŋ hende bô bôre na, têriŋ tori hende to hen a dôriŋ né yôð. Wôsa na têriŋ to yi naŋ kunu a ôbi ré li hen.» ³⁰ Jésu kôl hen iyôn, wôsa bay kôl tunu to habiŋ ré yi bôri a.

Yoo Jésu naŋ yêniêri
(Mt 12: 46-50, Lk 8: 19-21)

³¹ Yoo Jésu naŋ yêneri saji aŋ ðibiji nô, bay jé uwôge Jésu. ³² Kwônê ðiné mô mééri ta menba, bay kôli: «Ju toy, yom naŋ yênem ðibiji nô hen ya. Bay geyem.»

³³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Bîné ka yôn a na yon men, yênen men ba?»

³⁴ Menba, Jésu bô kwônê ðiné ka mô tôŋ kwari a hen aŋ kôbji, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Berêŋge nà, ken gel kwônê ðiné ka yi hen na, bay a yé mega yon men, yênen men iyôn. ³⁵ Kwôni wo li aŋga Emen gey hen na, ôbi a na yênen men, yêren men, yon men.»

4

Gwosoy kwôlo gengiŋ sa ôbi cé (Mt 13: 1-9, Lk 8: 4-8)

¹ Jésu hô ay tô geliŋ ðiné are kibi cér wo Galilé. Kwônê ðiné era sa ðaŋ ligiri a, aŋ li wo ôbi ðay mô bô bato wo yi bô cér a hen, aŋ tô kwônê ðiné ka ba hen ðibiji terare a ða kwa cér a. ² Jésu geliŋ kwônê ðiné are dé dé naŋ gwosoy kwôlê gay gay. Ôbi kôlji iyôn ba:

³ «Toyêŋge, sa to pôni gawra wo pôni si ô wô wusé kaw bô yagê wori a. ⁴ Kirîna ôbi wuse kaw bay ka hen iyôn na, kwa ka pôni heriŋ bêŋgê geré aŋ ciré sa gôl ôm. ⁵ Kwa ka pôni heriŋ kirîŋ kaŋ jerew a niŋba, terare to wurôbi to hanêre ré ôriŋ tôŋ ba naŋ. Menba, bay si lew haji, ⁶ niŋba, kirîna tare jôriŋ, menba, jubu gaŋ aŋ kaw bay ka ré heriŋ kirîŋ kaŋ jerew a hen na, ma wôsa hanêrji ô kelaŋ né. ⁷ Kwa ka pôni heriŋ perê gesem a. Kirîna bay si, menba, gesem bi wo hen yêrji aŋ sarji si ré. ⁸ Kwa ka pôni heriŋ terare to dôri a aŋ si dô men, ðebe dô men, yé dô a men. Sa ka pôni gusiŋniŋi ô tôre subu, ka pôni tôre jii men, ka pôni ô arew men.»

⁹ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Kwôni wo mari ya wô toyiŋ kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

Wô mi a Jésu ré kôl kwôlê naŋ gwosore ba? (Mt 13: 10-17, Lk 8: 9-10)

¹⁰ Kirîna kwônê ðiné ôrji ta niŋ menba, bay tô Jésu ka môj kibi wôh hen naŋ ka ðaŋgi ka mééri hen, engeriri kwôlê gengiŋ sa gwosore to ôbi ré iyêlji hen. ¹¹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kwoŋge kenbay ba, Emen bêŋge ken hôn aŋga gengiŋ sa emé iyére tori ka yi kini uwôbêrji a hen. Niŋba, ðiné ka ba nô hen ba, toy na bô gwosore a. ¹² Are bay ka hen yi hen iyôn aŋ bi <kirîna bay ré bô kirîŋ ba, bay ré gel ani ré men, kirîna bay ré toy kwôlê ba, bay ré hôn bôri ré men. Yi hen iyôn wô wo bay ma ré ayê bôrji aŋ bi têriŋ toji ré dôriŋ iyôn né.> »

Jésu dô bô gwosore to ôbi cé kaw hen (Mt 13: 18-23, Lk 8: 11-15)

¹³ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Ken hôn bô gwosoy kwôlê wo hen né ba? Ka lê iyeŋ a kené henê tô gwosore to ðaŋgi to ba hen ba? ¹⁴ Ôbi wusé kaw, wuse kwôlo Emen. ¹⁵ Bîné ka yi mega bêŋgê geré ka kaw heriŋ ya hen na, na ðiné ka toy kwôlê bi wo hen menba, Sidan era lew sa mène kwôlê wo bay ré toy hen bôrji a aŋ. ¹⁶ Bîné ka yi mega kirîŋ kaŋ jerew ka kaw heriŋ ya hen na, na ðiné ka toy kwôlê bi wo hen, menba, enge naŋ yi deré. ¹⁷ Niŋba, ðiné bay ka hen na, hanêrji naŋ men, bay ðebe sa têrji a

sem né a men. An kirija anğan bô emê kuriñ sarji a ley, bay gilji gusiñ ley, wô kibi kwôlê bi wo hen na, bay heriñ. ¹⁸ Bijné ka yi mega kirij kan gesem ka kaw heriñ ya hen na, na bijné ka toy kwôlê bi wo hen, ¹⁹ niñba, ermé kwôlo sa terare a nà men, kwôli anğan uné men, ermé sa doy anga gay gay a men na, yêr kwôlê bi wo hen duu an li ani ré. ²⁰ Bijné ka yi mega kirij ka dôri ka kaw heriñ ya hen na, na bijné ka toy kwôlê bi wo hen an ay lij jé sara, bay yi mega kaw ka uwoñ kirij ka dôri iyôn. Bay toy kwôlê bi wo hen men, bay enge an lij ariri a men. An ka pôni gusiñniñi ô tôre subu men, ka pôni tôre jii men, ka pôni ô arew men.»

Gwosoy kwôlo gengiñ sa lampa
(Lk 8: 16-18)

²¹ Jésu hô engeriji iyôn ba: «Kwôni dî tare bô lampa an emné gwore sara réba déré tô kalañ a sa pôn ken gel ba? Hena ôbi ré dî tare a bô lampa ba, na wô teré ta gurô pal a ré ba? ²² Wôsa anga yi kini uwôbêrji a ba, a sa yé tu wolé men, ka kwôni hôn né tô ba, a sa yé tu tare a nô men. ²³ Hena kwôni ré nañ mari wô toyiñ kwôlê wo en kôl hen na, bi toy.»

²⁴ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Déñge tu melênê sa yerñge a wôsa kwôlê wo ken toy a. Gway wo ken ay gengiñ are bi hen a Emen né hô gengiñ béñge hôriñ, dô réba a dê kwo na ken lij megêrna hen sôn. ²⁵ Wôsa kwôni wo nañ uné ba, bay a hô biri a sara. Niñba, kwo ari uné kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a an sôn.»

Gwosoy kwôlo gengiñ sa kay cé ka si sa kibriji

²⁶ Jésu hô kôlji iyôn ba: «*Emê iyére to Emen na, yi mega gawra wo ô wusé kay cé bô yagê iyôn. ²⁷ Kirija ôbi yi kum yoyre men, hena ta tô kirij men na, ôbi hôn na ba kaw ka diré wusu hen ré si iyeñ ba men, ré ðubu iyeñ ba a men ba, ôbi hôn né. ²⁸ Terare bi kay cé gwôbe an ðubu cégeri wori ba, kaw si sa, cégeri wori sôn sa kaw bay ka hen yi gusiñ. ²⁹ An kirija sa kaw né niñ na, bay jé bay walêrji sa wal wôsa na tay walêrji niñ.»

Gwosoy kwôlo gengiñ sa gusiñ ilew
(Mt 13: 31-32, Lk 13: 18-19)

³⁰ Jésu hô kôl iyôn ba: «Emê iyére to Emen na, na gengére nañ mi pôn ba? Na mi a nana ayê gengiñ ba? ³¹ Emê sa iyére to Emen na, yi mega gusiñ iluw iyôn. Kirija kwôni ciji na, bay dé gôlij gusiñ anga kêm ka terare a na. ³² Niñba, kirija kwôni ciji na, bay si an ðubu an yi gurô wo dami gôlij sa gurô ba bijné ban hen, an kôbri gañné an li wo ciré ka derômaran a kêm sa li gwoné woji ya.»

³³ Na nañ gwosoy kwôlo gay gay bi wo hen a Jésu uwôlij béré. Ôbi kôl hen iyôn an bi ka ðebe toy hen, ré hôn dô. ³⁴ Jésu kôlji kwôlê wôni ba ulê gwosore bô ré. Niñba, kirija ôbi na pini nañ bay tôri na, ôbi dôrji tô gwosore hende to gay gay hen.

Jésu jôriñ kal geré
(Mt 8: 23-27, Lk 8: 22-25)

³⁵ Wulê bi wo hen na, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Na ðayênge tera cér wo dami hen.»

³⁶ Bay ðéñ kwônê bijné menba, bay tôri ôriñ nañ dî bô bato a wo ôbi môriñ hen, bato ka ðanji kwône kirij bay ka hen. ³⁷ Kirij bay ka hen na, kal wo dami ge an di kam bi a bô bato an li wo kam wôn bôri. ³⁸ Menba,

kirijn bay ka hen Jésu gesel sari yijn kum si tô bato yan. Bay tôri enji an kôli iyôn ba: «*Rabi, ju gel wo naa mênin hen né ba?»

³⁹ Jésu enjin tô kum a an ône kal nan néeri men, kôlin cér iyôn ba: «Cér wôm tòn.» Menba, kal dî geré ba men, kirijn iyer iyêêr a men. ⁴⁰ Menba, Jésu kôlin bay tôri iyôn ba: «Wô mi a kené hare hen iyôn ba? Wô mi a kené bi bônge sa Emen a ré ba?»

⁴¹ Kirijn bay ka hen na, haré wo dami liji men, tiniji ge kay a men an bay kôl perêrji a iyôn ba: «Gawra wo nà, ná kwo iyenji a kal nan cér kôba, ré biri kwôlê hen ba?»

5

Jésu berare gawra wo tunu to habijn yi bôri a (Mt 8: 28-34, Lk 8: 26-39)

¹ Bay era sa bijn cêgi cér wo bô emê wo Gérasénijnê. ² Menba, Jésu herbe tòn menba, gawra wo póni so si sa kamjê iyôn, an era ligiri a. Na gawra wo tunu to habijn mô bôri a. ³ Gawra bi wo hen na, kini merêri na sa kamjê an kwôni nê m berêri harêri nan ganji musure ré. ⁴ Wôsa bay ulêri ganji musure têri a men kôbri a men. Nijnba, ôbi ka ganji musure hende to hen an. An kwôni nê m wo a berêri bijn né. ⁵ Sa pôn pôn ôbi mô sa kamjê men, sa keramjê men, karê kula men, walê yiri nan jere w a men.

⁶ Kirijn ôbi gel Jésu kelan menba, guro an sa cubu gubari tumôri a. ⁷ Menba, ka kula nan néri kôl iyôn ba: «Ju gey mi yen a ba, Jésu Kema Emen wo ta, en uwôlem nan hini Emen, gelen gusijn né.»

⁸ Ôbi kôl hen iyôn wôsa Jésu kôl iyôn ba: «Tunu to habijn si an bô gawra bi wo hen.»

⁹ Menba, Jésu engeriri iyôn ba: «Henem na i ba?» Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Henen na kwônê bijné, wôsa nini kwône.»

¹⁰ Menba, ôbi kôlin Jésu iyôn ba: «En uwôlem dage tunu to habijn hende to hen an bô emê woni a.»

¹¹ Kirijn bay ka hen na, da kwa keram a na, kwônê gwôsijnô ka om are dèbiji ya. ¹² Tunu to habijn hende to hen uwôlin Jésu kôl iyôn ba: «Nini uwôlem dagèni bê bô gwôsijnô ka dubu hen.»

¹³ Jésu gey nan ci sara. An tunu to habijn hende to hen siji ôrji bô gwôsijnô bay ka hen, an li wo gwôsijnô bay ka sak wôd hen yêseraji ta sa keram a herinji bô kam a, an yiji kam maji kêm.

¹⁴ Bay gemé gwôsijnô bay ka hen ge ô kôlin bijné derô ira men, kôlin bijné nono men, kwôli are bay ka hen, an bijné kêm ôrji gelé. ¹⁵ Bay era ligi Jésu a an gel gawra wo na ôrin nan tunu to habijn bôri a hen. Ôbi mô tòn men, tôbe bargay men, tiri iyer dô a men. Kirijn bay gel hen iyôn, menba, haré liji. ¹⁶ Bijné ka ré gel anja sa sa gawra bi wo tunu to habijn na bôri a hen men, anja sa sa gwôsijnô hen a men hen na, bay ô dôrin bijné. ¹⁷ Menba, bijné kêm ay tô engeré Jésu ré si erên bô emê woji a.

¹⁸ Kirijn Jésu day bô bato a menba, gawra wo tunu to habijn na bôri a hen, engeriri diré erê nan dî. ¹⁹ Jésu jôri an kôli iyôn ba: «Ô in tom ligi balêm a an ju kôli kwôli anja Kelma li nan ju hen men, na iyen a ôbi ré bô tu na tom ba men.»

²⁰ Ôbi ô an kôlin bijné nan sa iyére iyére to tôre môj hen kwôli anja Jésu ré li nan dî hen an bijné kêm tiniji ge kay.

*Môni Jayrus nap iyore toj hende ômpare
(Mt 9: 18-26, Lk 8: 40-56)*

²¹ Jêsu day nap bato ô si cêgi cér menba, kwônê bijné hô dapji ligiri a. Jêsu mô na kibi cér a. ²² Kirij bay ka hen menba, gawra wo pônî kwo bay uwôgeri Jayrus. Ôbi na kelma wop sa *iyéy dapare to pônî. Kirijna ôbi gel Jêsu menba, ôbi cubu gubari tumôri a, ²³ ap uwôli kôl iyôn ba: «Môjnen to dê ta ma, era ju sa uwôl kôm sara bi hende gôl ben, ap bi hende wôl sum sa terare a na.»

²⁴ Jêsu hena ô nap dî menba, kwônê bijné ô tôri a ap nôgerij yirji.

²⁵ Kirij bay ka hen na, iyore to pônî kwôbe ô yere a li élé môj kibi wôd.

²⁶ Hende li tu na gap kirijna bijné gay gay woge geré ciré berarêre men, hende mène kôbre gap a men, nijba, hende berare ré. Yere hô lere ôrij tumô tumô. ²⁷ Iyore hende to hen toy kwôli Jêsu nap anga ôbi li hen menba, hende era perê kwônê bijné si cêgeri ap hende hebe bargay kari.

²⁸ Wôsa hende kôl bôre a iyôn ba: «Hena ené hebe bargay kari mera kôba, na berarê senge.» ²⁹ Kirij bay ka hen na, kwôbe wo na ô yere a hen na, nap ap yere gware ap hende berare. ³⁰ Jêsu bô mega kwa néeri ré dôri menba, ôbi bul hô perê kwônê bijné ap kôl iyôn ba: «Na i a hebé bargay kapê ba?»

³¹ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Ju gel kwônê bijné ka nôgerem hen né ap jeré kôl: <Na i heben ba?> »

³² Menba, Jêsu bô kwari dîré gelé i a ré heberi hen ba. ³³ Iyore hende to hen na, hare ap wuré wôsa hende hôn anga sa sara hen. Menba, hende era sa cubu gubare tumô Jêsu a ap kôli anga ré li are hen. ³⁴ Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Yêren, ayé bôd woré gôlij nap mu, ô nap bô jalé ap bi ômpare toré hende to hen dôrij saré yôd.»

³⁵ Kirijna Jêsu iyêl ba ya tô menba, bijné ka bô iyé kelma wop ôbi sa iyéy dapare hen saji sa kôlij kelma bi wo hen iyôn ba: «Môjnen na ma nij, menba, ju dôyré *Rabi wô mi sôj ba?»

³⁶ Nijba, Jêsu toy kwôlê bi wo bay kôl hen menba, ôbi kôlij kelma wop sa iyéy dapare hen iyôn ba: «Hare ré, bi bôm san a.»

³⁷ Jêsu jô wo kwônî ré biri nijba, bijné ka ô nap dî a na Piyêr men, *Jak nap yêni Ja men. ³⁸ Bay saji iyé kelma wop ôbi sa iyéy dapare a. Kirij bay ka hen Jêsu gel wo bijné herage men, ka pônî sôm men, karêji kula a men. ³⁹ Ôbi si bô ira ap kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené herage gap men, sômné a men iyôn ba? Mône to nà ná, ma ré, hende yi na kum.»

⁴⁰ Menba, bay ayrêri. Kirij bay ka hen na, Jêsu dageji kê m nô ap ay iba mône nap yore men, bijné ka ré biri hen men, ôrij nap ci bô iyére to mône hende to hen yij ya hen. ⁴¹ Jêsu bu kôbi mône ap kôl iyôn ba: «Talita kum.» (Iyayriri na: «Mône hena ta, en kôlê.»)

⁴² Kirij bay ka hen na, hende hena ap ô ta. Mône hende to hen na elêre na môj kibi wôd. Bijné ka dubu ya hen na, tini ge kay damañ. ⁴³ Jêsu kôlji iyôn ba, kwôlê wo hen na, bay ré kôlij kwônî ré pa pa. Menba, ôbi kôlji bay ré bure angap emê.

6

*Bijné ka Najarêt kap bê bôrji sa Jêsu a
(Mt 13: 53-58, Lk 4: 16-30)*

¹ Jésu erêṅ kirij bay ka hen aṅ hô sa iyére tori a aṅ bay tôri ôrji naṅ dî. ² Kirijna sa *sa merê ta nêmen menba, Jésu ay tô gelij bijné are bô *iyéy daṅpare a. Kwônê bijné ka mô ya hen na, toy kwôlo ôbi kôl hen menba, tiniji ge kay aṅ bay kôl iyôṅ ba: «Gelé anṅa na ba, hena na yôṅ sôṅ ba? Tu melênê wo na ba, i a biri ba? Iyen a ôbi ré li gijnê wo yi iyôṅ ba?» ³ Jésu na ôbi albê gurô ré ba? Mari a na yori ré ba? *Jak men, Josês men, Jud men, Simô a men a na yêneri ré ba? Yêneri kaṅ yébé môrji perêrna nà ya ré ba?» Kirij bay ka hen na, ermé woji liji kwôy aṅ bay kaṅni. ⁴ Menba, Jésu kôlji iyôṅ ba: «*Ôbi kibi Emen na, kirij ka daṅgi a ba bay a biri kwôlê haji, nijba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlê ré.»

⁵ Kirij bay ka hen na, Jésu li anṅaṅ gijnê kani pôn né kwôy, nijba, ôbi berare bay ômpare ka pôni uwôlij kôbri sarji a. ⁶ Bê wo bay bi bôrji sari a ré hen na, dê sari.

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen
(Mt 10: 5-15, Lk 9: 1-6)

Jésu ô naṅ sa iyére da da hen wô gelij bijné are. ⁷ Na hen iyôṅ a, ôbi ré uwôge bay tôri ka môj kibi wôô aṅ jéji wôô wôô aṅ biji néé bi bay ré dagin tunu to habij. ⁸ Jésu kôlji iyôṅ bay ré ay ani kani pôn kôbriji a ré. Bay ré ay saade wôni ré men, magela wôni ré men, selé tôni ré men, nijba bay ré ay na kwoore kôbriji a mera. ⁹ Bay ré dôbe garbê têrji a, nijba, bay ré tôbe bargay wôô wôô ré.

¹⁰ Jésu hô kôlji iyôṅ ba: «Kirijna ken si bô iyére tôni a na, ken mô ya kwôy jéṅ kirijna ken ôrij ta. ¹¹ Kirij ka yôṅ yôṅ ka ken ô ya aṅa bay ré berêṅge yirji a ré men, bay toy kwôlê kebrenṅe a ré a men na, ken gage beni têrṅge. Ôbi a na anṅaṅ gelé ka a ulê kwôlê sarji a.»

¹² Bay tô Jésu ôrji aṅ uwôlji béré bij bijné aṅ bi bay ré bul cêgeriji bij têrij toji. ¹³ Bay dage tunu to habij kwônê men, bay fu sa bay ômpare kwônê naṅ weṅ aṅ bay berare.

Temay Ja ôbi lij bijné batêm
(Mt 14: 1-12, Lk 9: 7-9)

¹⁴ Kelma *Hérôd toy kwôlê wo bijné kôl hen wôsa wulê bi wo hen na, hini Jésu ôm gôrij kirij. Aṅ bay kôl ôbi ré na Ja ôbi lê batêm a ré so hera perê bijné ka ma a na wô bi wo hen a ôbi ré ôrij naṅ néé woṅ lij anṅaṅ gepê kêm hen. ¹⁵ Men, ka pôni kôl iyôṅ ba: «Na *Eli», ka daṅgi kôl iyôṅ ba: «Na ôbi kibi Emen mega ka ca tumô hen.»

¹⁶ Kirijna Hérôd toy kwôli anṅa Jésu li hen menba, ôbi kôl iyôṅ ba: «Na Ja ôbi lê batêm wo na en bi bay naa, jô sari hen a hô hera sôṅ hen.»

¹⁷ Wôsa Hérôd naṅ yiri a na bé bay na fu Ja ôbi lê batêm aṅ bay harêri naṅ gaṅgi musure aṅ bay uwôli dangay a. Ôbi li hen iyôṅ wô kibi *Hérodijad toṅ tami yêni Pilip to ôbi ayre lij tamni hen. ¹⁸ Ja ôbi lê batêm na kôlij Hérôd iyôṅ ba: «Dé wo jeré ayê tam yênem lij tamnem ré.» ¹⁹ Hérodijad bôre tare gaṅ sa kwôlo Ja ôbi lê batêm kôl hen aṅ hende gey terê derêri, nijba, hende nêmen né. ²⁰ Hérôd kemnaṅ Ja ôbi lê batêm gaṅ. Wôsa ôbi ré na kwôni wo ré li are naṅ gerêrji men, ôbi ré na ôbi bô bôre a men. Menba, Hérôd jô sari. Kirijna Ja ôbi lê batêm kôlij Hérôd kwôlê hen iyôṅ na, Hérôd dôbe mari dô toyij men, kwôlê wori bi wo hen dôyrêri damaṅ a men, nijba, ôbi toyri naṅ yi derê.

²¹ Sa to pôni a na Hérodíyad uwon geré. Sa hende to hen na, na sa lê yi deré gengin gesseré sa yé Hérôd. Hérôd li anğan emê uwôgerin bijné ka li jé nañ dî hen men, dami ka asgarñé men, bay upé ka damné damné ka bô emê wo Galilé a men. ²² Kirin bay ka hen na, môni Hérodíyad soo bô ira nañ wôre. Menba, wôre wore bi wo hen dôrin Hérôd gañ men, dôrin kergé kari gañ a men. Menba, kelma Hérôd kôlin môni temale hende to hen iyôn ba: «Engeren anga mu gey mera añ na béré.» ²³ Hérôd dusu yiri buru kôl iyôn ba: «Anga yôn yôn ka mu gey na, na béré, hena ré na soré kwa emê iyére tijné bi meré emê kôba na béré.»

²⁴ Hende si kirin ka hende ré wôrin hen añ, añ ô engere yore iyôn ba: «Na mi a ené engere ba?» Menba, yore uwôle sara iyôn ba: «Engere sa Ja ôbi lê batêm.»

²⁵ Hende hô bul hô lew bô iyére to kelma Hérôd môrin ya hen. Hende ô ligiri a añ kôli iyôn ba: «En gey bi jeré ben sa Ja ôbi lê batêm lew bô subra.»

²⁶ Menba, tiri mène damañ. Nijnba, wô tô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwôné kergé kari a men na, ôbi gey jôrin mône hende to hen anga hende engere hen né. ²⁷ Kelma Hérôd bi asgar pôn era lew añ kôli ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm dangay a erap. Asgar bi wo hen ô jeré sa Ja ôbi lê batêm dangay a, ²⁸ añ ula bô subra erap añ bijn môni temale hende to hen añ hende ôrin bijn yore. ²⁹ Kirina bay tô Ja toy hen iyôn na, bay era sa ay temayri ô emé.

Jésu gôse impé dubu
(Mt 14: 13-21, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

³⁰ Bay jé danji ligi Jésus a añ bay kôli kwôli anga ciré la hen men, kwôli gelé wo ciré gelon bijné are hen a men. ³¹ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Eranje nañ en na erênge wolé sêd añ derô gwôlê añ ken dô bul dé.» Ôbi kôlji hen iyôn wôsa bijné kwône era ligirji a men, hôrji añ bay uwon kirin kañ emé ani ré kwôy.

³² Jésus nañ bay tôri dayji bô bato wô eré wolé derô gwôlê kelañ nañ iyére. ³³ Bijné kwône gelji wo bay ô hen menba, bijné kwône hônji añ bijné nañ sa iyére iyére gerji nañ têrji saji tumô kirin ka Jésus nañ bay tôri ca eré ya hen.

³⁴ Kirina Jésus herbo tón bô bato a menba, ôbi gel kwôné bijné menba, tirji liri na wôsa bay yi môñ gangé ka ôbi abêrji nañ iyôn. Menba, ôbi ay tô haléji gengin sa are kwône. ³⁵ Kirina kirin kô gañ nin, menba, bay tô Jésus era ligiri a añ kôli iyôn ba: «Kirin ka nâ ná, kelañ men, kirin kôba kô a men, ³⁶ dô wo ju kôlin bijné bi bay ô sa kam iyére ka da da na ô wogé ani kelé emé.» ³⁷ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Kenbay ken biji anğan emê.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Hen ba, njna eré kelé mapa na tu *déniyé arew wô dema niné biji a bay ré emé ba?»

³⁸ Menba, Jésus engერიji iyôn ba: «Ken nañ mapa iyen ba? Erênge ken ô gelé.» Menba, bay ô gelé añ kôli iyôn ba: «Mapa na bay nañ kuyé wôd.»

³⁹ Kirin bay ka hen Jésus kôlin bay tôri iyôn ba: «Bijné bijné ré mô tón nañ gwogelérji gwogelérji sa kalmé ka geñ a hen.» ⁴⁰ Menba, bijné mô nañ gwogelérji, gwogelérji hen iyôn. Ka pôni na arew men ka pôni tôre bay men. ⁴¹ Jésus pô mapa wo bay hen nañ kuyé ka wôd hen kôbri a añ ôbi bô kirin si derômarañ añ lij Emen dosé añ biilê mapa kôbri a añ bijn bay tôri

ré céjñ ßijné. Ôbi hô ka kuyê ka wôô hen aņ biji bi bay ré céjñ ßijné kêm a sara. ⁴² Bijné bay ka hen ôm uyirê. ⁴³ Aņ tô mapa wo ba aņj tô kuyê ka ba hen na, bay pô wiinê gwaņê môj kibi wôô. ⁴⁴ Perê ßijné ka ôm mapa bi wo hen na, imņê na dubu bay.

Jésu ô sa kam a
(Mt 14: 22-33, Ja 6: 15-21)

⁴⁵ Kirijna ßijné ôm mapa kô hen iyôn nij na, Jésus bi bay tôri đay bato a ré ôrji tera tumô si kwa wo Bêtsayda aņ đôbi đirê ba cêgê wô kôlij ßijné ré irê ijñ nij, dema đirê erê tôrji a tô. ⁴⁶ Kirijna Jésus kôlij ßijné ré irê ijñ nij, menba, liji dosê aņ đijñ yiri ô sa keram a wô uwôlê Emen. ⁴⁷ Kirijna tare kurij na, bato wo bay tô Jésus đubu derô cér a bôb menba, Jésus đubu terare a pini. ⁴⁸ Jésus bô wo bay tôri gelij gusij sa jibé bato bô cér a wôsa kal ge si tumôrji menba, kirijna kwôrê ka tumô yel nij hen menba, ôbi era sa kam a si ligirji menba, ô mega đirê dêji jerê iyôn. ⁴⁹ Kirijna bay tôri gili wo ôbi era sa kam a hen iyôn menba, bay erem aņ ba ré na, kamņê menba, harê liji aņ bay bi gura. ⁵⁰ Wôsa bay geli kêm aņ harê liji gaņ. Kirijñ bay ka hen, menba, Jésus iyêlji kwôlê kôl iyôn ba: «Harêņge ré, na nôbi Jésus đeņge bôrņge jal.»

⁵¹ Menba, ôbi đay aņ ci bô bato a menba, kal iyer men. Menba, tiniji ge kay damañ. ⁵² Wôsa bay na hôn bô geņê wo gengijñ sa mapa wo na tumô hen né wô kibi bô deņgolé woji.

Jésu berare bay ômņare bô emê wo Génésarêt a
(Mt 14: 34-36)

⁵³ Kirijna bay di cér jô menba, bay saji bô emê wo Génésarêt menba, bay wuro bato sa ha kwongé cér a. ⁵⁴ Kirijna bay herbe tôņ bô bato a menba, ßijné bô Jésus hôn. ⁵⁵ Menba, bay guroji aņ sa iyére iyére peraji bay ômņare aņ jaare ôriņji kirijñ ka yôn yôn ka bay toy wo Jésus ré ô ya hen. ⁵⁶ Kirijñ ka yôn yôn ka Jésus ô ya na, ré na sa iyére to dê, ré na to dami a kôba ßijné eraņ aņ bay ômņare bô gêgêre a aņ bay uwôli bi ré điji cirê hebé kibi bargay kari ka yi serem serem hen. Kirijñ bay hen na, ßijné kêm ka hebiri menba, berare.

7

Aņgaņ tô môņ ka balé ka cay
(Mt 15: 1-9)

¹ Si Parisiņêņê aņ *bay derê tô tôô to Emen ka pôni henaji Jérusalêm sa đañji ligi Jésus a. ² Bay gel wo bay tô Jésus ka pôni ômji emê aņ kôbriji wo *kagemi wôsa bay pul ré.

³ Parisiņêņê aņ tô Jubņê ka ba hen kêm a men na, bay ôm emê ba pelé kôbriji derê ré ré, wôsa bay bi kwôlê sa hara wo balêrji a. ⁴ Hena bay ré hena bô gêgêr a hera ba, bay pul kôbriji dema bay ré ôm are. Bay bi kwôlê sa hara wo đañgi a mega kwoņ pelé karbé toņ yê are men, pelé téwre men, aņ pelé karbé to bay iyege hen a men.

⁵ Menba, Parisiņêņê aņ bay derê tô tôô to Emen eņgeriji Jésus iyôn ba: «Wô mi a bay tôm ré liji hara wo môņêrna né men, biji kwôlê sa hara wo balêrji a ré men ba? Bay ôm mapa aņj kôbriji wo kagemi.»

⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «*Ôbi kibi Emen *Esay na kôl ca tumô gengin sarnge kenbay kap bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, kôl iyôn ba:

<Gawrê bay ka hen na, bay ay keben na nap kibriji na mera dîba bôrji ba kelan nap en men.

⁷ Bay teben hen na déj iyôn men, anga bay gelin bîné hen kôba na tôô to gawrê a men.»

⁸ Ken dî tôô to Emen an ken gem na hara wo gawrê hen dî.»

⁹ Jésu hô kôl iyôn ba: «Ken li dô gan sa jibé tôô to Emen déj wô gemin hara wonge. ¹⁰ Wôsa *Moyis na kôl iyôn ba: <Bij ibam nap yom kwôlê men, kwôni wo kôlin ibari nap yori kwôlo habij ba bi bay diri.> ¹¹ Nijba, kenbay ken kôl iyôn ba: <Hena kwôni ré kôlin ibari nap yori iyôn ba: «Anga ré ené béngge hen na, na bay a ené bij Emen hen», ¹² iyôn na, ôbi ôrij doy bij ibari nap yori ani ré nij.> ¹³ Na hen iyôn a, kené mène kwôlo Emen wo kôl hen nap hara wo balérnge wo na dî cêgeriji a béngge hen. An ken li anga danji ka gelin hen iyôn a sôn.»

Anga li an gawra kagemin
(Mt 15: 10-20)

¹⁴ Jésu hô uwôga kwônê bîné sôn an kôlji iyôn ba: «Toyénge dô an ken hôn kwôlê wo na kelénge hen. ¹⁵ Anga hena nô ô bô gawra na, na anga li bi bôri *kagemin hen né, nijba, anga soo bô gawra a lê a ôbi ré kagemin hen dî. [¹⁶ Hena kwôni wo ré nap mari wô toyin kwôlê bi wo en kôl hen na, bi toy]»

¹⁷ Kirija Jésu ô bô ira menba, kirija kwônê bîné nanji nij menba, bay tôri engeri gengin sa bô kwôlê wo ôbi ré kôl hen. ¹⁸ Jésu kôlji iyôn ba: «Kenbay kôba ken hôn bô kwôlê bi wo hen né men ba? Ken hôn wo anga hena nô ô si kibi gawra na, na anga liri ôbi *kagem né. ¹⁹ Wôsa angan emê na, ô na sa têmrê gawra ré nijba, ô na bôri a. Menba, hô so an.» Jésu kôl hen iyôn wô wo angan emê kém ré dô emê.

²⁰ Jésu kôl iyôn ba: «Anga soo bô gawra na, na anga liri ôbi kagem. ²¹ Wôsa na anga hena bô gawra a biri ermé kwôlê wo habij mega yinare toj iyôn tôn hen men, gemsare men, deré temare a men. ²² Na ôbi á, bay ré yi bay yin nap yébé bîné men, bay ré yin bay geyére gursu men, bay bô hendé men, bay lamère bîné men, bay lê anga bôrji gey men, bay tu bôriyare men, bay kelê kwôlê wo habij gengin sa megêrji men, bay lère gej men, bay kelére kwôlê iyôn a tôn ba henê tô geréri a men hen. ²³ Angan lê bay ka hen na, hena na bô gawra ana gawra ré li ana ôbi ré kagemin hen.»

Iyore toj grêk bi bôre sa Jésu
(Mt 15: 21-28)

²⁴ Jésu ô an kirin bay ka hen an ô kirin ka sa iyé Tir yin ya hen. Jésu si bô iyére to ôbi gey merê ya hen. Ôbi gey wo kwôni ré hôn né, nijba, ôbi a merê kirin kani a ba wo bîné ré hôn né ré. ²⁵ Kirin bay ka hen na, iyore to pôni to tunu to habij yi bô môjne a toy kwôli Jésu menba, era sa cubu gubare tumôri a. ²⁶ Iyore hende to hen na, na môni sa iyére hende to Jésu môrij ya hen, hende iyêl kibi grêk. Hende uwôlin Jésu ré dage tunu to

habij hende to hen bô mōjne a aṅ. ²⁷ Jésu kôle iyôṅ ba: «Di kamrê bi ôm are dem wōsa dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlij garê ré.»

²⁸ Menba, iyore hende to hen uwôli sara iyôṅ ba: «Na tiri, Kelma, nijba, kam garê ôm habelê kwô wo herij tô kibi kamrê ré ba?»

²⁹ Menba, Jésu kôle iyôṅ ba: «Sa kibi kwôlé woré wo me kôlen hen na, ô ij harê nij, wōsa tunu to habij hende to hen dôrij bô mōjnê nij.»

³⁰ Kirija hende ô ij, menba, hende uwōj mōjne yi sa kalaṅ a aṅ hende hōn wo tunu to habij na ré dôrij bô mōjne a nij.

Jésu berare gawra woṅ meṅ

³¹ Jésu hena sa iyé Tir a aṅ so si Sidôn si kwa cér wo Galilé aṅ sê sa iyére to tôre mōj hen kara. ³² Bay eraṅ naṅ gawra woṅ meṅ men, iyêlé kwôlé kôba gôli a men, aṅ bay uwôlij Jésu ré uwôl kôbri a sari a aṅ bi ôbi ré berare. ³³ Jésu biri ôrij wolé kelaṅ naṅ kwônê ðijé. Jésu tôbe kôbri bô mari a men, tebe kalê aṅ hebij kôli gawra bi wo hen. ³⁴ Menba, Jésu ay tiri ta aṅ bô kirij si derômaraṅ aṅ dô bul wo dami aṅ kôl iyôṅ ba: «Epaṭa» iyayiriri na: «Maa bôlinje.»

³⁵ Kirij bay ka hen na, bô maa gawra na bôlij men kôli kôba beserij aṅ ôbi iyêl kwôlé dô yarara. ³⁶ Jésu kôlji bay ré kôlij kwôni ré pa pa. Nijba, kirija ôbi kôlji bay ré kôlij kwôni ré na, kirij bay ka hen dema bay ré kôlij ðijé kwôli aṅga Jésu li hen tumô tumô. ³⁷ Tini ðijé ge kay sa aṅga Jésu li hen aṅ bay kôl iyôṅ ba: «Aṅga kêm ka ôbi li hen na, ôbi li dô, ôbi li bi meṅnê toy kwôlé men, ðijé ka iyêl kwôlé dô ré, kôba iyêl men.»

8

Jésu abe ðijé dubu pôrbu

(Mt 15: 32-39)

¹ Kirij bay ka hen na, kirija kwônê ðijé hô daṅji a sôṅ menba, kirij bay ka hen na bay ôrij naṅ aṅgaṅ emê kani ré kwôj menba, Jésu uwôge bay tôri aṅ kôlji iyôṅ ba: ² «Tu ðijé ka na lèn ja damaṅ wōsa na sa subu nij wo bay li naṅ en na, aṅ aṅga bay ré ôm ba naṅ. ³ Hena enê kôlji bay ré ô ij naṅ kurôṅ bôrji na, ka pôni a herij tô geré wōsa ka pôni henaji kelaṅ.»

⁴ Bay tô Jésu kôli iyôṅ ba: «Na lê na iyeṅ a nana bij ðijé emê uyê bôrji kirija na ðibij derô gwôlé na ba?»

⁵ Jésu eṅgeriji iyôṅ ba: «Ken ôrij naṅ mapa iyeṅ ba?» Bay uwôli sara iyôṅ ba: «Nini ôrij naṅ mapa jurgem.»

⁶ Menba, ôbi kôlij kwônê ðijé ré mô tôṅ terare a. Ôbi pô mapa wo jurgem hen aṅ kirija ôbi lij Emen dosé menba, ôbi ðiilê tôṅ aṅ bij bay tôri bi bay ré cé. Menba, bay céṅ kwônê ðijé bay ka hen. ⁷ Bay tô Jésu ôrji naṅ kam kuyê dê. Jésu lij Emen dosé wô kuyê bay ka hen aṅ bij bay tôri bi bay ré cé a men. ⁸ Kwônê ðijé bay ka hen na, ôm mapa uyirê dô aṅ bay pô tôri wo ba gwaṅê jurgem. ⁹ Kwônê ðijé bay ka hen na nêṁ ðijé dubu pôrbu. Menba, Jésu ðiji ôrji haji nij. ¹⁰ Kirij bay ka hen menba, Jésu ðay bô bato naṅ bay tôri aṅ ôrji emê wo Dalmanuta a.

Parisijêṅê eṅgerij Jésu ré li aṅgaṅ giṅê bij

(Mt 16: 1-4)

¹¹ *Parisijêṅê soji aṅ narinji kwôlé naṅ Jésu wô sêlij bôri na, bay kôli ré li aṅgaṅ gelé ka ré gel wo néé wori ré hena na derômaraṅ a. ¹² Jésu dô

bul wo dami aṅ kôl iyôn ba: «Wô mi a kenbay ðìjé na kemnêṅ hen kené eṅgere aṅgaṅ giṅê ba? Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen, aṅgaṅ gelé kani pôn iyôn kôba a liṅ bêṅge ka gelé haw hen né.»

¹³ Menba, ôbi erêṅ kibi Parisiṅjêṅé aṅ hô ðay bô bato ô si cêgi cér iyôn.

Wubure to Parisiṅjêṅé naṅ to Hérôd

(Mt 16: 5-12)

¹⁴ Bay tôri gerbaṅ pera mapa aṅ mapa na pôn nêṅ kôbriji a bô bato. ¹⁵ Jésus yêge marji kôl iyôn ba: «Berêṅge dô wôsa wubere to Parisiṅjêṅé naṅ to *Hérôd.»

¹⁶ Bay tô Jésus narìṅ kwôlê perêrji a kôl iyôn ba: «Na wô wo nana ôriṅ naṅ mapa ré hen aṅa ôbi ré kôl hen iyôn ba?»

¹⁷ Jésus toy kwôlê wo bay kôl aṅ ôbi eṅgeriji iyôn ba: «Wô mi a kené erem sa mapa wo ken ôriṅ né hen ba? Kenbay kôba ken hôn né tô sôn ba? Bô denyelé wonṅe ba ya ba? ¹⁸ Ken naṅ turnṅe niṅba, ken gel kirìṅ né, ken naṅ marṅge niṅba, ken toy kwôlê wôni ré ba? Bôrnṅe ôliṅ sa sa to ¹⁹ kirìṅ na en ðiilê mapa wo na bay aṅ biṅ ðìjé ka dubu hen né ba? Tôri wo ba ba, na pôriṅ gway iyeṅ ba?» Bay tôri kôli iyôn ba ré na gway môm kibi wôô. ²⁰ «Men, kirìṅ na en ðiilê mapa wo jurgem biṅ ðìjé ka dubu pôbu hen né ba? Hen ba, na ken pô tôri wo ba na gway iyeṅ ba?» Bay kôli sara iyôn ba ré gway jurgem.

²¹ Menba, Jésus hô kôlji iyôn ba: «Ken hôn né tô ba?»

Jésu berare ôbi tu tiṅ wo Bêtsayda

²² Jésus naṅ bay tôri ôrji Bêtsayda. Bay eraṅ naṅ gawra wo tiri tiṅ biṅ Jésus. Bay uwôli bi ôbi ré uwôl kôbri a sari a. ²³ Jésus ðu kôbi ôbi tu tiṅ bi wo hen aṅ ôriṅ naṅ ði kelaṅ naṅ iyére. Menba, Jésus liri kalê tiri a aṅ ôbi uwôl kôbri a sari a menba, ôbi eṅgeri iyôn ba: «Ju gel ani ba?»

²⁴ Ôbi tu tiṅ bi wo hen bôl tiri aṅ kôl iyôn ba: «En gel ðìjé niṅba, bay yi mega gurôṅé ka ô ta iyôn.»

²⁵ Menba, Jésus hô ði kôbri a tiri a menba, kirìṅ ôbi tu tiṅ bi wo hen bô kirìṅ ðééṅ menba, tiri bôliṅ ôbi gel are kêm dô. ²⁶ Menba, Jésus kôli ré ô iṅ niṅba, ré hô si bô iyére ré.

Piyêr kôl Jésus ré na Krist

(Mt 16: 13-20, Lk 9: 18-21)

²⁷ Jésus ô naṅ bay tôri ôrji sa kam iyére to ða naṅ bô emê wo Sésaré Pilip a menba, tô geré na, ôbi eṅgeriji iyôn ba: «Bìjé kôl ené na i ba?»

²⁸ Menba, bay kôli iyôn ba: «Ka pôni kôl jeré na: «Ka pôni kôl jeré na a ôbi lê batêm, ka pôni kôl jeré na *Eli, ka ðaṅgi kôl jeré na *ôbi kibi Emen wo pôni.» ²⁹ Niṅba, Jésus eṅgeriji iyôn ba: «A kenbay ken kôl ené na i ba?» Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen.»

³⁰ Menba, Jésus kôlji naṅ tôri to maṅ bi bay ré kôliṅ kwôni ðiré na Krist, kwo Emen dôri hen, ré pa pa.

Jésu kôl kwôli aṅga ré sa sari a

(Mt 16: 21-28, Lk 9: 22-27)

³¹ Jésus ay tô geliṅ are kôl iyôn ba: «Dé wo nôbi *Kema Gawra ené geliṅ gusiṅ damaṅ aṅ, surjê men, damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ *bay derê tô

tô to Emen, bay a kapen men, bay a deren a men, aṅ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamṅê.»

³² Jêsu kôl kwôlê bi wo hen dad a ta. Menba, Piyêr ñiri ôriṅ wolé aṅ nayri. ³³ Menba, Jêsu hô bul hô bay tôri ka ba hen aṅ kôliṅ Piyêr iyôṅ ba: «Ô kelaṅ naṅ en, Sidan, wôsa ermé wom némijṅ naṅ kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawrê.»

³⁴ Menba, Jêsu uwôge kwônê ñiné naṅ bay tôri aṅ kôlji iyôṅ ba: «Hena kwôni ré gey yé ôbi tôn ba, bi uwôl yiri aṅ men, bi ay gurô tagelê wori woṅ temare sari a aṅ era tôn a. ³⁵ Kwôni wo gey gemé yiri ba a mênêri, niṅba, kwôni wo uwôl yiri aṅ wô san men, wô sa Kwôlo Dôri a men na, a gôliṅ naṅ dî. ³⁶ Hena kwôni ré uwoṅ aṅga sa terare a na kêm aṅa ré mène merê tu geṅ wori ba, derêri yôṅ ba? ³⁷ Na mi a kwôni ré bé aṅa ré keraṅgiṅ merê tu geṅ wori bi wo hen ba? ³⁸ Na wô bi wo hen a hena kwôni ré dii tayre san a men, sa kwôlê wuṅê men, perê ñiné sa terare a na ka yi mega bay wogé yébé megêrji hen men, bay têriṅ a men hen na, nôbi Kema Gawra na déé tayre sari a kirijṅ na buloṅ hera naṅ *manê ka derômaranṅ a ka yi naṅ jeṅgêrji hen naṅ hini emê wo Iban.»

9

¹ Jêsu hô kôlji sôṅ iyôṅ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen, perê ñiné ka na na, ka pôni a gelé damṅay *emê iyére to Emen naṅ tirji dema ré maji tô.»

*Yi Jêsu bilijṅ yi gay sa keram a
(Mt 17: 1-13, Lk 9: 28-36)*

² Wulé jii cêgê menba, Jêsu tô si Piyêr naṅ *Jak naṅ Ja aṅ ôriṅ naṅ ci sêd wolé naṅ ñiné ta sa keram wo yêṅgi a. Kirijṅ bay ka hen na, tu Jêsu bilijṅ yi gay tirji a men, ³ bargay kari bilijṅ bôri terijṅ aṅ jeraṅnê wo ôbi pelé bargay wôni wo a pelé selé hen iyôṅ na naṅ. ⁴ Si *Eli naṅ Moyis soji aṅ iyêlji naṅ Jêsu. ⁵ Menba, Piyêr kôliṅ Jêsu iyôṅ ba: «*Rabi, dô wo na merêṅge na, niṅa lê iyéy gergé subu pôṅ tom men, pôṅ to Eli men, pôṅ to *Moyis a men.»

⁶ Piyêr hôn kwôlê wo ða kelê ré wôsa harê liji. ⁷ Kirijṅ bay ka hen na, kirijṅ ka geri so sa têlji ta, menba, tôô gawra ôm hô a kôl iyôṅ ba: «Kwo ðebe hen na, na Keman, en piri damaṅ, toyêṅge kwôlê kibri a.»

⁸ Menba, kirijṅ bay ka hen na, bay tô Jêsu hô kwarji niṅba, gel kwôni ré, niṅba, Jêsu a ðebe pini naṅ ci.

⁹ Kirijṅ bay herbo tônṅ sa keram a menba, Jêsu kôlji bay ré kôliṅ kwôni kwôli aṅga bay gel hen né kwôy wo ðôbi *Kema Gawra ðiré jṅj sṅj kamṅê.

¹⁰ Si Piyêr naṅ Jak naṅ Ja gem kwôlê bi wo hen bôrji a menba, bay narijṅ kwôlê perêrji a kôl iyôṅ ba: «Kwôlê wo Jêsu kôl wô jê sé perê ñiné ka ma a hen na, bôri na iyeṅ pôṅ ba?»

¹¹ Menba, bay engeriri iyôṅ ba: «Wô mi a *bay derê tô tôô to Emen ré kôl iyôṅ ba ré na Eli a ré hera tumô *Krist, kwo Emen dôri hen ba?»

¹² Menba, Jêsu uwôlji sara iyôṅ ba: «Na Eli a hera tumô wô panê are kêm naṅ kiniji kiniji ba? A hen iyôṅ ba, wô mi a ré liṅ hô magtubu to Emen a wo nôbi Kema Gawra ené gelijṅ gusijṅ men, bay ré tôrjṅ a men ba? ¹³ Niṅba, en kelêṅge, Eli na sa aṅ bay na liri aṅga bôrji gey mega wo bay na li hô magtubu to Emen a gengijṅ sari.»

Jésu berare kema wo tunu to habij yi bôri a
(Mt 17: 14-21, Lk 9: 37-43a)

¹⁴ Kirija Jésus naɓ Piyêr naɓ Jak naɓ Ja heraji ɗa ligi tô bay tôri ka ba hen menba, bay gel kwarji a kwônê ðiné naɓ bay derê tô tôô to Emen wo narijji kwôlê. ¹⁵ Kirija kwônê ðiné gelji Jésus menba, tiniji ge kay aɓ bay guro wô liri dosé. ¹⁶ Jésus engeriji iyôn ba: «Na kwôli mi a kené narij na ba?»

¹⁷ Menba, gawra wo pôni perê kwônê ðiné uwôli sara iyôn ba: «Rabi, en eraɓ naɓ kema bem wôsa tunu to habij jôri iyêlê kwôlê. ¹⁸ Men, kirij ka yôn yôn ka ôbi ɗibij ya na, tunu to habij hende to hen ɗôri ku men, wôbre si kibri a men, ôbi gederé kaɓni men, yiri kêm senjal a men. En uwôlij bay tôm ré dage tunu hende to hen, niɓba, bay nê m né.»

¹⁹ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Kenbay ka ayê bôô wonge naɓ hen na, na merê na wô lê naɓ ken yôd ba? Men, na têê iyeɓ a ené ulê bôn jalé sarɓge a ba? Eraɓge naɓ kema bi ben na.»

²⁰ Bay eraɓ naɓ kema bi wo hen biri. Menba, kirija tunu to habij hende to hen gel Jésus menba, ay kema ku aɓ ôbi gerɓge men, wôbre si kibri a a men. ²¹ Jésus engere iba kema iyôn ba: «Sa iyeɓ a are bay ka hen né liri iyôn ba?» Menba, iba kema kôli ré na ca naɓ kaɓnêri yeɓ. ²² «Têê kwône tunu to habij hende to hen ɗôri uwôl tare a, réba bô kam a bij teré diri. Niɓba, hena jeré nê m lê ani ba, ju li naɓ ni men, ju bô tu ɓa toni men.»

²³ Jésus kôli iyôn ba: «Wô mi a jeré kôl: «Hena jeré nê m ba?» Ani a gôlij kwôni wo bi bôri sa Emen a ré.»

²⁴ Kirij bay ka hen menba, iba kema na kôl naɓ tôri to dami kôl iyôn ba: «En bi bôn sa Emen a, li naɓ en aɓ bi ayê bôô wupê ré ô tumô men.»

²⁵ Jésus bô wo kwônê ðiné ɗaɓ menba, ôbi ône tunu to habij hende to hen aɓ kôle iyôn ba: «Tunu to jôrij ðiné iyêlê kwôlê men to bij ðiné yi meɓɓê a men hen, en ay tôô béré séɓ bô kema wo hen, aɓ mu hô hô ré nij.»

²⁶ Menba, tunu hende to hen séɓ aɓ li kema kaarê kula men, yêsirê naɓ néeri a men. Aɓ ôbi yi mega ré ma iyôn, aɓ ðiné ka pôni kôba kôl ôbi ré ma. ²⁷ Menba, Jésus bu kôbi kema aɓ jôgeri hena ta aɓ ôbi ɗubu ta.

²⁸ Kirija Jésus ô ij nij menba, bay tôri engeriri pini iyôn ba: «Wô mi a, na niné nê m dagê tunu to habij hende to hen né ba?»

²⁹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Tunu to habij to hen iyôn na, séere nô na naɓ uwôlê Emen.»

Jésu hô kôl kwôli aɓga ré sa sari a
(Mt 17: 22-23, Lk 9: 43b-45)

³⁰ Jésus naɓ bay tôri ôrji aɓ kirij bay ka hen aɓ siji si bô emê wo Galilé a aɓ bay ɗibiji tôɓ né wôsa Jésus gey bi kwôni ré hôn né. ³¹ Wôsa ôbi hal bay tôri kôl iyôn ba: «Bay a ðeren nôbi Kema Gawra bij ðiné aɓ bay a deren aɓ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kaɓnê.»

³² Niɓba, bay hôn bô kwôlo ôbi kôl hen né. Men né bay hare engeréri men.

I a na kwo dami ba?
(Mt 18: 1-5, Lk 9: 46-48)

³³ Jésus naɓ bay tôri saji bij Kapêrnayôm, menba, kirija bay sa bij iyére nij menba, Jésus engeriji iyôn ba: «Kené naraɓ na kwôli mi kirija nana eraɓ tô geré hen ba?»

³⁴ Menba, bay tôri wômji sidinj wôsa tô geré bay narij kwôlê sa i a ré na kwo dami perêrji a ba. ³⁵ Menba, Jésu mô tôn, aṅ uwôga bay tôri ka môj kibi wôô hen aṅ kôlji iyôn ba: «Hena kwôni ré gey yé kelma ba, bi yi ôbi cêgi megêri kêm men, bi yi ôbi lê jé biji a men.»

³⁶ Menba, Jésu ay kema wo dé sa ðiri derôrji a aṅ ôbi ayri kabêri a aṅ kôlji iyôn ba: ³⁷ «I, i wo ðu kema wo dé mega kwo na yiri a naṅ henen na, ôbi ðeren na nôbi yiri a hen. Men, kwôni wo ðeren a yiri a na, ðeren na nôbi mera yiri a hen ré nijba, na Iban wo joon hen a, ôbi ré ðiri a yiri a hen men.»

Kwôni wo jebéna sêd aṅ ré ba, na kwona

(Lk 9: 49-50)

³⁸ Ja kôli iyôn ba: «Rabi, nini gel gawra wo pôni dage tunu to habij naṅ henem menba, nini jôri sara wôsa ôbi era tôrna ré.»

³⁹ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Jôreṅgiri ré, wôsa kwôni li are naṅ henen na, a kelê kwôlen habijê ré nij. ⁴⁰ Na ôbi á, kwôni wo na ôbi barena ré ba, na kwona. ⁴¹ Hena kwôni wo ré béṅge kam kaṅ yê bô môni gwore a wô wo kené ay hini *Krist, kwo Emen dôri hen na, na tu kwôlê a ené ena keléṅge hen, ôbi a ba upé sa kôbri ré.»

Têriṅ na aṅga dami

(Mt 18: 6-9, Lk 17: 1-2)

⁴² «Hena kwôni ré li aṅa kwo iya tô ayê bôô wori a hen ré kuriṅ na, hena bay ré hari keram wo dami a tôri a aṅ bay ré uwôli a bô cér a kôba na aṅga dé gôlij gusij to Emen a gili hen. ⁴³ Hena ré na kôm a lê aṅa jeré li têriṅ na, dô wo ju jôri aṅ. Dô wo ju mô tu geṅ naṅ kunum naṅ kôm pôn dô ðê, erê bô géhên to na tare to enṅe bariṅ né hen naṅ kôm wôô. [⁴⁴ Na kirij ka wôṅne kôba ma ré men, tare kôba bariṅ né men.] ⁴⁵ Hena têm né lêm wo ju li têriṅ na, dô wo ju jôre aṅ. Dô wo ju meray aṅ môriṅ tu geṅ naṅ kunum dô ðê wo ju ôriṅ naṅ têm wôô aṅ ju ôriṅ bô géhên a. [⁴⁶ Na kirij ka wôṅne kôba ma ré men, tare kôba bariṅ né men.] ⁴⁷ A hena ré na tum a lê aṅa jeré li têriṅ na, dôre aṅ, dô wo ju si bô *emê iyére to Emen a naṅ tum pôn dô ðê wo jeré ô bô géhên a naṅ tum wôô. ⁴⁸ Na kirij ka wôṅne kôba ma ré men tare kôba bariṅ né men. ⁴⁹ Wôsa kwôni wo yôn yôn kôba tare a bij sari a mega wo bay bij dôre sa kilij a iyôn.»

⁵⁰ «Dôre na aṅga dôri, nijba, hena hende ré geraṅ né ba, bay a lere iyeṅ a ré herê geraṅgê hôriṅ ba? Yéṅge mega dôre iyôn aṅ ken mô naṅ bô jalé perêrṅge a.»

10

Kwôlo gengij sa kariṅare to iyore naṅ iba

(Mt 19: 1-12, Lk 16: 18)

¹ Jésu ay geré ô bô emê wo Judé a cêgi cér wo Jurdé a. Bijé kwône hô ðaṅji ligiri a. Ôbi gelji are gaṅ gaṅ, menba, tê pôn a sôn ôbi gelji are.

² *Parisipêné ka pôni ay tô iyêlê naṅ Jésu wô sélij bôri, bay enṅeriri iyôn ba: «Tôô tona kôl wo iba ré dagê tamni hari ba?»

³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na kwôli mi a *Moyis na ré keléṅge kené li ba?»

⁴ Bay kôli iyôn ba: «Moyis na kelêni iyôn ba: «Kwôni wo ré dage tamni ba, ré buru magtubu toj bê tôre kôbre a.» »

⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na wô bô denngelé woŋge aya Moyis na ré ayin tôô hende to hen béŋge hen. ⁶ Nijba, kirija Emen na ay tô dé tô terare na, ôbi dî gawrê iba naŋ iyore. ⁷ Na wô bi wo hen aya iba ré dé ibari naŋ yori aŋ, aŋ dé yiri naŋ tamni ⁸ aŋ bay wôô hen a yiji na gawra wo pôn. Mega hen iyôn na, bay na bîné wôô ré nij, nijba, bay yi mega gawra pôn. ⁹ Na tôri bi wo hen aya kwôni ré nê mê bisiré aŋga Emen day lij kurôŋgi yi wo pôn hen né.»

¹⁰ Kirija bay ré baŋ in tô na, bay tô Jésu hô engereri gengin sa kwôlê woŋ dagê iyore wo ôbi ré kôl hen. ¹¹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kwôni wo dage tamni aŋ enŋin to daŋgi na, ôbi li têriŋ naŋ tamni to tumô hen. ¹² A hena iyore ré dage kurôre aŋ enŋin iba wo daŋgi na, hende li têriŋ.»

Jésu tô kibri sa kamrê

(Mt 19: 13-15, Lk 18: 15-17)

¹³ Bîné eraŋ naŋ kamrê ka dê bîŋ Jésu bi ôbi ré uwôl kôbri sarji a, nijba, bay tôri nayji. ¹⁴ Jésu gel wo bay tôri li hen iyôn menba, bôri tari, aŋ ôbi kôlji iyôn ba: «Dénge kamrê bi era legen a dîba ken jôreŋgeji ré. Wôsa *emê iyére to Emen yi gengin sa bîné ka yi mega kamrê ka dê bay ka hen iyôn. ¹⁵ Na tu kwôlê a ené keléŋge hen, kwôni wo gey bi Emen né yi kelma wori mega kema wo dê lij hen iyôn ré na, ôbi a ulê têri bô emê iyére tori a ré kwôy.»

¹⁶ Menba, Jésu fu kamrê a kabrêri a aŋ tô kibri a sarji a aŋ uwôl kôbri a sarji a a men.

Ôbi uné wo pôni

(Mt 19: 16-30, Lk 18: 18-30)

¹⁷ Kirija Jésu ô tô geré na, gawra wo pôni guro aŋ sa cubu gubari tumôri a aŋ engereri iyôn ba: «*Rabi wo dôri, na mi a ené lê aya ené môriŋ tu geŋ naŋ kunun ba?»

¹⁸ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Wô mi a jeré uwôgen kwo dôri ba? Kwôni wo dôri naŋ, Emen pôn nêŋ a na kwo dôri. ¹⁹ Ju hôn tôô to Emen na ay kôl iyôn ba: «Duu temare ré men, yij yijare toj têriŋ ré men, gômse ré men, kôl kwôlê woŋ benare dî sa bîné ré men, lij kwôni aŋga habij né men, bîŋ ibam naŋ yom kwôlê a men.» »

²⁰ Ôbi hô kôlij Jésu iyôn ba: «Rabi, tôô hende to hen en li kê m naŋ kampên yeŋ.»

²¹ Jésu piri aŋ bôri aŋ, kôli iyôn ba: «Aŋga pôni bam ya. Ô perê ari uné kam kê m ju keléŋ aŋ larirji na, ju céŋ bay nimré. Aŋ ari uné ka kwôni yi derômaran a gemem ligi Emen a ya. Menba, jôbi ju era tôn a.»

²² Nijba, kirija ôbi toy kwôlê bi wo hen iyôn na, tiri mêne aŋ ôbi kurij ô ta naŋ tu ja wôsa aŋgaŋ uné kari mê gaŋ.

²³ Jésu bô kwari aŋ kôlij bay tôri iyôn ba: «Bi bîné kaŋ bay uné ré si bô emê iyére to Emen a na, iyère gaŋ.»

²⁴ Kwôli kelê Jésu lij bay tôri harê. Ôbi hô kôlij iyôn ba: «Miljén, sé bô emê iyére to Emen a na, iyère gaŋ. ²⁵ Jambal a sé lew si tu iyom libra gôlij ôbi uné ré si bô emê iyére to Emen a.»

²⁶ Bay tô Jésu hen dengôri tiji daman̄ a an̄ bay kôl perêrji a iyôn̄ ba: «Nij̄ba, i a un̄é gelê ba?»

²⁷ Jésu bôrji an̄ kôl iyôn̄ ba: «Un̄é gelê na, gawra nê̄m né, nij̄ba, Emen nê̄m. Wôsa Emen nê̄m lê are kêm.»

²⁸ Piyêr kôli iyôn̄ ba: «Gel, nini dên̄ are kêm an̄ nini era tôm a.»

²⁹ Menba, Jésu uwôli sara iyôn̄ ba: «Na tiri, en kelênge, hena kwôni ré dên̄ iyére tori, yê̄nêri, yori, ibari, kamni nan̄ yagê wori wô san men, wô sa Kwôlo Dôri a men na, ³⁰ ôbi a un̄é haw hen kirijn bay ka hen têê arew iyére men, yê̄nê men, yori men, kamrê nan̄ yagê a men, an̄ are bay ka hen kêm a era nan̄ bô emê, an̄ tôre to cêgi na, ôbi a merê tu geɲ nan̄ kwini.

³¹ Bijné kwône ka nà ná ka tumô hen na, haw hen na bay a yé bay cêgê men, bay cêgê ka haw hen a herê yé bay tumô men.»

Jésu hô kôl kwôli an̄ga ré sa sari a a sôn̄

(Mt 20: 17-19, Lk 18: 31-34)

³² Jésu nan̄ bay tôri ôrji gerê wô erê Jérusalêm, menba, Jésu ô tumôrji a. Bay tôri dengôrji tiji men, tô bijné ka ô tôrji a hen na, harê liji men. Têê pôn a sôn̄ Jésu uwôge bay tôri ka môj kibi wôo hen ligiri a an̄ ay tô kelêji kwôli an̄ga ré sa sari a hen kôl iyôn̄ ba: ³³ «Ken toy, nana erênge na Jérusalêm a hen, an̄ bay a feren nôbi *Kema Gawra bijn damné kan̄ bay bê kwôbe men, bay derê tô tôo to Emen a men, an̄ bay a dên̄ kwôlê wôɲ temare san a men, bay a nôgen bijn bijné ka na Jubnê ré hen a men. ³⁴ An̄ bay a ayren men, bay a teben kalê san a men, bay a sên men, an̄ bay a deren an̄ sa wôo, subu tori menba, na jê sé kamjê.»

Si Jak nan̄ Ja uwôlij̄ Jésu are

(Mt 20: 20-28)

³⁵ Kam Jébédé ka wôo Jak nan̄ Ja eraji ligi Jésu an̄ kôli iyôn̄ ba: «Rabi, nini gey bi jerê li an̄ga nini enggerem hen béni.» ³⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn̄ ba: «Na mi a kené gey bi ené li bênge ba?»

³⁷ Bay uwôli sara iyôn̄ ba: «Béni bi niné sa ô merê kwo pôn sa kôm wôɲ gusurô a men, kwo pôn sa kôm wôɲ maa a men bô emê iyére tom a.»

³⁸ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn̄ ba: «An̄ga ken enggere hen ba, ken hôn dô bi ba? Ka nê̄mê yê kam kan̄ bô emê ka na yê hen ba? Men batêm to bay a lên̄ hen na, ka nê̄mê lê ba?»

³⁹ Bay hô kôlij̄ Jésu iyôn̄ ba: «Nij̄na nê̄mê yê sen̄ge.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn̄ ba: «Ka yê kam kan̄ bô emê ka na yê hen men, batêm to bay ka lên̄ hen kôba ka lê a men han̄ge, ⁴⁰ nij̄ba, kwôɲ merê sa kôbi wôɲ gusurô a men, kwôɲ maa a men na, na nôbi a gengé ré, nij̄ba, na Iban a gengé kirijn wô bijné kari ka ôbi na fu sa têrji nij̄ hen.»

⁴¹ Menba, bay tô Jésu ka ba môj hen, kirij̄na toy hen iyôn̄ na, bôrji tarji sa si Jak nan̄ Ja. ⁴² Jésu uwôgeji kêm an̄ kôlji iyôn̄ ba: «Ken toy, kilmé ka sa terare a na ôm sa bijné kaji men, bijné ka damné kôba gôlij̄ sarji a men.

⁴³ Nij̄ba, kenbay ba bi yi hen iyôn̄ perêrn̄ge a ré. Perêrn̄ge a hen ana kwôni ré gey yé kwo dami ba, bi yi mana wônge men, ⁴⁴ kwo gey yé kwo tumô ba, bi yi lema wônge men. ⁴⁵ Na hen iyôn̄ a, nôbi Kema Gawra ené era sa terare a nà na wo bijné ré yi manê kan̄é ré, nij̄ba, na wô yé mana woji men, ayê yen bijn temare têbijn sa bijné kwône a men.»

Jésu berare Bartimé ôbi tu tij̄n

(Mt 20: 29-34, Lk 18: 35-43)

46 Jésu naŋ bay tôri men naŋ kwônê bîné a men saji sa iyé Jérîko. Kirîna bay ca sé aŋ Jérîko na, ôbi tu tiŋ kwo pôni hini ôm Bartimé kema Timé mô bênggê geré wô uwôlê are. 47 Ôbi toy wo ré na Jésu wo Najarêt menba, ôbi uwôgiri kaŋ a ta: «Jésu, *kuŋga kelma Dabid, bô tu na tiŋê.»

48 Menba, bîné kwône nayri bi ôbi ré wôm tôŋ, niŋba, ôbi hô ôm naŋ nééri a: «Kuŋga kelma Dabid, bô tu na tiŋê.»

49 Menba, Jésu ðebu tôŋ aŋ kôl iyôŋ ba: «Uwôgàngiri na.» Bay uwôga ôbi tu tiŋ bi wo hen aŋ kôli iyôŋ ba: «Uwôl bôm pô, aŋ ju hena ta era upéri wôsa ôbi uwôgem.»

50 Ôbi tu tiŋ bi wo hen uwôl bargay kari kaŋ kelanê aŋ, aŋ hena kerêd sa têri a era ligi Jésu a. 51 Jésu ay kwôlê aŋ engeriri iyôŋ ba: «Na mi a jeré gey bi ené li bem ba?» Ôbi tu tiŋ bi wo hen kôli iyôŋ ba: «*Raboni, en gey gelé kirîŋ.»

52 Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «Ô, ayê bôd wom gôliŋ naŋ ju.» Menba, kirîŋ bay ka hen na, ôbi gel kirîŋ hôriŋ aŋ ôbi ay geré ô tô Jésu a.

11

Jésu sa bîŋ Jérusalêm

(Mt 21: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

1 Kirîna bay eraji ða naŋ Jérusalêm na, bay siji si kwa Bêtpajé men, Bétani men, kwa Keram wo Olibiyé a, menba, Jésu jé bay tôri wôd, 2 aŋ kôlji iyôŋ ba: «Erêŋge iyére to tumôrŋge hen, kirîna ka bîŋ na, ka upé kema kura hariŋ tôŋ wo kwôni dayri ré tô, bisirêŋgeri ken eraŋ. 3 Aŋ hena kwôni ré engerêŋge iyôŋ ba: «Wô mi a kené busereri ba?» ba, ken kôli: «Na Kelma a geyê.» Aŋ kirîŋ bay ka hen ôbi a ðéŋge ka eraŋ.»

4 Bay ôrji menba, bay uwôŋ kema kura hariŋ nô bênggê geré ða kibi ira. Aŋ bay dôri. 5 Bîné ka pôni ka ðibiji ya hen engeriji: «Wô mi a kené buser kema kura wo hen ba?» 6 Menba, bay tô Jésu uwôlji sara mega ôbi ré kôlji iyôŋ, menba, bay ðiji ô.

7 Bay eraŋ naŋ kema kura na bîŋ Jésu aŋ bay bi bargay kaji cêgi kura aŋ Jésu ðay mô sara. 8 Bîné kwônê bi bargay kaji tô geré, ka pôni pôy germé nono sa biji tô geré a men. 9 Ka pôni ô tumôri a men, ka pôni ba cêgeri a men aŋ bay ka gura ôm:

«Hosana, teré kibi yi gengiŋ sa kwôni wo era naŋ hini Kelma.

10 Bi teré kibi yi gengiŋ sa emé iyére to era hen, na emé iyére to môyrena kelma Dabid.

Hosana yi derômaran a ta.»

11 Jésu sa Jérusalêm, aŋ ôbi ô bô *iyéy Emen a. Kirîna ôbi kôbe kirîŋ gel kêm na, ôbi ô Bétani naŋ bay tôri ka môj kibi wôd hen wôsa tare pôd gaŋ niŋ.

Tôgôre to yêere naŋ

(Mt 21: 18-19)

12 Sa pôn cêgê kirîna Jésu naŋ bay tôri henaji Bétani hen na, kurôŋ li Jésu. 13 Ôbi bô kirîŋ kelaŋ ðé menba, gel tôgôre to mare lebé ôbi ô gelé yaŋ ba ðiré upé yêere, niŋba, kirîna ôbi era ða menba, uwôŋ na mare mera

wôsa na geserêre ré tô. ¹⁴ Menba, Jêsu kôlij tîgôre hende to hen iyôn ba: «Kwôni a emê yêrê cêgê ré nij.» Bay tôri toy kwôlê wo ôbi kôl hen.

Jêsu ô derô haba wo iyéy Emen a
(Mt 21: 12-17, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)

¹⁵ Bay sa bij Jêrusalêm, menba, Jêsu ô derô haba wo iyéy Emen a menba, ôbi dage bîjné kêm ka erap nap anğap gara men, ka era wô kelê are a men hen. Men, ôbi nôgerê tabel to bay keranğê gursu nap to bay dére derare gara hen hee a men. ¹⁶ Ôbi dî kwôni ay ani kani pôn iyôn sîj si bô iyéy Emen ré. ¹⁷ Menba, Jêsu halji kôl iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iyére tîjné a yé na iyére to tô môn wo bîjné a era wô uwôlê Emen ya ré ba?» Menba, kenbay ken ay lij kini merê bandi.»

¹⁸ Damné kap bay bê kwôbe men, *bay derê tô tôô to Emen men na, toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, wogéji geré wô deré Jêsu. Bay hareri wôsa gelé are kari dê sa kwônê bîjné men, dôrji a men.

¹⁹ Kirîja tare kurîj menba, Jêsu nap bay tôri siji sa iyére hende to hen ôrji aņ.

Jêsu nap tîgôre to hay
(Mt 21: 20-22)

²⁰ Tô kirîj, kirîja bay ré ôrji tô geré na, bay tô Jêsu gelji tîgôre hay kwôy dî hanêre a. ²¹ Piyêr erem sa kwôlê wo Jêsu na kôlij tîgôre tumô hen menba, ôbi kôlij Jêsu iyôn ba: «*Rabi, gel tîgôre to na ju tîmne hen hay.»

²² Jêsu ay kwôlê kôli iyôn ba: «Bêņge bôrņge sa Emen a. ²³ Na tu kwôlê a ené kelêņge hen, hena kwôni ré kôlij keram wo hen iyôn ba: «Dô yem wolé aņ ju ô kurîj a bô cér a» aņ ôbi ré bi bôri sara na, are bay ka a lij ôbi a gelé nap tîri, wôsa ôbi gaanê ré, nijba, bi bôri sa kwôlê wo ôbi kôl hen. ²⁴ Na bi wo hen aņ ené kelêņge, aņga yôn yôn ka ken uwôlij Emen na, dô wo ken bi bôrņge sara mega wo kené uwoj nij, menba, are bay ka hen a lij bêņge. ²⁵ Men, sa pôn pôn kirîja ken hena wô uwôlê Emen aņ kené ôrîj nap kwôlê wôni nap kwôni na, dēņge bôrņge jal sara aņ bi lbareņge Emen wo mô derômaraj a kôba bi dî bôri jal sa têrîj lêreņge a men. [²⁶ Nijba, hena kené dî bôrņge jal ré na, lbareņge Emen wo mô derômaraj a kôba a dé bôri jalê sa têrîj lêreņge a ré men.]»

Tôô to Jêsu hena na yôn ba?
(Mt 21: 23-27, Lk 20: 1-8)

²⁷ Jêsu nap bay tôri hô heraji Jêrusalêm menba, kirîja Jêsu ô derô haba wo iyéy Emen a menba, damné kap bay bê kwôbe nap bay derê tô tôô to Emen nap surņê eraji ligiri a. ²⁸ Aņ bay eņgeriri iyôn ba: «Na nap tôô to yôn a jeré lij are bay ka kêm hen ba? I a bem tôô hende to hen a jeré lij are bay ka hen ba?»

²⁹ Menba, Jêsu hô uwôlji sara iyôn ba: «En gey eņgerēņge kwôlê pôn aņ ken uwôlen sara. Aņ na kelêņge nap tôô to yôn a ené lij are bay ka kêm hen. ³⁰ Batêm to Ja na lij bîjné hen na, hena na derômaraj a laba na ligi gawré ba? Uwôlence sara.»

³¹ Nijba, bay kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Hena nana kôl ré na batêm to ré hena na derômaraj a na, ôbi a kelê wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba? ³² Hena nana kôl batêm to Ja lij bîjné hen ré hena na ligi gawré na,

biñé a lèn kwôlê.» (Bay hare wôsa kwônê biñé bô Ja mega *ôbi kibi Emen na tiri.)

³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini hôn né.» Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Hen iyôn na, nôbi kôba na kelênge na nañ tôô to yôn ené lij are bay ka hen né men.»

12

Gwosoy kwôlo gengin sa bay yagê tɔnaɔɔr

(Mt 21: 33-46, Lk 20: 9-19)

¹ Jêsu kôlji gwosoy kwôlo ɔnaɔɔri kôl iyôn ba: «Gawra wo pônɔi yage tɔnaɔɔr. Ôbi ay haba woɔn gerem a sara. Ôbi pi iyom wô uwôriɔn yêre ya. Aɔn ôbi li iyêre to dami toɔn gemé yagê bi wo hen sara. Menba, ôbi biɔn bay yagê tɔnaɔɔr yagê wori bi wo hen aɔn bay têbri naɔn geserê geserê aɔn ɔɔri yiri ôriɔn kergare. ² Kirɔna geserê né tɔnaɔɔr sa niɔn na, ôbi jé mana wori ô upé bay gemé tɔnaɔɔr hende to hen bi ôbi ré ô engé kwa yêre wori eraɔn biri. ³ Bay gemé tɔnaɔɔr hende to hen na, berji mana bi wo sê aɔn dageri hô kôbri seɔnge. ⁴ Ôbi iyé tɔnaɔɔr na hô jé mana wori kwo ɔnaɔɔri menba, bay gemé tɔnaɔɔr bay ka hen hô sêri biri iyare sari a men, tiréri a men. ⁵ Ôbi iyé tɔnaɔɔr na hô jé mana wo ɔnaɔɔri sôn menba, bay gemé tɔnaɔɔr na diri. Menba, ôbi hô jé ka ɔnaɔɔri kwône menba, bay liji na mega bi wo bay na lij ka tumô hen iyôn. Bay sê ka pônɔi men, bay duu ka pônɔi men. ⁶ Niɔnba, kemari wo ôbi piri hen a ba. Ôbi jéri ligirji a mega gerɔné jé aɔn kôl iyôn ba: «Ôbi ba, bay a kemnaɔn tini tô.» ⁷ Niɔnba, bay gemé tɔnaɔɔr na kôliɔn yiriɔn iyôn ba: «Na ôbi emé cibré ibari bi a na, eraɔnge, na deréngeri aɔn aɔnga cibré ibari a kêm na na bage.» ⁸ Menba, bay biri diiri aɔn uwôl temayri kelaɔn wolé naɔn yagê tɔnaɔɔr.»

⁹ «Ôbi iyé y tɔnaɔɔr a lê iyeɔn niɔn ba? Ôbi a sa deré bay gemé tɔnaɔɔr aɔn a biɔn ka ɔnaɔɔri gemé. ¹⁰ Ken ɔnɔse kwôlê bi wo hen bô magtubu a ré ba? «Keram bi wo bay dé iyêre na kaɔni hen na, ôbi a hô yé keram woɔn dé tô iyêre.

¹¹ Na Kelma a lê hen iyôn aɔn na aɔnga dami gaɔn.» »

¹² Bay sa Jubnê woge geré ciré beré Jêsu niɔnba, bay hariɔn kwônê biñé, wôsa bay hôn dô wo gwosore to ôbi ré kôl hen na, ré gengin na sarji. Menba, bay ôriɔn wolé aɔn ligiri a.

Têbê wôgê wo Sésar

(Mt 22: 15-22, Lk 20: 20-26)

¹³ Bay jé *Parisipnê ka pônɔi naɔn biñé ka *Hérôd ligi Jêsu a wô beréri sa kwôli kelêri a. ¹⁴ Bay sa kôli iyôn ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôli kelêrem kêm na, na kwôlê woɔn tiri men, kwôlê bi wo pôn hen a jeré kôliɔn biñé kêm a men. Wôsa ju dô tu kwônɔi ré men, ju gelji naɔn geré wo Emen naɔn tu kwôlê a men. Hen iyôn na, têbê wôgê wo kelma wo dami *Sésar na, na aɔngar lê laba, na aɔngar lê ré ba? Niné têbri laba, niné têbri ré ɔɔi ba?»

¹⁵ Jêsu hôn gwosore toji hende to hen dô aɔn kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené sél bôn iyôn ba? Ayênge selé pôn ben na na gelé.»

¹⁶ Bay aya selé hende to hen biri. Menba, Jêsu engereji iyôn ba: «Sa kwônɔi wo yi yé na naɔn aɔnga bay ɔɔi yé na ba, gengin na sa i ba?» Menba, bay uwôli sara ré na to kelma wo dami Sésar.

17 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Anɔa na ka Sésar ba, ken bijn Sésar, anɔa na ka Emen ba, ken bijn Emen.»

Menba, tiniɔi ge kay sa kwôlê wo Jésu kôl hen.

Kwôlo gengin sa jê sé kamɔê wo bijnê ka ma

(Mt 22: 23-33, Lk 20: 27-40)

18 *Sadusijnêné ka kôl iyôn ba bijnê ka ma ré jê sé kamɔê ré kwôy hen, eraji ligi Jésu an enɔeriri kwôlê kôl iyôn ba: 19 «Rabi, tôô to *Moyis na kelêna iyôn ba: <Hena kwôni ré ma anɔa ré dî tamni mamare anɔa hende ré yê ré tô na, yêni kwôni wo ma hen na ré enɔe turgôri an ré yêni kamrê bijn yêni wo ma hen.> 20 Nijn na bijnê ka pônî na jurgem tô yêniɔare a. Kwo iyêri enɔe iyore menba, ma baa yê kema. 21 Ôbi cêgeri enɔe turgôri menba, ôbi ma baa yê kema. Are bay ka hen sa sa kwo subî a a men. 22 Are bay ka hen sa sa bijnê bay ka jurgem hen kêm ba wo bay ré yê kamrê. Menba, cêgeriji a kêm na, iyore hende to hen ma a men. 23 Kirijna bijnê ka ma a jê sé kamɔê hen na, na i perê yêné ka jurgem hen a na kurô iyore na ba? Wôsa bay kêm na na kwôrnêre.»

24 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kwôli kelêrnɔe sanɔin nan ken nono, wôsa ken hôn kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyêré wo Emen né a men. 25 Kirijna bijnê ka ma a jê sé kamɔê na, imɔê a enɔe yébé ré nij men, yébé kôba a enɔeji imɔê ré a men. Nijnba, bay a yé mega *manê ka derômaran a iyôn. 26 Kwôlê wo gengin sa bijnê ka ma na sé bay ré jê sé laba, ré jê sé ré ba ba, na ken dêɔse bô magtubu to *Moyis a kirijna Emen sijn sari a kwa kam gurônê hen né ba? Emen na kôli iyôn ba: <Nôbi ena Emen wo *Abraham, kwo Isak nan kwo Jakwôb.> 27 Emen na Emen wo bijnê ka mô tu geɔ dîba ôbi na Emen wo ka ma hen né. Ermê kwôlê wonɔe gerijn nan ken kay daman.»

Tôô to dami gôlin megêre

(Mt 22: 34-40, Lk 10: 25-28)

28 Ôbi derê tô tôô to Emen wo pônî toyji wo bay narijn menba, ôbi hôn wo Jésu ré uwôlji sara dô. Ôbi uso da an enɔere Jésu iyôn ba: «Tôô to yôn a na to dami dê megêre ba?»

29 Jésu uwôli sara iyôn ba: «Gel, tôô to tumô a na: <Toy *Israyêl, Kelma Emen wona na Kelma pôn nêɔ. 30 An já perê Kelma wom Emen nan bôô pôn men, nan tunum kêm men, nan ermê wom kêm men, nan néém kêm a men.> 31 Gel kwo jôgin wôd wori a na: <Gey megam mega ju geyijn yem hen iyôn. Tôô to danɔi to dami dê ka wôd hen ba nan.> »

32 Ôbi derê tô tôô to Emen kôlin Jésu iyôn ba: «Rabi wo dôri, ju kôl na tiri kirijna ju kôl Emen ré na pôn nêɔ hari an Emen wôni wo danɔi ré nan. 33 An bi jerê piri nan ermê wom men, nan néé wom men, jerê gey megam mega yem iyôn a men, na anɔa dô dê sarganê ka gay gay kêm hen.»

34 Jésu gel wo ôbi ré uwôli sara dô hen iyôn nan tu melênê menba, ôbi kôli iyôn ba: «Ju kelan nan *emê iyére to Emen né.» Menba, kwôni wo danɔi erem wôsa enɔeriri kwôlê ré nij.

Krist, na kwo kelma Dabid

(Mt 22: 41-46, Lk 20: 41-44)

³⁵ Jésu ay tô gelij bijné are bô *iyéy Emen a kôl iyôn ba: «Wô mi a bay deré tô tôô to Emen ré kôl *Krist, kwo Emen dôri hen, ré na *kunga kelma Dabid ba? ³⁶ Kelma Dabid nap yiri kôba Tunu toj hendi bô bôré wôn bôri aj biri kôl iyôn ba:

«Kelma Emen na kôlij Kelma wujê iyôn ba:

«Sa mô sa kôben woj gusurô,
kwôy wo na bijn bay barem a yé ançan sêlê têm.» >

³⁷ Kelma Dabid nap yiri kôba uwôge gawra bi wo hen Kelma menba, iyen a ôbi ré yé kungari sôn ba?»

Jésu gelij bijné are gengij sa bay deré tô tôô to Emen
(Mt 23: 1-36, Lk 20: 45-47)

Aj kwônê bijné toy kwôlê wori bi wo hen nap yi deré. ³⁸ Kirija Jésu gelji menba ôbi kôl iyôn ba: «Berênge dô wô bay deré tô tôô to Emen ka gey palé nap bargay ka yêjnê wo ré gel wo ciré na ka damné hen men, gey bi bay ré liji dosé yôd yôd tu wolé men, ³⁹ ka gey kirij ka tumô bô *iyéy dapare a men, kini emê are a hen a men. ⁴⁰ Men, bay na bay mênêre are bô iyé yébé kap mamê, aj wôsa lamij tu bijné na, bay uwôl Emen dé dé dé, na dên iyôn. Bijné bay ka hen na, kwôlê wo Emen a ulêji sarji a hen na, na kwôlê wo dami.»

Ançan baliyare ka iyore toj mamne
(Lk 21: 1-4)

⁴¹ Jésu mô bul kwini si kirij ka bay dîj sunugu lari ya hen aj ôbi bô kwônê bijné iyen a bay ré bi lari ba. Bijné ka ôrij mê na, bay bi mê. ⁴² Iyore to pôni toj hende tu ja kôba era men, aj bi kam sélé wôô to nêm gursu pôn né hen. ⁴³ Menba, Jésu uwôge bay tôri aj kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, mamne toj hendi nimré hende to hen na, bi dê bijné kêk ka ré sa bi hen. ⁴⁴ Wôsa bijné bay ka hen kêk hen bi na gursu to bay ôrij doyre ré nij hen, nijba, hende na, bi na lari kêk wo hende ôrij doyre wô kelij ançan emêre hen.»

13

Jésu kôl kwôli mênê iyéy Emen
(Mt 24: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Kirija Jésu so bô *iyéy Emen a na, ôbi tôri wo pôni kôli iyôn ba: «Ca! *Rabi, gel keram nap iyére ka hen.»

² Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Ju gel iyére hende to damné hen ba? Keram wôni wo a ba ta sa megari a ba nap, bay kêk a mênij.»

Ançan tu ja
(Mt 24: 3-14, Lk 21: 7-19)

³ Jésu mô sa Keram wo Olibiyé aj bilij kwini si sa iyé iyéy Emen. Menba, Piyêr, *Jak, Ja nap André engeriri kwôlê kirija bay ré môrij piniji nap di hen. ⁴ Bay kôli iyôn ba: «Kelêni, kirija yôn a are bay ka kêk hen ré sa ba? Men na mi a gelé mega are bay ka hen ré ca kerê nij ba?»

⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Dênge tu melênê sa yerenge a bi kwôni lamênge nap kwôlê woj benare ré. ⁶ Wôsa bijné kwône a ayêji henen aj a kelêji: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.» Aj bay a lamij bijné kwônê. ⁷ Kirija ka toyé kwôli kumbul ôm da réba kela nap ken

na, dɛŋge bɔrŋge hare ré wɔsa are bay ka hen a sa mɔj mɔj dem, nɪɪba, na gerɲé wulê bi wo hen né tɔ. ⁸ Tɔ yê pɔn a lê kumbul naɲ tɔ yê wo dɛŋgi men, emê iyére pɔn a séɲ naɲ to dɛŋgi men, terare a yebagɪɲ naɲ sa iyére gay gay men, kurɔŋ a lê kirɪɲ a men, nɪɪba, are bay ka kɛm hen na, yi mega yê wo ay tɔ lê iyore iyɔŋ.»

⁹ «Dɛŋge tu melênê sa yerŋge a wɔsa bay a ôriɲ naɲ ken tumô bay jerê kwôlê men, bay a sɛŋge naɲ tinère bô *iyéy dɛɲare a men, bay a ôriɲ naɲ ken tumô kilmé men, tumô bay emê iyére a men, wô san, aɲ bi kené uwôliɲ béré Kwôlo Dôri. ¹⁰ Na mi mi kôba béré Kwôlo Dôri wo Emen a uwôliɲ naɲ kirɪɲ kirɪɲ bi tɔ yê ɓɪɲé kɛm toy dema are bay ka hen ré sa tɔ. ¹¹ Kirɪɲa bay ôriɲ naɲ ken tumô bay jerê kwôlê a na, ken sun tumô wô kwôlê wo kené erê kelê hen né, nɪɪba, ken kôl kwo Emen a bɛŋge kirɪɲ bay ka hen. Wɔsa na kenbay a iyêlê ré, nɪɪba, na Tunu top hendi bô bôre a bɛŋge kwôlê kebrenge a. ¹² Gawra a desé sa yêni aɲ bi bay ré diri men, iba kema a liɲ kemari hen iyɔŋ hende to hen men, kamrê kôba a perê sa balêrɲi bi bay ré derɲi a men. ¹³ ɓɪɲé kɛm a tɔrɲɛŋge wô kibi henen, nɪɪba, kwôni wo ɓu bôri iyére kwôy derɲi kibi ba, ôbi a gelê.»

*Anɲaɲ bô emê ka a lê ɓɪɲé ka Jérusalêm
(Mt 24: 15-28, Lk 21: 20-24)*

¹⁴ «Kirɪɲa ken gel aɲga habɪɲ ka mène kirɪɲ, dɪ yirɲi kirɪɲ ka bay ré merê ya ré hen, kwôni wo dɛŋse na bi hɔn dô. Kirɪɲ bay ka hen na, bi ɓɪɲé ka Judé ba, ge sa keram a men, ¹⁵ kwôni wo mɔ tɔ tunu a nɔ ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré nɪɲ men, ¹⁶ kwôni wo dɛbe bô yagê ba, bi hera uwo wô ayê bargay kari ré a men. ¹⁷ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kaɲ bay kwo men, ka kamnɪɲi yi kuba ba ya tɔ hen a men. ¹⁸ Uwôlɛŋge Emen bi are bay ka kɛm hen bi sa terbére a ré. ¹⁹ Wɔsa wulê bi wo hen na, bô emê wo ɓɪɲé a lê hen na, na bô emê wo dami wo kwôni gel sa pɔn né ayɪɲ tɔri wo Emen na dɪɲ tɔ terare kwôy kemɲɪɲ hen men, kwôni a herê gelê bô emê bi wo iyɔŋgi hen ré nɪɲ a men. ²⁰ Aɲ hena Emen né jô kibi sa hende to hen ta ré na, kwôni pɔn nɛɲ iyɔŋ kôba a upé gelê ré. Nɪɪba, ôbi ɓu kibi kirɪɲ dɛ wɔsa ɓɪɲé kari ka ôbi tɔrɲi hen. ²¹ Hena kwôni ré kelɛŋge iyɔŋ ba: «*Krist, kwo Emen dôri hen ré ná na» ley, «ré ná yaɲ» ley na, ken bi bɔrŋge sa kwôlê wori a ré. ²² Wɔsa Kristɲê kaɲ bay benare hen naɲ bay kibi Emen kaɲ bay benare kwône a lê aɲgaɲ gelê naɲ kaɲ gɪɲê wô lamɪɲ ɓɪɲé men, ɓɪɲé ka Emen kôba bay a masê wo ciré lamêɲi a men. ²³ Kenbay kôba ken berɛŋge dô wɔsa en kelɛŋge kɛm kô tumô nɪɲ.»

*Sa hera wupê nôbi Kema Gawra
(Mt 24: 29-31, Lk 21: 25-28)*

²⁴ «Menba, kirɪɲ bay ka hen na, cêgi bô emê bi wo a lê ɓɪɲé hen na, tare to tay a berarê ré nɪɲ men, geserê a ené ré nɪɲ men, ²⁵ tɛbɛŋne a herɪɲ ta men, aɲgaɲ néé ka derômarɲa a a yebagɪɲ mɛniɲ a men. ²⁶ Menba, bay a gelen nôbi *Kema Gawra hera perê kirɪɲ ka geri a naɲ néé wo dami men, naɲ damɲare to dami a men. ²⁷ Kirɪɲ bay ka hen na, na jé manê kaɲê ka derômarɲa a dayrê sa ɓɪɲé ka na en tɔrɲi hen sa terare a na kɛm a men.»

Kwôlo gengin sa tógôre to libé
(Mt 24: 32-35, Lk 21: 29-33)

²⁸ «Ayênge tógôre ken gengin kirijn, kirijna tógôre jubu aɲ libé hen na, ken kôl kami emen ré ba ɗa nij. ²⁹ Kenbay kôba kirijna ken gel wo are bay ka hen sa nij na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené ɗa kibi geré nij. ³⁰ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, gawré ka haw hen na, ka póni a ba geɲ kirijna are bay ka hen a saɲ. ³¹ Derômaranɲ naɲ sa terare a naɲê nijba, kwôlê wupê na, a naɲê ré kwôy.»

Emen pôn nêɲ a henê sa to sa terare a kôrijn
(Mt 24: 36-44)

³² «Kwôlo gengin sa wulêri naɲ tayriri na, kwôni pôn nêɲ iyôn hôn né men, *manê ka derômaranɲ a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, nijba, na Ibari pôn nêɲ hari a henê mera. ³³ Berênge dô, yênge kum né wôsa ken hôn kirijna yôn a are bay ka hen ré saɲ né. ³⁴ Yi mega gawra wo ɗa erê kergare iyôn. Ôbi ɗêɲ iyére tori aɲ bij manê kari jé a kôbriji a. I ba naɲ lê jéri. Ôbi ay tóô bij ôbi gemé kibi iyére ré yi kum né. ³⁵ Merênge tu geɲ wôsa ken hôn kirijna yôn a kelma ôbi iyé iyére ré saɲ né. Na perare, na sa kirijn ka jali, na yelé kwôrê, na tô kirijn ba, kwôni hôn né. ³⁶ Merênge tu geɲ bi kirijna ôbi sa dus ba, upênge tô kum a ré. ³⁷ Kwôlê wo en kelênge hen na, en kôlij na ɓijé kêm: merênge sa têɲge a.»

14

Damnê kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay derê tô tôô to Emen gey deré Jésus
(Mt 26: 1-5, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)

¹ Ba sa wôo wo bay a lê geserê wo bay uwôgeri *Pak hen men, wô lij geserê wo mapa wo wubere naɲ bô a hen a men menba, damnê kaɲ bay bê kwôbe naɲ *bay derê tô tôô to Emen woge geré gwsore wô berijn Jésus aɲ diiri. ² Nijba, bay kôl bi ciré ɓiri bôb naɲ sa geserê ré, wô wo ɓijé ma ré lij kwôlê naɲ ci.

Iyore to pôni bij Jésus weɲ sari a
(Mt 26: 6-13, Ja 12: 1-8)

³ Kirijna Jésus mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen, menba, iyore to pôni eraɲ naɲ ider wo ɗijê dô wo bay li naɲ kalmê ka bay uwôgeji nar wo garari mê hen, bô murda wo bay li naɲ *albatre hen kôbre a. Hende uson ligi Jésus a aɲ hende ti kibi murda bi wo hen aɲ wuseri sari a kirijna bay mô tôn kibi emê a hen. ⁴ Bijnê ka pôni bôrji tarji sara aɲ bay pamnê kwôlê kôl iyôn ba: «Wô mi a hende ré mène ider wo ɗijê dô hen iyôn ba? ⁵ Hena bay ré keléɲ na kelépare kôba, bay ré uné *déniyé arew subu lay aɲ cêɲ bay nimré ré ba?» Menba, bay nay iyore hende to hen daman. ⁶ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Déngere dé iyôn. Wô mi a kené dóyrêre hen iyôn ba? Anɲa hende lèn hen na, na anɲa dôri. ⁷ Wôsa bay nimré a merê perênge a naɲ wulê wulê aɲ ka lê derê naɲ ci kirijna ken gey, nijba, nôbi ba na merê naɲ ken naɲ wulê wulê ré. ⁸ Hende li anɲa hende nêɲ lê. En ma ré tô, nijba, hende sa bèn ider san a gemijn temayren.» ⁹ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, naɲ kirijn kêm sa terare a na ka bay a ulê béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a derê kwôli anɲa iyore hende to hen li hen ermijn sara.»

Judas gey ayê sa Jêsu bijn damné kañ bay bê kwôbe

(Mt 26: 14-16, Lk 22: 3-6)

¹⁰ Judas Iskariyôt ôbi tô Jêsu wo pôni perê ka môj kibi wôô hen ô upé damné kañ bay bê kwôbe wô geléji geré beré Jêsu. ¹¹ Yi damné kañ bay bê kwôbe dôrji gañ kirîna bay toy kwôlê wo ôbi kôlji hen añ bay genge ciré biri gursu. Menba, Judas woge geré wo diré ayîj sa Jêsu bijn damné kañ bay bê kwôbe.

Jêsu ôm Pak nañ bay tôri

(Mt 26: 17-25, Lk 22: 7-14, 21-23, Ja 13: 21-30)

¹² Wulê woñ ayê tô lê geserê mapa wo wubere nañ bô hen na, na sa to bay dirîj gangê wô lij geserê Pak, bay tô Jêsu kôli iyôn ba: «Na yôn a jêr gey bi niré ô berem sa tê lê geserê Pak ya ba?»

¹³ Jêsu jê bay tôri wôô añ kôlji iyôn ba: «Erênge bô iyére to dami a hen. Ka upé gawra wo pôni ay kam nañ téwre sari a erap si tumôrnge. Erênge tôri a. ¹⁴ Añ bô iyére to ôbi a sé bô hen na, ken kôlij ôbi iyéy iyére iyôn ba: «*Rabi kôl iyôn ba, bô iyére to yôn, a diré ômîj emê woñ Pak nañ bay tôri ya ba?» ¹⁵ Menba, ôbi a gelênge bô iyére to dami ta to bay nan bôre kô nij. Na ya hende to hen a kené beré sa tê Pak ya.»

¹⁶ Bay tô Jêsu ka wôô hen ôrji añ sa bijnji derô ira menba, uwonji are bay kêh hen mega wo Jêsu ré kôlji hen iyôn, menba, bay fu sa tê Pak ya.

¹⁷ Kirîna tare kurîj menba, Jêsu nañ bay tôri ka môj kibi wôô hen saji.

¹⁸ Kirîna bay mô kibi añañ emê menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Na tiri, en kelênge, kwôni pôn perêrnge a wo ôm nañ en hen a sa ayê san.»

¹⁹ Tu bay tô Jêsu ay tô lê ja, añ i ba engerîj Jêsu iyôn ba: «Na nôbi ré rê?»

²⁰ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwôni pôn perêrnge kenbay bay ka môj kibi wôô kwo dôbe kôbri nañ en bô gwore a hen. ²¹ Nôbi *Kema Gawra na erê na mega wo na lij bô magtubu to Emen a gengîj san hen iyôn. Nîjba, bô emê a kurîj sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henañ ré yêri ré kôba ré dô sôn.»

Jêsu dî tô emê wo Kelma

(Mt 26: 26-30, Lk 22: 15-20, 1 Kworêntijê 11: 23-25)

²² Kirîna bay mô ômji emê menba, Jêsu ay mapa añ tô kibri sara menba, biilê añ bijn bay tôri añ kôlji iyôn ba: «Engeenge, ôbi yi mega kurôngi yen iyôn.»

²³ Menba, ôbi hô ay gwoy care toj yê tînafor añ ôbi lij Emen dosé, menba, ôbi biji añ bay yi kêh. ²⁴ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kwo nà ná, yi môñ kwôbren woñ bîjare nañ Emen wo bîj tôn wô kibi bîjê kwône.

²⁵ Na tiri, en kelênge, na hô yê care toj yê tînafor ré nij, kwôy wulê wo na sa yîj to kôrbi nañ ken bô *emê iyére to Emen a.»

²⁶ Kirîna bay kebe kurôj menba, Jêsu nañ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jêsu kôlij Piyêr kwo ré tôrnêri

(Mt 26: 31-35, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

²⁷ Jêsu kôlji iyôn ba: «Ka juben dèj kêm wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na deré ôbi abê gangê menba, bay a userîj kêh.» ²⁸ Nîjba, cêgê menba, kirîna na jê sé kampê na, na erê tumôrnge a Galilé a.»

²⁹ Menba, Piyêr kôlij Jêsu iyôn ba: «Kirija megên a dêm aɲ na, nôbi na dêm aɲ né.»

³⁰ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, kemnêɲ hô yoyre hende to hen kura a yelê têtê wôd ré aɲ já kelê jeré hônen né têtê subu.»

³¹ Nijba, Piyêr hô kôli iyêre kôl iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma ré ju kôba, na kelê ené hônem né ré.» Menba, bay kê m kôl mega wo Piyêr kôlij hen iyôn.

Jêsu uwôl Emen Gêtsémané a
(Mt 26: 36-46, Lk 22: 39-46)

³² Menba, Jêsu naɲ bay tôri ôrji kirij ka bay uwôgeji *Gêtsémané, aɲ Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Merêɲge tôɲ na, aɲ nôbi na erê uwôlê Emen.»

³³ Jêsu ôrij naɲ Piyêr, *Jak naɲ Ja naɲ dî. Ôbi sun men, ôbi aɲge damaɲ a men. ³⁴ Ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li ɲa môɲ teré dun iyôn, merêɲge na, aɲ ken yi kum né.»

³⁵ Menba, Jêsu usu dê tumô, aɲ cubu gubari dij kwini tôɲ aɲ uwôl Emen mega wo hena ré nê m wo aɲga ré sa sari a hen na, ré sa ré. ³⁶ Ôbi kôl iyôn ba: «Aba, Iban, ju nê m lê are kê m. Li bi en yi gwoy kam toɲ gusij hende to hen né. Iyôn hari kôba, li aɲga bôm gey hen dîba ka bôn nôbi a geyé hen né.»

³⁷ Ôbi bulo hera ligi bay tôri a, menba, ôbi uwonji tô kum a. Menba, Jêsu kôlij Piyêr ba: «Simô, ju yi kum! Ju nê m merê tu geɲ sem né ba? ³⁸ Merêɲge tu geɲ aɲ ken uwôl Emen bi kené herij bô aɲgaɲ lamê ré. Ken gey merê tu geɲ haɲge nijba, na néérɲge a nê m ré dî.»

³⁹ Jêsu hô dô tôri aɲ ligi bay tôri ka subu hen aɲ uwôl Emen mega wo tumô iyôn sôn. ⁴⁰ Jêsu hô bulo hera menba, uwonji tô kum a wôsa bay nê m merê geɲ né. Menba, bay hôn kwôlê woɲ kelêri ré.

⁴¹ Jêsu hô bulo hera jôgij têtê subu wori menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Yêɲge kum aɲ ken dô bul haɲge nij. Kô nij. Gel, tayriri sa wo nôbi Kema Gawra na uwôlij kôbi bay têrij a. ⁴² Henaɲge ta, na erêɲge, gel ôbi ayê san bij bijé bi, sa nij.»

Bay bu Jêsu
(Mt 26: 47-56, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴³ Jêsu iyêl ba ya tô menba, Judas ôbi tô Jêsu perê ka môj kibi wôd hen so naɲ kwônê bijé ka naɲ yebere toɲ kaskar men, ka naɲ kwore a men. Damné kaɲ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tôd to Emen naɲ surɲê a jôji.

⁴⁴ Judas woɲ ôbi ayê sa Jêsu hen na, na kôlij kwônê bijé bay ka hen iyôn ba: «Kwôni wo na ibé tô mari liri dosé hen na, na ôbi a kené biri, aɲ ken ôrij naɲ dî men, ken bôri dô a men.» ⁴⁵ Kirija bay sa menba, Judas era ligi Jêsu a aɲ uwôgeri «Rabi» aɲ ibe tô mari.

⁴⁶ Menba, kwônê bijé bay ka hen salam Jêsu bu. ⁴⁷ Kwôni wo pôni perê bijé ka dèbe ya hen na, dô yebere toɲ kaskar tori aɲ dij maa mana wo *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe jô. ⁴⁸ Menba, Jêsu ay kwôlê kôlji iyôn ba: «Ken eraɲ naɲ yebere toɲ kaskar men, kwore men kôberɲge a wô berenare mega wo kené kena beré na gemsa iyôn. ⁴⁹ En mô perêɲge a sa pôn pôn gelij bijé are bô *iyéy Emen a menba, ken era sa beren né wô mi ba? Nijba, yi hen iyôn bi kwôlo na lij bô magtubu to Emen a hen na, ariri ré lij.»

⁵⁰ Menba, bay tô Jésus kêm gerji dîri aṅ.

⁵¹ Kema mana wo pōni bi Jésus. Kema mana bi wo hen dôbe bargay ka lebari a yiri a. Asgarjê ka bu Jésus hen na, sa heriṅ sa mana bi wo hen aṅ firi. ⁵² Niṅba, ôbi ju bargay kari aṅ, aṅ ge yiri senje.

Jésu d'ebu tumô bay jerê kwôlê a

(Mt 26: 57-68, Lk 22: 54-55,63-71, Ja 18: 13-14,19-24)

⁵³ Bay ôriṅ naṅ Jésus iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe menba, damné kaṅ bay bê kwôbe ka ḍaṅgi men, surjê men, bay derê tô tôo tô Emen a men, saji wô danare. ⁵⁴ Piyêr ô tô Jésus a dôriṅ tôri baṅ cêgê dê dê kwôy ôriṅ karaṅ derô haba wo dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe a. Ôbi mô iyêbe tare naṅ bay gemé kibi iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe bi wo hen.

⁵⁵ Damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ *Sanédriên kêm woge geré wo ciré dîri kwôlo dami sari a aṅ ciré deriṅni, niṅba, bay uwôṅ geréri ré. ⁵⁶ Wôsa ka pōni kôl kwôlê woṅ benare gengiṅ sari. Niṅba, kwôlê woji bi wo hen biṅ pôn né. ⁵⁷ Ka pōni hena aṅ kôl kwôlê woṅ benare gengiṅ sari kôl iyôṅ ba: ⁵⁸ «Nini toy wo ôbi kôl iyôṅ ba: <Na té iyéy Emen to gawré a dé naṅ kôbriji hen aṅ sa subu na herê dé to ḍaṅgi hôriṅ aṅ na to gawré a dé naṅ kôbriji ré.> »

⁵⁹ Gengiṅ sa kwôlê wo iyére bi wo hen kôba, kwôlê woji biṅ pôn né.

⁶⁰ Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe hena ta perê kwônê ðiné aṅ eṅgere Jésus iyôṅ ba: «Ju uwôl kwôlê sa kwo gawré bay ka hen kôl gengiṅ sam hen né ba?»

⁶¹ Jésus wôm tôṅ. Ôbi uwôl kwôlê wôni sara ré. Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe hô eṅgeri kôl iyôṅ ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen, Kema Emen wo nêṃ ayê kibi hen ba?»

⁶² Menba, Jésus uwôli sara iyôṅ ba: «Ena ôbi bi a merê hen. Aṅ ka gelen nôbi Kema Gawra na merê sa kôbi gusurô wo Emen woṅ ôbi néé hen men, ka gelen na hera perê kirij ka geri a derômaran a.»

⁶³ Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe yêgerê bargay ka yiri a hen aṅ aṅ kôl iyôṅ ba: «Nana hô gem na i dema ré kelêna kwôli sôṅ ba?»

⁶⁴ Ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen ôṃ hen niṅ na, kwôli mi a kené erem niṅ ba?»

Menba, bay kêm uwôli kwôlê sari a kôl iyôṅ ba: «Ôbi na kwoṅ deré.»

⁶⁵ Menba, ðiné ka pōni ay tô tibéri kalé a sari a men, bay ha tiri ta aṅ bay esuge kôbriji cibiṅni aṅ bay kôli iyôṅ ba: «Li yem môṅ jeré na *ôbi kibi Emen iyôṅ aṅ ju kelêni i a dêṃ hen ba?»

Menba, bay gemé kibi iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe hen kôba, sêri tô mari a a men.

Piyêr tôriṅ Jésus

(Mt 26: 69-75, Lk 22: 56-62, Ja 18: 15-18,25-27)

⁶⁶ Kirija Piyêr ré môriṅ tôriṅ a tôṅ derô haba hen na, hende lê jé iyé dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe to pōni a sa. ⁶⁷ Hende gel Piyêr wo iyêbe tare môriṅ hen menba, hende bôri dééṅ aṅ kôli iyôṅ ba: «Jôbi kôba na ju ô naṅ Jésus wo Najarêt men ré ba?»

⁶⁸ Menba, Piyêr uwôser kôl iyôṅ ba: «En hôn né. En hôn bô kwôlê wo me kôl hen né.» Menba, ôbi si ô si kibi geré nô. ⁶⁹ Hende gili menba, hô kôliṅ ðiné ka d'ebu ya hen iyôṅ ba: «Ôbi na kwo gawré bay ka hen men.»

⁷⁰ Piyêr hô uwôser têê pôn a sôn. Sem cêgê menba, bijné ka d̄ebe ya hen na, kôlij̄n Piyêr iyôn̄ ba: «Na tiri wo jôbi kôba ju na kwo bijné bay ka hen wôsa ju na kwo Galilé men.»

⁷¹ Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôn̄ ba: «Hena ené kôl ya ré ba, bi Emen deren. Gawra wo ken kôl kwôli hen na, en hôni ré.»

⁷² Kirij̄n bay ka hen têê wôô wori menba, kura yel. Menba, bô Piyêr jibri sa kwôlo Jêsu na kôli kôl iyôn̄ ba: «Já uwôseré jeré hônen né têê subu dema kura ré yilé têê wôô.» Menba, ôbi si nô aṅ sôm.

15

Jêsu d̄ebu tumô Pilat a

(Mt 27: 1-2,11-14, Lk 23: 1-5, Ja 18: 28-38)

¹ Tô kirij̄n cud menba, damné kaṅ bay bê kwôbe danji naṅ surjê men, *bay deré tô tôô to Emen naṅ *Sanédrên kêm ka ba hen a men. Kirij̄na bay haré Jêsu menba, bay ôrij̄n naṅ d̄i ô bijn̄ Pilat. ² Pilat engereri iyôn̄ ba: «Ju na kelma ôbi emé sa iyé Jubnê bi ba?» Menba, Jêsu uwôli sara iyôn̄ ba: «Jôbi a kelê hen.»

³ Damné kaṅ bay bê kwôbe karê kwôlê wo kwôni d̄ijn̄ Jêsu a sari a. ⁴ Menba, Pilat hô engereri iyôn̄ ba: «Ju uwôli kwôlê wôni sa kwôlê wo bay kôl kêm hen né ba? Toy kwôlê wo bay pôy d̄ém kem a hen.»

⁵ Menba, Jêsu uwôli kwôlê wôni sara ré aṅ li wo tini Pilat ge kay.

Bay uwôl kwôli temare sa Jêsu a

(Mt 27: 15-26, Lk 23: 13-25, Ja 18: 39 - 19: 16)

⁶ Elê elê naṅ sa geserê *Pak ba, Pilat uwôl kwôni pôn ta bô danṅay a. Na kwôni wo bijné gey bi bay ré uwôli ta. ⁷ Gawra wo pôn̄i bay uwôgeri Barabas yi danṅay a naṅ bandinê wôsa bay na gey bi kelma ré ômji ré, menba, bay na duu gawra pôn. ⁸ Kwônê bijné eraji si iyé Pilat aṅ bay kôlij̄n Pilat ré li aṅga kwo ré lêrê gaṅ gaṅ hen biji. ⁹ Menba, Pilat uwôlji sara iyôn̄ ba: «Ken gey bi ené ulêṅge kelma wo Jubnê ta ba?»

¹⁰ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbére a ré liji aṅa damné kaṅ bay bê kwôbe ré berij̄n Jêsu bi hen. ¹¹ Menba, damné kaṅ bay bê kwôbe gwôsiji bijné ré kôlij̄n Pilat ré uwôl Barabas ta d̄i. ¹² Pilat hô engereji iyôn̄ ba: «Na mi a ené lê naṅ kwo bay uwôgeri kelma wo Jubnê hen ba?»

¹³ Menba, bay kêm kôli kibriji pôn iyôn̄ ba: «Diri aṅ ju bééri sa gurô tagelê.»

¹⁴ Pilat engereji iyôn̄ ba: «Na mi ka habij̄n a ôbi ré li ba?» Menba, bay hô kôli kêm iyôn̄ ba: «Bééri sa gurô tagelê.»

¹⁵ Pilat gey lé aṅga bôrji gey hen aṅ ôbi uwôl Barabas ta men, ôbi bi bay yêmnê Jêsu naṅ tinêre aṅ nôgiri bijn̄ asgarjê bi ré ô bééri haji nij̄n.

Asgarjê ayrê Jêsu

(Mt 27: 27-31, Ja 19: 2-3)

¹⁶ Asgarjê ôrij̄n naṅ Jêsu kini merê Pilat a menba, bay uwôge tô kwônê bijné kaji ka ba hen. ¹⁷ Bay dôbij̄n Jêsu bargay ka hendi silim silim men, bay gaa jabga wop̄ kenare naṅ gesem dôbri sari a a men. ¹⁸ Menba, bay liri dosé kôl iyôn̄ ba: «Dosé tom, kelma wo Jubnê.»

¹⁹ Menba, bay sêri sari a naṅ gusera men, bay tibiri kalê a sari a men, bay cubu gubarji tumôri a mega wo ciré biri kwôlê iyôn̄ a men. ²⁰ Kirij̄na bay sili hen iyôn̄ nij̄n na, bay dô bargay ka hendi silim silim ka bay ré dôbri

yiri a hen men, bay hô tôbri bargay kari hôrijn aḅ bay siḅn naḅ dī nô wô erê bééri sa gurô tagelê.

Bay bér Jêsu sa gurô tagelê
(Mt 27: 32-44, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

²¹ Simô wo na gawra wo Sirên uwo tô nonore a ô erê wori. Ôbi na iba si Alêksander naḅ Rupus. Menba, asgarḅnê ñiri erenḅ biri ay gurô tagelê wo Jêsu. ²² Menba, asgarḅnê ôrijn naḅ Jêsu kirijn ka bay uwôgeji Gwôlgwota. Gwôlgwota na, iyayriri na ibé sa gawra. ²³ Bay gey ciré biḅ Jêsu care toḅ kam tiḅador naḅ kalmê ka bay uwôgeji *miir hen bô bi ôbi ré yi, niḅba, Jêsu kaḅ. ²⁴ Asgarḅnê bér Jêsu sa gurô tagelê aḅ pôrji bargay kari céḅji naḅ geré wo jalaw terê. ²⁵ Kirijna bay bééri sa gurô tagelê hen iyôḅ na, tare na denḅgêse toḅ tô kirijn. ²⁶ Sa gurô wo bay bééri ya hen na, bay li magtubu dī ya uwôlijn kwôlê sari a kôl iyôḅ ba: «Kelma wo Jubḅnê.» ²⁷ Bay bér bay gemsare ka pôni wôḅ naḅ Jêsu, kwo pôni sa kôbri maa men, kwo pôni sa kôbri gusurô men. [²⁸ Na hen iyôḅ a kwôlo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôḅ ba: «Bay dayri pôn naḅ bay gemsare» hen ré ô naḅ geréri têrê.]

²⁹ Biḅnê ka ô tô geré hen kôba, tiiré Jêsu aḅ lijn sarji ômiḅn ya ya aḅ bay kôl iyôḅ ba: «Jôbi ju kôl jeré té *iyéy Emen aḅ jeré hô dé hôrijn sa subu déj hen na, ³⁰ gôlijn naḅ yem aḅ ju herbo tôḅ sa gurô tagelê niḅna gelé.»

³¹ Damnê kaḅ bay bê kwôbe naḅ bay derê tô tôḅ to Emen ayrê Jêsu kôlijniḅ perêrji a iyôḅ ba: «Ôbi gôlijn naḅ biḅné menba, ôbi nêḅ gôlijn naḅ yiri ré. ³² Ôbi wo na *Krist, kwo Emen dôri hen, Kelma wo *Israyêl bi herbo sa gurô tagelê tôḅ bi niḅna gelé aḅ niḅna bê bôrni sari a.»

Biḅnê ka bay béérji kwari a hen kôba, tiréri a men.

Temay Jêsu
(Mt 27: 45-56, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

³³ Kirijna tare dūbu diḅne na, kirijn hendu sa terare a nà kêm kwôy tare tô yébé ayijn sa tôḅne ta hen. ³⁴ Kirijna tare to yébé ayijn sa tôḅne ta hen nêḅ menba, Jêsu jô gura wo dami kôl iyôḅ ba: «Elwa, Elwa lema sabaktani?» (Bôri na: «Emen wuḅnê, Emen wuḅnê wô mi a jeré dên aḅ hen iyôḅ ba?»)

³⁵ Biḅnê ka pôni ka dēbe ya hen na, kirijna bay toy tôri hen iyôḅ, menba, bay kôl iyôḅ ba: «Toyénḅge, ôbi uwôge *Eli.»

³⁶ Menba, kwo pôni ge ô dôbê kibi bargay bô kam tiḅador ka bay uwôgeji binêger hen aḅ dôbe kibi gurô biḅ Jêsu bi ôbi ré yi, aḅ kôl iyôḅ ba: «Di jan, naa gelé sé Eli a so sa herberri sa gurô tagelê ba?»

³⁷ Menba, Jêsu jô gura naḅ tôri to dami menba, kibri wôm men.

³⁸ Bargay ka bay ha jôrijn bô iyéy Emen a hen na, yêgijn derôre a wôḅ ayijn tôri ta kwôy uwôl tôḅ. ³⁹ Dami wo asgar wo dēbe si tumô gel temayri hen na, kôl iyôḅ ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»

⁴⁰ Kirijn bay ka hen na, yébé ka pôni dēbe ya sêd wolé gel. Perêrji a na Mari to Magdala men, Mari toḅ yo si *Jak wo dé naḅ Josês men, Salomé men. ⁴¹ Yébé bay ka hen na ôrji tô Jêsu a men, na li anḅgaḅ emê biri a men, kirijna ôbi na baḅ Galilé. Men, yébé ka dāḅgi kwône ka na ôrji naḅ Jêsu Jérusalêm a hen ya men.

*Emé Jésu**(Mt 27: 57-61, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)*

⁴² Kirija tare kurij nij na, mega wo na sa bééré sa tã sa *sa merê ta menba, ⁴³ Josêp wo Arimaté sa, ôbi na Sanédriên wo dami wo bay biri kwôlê perê megêri a men, ôbi mô gem *emê iyére to Emen ta a era hen. Ôbi ay harê uwôl aɲ ô iyé *Pilata ô engéleri temay Jésu. ⁴⁴ Tini Pilat ge kay wo Jésu ré ma nija. Menba, ôbi jé uwôga dami wo asgarɲê aɲ engeri séé Jésu ré ma na ca yeɲ ba? ⁴⁵ Kirija dami wo asgarɲê kôli mega wo Jésu ré ma na tiri na, Pilat ay tôô bi bay ré dî Josêp ré ayê temayri. ⁴⁶ Josêp kelo kibi bargay ka bôri aɲ, dô temay Jésu tɔɲ sa gurô tagelê aɲ lêgeriri naɲ bargay ka bôri aɲ ô eméri bô iyom wo bay kerge bô keram a, menba, gerrɲe kulmaɲ keram legij kibi kamɲê ta. ⁴⁷ Mari to Magdala naɲ Mari toɲ yo Jak gelji kirij ka bay emij Jésu ya hen.

16*Jésu ji si kamɲê**(Mt 28: 1-8, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-10)*

¹ Kirija sa *sa merê ta di jô nij menba, Mari to Magdala men, Mari yo *Jak men, Salomé men, kelji ider wo dɲɲê dô bi ciré erê wusé sa temay Jésu a. ² Sa pôn cêgi sa sa merê ta a naɲ sa demas menba, yébé bay ka hen ôrji tô kirij pulôl sa kamɲê kirija tare aya gubeɲ hen. ³ Bay kôlij yirji iyôɲ ba: «I a gerrɲé kulmaɲ keram wo yi kibi kamɲê hen béna ba?» ⁴ Bay ay tirji menba, gelji kulmaɲ keram wo dami bi wo hen kwôni gerrɲeri wolé. ⁵ Bay si bô kamɲê aɲ gelji kema mana pôn mô si sa kôbi gusurô sa kamɲê. Kema mana bi wo hen dôbe bargay ka bôri aɲ yeɲge. Menba, yébé bay ka hen harê liji. ⁶ Menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: «Harêɲge né. Ken woge na Jésu wo Najarêt wo bay na bééri hen né ba? Ôbi ji si kamɲê. Ôbi naɲ na. Gelêɲge kirij ka bay emijni ya hen a nà. ⁷ Herêɲge ken ô kôlij bay tôri men, Piyêr a men, mega wo Jésu ré ô tumôɲge a Galilé. Na yaɲ a kené erê geléri mega wo ôbi na kelêɲge hen iyôɲ.» ⁸ Yébé bay ka hen soji bô kamɲê gerji men, bay wuré men, harê liji a men. Bay kôlij kwôni kwôlê wôni ré wôsa harê liji gaɲ.

*Jésu si sa Mari toɲ Magdala**(Mt 28: 9-10, Ja 20: 11-18)*

[⁹ Jésu ji si kamɲê tô kirij cud sa pôn cêgi sa sa merê ta menba, ôbi si sa Mari to Magdala to ôbi na dage tunu to habij jurgem a yere a. ¹⁰ Mari to Magdala ô kôlij megêre ka na naɲ dî hen ka uwôbe aɲ sôm hen mega wo teré ɲa Jésu. ¹¹ Kirija bay toy wo Jésu ré ji si kamɲê men, hende gelori a men na, bay nare sara.

*Jésu si sa bay tôri ka wôô hen**(Lk 24: 13-35)*

¹² Cêgeri wori menba, Jésu gel yiri gay bij bay tôri ka wôô perêrji a ka ôrji nono hen. ¹³ Menba, bay heraji a Jérusalêm a sa kôlij tô megêrji ka ba hen, ciré ɲa Jésu menba, megêrji bay ka hen na naɲ ci.

*Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn hen**(Mt 28: 16-20, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-23, Jé lê bay jé 1: 6-8)*

¹⁴ Cêgê menba, Jêsu si sa bay tôri ka môj kibi pôn hen kirîna bay mô om emê menba, Jêsu nayji wôsa bô dengelé woji men, wô wo bay bi bôrji sa kwôlê wo ðîné ka uwôjni tô jê sé kampê hen na ré a men. ¹⁵ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Erênge naŋ sa iyére iyére sa terare a nà aŋ ken uwôl béré Kwôlo Dôri bîj gawrê kêm. ¹⁶ Kwôni wo bi bôri sa Kwôlo Dôri bi wo hen a men, li batêm a men ná, a upé gelê. Nîjba, kwôni bi bôri sara ré na kwôlê a ðeré sari. ¹⁷ Geléngge aŋgaŋ giŋê ka a upé ðîné ka bi bôrji sa Kwôlo Dôri a a nà: naŋ henen ná, bay a dagê tunu to habîj men, bay iyêlê kibi kwôlê wo ðaŋné a men. ¹⁸ Hena bay ré ðu kalaw naŋ kôbriji ley, yiŋi hana wo naŋ a men kôba, ani kani a liji ré. Hena bay ré uwôl kôbriji sa bay ômpare a ná, bay a berarê.»

Jêsu hô derômaraj a

(Lk 24: 50-53, Jê lê bay jê 1: 9-11)

¹⁹ Kelma Jêsu kirîna ôbi kôlîj bay tôri hen iyôn menba, Emen ayri ôriŋ ta derômaraj a aŋ ôbi ô merê sa kôbri woŋ gusurô. ²⁰ Menba, bay tôri ôrji ulê béré naŋ kirîj kêm. Kelma li naŋ ci aŋ ôbi bi bay li aŋgaŋ giŋê bîj tô kwôlê wo bay kôl hen mega wo ré na tu kwôlê.]

DERÉ KIBI KWÔLÊ

[Menba, Mari to Magdala men, Mari toŋ yo Jak men, naŋ Salomé a men, ôrji lew ô kôlîj Piyêr naŋ megêri kwôlê wo kema mana wo ré kelaji hen. Cêgeri wori menba, Jêsu naŋ yiri jêji si tô emen men, si kini kurîpare tare a men, ulê béré kwôlo yi naŋ jengêri hen men, kwo a mênîj né hen men, kwo kwôni a uwôjîj gelé wo naŋ kwini hen a men hen.]

Kwôlo Dôri wo Emen wo Luk kôl kwôli bô magtubu tori a

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen

Mega wo Matiyé lij Kwôlo Dôri wori hen iyôŋ na, Kwôlo Dôri wo Luk li bô magtubu tori a hen na, ôbi li môŋ Mark na lij kwori hen iyôŋ. Kwôlo ôbi li bô magtubu tori hende to hen a na:

1. Ôbi kôl na kwôli Ja ôbi lê batêm mega wo ré na ôbi kelê kwôli sa wo Jésus (3: 1-20) men, batêm to Jésus li men, lamê wo ôbi bare lamni a men (3: 21 - 4: 13).
2. Ôbi kôl kwôli derê kwôlê wo Jésus dô Galilé men, beraré wo ôbi berare bijné a men (4: 14 - 9: 50).
3. Ôbi kôl na kwôli kergare to Jésus hena Galilé ô Jérusalêm a hen (9: 51 - 19: 28). Nijnba, Luk hô kôl kwôlo ðangi gaŋ sa kwo Mark na kôl nijn hen. Kwôlo ôbi kôl ôbi a na: Gawra wo Samari woŋ ôbi bô derê men, ôbi uné woŋ ôbi galé hen men, kema gawra wo ge kay aŋ bay hô uwopni hen men, erê wo Jésus ô iyé si Mart naŋ Mari a a men.
4. Ôbi kôl na kwôlê yê wo bay yê Jésus Jérusalêm a (19: 29 - 21: 38).
5. Na kwôli gerpé gusijn to Jésus naŋ kwôli temayri (Sapitre 22-23).
6. Ôbi duu kibi magtubu tori hende to hen naŋ kwôli wulê woŋ Pak (Sapitre 24) kirija Jésus sijn sa bay tôri ka wôô ka ô wô erê Emayus hen pa dema ré sa kôl kwôli ayê wo Emen ay Jésus hôrij derômaran a tô.

Sapitre 1: 1-4 na, Luk kôl kwôli kwôni wo ôbi li magtubu hende to hen biri hen men, kwôli soderé wo ôbi soderé magtubu tôri hende to hen a men. Bô magtubu Kwôlo Dôri hende to ôbi li hen na, ôbi kôl kwôli tô môŋ wo Jésus naŋ kwo Ja ôbi lê batêm (Sapitre 1-2). Na ya hen a ôbi ré kôl kwôli sé wo *mana wo derômaran a si sa Mari a men, kwôli yê Ja ôbi lê batêm men, yê Jésus naŋ ayê wo bay abê gamgé ay kibri hen naŋ kurôŋ wo Mari kebe hen men, kwôli Jakari men, kwôli Siméjôn a men. Men, Luk kôl wo Jésus ré na Emen men, ré na tô môŋ wo *Israyél men, kwôli anga saari li bijn bijné ka sa terare a na a men. Luk kôl kwôli geyé wo Emen gey bijné ka bay bôrji môŋ ani ré hen men, ka bay tôrjéji hen men, yébé men, bay nimré men, bijné ka na Jubné ré hen a men. Men kwôli jé wo dami wo Tini Emen li men, yi derê men, heramê men, uwôlê Emen a men wo Kwôlo Dôri bi wo hen bijn bijné hen.

Perê bay lê magtubu ka pôrbu ka gengijn sa Kwôlo Dôri hen na, na Luk a dé yiri yi bijné ka na Jubné ré hen a daman. Mega wo bay hôn hara wo Jubné ré hen iyôŋ na, ôbi mase wô derê tô anga bay hôn né hen sélé biji. Kwona nabay ka kemnéŋ na, na Kwôlo Dôri wo hónijn dô. Men, hena nana dêŋse dô ba, naa sé sa ôbi gôlij naŋ gawré kêmen hen a men.

Luk kôl kwôli anga ré liri ana ðiré ða lij magtubu hende to hen

¹ Damí wupé Téwpil, mega wo bijné kwône na li magtubu kôlij kwôli anga li sa iyére toni a hen men, ² bay kôl kwôli are bay ka hen têt têt mega wo kaman ka tumô ka na gel naŋ tirji aŋ bay yi bay ulê béré kwôlê bi wo hen iyôŋ men hen. ³ Na ôbi á, nôbi kôba, kirija en kôbe tô are bay ka bay

na kôl kwôliji hen ayin tôri tô hanêrji a weŋ hen na, dami wunê Téwpil, ⁴ en gey bi ené lê magtubu dôrem kwôliji bi jeré hôn mega wo kwôli are bay ka kêm ka na ju toy hen na, ré na kwôlê woŋ tiri, dîba benayri ré naŋ.

Béré kwôli yê Ja ôbi lij bijné batêm

⁵ Kirija *Hérôd a nà ná kelma wo Judé hen na, ôbi bê kwôbe wo bay uwôgeri Jakari hen mô ya, ôbi na gwogelê jé wo ca ba nà ná Abiya a nà ná ôbi sari hen. Tamni Elijabêt na tô môŋ wo Arôn wo na *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe hen. ⁶ Bay wôô bem na bijné kaŋ derôre tumô Emen a men, bay li tôô to Kelma kêm men, bay bi kwôlê sara a men naŋ tô geréri. ⁷ Nijba, bay ôriŋ naŋ kamrê ré wôsa Elijabêt yê wore naŋ. Aŋ haw hen bay kôba haal nij men.

⁸ Sa to pônî a ná, Jakari ô wô lê jé wo bay bê kwôbe tumô Emen a wôsa na wulê woji. ⁹ Mega wo bay lêrê gaŋ gaŋ hen iyôn na, bay dô Jakari naŋ jalatirê bi ré ô uwoyé gindiriw bô ira kirij ka yi naŋ jengêrji ka gengij sa Kelma hen. ¹⁰ Kwônê bijné uwôl Emen nô tay uwoyé gindiriw bi wo hen a. ¹¹ Kirij bay ka hen na, mana wo Kelma si sa Jakari kini uwoyé gindiriw bi wo hen a aŋ dëbu si sa kôbi gusurô. ¹² Kirija Jakari gel mana wo Kelma hen iyôn menba, tini ge kay men, harê kôba liri damaŋ a men. ¹³ Nijba, *mana wo Kelma bi wo hen kôli iyôn ba: «Hare ré, Jakari, wôsa Emen toy uwôlê wom. Tamnem Elijabêt a yêm kema iba aŋ já uwôgeri Ja. ¹⁴ Já uné yi derê damaŋ men, bijné kwône a lê yi derê wô sa yêri a men. ¹⁵ Wôsa ôbi a yé gawra wo dami tumô Kelma men, ôbi a yê care to bay li naŋ yê tijaďor hen né men, aŋga maŋ ka ďaŋgi kani ré a men, aŋ Tunu toŋ hendi bô bôré a wunê bôri ayin tôri kirija ôbi baŋ bô yori a tô. ¹⁶ Ôbi a herap naŋ kam *Israyêl kwône bijné Kelma Emen woji. ¹⁷ Men, ôbi a yé ôbi ulê béré wo Kelma naŋ Tini Emen to *Eli na ôriŋ hen men, naŋ néé wo ôbi na ôriŋ hen a men, wô lê bi balê kamrê kaŋ impê ré gey kamniji men, derê tumô bay narê kwôlê bi bay ré erem kwôlê woŋ derôre aŋ ré yij gawrê ka ôbi bu sa têrji wô sa wo Kelma hen men.»

¹⁸ Jakari kôlij *mana wo derômaraj a iyôn ba: «Na ba na henê na iyeŋ pôn mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri ba? Wôsa ena kwo iyêri nij men, tannen kôba haal nij a men.» ¹⁹ Mana wo derômaraj a uwôli sara iyôn ba: «Ena Gabriyêl wo dëbu tumô Emen. Ôbi a joon bi ené iyêlem men, ené kôlem kwôli Kwôlo Dôri bi wo hen. ²⁰ Mega wo ju bi bôm sa kwôlê wo en kôlem a hen né bi wo wulêri nêmba ariri a lij hen na, já iyêlê kwôlê ré kwôy jêp wulê are bay ka hen a lij.»

²¹ Kirija Jakari ba bô ira tô menba, bijné gemni nô aŋ bay sun wo ôbi ré yo gaŋ kirij ka yi naŋ jengêrji a. ²² Kirija ôbi so nô na, ôbi nêmba iyêlêji kwôlê wôni ré menba, bay hôn mega wo pelar ré jerari kirij ka yi naŋ jengêrji a hen, ôbi liji kôbri mera aŋ mô meneŋ.

²³ Kirija wulê jé bê kwôbe wori kô nij na, ôbi hô ij hari nij. ²⁴ Cêgeri wori menba, Elijabêt yi kwoo, menba, hende uwôbe kwôy li geserê bay, aŋ kôl iyôn ba: ²⁵ «Gelêŋge, aŋga Kelma li ben wulê wo ôbi uwôlij tiri san a aŋ aŋga na yén tayre tu bijné hen na, ôbi dôren kibi a nij.»

Béré kwôli yê Jêsu

²⁶ Geserê jii cêgi kwôli kwooy Ja ôbi lê batêm a menba, Emen jé mana wori wo bay uwôgeri Gabriyêl hen Najarêt a bô emê wo Galilé. ²⁷ Ligi

môni temale to bay môpne bijn Josêp wo na kuŋga kelma Dabid hen. Môni temale hende to hen hene na Mari. ²⁸ Mana wo derômaran̄ a ô iyé Mari a an̄ kôle iyôn̄ ba: «En lêrê dosé, mini to Emen li dô nan̄ mu hen, Kelma baa nan̄ mu.»

²⁹ Kirij̄na Mari toy hen iyôn̄ menba, tuunu ge kay an̄ hende erem iyôn̄ ba dosé to na ba bôre ré na iyeŋ ba? ³⁰ Menba, *mana wo derômaran̄ a kôle iyôn̄ ba: «Hare ré Mari, Emen genge lê derê nan̄ mu. ³¹ Mu toy, ma yé kwoo an̄ ma yê kema iba an̄ ma uwôgiri Jêsu. ³² Ôbi a yé kwôni wo dami men, bay a uwôgiri Kema Emen woŋ ôbi gôliŋ sa are kêmen hen men, Kelma Emen a biri merê sa gagay kenare to môyri Dabid a men. ³³ Ôbi a merê sa tô môp wo Jakwôb a yôd an̄ emê iyére tori a kerê ré kwôy.» ³⁴ Mari kôliŋ mana wo derômaran̄ a iyôn̄ ba: «En yij̄ nan̄ iba wôni ré menba, na yé kwoo na iyeŋ ba?» ³⁵ Menba, mana wo derômaran̄ a uwôle sara iyôn̄ ba: «Tunu toŋ hendi bô bôrê a herbé sarê an̄ néé wo Emen woŋ ôbi gôliŋ sa are kêmen hen a têlê sarê nan̄ tunuru. Na ôbi á, kema wo ré yêŋ hen ré yij̄ nan̄ jeŋgêri hen men, bay a uwôgiri Kema Emen a men. ³⁶ Eljabêŋ toŋ gôbrerê hen kôba yi kwori kema iba nan̄ halêre hen li geserê jii nij̄, hende to bay na kôl yê wore ré nan̄ bi. ³⁷ Wôsa ani gôliŋ Emen né.»

³⁸ Menba, Mari kôl iyôn̄ ba: «Ena hende jé to Kelma. Bi are bay ka hen yi mega wo ju kôliŋ hen iyôn̄.»

Menba, mana wo derômaran̄ a ðure an̄ ô.

Mari ô gelé Eljabêŋ

³⁹ Sem cêgê menba, Mari hena kerêd ô lew môni iyére to bô emê wo Juda to keram yi ya gan̄ hen. ⁴⁰ Hende si bô iyé Jakari a an̄ liŋ Eljabêŋ dosé. ⁴¹ Kirij̄na Eljabêŋ toy dosé to Mari lere hen menba, kema wo bôre a hen li yiri menba, Tunu toŋ hendi bô bôrê wôn bôre ta. ⁴² Hende jô gura wo dami an̄ kôl iyôn̄ ba: «Terê kibi wo Emen yi sarê gôliŋ kwo yébé kêmen men, terê kibi wo Emen yi sa kema wo yi bôrê a hen a men. ⁴³ Yo Kelma wupê, eni to na a merê era kwôy sa gelen hen ba? ⁴⁴ Wôsa kirij̄na en toy dosé menba, kema wo yi bôn a hen li yiri liŋ yi derê. ⁴⁵ Yi derê yi wô sa to bi bôre sa kwôlo hende na toy a kibi mana wo Kelma an̄ hôn mega wo ariri a liŋ hen.»

Kurôn̄ wo Mari kebe

⁴⁶ Menba, Mari kôl iyôn̄ ba:

«En kebe kurôn̄ nan̄ yi derê ayij̄ kibi dampare to Kelma.

⁴⁷ En sê perê sa kibi Emen woŋ ôbi gôliŋ nan̄ en.

⁴⁸ Bi wo ena hendi jé tori to ena ani ré hen kôba ôbi ði tiri san a. Na tiri, tô yé ðipé kêmen a kelê kwôy kwôy wo yi derê ré yi wô san.

⁴⁹ Wôsa kwo néeri gôliŋ sa are kêmen hen li an̄ga dami wô san.

Hini yi nan̄ jeŋgêri.

⁵⁰ Bô derê wori yi wô sa ka hareri a hen nan̄ tô môp môp.

⁵¹ Ôbi eraŋ nan̄ néé wori an̄ userij̄ ðipé ka ôrij̄ nan̄ ermé woŋ uwôyrê yi hen.

⁵² Ôbi dage bay néé ka tôŋ na sa gagay kenare toji a an̄ henan̄ nan̄ ka bay bôrji môp ani ré hen taa.

⁵³ Ôbi bijn ka kurôn̄ liji hen ari upé kwôy nêmi men, bay upé ba ôbi tô ari upé kaji bay ka hen an̄ an̄ dageji kôbriji seŋge men.

54 Ôbi era sa li nañ bijné ka Israyêl ka na manê kari hen wôsa ôbi gôrbijn sa bô derê wo ôbi na li nañ *Abraham hen né men, 55 kwôy kemnêñ kôba, ôbi li nañ kwôñgêri mega wo ôbi na ayiñ tôri bijn môñêrna hen iyôñ.» 56 Mari mô iyé Elijabêt a kwôy geserê subu dema ré hô iñ tô.

Yê Ja ôbi lê batêm nañ walê keñ wori

57 Wulê wo Elijabêt a yêñ nêmen menba, hende yê kema iba. 58 Bay kware nañ balêre toy wo Kelma ré li dô nañ tu hen iyôñ na, bay kôba li yi derê nañ tu men. 59 Wulê jurgem cêgi yê Ja ôbi lê batêm a menba, bay ôriñ nañ dî ciré erê walêri keñ men, bay gey uwôgiri Jakari mega hini ibari iyôñ men. 60 Nijba, yori kôl iyôñ ba: «Eñ eñ, bay ré uwôgeri Ja dî.» 61 Menba, bay kôle iyôñ ba kwôni woñ gôbrerê wo hini ôm iyôñ ba nañ. 62 Bay liñ Jakari kôbriji na ba ôbi ré gey uwôgiri iyeñ ba? 63 Ôbi engere are dîrê dîñ are añ dî iyôñ ba: «Hini na Ja.» Menba, bay kêm tiniñ ge kay. 64 Kirij bay ka hen menba, kibri nañ kôli beserij añ ôbi iyêl kwôlê uwôliñ hini emê sa Emen a. 65 Kirij bay ka hen na, harê li bijné kêm ka mô kwa kwa hen men, ka merê sa kam iyére to sa iyé Judé to keram yi ya gañ hen a men na, kôl kwôli are bay ka hen. 66 Bijné kêm ka toy kwôli are bay ka hen na, ðu bôrji a añ bay namniñ iyôñ ba: «Kema bi wo hen a yé iyeñ?»

Na tiri kôbi Kelma na sari a.

Kurôñ wo Jakari kebe gengij sa aña ré era hen

67 Tunu na wôn bô Jakari iba kema bi wo hen añ na kôliñ bijné kwôlo Emen na kôl hen kôl iyôñ ba:

68 «Heramê yi gengij sa Kelma wo na Emen wo Israyêl, wôsa ôbi era sa li nañ bijné kari a men, ôbi dôrji kôbi bay bareji a a men,

69 ôbi soñ nañ ôbi néé woñ ôbi gôliñ nañ na perê kwôñgê mana wori kelma Dabid a.

70 Na hen iyôñ a ôbi na ré kôl ca tumô nañ bay kibri ka na yi jengêrji hen.

71 Mega wo ôbi dîrê derêna kôbi bay barena men, kôbi bijné kêm ka tôrjêna hen a men.

72 Ôbi gel bô derê wori wo sa môñêrna men, hô erem sa tôô toñ bijnare to yi nañ jengêre to ôbi na ay hen men,

73 sa tôri to ôbi na ay bijné *Abraham ibarna,

74 dîrê derêna kôbi bay barena añ nana tibri nañ harê ré nij

75 men, bi nana yij nañ jengêrna men,

nana yij kañ derôre a men kwôy wo nana bañ sa terare a na tô hen.

76 Añ jôbi kema na,

bay a uwôgem *ôbi kibi Emen woñ ôbi gôliñ sa are kêm hen wôsa já erê tumô Kelma a wô ñanê gerê wori

77 men, bi bijné kari ré hôn dîrê sa gôliñ nañ ci añ dîrê dîñ bôri jal sa têriñ toji a.

78 Emen wona na ôbi berê tu ña wo dami men, na ôbi bô derê wo dami a men.

Na hen iyôñ aña, ôbi réé bé kirij ka perañgi ka hena derômarañ a gelij mega tare to aya hen iyôñ perañge kirij sarna.

79 Añ kirij ka perañgi bay ka hen na, perañge si sa bijné ka mô dilemne a hen men,

ka mô tini temare a hen a men hen
wô derê tumôrji ôriņ naį ci tô gerê bô jalê a.»

Manare to Ja ôbi lê batêm

⁸⁰ Kema bi wo hen kwori ba, ôbi a đebé men, suriyare uwôgeri a men. Aį kirija tiri melên niį menba, ôbi a erê merê derô gwôlê kwôy wulê wo ôbi a geliņ yiri tumô *Israyêl a.

2

Yê Jêsu

(Mt 1: 18-25)

¹ Wulê bi wo hen na, kelma wo dami *Sésar Ogust ay tôô bay ré dênse biņé ka sa terare a nà kêm ka bô emê wori a hen. ² Tôô to tumô toį denşê biņé hende to hen na, na bô elê wo Kirinus kelma wo Sésar Ogust na điri ôm sa iyê Siri hen. ³ Biņé kêm ô đé hiniį i ba tô môm wori a, wori a. ⁴ Na hen iyôn a Josêp kôba ré hena Najarêt bô emê wo Galilé aį hera Bêtelêhêm sa iyê kelma Dabid a bô emê wo Judé wôsa balêri naį tô môm wori na kwo kelma Dabid. ⁵ Ôbi ô wô đé hini naį tamni Mari. Hende yi kwoo a men. ⁶ Sa hende to bay môriņ Bêtelêhêm a wô điį hiniį hen na, sa yê wo Mari nêm a men. ⁷ Menba, hende yê kema woį kalmare bi wo hen aį lêgeriri naį bargay uwôli sa kirij ka bay biņ lari emê ya hen wôsa kirij ka bay ré yiį naį bô iyêy kergê.

Mana wo derômarai si sa bay gemé gangê a

⁸ Bô nono sa iyêre hende to hen a na, bay abê gangê môriį nono gem gangê kaji bô yoyre a. ⁹ Menba, mana wo Kelma si sarji a aį kirij ka peraiį ka Kelma peraiį kirij sarji a menba, kirij bay ka hen na, harê liį damaį. ¹⁰ Menba, *mana wo Kelma bi wo hen kôlji iyôn ba: «Harênge né wôsa en era na wô kelênge Kwôlo Dôri wo a yé yi yé wo dami wo biņé kêm hen. ¹¹ Kemnêį bay yênge sa iyê kelma Dabid a ôbi gôliį naį ken ôbi a na *Krist wo Emen na dôri men, na Kelma a men hen. ¹² Anğa a gelênge ré na kema bi wo hen a ré nà a nà: ka uné kema wo bay yêri haw aį lêgeriį naį bargay uwôliį kirij ka bay biņ lari emê ya hen.» ¹³ Kirij bay ka hen na, kwônê *manê ka derômarai a soji đebiji kwa kwo tumô hen aį kibji kurôn aįį kibi Emen kôl iyôn ba: ¹⁴ «Hini emê yi derômarai a ta mereg wô sa Emen men, bô jalê yi sa terare a nà, wô sa kibi biņé ka ôbi li dô naį ci hen men.»

Bay gemé gangê ôriį Bêtelêhêm a

¹⁵ Kirija manê ka derômarai a bay ka hen điji aį aį belji hô ta niį menba, bay gemé gangê kôl iyôn ba: «Na erênge kwôy Bêtelêhêm a ô gelênge are bay ka li are ka Kelma kelêna kwôliį hen.» ¹⁶ Bay iyêlbeji ô menba, uwôņji Mari naį Josêp men kema wo đé bi wo hen, yi a sa kirij ka bay biņ lari emê ya hen. ¹⁷ Kirij ka bay gili hen iyôn niį menba, bay dô kwôlo ciré toya gengiį sa kema bi wo hen hen. ¹⁸ Menba, biņé kêm ka toy kwôlo bay gemé gangê dô hen na, tiniį ge kay kêm. ¹⁹ Kwo Mari ba hende gem kwôlê bi wo kêm hen bôre a aį woge wô henê bôri. ²⁰ Menba, bay abê gangê belji hô iį naį kebé kurôn ayê kibi naį heramê Emen wô kwôli anğa ciré toy men, ciré gel a men hen wô wo ré biņ naį kwôlo *mana wo derômarai a na ré kôlji hen.

Bay dī hini Jésu

²¹ Wulê jurgem cêgi yêri a menba, kirija sa waliṅ kema bi wo hen keṅ nêṃ menba, bay uwôgeri Jésu mega wo mana wo derômaranṅ a na uwôgijni pa dema bay na ré yiṅ kwoyri tô hen iyôṅ.

Bay ôrijṅ naṅ Jésu iyéy Emen a

²² Kirija wulê wo si Josêp naṅ Mari ré lôṅijṅ yirji nêṃ mega wo tôô to *Moyis na kôlijṅ hen iyôṅ menba, bay ôrijṅ naṅ Jésu Jérusalêm a ciré eré gelijṅ Kelma*. ²³ Mega wo lip bô magtubu tôô to Kelma kôl iyôṅ ba: «Kema iba wo yôṅ yôṅ wo na yê kalmare na, a yé gay bijṅ Kelma» ²⁴ men, wô bijṅ kwôbe mega wo tôô to Kelma kôlijṅ iyôṅ ba ré na «bijjalo wôô réba kam derare ré na wôô men hen.»

Kwôlo Siméjôn kôl gengijṅ sa Jésu

²⁵ Kirijṅ bay ka hen na, gawra wo pôni mô Jérusalêm a ya hini na Siméjôn. Na kwôni woṅ derôre men, li tôô Emen dô a men. Ôbi mô gem bi diré gelé kwo ré gôlijṅ naṅ *Israyêl hen aṅ Tunu toṅ hendi bô bôre ba naṅ dī. ²⁶ Tunu toṅ hendi bô bôre kôli ôbi ré ma ré kwôy wo ôbi ré gelijṅ Krist wo Kelma Emen dôri aṅ jori hen. ²⁷ Tunu toṅ hendi bô bôre jubu tô dôri menba, ôbi era bô *iyéy Emen a menba, kirija balé Jésu eraṅ naṅ dī ciré lijṅ gengijṅ sari aṅṅa tôô kôl ré lijṅ hen menba, ²⁸ ôbi ayri kabrêri a aṅ ay kibi Emen kôl iyôṅ ba:

²⁹ «Haw hen Kelma dī mana wom ô naṅ bô jalê hari niṅ wôsa ju li tôṃ to na ju ay hen niṅ,

³⁰ wôsa en gel gelé wom bi naṅ tun niṅ.

³¹ Gelé bi wo na ju fu sa têeri tu bijné a kêm hen.

³² Ôbi na kirijṅ ka perangi ka a lê aṅ bijné ka sa terare a na kêm ka na Jubjê ré hen a hônem men, ôbi a yé hini emé wo Israyêl bijné kari a men.»

³³ Kirijṅ bay ka hen na, balé kema na tiniṅi ge kay sa kwôlo Siméjôn kôl gengijṅ sari hen. ³⁴ Siméjôn tô kibri sarji a aṅ kôlijṅ Mari yo kema na iyôṅ ba: «Sa kibi kema bi wo Emen dôri hen na, bijné kwône Israyêl a a herijṅ men, ka a hena ta. Ôbi a yé aṅṅaṅ gelé ka Emen ka bijné a kapê. ³⁵ Na ôbi a lê bi ermé wo uwôbe bô bijné hen réé hônijṅ. Kworé mini Mari ba, ma gelijṅ gusijṅ môṅ yebere a réé wayê kabrêre iyôṅ.»

Kwôlo gengijṅ sa hendi kibi Emen to bay uwôgere Aan hen

³⁶ Kirijṅ bay ka hen na, hendi kibi Emen to pôni hene na Aan mô ya, hende na môni Panuwêl wo tô yê wo Asêr. Hende na iyore to haal gaṅ niṅ. Hende na gô iyére elê jurgem naṅ kurôre woṅ ôbi biyêre. ³⁷ Menba, hende mô mamare aṅ elêre na, tôre marge kibi pôrbu. Hende ba eré bô iyéy Emen a sa pôṅ né kwôy yoyre naṅ tu tare men, hende tebe Emen men, jôrijṅ bôre kurôṅ men, uwôli a men. ³⁸ Hende sa ya têt kirija balé Jésu eraṅ naṅ dī wô gelijṅ Emen hen menba, hende lijṅ Emen dosé aṅ dô kwôli kema bi wo hen bijṅ bijné kêm ka mô gem wo Emen né dô Jérusalêm kôbi Rômêjê a hen.

Jésu naṅ balêri belji hô Najarêt a

* 2:22 2: 22 Na lôpê yi wô sélijṅ tumô Emen a.

³⁹ Kirijna Jésu nap balêri liji tôô to Kelma hende to hen kô nij menba, bay belji hô sa iyérji a Najarêt a bô emê wo Galilé. ⁴⁰ Jésu debu men, ibéri gese men, tu melênê wôn bôri men, bô derê wo Emen baa nap dî a men.

Jésu ô bô iyéy Emen a kirijna elêri na môj kibi wôô

⁴¹ Nap elê elê ba balê Jésu ô Jérusalêm a kwôy kwôy wô lê geserê *Pak. ⁴² Jésu elêri na môj kibi wôô nij menba, bay ôrij nap dî mega wo hara wôji kôl hen iyôn. ⁴³ Kirijna bay li geserê bi wo hen kô nij menba, balê Jésu bul hô Najarêt a menba, ôbi baa tôn Jérusalêm a menba, bay hôn né. ⁴⁴ Bay kôl yan ba ôbi ré ô apê perê bijné ka bay uwo bem hen ya ya, ap bay ô kwôy li wulê pôn geré. Menba, bay ay tô wogéri perê miljérji a men, perê balérji a a men. ⁴⁵ Nijba, bay uwôjni ré. Menba, bay wogeri kwôy hôrij Jérusalêm a. ⁴⁶ Bay wogeri hen iyôn kwôy sa subu dema bay ré ô upéri mô tôn bô iyéy Emen a perê bay gelinare bijné tôô to Emen a. Ôbi toy kwôlo bay kôl hen men, ôbi engeriji kwôlê sara men. ⁴⁷ Bijné kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen men, tu melênê wori men, kwôlo ôbi uwôlji sara hen a men na, tiniji ge kay. ⁴⁸ Kirijna balêri gili kirij bay ka hen a ná, tiniji ge kay ap yori kôli iyôn ba: «Keman, wô mi a jeré lêni anga hen iyôn ba? Nibay nap ibam nini sun kwôlem gap ap nini wogem kebij kirij.» ⁴⁹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Wô mi a kené wogen ba? Ken hôn mega wo enéé cibé tun tô anga Iban a iyôn né ba?» ⁵⁰ Nijba, bay hôn bô kwôlo ôbi kôlji hen né kwôy.

⁵¹ Ôbi bul hô nap ci Najarêt a. Men, ôbi biji kwôlê sa are kêm a a men. Yori gem are bay ka kêm hen bôre a dô. ⁵² Jésu debu men, tu melênê wori kôba erê tumô tumô men, ôbi dé tu Emen men, tu gawrê a men.

3

Ja ôbi lij bijné batêm, ôbi derê kwôli Emen

¹ Bô elê môj kibi bay wo emê iyére to Tibêr *Sésar kelma wo dami wo Rômêpê hen na, Pos *Pilata wo Sésar na dîri ôm iyére to Judé men, *Hérôd na na kelma sa terare to Galilé men, yêni Pilip na na kelma sa terare to Ituré men, to Trakwonitid a men, Lisaniya na na kelma sa terare to Abilên a a men. ² Si Aan nap Kayib ná damné ka damné kap bay bê kwôbe. Bô elê bi wo hen a ná, Emen bijn Ja kema Jakari kwôli a kibri a derô gwôlê. ³ Menba, Ja hena ô gôr sa iyére kêm to yi têm têm kibi cér wo Jurdê hen. Ap kôl iyôn ba: «Belênge cêgernge bijn têrij ap ken li batêm ap bi Emen né dîj bôri jalê sa têrij tonje a.» ⁴ Ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl bô magtubu tori a hen ré ô ya têt têt hen. Ôbi na kôl iyôn ba: «Bay toy tôô kwôni wo uwôl gura derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanênge geré wo Kelma men,
nanênge kam geré kari bi ô derôre a men.

⁵ Tu dógé kêm a ligij men,
keram nap sa gôserew a hera némij nap sa terare men,
geré wo kwônji a yé derôre men,
geré wo yi jerew ba nanij némij a men.

⁶ Ap bijné kêm a gelé gelé wo Emen bijn bijné hen.» »

⁷ Ja kôlij kwônê bijné ka era bi ôbi ré liji batêm hen iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môj jênêre iyôn hen, na i a gelénge bi kené gerij uwonge wo Emen wo a era hen ba?» ⁸ Bi jé lêrenge gel wo kené bul cêgerenge bijn têtirj tonge, aji ken dî kelê «*Abraham na ibarni, Abraham na ibarni» hen baa nij, wôsa en kelénge, jerew wo yi hen na, Emen a nêmé belé lij kamrê bijn Abraham. ⁹ Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn nij aji gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba, a dij jôrij aji uwôlijj tare a.»

Jé lê wo gel hal wo kôrbi

¹⁰ Kwônê bijné engere Ja iyôn ba: «Na mi a niné lê ba?» ¹¹ Menba, ôbi uwôlijj sara iyôn ba: «Hena kwôni ré naj bargay wôô ba, bi bijn kwo ôrij né hen pôn men, kwo ôrij angari emê ba, bi bijn kwo najni hen men.» ¹² *Bay engé wôgê kôba era sa li batêm men, aji engerijji Ja iyôn ba: «Rabi, na mi a niné lê ba?» ¹³ Menba, ôbi kôljij iyôn ba: «Wôgê bi wo bay genge hen a kené engé, dîba ken enge ani kani a sara ré.» ¹⁴ Asgarjê kôba era sa engeriri iyôn ba: «A nibay ba, niné li iyen ba?» Menba, ôbi uwôlijj sara iyôn ba: «Engéngé gursu kôbi kwôni a naj kabrê iyêré ré men, piyénge kwôlê dîj kwôni sari a wô uwôlijj gursu toni ré a men. Nijba, ken cebe turjge a sa sa kôbrengge wo bay têbênge hen mera.»

¹⁵ Bijné mô gem aji i ba erem bôri a kôl iyôn ba: «Ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen ba?» ¹⁶ Menba, Ja uwôlijj sara kêm kôl iyôn ba: «Nôbi ba, en lénge batêm na naj kam, nijba, ôbi wo era hen na, na kwo nééri dê kujé aji en nêmbeseré ganji garbê kaj téri ré. Ôbi a lénge batêm naj Tunu toj hendi bô bôré men, naj tare a men. ¹⁷ Ôbi su gwore toj péé kaw kôbri a wô labij kirij kaj péé kaw kari ya, aji a pera kaw kari eraj bê a bô béer a. Kurmérji ba, ôbi a uwoyé aji bô tare to enge barij né yôd hen.» ¹⁸ Na hen iyôn men, naj gelé kwôlo danja a men, a Ja ré uwôlijj béré Kwôlo Dôri bijn bijné. ¹⁹ Men, ôbi na nay kelma Hérôd wô *Hérodijad toj tami yêni to ôbi na enge hen men, wô anga habij kêm ka ôbi li hen a men. ²⁰ Wôsa nôm a sa têtirj tori hende to kêm hen na, Hérôd bi bay su Ja uwôli danja a a sônj.

Batêm to bay lij Jésu

²¹ Kirija Ja na lij bijné kwône batêm hen na, Jésu kôba li batêm men. Ôbi uwôl Emen menba, kirij bay ka hen, derômaraj bôlijj, ²² aji Tunu toj hendi bô bôré herbo mega derare iyôn sari a aji tô kwôni hena derômaraj a kôl iyôn ba: «Ju na Keman, en purem damaj men, en li yi deré wô sam damaj a men.»

Tô môj wo Jésu

²³ Kirija Jésu ayij tô lê jé wori hen na, elêri na tôre subu ley. Bijné kêm erem wo ôbi ré na kema Josêp wo tô môj wori a na hen: Josêp woji kema Éli, ²⁴ kema Matat, kema Lébi, kema Mêlki, kema Iyanay, kema Josêp, ²⁵ kema Matatijay, kema Amôs, kema Nayum, kema Êsli, kema Nagay, ²⁶ kema Maat, kema Matatijay, kema Séméyinj, kema Iyôsêk, kema Iyôda, ²⁷ kema Iyôwanan, kema Résa, kema Jorobabêl, kema Salatiyêl, kema Néri, ²⁸ kema Mêlki, kema Adi, kema Kwosam, kema Êlmadam, kema Er, ²⁹ kema Jésu, kema Eliyêsêr, kema Iyôrim, kema Matat, kema Lébi, ³⁰ kema Siméjôn, kema Juda, kema Josêp, kema Iyônjam, kema Eliyakim, ³¹ kema

Méléya, kema Ména, kema Matata, kema Natan, kema Dabid, ³² kema Jesé, kema Obêd, kema Bohoj, kema Sala, kema Nasôn, ³³ kema Aminadab, kema Admin, kema Arni, kema Esrôm, kema Parês, kema Juda, ³⁴ kema Jakwôb, kema Isak, kema Abraham, kema Tara, kema Nakôr, ³⁵ kema Séruk, kema Rago, kema Palêk, kema Ebêr, kema Sala, ³⁶ kema Kaynam, kema Arpasad, kema Sêm, kema Nowé, kema Lamêk, ³⁷ kema Matusala, kema Ênôk, kema Iyarêt, Maléléyé, kema Kaynam, ³⁸ kema Enôs, kema Sêt, kema Adam, kema Emen.

4

Jésu gôlij sa angan sélé

¹ Tunu wôn bô Jésu menba, ôbi hena kibi cér wo Jurdê a bulo hera. Hende ôrij nap dî derô gwôlê. ² Sidan séli wulê tôre pôrbu, wulê bi wo hen na, ôbi ôm ani ré kwôy aji kirija wulê bi wo tôre pôrbu hen kô nij, menba, kurônj liri. ³ Kirij bay ka hen na, Sidan kôlij Jésu iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba, ju kôlij jere wo yi hen ré belij kwô.» ⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na kwô mera a gawra ré emê gôlij né.» »

⁵ Menba, Sidan ôrij nap dî sa keram a ta aji turna to nana kôlij na menba, ôbi gili emê iyére to sa terare a nà kêm. ⁶ Aji kôli iyôn ba: «Na bem néé wo emê iyére hende to hen nap hini emê wo yi ya hen wôsa bay na ben na nôbi aji na bij kwôni wo bôn gey. ⁷ Iyôn ba, hena jeré jubu gubam tumôn a ba, na bem kêm.» ⁸ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma wo Emen wom pôn nêj hari a jeré jebê gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.» »

⁹ Menba, Sidan hô ôrij dî Jérusalêm a aji ayri dîri ta yej sa *iyéy Emen a aji kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju deraj kurij tôj na gelé, ¹⁰ wôsa na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi a ayé tôô bij *manê ka derômaraj a gengij sam bi bay ré sa gemem» ¹¹ men, «Bay a ayem kôbriji a bi têm ré di keram wôni ré.» » ¹² Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma Emen wom na, já séléri ré.» » ¹³ Kirija gwosore to dîré sélij Jésu nap nij menba, Sidan dô yiri yi Jésu a kwôy gemij wulê wo dangi.

Jésu ay tô je wori sa terare to Galilé a

¹⁴ Jésu bulo hera Galilé nap néé wo Tunu aji hini emê wori ôm gôrij kirij kêm sa ira. ¹⁵ Ôbi gelij biné are bô *iyéy dapare a nap sa iyére iyére aji bay kêm ay kibri.

Biné ka Najarêt kap Jésu

¹⁶ Jésu hera Najarêt kirij ka ôbi na iyêrij ya hen, menba, mega wo ôbi lêrê gan gan hen iyôn na, ôbi ô bô iyéy dapare a nap sa *sa merê ta aji hena ta wô dênje magtubu tôô to Emen. ¹⁷ Bay biri magtubu to lêgerij to *Esay *ôbi kibi Emen, kirija ôbi bôl menba, uwoj kirij ka bay na li kôl iyôn ba: ¹⁸ «Tini Kelma yi san a wôsa ôbi a dôren bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri bij bay nimré men, wô kôlij dangayné kwôli bêreji ta men, kôlij bay tu tij ré geléji kirij hôrij men, ka bay gelij tirji gusij hen kôba

kwôli derêji bô gusij men, ¹⁹ ulê béré kwôli elê wop bô derê wo Kelma bij gawré hen a men.» ²⁰ Jésus légere magtubu hende to hen ta an bij ôbi jé wo pôni an mô tòn ðiné kêm ka bô iyéy dapare a hen na, tirji yi sari a. ²¹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kemnêŋ na, kwôlê bi wo en dênse an ken toy hen na, ariri lij béŋge niŋ.» ²² ðiné kêm ka mô ya hen na, kôl kwôli dô men, tiniŋi ge kay sa kwôli bô derê wo ôbi kôlji hen an bay kôl iyôn ba: «Ôbi na kema Josêp ré ba?» ²³ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En hôn kena kôlen gwosoy kwôlo kôl iyôn ba: <Dôktôr berare yem pa dem.> Ka kelê iyôn ba: <Bay kelêni kwôli anŋa ju li Kapêrnayôm a. A iyôn ba, ju li sa iyére tom a hen iyôn men.> » ²⁴ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a enê kelêŋge hen, kwôni wo na ôbi kibi Emen na, sa iyére tori a na, bay a geyé kwôlê wori ré. ²⁵ Na tu kwôlê a enê ena kelêŋge hen, yébé kaŋ mamê na kwône sa iyé *Israyêl bô wulê *Eli a. Bô elê bi wo hen a na, emen uwônŋe ré li elê subu naŋ geserê jii an kurôn wo dami li ðiné sa ira kêm. ²⁶ Hen iyôn hari kôba Emen jé Eli uné yébé bay ka hen né kwôy, niŋba, ôbi jéri ligi mamne to pôni to mô Sérêpta, emê iyére to Sidôn a hen dî. ²⁷ Menba, ðiné kaŋ bay *terbare na kwône sa Israyêl bô wulê wo ôbi kibi Emen Elijé a, niŋba, kwôni pôn perêrji a hen kôba berare ré, niŋba, na Nama wo Siri hen a Elijé ré berari dî.»

²⁸ Kirijna bay toy kwôlê bi wo hen iyôn na, bay kêm bô iyéy dapare bôrji tarji. ²⁹ Menba, bay hena naŋ bô tarê fu Jésus siŋ naŋ dî nô wolé sa ira an. Bay ôrij naŋ dî kwôy ta sa keram wo bay na dîŋ tô sa iyére toji ya hen bi ciré nôgêri kuré an tòn. ³⁰ Niŋba, ôbi wuŋ perêrji an ô erê wori.

Jésu dage tunu to habij bô gawra wo pôni a Kapêrnayôm a

³¹ Jésus ô Kapêrnayôm a to na iyére to danŋi sa terare to Galilé. Ôbi gelij ðiné are naŋ sa sa merê ta. ³² ðiné ka mô ya toy kwôlê kibri a hen na, tiniŋi ge kay sa derê kwôlê wori bi wo hen, wôsa ôbi iyêl mega kwôni wo ôrij naŋ tôô iyôn men, naŋ néé iyôn a men. ³³ Bô iyéy dapare hende to hen na, gawra wo pôni wo tunu to habij yi bôri a hen mô ya. Ôbi kôl naŋ tôri to dami kaŋ a ta kôl iyôn ba: ³⁴ «Wuge! ju gey na mi yirni a ba, Jésus wo Najarê? Ju era na wô mênêni ba? En hôn ju na i ba, ju na kwôni wo yi naŋ jeŋgêri gay wo Emen a jori.» ³⁵ Jésus ône kôl iyôn ba: «Wôm tòn an mu sép bô gawra bi wo hen a.» Tunu to habij hende to hen dô gawra na ku tòn perêrji a an sép bôri a niŋba, liri ani ka habij né. ³⁶ Tini ðiné kêm ge kay an bay kôlij perêrji a kôl iyôn ba: «Kwôlo na ba, na kwo yôn sôn ba? Ôbi ône tunu to habij naŋ néé menba, hende sép a men.» ³⁷ Menba, hini emê wori ôm naŋ kirij kirij kêm gôrij sa iyére to méer Kapêrnayôm ta hen.

Jésu berare bay ômpare

³⁸ Jésus hena bô iyéy dapare a era iyé Simô a. Yi mari Simô uwoy daman an hende yi tòn menba, bay uwôli ré bô tu na tore men. ³⁹ Ôbi denŋe sara an ône yi uwoyé bi wo hen, menba, hende berare an hena kerêd li anŋan emê bijji.

⁴⁰ Kirijna tare kurij niŋ menba, ðiné kêm ka ôrij naŋ bay ômpare to gay gay iyére toji a hen na, bay eraŋ naŋ ci biri. Ôbi uwôl kôbri sarji a an

berareji. ⁴¹ Tunu to habij sɛ́n bô ðijé kwône aɲ kirijna bay sɛ́n bô ðijé hen iyôn menba, bay kól kaɲ a ta iyôn ba: «Ju na Kema Emen.» Nijba, Jésu ônej bi bay ré wôm tɔ́ɲ, wôsa bay hôn wo ôbi ré na *Krist kwo Emen dôri hen.

⁴² Kirijna kirij wól menba, Jésu si ô wolé derô gwólê. Kwônê ðijé wogeri aɲ kirijna bay uwôɲni nij menba, bay gey bi ôbi ré ðebu naɲ ci wô wo ôbi ma ré erê aɲê sôn. ⁴³ Nijba, ôbi kólji iyôn ba: «Yi gengij san bi ené ô ulé béré Kwôlo Dôri wo *emê iyére to Emen sa iyére to ðaɲgi a wôsa na wô bi wo hen a, Emen né joon hen.» ⁴⁴ Aɲ ôbi ô ulé béré bô iyéy ðaɲare a sa terare to Judé.

5

Jésu tô bay tôri ka tumô cog cog (Mt 4: 18-22, Mk 1: 16-20, Ja 21: 1-11)

¹ Wulê wo pôni kirijna Jésu ðibij kibi cér wo dami wo Génésarêt a menba, ðijé nôgerij yirji si ligiri wô toyij kwôlo Emen. ² Menba, ôbi gel bato wô yi kibi cér wo dami bi wo hen na. Bay uré ka li jé bô a hen herbe tɔ́ɲ wô janê bura toji. ³ Bato bi wo wôô hen na, kwo pôni na kwo Simô. Jésu ðay mô bô aɲ kôli ôbi ré ôrij naɲ ði dé iyôn si bô cér. Menba, ôbi mô tɔ́ɲ bô bato bi wo hen a aɲ gelij kwônê ðijé Kwôlo Dôri.

⁴ Kirijna ôbi dôrij kwônê ðijé kwôlo Emen kô nij na, ôbi kôlij Simô iyôn ba: «Ôrij naɲ bato ðé iyôn a bô ðogé cér a aɲ ken bi bura tɔ́ɲge bô kam a urij.»

⁵ Simô uwôli sara iyôn ba: «*Rabi, nini ur kwôy kirij wól sarni a aɲ nini fu ani ré nijba, na jôbi a kelê hen na, na hô bê bura kam a gelé sôn.»

⁶ Kirijna bay bi bura kam a menba, bay pô kuyê wôn ðerêj aɲ yêgerê bura toji hende to hen. ⁷ Bay lij megêrji ka bô bato wo pôni a hen kôbriji ré era sa li naɲ ci men. Bay pô kuyê wôn bato bi wo wôô hen ðerêj ðerêj aɲ li wo bato ða dermij. ⁸ Kirijna Simô Piyêr gel hen iyôn na, ôbi kurij tɔ́ɲ cubu gubari tumô Jésu a aɲ kól iyôn ba: «Kelma, dô tòm aɲ yen a wôsa ena ôbi têrij.»

⁹ Ôbi kól hen iyôn wôsa bay naɲ megêri tiniji ge kay aɲ harê liji sa uré woɲ geɲê ka bay ur a hen. ¹⁰ Si *Jak naɲ Ja kam Jébéde kaɲ megêri bay uré hen kôba, tiniji ge kay aɲ harê liji men. Menba, Jésu kôlij Simô iyôn ba: «Hare ré wôsa ayij tôri kemnêɲ na, na gawrê a jeré uré nij.»

¹¹ Bay heraj naɲ bato sa haarê tɔ́ɲ kibi cér men, bay ði aɲgaji kêɲ aɲ a men aɲ ôrji tô Jésu.

Jésu berare ôbi terbare wo pôni (Mt 8: 1-14, Mk 1: 40-45)

¹² Wulê wo pôni kirijna Jésu ô sa iyére to ðaɲgi menba, gawra wo pôni wo *terbare elemné yiri kêɲ so. Kirijna ôbi gel Jésu menba, bôy meremne tumôri a aɲ uwôli kól iyôn ba: «Kelma, hena jeré gey ba, já beraren.»

¹³ Jésu jé kôbri hebijni aɲ kól iyôn ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôrij sam a.» Kirij bay ka hen na, terbare naɲ yiri a. ¹⁴ Jésu kôli iyôn ba: «Kôlij kwônê ré pa pa. Nijba, ô ju ô gelé yem tumô ôbi bê kwôbe a aɲ ju li sarga naɲ tôô to *Moyis na ay hen aɲ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

15 Bay kôl kwôli Jésu nañ kirij kirij men, ßiné kwône era wô toyé kwôlê wori men, ka era bi ôbi ré berareji men. 16 Nijba, ôbi ba, dô yiri wolé kwôy kwôy derô gwôlê añ uwôl Emen.

Jésu berare gawra wo meray
(Mt 1: 1-8, Mk 2: 1-12)

17 Wulê wo pôni Jésu mô wô gelij ßiné are menba, *Parisijnêñê nañ *bay derê tô tôo to Emen kôba mô ya men. Bay hena sa iyé Galilé a kêm men, sa iyé Judé a kêm nañ sa iyé Jérusalêm a kêm a men. Añ néé wo Kelma baa nañ dî añ ôbi berare ßiné. 18 ßiné ka pôni aya gawra sa jaare a soñ, na gawra woñ ôbi merayê, bay woge ciré sijn nañ dî kirij ka Jésu môrij ya hen añ uwôli tumôri a. 19 Nijba, bay uwoñ geré ré sa kibi kwônê ßiné. Bay ðayij nañ dî ta sa ira añ kergeji sa iyére hende to hen añ herbijni nañ jaare tori hende hen ðéj tumô Jésu a kirij ka ôbi môrij ya hen. 20 Kirija Jésu gel wo bay bi bôrji sari a hen iyôn menba, ôbi kôl iyôn ba: «Melanen, têrij tom dôrij sam a.»

21 Bay derê tô tôo to Emen nañ Parisijnêñê erem bôrji a kôl iyôn ba: «Na i bi a tîré Emen hen iyôn ba? Hena ré na Emen mera ré ba, i wo ðangji a na ôbi derê têrij sa gawra ba?»

22 Jésu hôn ermé woji menba, uwôlji sara iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlo hen iyôn bôrjge a ba? 23 Kelê iyôn ba: «Têrij tom dôrij sam a» a derê kelê lew, laba kelê «Hena ta ju ô» a derê kelê lew dî ba? 24 Haw hen ka henê wo nôbi *Kema Gawra ené ôrij nañ néé sa terare a na wô dôrij têrij sa ßiné.» Menba, ôbi kôlij ôbi merayê na iyôn ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôrij ij.»

25 Kirij bay ka hen na, ôbi hena tu ßiné kêm añ ay jaare tori ôrij ij añ ayij kibi Emen. 26 ßiné kêm tiniji ge kay. Menba, bay heram Emen nañ harê añ bay namnij kôl iyôn ba: «Naa gel anğañ geñê kemñêj.»

Jésu uwôge Lébi bi ré yi ôbi tôri
(Mt 9: 9-13, Mk 2: 13-17)

27 Cêgeri wori menba, Jésu si ô menba, gel gawra wo pôni wo bay uwôgeri Lébi ôbi engé wôgê hen mô kini engé wôgê wori a. Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Era tôn a.»

28 Menba, ôbi ðéj anğari kêm añ hena ô tôri a.

29 Ôbi li emê wo mêy uwôgij Jésu iyére tori a men, *bay engé wôgê kêm men, ßiné ka ðangji kôba sa ômji are nañ ci a men. 30 Menba, Parisijnêñê nañ bay derê tô tôo to Emen kaji namnij añ kôlij bay tô Jésu iyôn ba: «Wô mi a kené ôm men, yi men nañ bay engé wôgê men, bay têrij men ba?»

31 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na ßiné ka berari a geyé dôktôr ré, nijba, na bay ômjare dî. 32 En era na wô uwôgê ßiné ka bô yirji môñ bay lê anğañ derô hen né, nijba, en era na wô bay têrij añ bi bay ré dî tô lê têrij ba.»

Enğeré kwôlo gengij sa jerê bôo kurôn
(Mt 9: 14-15, Mk 2: 18-20)

33 Parisijnêñê nañ bay derê tô tôo to Emen kôlij Jésu iyôn ba: «Bay tô Ja nañ kamañ kani jôrij bôrji kurôn men, uwôlji Emen a men ta ta nijba, bay tôm jôbi ba ômji men yiji men.»

³⁴ Jésu kôlji iyôn ba: «Bijné ka era kini kurô hen ba ka dé bi bay ré jôrijn bôrji kurôn kirijna ôbi iyéy kurô ba ya naj ci tô hen ba? ³⁵ Wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a aj hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôrijn bôrji kurôn.»

Kwôlo gengij sa anja ôli naj ka kôrbi

(Mt 9: 16-17, Mk 2: 21-22)

³⁶ Jésu kôlji gwoyoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Sa pôn kwôni yêge kibi bargay ka kôrbi wô uwôlij tu ka ôli ba? Hena ré na iyôn na, bargay ka kôrbi hen yêgij men, kibrijji wo kôrbi bi wo yêgij hen kôba a bijn naj ka ôli hen né a men. ³⁷ Men, sa pôn kwôni bêêrê care to kôrbi bô gwolé woj arij wo ôli a ba? Hena ré na iyôn ba, care to kôrbi hende to hen a anê gwolé wo ôli bi wo hen aj care a uwôsij men, gwolé bi kôba a mênij a men. ³⁸ Iyôn ba, bi care to kôrbi bijn bô gwolé wo kôrbi a men. ³⁹ Kwôni wo yi care to ôli hende to hen na, gey to kôrbi hen né nij, wôsa ôbi erem mega wo care to ôli hen a ré na to dôri dî.»

6

Jésu na Kelma sa sa merê ta a

(Mt 12: 1-8, Mk 2: 23-28)

¹ Sa to pôni a na, na sa *sa merê ta menba, Jésu ay geré si bô kaw menba, bay tôri pôy sa kaw na aj wuray ôm. ² Menba, *Parisijnêpê ka pôni kôl iyôn ba: «Wô mi a kené li anja tôô to *Moyis jô lê naj sa merê ta hen ba?»

³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Ken dênjse kwôli anja kelma Dabid na li kirijna kurôn na liji naj bijné kari hen né ba? ⁴ Ôbi na si bô *iyéy Emen a aj pô mapa wo bay tibijn Emen hen, ôm men, bijn bijné kari ôm men. Mapa bi wo hen na, kwôni wo dângi wo a emê ba naj, na bay bê kwôbe a na bay emêri mera.»

⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

Jésu berare gawra wo kôbri ma naj sa sa merê ta

(Mt 12: 9-14, Mk 3: 1-6)

⁶ Sa sa merê ta wo dângi Jésu ô bô *iyéy dapare a aj gelij bijné are, kirij bay ka hen na, gawra wo kôbri woj gusurô ma mô ya men. ⁷ *Bay derê tô tôô to Emen naj Parisijnêpê bô ciré gelé na ba Jésu ré berarêri naj sa merê ta ba ciré berij tô kôbri aj uwôlij kwôlê sari a. ⁸ Nijnba, Jésu hôn ermé woj menba, ôbi kôlij ôbi kôbi ma bi wo hen iyôn ba: «Hena ta ju era sa debe derôre a na.» Menba, ôbi hena debe ta. ⁹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na engerênge kwôlê pôn: Tôô tona gey bi kwôni ré li derê laba li habré naj sa merê ta a ba? Men, ré gôlij naj gawra réba ré mêeni naj sa sa merê ta a dî ba?»

¹⁰ Ôbi bôrji mérinj menba, kôlij ôbi kôbi hayê bi wo hen iyôn ba: «Jé kôm.» Ôbi li mega bi wo Jésu kôli hen iyôn menba, kôbri hô dô hôrijn.

¹¹ Menba, tu Parisijnêpê naj bay derê tô tôô to Emen sêêrê sari a aj bay pammij kwôli anja ciré lij Jésu.

Jésu tô bay jé kari ka môj kibi wôô

(Mt 10: 1-4, Mk 3: 13-19)

¹² Sa hende to hen na, Jésu ô wulê sa keram a wô uwôlê Emen kwôy kirij wôl sari a. ¹³ Kirijna kirij wôl menba, ôbi uwôge bay tôri aŋ tō môj kibi wôd perêrji a aŋ uwôgeji bay jé. ¹⁴ Simô ba ôbi uwôgeri Piyêr, naŋ yêni André, Jak, Ja, Pilip, Bartélémi, ¹⁵ Matiyé, Tomas, *Jak kema Alpé, Simô woŋ kema iyére hen men, ¹⁶ Jud kema Jak men naŋ Judas Iskariyôt wo a sa ayê sa Jésu hen a men.

Jésu gelij kwônê bijné are men, berare bay ômjare men

(Mt 4: 23-25, Mk 3: 7-11)

¹⁷ Jésu herbo naŋ bay tôri ka môj kibi wôd hen sa keram a tōŋ aŋ dëbij naŋ ci tōŋ kirij ka beray a naŋ kwônê bay tôri ka ba hen men, kwônê bijné ka Judé men, ka Jérusalêm a men, ka hena kibi cér wo Tir naŋ kwo Sidôn a a men. ¹⁸ Bay era wô toyé kwôlê wori men, bi ôbi ré berareji men, bijné ka tunu to habij bôrji a kôba, ôbi berareji men. ¹⁹ Bijné kêm woge bi ciré heberi wôsa néé wo ôbi ôrij yiri a hen si aŋ berareji kêm.

Kwôlo gengij sa merê derê naŋ merê bô bô emê

(Mt 5: 1-12)

²⁰ Jésu ay tiri bôrij bay tôri aŋ kôl iyôŋ ba: «Kenbay kaŋ bay nimré, yi derê yi wô sarŋge, wôsa *emê iyére to Emen yi wô sarŋge ²¹ kenbay ka kurôŋ lêngge haw hen, yi derê yi wô sarŋge, wôsa kena uyirê, kenbay ka ken sôm haw hen, yi derê yi wô sarŋge, wôsa ka merê bô yi derê a.»

²² «Yi derê yi wô sarŋge, kirijna bijné derêŋge men, kaŋêŋge men, tirêŋge men, uwôgerê heneŋge wo habij a men, wô san nôbi Kema Gawra. ²³ Lêngge yi derê wulê bi wo hen men, ken neŋréré naŋ yi derê a men, wôsa sa kôbi wo dami yi derômaraŋ a ya, wôsa na hen iyôŋ a môpêrji na ré lij bay kibi Emen. ²⁴ Nijba, kenbay kaŋ bay upé na, bô emê yi wô sarŋge, wôsa haw hen ken uwôŋ bô jalê wonge nij. ²⁵ Kenbay ka ken uyê haw hen na, bô emê yi wô sarŋge, wôsa kurôŋ a lêngge tôre to cêgê, kenbay ka ken ayrê haw hen, bô emê yi wô sarŋge, wôsa ka merê bô tu ŋa a men, ka sômnê men.»

²⁶ «Kenbay ka bijné kêm dô kwôlêŋge wo dôri hen na, tu ŋa yi wô sarŋge, wôsa na hen iyôŋ a môpêrji na ré li naŋ bijné ka na li yirji môŋ ciré bay kibi Emen men hen.»

Kwôlo gengij sa peré bay bare

(Mt 5: 38-48, 7: 12)

²⁷ «Kenbay ka ken mô toy kwôlê keben a hen na, en kelêŋge perêŋge bay bareŋge men, lêngge derê naŋ ka derêŋge hen a men. ²⁸ Terêŋge kebrenge sa ka tômêŋge hen men, uwôlêŋge Emen wô sa ka lêngge habij hen a men. ²⁹ Kwo di tō mam ba, ju hô bul kwo si hen biri a men, kwo ay bargay kam kaŋ kabrêm ba, ju jôri kaŋ kelanê né men, ³⁰ kwo uwôlem are ba, ju biri men, kwo pô angam erêŋ ba, ju hô engereri ré nij. ³¹ Anŋa ken gey bi megêrŋge ré li béŋge hen na, kenbay kôba, ken li hen iyôŋ naŋ ci men.»

³² «Hena kené pur na ka perêŋge ba, bijné a kelê kené li derê na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têrij kôba, pur na ka pirji men. ³³ Hena kené li derê naŋ ka li dô naŋ ken ba, bijné a kelê kené li derê na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têrij kôba, li na hen iyôŋ men. ³⁴ Hena kené gwôyij na ka ken hôŋ wo bay ré herê têbêŋge hôrij ta ba, bijné a kelê kené li derê na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têrij kôba, gwôyij na bay lê têrij ka a herê têbêji hôrij hen iyôŋ men.

³⁵ Nijba, kenbay ba, ken pur bay bareŋge men, lêŋge derê naŋ ci men, gwôyiŋge aŋ bi bôrŋge wo kené uné hôriŋ né. Hen iyôŋ na, aŋgaŋ têbê sa kôbrenŋge a mê men, ka yiŋ kam Emen wo ta men. Wôsa ôbi li derê naŋ bay bô hendé men, naŋ bay bô habré a men. ³⁶ Berêŋge tu ja to biŋé mega Ibarenŋge Emen bôriŋ hen iyôŋ men.»

Jerêŋge kwôlê sa megêrŋge a ré
(Mt 7: 1-5, 15: 14, 10: 24-25)

³⁷ «Jerêŋge kwôlê sa megêrŋge a ré menba, Emen kôba, a jerê kwôlê sarŋge a ré men, ken dô kwôlê sa kwôni a ba, Emen a derê kwôlê sarŋge a men, ken dî bôrŋge jal sa megêrŋge a ba, Emen kôba, a dé bôri jalê sarŋge a men. ³⁸ Ken biŋ biŋé are ba, bay a hô béŋge men. Bay a tôŋgê men, tóbê dema a hô béŋge wôsa gway wo ken ay gengiŋ are bi hen a, Emen né gengiŋ béŋge hôriŋ.»

³⁹ Jêsu hô kôlji naŋ gwosore kôl iyôŋ ba: «Ôbi tu tiŋ a beré jemna biŋ megari ôbi tu tiŋ ba? Hena ré na iyôŋ ba, bay wôô kêm a heriŋji bô iyom a ré ba? ⁴⁰ Ôbi tô kwôni na, a gôliŋ dami wori ré nijba, hena ôbi ré dî tiri dô tô aŋga ôbi geli hen na, ôbi a yé môŋ ôbi sari iyôŋ men.»

⁴¹ «Wô mi a jeré ô wô berê kalmê ka dê ka yi tu yênem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum jôbi a hen ba, ju gel ré ba? ⁴² Wô mi a jeré kôliŋ yênem: «Yênen, dî jan na derê kalmê ka dê ka yi tum a hen aŋ», aŋ jôbi ba, ju gel yibré wo dami wo yi tum a hen né ba? Jôbi woŋ ôbi kelê kwôlê kem wôô wôô hen, dô yibré wo dami wo yi tum hen aŋ dema jeré gelé kiriŋ sélé wô dôriŋ ka yi tu yênem a hen tô.»

Ôbi tô Jêsu woŋ tiri
(Mt 7: 16-20, 12: 33-37)

⁴³ «Gurô wo dôri na, yêri wo habiŋ ba naŋ men, kwo habiŋ wo yêri dô ba naŋ men. ⁴⁴ Gurô wo yôŋ yôŋ ba, naŋ yêri yêri dîba kwôni a karé tôgôre sa cébriŋ a ré men, kwôni a karé yê tiŋador sa gariyaŋ a ré men. ⁴⁵ Gawra woŋ ôbi lê derê na, lê derê wori bi wo hen hena na bôri a men, ôbi habré kôba, habré wori bi wo hen hena na bôri a men. Wôsa na aŋga wôn bô gawra dema ré si kibiri a tô.»

⁴⁶ «Wô mi a kené uwôgen «Kelma, Kelma» menba, ken li aŋga en kelêŋge kené li hen né ba? ⁴⁷ Kwôni wo era legen a aŋ toy kwôlê wupê men, liŋ ariri a men na, na gelêŋge séé ôbi geliŋ na naŋ i ba? ⁴⁸ Ôbi yi mega gawra woŋ ôbi dé iyére iyôŋ: Ôbi pi iyom dŋge aŋ dî tôre sa keram a kam kaŋ biyê ka ge naŋ néérji hen kôba, lere ani ré wôsa tôre dîŋ dô. ⁴⁹ Nijba, kwo toy aŋ liŋ ariri ré na, geliŋ naŋ gawra wo dî iyére tori dô ré aŋ dî na sa hal a iyôŋ. Kam kaŋ biyê ge naŋ néérji menba, tere aŋ, aŋ ani kare kani pôn iyôŋ kôba, ba ta ré.»

7

Jêsu berare mana wo dami wo asgarŋe woŋ Rômê
(Mt 8: 5-13, Ja 4: 46-54)

¹ Kiriŋa Jêsu dôriŋ biŋé kwôlê kô nij menba, ôbi ô Kapêrnayôm a. ² Ya hende to hen na, dami wo asgar kaŋ Rômêŋê ka arew hen, mana wori ômiŋ tu temare a men, na lema wo ôbi geyri gaŋ a men. ³ Ôbi toy kwôli Jêsu menba, jé surŋê kaŋ Jubŋê yiri a ré ô uwôli bi ré era sa berare mana

wori bi wo hen biri men. ⁴ Kirija bay sa ligi Jésu a menba, bay maseri aṅ kôli iyôṅ ba: «Ôbi dé wo jeré li aṅga ôbi gey hen biri. ⁵ Wôsa ôbi geyéna nabay kaṅ Jubnê men, ôbi a dé *iyéy dapare hen a men.»

⁶ Jésu hena ô naṅ ci. Kirija bay ba da naṅ iyére menba, dami wo asgarjê bi wo hen jé miṅjéri ô kôlij Jésu iyôṅ ba: «Kelma, merên yem iyôṅ né, wôsa en nêṃ wo jeré uwôl têm kibi iyére tijê ré. ⁷ Na ôbi á, ené nêṃ erê naṅ yen ô upem né hen. Ay tom menba, mana wupê a beraré mera. ⁸ Nôbi bay san ya men, ena ôbi sa asgarjê ka ba hen men. Aṅ hena ené kôlij kwo pôni iyôṅ ba: «Ô» ba, ôbi ô men, hena ené kôli «Era» ba, ôbi era men, en kôlij mana wupê «Li aṅga na» ba, ôbi li men, «Li ka hen» ba, ôbi li a men.»

⁹ Kirija Jésu toy kwôlo ôbi kôl hen menba, yiri dôri sari a aṅ ôbi bul upê kwônê ðijé ka ô tôri a hen aṅ kôl iyôṅ ba: «En kelêṅge sa iyé *Israyêl kôba, en uwôṅ kwôni wo ayê bôô wori yi môṅ kwo gawra wo na ba, naṅ.»

¹⁰ Kirija bay jé heraji uwo menba, bay uwôṅ mana wori na berare niṅ.

Jésu béér kema mana wo ma a Nêṃ a

¹¹ Menba, Jésu hena Kapêrnayôm ô sa iyére to bay uwôṅgere Nêṃ hen. Bay tôri naṅ kwônê ðijé ôrji naṅ dî. ¹² Kirija bay ba da naṅ iyére menba, bay uwôṅ ðijé ka ay temare ôrij cire erê emé. Kema mana bi wo ma hen na, na pôn nêṅ hari kôbi yori a. Hende na mamne. ðijé kwône bure ôrij sa kamjê. ¹³ Kirija Kelma bôre menba, ture liri ja menba, ôbi kôle iyôṅ ba: «Sôm né.»

¹⁴ Ôbi uso da aṅ hebe jaare to bay ayij temare hen, ðijé bay ka ay temare hen debe tôṅ menba, ôbi kôl iyôṅ ba: «Kema mana, en kôlem hena ta.»

¹⁵ Menba, ôbi temare bi wo hen hena mô ta aṅ iyêl kwôlê. Menba, Jésu ðiri bij yori. ¹⁶ ðijé kêm tiniji ge kay men, harê liji a men aṅ bay ay kibi Emen kôl iyôṅ ba: «*Ôbi kibi Emen wo dami hena perêrna men, Emen uwôl tiri sa gawrê kari a men.»

¹⁷ Kwôlo bay kôl gengij sa Jésu hen na, ôṃ naṅ kirij kirij sa iyé Judé men, sa iyére to kwa kwa hen a men.

Bay jé ka Ja ôbi lê batêm

(Mt 11: 2-19)

¹⁸ Bay tô Ja ô dôrij ôbi iyére toji kwôli are bay ka kêm hen menba, ôbi uwôṅge bay tôri wôô. ¹⁹ Aṅ jéji ligi Kelma enjeriri iyôṅ ba: «Jôbi a na kwo a era hen bi, laba kwo nini mô gemni hen ba ya tô dî ba?» ²⁰ Bay jé bay ka hen sa bij ligi Jésu aṅ kôli iyôṅ ba: «Ja ôbi lê batêm a joni yem a bi niné enjerem iyôṅ ba, jeré na kwo ré era hen bi, laba kwo niné mô gemni hen ré ba ya tô dî ba?»

²¹ Kirij bay ka hen na, Jésu berare bay ôṃjpare kwône men, ðijé ka ôṃjpare to gay gay liji hen men, ka tunu to habij bôrji a hen men, bay tu tij kwône gel kirij dô a men. ²² Menba, ôbi uwôlij bay jé bay ka hen sara iyôṅ ba: «Herêṅge ken ô kôlij Ja kwôli aṅga ken toy men, ka ken gel men hen, bay tu tij gel kirij men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, meṅjê toy kwôlê men, ðijé ka ma béér men, béré Kwôlo Dôri uwôlij bij bay nimiré a men. ²³ Yi deré yi wô sa kwôni wo dî ayê bôô wori aṅ né wô san.»

²⁴ Kirija bay jé ka Ja hôrji nɨn menba, Jésu kôlijɨ bɨjné kwôli iyôn ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen laba, ²⁵ ken ô gelé na mi ba? Gawra wo tôbe bargay ka dôri laba? Bɨjné ka tôbe bargay ka dôri aɨn mô bô derê na, bay mô na iyé kilmé a dɨ. ²⁶ Nɨnba, na mi a kené ô gelé na mi dɨ ba? Ken ô gelé na ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, na ôbi kibi Emen bi, aɨn ôbi gôlijɨ ôbi kibi Emen aɨn sônj. ²⁷ Na wô sari ôbi a, na ré lijɨ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: <Toy, en jé mana wupê tumôm a bi ré janê geré wom.> ²⁸ En kelênge perê gawrê ka yébé a yêji hen na, en gel kwôni wo a dampê môjɨ Ja iyôn ba naɨ, nɨnba, kwo bay bôri môjɨ ani ré iyôn bô *emê iyére to Emen a hen na, na kwo dami dêri.»

²⁹ Kirija bɨjné kêm naɨn *bay enyé wôgê toy kwôlo Jésu kôl hen menba, bay hôn wo Emen ré na kwôni wôjɨ derôre aɨn bay bɨjɨ Ja lijɨ batêm. ³⁰ Nɨnba, *Parisɨjêné naɨn *bay derê tô tôô to Emen kanji anɨa Emen genge wô sarji hen aɨn kanɨjɨ bi Ja ré lijɨ batêm.

³¹ Jésu hô kôljɨ iyôn ba: «Bɨjné bay ka haw hen, na ayêji gengɨjɨ na naɨn i ba, en hôn né. Bay gelɨjɨ naɨn i ba, en hôn né. ³² Bay yɨ mega kamrê ka li wôrê tô geré aɨn kôlijɨ yɨrɨjɨ iyôn ba: <Nini ibênge tégê menba, ken wôô sara ré men, nini kebe kurônjɨ temare menba, ken sôm sara ré a men.> ³³ Wôsa kirija Ja ôbi lê batêm saɨn na, ôbi ôm mapa ré men, yɨ care ré a men, menba, ken kôl iyôn ba: <Tunu to habɨjɨ yɨ bôri a.> ³⁴ Nôbi *Kema Gawra en sa aɨn ôm men, yɨ men, menba, ken kôl iyôn ba: <Gelênge ôbi lamê naɨn ôbi kwoyé wo na, ôbi na melap bay enyé wôgê naɨn bay têrɨjɨ a men.> ³⁵ Nɨnba, bɨjné ka bi bôrjɨ sa tu melênê wo Emen hen na, bay hôn wo tu melênê bi wo hen ré na kwôjɨ derôre.»

Jésu ô iyé Simô wôjɨ Parisɨjê hen

³⁶ *Parisɨjê wo pôni uwôge Jésu ré ô emê are naɨn dɨ menba, Jésu gey aɨn ô merê kibi emê a naɨn dɨ. ³⁷ Kirɨjɨ bay ka hen na, iyore to pôni to sa iyére hende to hen to bay hône gaɨn wô jé lêre wo habɨjɨ hen so. Hende toy wo Jésu ré mô ôm are iyé Parisɨjê hen ya. Hende aya ider bô murda wo bay li naɨn *albatre hen. ³⁸ Hende dêbu si cêgi Jésu si têri*. Hende sôm aɨn nôm têri naɨn cémne aɨn mô aɨn naɨn gusiri sare men, ibe aɨn wusu ider bi wo hen a. ³⁹ Kirija Parisɨjê bi wo uwôga Jésu hen gel hen iyôn menba, ôbi kôl bôri a iyôn ba: «Hena gawra wo hen henaɨn ré na ôbi kibi Emen ba, ôbi réé henê wo ré na iyore to yôn a ré hebiri hen ba men, ôbi réé henê wo hende ré na hendi têrɨjɨ men.» ⁴⁰ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Simô, na kôlem kwôlê pôn.» Menba, Simô kôli iyôn ba: «Kelma kôlen.»

⁴¹ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Gawra wo pôni ôrɨjɨ naɨn telare tori sa bɨjné wôô, kwo pôni naɨn dubu arew men, kwo pôni naɨn dubu môjɨ men. ⁴² Ôbi gel wo bay ôrɨjɨ naɨn ani kanjɨ têbêri ré menba, ôbi dɨji telare hende to hen mera. Perê bɨjné bay ka wôô hen na, kwo yôn a geyé gawra bi wo hen ba?»

⁴³ Simô uwôli sara iyôn ba: «Na kwo telare tori mê gaɨn hen a geyéri damaɨn.» Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Ju kôl na tiri.»

⁴⁴ Ôbi bul si ligi iyore hende to hen aɨn kôlijɨ Simô iyôn ba: «Ju gel, iyore hende to hen ba? En era iyére tom a menba, ju bèn kam sa tèn a ré, nɨnba, hende pulen tèn naɨn cémne men, mô naɨn gusiri sare a men. ⁴⁵ Ju ibe tô

man ré hen na, gel wo jeré beren yem a ré, nɪɲba, kirɪɲa hende saɲ yen a ré ibe tɛn baɲ hen. ⁴⁶ Ju bɛn wenɲ san a ré, nɪɲba, hende bɛn ider sa tɛn a. ⁴⁷ En kɔlem, tɛrɪɲ tore to kwɔni hende to hen dɔrɪɲ sara nɪɲ, na ɔbi a, hende ré puren damaɲ hen. Kwɔni wo bay dɪ bɔrɪɲ jal sa tɛrɪɲ tori to dɛ hen na, ɔbi pur dɛ iyɔɲ men.»

⁴⁸ Jɛsu kɔlɪɲ iyore hende to hen iyɔɲ ba: «Tɛrɪɲ toré dɔrɪɲ sarê.»

⁴⁹ Bɪɲé ka mɔ ɔm are naɲ ci hen pamnɪɲ kɔl iyɔɲ ba: «Gawra wo yɔɲ a eré kwɔy dɛ bɔri jalé sa tɛrɪɲ to bɪɲé hen ba?» ⁵⁰ Jɛsu kɔlɪɲ iyore hende to hen iyɔɲ ba: «Ayé bôo woré gɔlɪɲ naɲ mu, ɔ naɲ bô jalé.»

8

Yébé kaɲ bay bê Jɛsu

¹ Sem cɛgê menba, Jɛsu ɔ naɲ sa iyére to dami men, to dɛ men, wô ulé béré Kwɔlo Dɔri wo gengɪɲ sa *emê iyére to Emen, aɲ bay tɔri ka mɔj kibi wôo hen ɔ naɲ dɪ. ² Yébé ka ɔbi dage tunu to habɪɲ bɔrɪɲ a hen men, ka ɔmɲare to gay gay na liji aɲ ɔbi na berareji hen kɔba ɔrɪɲ tɔri a men. Peré yébé bay ka hen na, Mari to Magdala to ɔbi na dage tunu to habɪɲ jurgem bôre a hen kɔba, ya men, ³ Jan tami Suja ɔbi beré sa aɲga kelma *Hérôd men, Sujan naɲ yébé ka dɛɲgi kwɔne li naɲ Jɛsu naɲ bay tɔri sa aɲga naɲji a hen.

Gwosoy kwɔlo gengɪɲ sa kay cé (Mt 13: 1-23, Mk 4: 1-20)

⁴ Bɪɲé kwɔnê hena naɲ sa iyére iyére era sa dɛɲji ligi Jɛsu a menba, ɔbi kɔl kwɔlê naɲ gwosore kɔl iyɔɲ ba:

⁵ «Sa to pɔni gawra wo pɔni ɔ wusé kay cé. Kirɪɲa ɔbi wuse hen iyɔɲ na, ka pɔni herɪɲ bɛɲgê geré menba, tɛ bɪɲé dɪiré men, ciré gɔl ɔm men. ⁶ Ka pɔni herɪɲ peré jerew a, bay si menba, ma lew wɔsa bay uwɔɲ kirɪɲ ka jɔbi ré. ⁷ Ka pɔni herɪɲ peré gesem a, bay dɛbu naɲ gesem na bɛm haji nɪɲba, gesem na yêrɪɲ duu. ⁸ Nɪɲba, ka pɔni herɪɲ terare to dɔri aɲ sarɪɲ si dɔ. Sa ka pɔni gusɪɲniɲi ɔ arew.» Menba, Jɛsu kɔl iyɔɲ ba: «Kwɔni wo mari ya wô toyɪɲ kwɔlê bi wo hen ba, bi toy.»

⁹ Menba, bay tɔri eɲgeriri iyɔɲ ba gwosore hende to hen bôre na iyen ba? ¹⁰ Menba, ɔbi kɔlɪɲ iyɔɲ ba: «Kwɔɲge kenbay ba Emen bɛɲge ken hɔn aɲga gengɪɲ sa emê iyére tori ka yi kini uwɔbɛrɪɲ a hen, nɪɲba, ka dɛɲgi ba, a kɔlɪɲɪ na naɲ gwosore. Na hen iyɔɲ a, bay ré bô kirɪɲ nɪɲba, bay gel ani ré men, bay ré toy kwɔlê nɪɲba, ré hɔn bɔri ré a men hen. ¹¹ Bô gwosoy kwɔlê bi wo hen a na: kaw ba, na kwɔlo Emen. ¹² Kaw bay ka hen na, ka herɪɲ tɔ geré hen na, na bɪɲé ka toy kwɔlê bi wo hen menba, Sidan era sa mène kwɔlê bi wo hen aɲ bɔrɪɲ a wɔsa bay ma ré bê bɔrɪɲ sara aɲ ma ré gɔlɪɲ. ¹³ Ka herɪɲ peré jerew a hen na, na bɪɲé ka toy kwɔlê bi wo hen menba, bi bɔrɪɲ sara naɲ yi deré nɪɲba, hanêrɪɲ naɲ, bay bi bɔrɪɲ sara sem iyɔɲ nɪɲba, kirɪɲa aɲgaɲ lamê uwɔɲɲi menba, bay dɛɲɲ mera. ¹⁴ Ka herɪɲ peré gesem a hen na, na bɪɲé ka toy kwɔlê bi wo hen nɪɲba, ermé kwɔlê men, kwɔli ari upé men, yi deré wo tɔɲ sa terare a nà liji aɲ bay gese tɔ ayé bôo woɲi a ré. ¹⁵ Nɪɲba, ka herɪɲ kirɪɲ ka dɔri hen na, na bɪɲé ka toy kwɔlê bi wo hen naɲ bôo wo dɔri aɲ bɛrɪɲ bɔrɪɲ iyére lɪɲ aɲga dɔri.»

*Gwosoy kwôlê wo gengij sa lampa
(Mk 4: 21-25)*

¹⁶ Jêsu hô engeriji iyôn ba: «Kwôni dî tare bô lampa aḅ emné baḅa sara réba déré tô kalaḅ a sa pôn ken gel ba? Hena ôbi ré dî tare a bô lampa ba, na wô teré ta gurô pal a aḅ bi bîné ka era ira ba, ré gel perangêre ré ba? ¹⁷ Wôsa ani ka yi naḅ kini uwôbêrji a ka a ba gelé yirji nô ba, naḅ men, kwôlo ken kôl tô gwôsijare a hen na, a hônij men, a yé tu wolé déḅ a men. ¹⁸ Déḅge tu melênê sa yerḅge a sa kwôlê wo ken toy a hen. Kwôni wo hôn are ba, Emen a herê biri bi ré hôn ka daḅgi a sara a niḅba, kwo hôn né hen na, ka dê bay ka ôbi hôn aḅ bô mega ré na aḅga dîré hôn hen na, Emen a lê aḅ ôbi a henê bay ka ôbi hôn hen ré niḅ.»

*Yo Jêsu naḅ yêneri
(Mt 12: 46-50, Mk 3: 31-35)*

¹⁹ Yoo Jêsu naḅ yêneri eraji ciré erê ligiri a niḅba, bay nêḅ erê da yiri a ré wôsa kwône bîné. ²⁰ Bay ô kôli iyôn ba: «Yom naḅ yêḅem dîbiji nô hen ya, bay gey gelem.»

²¹ Niḅba, ôbi kôlij bîné iyôn ba: «Bîné ka toy kwôlo Emen aḅ lij ariri na, bay a na yon men, yêḅen men.»

*Jêsu jôrij kal geré
(Mt 8: 18,23-27, Mk 4: 35-41)*

²² Wulê wo pôni Jêsu daḅ bô bato a naḅ bay tôri menba, ôbi kôlij iyôn ba: «Na daḅḅge tera cér wo dami hen.» Menba, bay daḅ ô. ²³ Kirijna bay tôri ô wô jibé bato hen iyôn menba, Jêsu ba yi kum men. Kirij bay ka hen na, kal wo dami ay tô geré aḅ dî kam bê a bô bato a. Aḅ bay mô kibi temare a wôsa bato toji hende to hen ta dermij. ²⁴ Bay era sa enji aḅ kôli iyôn ba: «*Rabi, Rabi, naa mênij.» Ôbi enḅij tô kum a, menba, ôḅ kal naḅ mêw, menba, kirij iyer iyêer mera. ²⁵ Menba, ôbi kôlij iyôn ba: «Ayê bôḅ woḅge na yôn niḅ ba?» Kirij bay ka hen na, harê liji men, tini ge kay a men aḅ bay kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi na i aḅa kal naḅ mêw kôba, ré biri kwôlê hen ba?»

*Jêsu berare gawra wo tunu to habij bôri a
(Mt 8: 28-34, Mk 5: 1-20)*

²⁶ Bay era sa bîj kibi cér wo bô emê wo Gérasénijê si tera naḅ sa terare to Galilé. ²⁷ Kirijna ôbi herbe tôḅ bô bato a menba, gawra wo pôni wo iyére hende to bay herbij ya era ligiri a, na gawra wo tunu to habij bôri a. Aḅ ca yeḅ na, ôbi tôbe bargay ré men, yi bô ira ré a men. Kini yéri na sa kampê dî. ²⁸ Kirijna ôbi gel Jêsu menba, era sa kurij sa têri a kôl kaḅ a ta kôl iyôn ba: «Ju gey mi yen a ba, Jêsu Kema Emen wo ta, en uwôlem gelen gusij né.»

²⁹ Ôbi kôl hen iyôn wôsa Jêsu ôḅ tunu hende to hen ré si aḅ bô gawra bi wo hen a. Wôsa têê kwône wo tunu hende to hen gelij tiri gusij. Bay harêri naḅ gaḅgi musure men, bay uwôli musure têri a men, wô geméri niḅba, ôbi ka musure hende to hen aḅ, aḅ tunu to habij hende to hen tôri ôrij derô gwôlê. ³⁰ Jêsu engeri iyôn ba: «Henem na i ba?» Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Henen na kwônê bîné.» Wôsa tunu to habij kwône mô bôri a. ³¹ Menba, tunu to habij hende to hen uwôlij Jêsu ré dageji bê a bô iyom wo doḅi a ré.

³² Kirij bay ka hen na, gwôsiñô kwône ômji are ðibij sa keram a menba, tunu to habij hende to hen uwôlij Jêsu ré ðiji ciré sééré bô gwôsiñô bay ka hen menba, ôbi gey nañ ci sara. ³³ Tunu hende to hen si bô gawra bi wo hen a añ añ ôrji bô gwôsiñô bay ka hen, añ li wo bay yêseraji ta sa keram a herijji bô cér a añ yiji kam maji kêm.

³⁴ Kirijna bay gemé gwôsiñô gel hen iyôn na, bay ge ô kôlij ðiné derô ira men, kôlij ðiné nono men, kwôli are bay ka hen. ³⁵ Bijné guro wô gelé are bay ka hen. Bay sa ligi Jêsu a menba, bay gel gawra wo tunu to habij na bôri a hen mô tôñ tê Jêsu a. Ôbi tôbe bargay men, tiri iyer dô a men, menba, harê liji. ³⁶ Bijné ka ré ðebu ya gel wo tunu hende to hen séñ bôri a hen na, dôrji kwôli gawra bi wo hen bij ka era cêgê hen. ³⁷ Kirij bay ka hen na, ðiné ka bô emê wo Gêrgésénipé uwôlij Jêsu ré ô añ sa iyére toji a wôsa harê liji daman menba, ôbi ðay bô bato a bul hô Galilé. ³⁸ Gawra wo Jêsu ré dage tunu to habij bôri a hen si ô engeré Jêsu ðiré erê nañ ði, nijba, Jêsu dageri añ kôli iyôn ba: ³⁹ «Hô ij añ ju ô kôlij ðiné kwôli anga Emen li nañ ju.» Menba, ôbi ô añ kôlij ðiné kêm kwôli anga Jêsu ré li nañ ði.

*Jêsu béér môni Jayrus men, berare iyore to kwôbe ô yere a
(Mt 9: 18-26, Mk 5: 21-43)*

⁴⁰ Kirijna Jêsu hera Galilé menba, ðiné kêm jô kwini wôsa bay mô gemni. ⁴¹ Kirij bay ka hen na, Jayrus kelma sa *iyéy ðanare sa. Ôbi cubu gubari tumôri a añ uwôli ré era iyére tori a, ⁴² wôsa môpni to pôn nêñ to elêre môj kibi wôð hen ômij ta ma.

Kirijna Jêsu ô nañ ði menba, ðiné kwône nôgerij yirji ligiri. ⁴³ Kirij bay ka hen na, iyore to pôni mô ya, kwôbe ô yere a li elé môj kibi wôð. Hende mène ari unéere kêm iyé bay kerbê a, nijba, kwo pôn wo berare ba nañ. ⁴⁴ Hende era si cêgê añ hebe kibi bargay kari, menba, kirij bay ka hen na, kwôbe wo na ô yere a hen na, nañ añ hende berare. ⁴⁵ Jêsu engere iyôn ba: «Na i a heben na ba?» Bay kêm uwôser menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, na ðiné ka nôgerij hen.»

⁴⁶ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Kwôni heben wôsa néé wo en ôrij hen kwari dôrij.»

⁴⁷ Iyore hende to hen bô wo Jêsu ré hôn hen iyôn na, harê lere añ wuré añ era sa cubu gubare tumô Jêsu a añ kôli tu ðiné wô mi a teré heberi ba, men, kwôli berarê wo teré berare perañ hen a men. ⁴⁸ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Yêren, ayê bôð woré gôlij nañ mu, ô nañ bô jalé.»

⁴⁹ Kirijna Jêsu iyêl ba ya tô menba, gawra wo iyé kelma sa iyéy ðanare hen era sa kôli iyôn ba: «Môjñnem ma nij ðiba ju dôyrê Rabi ré.»

⁵⁰ Kirijna Jêsu toy hen iyôn menba, ôbi kôlij kelma ôbi sa iyéy ðanare hende to hen iyôn ba: «Hare ré, bi bôm san a mera añ môjñnen a béré.»

⁵¹ Kirijna ôbi sa bij iyé kelma ôbi sa iyéy ðanare hende to hen na, ôbi jôrij ðiné erê ira nañ ði nijba ði si Piyêr Ja nañ Jak men, yo mône nañ ibare a men a erê nañ ði. ⁵² Bijné kêm sôm men, ðar men sare a. Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Sômênge ré hende ma ré, nijba, yi na kum.»

⁵³ Bay ayrêri wôsa bay hôn wo hende ré ma. ⁵⁴ Nijba Jêsu bu kôbre añ uwôgere «Môjñnen enjij ta.»

⁵⁵ Kirij bay ka hen na, tune uwo yere a aɗ hende hena ta. Aɗ Jésu kôlji bay ré buru aɗgaɗ emê. ⁵⁶ Balê mône tiniɗi ge kay, menba, Jésu kôlji bay ré kôljin kwôni ré pa pa.

9

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen ô ulê béré Kwôlo Dôri
(Mt 10: 1-9, 11-14, Mk 6: 6-13)

¹ Jésu day bay tôri ka môj kibi wôô hen aɗ biji néé aɗ damɗare bi bay ré dagin tunu to habin kêm men, ôbi biji bi bay ré berare bay ômɗare a men. ² Ôbi jéji ulê béré *emê iyére to Emen men, bi bay ré berare ñiné a men. ³ Aɗ ôbi kôlji iyôɗ ba: «Ayênge ani kani kôbrenge a ré: kwoore ré men, magela ré men, kwô ré men, gursu ré a men. Perênge bargay wôô wôô ré men. ⁴ Iyére to yôɗ yôɗ to ken ô ya aɗa bay ré berênge yirji a na, ken mô kirij bay ka hen kwôy ken ôriɗ ta. ⁵ Kirij ka yôɗ yôɗ ka ken ô ya aɗa ñiné ré berênge yirji a ré na, kirijna ken ô ta ba, ken gage beni têrɗge aɗ. Ôbi a na aɗgaɗ gelê ka a ulê kwôlê sarji a.»

⁶ Menba, bay tô Jésu ô aɗ sa iyére iyére uwôlin béré Kwôlo Dôri men, berariɗ ñiné aɗ kirij kirij a men.

Yi Hérôd dôri ré wô hini emê wo Jésu
(Mt 14: 1-2, Mk 6: 14-16)

⁷ *Hérôd ôbi emê iyére to Galilé toy kwôli are bay ka li are hen kêm niɗba, ôbi hôn aɗgaɗ lê ré. Wôsa ka pôni kôl ré na Ja ré a so perê ñiné ka ma bulo hera hen.

⁸ Ka pôni kôl ré na *Eli a ré hera hen men, ka pôni kôl ré na *ôbi kibi Emen wo cay a ré jê sé hen men.

⁹ Hérôd kôl iyôɗ ba: «Ja na, nôbi a na bé bi bay na jô sari na, menba, kwôni wo en toy kwôli jé lêri na ba, na i ba?» Menba, ôbi woge ñiré geléri.

Jésu bij impê dubu bay emê
(Mt 14: 13-21, Mk 6: 30-44, Ja 6: 1-14)

¹⁰ Kirijna bay jé ka Jésu bulo hera menba, bay dôriɗ Jésu kwôli aɗga ciré la hen. Ôbi ôriɗ aɗ ci wolé piniji si kwa iyére to bay uwôgere Bêtsayda.

¹¹ Kirijna kwônê ñiné hôn wo bay ré ô si Bêtsayda menba, bay ô tôrji a. Jésu berji a yiri a aɗ dôrji kwôli emê iyére to Emen men, ôbi berare ka ômij a men.

¹² Kirij kô niɗ menba, bay tô Jésu ka môj kibi wôô hen eraɗi ligiri a sa kôli iyôɗ ba: «Kôlin ñiné bi bay ré erê sa kam iyére to dê dê hen ô wogé kirij kaɗ yé men, wogeré aɗgaɗ emê a men, wôsa kirij ka nâ ná, na derô gwôlê.»

¹³ Niɗba Jésu kôlji iyôɗ ba: «Kenbay ken biji aɗgaɗ emê.» Menba, bay kôli iyôɗ ba: «Nini ôriɗ aɗ mapa bay men, kuyê wôô a men mera. Hena ré na hen iyôɗ ba, niɗa erê kelé a dema ré nê mê kwônê ñiné bay ka hen dê?»

¹⁴ Ñiné bay ka hen na, na impê dubu bay. Jésu kôlin bay tôri iyôɗ ba: «Bingéji bi bay mô tòn aɗ gwogelérji gwogelérji tôre bay bay.»

¹⁵ Bay li mega bi wo ôbi kôlji hen iyôɗ aɗ biji mô tòn kêm. ¹⁶ Jésu pô mapa wo bay aɗ kuyê ka wôô hen aɗ bô kirij si derômaraj, lij Emen dosé wô sa mapa aɗ kuyê bay ka hen aɗ ñiilê mapa bi wo hen aɗ bij

bay tôri ré cêjn bijné. ¹⁷ Bijné bay ka hen ôm uyirê aṅj tôri wo baa na, bay tô Jésu pô gwanê môj kibi wôô.

Piyêr hôn wo Jésu ré na Krist, kwo Emen dôri hen

(Mt 16: 13-21, Mk 8: 27-31)

¹⁸ Wulê pôni Jésu ô uwôlê Emen wolé aṅj bay tôri ô naṅj dī menba, ôbi engeriji iyôṅ ba: «Bijné kôl ené na i ba?»

¹⁹ Bay uwôli sara iyôṅ ba: «Ka pôni kôl jeré Ja ôbi lê batêm men, ka pôni jeré na *Eli men, ka pôni jeré ôbi kibi Emen wo cay a jê sé hen men.»

²⁰ Ôbi kôlji iyôṅ ba a kenbay ba, ken kôl ené na i ba? Menba, Piyêr kôli iyôṅ ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen.»

²¹ Ôbi ay tôô biji bay ré kôlijṅ kwôni ré pa pa, ²² aṅj kôlji iyôṅ ba: «Dé wo nôbi *Kema Gawra ené gelijṅ gusijṅ damanṅ men, surjê men, damné kaṅ bay bê kwôbe naṅj *bay derê tô tôô to Emen a kaṅen men, bay a deren a men, aṅj sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamṅê.»

Kwôni a erê tô Jésu a na iyêṅ ba?

(Mt 16: 24-28, Mk 8: 34 - 9: 1)

²³ Menba, Jésu uwôge bay tôri kêm aṅj kôlji iyôṅ ba: «Hena kwôni ré gey yé ôbi tôn ba, bi tôrjê yiri men, bi ay gurô tagelê wori woṅj temare sari a naṅj wulê wulê aṅj era tôn a. ²⁴ Kwôni wo gey gemé yiri ba, a mênêri, nijba, kwôni wo uwôl yiri aṅj wô san na, a gôlijṅ naṅj dī. ²⁵ Hena kwôni ré uwoṅj aṅga sa terare a na kêm, aṅa ré mène meré tu geṅj wori ba, derêri yôṅ ba? ²⁶ Wôsa hena kwôni ré dīi tayre san a men, sa kwôlê wupné a men na, nôbi Kema Gawra na déé tayre sari kirijṅ na buloṅ hera naṅj hini emê wupné men, kwo Iban men, naṅj kwo *manê ka derômaranṅ a ka yi naṅj jengêrji hen. ²⁷ Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen perê bijné ka nà ná, ka pôni a gelé emê iyére to Emen naṅj tirji dema ré maji tô.»

Damṅare to Kema Emen

(Mt 17: 1-8, Mk 9: 2-8)

²⁸ Wulê marge cêgê menba, Jésu uwôge Piyêr, *Jak naṅj Ja aṅj ôrijṅ sa keram wô uwôlê Emen. ²⁹ Kirijṅa ôbi uwôl Emen hen iyôṅ menba, tiri bilijṅ yi gay men, bargay kari kôba, belijṅ bôrê terijṅ men, jerapné a men. ³⁰ Menba, gawrê wôô so sa debū iyêl naṅj dī. Na si *Moyis naṅj Eli, ³¹ a soji bô perañgê wo derômaranṅ a aṅj iyêlji naṅj dī kwôli jê wori wo ôbi ré deré kibri naṅj temare Jérusalêm a hen. ³² Piyêr naṅj megêri hen na, kum layrêji aṅj kirijṅa bay engeṅji tô kum a menba, bay gel perañgê wo Jésu naṅj imṅê ka wôô ka debū naṅj dī hen. ³³ Kirijṅa bijné bay ka hen ô ta nij menba, Piyêr kôlijṅ Jésu iyôṅ ba: «*Rabi dô wo na merêṅge na, na lêṅge iyéy gergé subu pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.» Wôsa ôbi hôn kwôlo ôbi kôl hen né.

³⁴ Kirijṅa Piyêr iyêl ba ya tô menba, kirijṅ ka geri so sa têlji ta aṅj kirijṅa bay gel wo kirijṅ ka geri bay ka hen têlji ta hen iyôṅ menba, harê liji.

³⁵ Menba, tô kwôni ôm bô kirijṅ ka geri bay ka hen kôl iyôṅ ba: «Kwo nà ná, ná Keman. En dôôri, toyêṅge kwôlê kibri a.»

³⁶ Kirijṅa tô kwôni bi wo hen wôm nij menba, bay gel na Jésu a debū pini. Menba, bay wôm cêgêgê aṅj bô wulê bi wo hen na, bay kôlijṅ kwôni kwôli aṅga bay gelo hen né.

Jésu berare kema wo tunu to habijṅ bôri a

(Mt 17: 14-18, Mk 9: 14-27)

³⁷ Kirij̄n wôl pôn cêgê menba, bay herboji tôŋ sa keram a menba, kwônê bijné era ligi Jêsu a. ³⁸ Menba, gawra wo pôni perê kwônê bijné bay ka hen kôl iyôn̄ ba: «Rabi, en uwôlem gel keman wo nà ná ôbi a pôn nêŋ hen hari. ³⁹ Kirij̄n ka pôni a na, tunu to habij̄n henaj̄ naj̄ dî aj̄n liri ôbi tô gura men, senjalêeri men, wôbre era kibri a men, hende séŋ yiri a lew ré a men. Aj̄n kirij̄na hende séŋ menba, ôbi merên tulôg tulôg. ⁴⁰ En uwôlij̄n bay tôm ré dage tunu to habij̄n hende to hen, nij̄ba, bay nê̄m né.»

⁴¹ Jêsu kôlji iyôn̄ ba: «Kenbay ka ayê bôô wonge naj̄ aj̄n ken mô wô lê habrê hen na, na merê na wô lê naj̄ ken yôd ba? Men, na têê iyeŋ a enê ulê bôn jalê sarŋge a ba? Eraŋ naj̄ kemam bi ben na.»

⁴² Kirij̄na bay eraŋ naj̄ kema bi wo hen biri menba, tunu to habij̄n hende to hen ayri ku terare a aj̄n senjaliri. Nij̄ba Jêsu ône tunu hende to hen aj̄n berare kema bi wo hen aj̄n ayri bijn̄ ibari. ⁴³ Menba, bijné kêm tiniji ge kay sa damŋare to Emen a.

Jêsu hô uwôl béré temayri
(Mt 17: 22-23, Mk 9: 30-32)

Mega wo bijné kêm tiniji ge kay sa are kêm ka Jêsu li a hen menba, ôbi kôlij̄n bay tôri iyôn̄ ba: ⁴⁴ «Dôbêŋge marŋge dô ken toyj̄n kwôlo na kelêŋge hen: <Bay a beren nôbi Kema Gawra bijn̄ bijné.> »

⁴⁵ Nij̄ba bay hôn bô kwôlo ôbi kôl hen né, wôsa ôbi bi kwôlê bi wo hen yi kini uwôbêri a hen iyôn̄ bi bay ré hôn bôri ré. Men, né bay hare engeréri men.

I a na kwo dami ba?
(Mt 18: 1-5, Mk 9: 33-37)

⁴⁶ Bay tô Jêsu narij̄n na ba, i a ré kwo dami perêrji a ba? ⁴⁷ Jêsu hôn ermé woji menba, fu kema wo dê sa dî kwari a ⁴⁸ aj̄n kôlji iyôn̄ ba: «Kwôni wo fu kema wo dê mega kwo na yiri a naj̄n henen na, ôbi beren na nôbi yiri a hen men, kwo beren yiri a ba, fu na kwo joon hen yiri a hen men. Nij̄ba henêŋge mega wo kwôni wo na kwo dê perêrŋge a kêm hen na, ôbi a na kwo dami.»

Kwôni wo na ôbi bareŋge ré ba na kwonje
(Mk 9: 38-41)

⁴⁹ Menba, Ja kôli iyôn̄ ba: «Rabi, nini gel gawra wo pôni dage tunu to habij̄n naj̄n henem menba, nini jôri sara, wôsa ôbi na ôbi tôm mega nibay iyôn̄ né.»

⁵⁰ Menba, Jêsu kôl iyôn̄ ba: «Jôreŋgiri ré, wôsa kwôni wo na ôbi bareŋge ré ba, na kwonje.»

Bijné ka Samari bu Jêsu yirji a ré

⁵¹ Kirij̄na wulê wo ôbi a déŋ sa terare ba da menba, Jêsu ay geré ré na mi mi kôba diré erê Jérusalêm a. ⁵² Ôbi jé bijné tumôri a. Bay ô menba, bijn̄ môni iyére to Samari a wô beré sa tê saari. ⁵³ Nij̄ba bijné ka Samari bîri yirji a ré, wôsa ôbi ô na wô erê Jérusalêm a. ⁵⁴ Kirij̄na si *Jak naj̄n Ja bay tô Jêsu gel hen iyôn̄ menba, bay kôl iyôn̄ ba: «Kelma, ju gey bi niné kôlij̄n tare ré hena derômaraj̄ a sa uwoyréji aj̄n ba?»

⁵⁵ Menba, Jêsu bul upéji aj̄n nayji damaŋ. [Aj̄n kôl iyôn̄ ba: «Ken hôn tunu to yi bôŋge a aj̄n lêŋge ken kôl kwôlê bi wo hen né. Wôsa nôbi Kema Gawra en era sa terare a nà, ná wô mênê gawrê ré nij̄ba, ná wô gôlij̄n naj̄n ci dî.»] ⁵⁶ Kirij̄n bay ka hen na, bay ô sa iyére to d'angji a.

Ayé yi bé wô yij ôbi tô Jésus

(Mt 8: 19-22)

⁵⁷ Kirijna bay baj geré tô menba, gawra wo pôni era sa kôlij Jésus iyôn ba: «Kirij ka yôn yôn ka já erê ya hen na, na erê tòm a.»

⁵⁸ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Henjê naj iyomnji men, ciré naj gwonerji a men, nijba, nôbi Kema Gawra ba kirij ka na dôbij san ya ba, naj.»

⁵⁹ Men, Jésus hô kôlij kwo dangi «Era tòn a.» Menba, gawra bi wo hen kôli iyôn ba: «Kelma, dî jan, dén na erê emê iban dem.»

⁶⁰ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Di bijné ka yi môj temare iyôn hen bi em megare temare aj jôbi ju ô ulê béré *emê iyére to Emen.»

⁶¹ Gawra wo dangi kôlij Jésus iyôn ba: «Nôbi en gey erê tòm a Kelma nijba, dén na erê lij kamanj ka iyére tijê dosé dem.»

⁶² Jésus kôli iyôn ba: «Kwôni wo fu tô mire to kelbê yagij aña ré bare cêgeri ba, na kwôni wo dô wô jé wo emê iyére to Emen né.»

10

Jésu jé bay tôri tôre jurgem kibi wôô

(Mt 9: 37-38, 10: 7-16, Mk 6: 8-11, Lk 9: 3-5)

¹ Cêgeri wori menba, Kelma tô bay tôri ka dangi tôre jurgem kibi wôô aj jéji wôô wôô tumôri a sa iyére to kêm men, kirij kêm ka ôbi da sé si ya hen. ² Aj ôbi kôlji iyôn ba: «Kaw kaj walê mê gaj nijba, bay walérji dê. Uwôlijnge ôbi iyéy kaw na bi jéj naj bijné bô kaw kari a. ³ Erênge, en jénge môj kam gamgé iyôn peré henjê. ⁴ Ayênge magela gursu tóni ré men, sanje tonj bê bargay ré men, garbê ka dangi a ré men, dêbéngge tónj geré wô lij bijné dosé ré a men. ⁵ Bô iyére to yôn yôn to ken ô ya ba, ken kôlij bijné ka mô bô iyére hende to hen iyôn ba: <Bô jalê baa naj ken.> ⁶ Hena kwôni wôj ôbi geyé bôô jalê wôni ré bô iyére hende to hen a ya na, terê kibi wongge bi wo hen a baa naj dî, a hena ôbi bôô jalê wôni ré naj ba terê kibi wongge bi wo hen a hera sarngge a. ⁷ Bô iyére to yôn yôn to ken ô ya ba, merêngge ya hende to hen. Emêngge men, ken yi men anjaj kergare ka bay lêngge hen wôsa kwôni wo li jé ba, nê m upé sa kôbri. Diba ken ô naj kibi iyére iyére ré. ⁸ Sa iyére to yôn yôn to ken ô ya aña bay ré ðerêngge yirji a na, emêngge anja bay bêngge hen. ⁹ Berarêngge bay ômjare kirij bay ka ya hen men, ken kôlji iyôn ba: <*Emê iyére to Emen era kwôy upêngge.> ¹⁰ Nijba sa iyére to yôn yôn to ken ô ya aña bay ré ðerêngge yirji a ré na, séngge tu wolé tô geré wo dami a aj ken iyôn ba: ¹¹ <Bunu to sa iyére tonje a to fu téri hen kôba, nija gagere hôrij bêngge. Nijba, ken hôn wo emê iyére to Emen ré da nij.> ¹² Na tu kwôlé a ené ena kelêngge hen Wulê wôj jerê kwôlé a na, bijné ka *Sodôm a bay a jerê kwôlé sarji a lôg gôlij bijné ka sa iyére hende to hen sônj.»

Sa iyére to kaj bê bôrji sa Jésus a

(Mt 11: 20,24)

¹³ «Ayi! bijné ka Kworajin, bô emê yi wô sarê. Ayi! bijné ka Bêtsayda bô emê yi wô sarê. Hena anjaj giné ka lij sa iyére tonje a hen na, hena naj né lij na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yej a bay hena naj né haarê bargay ka yêgerij men, loberé bunu yirji a a men, bi ciré gelé wo ciré bul cêgerji bij têrij toji nij. ¹⁴ Na ôbi á, wulê wo bay a jôrij kwôlé sa bijné a hen na, si Tir naj Sidôn kwôlé a jôrij sarji a lôg gôlij kwongge. ¹⁵ A mini Kapêrnayôm,

mu kôl bay ré ayêrê kwôy ôriṅ ta derômaran a ba? Ma herbé kwôy dógé iyom temare a ka na kirij ka habij hen.»

¹⁶ Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Kwo toy kwôlê wonge ba, toy na kupé nôbi hen men, kwo kapênge ba, kapen na nôbi hen men, kap na kwo joon hen a men.»

Bay tô Jésu ka tôre jurgem kibi wô hen buloji hera tô ulê béré woji a

¹⁷ Bay tô Jésu ka tôre jurgem kibi wô hen heraji nan yi deré an kôl iyôn ba: «Kelma, tunu to habij kôba, kirija nini ay tôô buru nan henem na, hende bêni kwôlê.»

¹⁸ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «En gel Sidan hena derômaran a kurij môn wulanê emen iyôn. ¹⁹ Na en béngge néé bi kené dôdirij kalaw men, dôdirij tiigre men, dôdirij néé wo ôbi bare kêm men, ani ka a lêngge ba, nan a men. ²⁰ Lêngge yi deré wô wo tunu to habij kôba, ré dôbe sare béngge hen mera ré, nijba, ken li yi deré wô wo heneṅge dṅ derômaran a ya.»

Jésu gelij bijé ka bay bôrji mega ani ré hen Ibari

(Mt 11: 25-27, Mt 13: 16-17)

²¹ Kirij bay ka hen na, Tunu toṅ hendi bô bôrê ay Jésu nan yi deré an ôbi kôl iyôn ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômaran a nan kwo sa terare a nà, wôsa ju uwôbij bay tu melênê nan bay tu jôrijare are bay ka hen an ju yêge sarji gelij bijé ka bay bôrji mega ani ré hen dī. Na iyôn a, Iban na jeré genge nan bô deré wom.»

²² «Iban bèn are kêm kôben a, kwôni wo hôn Kema ba, nan, na Ibari pôn dō men, kwôni wo hôn Iban ba, nan nijba, na nôbi Kemari pôn nêṅ hapê men, ka en yêge sari nô biji hen a men mera.»

²³ Menba ôbi bul si ligi bay tôri kôlji piniji iyôn ba: «Yi deré yi wô sarṅge kenbay ka ken gel are bay ka hen nan turnge hen. ²⁴ Wôsa en kelêngge bay kibi Emen kwône nan kilmé kwône na gey bi ciré gelé anja ken gel hen men, nijba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé kwôlo ken toy hen nijba, bay toy ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa gawra wo Samari woṅ ôbi bô baliyare

(Mt 22: 34-40, Mk 12: 28-31)

²⁵ Ôbi deré tô tôô to Emen wo pôni hena ta an kôlij Jésu wô sélij bôri kôl iyôn ba: «*Rabi, na mi a ené lê ana ené uwônij gelé wo nan kwini ba?»

²⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu tôô tona kôl iyen ba? Ju dēṅse ba, kôl iyen ba?»

²⁷ Ôbi uwôli sara iyôn ba: «Já peré Kelma wom Emen nan bôô pôn men, nan tunum kêm men, nan néém kêm men, nan ermé wom kêm men, gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn men.»

²⁸ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Ju kôl na tiri. Li are bay ka hen kêm menba, já uné gelé.»

²⁹ Nijba, ôbi gey gelé mega wo engeré kwôlê wori bi wo hen ré na ya menba, ôbi hô kôlij Jésu iyôn ba: «I a na megan ba?»

³⁰ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Sa to pôni gawra wo pôni hena Jérusalêm wô eré Jériko, kirija ôbi si sa bay bô habré na, bay biri tôrij anṅari kêm men, sêri tu temare an dṅ yirji ô. ³¹ Ôbi bê kwôbe ay geré bi wo hen men, kirija ôbi gel gawra bi wo hen iyôn menba, sanṅe ta ô eré

wori. ³² *Lébit wo pôni kôba sa biɲ kirɲ bay ka hen men, ôbi gel gawra bi wo hen a men, menba, sanɲe ta ô erê wori. ³³ Niɲba gawra wo Samari wo pôni wo ô kergare tori menba, sa biɲ ɗa kwa gawra bi wo hen a, ôbi gili menba, tiri liri ɲa. ³⁴ Ôbi uso ɗa ligiri a aɲ liri weɲ tu iyare a men, biri care toɲ kam tiɲaɗor a a men, aɲ ha ta naɲ kibi bargay aɲ ayri ɗé sa kura tori toɲ yiri a aɲ ôriɲ naɲ ɗi iyéy kergare a aɲ kôrbiri. ³⁵ Kirɲ wôl menba, ôbi tô selé wôô biɲ ôbi iyéy iyére hende to hen aɲ kôli iyôɲ ba: <Gemni dô ben aɲ hena jeré mène gursu tôni a ba kirɲa en hera ba na sa têbem.> »

³⁶ Menba, Jésu kôli iyôɲ ba: «Peré ɲiɲé bay ka subu hen na, i a na mega gawra bi wo bay bô habré ré sari hen ba?»

³⁷ Menba, ôbi deré tô tôô to Emen bi wo hen kôli iyôɲ ba: «Na kwo li dô naɲ ɗi hen a na magari.» Menba, Jésu kôli iyôɲ ba: «Ô aɲ jôbi kôba ju li hen iyôɲ men.»

Jésu ô iyé si Mart naɲ Mari a

³⁸ Kirɲa bay ɓu geré ô menba, Jésu sanɲe sa iyére to dé to pôni a menba, iyore to pôni bay uwôgere Mart ɓerji kergare iyére tore a. ³⁹ Hende ôriɲ naɲ yêêre to dé to bay uwôgere Mari mô kwa Jésu a tôɲ terare a wô toyé kwôlé wori. ⁴⁰ Mart giiré si na si na wô lê aɲaɲ emê. Hende era ligi Jésu a aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, yêren to dé ɗén en li jé punen hen ba ju gel ré ba? Kôle ré sa jôgen lê men.»

⁴¹ Menba, Kelma uwôle sara iyôɲ ba: «Mart, mu sun men, mu geré si na si na wô sa are kwône. ⁴² Niɲba, are pôn nêɲ a na ka dôri. Na bay a Mari ré ay hen, kwôni a deré aɲ kôbre a ré.»

11

Jésu gelɲ bay tôri uwôlé Emen

(Mt 6: 9-13)

¹ Wulé wo pôni Jésu uwôl Emen kirɲ ka pôni a. Kirɲa ôbi uwôl Emen kô menba, ôbi tôri pôn kôli iyôɲ ba: «Kelma, geléni uwôlé Emen môɲ kwo Ja ôbi liɲ ɲiɲé batêm na gelɲ bay tôri hen iyôɲ men.»

² Menba, Jésu kôlji iyôɲ ba: «Kirɲa ken uwôl Emen ba, ken kôl iyôɲ ba: <Ibarni, bi ɲiɲé kêm hôn wo jeré yi naɲ jeɲgêrem men, bi bi emê iyére tom era men.>

³ Béni aɲaɲ emê ka nini ôriɲ doyriji kemnêɲ hen.

⁴ Di bôm jal sa têriɲ lêreni a men

wôsa nibay kôba nini ɗi bôrni jal sa ka lêni habré a men.

Geméni aɲ ju bi bi niné herɲ bô aɲa seléni hen né a men.> »

⁵ Menba, ôbi hô kôlji iyôɲ ba: «Hena kwôni pôn perêrɲge a hen ré naɲ melapni aɲa melapni bi wo hen ré ô upéri yoyre aɲ kôli iyôɲ ba: <Melapnen gwôyeyen mapa subu ⁶ wôsa melapnen wo pôni sa aɲ ani ka ené biri ré ôm naɲ.> ⁷ Aɲ hena melapni wo bô ira hen ré kôli iyôɲ ba: <Dén ɗê! Kermɲ ligɲ niɲ men, nibay naɲ kamnen nini yi tôɲ niɲ a men, ɗiba na hena ta wô bem mapa ré.> ⁸ En kelêɲge hena ôbi ré hena biri mapa bi wo hen kôba, na wô wo ôbi ré na melapni ré niɲba, na wô wo ôbi dôyrêri aɲ ôbi a hena biri mapa bi wo ôbi gey hen. ⁹ Niɲba, nôbi en kelêɲge: Enɲerêɲge menba, bay a béɲge, wogêɲge menba, ka upé, ɗêɲge kibi iyére menba, bay a belé béɲge. ¹⁰ Wôsa kwôni wo enɲere ba,

bay a biri, men, kwo woge ba, a upé men, kwo di kibi kermijn ba, bay a belé biri men. ¹¹ I a na iba kema perêrŋge a hen aña hena kirija kemari ré engereri kuyê ba, ôbi a biri kalaw ré na kuyê ba? ¹² Réba hena ôbi ré engereri cera ba, ôbi a biri tiigre ba? ¹³ Hena kenbay kañ bay bô habré hen kôba, ken hôn bijn kamneŋge aŋga dôri aña Ibareŋge wo derômarañ a dema hena kené engereri Tunu toñ hendi bô bôre a ôbi ré bijn ka uwôli hen né ba?»

Jésu dage tunu to habij to jôrij gawra iyêlê
(Mt 9: 32-34, 12: 22-30, Mk 3: 22-27)

¹⁴ Sa to pôni Jésu dage tunu to habij to jôrij gawra wo pôni iyêlê hen. Kirija tunu hende to hen sép nij na, gawra bi wo tunu hende to hen ré jôri iyêlê hen na, iyêl dô hari nij, menba, kwônê ñiné ka ðebu ya hen na, tiniji ge kay kêm. ¹⁵ Nijnba, ka pôni perêrji a hen kôl iyôn ba: «Na nañ néé wo *Béyêljêbul kelma wo tunu to habij aña ôbi ré dagij tunu to habij hen.»

¹⁶ Ka pôni ka gey sélé bô Jésu menba, kôli ré li aŋgañ gelé ka hena derômarañ a ciré gelé. ¹⁷ Nijnba, ôbi hôn ermé woji menba, kôlji iyôn ba: «Hena kumbul ré kirij perê ñiné ka sa terare to pôn nà ba, sa terare hende to hen a mênij, iyére a tiirij kerôm kerôm a men. ¹⁸ Ken kôl ré na nañ néé wo Béyêljêbul aña ené dagij tunu to habij hen. Iyôn ba, hena Sidan ré li kumbul nañ Sidan ba emê iyére tori a erê derê sôn ba? ¹⁹ A hena ré na nañ néé wo Béyêljêbul a ené dagij tunu to habij ba, bay tôrŋge kenbay ba, dage na nañ néé wo i men ba? Iyôn ba, bay a yé bay jerê kwôlê sarŋge a. ²⁰ A hena ré na nañ néé wo Emen a ené dagij tunu to habij hende to hen na, iyôn ba, emê iyére to Emen era upéŋge nij.»

²¹ «Kirija gawra woñ ôbi néé gem kini merêri nañ aŋgañ mañê kari na, ari upéri kêm yi nañ kiniji. ²² Nijnba, hena kwo néri ré gôlij kwori sa biri tôrij aŋgañ mañê kari bay ka ôbi na bi bôri sara hen menba, kwo gôlij sari bi wo hen pô aŋgari kêm cé aŋ.»

²³ «Kwôni wo nañ en ré ba, na ôbi baren men, kwo day ñiné nañ en ré ba, usuréji na usuré ði men.»

Tunu to habij hera
(Mt 12: 43-45)

²⁴ Jésu hô kôl iyôn ba: «Kirija tunu to habij sép bô kwôni a na, hende kayré derô gwôlê woge kirij kañ derê bul, hena hende ré uwôn ré na, hende erem kôl iyôn ba: «Na herê kirij ka na en soñ ya hen gelé sôn.» ²⁵ Kirija tunu hende to hen hera aña ré uwôn kirij na sél dô men, are kêm yi nañ kiniji a men na, ²⁶ hende hô ô pera tunu to habij to ðaŋgi jurgem to habij ðê aŋ sa jôgij nañ tu. Bay siji bô kirij bay ka hen aŋ môrji ya aŋ gawra bi wo hen na, yiri habij ðê kwo tumô aŋ tô.»

Yi derê woñ tiri

²⁷ Kirija ôbi iyêl hen iyôn menba, iyore to pôni perê kwônê ñiné kôli iyôn ba: «Yi derê baa nañ iyore to yêm aŋ ju yi kubare hen.»

²⁸ Nijnba, ôbi kôl iyôn ba: «Yi derê baa nañ kwôni wo toy kwôlo Emen aŋ li ariri hen ði.»

Aŋgañ gelé kañê nôbi Kema Gawra
(Mt 12: 38-42)

²⁹ Kirija kwônê ðijé dayriŋ ligi Jésu a hen iyôŋ menba, Jésu kôl iyôŋ ba: «Bijé ka haw hen na, na ðijé ka habiŋ, bay gey na anŋaŋ gelé mera niŋba, bay a baŋ na naŋ anŋaŋ gelé ka Jonas bi wo hen mera, ðiba bay a gelé ka ðaŋŋi kani ré kwôy. ³⁰ Mega wo Jonas na yi anŋaŋ gelé biŋ ðijé ka Ninibé a hen iyôŋ na, nôbi *Kema Gawra na yé anŋaŋ gelé biŋ ðijé ka haw hen men. ³¹ Wulê woŋ jeré kwôlê a na, tôlômne to Séba a hena aŋ a ulê kwôlê sa imŋê ka haw hen, wôsa hende hena na kelan aŋ era na wô toyé gwosoy kwôlê woŋ tu melênê wo Salomôn. Niŋba na ná, kwôni wo gôliŋ Salomôn aŋ hen kôba na ya. ³² Wulê woŋ jeré kwôlê a na, ðijé ka Ninibé a henaji tumô ðijé ka haw hen aŋ ulê kwôlê sarji a, wôsa deré kwôlo wo Jonas li aŋ bay bul hal woŋi. Niŋba na ná, kwôni wo gôliŋ Jonas aŋ hen kôba na ya.»

*Kiriŋ ka peranŋi ka yi gawra
(Mt 5: 15, Mk 4: 21, Lk 8: 16)*

³³ «Kwôni ði tare bô lampa ba na wô uwôbê ré men, na wô emé gwore sara ré a men, niŋba, hena ôbi ré ði tare a bô lampa ba, na wô dé ta gurô pal a aŋ bi ðijé ka ré era ira hen ré gel peranŋêre. ³⁴ Tum na lampa to yem. Hena tum né dô ba, tô yem wo baa kêm hen mô na bô kiriŋ ka peranŋi a men, niŋba, kiriŋa tum ômiŋ ley na, tô yem wo baa kêm hen kôba, mô na bô dilemne a men. ³⁵ Bô dô ré ba, kiriŋ ka peranŋi ka yi yem a hen ma yé kiriŋ kaŋ dilemne. ³⁶ Hena yem kêm ré na kiriŋ ka peranŋi a, ðiba kwari wo pôni baa bô dilemne a ré na, ôbi a merê bô kiriŋ ka peranŋi a mega lampa peranŋem naŋ berarê wore hen iyôŋ.»

*Jésu uwôl kwôlê sa Parisiŋêŋê naŋ bay deré tô tôô to Emen
(Mt 23: 4-36, Mk 12: 38-40)*

³⁷ Jésu iyêl ba ya tô menba, *Parisiŋê wo pôni uwôgeri ré ô emé are iyére tori a. Menba, ôbi ô emé are bay ka hen naŋ ði. ³⁸ Parisiŋê bi wo hen tini ge kay ðinaŋ wôsa Jésu ôm are ba pelé kôbri mega wo tôô toŋi kôl hen iyôŋ. ³⁹ Jésu bô ti Parisiŋê bi wo hen iyôŋ menba, kôli iyôŋ ba: «Kenbay Parisiŋêŋê na, na cêgi karbé toŋ yé are men, cêgi dasa men, a kené pul niŋba, bôrŋge wo bôô na, na ermé kwôlê woŋ gemsare men, habré men. ⁴⁰ Bay galê, ken hôn wo kwôni wo li cêgi are hen a lê bôrji a men né ba? ⁴¹ Berêŋge baliyare naŋ bay nimré naŋ anŋa yi bô karbé toŋge a hen men, naŋ ka yi bô dasa wonŋge a hen a men aŋ ka yé ka séli yôd.»

⁴² «Gusiŋ yi wô sarŋge, kenbay Parisiŋêŋê, ken ay kibi anŋaŋ na kilip kanŋe ka môj kêm ka na tamla men, uu men, têrêre a men hen biŋ Emen niŋba lê anŋaŋ derôre naŋ peré Emen ka ken ði aŋ hen na, bay a na anŋaŋ dami ka kené lê sa ka ken li hen a.»

⁴³ «Gusiŋ yi wô sarŋge kenbay Parisiŋêŋê, wôsa ken gey kini meré ka tumô bô *iyéy ðanpare a men, ken gey bi ðijé ré lèŋge dosé tu wolé naŋ bê kwôlê a men hen. ⁴⁴ Gusiŋ yi wô sarŋge, wôsa ken yi môŋ kamŋê ka kwôni li ani sara ré ka kwôni ô sara ba hené iyôŋ hen.»

⁴⁵ Menba, ôbi deré tô tôô to Emen wo pôni kôliŋ Jésu iyôŋ ba: «Kelma, mega wo ju kôliŋ hen na, na nibay a jeré tiréni hen men.»

⁴⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôŋ ba: «Kenbay kaŋ bay deré tô tôô to Emen kôba, gusiŋ yi wô sarŋge, wôsa ken pô anŋa néy néy dééré sa ðijé menba,

kenbay ba, kema kôbrenge iyôn kôba, hebe ani ré. ⁴⁷ Gusin yi wô sarŋge, kenbay ka ken pan kampnê bay kibi Emen dô hen menba, nâ ná balérŋge a na diréji. ⁴⁸ Ôbi a, kené gel mega wo kené dege sa jé lê balérŋge a, wôsa bay na duu bay kibi Emen men, kenbay ken pan sa kampnêrji dô men. ⁴⁹ Na ôbi á, Emen naŋ tu melênê wori hen na ré kôl iyôn ba: «Na jéŋ naŋ bay kibi Emen men, bay jé a men, nîŋba, bay a deré ka póni men, bay a gelîŋ tu ka póni gusiŋ men.» ⁵⁰ Ôbi a, gawrê ka haw hen, kwôlê réé beré sarji wô kibi bay kibi Emen ka bay na derji ca kirîna tô terare na díŋ yeŋ. ⁵¹ Ayîŋ tô sa kwôbri Abêl a kwôy saŋ sa kwo Jakari a wo bay diri derô to kini bê kwôbe a naŋ *iyéy Emen hen. Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, kwôlê a beré sa gawrê ka hawi hen, wô sa temayriji.»

⁵² «Gusin yi wô sarŋge, kenbay bay deré tô tôo to Emen ka ken ay lakêêlê henê are kôbrenge a*. Aŋ kenbay ken kaŋ henê Emen men, ken jôriŋ ka dangi ka gey henêri hen ré hôni ré a men.»

⁵³ Kirîna Jésu dá sé erê ta menba, Parisîŋnê naŋ bay deré tô tôo to Emen engereri kwôlê si na si na naŋ bô tarê ⁵⁴ sébiŋ kibri ciré gelé aŋ hena kwôlê wôni ré si kibri habîŋ ba, ciré uwôliŋ kwôlê sari a.

12

Jésu yége maa bay tôri gengîŋ sa bîjé kaŋ bay kelê kwôlê kibriji wôo wôo hen

(Mt 10: 26-33, Mt 10: 19-20)

¹ Kirîŋ bay ka hen na, bîjé dayriŋ naŋ kwônêrji aŋ li wo bay dôriŋ sa têrji. Menba, Jésu kôliŋ bay tôri iyôn ba: «Déŋge tu melênê sa yerŋge a díba ken yi bay kelê kwôlê kibriji wôo wôo môŋ kwo *Parisîŋnê iyôn né. Wôsa lamê tu kirîŋ kaji bay ka hen na, yi môŋ wubere iyôn. ² Ani ka uwôbe ka baa gelîŋ ba, naŋ men, ka bô kwôni a ka a baa hôniŋ ba, naŋ a men. ³ Wôsa kwôlo kêŋ wo ken kôl bô dilemne a hen na, a toyîŋ tu tare déŋ déŋ men, kwo ken gwôsîŋ marŋge a bô ira hen kôba bay a dayê ta sa ira dema ré kelê kaŋ a ta a men.»

⁴ «En kelêŋge milŋnê, hariŋge ka a deré kurôŋgi yerŋge aŋ cêgeri wori ba, a lê ani ré nîŋ hen né. ⁵ Na gelêŋge kwôni wo ken hareri. Hariŋge kwo a deré kurôŋgi yi aŋ nêŋ ulêŋge bô tare toŋ *gêhên a hen a men. Na tiri, ôbi a kené hareri dí.»

⁶ «Bay daŋ diya bay dema ré na tu selé wôo tô hen ba, ken gel ré ba? Nîŋba, Emen ba, hôŋji pôn pôn kêŋ. ⁷ Gusuri sarŋge kôba Emen dêŋse. Nîŋba, ken hare ré, wôsa ken dami tu Emen gôliŋ diya bi wo kwône hen né ba?»

⁸ «En kelêŋge kwôni wo kôl tu bîjé kêŋ díré na kupê na, nôbi *Kema Gawra na kelê tumô manê ka Emen a ôbi ré na kupê men. ⁹ Nîŋba, kwôni wo uwôser díré hônen né tu bîjé na, nôbi Kema Gawra na kelê ené hôni ré tumô manê ka Emen a men.»

¹⁰ «Men, kwôni wo kôl kwôlo habîŋ gengîŋ san nôbi Kema Gawra na, Emen a dé bôri jalê sari a, nîŋba, kwo tiiré Tunu toŋ hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a ré kwôy yôd.»

11 «Kirijn bay ôrijn nap ken bô *iyéy dapare a ley, tumô bay sa kirijn a ley, tumô kilmé ley na, ken sun wô kwôlo kené eré kelê wô jôrijn sarngge ré. 12 Wôsa Tunu tojn hendi bô bôre a geléngge kirijn bay ka hen, kwôlo kené kôl.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa gawra wøj ôbi upé wøj ôbi galê

13 Menba, kwôni pôn perê ðipé kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, kôlij yênen bi niné cêj ari cibré kani.»

14 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «I a déjn bi ené yi ôbi jerê sarngge a men, ôbi cé are kanje men ba?»

15 Menba, Jésu hô kôli iyôn ba: «Déngge tu melênê sa yerngge a, dîba ken yi limé ka anğaj upé ré. Na wô wo kwôni uwôn are gağ aja ré môrijn tu geğ né.»

16 Menba, Jésu hô kôli gwosoy kwôlo đanği kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni na ôbi upé wo uwøj are gağ bô yagê wori a. 17 Menba, gawra bi wo hen kôl iyôn ba: «Na lê iyen a, kirijn ka ené bijn kaw kapê ré nap nijn na ba?» 18 Menba, ôbi hô kôl iyôn ba: «Anğa na lê a na: Na téé béér wo cay hen ağ, ağ na hô dé kwo damné damné ağ na dayê kaw nap ari upé kapê kêm bô. 19 Ağ na kelê iyôn ba: «Bô ari upé kaam kêm ka yi hen, na ka a lê elê kwônê, dô bul ağ ju ôm men, yi men, lij yi derê.» > 20 Nijnba, Emen kôli iyôn ba: «Ôbi galê, bô yoyre hende to hen, na derê bul wom ağ ağ anğa ju dayré kêm hen ba i a bağ nijn ba?» »

21 Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Na anğa sa sa ðipé ka dayré ari upé kaji dîba bijn kwôni men ré hen ağ kanji wogé ari upé ka ligi Emen a.»

Môrijn Emen a tøj
(Mt 6: 25-33)

22 Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Geléngge, na ôbi a, ené keléngge kené sun wô anğa kené emê gôlij ré men, wô anğa kené tóbê yerngge a ré men hen. 23 Wôsa merê tu geğ na, gôlij anğaj emê men, yi gôlij bargay a men ré ba? 24 Beréngge hanğa ken gel, bay ci ani ré men, wal ani ré men, kini bê anğaji nap men, béér woji nap a men, nijnba, Emen abeji hen ba, kenbay ba, ken gôlij ciré ré ba? 25 Perêrngge a hen i a nêmé ulê wulê pôn a sa megari a wô wo điré sun gağ ba? 26 Hena nérngge ré nap wô lij anğa dê, dê bay ka hen iyôn ba, wô mi a kené sun wô sa tô ka baa hen ba? 27 Beréngge béé gesela ken gel, bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men, nijnba en keléngge kelma Salomôn nap hini emê wori hen kôba, tôte bargay đê kwo pôni wôni perêrij a hen né. 28 Hena kalmê ka nono ka kemnêj yi hen ağ kiya bay a uwøj ağ hen, Emen tóbiji bargay ağ kenbay dema ôbi ré lê are béngge ré ba? Ayi! gawré ka ayê bôô woji nap hen. 29 Sunéngge wô ari emêrngge ré men, wô anğaj yêrengge a ré a men. 30 Are bay ka kêm hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen, dîba kenbay ba, Ibarengge hôn anğa ken ôrijn doyriji hen. 31 Wogéngge emê iyére tori tumô đî ağ are bay ka kêm hen ôbi a béngge a sara a.»

Ari upé ka a napê ré
(Mt 6: 19-21)

32 «Kenbay ka ken yi môj gamgê kapê iyôn ka lôğ tumôn a hen, haréngge ré wôsa Ibarengge genge wo điré béngge emê iyére tori. 33 Keléngge ağ ari upé kanje kêm ağ ken ðirijn baliyare nap larirji. Nanéngge magela gemé lari wøjge wo a mênijn né hen men, anğaj upé ka derômaraj a ka a napê

ré hen men, wôsa kirij bay ka hen na, ôbi gemsare a erê bij ya ré men, a beré kar ré a men. ³⁴ Wôsa kirij ka cirarem yij ya na, ermé wom kôba, na kirij bay ka hen men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa merê sa têê a

³⁵ «Tôbênge bargay kaj jé men, ken dî lampa tonje enje yôôd a men. ³⁶ Yéngge mega manê ka mô gem hera wo ôbi iyére toji kirijna ôbi a uwo tô kurô aja ré di kibi geré menba, bay bôl lew biri iyôn. ³⁷ Yi derê yi wô sa manê bay ka ôbi iyére toji sa aj uwonji gej. Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen ôbi a tôbê bargay kaj jé aj biji bay merê tón aj ôbi biji anğaj emê pôn pôn kêm. ³⁸ Hena ôbi ré sa na sa kirij ka jali, kibi kirij ka wôli a aja ré uwonji tu gej sa têrji a na, yi derê yi wô sarji. ³⁹ Ken hôn wo hena ôbi iyéy iyére henağ né hôn wulê wo gemsa ré era wô gemsêri na, ôbi henağ ré déri sé bô ira ré. ⁴⁰ Kenbay kôba, ken mô sa têrñge a wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa nağ wulê wo ken bi bônñge sara hen né».

Mana woğ ôbi bôô pôn nağ kwo bôri wôô wôô
(Mt 24: 45-51)

⁴¹ Menba, Piyêr kôl iyôn ba: «Kelma, ju kôl gwosoy kwôlê bi wo hen iyôn na wô sarni laba, na wô sa ðiné kêm dî ba?»

⁴² Menba, Kelma kôli iyôn ba: «I a na ôbi gemé are woğ ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men wo ôbi iyéryi a dîri ré bô sa ari upéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêm nağ wulêri men, tayriri men ba? ⁴³ Yi derê yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéryi sa aj uwonji li jé wori bi wo hen iyôn. ⁴⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ôbi a dîri berê sa ari upéri kêm. ⁴⁵ Nijba, hena mana bi wo hen ré kôl iyôn ba: <Gel, ôbi iyéyren baa anê tô> aj sé manê nağ kalmê kaj bay jé men, om men, yi men aj kwoyij a men na, ⁴⁶ ôbi iyéryi a sa nağ wulê wo ôbi fu sa têri ré hen aj ôbi a liri ðisijne men, ôbi a gili gusij a men, mega bay gilij bay lê are nağ bôô pôn né gusij hen iyôn.»

⁴⁷ «Mana wo hôn bô geyé wo ôbi iyéryi ari ré fu sa têri ré men, li are bij nağ bô geyé wo ôbi iyéryi bi wo hen né men na, a upé sêê damağ. ⁴⁸ Nijba, kwo hôn né aja ré li anğa nê sêê na, bay a sêri lôğ. Kwôni wo bay biri are gağ ba bay a hô enğereri damağ a men, kwo bay biri are gemé damağ ba, bay a hô enğeré damağ a men.»

Wô mi a Jêsu ré era sa terare a na ba?

⁴⁹ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «En era sa terare a na, na nağ tare. Aj en denğa damağ bi hende ré enje nij. ⁵⁰ Na batêm to bay a lèn, batêm hende to hen na gusij to lèn. Aj en anğe kwôy wo bay a lèn batêm hende to hen. ⁵¹ Ken erem yağ ba, ré na bô jalê a ené erağ sa terare a nâ? En en, na bô jalê a ené erağ sa terare a nâ ré, nijba na kariğare. ⁵² Wôsa ayij tôri haw hen, hena ðiné ré bay bô ira ba, bay a kariğ ka subu hen a bij tôrji men, ka wôô hen kôba a bij tôrji. ⁵³ Iba kema a kariğ nağ kemari men, kema a kariğ nağ ibari men, yo mône a kariğ nağ môñne men, môni iyore a kariğ nağ yore men, kariğare a yé peré iyore a nağ maare a a men, peré maare a nağ tu a men.»

⁵⁴ Jêsu hô kôlij kwônê ðiné iyôn ba: «Kirijna ken gel emen yé si kini kariğare tare ba, ken kôl iyôn ba: <Emen a uwônğê> menba, yi hen tiri a men. ⁵⁵ Men, kirijna ken gel kal guro si tô emen menba, ken kôl iyôn ba:

«Kirij nê uwoyê» menba, kirij bay ka hen uwoy tiri a men. ⁵⁶ Kenbay bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô hen, ken hôn gengé anja sa terare a nâ nap ka derômaran a hen iyôn menba, wô mi a kené hôn wulê wo ken mô ya hen né ba?»

⁵⁷ «Men, wô mi a kené hôn derê tu anjan derôre ré ba? ⁵⁸ Hena jerê ôrij nap ôbi barem kibi bay jerê kwôlê a na, li bi kwôlê wonje bij pa dema kené bij ligi bay jerê kwôlê a tô. Réba ôbi a ôrij nap ju kibi ôbi jerê kwôlê wo dami a men, ôbi jerê kwôlê wo dami bi wo hen a ôrij nap ju bij asgarpê an bay a uwôlem danjay a. ⁵⁹ En kôlem, hena ré na selé a baa kôba, já têbê kerê iyôn iyôn dema bay rée uwôlam ta tô.»

13

Dô wo ken dî jé lêrenge wo habij hen baa ré ba, ka ma

¹ Wulê bi wo hen na, bijné ka pôni era sa kôlij Jêsu kwôli bijné ka Galilé ka pôni ka *Pilata na bi bay na dirji sa wulê wo bay lij sarga woji hen. ² Menba, Jêsu kôlij iyôn ba: «Ken erem mega wo bijné ka Galilé bay ka hen ré li têrij dê ka baa kêm hen, anja bay ré liji hen iyôn ba? ³ En en, na iyôn né, nijba, en kelênge hena kené bul hal wonje ré ba, ka mênê hen iyôn men. ⁴ Men, bijné ka môj kibi marge ka iyére to dami to Silowé tij an dirji kêm hen ba, bay li têrij dê tô bijné ka Jérusalêm a kêm ka baa hen ba? ⁵ En en, na iyôn né, en kelênge hena kené bul hal wonje ré ba kenbay kôba, ka mênê kêm gelij hen iyôn men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa tógôre to yêere nap

⁶ Menba, Jêsu kôlij gwosoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni ôrij nap gurô tógôre bô yagê tijador tori a, ôbi era dîré sa karê yêere menba, ôbi uwôn né. ⁷ Menba, ôbi kôlij ôbi gemé yagê tijador na iyôn ba: «Elê subu nij wo en era wô karê yê tógôre hende to hen nijba, en uwôn né. Dere jô an. Wô mi a hende ré mênê néé terare an ba?» ⁸ Nijba, ôbi gemé yagê tijador na kôli iyôn ba: «Kelma, dere hen iyôn elê wo na a, an na berê tôre men, na bê kap lari a a men. ⁹ Dô ré ba, elê wo era hen hende a yê tô. A hena hende ré yê ré nij ba, ju dere jô ham nij.» »

Jêsu berare iyore toj hende merayê nap sa merê ta

¹⁰ Wulê wo pôni a na, na sa merê ta a, menba, Jêsu gelij bijné are bô *iyéy dapare to pôni a. ¹¹ Kirij bay ka hen na, iyore to pôni to tunu to habij lere meray li elê môj kibi marge denge tön kwôy dîba nêmen derê sare ta ré. ¹² Kirijna Jêsu gele menba, uwôgere an kôle iyôn ba: «Iyore merayê woré dôrij sarê.»

¹³ Ôbi uwôl kôbri sara menba, kirij bay ka hen na, hende dô sare ta an heram Emen. ¹⁴ Kelma ôbi sa iyéy dapare hende to hen, bôri tari sa anja Jêsu li a nap sa merê ta a hen, menba, ôbi kôlij kwônê bijné iyôn ba: «Wulê won lij jé na, na jii, na bô wulê bi wo hen a kené era bi bay ré berarênge dîba na nap sa merê ta a ré.»

¹⁵ Menba, Kelma uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kap bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, kwôni pôn perênge a hen, nap sa merê ta a dô kelba wori réba kura wori tô gwogel a ôrij biri kam né ba? ¹⁶ Iyore hende to hen kôba, na kunja *Abraham to Sidan gele gusij kwôy elê môj

kibi marge hen ba, ken gey bi ené dôre bô lemnare to Sidan a ré wôsa ré na merê ta a ba?»

¹⁷ Kwôlê bi wo Jêsu kôl hen na, bay bayriri kê m tayre diji menba, tô kwônê ðiné ka baa hen, li yi derê wô sa anga dô dê kirij ka ôbi li kê m hen.

Gwosoy kwôlo gengij sa gusij siwre
(Mt 13: 31-33, Mk 4: 30-32)

¹⁸ Jêsu kôl iyôn ba: «*Emê iyére to Emen ba, na gengére naj mi pôn ba? Na ba, na ayé na mi gelij ba? ¹⁹ Emê sa iyére to Emen na yi mega gusij iluw iyôn. Kirija kwôni ci bô yagê wori a na, ôbi si men, ðubu aj yi gurô aj ciré ka derômaran a kê m sa li gwoné woji ya.»

Gwosoy kwôlo gengij sa wubere

²⁰ Jêsu kôl iyôn ba: «Emê iyére to Emen ba, na gengére naj mi pôn ba? ²¹ Emê iyére to Emen hende to hen yi môj wubere to dê to iyore ay polij naj kurman kuré kwôrô subu menba, liji sôr iyôn.»

I a sé bô emê iyére to Emen ba?

²² Jêsu ô naj sa iyére men, sa kam iyére men, gelij ðiné are aj ðu geré na wô eré Jérusalêm a. ²³ Kwôni wo pôni kôli iyôn ba: «Kelma, hen ba, ðiné côi iyôn a upé gelé dê?» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: ²⁴ «Masênge ken si ira si kibi geré wo yêeri, wôsa en kelênge ðiné kwône a wogé ciré sé ira nijba, bay a nê m ré.»

²⁵ «Kirija ôbi iyé y iyére a hena legé kermij na, hena kené baa nô ba, ken hôn wo ka dê kermij dô dô aj ka uwôlêri kelé iyôn ba: «Kelma, Kelma bôl béni men.» Menba, ôbi ulênge sara iyôn ba: «En hôn kirij ka ken henaj ya hen né.» ²⁶ Menba, ka kelé iyôn ba: «Na nini ô m men, yii a men naj ju ré ba? Na ju gelij ðiné are peré iyére toni a ré ba?» ²⁷ Menba, ôbi a ulênge sara iyôn ba: «En kelênge enê hôn kirij ka kené henaj ya hen né. Erênge yej kenbay bay lê habré.» ²⁸ Ka sômê men, emnê kapnenge mêêrê, mêêrê a men, kirija ka gelé Abraham, Isak, naj Jakwôb naj bay kibi Emen kê m bô emê iyére to Emen a menba, kenbay bay a bênge aj nô. ²⁹ Aj gawrê a hena si tô emen men, kini kuripay tare a men, sa kôbi maa naj sa kôbi gusurô aj a danji kibi gwoy emê a bô emê iyére to Emen a. ³⁰ Men, ken hôn wo ðiné ka pôni ka ðebe tumô haw hen na, a yé ka cêgi men, ka ðebe cêgé haw hen a yé ka tumô men.»

Jêsu bar wô Jérusalêm
(Mt 23: 37-39)

³¹ Kirij bay ka hen na, *Parisijênê ka pôni era ligi Jêsu a kôli iyôn ba: «Erêj kirij ka na, wôsa *Hêrôd gey ðiré derem.»

³² Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ô ken ô kôlij mungôre bi wo hen iyôn ba: «Kemnêj en dage tunu to habij bô ðiné men, en berare bay ômpare men, kiya na lê hen iyôn a menba, ðanj to hen, na deré kibi jé wupé.» ³³ Nijba, kemnêj en ðu na geré wupé men, kiya men, ðanj to hen a men, wôsa bi *ôbi kibi Emen na, dé wo bay ré diri wolé ré nijba, Jérusalêm a dî.»

³⁴ «Bijé ka Jérusalêm, ðiné ka Jérusalêm, kenbay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka bay jéji legerngê a hen duu naj jerew a men, têê kwône en woge ené dayênge môj tôôre dan sa kamne tô mesérere a iyôn nijba, ken gey ré. ³⁵ Dô, haw hen na, Emen a deré kôbri aj dênge

sa iyére tonje kôbrenge a. Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ka gelen ré nîj kwôy wo wulêri a nê mê aɲ ka kelê: <Terê kibi yi sa kwo era naɲ hini Kelma.> »

14

Jésu berare ôbi ômpare naɲ sa merê ta a

¹ Wulê wo pôni a na *sa merê ta a menba, bay uwôge Jésu ré ô emê are iyé ôbi sa Parisinêpê wo pôni a. Ka mô kibi gwore a naɲ dî hen na, bôri jê jê. ² Kirin bay ka hen na, gawra wo pôni mô ya, na kwôni wo yiri uwôyrê.

³ Menba, Jésu engere *bay derê tô tô to Emen naɲ *Parisinêpê iyôn ba: <Tôô kôl kwôni ré berare kwôni sa merê ta a, laba iyen ba?>

⁴ Menba, bay uwôli kwôlê wôni sara ré. Menba, Jésu ay ôbi ômpare bi wo hen berareri aɲ kôli ré ô in. ⁵ Menba, ôbi bul si ligi bîné aɲ engereji iyôn ba: <I a naɲ kemari réba kelba wori kirin a kelma aɲa ré erê ayêri lew ré, wôsa ré na sa merê ta ba?>

⁶ Menba, bay nê m ulêri kwôlê wôni sara ré.

Gwosoy kwôlo gengin sa kini merê tumô kini gerê a

⁷ Jésu kôlin megêri kergê bay ka hen gwosoy kwôlo pôni, wôsa ôbi gel wo kwôni wo era ba, say na kirin ka tumô a dema ré môrin menba, ôbi kôlji iyôn ba: ⁸ <Kirina kwôni uwôgem kini gerê na, say kini merê ka tumô dema jerê môrin a ré, wôsa bay ma uwôgê kwôni wo dami wo dêm tô.

⁹ Aɲ ôbi wo uwôgênge hen a kôlem iyôn ba: <Diri kirin.> Menba, já hena naɲ tayre hen erê merê gerpê. ¹⁰ Nînba, hena kwôni ré uwôgem kini gerê ley na, ô ju ô merê gerpê kelôg aɲ bi kwo uwôgem hen era sa kôlem iyôn ba: <Melapnen, hena ju era tumô a na dî.> Hen iyôn na, a yé yi yéé wom tu bîné kêm ka ôbi uwôgaraji hen. ¹¹ Wôsa kwôni wo dô sari ta ba, bay dferéri tôn nînba, kwo dôbe sari ba, bay a biri derê sari ta men.>

¹² Menba, Jésu kôlin gawra wo uwôgaji hen iyôn ba: <Kirina ju uwôge bîné wo emê na, uwôge milnê m ré men, yê nê m ré men, balê m ré men, bay upé kaɲ bay kwam hen né a men, wôsa bay kôba, a herê uwôgem gônin tu uwôgê wo ju uwôgeji hen, aɲ hô têbem merênê wom ta. ¹³ Nînba, kirina ju uwôge bîné wô emê naɲ sa geserê na, uwôge bay nîmré men, bay merayê men, bay moré men, bay tu tin a men. ¹⁴ Aɲ já upé yi derê wôsa bay nê m uwôgemare gônin tu ré, aɲ Emen a sa têbem sa kôm wulê wo bîné ka li are derôre a jin kirin sé kamɲ hen.>

Gwosoy kwôlo bay nîmré ka gase hôlmê bîné ka bay uwôgeji hen (Mt 22: 1-10)

¹⁵ Kirina Jésu kôl hen menba, gawra wo pôni perê bîné ka ôbi uwôgeji hen kôli iyôn ba: <Yi derê yi wô sa kwôni wo ô m emê bi wo hen bô *emê iyére to Emen a.>

¹⁶ Menba, Jésu kôli iyôn ba: <Gawra wo pôni dâ lê angaɲ emê menba, ôbi ré uwôgerê bîné kwône. ¹⁷ Kirina tay emê nê m menba, ôbi jê mana wori ré ô kôlin bîné ka ôbi uwôgeji hen iyôn ba: <Eranje hanje nîj, wôsa emê na kô nîj.> ¹⁸ Menba, bîné bay ka hen, kaɲji pôn pôn kêm. Kwo tumô kôli iyôn ba: <En kel yagê wo kerbay aɲ na erê ô gelê dîba na bîj né, dî bôm jal.> ¹⁹ Kwo dɛngi kôl iyôn ba: <En kelo kelbê môj aɲ na erê séléji gelê dîba, na bîj né, dî bôm jal.> ²⁰ Kwo dɛngi kôl iyôn ba: <En gô iyére haw dîba, na erê ré.> ²¹ Mana bi wo hen bulo hera sa kôlin ôbi iyéyri kwôlo

bay kelari hen. Menba, bôri tari menba, ôbi kôlij mana wori iyôn ba: «Ô haw hen gégêr a men, tô geré a a men ju ô uwôgera bay nimré men, bay merayê men, bay tu tij men, bay moré a men.»²² Mana bi wo hen ô aḥ hera sa kôli iyôn ba: «Kelma, nini uwôgeraji mega wo ju kelêni hen iyôn, nijba, kirij hō baa ya sōḥ.»²³ Ôbi kôli iyôn ba: «Hô hō geré wo ô si nono hen men, ô si bô yagê hen uwôla bijné bi ré era aḥ bi bô iyére tijé ré wôn dô.»²⁴ Wôsa en kelêḅge kwôni pôn peré ka na en uwôgeji tumô hen, a hebé emé wupé bi wo hen kibri a ré.»

Déj ari upé kêm aḥ wô eré tô Jésu a

²⁵ Kwônê bijné bu geré naḥ Jésu menba, ôbi bul kôlij iyôn ba: ²⁶ «Hena kwôni ré gey era legen a aḥa ré gey ibari dên men, gey yori dên men, gey tamni dên men, gey kamni dên men, gey yêneri dên men, gey yiri gaḥ dên a men na, a nêmé yé ôbi tón bijné. ²⁷ Kwôni wo ay gurô tagelê wori aḥ ôrij tón a ré na, a nêmé yé ôbi tón bijné. ²⁸ Na i a perêḅge a hen, hena ré gey dé iyére to dami ba, a meré tōḅ gengé ari lêère kêm gelé hena ré nêḅ lê keré dema ré ay tôre tô ré ba? ²⁹ Hen iyôn né ba, tôre a dijn mera menba, dére a gelé taa aḥ bijné gel hen iyôn menba, bay a ayrêri. ³⁰ Aḥ bay a kelé iyôn ba: «Gel, gawra ay tô dé iyére menba, nêḅ dé keré ré yi hen!» ³¹ Réba kelma wo yōḅ a kirija ḍa lê kumbul naḥ kwo ḍaḅgi ba, a gelé na ba, naḥ gawré dubu mōj ba, ré nêmé lê kumbul naḥ gawré dubu tôre wôḅ ba, ré ba? ³² A hena ôbi ré bô mega diré nêmé ré na, kirija kwōḅ ôbi bayri hen ba, kelaj tô ba, ôbi jé gawré kari ô enḅeré bi ciré bijn tōḅ né ba? ³³ Iyôn na, hena kwôni perêḅge a hen, né déj ari upéri kêm né ba, a nêmé yé ôbi tón né.»

Dôre to geraḅ né

³⁴ «Dôre na aḅa dôri, nijba, hena hende to hen ré geraḅ ré ba, bay a lere iyeḅ a ré heré geraḅgê hôrij ba? ³⁵ Kwôni a lij ani ré nij, dô wô terare ré men, wô bê a sa kaḅ lari a ré a men, bay a bêḅ na bêḅare dō mera. Kwo mari ya, aḥa ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

15

Jésu naḥ bay têrij

¹ *Bay enḅé wôgê naḥ bijné kaḅ bay lê têrij eraji ligi Jésu a kêm wô toyé kwôlê wori. ² Menba *Parisijnêḅ naḥ bay deré tô tôô to Emen namnij kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, bu bay têrij yiri a men, ôḅ are naḥ ci a men!»

Gwosoy kwôlo gengij gemga wo ge kay aḥ bay hô uwōjni (Mt 18: 12-14)

³ Menba Jésu kôlij gwosoy kwôlê kôl iyôn ba: ⁴ «I a perêḅge a hen aḥa ré naḥ gamgê arew aḥa kwo pōni ré ge kay aḥa ôbi ré dé ka tôre denḅése kibi denḅése hen nono aḥ eré wogé kwo pôn bi wo ge kay hen kwôy wo ôbi a uwōnijni ré ba? ⁵ Kirija ôbi uwōjni na, ôbi ayari da a tôri a naḥ yi deré. ⁶ Aḥ kirija ôbi eraḅ uwōḅ ba, dayré miljéri men, bay kwari a men, aḥ kôlij iyôn ba: «Lêḅge yi deré naḥ en, wôsa en uwōḅ gemga wupé wo na ge kay hen nij.» ⁷ Menba, Jésu kôlij iyôn ba: «En kelêḅge, na hen iyôn a yi deré ré yé derômaraj a wô kibi ôbi têrij pôn nêḅ wo bul cêgeri bijn têrij tori, dé ka tôre denḅése kibi denḅése kaḅ bay lê aḅaḅ derôre ka ôrij doy belé cêgereji bijn têrij toji ré hen.»

Gwosoy kwôlo gengij sa selé to kurij kay aŋ hō uwôŋij

⁸ «Iyore to yôŋ a naŋ selé môj aŋa ré to pôni ré kurij kay aŋa hende ré dé tare bô lampa a men, labê bô iyére men, kibê kirij kwôy wo hende uwôŋij selé tore hende to hen né ba? ⁹ Kirijna hende uwôŋij menba, dayré miljére naŋ bay kware aŋ kôlji iyôŋ ba: «Lêŋge yi deré naŋ en wôsa en uwôŋij selé tîjê to na kurij kay hen nij.» » ¹⁰ Menba, Jêsu kôlji iyôŋ ba: «En kelêŋge, na hen iyôŋ a manê ka Emen ré lê yi deré wô kibi ôbi têrij pôn nêj wo bul cêgeri bij têrij tori.»

Gwosoy kwôlo gengij sa kema mana wo ge kay aŋ bay hō uwôŋij

¹¹ Jêsu hō kôl gwosoy kwôlo ðaŋgi kôl iyôŋ ba: «Gawra wo pôni naŋ kamni kaŋ imjê wôô. ¹² Kwo dê kôlij ibari iyôŋ ba: «Iban, ben aŋgaŋ cibré ka ju genge lê jeré ben kirijna tum né naŋ hen.» Menba, ibarji céji are bay ka hen. ¹³ Sem cêgi are bay ka ôbi uwôŋij hen menba, ôbi kelêŋ aŋgarî bay ka hen aŋ henaŋ naŋ larirji ôrij kelaŋ sa iyére to ðaŋgi a ô mênê are bay ka hen kaŋ aŋ sa aŋgaŋ iyôŋ tôn a. ¹⁴ Kirijna ôbi mênê are bay ka hen kaŋ kô nij na, kurôŋ wo dami kurij sa terare hende to ôbi ô ya hen, menba, nimrére kurij unéri hare nij. ¹⁵ Ôbi ô enjeré jé, iyé gawra wo pôni wo sa terare hende to hen a menba, gawra bi wo hen jéri ô gemé gwôsiŋô nono. ¹⁶ Bôri gey emê aŋga gwôsiŋô ôm hen nijba, kwôni biri ré. ¹⁷ Ôbi erem dé dé aŋ kôl iyôŋ ba: «Bay lê jé na yere iyeŋ iyé iban a ôm emê gôlji tôn aŋa nôbi kurôŋ ré deren na men ba? ¹⁸ Na erê ligi iban a, aŋ na kôli iyôŋ ba: «Iban, en li têrij naŋ Emen men, naŋ ju a men. ¹⁹ En nêw wo jeré uwôŋen kemam ré nij. Nijba, ju bôren mega ôbi lê jé wom iyôŋ ði.» » ²⁰ Ôbi hena ô ligi ibari a.»

«Kirijna ôbi baa kelaŋ tō menba, ibari gili menba, bō tu ŋa tori aŋ ge jō kwini aŋ biri pēb a kabrēri a. ²¹ Menba, kemari kōli iyōŋ ba: «Iban, en li têrij naŋ Emen men, naŋ ju a men. En nêw wo jeré uwôŋen kemam ré nij.» ²² Nijba, ibari kôlij manê kari iyôŋ ba: «Eranje naŋ bargay ka dôri lew ken tōbri men, dôbêŋgeri gamaŋ kōbri a men, garbê tēri a a men. ²³ Buronje kema kelba wo uwor dō hen, ken duu na emêŋge lij yi deré, ²⁴ wōsa keman wo nà ná, yi mega na ré ma iyōŋ aŋa ré hō gōl hen men, ôbi na ge kay nijba, en uwōŋij.» Menba, bay ay tō lê yi deré.»

²⁵ «Kemari wo iyēri ré baa nono. Kirijna ôbi uwo ða naŋ iyére menba, toy né deré men, wôre men. ²⁶ Ôbi uwôge mana wo pôni enjererî mi a ré lê are ba? ²⁷ Menba, mana bi wo hen kôli iyôŋ ba: «Na yênem a uwo aŋa iban né duu kema kelba wo uwori hen, wôsa ôbi ré uwo naŋ derēri.» ²⁸ Menba, bôri tari aŋ ôbi gey erê ira ré. Nijba, ibari so sa uwôléri. ²⁹ Menba, ôbi kôlij ibari iyôŋ ba: «En li jé naŋ ju elê kwône, nijba, sa pôn iyôŋ kôba, en na kwôlê kem a ré. Men, kema kwa wôni iyôŋ kôba, ju ben en duu lij yi deré naŋ miljên né a men. ³⁰ Nijba, kirijna kemam wo hen wo na pō aŋam ô mênê aŋ sa yébé hera menba, ju duu kema kelba wo uwori hen biri.» ³¹ Menba, ibari kôli iyôŋ ba: «Keman, jôbi ju mô naŋ en kwôy kwôy men, aŋgaŋê kêm na kam a men. ³² Nijba, dô bi na emêŋge men, na lêŋge yi deré wôsa yênem wo nà ná, na ma aŋa ré hō gōl hen men, ôbi na ge kay aŋ en hō uwōŋij.» »

16

Gwosoy kwôlo gengiñ sa ôbi gemé are woñ ôbi gwosore

¹ Menba, Jésu kôliñ bay tôri iyôn ba: «Gawra woñ ôbi upé wo póni ôriñ nañ ôbi gemé upé wori bi wo hen. Bay ô kôli ôbi gemé upé wori bi wo hen ré mênê anğari. ² Menba, ôbi jé uwôgari añ kôli iyôn ba: «En toy kwôlê gañ gengiñ sam. Gelen tô anğari na gelé wôsa já yé ôbi gemé anğari ré niñ.» ³ Menba, ôbi gemé anğari bi wo hen, kôl bôri a iyôn ba: «Na lê iyeñ a ôbi iyéren ré dagen kini jé na ba? Yagê ré néen nêmené. Erê dôse ré dii tayre. ⁴ En hôn anğa na lê, añ kirina ôbi dagen bô jé ba, bi ðiné ka póni beren a yirji a.» ⁵ Ôbi jé uwôgerê ðiné ka telare sarji a hen pôn pôn añ ôbi engeriñ kwo tumô hen iyôn ba: «Telare to gawra wupé na iyeñ sam a ba?» ⁶ Ôbi uwôli sara iyôn ba: «Na todeley wen olibiyé arew.» Ôbi gemé are bay ka hen kôli iyôn ba: «Gel, magtubu tom a nà, mô tòn lew añ ju mène kwo cay hen añ ju di ré na tóre bay.» ⁷ Ôbi hô engere kwo ðangi iyôn ba: «A jôbi tom na iyeñ ba?» Ôbi uwôli sara iyôn ba: «Na sewal kaw arew.» Ôbi gemé are bay ka hen kôli iyôn ba: «Gel, magtubu tom a nà, mô tòn lew ju mène kwo cay hen añ ju di ré na tóre marge.» ⁸ Menba, ôbi iyéy are na, den ôbi gemé are woñ ôbi benare bi wo hen, wôsa ôbi li are nañ gwosore. Ôbi a, ðiné ka sa terare a nà ré melên nañ megêrji dê ka mô kirin ka perangi a hen.»

⁹ «Hena kené ôriñ nañ ari upé ka sa terare a nà ná, ken berin baliyare nañ ðiné añ kirina ari upé bay ka hen nañ niñ ná, bay a berenge yirji a kirin ka yi nañ kwiniñ hen. ¹⁰ Kwôni wo cube tiri sa anğa dê ka yi kôbri a hen na, ka mêy kôba, ôbi a cibé tiri tóre a hen iyôn men. Niñba, kwo cube tiri tô ka dê dê a nañ geréri ré na, ka mêy kôba, ôbi a lê nañ tô geréri ré iyôn a. ¹¹ Hena anğari upé ka sa terare a na kôba, ken li nañ gerêrji ré hen ba, i a benge gemé anğari upé kañ tiri hen ba? ¹² Hena kené gem anğa kwôni wo ðangi dô ré hen ba, i a benge kanje kañ yerenge ba?»

¹³ «Mana pôn nêñ a lê jé biñ bay iyéyri wôd ré: dô ré ba, ôbi a tórñe kwo pôn añ periñ kwo póni, réba a dé yiri yi kwo póni a añ kanê kwo póni. Ka nêmené lê jé biñ Emen men, gursu a men né.»

Kwôlo gay gay wo Jésu kôl

(Mt 11: 12-13, 5: 31-32, Mk 10: 11-12)

¹⁴ *Parisipênê ka geñ gursu gañ hen toy kwôlê bi wo kêm hen iyôn menba, ayreñi Jésu. ¹⁵ Menba, Jésu kôliñ iyôn ba: «Kenbay ken li yerenge môñ ðiné kañ derôre iyôn tu gawrê niñba, Emen hôn bórñge, anğa gawra bô mega anğa dami hen na, tu Emen a ba, na anğari inamê.»

¹⁶ Menba, Jésu hô kôliñ iyôn ba: «Tô to *Moyis nañ kwôlo bay kibi Emen na, na anğa ðiné na liñ jé mera kwôy sañ sa Ja ôbi lê batêm a. Añ ayin tôri kirin bay ka hen na, béré kwôli *emé iyére to Emen uwôliñ añ gawra wo yôn yôn ba, woge sé bôd nañ néri. ¹⁷ Derômarañ nañ sa terare a dêji jerê lew, niñba ani ka tôd ka dê iyôn ley, kam anğa cibin dê dê sara hen ley, ka a dôriñ añ ba nañ kwôy.»

¹⁸ «Kwôni wo dage tamni añ enğin to ðangi na, ôbi yin na yinare toñ têriñ hen men, kwôni wo enge iyore to kurôre dagere hen kôba, ôbi yin na yinare toñ têriñ hen a men.»

Gwosoy kwôlo gengiñ sa ôbi upé nañ Lajar

¹⁹ «Sa pôn gawra wo pôni na ôbi upé. Ôbi tôbe bargay ka gararji mê mê men, sôrijn dô a men. Sa pôn pôn bô iyére tori a na, na emé nap yi derê. ²⁰ Lajar na ôbi nimiré wo yiri kêm yi iyare men, kini merêri na kibi iyé ôbi upé bi wo hen a. ²¹ Ôbi gey emé habelê kwô wo herijn tô kibi ôbi upé hen, nijba, ôbi uwôjn né. Garé kôba era sa lê tu iyare tori hende to hen men. ²² Ôbi nimiré bi wo hen ma aj bay emni menba, manê ka derômaraj sa ay tini ôrijn ligi *Abraham a. Ôbi upé kôba ma men aj bay emni. ²³ Kini merê bay temare a, kirijna ôbi mô bô gusijn a menba, ay tiri menba, gel Abraham nap Lajar kwari a. ²⁴ Menba, ôbi jô gura kôl iyôjn ba: «Iban Abraham, bô tu ja tijê aj jé Lajar ô dôbê kema kôbri bô kam a aj era sa jalijn tôn wôsa en gelijn gusijn bô tare a na.» ²⁵ Menba, Abraham kôli iyôjn ba: «Keman, erem mega wo na jeré mô bô ari upé a, kirijna na ju baj sa terare a nà, menba, Lajar ba, na môrijn bô nimiré a aj haw hen, bay jal bôri nà, menba, jôbi ju mô bô gusijn a men. ²⁶ Men, perêrnge kenbay a nap nibay na, iyom wo dami yi ya aj kwôni wo gey hena si ligirni wô eré upéngge ba, a nê mê ré men, kwo hena si legerne wô era si ligirni kôba, a nê mê ré a men.» ²⁷ Ôbi upé na, kôli iyôjn ba: «En uwôlem iban, jé Lajar iyé iban a ²⁸ wôsa yênen baa bay ya, bi ré ô kôlji bi bay ré era kirijn kap gusijn ka en môrijn ya nà ré.» ²⁹ Menba, Abraham kôli iyôjn ba: «Magtubu to Moyis nap to bay kibi Emen yan ya, bi bay bi kwôlê sara.» ³⁰ Ôbi hô kôli iyôjn ba: «Ej ej, nê mê né tô iban Abraham, hena kwôni wo ma ré hô ligirji a ba, bay a uwôlê bô jalê sa têrijn lêreji a.» ³¹ Menba, Abraham kôli iyôjn ba: «Hena bay ré toy kwôlê kibi Moyis a nap kibi bay kibi Emen ré nà, hena kwôni wo may ré ji si kampê kôba, bay a toyé kwôlê kibri a ré.»

17

Jésu yêge ma bay tôri gengijn sa are kwône (Mt 18: 6-9,21-22, Mk 9: 42, Mk 11: 22-26)

¹ Jésu kôlij bay tôri iyôjn ba: «Are kwône ka a lê aj gawra a lijn têrijn môj môj. Nijba, gusijn yi wô kwôni wo li aja megari ré kurijn hen. ² Hena bay ré hari keram wo dami a tôri a, aj bay ré uwôli a bô cér a, kôba, na anja dê gôlij gusijn to Emen a sa gili hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kurijn.

³ Debêngge sa têrnge a.»

«Hena yênem ré li têrijn nap ju ba, ju kôli, hena ôbi ré uwôlem bô jalê ba, ju dî bôm jal sari a. ⁴ Men, hena tu tare pôn a ôbi ré li têrijn nap ju têê jurgem aja têê jurgem iyôjn a ôbi ré uwôlem bô jalê na, ju dî bôm jal sari a.»

⁵ Bay jé kôlij Kelma iyôjn ba: «Bi bi ayê bôô woni ô tumô.» ⁶ Kelma kôl iyôjn ba: «Hena hena aj ayê bôô wonge ré dê mega gusijn siwre iyôjn aja hena kenê kôlij gurô wo hen iyôjn ba: «Dôrijn nap hanêm ju ô débê bô cér a» na, ôbi a bê kwôlê sara.»

Jé wo mana a lê

⁷ «I a perêrnge hen a, ré ôrijn nap mana wo uwo tô yagê ley, tô gemé lari a ley ba, a kôli iyôjn ba: «Era lew ju sa om are ba?» ⁸ Ôbi a kôli na iyôjn ba: «Ô ju ô lê emê ben, tôbe bargay kap cé emê aj kirijna na emê men, yê men, nij na, jôbi ju ô emê men, yê men, ham nij ré ba?» ⁹ Hen ba, bay diini wô jé bi wo bay kôli ré li hen ba? ¹⁰ Kenbay kôba, kirijna ken li anja

kêm ka Emen kelênge kené li hen na, kelênge iyôn ba: <Nina bay jé djén iyôn nini li anja Emen kelêni niné li mera.> »

Jésu berare bay terbare môj

¹¹ Jésu ay si jengé Samari nap Galilé wô eré Jérusalém. ¹² Kirija ôbi bij sa iyére to pôni a menba, bay *terbare môj jôrji kwini. Bay dëbu sêd wolé. ¹³ Bay kôli kañ a ta kôl iyôn ba: «Rabi, Jésu, bô tu ja toni men.»

¹⁴ Menba, Jésu gelji menba, kôlji iyôn ba: «Ô ken ô gelij bay bê kwôbe yerige bi ôbi hôn wo kené berare.» Kirija bay ô menba, bay berare.

¹⁵ Kirija kwo pôni gel wo dîré berare hen iyôn menba, bulo hera heram Emen nap tôri to dami. ¹⁶ Ôbi jubu gubari dij kwini tôn tumô Jésu a liri dosé, gawra bi wo hen na, na kwo Samari. ¹⁷ Menba, Jésu enggereriyôn ba: «Ken berare môj kêm né ba? Menba, ka dengése hen yôn ba? ¹⁸ Kwôni pôn iyôn peré ka dengése a hen erem wô heramê Emen né: añ na kerga wo nâ, a hera mera!»

¹⁹ Menba Jésu kôli iyôn ba: «Hena ta ju ô. Ayê bôw wom berarem.»

Sa wo emê iyére to Emen

(Mt 24: 3-42)

²⁰ Menba, *Parisijnêné enggererij Jésu iyôn ba: «Wulê wo yôn a emê iyére to Emen hende to hen ré sañ ba?» Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Emê iyére to Emen a sa mega anja ken gel nap turnge hen né. ²¹ Kwôni a kelê: <Gel, ôbi a nâ>, <ôbi a yan> hen iyôn né. Henênge wo emê iyére to Emen ré perêrênge a nâ nij.»

²² Menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Wulê wo era hen na, ka ôrij doyi gelen nôbi *Kema Gawra sa pôn nêj iyôn hanje kôba, ka gelen ré.

²³ Menba, bay a kelênge iyôn ba: <Ôbi ná nâ>, <ôbi ná yan.> Erênge ré men, ken jaar ré a men. ²⁴ Wôsa kirija emen wulan ba, berare derômaran kêm añ bijné kêm gel hen iyôn na, wulê wupê nôbi Kema Gawra kôba, a gelij na hen iyôn men. ²⁵ Nijba, pa dema wulê bi wo hen ré sa tô nâ, na gelij gusij daman men, bijné ka haw hen a kapen a men. ²⁶ Wulê wo nôbi Kema Gawra na heran hen na, are a yé mega na yij bô wulê wo Nowé a iyôn.

²⁷ Bijné na ôm men, yi men, engij yirji men, dî kamniji kañ yébé enge imjê a men, kwôy wulê wo Nowé sij bô bato tori a menba, kam bélem sa ay kirij añ bijné kêm na. ²⁸ Men, mega wulê wo Lôt iyôn na, bijné na ôm men, na yi men, ka na kel men, ka na dî gara men, ka na ban men, ka na dî iyére men. ²⁹ Nijba, wulê wo Lôt sij añ *Sodôm a menba, Emen bi tare nap pudur mega to bunu a iyôn hena derômaran a uwôngge añ derji kêm añ. ³⁰ A yé gelij hen iyôn wulê wo nôbi Kema Gawra na gelé yen nô.»

³¹ «Wulê bi wo hen na, kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô eré ayé ani bô iyére tori a ré nij men, kwôni wo dëbe bô yagê ba bi hera uwo ré nij. ³² Ermênge sa anja na sa sa tami Lôt a hen. ³³ Kwôni wo gey gemé yiri ba, a mênêri men, kwo mênêri ba, a gôlij nap dî men. ³⁴ En kelênge bô yoyre hende to hen na, bijné wôd yi sa kalañ a bem ba, kwo pôn a ayij menba, kwo pôni a baa tôn men. ³⁵ Yébé wôd a dëbé uwoyé kuré bem menba, to pôn a ayij menba, to pôni a baa tôn. [³⁶ Imjê wôd a dëbé yagê bem menba, kwo pôn a ayij menba, kwo pôni a baa tôn.]»

³⁷ Menba, bay tôri engereri iyôn ba: «Na yôn a are bay ka hen ré yé ya ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na kirij ka temay are yi ya a, dunu ré dap ya men.»

18

*Gwosoy kwôlo gengij sa iyore toj mamne naj ôbi jerê kwôlê
(Mk 7: 24-30, Lk 11: 5-10, Esay 62: 6-7)*

¹ Menba, Jêsu hô kôlji gwosoy kwôlo danji wô geléji bi bay ré uwôl Emen ta ta dîba, bi bay ré dî bôrji mène ré. ² Ôbi kôlji iyôn ba: «Sa iyére to pôni a na, ôbi jerê kwôlê wo pôni mô ya, ôbi harij Emen né men, erem sa kwôni a ré a men. ³ Mamne to pôni mô sa iyére hende to hen men, hende era sa pôn pôn sa kôli iyôn ba: «Jerêni kwôlê woni nibay naj ôbi baren wo na.» ⁴ Têê kwône ôbi kaj menba, ôbi kôl iyôn ba: «Hena ené harij Emen né men, erem sa kwôni a ré a men, kôba, ⁵ wô dôyrê wo mamne hende to hen dôyren hen na, naa jerê kwôlê bi wo hen biji aj bi hende hera sa dôyren ré nij.» »

⁶ Kelma hô kôlji iyôn ba: «Toyénge dô kwôlo ôbi jerê kwôlê bi wo habij hen kôl hen. ⁷ Hen ba, Emen dem a ré jerê kwôlê bij bijé ka ôbi tôrji ka sôm uwôgeri yoyre naj tu tare hen bi ôbi ré lê naj ci hen ré ba? ⁸ En kelénge, ôbi a hena lew jerê kwôlê bi wo bij biji. Nijba, kirijna nôbi *Kema Gawra na bulo hera ba, na upé ayé bôô wôni sa terare a nà pa pa ba?»

Gwosoy kwôlo gengij sa Parisijênê naj bay enjé wôgê

⁹ Jêsu hô kôl gwosore to danji wô sa bijé ka bô yirji môj ciré na kaj derôre tu Emen a aj bô megêrji môj ani ré hen. ¹⁰ Ôbi kôl iyôn ba: «Bijé wô ôrji bô *iyéy Emen a wô uwôlê Emen, kwo pôni na *Parisijê men, kwo pôni na *ôbi enjé wôgê men. ¹¹ Kwoj Parisijê hen, debu ta aj uwôl Emen kôl iyôn ba: «Emen, en lêm dosé wôsa en yi mega tô gawrê ka baa hen ka na bay gamsare men, bay bô habrê men, bay wônij wônijnare toj iyôn a tôj hen né men, en yi môj ôbi enjé wôgê wo hen né a men. ¹² En jôrij bôn kurôn têê wôô bô demas a men, en bi kibi anja môj kajê kêm ka en uwôj hen a men.» ¹³ Menba, ôbi enjé wôgê dô tôri sêd aj, aj berê kirij si derômaraj kôba, ôbi gey ré, nijba, sê dengôri bera bera kôl iyôn ba: «Emen, bô tu ja tijê wôsa ena ôbi têrij.» ¹⁴ En kelénge, ôbi hô ij sari senje wôsa têrij tori dôrij sari a, nijba, kwoj Parisijê hen na, tori dôrij sari a ré, wôsa kwôni wo dô sari ta ba, bay a deréri tôj men, kwo dôbe sari ba, bay a biri derê sari ta men.»

*Jêsu tô kibri sa kamrê
(Mt 19: 13-15, Mk 10: 13-16)*

¹⁵ Bijé eraj naj kamrê ka dê dê bi Jêsu ré uwôl kôbri sarji a. Kirijna bay tôri gel hen iyôn menba, bay naj bijé bay ka hen. ¹⁶ Nijba, Jêsu biji bay eraj naj ci aj kôl iyôn ba: «Dénge kamrê era yen a, dîba, ken jôrengeji ré, wôsa *emê iyére to Emen yi gengij sa bijé ka yi mega kamrê bay ka hen iyôn. ¹⁷ Na tu kwôlê a ené kelénge hen, kwôni wo gey bi Emen né yi kelma wori mega kema wo dê lij hen iyôn ré na, ôbi a ulé têri bô emê iyére tori a ré kwôy.»

*Kema mana woj ôbi upé
(Mt 19: 16-30, Mk 10: 17-31)*

18 Menba, kelma wo Jubnê wo pôni engeriŋ Jêsu iyônŋ ba: «*Rabi wo dôri, na mi a ené lê aŋa ené môriŋ tu geŋ naŋ kunun ba?»

19 Menba, Jêsu kôli iyônŋ ba: «Wô mi a jeré uwôgen kwo dôri ba? Kwôni wo dôri naŋ Emen pôn nêŋ a na kwo dôri. 20 Ju hôn tôô to Emen na ay kôl iyônŋ ba: <Yiŋ yiŋare toŋ têriŋ ré men, duu temare ré men, gômse ré men, kôl kwôlê woŋ benare dî sa ðiné ré men, biŋ ibam naŋ yom kwôlê a men.> »

21 Menba, ôbi uwôli sara iyônŋ ba: «En li tôô hende to kê m hen naŋ kampên yeŋ.»

22 Kirija Jêsu toy hen iyônŋ menba, kôli iyônŋ ba: «Aŋga pôni bam ya, kel are uné kam aŋ, aŋ larirji ba, ju cêŋ bay nimir aŋ já uné ari uné derômaraj a menba, jôbi ju era tôn a.»

23 Kirija ôbi toy hen iyônŋ menba, tiri mène damaj, wôsa ari uné kari mê gaŋ. 24 Jêsu bôri aŋ kôl iyônŋ ba: «Sé bô emé iyére to Emen a na, iyére naŋ bay uné. 25 Jambal a sé lew si tu iyom libra, gôliŋ ôbi uné bi ré si bô emé iyére to Emen a.»

26 Bîné ka mô ya toy hen, kôl iyônŋ ba: «Iyônŋ niŋ ba, i a uné gelé ba?»

27 Jêsu kôl iyônŋ ba: «Aŋga gawra nê m lê ré ba, Emen nê m lê.»

28 Piyêr kôl iyônŋ ba: «A nibay ka nini dèŋ ari unérni kê m aŋ eraŋ tôm a hen ba, kwoni ba, a yé iyeŋ ba?»

29 Jêsu uwôli sara iyônŋ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, hena kwôni ré dèŋ iyére tori, tamni, yê nêri, balêri, naŋ kamni wô sa emé iyére to Emen na, 30 a uné dè ka hen haw hen kirij bay ka hen, aŋ wulê wo daŋgi a ba, ôbi a merê tu geŋ naŋ kwini a men.»

Jêsu hô kôl têê subu wori kwôli temayri naŋ kwôli jê sé wori kampê

(Mt 20: 17-19, Mk 10: 32-34)

31 Jêsu ôriŋ naŋ bay tôri ka môj kibi wôô hen wolé aŋ kôlji iyônŋ ba: «Nana erêŋge na Jérusalêm a hen aŋ kwôlo bay kibi Emen na li bô magtubu a gengiŋ san nôbi Kema Gawra hen na, ariri a liŋ. 32 Wôsa bay a nôgen biŋ ðiné ka na Jubnê ré hen aŋ bay a ayren men, teren men, teben kalé tun a a men. 33 Kirija bay a sên menba, bay a deren aŋ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

34 Menba, bay tôri hôn bô kwôlo ôbi kôlji hen né, wôsa bô kwôlê hen iyére naŋ ci aŋ bay hôn kwôlo Jêsu dfa kelê hen né.

Jêsu berare ôbi tu tiŋ wo pôni Jériko

(Mt 20: 29-34, Mk 10: 46-52)

35 Jêsu era ba dfa naŋ Jériko menba, ôbi tu tiŋ pôni mô bêngê geré wô uwôlê are. 36 Ôbi toy né kwônê ðiné ka ô hen menba, ôbi engere ré na mi ba? 37 Menba, bay kôli iyônŋ ba: «Na Jêsu wo Najarêt a erê hen.» 38 Menba, ôbi uwôgiri kaŋ a ta kôl iyônŋ ba: «Jêsu, kuŋga *kelma Dabid, bô tu ja tiŋê.»

39 Bîné ka ô tumô hen ôni bi ôbi ré wôm tôn, niŋba, ôbi hô ôm naŋ nêri a, kôl iyônŋ ba: «Kuŋga kelma Dabid, bô tu ja tiŋê».

40 Jêsu dèbu tôn aŋ kôl bay ré eraŋ naŋ dî. Kirija ôbi era dfa menba, Jêsu engereri iyônŋ ba: 41 «Na mi a jeré gey bi ené li bem ba?» Menba, ôbi kôli iyônŋ ba: «Kelma, en gey gelé kirij.»

42 Menba, Jêsu kôli iyônŋ ba: «Gel kirij. Ayê bôô wom gôliŋ naŋ ju.»

⁴³ Menba, kirij bay ka hen na, ôbi gel kirij aŋ ô tô Jésu a heramiŋ Emen. Bijné kêm ka gel hen iyôn menba, bay heram Emen men.

19

Jésu ô iyé Jasé

¹ Jésu sa bijn Jériko menba, way perê iyére ôrij hen iyôn menba, ² kirij bay ka hen na, gawra wo pôni bay uwôgeri Jasé ôbi na ôbi sa *bay engé wôgê men, na ôbi upé a men. ³ Ôbi woge diré gelé i a ré na Jésu ba, nijba, ôbi nêmené, wô kwônê bijné wôsa ôbi na menay. ⁴ Ôbi ge tumô ô dayé bô bôlin a wô gelé Jésu, wôsa ôbi a ayé na si kirij bay ka hen. ⁵ Kirija Jésu sa kirij bay ka hen menba, ay tiri gili menba, kôli iyôn ba: «Jasé, herbo tôŋ lew, na erê wulê iyére tom a kemnêŋ.»

⁶ Jasé herbo tôŋ lew aŋ bu Jésu yiri a naŋ yi derê. ⁷ Kirija bijné gel hen iyôn, menba, bay namnij kôl iyôn ba: «Na iyé ôbi têrij a, ôbi ré ô yé ya.»

⁸ Menba, Jasé hena đebu ta kôlij Kelma iyôn ba: «Na bijn bay nimré kwa ari upêren men, hena na ené ôm aŋga kwôni wugem ba, na hô têbri hôrij têe pôrbu.»

⁹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kemnêŋ bijné ka bô iyére to na uwôn gelé wo Emen, wôsa ôbi kôba, na kuŋga *Abraham men. ¹⁰ Na iyôn a, nôbi *Kema Gawra ené era na wô wogé ka ge kay hen wô gôlij naŋ ci.»

Gwosoy kwôlo gengij sa lôr (Mt 25: 14-30)

¹¹ Mega wo bijné toy kwôlê bi wo hen iyôn na, Jésu kôlji gwosoy kwôlo đanji. Ôbi baa đa naŋ Jérusalêm menba, bay kôl yaŋ ba *emê iyére to Emen ré gelé yere tirji a haw hen a men. ¹² Ôbi kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni balêri na kilmé ô sa iyére to kelanji bay ré ô dôbri kenare sari a dema diré hera tô. ¹³ Pa dema ôbi ré ô tô na, ôbi uwôga manê kari môj aŋ céji lari woŋ lôr pôn pôn aŋ kôlji iyôn ba: «Linge jeŋga kwôy wo na uwon.» Menba, ôbi ô hari nij. ¹⁴ Nijba, kelma bi wo hen na, bijné geyri ré, menba, bay jé bijné tôri a kôl iyôn ba: «Nini gey bi ôbi ré emêni ré nij.»

¹⁵ «Menba, kirija ôbi bulo hera tô engé kenare tori hende to hen na, ôbi jé uwôga manê ka ôbi na biji lari hen, diré gelé mi a bay ré lij naŋ gursu hende to hen ba. ¹⁶ Kwo tumô era aŋ kôli iyôn ba: «Kelma, lôr wom bi wo pôn hen na, en hô uwon megari môj a sara.» ¹⁷ Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Dô ju na mana wo dôri. Mega wo ju cubu tum dô sa aŋga dê a dô hen iyôn na, na bem iyére môj ju ôm.» ¹⁸ Kwo jôgij wo era aŋ kôli iyôn ba: «Kelma lôr wom bi wo na ju ben hen na, en hô uwôn kamni bay a sara.» ¹⁹ Menba, ôbi kôli mega wo ré kôlij kwo tumô hen kôl iyôn ba: «Jôbi ju ôm iyére bay.» ²⁰ Kwo đanji era aŋ kôli iyôn ba: «Kelma gel lôr wom bi a na, en uwôbere wolé bô kibi bargay a. ²¹ Wôsa en hare wôsa ju na kwôni wo maŋi: lôr wo ju bi gem né kôba, ju uwôn men, ju ci ré kôba, ju wal a men.» ²² Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Na kwôlo si kem a, a ené jôrij kwôlê sam a, jôbi wo habij bi wo hen. Ju hôn wo ené na gawra wo maŋi men, lôr wo ené bi gemé ré kôba, ené uwôn men, ené ci ré kôba, ené wal a men. ²³ Hen iyôn ba, wô mi a jeré ô bê lari wupê iyéy geméri a ré ba? Aŋ heraren na ba, ené engé naŋ kamne a sara a ré ba?» ²⁴ Menba, ôbi kôlij bijné ka đube kirij bay ka hen iyôn ba: «Engéŋge lôr bi wo hen kôbri a

ap, ken bijn kwo ôrijn môj hen a.» ²⁵ Bay kôli iyôn ba: «Kelma, ôbi ôrijn môj nij.» ²⁶ Kelma na kôlji iyôn ba: «En kelênge kwôni wo nap upé bay a hô biri a sara. Nijba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a ap sôj. ²⁷ Kwo bay baren ka na gey bi ené ômji ré hen na, erange nap ci na, ken derji tun a na.» »

Anga bijné li wô sa wo Jésus Jérusalêm a
(Mt 21: 1-11,15-17, Mk 11: 1-10, Ja 12: 12-16)

²⁸ Kirija Jésus kôl kwôlê bi hen iyôn nij menba, ôbi dô tumô bijné na wô erê Jérusalêm a. ²⁹ Kirija ôbi ba da nap Bêtpajé nap Bétani a men ka yi si kwa Keram wo Olibiyé a hen menba, Jésus jé bay tôri wôô, ³⁰ ap kôlji iyôn ba: «Erênge iyére to tumôrnge hen, kirija ken bijn na, ka upé kema kura harij tôn wo kwôni dayri sa pôn né tô, bisirênggeri ken erap. ³¹ Ap hena kwôni ré kelênge iyôn ba: «Wô mi a kené busereri ba?» Ba ken kôl iyôn ba: «Na Kelma a geyé.» »

³² Bay jé bay ka hen ôrji menba, uwopji are kê m mega bi wo Jésus ré kôljin hen iyôn. ³³ Kirija bay ca buseré kema kura bi wo hen menba, bay iyéri engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené buser kema kura wo hen ba?»

³⁴ Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Na Kelma a geyé.»

³⁵ Menba, bay erap nap kema kura bi wo hen bijn Jésus ap bay bi bargay kaji cêgeri a ap Jésus day sara. ³⁶ Ap geré wo ôbi ay hen na, bijné bi bargay kaji tôn tô geré tumôri a. ³⁷ Ôbi ba da nap Jérusalêm kirija ôbi herbo sa Keram wo Olibiyé a menba, bay tôri kê m nap kwônêrji ayji kibi Emen kan a ta nap yi derê wô angap gjnê kê m ka bay gel hen. ³⁸ Menba, bay kôl iyôn ba:

«Bi teré kibi yi wô sa Kelma wo era nap hini Kelma Emen hen.
Bi hô jalé yi derômaraj a men,
bi ayé kibi yi wô sa Emen men.»

³⁹ *Parisipênê ka pôni perê kwônê bijné hen kôljin Jésus iyôn ba: «Kelma nay bay tô m bi bay ré wôm karê gura tôn.»

⁴⁰ Ôbi uwôlji sara iyôn ba: «En kelênge, hena bay ré wôm tôn ba, na jerew a karê gura.»

Jésu sôm wô sa Jérusalêm

⁴¹ Kirija ôbi ba da nap Jérusalêm ap kirija ôbi ay tiri gele menba, ôbi sôm wô sare. ⁴² Ap ôbi kôl iyôn ba: «Mini kôba, hena meré hôn wo wulê bi wo hen anga ré béré hô jalé hen, nijba Emen bi teré tij sara haw hen. ⁴³ Kworé mini ba, wulê wo era hen na, bay bare karê a méré sarê men, bay a gasererê si na si na a men. ⁴⁴ Bay a mênênge yôd ap mini nap bijné ka bôre a men, bay a dé keram wôni baa ta sa megari a sa iyére toré ré, wôsa me hôn wulê wo Emen erap wô sarê hen né.»

Jésu dage bay dé gara hô iyéy Emen a
(Mt 21: 10-16, Mk 11: 15-19, Ja 2: 13-22)

⁴⁵ Menba, Jésus ô derô haba wo *iyéy Emen a ap dage bijné ka dî gara hen. ⁴⁶ Ôbi kôlji iyôn ba: «Lij hô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iyére tijê a yé iyéy uwôlê Emen» menba, kenbay ken ay lij kini merê bandi.»

⁴⁷ Ôbi gelijn bijné are sa pôn pôn iyéy Emen a. Damné kap bay bê kwôbe nap *bay derê tô tôd to Emen wogéji geré bi ciré diiri, men kilmé kap bay

sa ðiné kôba, na hen iyôn men, ⁴⁸ niŋba, bay uwôn kwôlê wôni woŋ ðiri sari a ré, wôsa ðiné kêm dôbe marji toyiŋ kwôlê wori.

20

I a biŋ Jêsu tôô ba?

(Mt 21: 23-27, Mk 11: 27-33)

¹ Wulê wo pôni a na, Jêsu geliŋ ðiné are derô haba wo *iyéy Emen a aŋ uwôliŋ béré Kwôlo Dôri menba, damné kaŋ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tôô to Emen naŋ bay sa ðiné saji. ² Aŋ bay kôli iyôn ba: «Kelêni na naŋ tôô to yôn a jeré liŋ are bay ka hen men, i a bem tôô hende to hen a men, ba?»

³ Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Nôbi kôba na engeréŋge kwôlê pôn men. Kôlengé: ⁴ batêm to Ja na liŋ ðiné hen na, hena na derômaran a laba hena na ligi gawrê ði ba?»

⁵ Bay kôliŋ perêrji a iyôn ba: «Hena nana kôl: <Hena na derômaran a> ba, ôbi a kelê: <Wô mi a na kené bi bôriŋge sari a ré ba?» ⁶ A hena nana kôl na to gawrê ba, ðiné a gôbêna deré wôsa bay hôn wo Ja ré na *ôbi kibi Emen.»

⁷ Menba, bay kôli ciré hôn kirij ka tôô tori hende to hen ré henan ya hen né. ⁸ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Nôbi kôba, na kelêŋge na naŋ tôô to yôn a ené liŋ are bay ka hen né men.»

Gwosoy kwôlo gengiŋ sa bay yagê tiŋador kaŋ bay bô habré

(Mt 21: 33-46, Mk 12: 1-12)

⁹ Menba, Jêsu kôliŋ ðiné gwosoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni yage tiŋador, ôbi biŋ bay yagê tiŋador yagê wori bi wo hen aŋ bay têbri naŋ geserê geserê aŋ ðiŋ yiri ôriŋ kergare to kelangi aŋ wula gaŋ.

¹⁰ Kirijna wulê néere nêmen niŋ menba, ôbi jé mana wori ô uné bay yagê tiŋador hende to hen bi bay ré biri kwa yêre tori men. Niŋba bay sê mana bi wo hen aŋ dageri hô kôbri senge. ¹¹ Ôbi hô jé mana wo ðangi menba, ôbi kôba, bay sêri men, tiréri a men aŋ bay dageri hô kôbri senge.

¹² Ôbi hô jé mana wo ðangi wo jôgiŋ têe subu sôn menba, ôbi kôba, bay sêri iyare aŋ dageri. ¹³ Ôbi iyéy tiŋador na kôl iyôn ba: <Na ba, na lê iyeŋ ba? Na jé keman wo en geŋri hen. Dô ré ba, ôbi ba, bay a kemnan tini tô.> ¹⁴ Niŋba, kirijna bay gili hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: <Na ôbi emé cibré ibari ôbi a na. Na deréŋgeri aŋ na baŋge naŋ anŋan cibré bay ka hen.> ¹⁵ Bay biri bô yagê ôriŋ wolé aŋ bay diiri.»

«Hen ba, ôbi iyéy tiŋador hende to hen a liji iyeŋ niŋ ba? ¹⁶ Ôbi a era naŋ yiri sa deré bay yagê bay ka hen aŋ biŋ ka ðangi yagê bi wo hen.»

Kirijna kwônê ðiné toy hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «En en, a yé hen iyôn né kwôy.»

¹⁷ Jêsu bôriŋ tirji a aŋ kôliŋ iyôn ba: «Kwôlo kôl iyôn ba: <Keram bi wo bay dé iyére na kaŋni hen na, ôbi a hô yé keram woŋ dé tô iyére> hen ba, bôri na iyeŋ ba? ¹⁸ Kwôn wo yôn yôn wo kurij sa keram bi wo hen a na, gerjéri a tiŋ men, kwo keram bi wo hen kurij sari a ba, a hederéri men.»

Bay sél Jêsu wô sa têbê wôgê wo kelma wo dami Sésar

(Mt 22: 15-22, Mk 12: 13-17)

¹⁹ Bay derê tô tôô to Emen naɲ damné kaɲ bay bê kwôbe woge bi ciré beré Jésu kirɲ bay ka hen, niɲba, bay hariɲ biɲé. Bay hôn dô wo gwsore to ôbi ré kôl hen na, ré gengɲ na sarji. ²⁰ Ayɲ tôri wulê bi wo hen na, bay bôri jô jô menba, bay jé biɲé ka li yirji môɲ ciré na kaɲ bay lê are naɲ gerérji hen ligi Jésu a wô beréri sa kwôli kelêri a ô biɲ bay emê sa iyére. ²¹ Bay engereri kwôlê kôl iyôɲ ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôli kelêrem men, gelé anɲam men na, na kwôlê woɲ tiri men, ju dô tu kwôni ré men, ju gelɲ biɲé are naɲ geré kwôlo Emen woɲ tiri a men. ²² A têbê wôgê wo kelma wo dami *Sésar ba, tôô kôl niné têbe laba, niné têbe ré dîba?»

²³ Jésu hôn gwsore toji hende to hen menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: ²⁴ «Benge selé pôn nà na gelé. Sa kwôni wo yi hen men, anɲa bay dî yéé hen a men ba, na ka i ba?» Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba: «Na to kelma wo dami Sésar.»

²⁵ Menba, Jésu kôlji iyôɲ ba: «Dô, anɲa na ka Sésar ba, ken biɲ Sésar, anɲa na ka Emen ba, ken biɲ Emen.»

²⁶ Bay nêem beréri tu biɲé sa kwôlo ôbi kôl a hen né men, tiniɲi ge kay aɲ bay wôm tôɲ mera.

Sadusiɲêné enɲere kwôlê gengɲ sa jê sé wo biɲé ka ma
(Mt 22: 23-33, Mk 12: 18-27)

²⁷ Biɲé ka pôni bay uwôgeɲi *Sadusiɲêné. Bay na biɲé ka bi bôrji sa jê sé wo biɲé ka ma a ré. Menba, ka pôni eraɲ ligi Jésu a engereri kwôlê kôl iyôɲ ba: ²⁸ «Rabi, *Moyis na kelêna iyôɲ ba: «Hena kwôni wo yêni ré ma aɲa ré dî tamni mamare aɲa hende ré yê ré tô na, ôbi enɲe yêɲ kamrê biɲ yêni wo ma hen.» ²⁹ Niɲ na, biɲé ka pôni na jurgem tô yêniɲare a. Kwo iyêri enɲe iyore yê ré tô menba, ma. ³⁰ Kwo têê wôô men, ³¹ kwo subî enɲi turgôrji hende to hen iyôɲ kwôy jurgem toji hende to hen niɲba bay yêɲ ré tô menba, maji kêem. ³² Cêgerɲi kelôg menba, iyore hende to hen ma a men. ³³ Iyore hende to hen na, kirɲa biɲé ka ma a jê sé ba hende yé tami i pôn ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen na na kwôɲnêre.»

³⁴ Menba, Jésu kôlji iyôɲ ba: «Gawrê ka sa terare a na, enɲi yirji. ³⁵ Niɲba, ka Emen bôrji mega biɲé ka dîré biji gelê wo a era hen na, kirɲa biɲé ka ma a jê sé kampê hen na, bay a enɲi yirji ré. ³⁶ Bay a ma ré niɲ a men, wôsa bay yi mega *manê ka derômaran a iyôɲ. Bay na kam Emen wôsa Emen biji ji si kampê niɲ. ³⁷ Wô jê sé wo biɲé ka ma na, Moyis kôba, na gel wo bay ré sa jê sé. Kwôlo ôbi na li bô magtubu a gengɲ sa kwôli germé ka yi môɲ tare iyôɲ hen, aɲ ôbi uwôge Kelma Emen na kwo *Abraham, kwo Isak naɲ kwo Jakwôb. ³⁸ Hena Emen ré na Emen wo kwôni na, gel wo kwôni bi wo hen ré mô tu geɲ, dîba, ôbi na Emen wo ka ma hen né. Wôsa tiri a na biɲé kêem mô tu geɲ.»

³⁹ Bay derê tô tôô to Emen ka pôni kôli iyôɲ ba: «Kelma ju kôl dô.»

⁴⁰ Aɲ bay hare enɲeréri kwôlê sa ani kani a niɲ.

Krist na Kelma wo Dabid men, kuɲgari a men
(Mt 22: 41-46, Mk 12: 35-37)

⁴¹ Menba, Jésu kôlji iyôɲ ba: «Biɲé li iyeɲ aɲa kené kôl Krist, kwo Emen dôri hen ré na kuɲga *kelma Dabid ba? ⁴² Wôsa Dabid naɲ yiri kôba kôl bô magtubu toɲ kurôɲ to cay a kôl iyôɲ ba: «Kelma Emen na kôliɲ Kelma wupê iyôɲ ba:

«Sa mô sa kôben woŋ gusurô a,

⁴³ kwôy wo na biŋ bay barem a yé anŋaŋ sêlê têm.» >

⁴⁴ A hena Dabid ré uwôgeri Kelma, ba a lê iyeŋ a ôbi ré yé kuŋgari sôŋ ba?»

Jésu yêge maa bay tôri wôsa bay derê tô tôô to Emen

(Mt 23: 1-36, Mk 12: 37-40)

⁴⁵ Jésus kôliŋ bay tôri tu ðiné ka mô toy kwôlê hen iyôŋ ba: ⁴⁶ «Berêŋge dô wô *bay derê tô tôô to Emen ka gey palê naŋ bargay ka yêŋnê ka ré gel wo ciré na ka damné hen men, gey bi ðiné ré liji dosé yôd yôd tu wolé men, kirij ka tumô bô *iyéy dapare a men, kini emê are a a men hen.

⁴⁷ Men, bay gey emê yébé kaŋ mamê men, uwôlji Emen jô kibi ré hen a men na, Emen a ulê kwôlo dami sarji a.»

21

Ari bé ka mamne toŋ hendi nimré bi

(Mk 12: 41-44)

¹ Jésus bô kirij kwari a menba, ay tiri geliŋ ðiné ka eraŋ naŋ anŋaŋ baliyare kaji sa bi kirij ka bay biŋ lari a hen. 'Bijé bay ka hen na, na bay upé kêm. ² Ôbi gel iyore to pôni to na mamne toŋ hende nimré kôba, era sa bi kam selé tore wôô to nêmi ani ré hen men. ³ Menba, Jésus kôl iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, mamne toŋ hende nimré hende to hen na, bi dê ðiné bay ka hen kêm. ⁴ Wôsa ðiné bay ka hen kêm hen, bi na gursu to bay ôrij doyre ré niŋ hen, niŋba, hende ba, bi na lari kêm wo hende ôrij doyri wô kelij anŋaŋ emêre hen.»

Jésu uwôl béré kwôli mênê iyéy Emen

(Mt 24: 1-2, Mk 13: 1-2)

⁵ Kirija ðiné ka pôni kôl kwôli *iyéy Emen naŋ keram wo dôri wo bay ðij hen men, are kêm ka bay bi wô paniŋ bôre hen a men ré dô menba, Jésus kôlji iyôŋ ba: ⁶ «Are bay ka ken gel hen na, wulê wo era hen na, keram wôni wo a ba, ta sa megari a ba, naŋ, bay kêm a mênij.»

Ari bô emê naŋ geliŋare gusiŋ

(Mt 24: 3-14, Mk 13: 3-8)

⁷ Bay engereri iyôŋ ba: «Kelma, kelêni kirij ka yôŋ a are bay ka kêm hen ré sa ba? Men, na mi a gelé mega wo are bay ka hen ré ca sa niŋ ba men.»

⁸ Menba, Jésus kôl iyôŋ ba: «Berêŋge dô, bi kwôni lamêŋge ken ge kay ré, wôsa ðiné kwône a ayê henen aŋ a kelê: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen» men, «Wulêri sa niŋ» a men na, ken ô tôrji a ré. ⁹ Kirija ken toy kwôli kumbul naŋ kwôli ðiné ka kaŋ Kelma woŋi ômi na, déŋge bôrŋge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem niŋba, na gerŋé wulê bi wo hen né tô.»

¹⁰ Menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «Tô yê pôn a lê kumbul naŋ kwo ðaŋgi men, emê iyére to pôn a sêŋ naŋ to ðaŋgi men, ¹¹ yebaŋiare terare to dami dami a yé men, kurôŋ naŋ ômŋare a yé naŋ sa iyére iyére men, anŋa li harê harê naŋ anŋaŋ giŋê ka li harê harê a yé derômaranŋ a men.»

Anŋa a sa sa bay tô Jésus a

(Mt 10: 17-22, Mk 13: 9-13)

¹² «Nijba, pa dema are bay ka hen ré sa tô na, bay a perênge men, bay a gelênge gusij men, bay a ôrij nap ken tumô bay jerê kwôlê ka bô *iyéy dapare a men, bay a ôrij nap ken dangay a men, tumô kilmé ka damné a men, tumô bay emê sa iyére a men, wô kibi henen. ¹³ Are bay ka kêm hen a bénge na gerê ulê beré Kwôlo Dôri. ¹⁴ Kirija bay ôrij nap ken tumô bay jerê kwôlê na, ken erem wô kwôlo kené erê kelê wô jôrij sarngé ré. ¹⁵ Wôsa nôbi, na bénge kwôlê woj kelê nap tu melênê wo kwôni perêrji a hen a nê mê narê nap ken né. ¹⁶ Balêrnge kap bay yêrenge nap yêênêrnge men, balê ka kwôni nap milpêrnge a ayê sarngé men, bay a lê aj ka pôni kwône perêrnge a hen bay a derji. ¹⁷ Bijnê kêm a tôrnênge wô kibi henen, ¹⁸ nijba, gusiri sarngé pôni iyôn kôba, a kayê ré. ¹⁹ Na wô lêgnê wo ken lêgnê hen aja kené ôrij bij kini gelê woj tiri hen.»

Jésu kôl kwôli mênê Jérusalêm
(Mt 24: 15-21, Mk 13: 14-19)

²⁰ «Kirija ken gel wo asgarnê mér Jérusalêm ta nij na, ken hôn wo tay mênêre na ré sa nij. ²¹ Iyôn ba, bi bijnê ka Judê ba, ge sa keram a men, ka mô Jérusalêm a ba, bi siji nô men, ka bô nono ba, bi heraji uwo ré nij men. ²² Na hen iyôn hende to hen a, Emen réé gelij bijnê gusij wô kibi têrij mega wo na kôlij bô magtubu tori a hen iyôn. ²³ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kap bay kwoo men, ka kamniji yi kuba baa ya tô hen a men, wôsa gusij to dami a lê bijnê men, bô Emen a tari sarji a a men. ²⁴ Bijnê ka na Jubnê ré hen, a deréji nap yebere men, bay a pôrji ôrij perê tô yê bijnê ka sa terare a nâ kêm men, bay a herédé Jérusalêm têrji a kwôy wo wulê wo Emen na biji hen a kôrij.»

Hera wupé nôbi Kema Gawra
(Mt 24: 29-31, Mk 13: 24-27)

²⁵ «Anğaj gijnê a yé sa tare a men, sa geserê a men, sa têbênye a a men, aj sa terare a nâ nâ, harê a deré bijnê wô néé mênê wo dami wo cér men, ²⁶ harê a deré bijnê wô anğaj gusij ka a era sa terare a nâ hen, wôsa anğaj néé ka derômaraj a a yebagij tij. ²⁷ Menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirij ka geri a, nap néé wo dami men, dapnare to dami a men. ²⁸ Kirija ken gel are bay ka hen sa nij na, panênge yerenge aj ken dô sarngé ta hanje nij, wôsa merê sa senge wonge ba da nij.»

Anğaj gel wo emê iyére to Emen ré ba da
(Mt 24: 32-35, Mk 13: 28-31)

²⁹ Menba, Jésu ay anğaj gelê gelji kôl iyôn ba: «Gelênge tógôre nap gurô wo dangi kêm. ³⁰ Kirija bay ay tô jebé menba, ken hôn wo kami emen ré baa da nij. ³¹ Kenbay kôba, kirija ken gel wo are bay ka hen sa nij na, ken hôn wo emê iyére to Emen ré da nij. ³² Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, gawré ka haw hen na, ka pôni a ba gej kirija are bay ka hen a sap hen. ³³ Derômaraj nap sa terare a napê, nijba, kwôlê wupé na, a napê ré kwôy.»

Dé tu melênê sa yi a

³⁴ «Dênge tu melênê sa yerenge a bi emê nap anğaj yê nap suné anğaj sa terare a nâ, ma lê aj bôrnge a gôrbij sa wulê wo nôbi Kema Gawra na heraj hen, réba na sé sarngé a dus. ³⁵ Wôsa wulê bi wo hen, a sa mega bera iyôn sa bijnê ka sa terare a nâ kêm. ³⁶ Merênge gej sa uwôlê Emen

a yôd yôd bi Emen béngge néé bi ken gôlij sa anja kêm ka a sa sarnge a hen an bi ken dibij ta tumôn nôbi Kema Gawra.»

³⁷ Tu tare ba, Jésu gelij ðiné are derô haba wo iyéy Emen a, an perare ba, ôbi si ô wulê sa Keram wo Olibiyé a kwôy kwôy. ³⁸ Menba, ðiné kêm era ligiri a nan tô kirij cud wô toyé kwôlê wori bô iyéy Emen a.

22

Kilmé woge wô deré Jésu

(Mt 26: 1-5,14-16, Mk 14: 1-2,10-11, Ja 11: 45-53)

¹ Geserê wo bay li nan mapa wo wubere nan bô wo na *Pak hen ba dfa. ² Menba, damné kan bay bê kwôbe nan *bay deré tô tôô to Emen woge geré wô deré Jésu, nijba, bay harij ðiné.

³ Menba, Sidan ô bô Judas wo bay uwôgeri Iskariyôt wo na ôbi tô Jésu wo pôni perê ka môj kibi wôd hen. ⁴ Ôbi ô iyêlê nan damné kan bay bê kwôbe men, bay gemé *iyéy Emen men, wô wogé geré woñ beré Jésu.

⁵ Bay li yi deré daman an bay genge ciré biri gursu. ⁶ Ôbi gey nan ci an woge geré wo ðiré beré Jésu biji wolé dfa tu ðiné a ré.

Jésu bi bay bu sa tê Pak

(Mt 26: 17-25, Mk 14: 12-16, Ja 13: 21-30)

⁷ Nan sa geserê wo bay li nan mapa wo wubere nan bô hen baa ya tô menba, sa nêem kemnêñ wo bay ré duu kam gamgê wô lij geserê Pak bi wo hen. ⁸ Jésu jé Piyêr nan Ja an kôlji iyôn ba: «Erênge ken ô beré sa tê Pak wo naa emêñge hen.»

⁹ Bay kôli iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niné ô beré sa tê Pak na ya ba?»

¹⁰ Ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kirija ka erê bij perê ira na, ka uné gawra wo pôni ay téwre sari a eraj si tumôrñge. Erênge tôri a kwôy derô haba wo ôbi a sijn ya. ¹¹ An ken kôlij ôbi iyéy iyére bi wo hen iyôn ba: «*Rabi kôl iyôn ba, bô iyére to yôn, a ðiré ômij emé woñ Pak nan bay tôri ya ba?» ¹² Menba, ôbi a gelênge bô iyére to dami ta to bay nan bôre kô nij. Na ya hende to hen a kené beré sa tê Pak ya.»

¹³ Bay ô menba, uwonji are kêm mega wo Jésu ré kelaji hen iyôn menba, bay bu sa tê Pak ya.

Jésu ôm geserê Pak nan bay tôri

(Mt 26: 26-30, Mk 14: 22-25, 1 Kworêntijê 11: 23-26)

¹⁴ Kirija tayreri nêem menba, Jésu mô ôm emé nan bay tôri. ¹⁵ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En ôrij doy bi ené emé Pak bi wo hen môj môj nan ken dema ené gelij gusij tô. ¹⁶ Wôsa en kelênge, na emé kwo ðanji ré nij kwôy wo meré sa senge wo geserê woñ Pak bi wo hen kôl kwôli hen na, kibri a derij bô *emé iyére to Emen a.»

¹⁷ Menba, ôbi ay gwoy care toj yê tjador an lij Emen dosé sara menba, kôl iyôn ba: «Enjênge ken cên. ¹⁸ Wôsa en kelênge na hô yê care toj yê tjador hende to hen ré nij kwôy wo emé iyére to Emen a sañ.»

¹⁹ Men, ôbi hô ay mapa an kirija lij Emen dosé sara menba, ðiilê bij bay tôri an kôl iyôn ba: «Kwo nà ná, yi mega kurônji yen wo na ayé bé wô sarnge, lêngge hen iyôn iyôn ken ermij san a.»

²⁰ Men, ôbi biji care toj yê tjador mega wo ôbi ré biji mapa hen iyôn cêgi emé a an ôbi kôl iyôn ba: «Gwoy care toj yê tjador to nà ná, na

gwore to gel bijnare to kôrbi to Emen naŋ bijné naŋ geré wo kwôbren wo a bijn tònŋ wô sarnŋge hen.»

Jésu kôl kwôli kwôni wo ré ayé sari
(Mt 26: 20-25, Mk 14: 17-21)

²¹ «Gel, kwo a ayé san hen ôm emê naŋ en. ²² Nôbi *Kema Gawra, na erê naŋ geré wo Emen na genge. Nijnba, bô emê a kuriŋ sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen.»

²³ Menba, bay pamniŋ kôl iyônŋ ba: «I a lê hen iyônŋ perêrna nà ba?»

Bay tô Jésus woge bi ciré hené perêrji a hen i a ré yé kwo dami ba?
(Mt 18: 1-4, 20: 25-28, Mk 9: 34, 10: 42-45, Ja 13: 2-17)

²⁴ Bay tô Jésus nariŋ naŋ néerji wô sa i a ré yé kwo dami perêrji a hen ba? ²⁵ Menba, Jésus kôlji iyônŋ ba: «Kilmé ka sa terare a nà ná, ôm sa bijné kaji men, ka naŋ kenare tóni ba, li bay uwôgeji bay lê deré men. ²⁶ Dô wo kenbay ken li hen iyônŋ né. Nijnba, bi kwo dami perêrŋge a ba, bi yi kwo dé men, kwo ôm sa kirij ba, bi yi mega mana iyônŋ men. ²⁷ Turnŋge kenbay a ba, i a na kwo dami ba? Kwo mô tònŋ wô emê hen laba, kwo li jé hen dí ba? Na kwo mô tònŋ wô emê hen né ba? Nijnba, nôbi en mô perêrŋge a môŋ mana iyônŋ. ²⁸ Kenbay kena bijné ka lêŋnê naŋ en perê gusiŋ a. ²⁹ Ôbi a, mega wo Iban né ben emê iyére tori hen iyônŋ na, nôbi kôba, en béŋge hen iyônŋ men. ³⁰ Ka emê men, yé men, naŋ en bô emê iyére tijné a men, ka meré sa gagay kenare a wô emê tô môŋ wo *Israyél wo môj kibi wôô hen a men.»

Jésu kôliŋ Piyêr kwo ré kelé kwo ré hôni ré
(Mt 26: 31-35, Mk 14: 27-31, Ja 13: 36-38)

³¹ Kelma kôl iyônŋ ba: «Simô, Simô, bô dô réba Sidan engere diré yénge mega wo bay yén kaw ciré dôriŋ kalmé ka habiŋ aŋ hen iyônŋ. ³² Nijnba, nôbi en uwôl Emen wô sam, bi ayé bôô wom ré mênij né. Aŋ wulé wo já buloŋ herañ yen a hen na, já yé ôbi dôbiŋ yênêm ibiyare bôrji a.»

³³ Piyêr kôli iyônŋ ba: «Kelma, nôbi naŋ jôbi na, ré na danŋgay, ré na temare kôba, na ba cêgê ré.»

³⁴ Jésus kôli iyônŋ ba: «En kôlem, Piyêr, kura a yilé ré tô menba, já kelé têe subu jeré hônen né.»

Gusiŋ to a lê bay tô Jésus hen ba ɗa

³⁵ Menba, ôbi kôlji iyônŋ ba: «Kirija na en jénge aŋ na ken ay gursu ré men, magela woŋ bê bargay wôni ré men, garbê ré a men, hen ba, mi a naŋénge ba?» Bay uwôli sara iyônŋ ba: «Ani na naŋêni ré.»

³⁶ Ôbi kôlji iyônŋ ba: «Haw hen na, kwôni wo naŋ gursu ba, bi ay men, kwo naŋ magela woŋ bê bargay ya ba, bi ay men, kwo yebere tori toŋ kaskar naŋ ba, bi ay bargay kari keléŋ aŋ kelij yebere toŋ kaskar men. ³⁷ Wôsa en kelénge, na liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyônŋ ba: «Bay dôŋseri naŋ bay ɗagê sa tôô.» Aŋ kwo gengiŋ san ba, ariri a liŋ.»

³⁸ Bay kôl iyônŋ ba: «Kelma, gel yebere toŋ kaskar wôô yi na.» Ôbi uwôlji sara iyônŋ ba: «Nêm iyônŋ.»

Jésu uwôl Emen sa Keram wo Olibiyé
(Mt 26: 36-46, Mk 14: 32-42, Ja 18: 1-2)

³⁹ Menba, Jésu si aɲ ô sa Keram wo Olibiyé mega wo ôbi lêrê gaɲ gaɲ hen iyôɲ menba, bay tôri ô naɲ dî. ⁴⁰ Kirijna bay ô biɲ menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: «Uwôlêɲge Emen bi ken kurijɲ bô anɲaɲ lamê ré.»

⁴¹ Menba, Jésu dô tori wolé kelaɲ dê naɲ ci aɲ cubu gubari tôɲ aɲ uwôl Emen kôl iyôɲ ba: ⁴² «Iban, hena jeré gey ba, ju nôgê gwoy kam toɲ gusiɲ hende to hen wolé. Iyôɲ hari kôba, bi bô geyé wujê nôbi a liɲ ré, niɲba, kwom jôbi dî.»

[⁴³ Menba, *mana wo derômaran a si sari a aɲ dôbri ibiyare bôri a. ⁴⁴ Angê liri menba, ôbi uwôl Emen yôd yôd naɲ néri aɲ enjeléri bilij yi môɲ kumi kwôbe iyôɲ herijɲ tôɲ terare a.]

⁴⁵ Kirijna ôbi uwôl Emen hen niɲ, menba, ôbi hena hera ligi bay tôri a menba, uwôɲji tô kum a wôsa tu ɲa dê sarji. ⁴⁶ Ôbi kôlji iyôɲ ba: «Kamaɲ! wô mi a kené yi kum ba? Henanɲe ta ken uwôl Emen bi ken herijɲ bô anɲaɲ lamê ré.»

Bay bu Jésu

(Mt 26: 47-56, 69-75, Mk 14: 43-54, 66-72, Ja 18: 3-12, 25-27)

⁴⁷ Jésu iyêl baa ya tô menba, kwônê ðinê soji. Judas ôbi tô Jésu perê ka môj kibi wôd hen dera tumôrji, menba, ôbi era ligi Jésu a wô ibé tô mari wô liri dosé. ⁴⁸ Menba, Jésu kôli iyôɲ ba: «Judas, na naɲ ibé tô maa liɲ dosé aɲa jeré ayijɲ san nôbi Kema Gawra hen ba?»

⁴⁹ Kirijna bay tôri ka mééri hen gel hen iyôɲ menba, kôlji iyôɲ ba: «Kelma niné sêji naɲ yebere toɲ kaskar ba?»

⁵⁰ Menba, kwo pôni di maa mana wo *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe woɲ gusurô jô. ⁵¹ Menba, Jésu jôrji aɲ kôl iyôɲ ba: «Dêɲgeji bay li.»

Menba, ôbi hebe maa mana bi wo aɲ ji. ⁵² Jésu kôliɲ damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay sa bay gemé *iyéy Emen naɲ bay sa ðinê ka era wô ðeréri hen iyôɲ ba: «Ken ayen liɲ gemsalaba, wô mi a kené eraɲ naɲ yebere toɲ kaskar men, kwore men, ba? ⁵³ Kirijna na en mô naɲ ken sa pôn pôn bô iyéy Emen hen ba, na ken ðuren né wô mi ba? Niɲba, haw hen na tare toɲɲe men, kirijɲ ka hendi a gelé néé woji nô men hen.»

Piyêr uwôsur ðiré hôn Jésu ré

(Mt 26: 57-58, Mk 14: 53-54, Ja 18: 12-18, 25-27)

⁵⁴ Bay ðiri ôriɲ siɲ iyé *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a. Piyêr ô tôri dôriɲ tôri cêgê. ⁵⁵ Bay lam tare dami derô haba a aɲ môrji iyêbe aɲ Piyêr kôba mô perêrji a men. ⁵⁶ Hende jé to pôni gel Piyêr mô iyêbe tare menba, hende bôri dééɲ aɲ kôl iyôɲ ba: «Gawra wo nâ kôba, na ô naɲ dî men ré ba?»

⁵⁷ Menba, ôbi uwôsur kôl iyôɲ ba: «Iyore, en hônî ré.»

⁵⁸ Sem cêgê menba, kwo ðaɲgi gili aɲ kôli iyôɲ ba: «Jôbi kôba, ju na kwoji men ré ba?» Menba, ôbi uwôsur kôl iyôɲ ba: «Ena kwoji ré.»

⁵⁹ Tare pôn cêgê menba, kwo ðaɲgi kôl iyôɲ ba: «Na tiri yôd, gawra bi wo hen, na ô naɲ dî men, wôsa ôbi na kwo Galilé.»

⁶⁰ Menba, Piyêr uwôli sara iyôɲ ba: «En hôn bô kwôlo ju kôl hen né.» Kirijna ôbi iyêl baa ya tô menba, kura yel men. ⁶¹ Kirijɲ bay ka hen na, Kelma bul bô Piyêr déɲ menba, Piyêr erem sa kwôlo Kelma na kôli hen: «Pa dema kura ré yel tô ba, já uwôserê têê subu jeré hônên né.» ⁶² Ôbi si nô aɲ sôm ðugerôg ðugerôg.

Bay tiiré Jésu men, bay sêri men

(Mt 26: 67-68, Mk 14: 65)

⁶³ Gawrê ka gem Jésu hen ayrêri men, sêri men. ⁶⁴ Bay ha tiri ta aṅ engereri iyôṅ ba: «Li yem môṅ *ôbi kibi Emen iyôṅ, aṅ ju kelêni i a dêm hen ba?»

⁶⁵ Menba, bay tirêri damaṅ.

Bay ôriṅ naṅ Jésu Jésu tumô bay jerê kwôlê sa Jubṅê

(Mt 26: 59-65, Mk 14: 55-64, Ja 18: 19-24)

⁶⁶ Kirîṅa kirîṅ wôl menba, dapare to surṅê men, damné kaṅ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tôo to Emen a men daṅji. Aṅ bay ôriṅ naṅ Jésu tumô bay jerê kwôlê sa Jubṅê. ⁶⁷ Aṅ bay kôli iyôṅ ba: «Hena jerê na *Krist, kwo Emen dôri hen ba, ju kelêni.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôṅ ba: «Hena ené kelêṅge kôba, ka bê bôrṅge sara ré, ⁶⁸ men, hena ené engerêṅge kwôlê kôba, ka uwôlen sara ré a men. ⁶⁹ Niṅba, ayiṅ tôri haw hen na, nôbi Kema Gawra na merê sa kôbi gusurô wo Emen woṅ ôbi néé a.»

⁷⁰ Bay kêm kôli iyôṅ ba: «Iyôṅ ba, ju na Kema Emen ta!» Menba, ôbi uwôlji sara iyôṅ ba: «Ôbi a kené kôl hen, ena Kema Emen.» ⁷¹ Menba, bay kôl iyôṅ ba: «Nana gey bi kwôni wo daṅgi ré derêna kwôli sôṅ ba? Nana toy naṅ marna kibri a niṅ.»

23

Bay ôriṅ naṅ Jésu tumô Pilat a

(Mt 27: 1-2,11-14, Mk 15: 1-5, Ja 18: 28-38, Jé lê bay jé 4: 25-28)

¹ Menba, bay jerê kwôlê sa Jubṅê hena kêm ôriṅ naṅ dî tumô ôbi emê iyére *Pilat a. ² Bay dîri kwôlê sari a kôl iyôṅ ba: «Gawra wo nà ná, nini uwôṅni sa mênê biṅé kani a men, jôrji bi bay ré têbe wôgê wo kelma wo dami *Sésar men, kôl diré na *Krist, kwo Emen dôri hen wo na kelma ôbi emê sa iyére hen.»

³ Menba, Pilat engereri iyôṅ ba: «Ju na kelma ôbi emê sa iyé Jubṅê bi ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Jôbi a kelê hen.»

⁴ Menba, Pilat kôliṅ damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ kwônê biṅé iyôṅ ba: «En uwôṅ kwôlê wôni woṅ beréri ré.»

⁵ Niṅba, bay kôl môṅ kôl iyôṅ ba: «Ôbi sôge tô biṅé men, gelji are ayiṅ tôri Galilé, sa iyé Judé kêm aṅ kwôy saṅ tòn na.»

Bay ôriṅ naṅ Jésu tumô ôbi emê iyére Hérôd a

⁶ Kirîṅa bay kôl hen iyôṅ menba, Pilat engere na ba, ôbi ré na kwo Galilé ba? ⁷ Menba, kirîṅa ôbi hôn wo Jésu ré na bô emê wo *Hérôd a menba, ôbi jép naṅ dî biṅ Hérôd wôsa wulê bi wo hen na, ôbi na Jérusalêm a ya men. ⁸ Kirîṅa Hérôd gel Jésu menba, yiri dôri gaṅ wôsa ôbi ôriṅ doy geléri na ca yeṅ wô kwôlo ôbi toy gengiṅ sari hen men, ôbi gey gelé aṅgaṅ giṅê ka ôbi li hen a men. ⁹ Ôbi engereri kwôlê kwône niṅba, Jésu uwôli kwôlê wôni sara ré. ¹⁰ Damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ *bay derê tô tôo to Emen dîbiṅi kirîṅ bay ka hen ya men, aṅ dîri kwôlo dami sari a naṅ bô tarê. ¹¹ Hérôd naṅ asgarṅê kari bôri mega ani ré iyôṅ men, ayrêri men, bay dôbri bargay ka enné aṅ dageri hôriṅ biṅ Pilat. ¹² Sa hende to hen na, si Hérôd naṅ Pilat ðirji miṅpare hôriṅ wôsa bay na na janê tumô.

Bay dī kwôli temare sa Jésu a

(Mt 27: 15-30, Mk 15: 6-19, Ja 18: 39 - 19: 16)

¹³ Pilat jé uwôga damné kaɲ bay bê kwôbe men, kilmé men, kwônê ãíné a men. ¹⁴ Aɲ kôlji iyôn ba: «Ken eraɲ naɲ gawra wo na ben aɲ ken kôl iyôn ba, ôbi ré mène ãíné, nɪɲba, kirɪɲa en engeriri turɲge a nà ná, en uwôn perê kwôlo kêm wo ken ãiri sari hen kwo nêm ãeréri ba, naɲ. ¹⁵ Hérôd kôba, na iyôn hende to hen, na ôbi a, ôbi ré joɲ naɲ dī heraj ben hen. Iyôn ba, ani ka ôbi li ka nêm deréri ba, naɲ. ¹⁶ Na béé bi bay sêri naɲ tinêre aɲ na uwôli ta mera.»

[¹⁷ Elê elê naɲ sa geserê *Pak na, Pilat ulêrê danɲay pôn ta ta.]

¹⁸ Menba, bay kôl kibriji pôn kag kôl iyôn ba: «Diri aɲ ju uwôl Barabas ta béni dī.»

¹⁹ Bay na ãu Barabas wôsa bay na sôge tó ãíné derô ira bi bay ré kaɲ kelma woji men, ôbi na duu temare a men. ²⁰ Pilat hô engereji wôsa ôbi gey ulê Jésu ta. ²¹ Nɪɲba, bay kaɲ aɲ kôl naɲ nérji kôl iyôn ba: «Bééri sa gurô tagelê, ãééri sa gurô tagelê.»

²² Têê subu wori Pilat engereji iyôn ba: «Gawra bi wo hen, li na mi ka habɪɲ ba? En gel ani yiri a ka nêm deréri ré. Na béé bay a sêri naɲ tinêre aɲ na ulêri ta mera.»

²³ Nɪɲba, bay uwôli bay ré ãééri ta môj môj aɲ bay kôl ba, kelê, kôl ba, kelê. ²⁴ Menba, are bay ka bay engere hen na, Pilat gey naɲ ci sara. ²⁵ Ôbi uwôl kwo yi danɲay a wôsa ôbi na sôge tó ãíné bi bay ré kaɲ kelma woji hen men, wô sa deré temare men hen ta. Ôbi wo bay engererer bi, menba, ôbi nôge Jésu biji bi bay ré liɲ aɲga bôrji ré gey.

Bay ôriɲ naɲ Jésu wô deréri

(Mt 27: 32, Mk 15: 21, Ja 19: 17-27)

²⁶ Kirɪɲa bay ãu Jésu ôriɲ menba, gawra wo pôni bay uwôgeri Simô, ôbi na kwônî wo Sirên uwo nono menba, asgarɲê ãiri biri ay gurô tagelê wo Jésu ôriɲ tôri a.

²⁷ Kwônê ãíné ô tôri a, aɲ perê ãíné bay ka hen na, yébé ka pôni ãar sêɲ denɲôrji. ²⁸ Jésu bul upéji aɲ kôlji iyôn ba: «Kenbay yébé ka Jérusalêm, sômênɲge san a ré, nɪɲba, ken sôm wô sarɲge kenbay men, wô sa kamnênɲge a men dī. ²⁹ Wôsa wulê wo era hen na, bay a kelê iyôn ba: <Yi deré yi wô sa yébé ka yê woji naɲ hen men, ka na ba yê tó hen men, ka sa pôn iyôn bɪɲ kamrê kuba ré hen a men.> ³⁰ Aɲ ãíné a kôliɲ keram iyôn ba: <Herɲge sarni a> men, bay a kôliɲ gôserew <Uwôbêni> men. ³¹ Wôsa hena bay ré lèn nôbi wo en yi môɲ gurô wo geɲ iyôn hen, hen iyôn ba, kwonɲge kenbay ka ken yi môɲ gurô wo hay hen ba, a sa yé iyeɲ ba?»

³² Bay ôriɲ naɲ ãíné ka ãanɲi wôd ka na bay bô habré wô deréji naɲ Jésu men.

Bay bér Jésu sa gurô tagelê

(Mt 27: 33-44, Mk 15: 22-32)

³³ Kirɪɲa bay sa kirɪɲ ka bay uwôgeji ibé sa gawra hen menba, bay bér Jésu sa gurô tagelê naɲ bay bô habré ka wôd kwo pôni bay ãééri sa gurô tagelê wori a sa kôbi Jésu woɲ gusurô men, kwo pôni bay ãééri sa gurô tagelê wori a sa kôbi Jésu ma men. ³⁴ Jésu kôl iyôn ba: «Iban, dī bôm jal sarji a, wôsa aɲga bay li hen na, bay hôn né.»

Aṅ bay pô bargay kari cénji naṅ geré wo jalaw terê. ³⁵ Kwônê ðijé ðubu ya gel. Bay sa Jubné ba, ayrêri aṅ kôl iyôṅ ba: «Ôbi gôlij naṅ ðijé menba, bi gôlij naṅ yiri hari niṅ ta, ôbi wo kôl ðiré na Krist, kwo Emen dôri hen, hen!»

³⁶ Asgarṅê kôba ayrêri aṅ eraṅji naṅ kam ka tayi ciré biri aṅ bay kôl iyôṅ ba: ³⁷ «Hena jeré na kelma wo Jubné ba, ju gôlij naṅ yem.»

³⁸ Bay li are di yi gurô a ta sari a ta kôl iyôṅ ba: «Gawra bi wo hen, na kelma wo Jubné.»

³⁹ Ôbi bô habré wo pôni wo bay bééri naṅ ði hen tiréri kôl iyôṅ ba: «Ju na Krist, kwo Emen dôri hen ré ba? Iyôṅ ba, ju gôlij naṅ yem men, ju gôlij naṅ ni men.»

⁴⁰ Kwo pôni hen, kôlij megari na iyôṅ ba: «Ju hariṅ Emen né kwôy ba? Jôbi kôba, ju gelij gusij hende to hen men. ⁴¹ Kwona nabay ba, na jé lêrena wo habij a nana gelij gusij hen, niṅba ôbi ba, li ani kani ka habij né.»

⁴² Menba, ôbi kôl iyôṅ ba: «Jésu erem san a kirijna já hera wô emé kenare.»

⁴³ Menba, Jésus uwôli sara iyôṅ ba: «En kôlem na tiri, kemnéṅ hende to hen já meré naṅ en *Paradis a ka na kirij ka dôri hen.»

Temay Jésus

(Mt 27: 45-56, Mk 15: 33-41, Ja 19: 25-30)

⁴⁴ Kirijna tare ðubu ðiṅne menba, kirij hendu sa terare a nà kêm kwôy wo yébé ayij sa tôṅne ta. ⁴⁵ Aṅ tu tare têlij ta. Menba, bargay ka bay ha jôrij bô *iyéy Emen a hen yéḡij derôre a. ⁴⁶ Menba, Jésus jô gura wo dami kôl iyôṅ ba: «Iban, en bem tunun a kôm a.»

Kirijna ôbi kôl hen iyôṅ menba, kibri wôm hari niṅ. ⁴⁷ Kirijna dami wo asgarṅê ðebu gel hen iyôṅ menba, ôbi heram Emen kôl iyôṅ ba: «Gawra bi wo hen na, na gawra woṅ derôre tiri a men.»

⁴⁸ Kirij bay ka hen, ðijé kêm ka ðubu ya, gelji are bay ka hen na, bay sêêré deṅgôrji hôrij ij. ⁴⁹ Miljéri kêm ðebu sêd wolé naṅ yébé ka era tôri a ca weṅ Galilé hen, kôba, ðebu ya, gel men.

Bay em Jésus

(Mt 27: 57-61, Mk 15: 42-47, Ja 19: 38-42)

⁵⁰ Gawra wo pôni hini na Josêp, ôbi na peré bay jeré kwôlê sa Jubné hen. Ôbi na kwônî wo dôri men, kwoṅ derôre a men. ⁵¹ Ôbi na bij na megêri sa ermé woji a ré men, sa jé lêreji a ré a men, wo bay na li naṅ Jésus hen. Ôbi na gawra wo sa iyé Arimaté bô emé wo Judé. Ôbi na mô gem *emé iyére to Emen. ⁵² Ôbi ô uné Pilat aṅ engereri temay Jésus. ⁵³ Ôbi dô temay Jésus tôṅ sa gurô tagelê aṅ légeriri naṅ kibi bargay aṅ ô emé kamṅê ka bay kerge bô keram a ka kwônî emij ya tumô ré tô hen. ⁵⁴ Na wulê wo bay berij sa têrji, wôsa *sa meré ta ba ða.

⁵⁵ Yébé ka ré era tôri ca Galilé weṅ hen na, ôrji tô Josêp a, bay gel sa kamṅê men, ulê wo bay uwôlij temay Jésus hen a men. ⁵⁶ Menba, bay belji hô ô panê sa tê weṅ wo ðijé hen men, ider a men hen wô bê sa temay Jésus a.

Menba, dôrji bul naṅ sa meré ta mega tôô kôl hen iyôṅ.

24

*Jésu ji si kampê**(Mt 28: 1-10, Mk 16: 1-9, Ja 20: 1-10)*

¹ Añ nañ sa demas tô kirij cud menba, yébé ka henañ dôrji bul nañ *sa merê ta hen heraji sa kampê nañ wen men, ider wo ðiné dô hen men wo bay henañ ßu sa têri hen. ² Bay gel kulmañ keram wo luge kibi kampê hen gerjgij yi wolé. ³ Menba, bay si bô kampê, menba, bay gel temay Kelma Jésus ré. ⁴ Kirija bay namnij na ba, mi a ré yé hen iyôñ ba tô menba, gawré wôd ka bargay kaji bôderê terij terij siji ðibiji tumôrji a. ⁵ Menba, harê li yébé bay ka hen añ bay di kuniji tôñ, gawré bay ka hen kôlji iyôñ ba: «Wô mi a kené woge kwôni wo mô geñ perê ka ma a ba? ⁶ Ôbi ji si ðiba ôbi nañ na. Erméñge sa kwôlo ôbi na kelêñge kirija ôbi na bañ Galilé tô hen. ⁷ Ôbi na kôl iyôñ ba: «Nôbi *Kema Gawra na uwôlij kôbi bay lê têrij a, bay a béren sa gurô tagelê añ sa wôd, subu tori menba, na jê sé kampê.» »

⁸ Kirij bay ka hen menba, bay hô erem sa kwôlo Jésus bi wo hen a. ⁹ Bay heraji sa dôrij bay tô Jésus ka môj kibi pôn hen kwôlé bi wo hen men, bay kôlij ka ðanji kêm a men. ¹⁰ Yébé bay ka hen na, na Mari to Magdala men, Jan men, Mari toj yoo *Jak nañ megêrji ka na ô nañ ci hen kôba, kôlijij bay tô Jésus men. ¹¹ Nijba, bay bô kwôlé bi wo hen yi mega dilemne iyôñ tirji a, ðiba, bay bi bôrji sa kwôlo yébé bi wo hen a ré. ¹² Nijba, Piyêr ge ô sa kampê, ôbi donge nijba, gel na bargay ka bay na lêgerij Jésus hen mera, menba, ôbi bul hô añ tini ge kay sa are bay ka li are hen.

Jésu si sa bay tôri ka wôd ka ô ca erê iyére to bay uwôgere Emayus hen

¹³ Wulê bi wo hen na, bay tôri wôd perêrji a hen ôrji ca erê Emayus a. Emayus na, na kilométer môj kibi wôd nañ Jérusalêm. ¹⁴ Bay dô kwôli are bay ka kêm ka ré li are hen. ¹⁵ Kirija bay iyêl hen iyôñ menba, Jésus si sarji a añ ô nañ ci. ¹⁶ Nijba, ani jôrji bi bay ré hôni. ¹⁷ Ôbi kôlji iyôñ ba: «Na kwôli mi a, kené iyêl ôrij hen ba?»

Menba, bay ðebu tôñ, menba, tirji mène. ¹⁸ Kwo pôni perêrji a hen bay uwôgeri Kléyopas uwôli sara iyôñ ba: «Jôbi pôn nêñ ham Jérusalêm a hen a henê aña li are bô wulê bi wo hen a ré!» ¹⁹ Menba, ôbi kôlji iyôñ ba: «Na mi a lê are ba?»

Menba, bay uwôli sara iyôñ ba: «Kwôlo gengij sa Jésus wo Najarêt wo na *ôbi kibi Emen woñ ôbi néé men, ôbi kôl kwôlé men, li are a men, nañ néé tumô Emen a men, tumô gawré a men. ²⁰ Damné kañ bay bê kwôbe kana nañ kilmé ðiri ðiri kwôli temare sari a añ bay bééri sa gurô tagelê. ²¹ Nibay ba, nini kôl yañ ba ôbi a ré derê *Israyêl hó lemnare a. Nijba, sa are bay ka kêm hen na, li sa subu nij wo are bay ka kêm li are. ²² Nijba, yébé kani ka pôni li tinini ge kay wôsa bay ô sa kampê nañ tô kirij cud menba, ²³ bay uwôñ temayri ré menba, bay hera sa kôl iyôñ ba *manê ka derômarañ a ré jôrji añ ré kôlji ôbi ré mô geñ. ²⁴ Megêrni ka pôni ô sa kampê menba, uwôñji are bay ka hen mega yébé ré kôlij iyôñ nijba, ôbi ba, bay gili ré.»

²⁵ Menba, Jésus kôlji iyôñ ba: «Ayi! gawré ka henê añañ nañ hen, ken jal sa bê bôrñge sa kwôlo bay kibi Emen na kôl, kôl iyôñ ba: ²⁶ *Krist, kwo Emen dôri hen ré gelij gusij dema ré merê bô derê a tô ré ba?»

²⁷ Ôbi dôrji bô magtubu to Emen to kôl gengijn sari. Añ ayijn tôri sa magtubu to *Moyis a kwôy sañ sa magtubu to bay kibi Emen a.

²⁸ Kirijna bay ba ða nañ iyére to bay ca erê ya hen menba, ôbi li môñ ðirê erê kelangê iyôn. ²⁹ Menba, bay jôri môj môj kôl iyôn ba: «Mô nañ ni wôsa tare kurijn nij men, kirijn kô nij a men.» Menba, ôbi ô ira nañ ci. ³⁰ Kirijna ôbi mô emê nañ ci menba, ôbi ay mapa añ lij Emen dosé menba, bôl añ biji. ³¹ Kirijn bay ka hen menba, tirji yêgijn añ bay hôni menba, bay gili ré nij. ³² Menba, bay kôl iyôn ba: «Ani ré uwoy bôrna môñ tare iyôn kirijna ôbi ré derêna bô magtubu tô geré hen né ba?»

³³ Kirijn bay ka hen na, bay bul hô Jérusalêm a, bay uwôn bay tôri ka môj kibi pôn hen nañ ka ðanji ðanji. ³⁴ Añ ka ðanji hen, kôlij ka uwo Emayus a hen iyôn ba: «Kelma ji si kampê na tiri, añ ôbi si sa Simô a.»

³⁵ Menba, bay dô kwôli anga ré li are tô geré hen men, jôrijnare to tirji ré jôrijn sari a kirijna ôbi ré bôl mapa biji hen men.

Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn a hen

(Mt 28: 16-20, Ja 20: 19-29, Mk 16: 14-18, Jé lê bay jé 1: 1-8)

³⁶ Bay iyêl hen iyôn baa ya tô menba, Jésus si ðebu derôrji a añ kôlji iyôn ba: «Bi bô jalê wo Emen ba, nañ ken.»

³⁷ Harê duu bay tô Jésus añ bay kôl yañ ba ciré gel na kampê kani. ³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hare wô mi ba? Wô mi a kené meremné ba? ³⁹ Gelênge kôben nañ têên, na nôbi nañ yen. Hebenge ken gel, tunu ôrijn nañ kurôngi ré men, ibé ré men, mega wo ken gel yen a hen iyôn.»

⁴⁰ Ôbi kôl hen iyôn menba, gelji kôbri nañ têeri. ⁴¹ Yirji dôrji derê wo bay nêmbê bôrji sara ré men, tiniiji ge kay baa ya a men, añ ôbi kôlji iyôn ba: «Ken ôrijn nañ ani kañ emê ré ba?»

⁴² Menba, bay biri kuyê kañ payê. ⁴³ Ôbi enge añ ôm tirji a. ⁴⁴ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na kwôlo na en kelênge kirijna na en bañ nañ ken ôbi a hen: kwôlo na kôlij gengijn san bô magtubu tô to Moyis a men, bay kibi Emen nañ kurôn kibé a men, hen a ariri ré lij hen.»

⁴⁵ Kirijn bay ka hen menba, ôbi bi tirji jôrijn bi bay ré hôn bô magtubu to Emen. ⁴⁶ Añ kôlji iyôn ba: «Na mega wo na lij kôl iyôn ba: Krist, kwô Emen dôri hen, a gelijn gusijn añ sa wôô, subu tori menba, ôbi a jé sé kampê. ⁴⁷ Men, bay a ulê béré bijn tô yê ðijné ré ði tô têrijn lêreji baa añ bi Emen ré ðijn bôri jal sarji a kêm, ayijn tôri Jérusalêm a tumô. ⁴⁸ Na ken gel are bay ka hen nañ turnge añ kenbay a yé bay dôrijn ðijné kwôliji. ⁴⁹ Nôbi na jop nañ anga Iban na ayijn tôô ben hen. Kenbay ba, ken mô na hende to hen kwôy wo ka uwônijn néé wo hena derômaran a.»

Jésu ðay ô derômaran a

(Mk 16: 19-20, Jé lê bay jé 1: 9-11)

⁵⁰ Menba, ôbi ôrijn nañ ci si Bétani iyôn añ pô kôbri ta tôrijn kibri a sarji a. ⁵¹ Kirijna ôbi tô kibri sarji a baa ya tô menba, Emen ayri ôrijn ta derômaran a. ⁵² Kwoji bay ba, kirijna bay di kwiniiji tôn añ heramiri menba, bay bul hô Jérusalêm a nañ yi derê wo dami. ⁵³ Añ sa pôn pôn bay mô derô haba wo *iyéy Emen a ayijn kibi Emen.

Kwôlo Dôri wo Emen wo Ja kôl kwôli bô magtubu tori a

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Ja li hen

Kwôlo Dôri wo Ja na, na magtubu to ôbi li bijn bay ayê bôô ka Siri. Magtubu hende to hen, bay soderére tòn nañ kini kwôlo bay kôl kôl men, gwsore to bay lij hen, kôba, yi gay dê nañ gwsore to bay lij magtubu to Matiyé men, Mark men, Luk a a men hen. Ja ðebu gañ na sa iyay kwôlo Jésu wo yi kini uwôbêri a hen men, ari lêri a a men.

Ayij tóri sa sapitre 1-12 a na, kôl na kwôli ari lê Jésu ka jurgem ka ðé kirij hen. Bay a na gijnê wo gel wo Jésu ré na Kema Emen. Sapitre bi wo hen kôba, kôl kwôli uné wo si Jésu uwônij nañ ôbi sa Jubnê wo póni (Sapitre 3) hen men, nañ iyore to Samari (Sapitre 4) hen men, nañ bay ômpare hen a men (Sapitre 5 nañ 9). Perê kwôlê bi wo ôbi gelij bijnê hen na, Jésu gel wo ðiré yi môñ kwô wo kwôni ré òm ba, ré gôlij iyôn men, ðiré yi môñ ôbi abê gangê wo dô tumô gawrê ôrij ligi Ibari Emen a iyôn men, ðiré yi môñ tare toñ hendi perangê kirij sa terare a nà a men. Na hen iyôn a, Jésu ré yêge sa yiri gelij bijnê hen.

Sapitre 13-21 a na, kôl na kwôli ðé wo Jésu a ðé sa terare nà a belé herê ligi Ibari a hen. Ôbi dôrij bay tóri kwôlê men, ðanji wô wulê wo ðiré nañê perêrji a (13-16) hen men, uwôl Ibari wô sarji (Sapitre 17) men, kwôli anja yi sa temay Jésu a (Sapitre 18-19).

Kwôli are bay ka yi gengij sa temay Jésu hen na, gelij nañ kwo si Matiyé nañ Mark nañ Luk kôl hen iyôn têt têt. Sapitre 20-21 a na, nañ sa Pak, Jésu gel yiri geñ na iyôn gelij bay tóri. Ôbi lê magtubu to Ja hende to hen kôl iyôn ba: «Ôbi li magtubu hende to hen iyôn bi bijnê ka na gel Jésu ré hen na, bi bay kôba, ré bijn bôrji sari a men.» (Sapitre 20: 29-31.)

Kwôlo Dôri wo Ja bi wo hen na, kôl kwôli Jubnê kwôy kwôy mega bijnê ka yi gay iyôn. Hena Jésu ré kôl kwôli Jubnê ba, na Jubnê kêm né. Nijba, na ka kañ kwôlê wori hen ði. Perê bay ka kañêri bay ka hen na, kwônêrji ba, na bay sa Jubnê. Jésu yiri na Jub men, bay tóri ka ôbi tôrji tumô hen kôba, na Jubnê a men. Kirija Ja kôl kwôlê añ òm Jub, Jub ba, na wô sa bijnê kañ Jub hen kêm mera ré nijba, na wô sa bijnê kêm ka kañ Jésu Krist hen.

Kwôlo Dôri wo Ja li bô magtubu tori a hen na, kôl kwôli yê Jésu ré men, kwôli ayê tô jé wori ré a men. Nijba, ayê tô gelé wo Jésu ré na kwôlo Emen men, ôbi na ré mô nañ Emen ca tumô yen kwôy kemnêñ. (Sapitre 1: 1-18.)

Jésu wo na kwôlo Emen hen na, era sa terare a nà sa mô nañ gawrê. Ôbi a, bay ré nê mê yij kam Emen hen. Wulê wo Jésu na bañ sa terare a nà tô hen na, ôbi na bijn nañ Ibari dô men, ôbi na ôbi jé wori a men.

Bijnê kêm ka woge Emen nañ bôô pôn hen na, bay a henêri nañ geré wo Kemari.

*Jésu Krist na Kwôlo men, kirij ka perangji men, merê tu geñ a men
(1 Ja 1: 1-3,5-10)*

¹ Pa dema, Emen ré ayiñ tó dé are tó na, Gawra wo bay uwôgeri Kwôlê hen, na ya niñ, ôbi na mô nañ Emen ca yeñ men, Kwôlê bi wo hen na na Emen a men. ² Kwôlê bi wo hen, na mô nañ Emen pa dema, ôbi na ré ayiñ tó dé are. ³ Añ are kêm ka na dññ hen na, na na nañ geré wo Kwôlê bi wo hen men, are bay ka kêm hen, ka ôbi ré baa lêreji ba, nañ. ⁴ Na Kwôlê bi a, merê tu geñ ré yi bôri a men, merê tu geñ bi wo hen, a na kirijñ ka perañgi ka ðiñé ka sa terare a nà a men. ⁵ Kirijñ ka perañgi bay ka hen, perañge bô dilemne a, niñba, dilemne kañ kirijñ ka perañgi bay ka hen.

⁶ Menba, Emen jé gawra wo bay uwôgeri Ja. ⁷ Ôbi era na wô derê kwôli Kirijñ ka Perañgi bay ka hen, añ bi ðiñé ré bi bôrji sarji a, sa kibi kwôlê wo ðiré dô hen a men. ⁸ Ôbi na Kirijñ ka Perañgi bay ka hen né, niñba, ôbi era na wô kelê kwôliji ði. ⁹ Kirijñ ka Perañgi bay ka hen na, na kañ tiri, ka era sa terare a nà, añ perañge kirijñ añ ðiñé kêm gel kirijñ.

¹⁰ Gawra bi wo na Kwôlê hen na, sa mô sa terare a nà ya, añ ná sa kibri aña Emen na ré dññ terare nañ are kêm ka yi sara hen, menba, gawré bay ka sa terare a nà, tirji jôriñ sari a ré. ¹¹ Ôbi era sa iyére tori a niñba, kari kañ dèñ dèñ bay ka hen kañni. ¹² Niñba, ka pôni perê ka geyri añ bi bôrji sari a hen na, ôbi biji geré bi bay ré bilijñ yi kam Emen. ¹³ Biñé bay ka hen yi kam Emen na, mega wo gawra yeñ kamni hen iyôñ né men, na nañ bô geyé wo gawra wôni ré a men, niñba, na Emen a beléji a, bay ré yiñ kamni hen.

¹⁴ Men, Kwôlê bi wo hen bilijñ yi gawra añ sa mô perêrna nà, añ bô derê nañ tu kwôlê yi yiri damañ men, nana gel damañare tori a men, damañare tori hende to hen, na to Iba Kema a biñ Kemari wo pôn nêñ nêñ hen. ¹⁵ Ja na kôl kwôli kañ a ta kôl iyôñ ba: «Na wô sari ôbi aña na ené kelêñge iyôñ ba: «Ôbi ré era cêgen a hen ya men, damañare tori ré gôliñ tiñé a men hen», wôsa ôbi na mô ca tumôn yeñ.»

¹⁶ Sa kibi bô derê wori aña nana uwôn terê kibi wo gay gay hen. ¹⁷ Ca ba, Emen na bi *Moyis a na geléna tóô, niñba, bô derê nañ tu kwôlê na, na Jésu Krist a sañ béna. ¹⁸ Wôsa kwôni wo gel Emen ba, nañ tó, niñba, na Kemari wo pôn nêñ nêñ wo na Emen wo mô nañ Ibari hen, a gelénari aña nana hôni hen.

Kwôlo Ja ôbi lê batêm dô

(Mt 3: 1-12, Mk 1: 1-8, Lk 3: 15-18, Ja 5: 33-36)

¹⁹ Bay sa Jubné ka Jérusalêm jéji bay bê kwôbe nañ kam *Lébi ligi Ja a engeri iyôñ ba: «Jôbi ju na i ba?»

²⁰ Menba, ôbi uwôsiriñ ré, añ kôlji wañ ta kôl iyôñ ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen, bi ré tó.»

²¹ Menba, bay engeriri iyôñ ba: «Niñba, ju na i ði ba? Ju na *Eli *ôbi kibi Emen laba?» Menba, Ja uwôlji sara iyôñ ba: «Ena ôbi ré.» Menba, bay hô engeriri iyôñ ba: «Niñba, ju na ôbi kibi Emen wo bay na kôl kwôli hen dé?» Menba, Ja kôlji iyôñ ba: «Ena ôbi ré tó a men.»

²² Menba, bay hô engeriri iyôñ ba: «A nà niñba, ju na i ði a jeré kelêni kwôlo gengiñ sam ba, niña herê ô kôliñ ka joni hen ré ba?»

²³ Menba, Ja uwôlji sara iyôñ ba: «Ena tóô kwo ôm derê gwôlê añ kôl iyôñ ba: «Nanêñge geré wo Kelma bi ô derôre.» Na mega wo ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen iyôñ.»

²⁴ Perê ðipné ka bay jéji yi Ja a hen na, Parisinjênê kôba ya men. ²⁵ Añ bay engeriri iyôn ba: «Ju na Krist, kwo Emen dôri hen ré men, *Eli ré men, ôbi kibi Emen ré a men menba, wô mi a jeré lij ðipné batêm dî ba?»

²⁶ Menba, Ja hô uwôlji sara iyôn ba: «Nôbi ba, en lêngge batêm na nañ kam, nijba, gawra wo pôni mô perêrñge a hen ya, wo ken hôni ré. ²⁷ Ôbi era cêgena hen ya añ ena ani wo na beseré ganñi garbê kari ré.»

²⁸ Are bay ka kêm hen lij na sa iyé Bétani a, cêgi cér wo Jurdê kirij ka Ja lij ðipné batêm ya hen.

Jésu Kema Kwormo wo Emen

²⁹ Wulê pôn cêgê menba, Ja gel Jésus era ligiri a, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gelênge na Kema Kwormo wo Emen wo dô têriñ sa ðipné ka sa terare a nà bi a na. ³⁰ Na ôbi á, na ené kôl kwôli kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni era cêgena hen na, damñare tori gôlij tijê wôsa ôbi na mô ya ca tumôn yeñ a men.» ³¹ Na en hôn mega ôbi a ré na Kema Kwormo wo Emen né. Añ en lij ðipné batêm nañ kam añ bi kam *Israyêl ré hónijni.»

³² Ja dô kwôli kôl iyôn ba: «En gel Tini Emen herbo ta derômarañ a mega derare iyôn sari a. ³³ Na en hôn wo ôbi ré na i ba, ré nijba, na Emen wo na joon bi ené lij ðipné batêm nañ kam hen na, na ôbi a kôlen iyôn ba: «Kwôni wo já gelé Tunu herbe añ ðebe sari a hen na, na ôbi a lij ðipné batêm nañ Tunu toñ hendi bô bôrê.» ³⁴ Ôbi a, kirijna ené gel hen iyôn menba, en kôl ôbi ré na Kema Emen bi hen.»

Bay tô Jésus ka tumô (Mt 4: 18-22)

³⁵ Wulê pôn cêgê menba, Ja nañ bay tôri ka wôô hen hô heraji kirij bay ka hen. ³⁶ Añ kirijna ôbi gel Jésus wo ô hen menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gelênge na Kema Kwormo wo Emen bi a nà.»

³⁷ Kirijna bay tô Ja bay ka wôô hen, toy kwôlo ôbi kôl hen menba, bay ô tô Jésus a. ³⁸ Kirijna Jésus bare cêgeri gelji wo bay era tôri a menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken woge na mi ba?» Menba, bay engereri iyôn ba: «*Rabi, (hini bi wo hen bôri ôbi gelij ðipné are) iyére tom na yôn ba?»

³⁹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Eranje ka sa gelé» menba, bay ô, ô gelé kirij ka ôbi môrij ya hen, menba, bay mô nañ dî sem. Kirijna tare pôô nij menba, bay ô ta.

⁴⁰ André woñ yêni Simô Piyêr na kwo pôni perê bay tô Ja bay ka wôô ka na toy kwôlo Ja añ na ô tô Jésus a hen. ⁴¹ Na André bi a erê uné yêni Simô tumô añ kôli iyôn ba: «Nini unja *Mési» (hini bi wo hen bôri na Krist, kwo Emen dôri hen).

⁴² Menba, ôbi ôrij nañ Simô ligi Jésus a, Jésus bô Simô añ kôli iyôn ba: «Ju na Simô kema Jonas, nijba, haw hen bay uwôgem Képas.» (Bôri na «keram.»)

Jésu uwôge Pilip men, Nataniyêl men

⁴³ Wulê pôn cêgê menba, Jésus genge ðiré erê Galilé. Ôbi uwôñ Pilip añ kôli iyôn ba: «Era tôn a.»

⁴⁴ Pilip na kwôni wo Bêtsayda mega si André nañ yêni Piyêr hen iyôn men. ⁴⁵ Pilip uwôñ Nataniyêl añ kôli iyôn ba: «Nini uwôñ kwo Moyis na kôl kwôli bô magtubu tôô a hen men, bay kibi Emen kôba, na kôl kwôli bô magtubu toji a hen men. Na Jésus wo Najarêt woñ kema Josêp.»

⁴⁶ Menba, Nataniyêl kôli iyôn ba: «Sa iyé Najarêt a ba, ani ka dôri a hena ya pa pa ba?» Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Era já sa erê gelé hen tô.»

⁴⁷ Kirija Jésus gel Nataniyêl era ligiri a menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gel, na Israyêl wojn dêj wo ermé wôni wo habij naj bôri a.»

⁴⁸ Menba, Nataniyêl engereri iyôn ba: «Ju hônén na yôn ba?» Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Pa dema, Pilip ré uwôgem tô na, en gelem kirija ju môrijn tô tógôre a hen.»

⁴⁹ Menba, Nataniyêl uwôli sara iyôn ba: «Rabi, ju na Kema Emen, ju na Kelma wo Israyêl.»

⁵⁰ Jésus kôli iyôn ba: «Wô wo en kôlem ené gelem tô tógôre a bi a, jeré bi bôm sara hen ba? Já gelé anja dami ka dê ka hen aj tô.»

⁵¹ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, haw hen ka gelé derômaraj a bôlijn aj manê ka Emen a herbé men, dayê heré men, san nôbi *Kema Gawra a.»

2

Gijnê wo tumô cog cog wo Jésus li

¹ Wulê wôd cêgê menba, gerê iyére yi Kana emê wo Galilé a. Menba, yoo Jésus ô ya men. ² Jésus kôba, bay uwôgeri kini gerê iyére hende to hen a naj bay tôri. ³ Care toj kam tijador yê bijné menba, yoo Jésus kôli iyôn ba: «Care toj kam tijador to bijné ré yi naj nij.»

⁴ Menba, Jésus kôle iyôn ba: «Yoon, mini a kôlen kwôli anja ené li ré. Tare tijê nêmen ré tô.»

⁵ Menba, yori kôlijn bay cé emê hen iyôn ba: «Anja ôbi a kelênge kené li ba, ken li mera.»

⁶ Kirijn bay ka ya hen, téwnê ka bay li naj keram jii yi ya, na téwnê ka Jubnê lôpnijn yirji wô sélijn tumô Emen a. Téwnê bay ka hen na, pôn ba, ay tawa subu subu. ⁷ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Kebênge kam ken bi wiinê téwnê bay ka hen ta.»

Menba, bay kebe kam bi wiinê téwnê bay ka hen telêj telêj ta. ⁸ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Kebênge ken bijn ôbi sa bay cé emê na hanje nij.»

Menba, bay kebe ôrijn biri. ⁹ Kirija ôbi sa bay cé emê bi wo hen yi gel menba, kam bay ka ré belij care toj kam tijador hen, nijba, ôbi hôn kirijn ka care toj kam tijador hende to hen henaj ya ré, nijba, bay jé ka ré kebe kam hen na, bay hôn dô menba, ôbi uwôge ôbi kurô bi wo hen ¹⁰ aj kôli iyôn ba: «Dôd ba, bijné cére na care toj kam tijador to dôri tumô aj kirija bijné ka bay uwôgerêji hen kwoyré nij dema bay ré cé to melanjî cêgê tô menba, jôbi ba, ju gem care toj kam tijador tom to dôri na yôn aja jeré soj naj tu nâ tô ba?»

¹¹ Na sa iyé Kana bô emê wo Galilé a Jésus ré li gijnê wori wo tumô cog cog, aj gelijn dampare tori aj bay tôri bijn bôrji sari a.

¹² Cêgi gerê iyére hende to hen menba, bay ôrji Kapêrnayôm naj yori men, yênêri men, bay tôri a men, nijba, bay wôl ya gan né.

Jésu dage bay lê jengâ bô iyéy Emen a

¹³ Sa lê geserê *Pak wo Jubnê baa da menba, Jésus ô Jérusalêm a. ¹⁴ Ôbi uwôn derô haba wo *iyéy Emen a, kelbê ka bay eraj gara men, gamgê men, derare naj bay kerangê lari ka môrji tôn hen. ¹⁵ Menba, Jésus gwôje ganje lij sera aj ôbi dageji kêm bô iyéy Emen a naj gamgê men, kelbê

kaji men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangê lari wo gay gay hen hee aṅ useré lari woji bi wo hen a men, ¹⁶ aṅ ôbi kôlin bay eraṅ naṅ derare gara na iyôṅ ba: «Ôriṅge naṅ derare tonḡe hen ken siṅ nô, ka ayê iyé Iban liṅ kini lê gara wonḡe né.»

¹⁷ Menba, bay tôri erem sa kwôlo na liṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba: «En gey iyére tom gaṅ. Geyé bi wo en gey iyére hende to hen, hen na, payren mōṅ tare to uwoy gawra iyôṅ.»

¹⁸ Menba, Jubnê kôli iyôṅ ba: «Na mi kaṅ giṅê a jeré lê geléni aṅ bi niné hōniṅ wo jeré nêṅ lê mega wo ju liṅ hen iyôṅ ba?»

¹⁹ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Téṅge iyéy Emen hende to hen aṅ, aṅ na hô dé hôriṅ sa subu déj.» ²⁰ Jubnê kôl iyôṅ ba: «Iyéy Emen to yi hen na, li elê tôre pôrbu kibi jii dema niné li kô tô menba, jôbi ju kôl sa subu déj menba, jeré dé keré ba?»

²¹ Niṅba, Jésu kôl na kwôli iyéy Emen to na kurōṅgi yiri hen. ²² Na ôbi á, kirija Jésu ré ji si kamṅê menba, bay tôri erem sa kwôlé bi wo ôbi na kôl hen, aṅ bay bi bôriṅ sa kwôlo Emen a men, sa kwôlo Jésu na kôl a hen a men.

²³ Kirija Jésu baṅ Jérusalêm a tô lê geserê Pak a na, ðiṅé kwône bi bôriṅ sari a wô giṅê wo gay gay wo ôbi li. ²⁴ Niṅba, ôbi bi bôri sarji a ré wôsa ôbi hōniṅ pōn pōn kêm. ²⁵ Ôbi ôriṅ doy bi bay ré dôri kwôli kwôni ré a men, wôsa ôbi hōn bô gawrê kêm.

3

Nikwodêm ô iyêlé naṅ Jésu

¹ Perê *Parisipnê a na, gawra wo pōni bay uwôgeri Nikwodêm. Ôbi na kelma perê kilmé ka Jubnê. ² Ôbi era ligi Jésu a yoyre aṅ kôli iyôṅ ba: «*Rabi, nini hōn wo jeré na dami woṅ ôbi gilipare ðiṅé tôô to Emen wo hena ligi Emen a. Wôsa hena Emen né baa naṅ kwôni ré ba, ôbi a nêṅê lê anḡaṅ giṅê mega wo ju liṅ hen iyôṅ né.»

³ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Na tu kwôlé a ené kôlem hen, hena gawra ré hô yêṅ ðaṅ ré ba, ôbi a gelé *emê iyére to Emen né.»

⁴ Nikwodêm uwôli sara iyôṅ ba: «Hena gawra ré na kwo iyêri niṅ ba, a hô yêṅ ðaṅ na iyeṅ ba? Ôbi a hô heré bô yori a dema bay ré yêri hôriṅ ba?»

⁵ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Na tu kwôlé a ené kôlem hen, hena gawra ré yêṅ naṅ geré wo kam men, kwo Tunu a men ré na, ôbi a gelé emê iyére to Emen né. ⁶ Anḡa kurōṅgi yi a yê ba, na kurōṅgi yi men, ka Tunu a yê ba, na Tunu men. ⁷ Bi denḡôm tém wô kelê wo en kôlem jeré hô yêṅ ðaṅ hen né. ⁸ Kal ge na kirij ka bôri gey a men, ju toy na nêri mera, ðiba, ju hōn na ba, ôbi hena na yôṅ ba, ré men, ôbi ô na yôṅ ba, ré a men. Gawra wo Tunu a yêri kôba, a yé na mega bi wo hen iyôṅ men. Wôsa já gelé Tunu ré, niṅba, na jé wo hende li yi gawra a jeré gelé.»

⁹ Menba, Nikwodêm kôli iyôṅ ba: «Hen ba, a liṅ na iyeṅ iyeṅ pōn ba?»

¹⁰ Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Ju na dami ôbi gelipare kam *Israyêl are menba, ju hōn are bay ka hen, ré wô mi ba? ¹¹ Na tu kwôlé a ené kôlem hen, nini kôl kwôli anḡa nini hōn men, nini dô kwôli anḡa nini gel naṅ tirni a men, menba, ken kaṅ bê bôriṅge sa kwôli are bay ka nini

derênge hen. ¹² Hen aña kené bi bônge sa kwôli anğa sa terare a nà, ka en derênge hen ré ba, ka lê iyen a kené bê bônge sa ka derômaran a ka na derênge kwôliji hen ba? ¹³ Añ kwôni wo ðay ô derômaran a ba, nañ, niñba, na kwo na hena derômaran a bi pôn hari. Ôbi a na nôbi *Kema Gawra. ¹⁴ Mega wo *Moyis na iyege lari lij kalaw añ dôbe kibi gurô a ta hen iyôn na, gel wo nôbi Kema Gawra kôba, bay a ayen ðé ta hen iyôn men. ¹⁵ Añ bi i i wo ré bi bôri san a ba, ré mô tu geñ nañ kwini. ¹⁶ Wôsa Emen gey ðiné ka sa terare a nà, daman aña ré joñ nañ Kemari wo pôn nêñ nêñ hari hen sa terare a nà, bi i i wo ré bi bôri sari a ba, ré mène ré, niñba, ré mô nañ kwini. ¹⁷ Wôsa Emen joñ nañ Kemari sa terare a nà na wô jerê kwôlé sa ðiné ré, niñba, bi bay ré uwôñij gelé sa kibri ði. ¹⁸ Na ôbi á, kwôni wo ré bi bôri sari ba, bay a jerê kwôlé sari a ré niñ. Niñba, kwo kañ bê bôri sari a ba, bay jô kwôlé sari a niñ, wôsa ôbi bi bôri sa hini Kema Emen wo pôn nêñ nêñ hari hen né. ¹⁹ Jerê kwôlé bi wo hen na, na wo kirij ka perañgi era sa terare a nà, niñba, gawré kañji añ wô kirij ka hendi ði, wôsa jé lêreji na kwo habij. ²⁰ Ôbi a, i i wo ré li habré ba, kañ na kirij ka perañgi añ, ôbi era tu kirij ka perañgi bay ka hen a ré, wô wo jé lêri wo habij hen ma ré yé tu wolé. ²¹ Niñba, ôbi lêre anğan tiri na, ôbi era kirij ka perañgi a, añ ari lêri ka dôri hen na, ðiné gel wôsa bay bij nañ tôô to Emen.»

Ja ôbi lê batêm dô kwôli Jésus

²² Cêgeri wori menba, Jésus nañ bay tôri ôrji bô emê wo Judé añ môrji ya. Añ lij ðiné batêm. ²³ Ja kôba lij ðiné batêm kirij ka kam ya, ka bay uwôgeji Enôn ka ða nañ Salim hen. Wôsa kirij bay ka hen na, kam yi ya daman añ ðiné era bi ôbi ré liji batêm. ²⁴ Wôsa wulê bi wo hen na, bay uwôl Ja dangay a ré tô.

²⁵ Kirij bay ka hen na, bay tô Ja narij kwôlé nañ Jub wo pôni gengij sa lôpé yi wô séljij tumô Emen a wo na hara wo Jubné hen. ²⁶ Bay era sa uwôn Ja añ kôli iyôn ba: «Rabi, gawra wo na ðebe nañ ju cêgi Jurdé, añ na ju dô kwôli hen na, gel ôbi lij ðiné batêm añ ðiné kêm ô ligiri a.»

²⁷ Menba, Ja uwôlji sara iyôn ba: «Hena Emen ré bij kwôni are ré ba, ôbi a nêmé upé ani sa kibri ré. ²⁸ Kenbay, na ken toy kwôlo na en kôl kôl iyôn ba: «Ena *Krist, kwo Emen dôri hen ré, niñba, bay joon tumôri a ði.» ²⁹ Yi mega kwôni wo enge iyore na, hende na tori niñba, ôbi tô kibri ba, ðebu na ða kwari a. Ôbi toy tôri to ôbi dôrij kwôlé hen menba, yiri dôri. Ôbi a, yen ré dôren daman hen. ³⁰ Bi dampare tori ô tumô tumô añ bi tijé nôbi hera cêgé men.»

³¹ Kwôni wo hena derômaran a era ba, ôbi gôlij sa are kêm, niñba, kwo na kwo sa terare a nà ba, na kwo sa terare a men. Ôbi kôl na kwôli anğa sa terare a nà a men, niñba, kwo hena derômaran a ba, gôlij sa are kêm. ³² Kwo hena derômaran a bi wo hen, dô na kwôli anğa ôbi na gel men, na toy a men, niñba, kwôni bi bôri sa kwôli bi wo ôbi dô hen né. ³³ Kwôni wo bi bôri sa kwôli bi wo ôbi dô hen na, ôbi gel na wo Emen ré kôl na tu kwôlé. ³⁴ Wôsa kwo Emen jori hen na, kôl na kwôli anğa Emen kôl wôsa Emen biri Tini daman. ³⁵ Baba Emen gey Kemari añ ôbi biri are kêm kôbri a. ³⁶ Ôbi a, kwôni wo bi bôri sa Kema ba, a meré nañ kwini, niñba, kwo

kaṅ bē bôri sari a kwôy ba, a merê naṅ kwini ré, niṅba, bô tarê wo Emen baa sari a.

4

Jésu iyêl naṅ iyore toṅ Samari

¹ *Parisipêné toy wo ðipné kwône ré bi bôri sa Jésu a damaṅ men, ôbi ré liji batêm a men dê ka Ja. ² Tiri wori ba, Jésu naṅ yiri liṅ kwôni batêm ré, niṅba, na bay tôri a liṅ ðipné batêm dî. ³ Kirijna Jésu toy kwôlo bay kôl hen iyôn, menba, ôbi hena bô emê wo Judé bulo hera kwo Galilé a. ⁴ Mega wo ôbi a sé si Samari môj môj hen iyôn, menba, ⁵ ôbi sa biṅ môni iyére to Samari to bay uwôgere Sikar dâ naṅ yagê wo Jakwôb na biṅ kemari Josêp ca yeṅ hen. ⁶ Kirij bay ka hen, ôbi uwôn kelmá wo Jakwôb. Tare dêbe ðiṅne niṅ, menba, ôbi merên tô kergare tori hende to hen, aṅ mô dô bul kibi kelmá bi wo hen a.

⁷ Menba, iyore to Samari era wô gebé kam menba, Jésu kôle iyôn ba: «Ben kam na yê men.»

⁸ Wôsa bay tôri naṅ naṅ dî, wôsa bay ô derô ira wô kelé aṅgaṅ emê. ⁹ Menba, iyore to Samari hende to hen kôli iyôn ba: «Wô mi a jôbi woṅ Jub jeré eṅgeren eni toṅ Samari kam kaṅ yê ba?» Wôsa Jubné biṅji naṅ Samari ré. ¹⁰ Menba, Jésu uwôle sara iyôn ba: «Hena ré meré hôn aṅgaṅ bé seṅge ka Emen men, ré meré hôn kwo eṅgeréré kam kaṅ yê hen a men na, ré na mini a ré eṅgereri kam kaṅ yê dî, aṅ ôbi a ré béré kam ka kwôni yi ba, a gôliṅ hen.»

¹¹ Menba, hende kôli iyôn ba: «Kelma, kelmá ðoge men, ju ôriṅ naṅ gaṅgi jelaṅgê ré a men, menba, já lê iyeṅ a jeré upé kam kaṅ gelê bay ka hen ba? ¹² Jôbi ju gôliṅ môyrini Jakwôb wo na béni kelmá bi wo hen wo ôbi na yi kamni men, kamni naṅ ari abê kari kôba, na yi a men hen ba?»

¹³ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «I i wo yi kami kelmá bi wo hen na, kam a hô diri hôriṅ. ¹⁴ Niṅba, kwôni wo yi kam ka na biri hen na, kam a diri cêgê ré niṅ, aṅ kam bay ka na biri hen na, a yé tu kam ka sederiṅ ka a yé yiri a kwôy, aṅ ôbi a merê naṅ kwini.»

¹⁵ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Kelma, ben kam bay ka hen na yê aṅ bi kam dên cêgê ré niṅ men, bi en hera sa gebe kam na ré niṅ a men.»

¹⁶ Jésu kôle iyôn ba: «Ô mu ô uwôga kurôré ken hera na.»

¹⁷ Menba, iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Eni na, kurôn naṅ.» Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Kwôlo mu kôl kurôré ré naṅ hen na, na tiri. ¹⁸ Wôsa kwôriṅêre ka tumô na bay, aṅ kwo mu mô tumôri a haw hen na, na kurôré ré. Kwo hen ba, mu kôl na tiri.»

¹⁹ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Kelma, ju na *ôbi kibi Emen bi tiri. ²⁰ Môpêrni na tebe Emen sa keram wo na. Menba, kenbay kaṅ Jubné ken kôl kini tibé Emen ré na Jérusalêm a mera.»

²¹ Jésu kôliṅ iyore hende to hen iyôn ba: «Bi bôré sa kwôlo na kelê hen. Era baa tumô a hen na, kirij ka ðipné a tibij Emen Iba ðipné hen na, na sa keram a na ré men, na Jérusalêm a ré a men. ²² Kenbay kaṅ Samaritên ken tebe Emen niṅba, ken hôni ré, niṅba, niṅba kaṅ Jub na, nini tibri men, nini hôni a men. Wôsa tô gelê hena na yi Jubné. ²³ Wuléri nêmen niṅ wo ðipné ka tebe Emen Iba ðipné hen na, bay a tibéri na tibé woṅ tiri hen men, naṅ tunu a men. Wôsa na bay tibé Emen bay ka hen iyôṅgi hen a Emen

né wogéji. ²⁴ Emen na Tunu aṅ ka tibri hen na, bi tibri naṅ tunu men, naṅ bôô pôn a men.»

²⁵ Iyore hende to hen kôli iyôṅ ba: «En hôn wo *Mési (wo na *Krist, kwo Emen dôri hen) ré sa sa, aṅ kirija ôbi ré sa na, ôbi ré sa derêni tô are kêm.»

²⁶ Menba, Jésu kôle iyôṅ ba: «Na nôbi Krist, kwo Emen dôri hen bi a iyêlê naṅ mu hen.»

²⁷ Kirij bay ka hen, menba, bay tôri heraji men, aṅ tiniji ge kay wô iyêlê wo ôbi iyêl naṅ iyore hen. Nijba, kwôni pôn iyôṅ perêrji a hen engereri na ba, ju engerere ani ba, ré men, na kwôli mi a, jeré iyêl naṅ tu ba, ré a men.

²⁸ Aṅ iyore hende to hen dī téwre tore aṅ kibi kelmá aṅ ge hô derô ira ô kôlij bijné iyôṅ ba: ²⁹ «Eranje ken sa gel gawra wo kôlen kwôli are kêm ka na en lêrê hen. Ôbi a yé na Krist, kwo Emen dôri hen bi ré ba?»

³⁰ Menba, bijné sooro derô ira aṅ eraji uwopni.

³¹ Menba, bay tôri kôli ré ôm are aṅ bay kôl iyôṅ ba: «*Rabi, ôm are dem.»

³² Nijba, ôbi uwôlji sara iyôṅ ba: «Anjaṅ emêren ya a men nijba, na kenbay a henê ré hen.»

³³ Bay tôri kôl perêrji a kôl iyôṅ ba: «Na ba, kwôni eraṅ naṅ anjaṅ emê sa biri ba?»

³⁴ Menba, Jésu kôli iyôṅ ba: «Lê anja kwo joon hen men, deré kibi jé wori a men na, ôbi a na emê wujê. ³⁵ Kwonje kenbay ba, ken kôl ré baa geserê pôrbu a dema kaw ré yé walê tô. Nijba, nôbi en kelênge, ayênge turṅge ta ken gelij kaw ka né yi walê nij hen. ³⁶ Kwôni wo wal kaw ba, uwôṅ sa kôbri nij aṅ dayrê na kaw ka dôri wô merê tu geṅ wo naṅ kwini. Iyôṅ ba, ôbi cé men, ôbi walê kaw a men na, bi ré liji yi derê bem.

³⁷ Gwosoy kwôlo bay na kôl kôl iyôṅ ba: «Kwo pôni ré ci men, kwo pôni ré wal men» hen na, na tu kwôlê. ³⁸ En jênge ken ô walê kaw ka, ka danji a na lê jêriji, aṅ ken ô na dilmirji.»

³⁹ Menba, kamaṅ ka Samari ka sa iyére hende to hen kwône bi bôrji sa Jésu, sa kibi kwôlo iyore hende to hen. Hende kôl iyôṅ ba: «Ôbi dôren tô anja kêm ka na en lêrê hen.» ⁴⁰ Menba, kirija kamaṅ ka Samari sa uwopni menba, bay uwôli bi ôbi ré wôl naṅ ci sem, menba, ôbi wôl naṅ ci wulê wôô.

⁴¹ Bijné kwône damaṅ bi bôrji sari a, sa kibi kwôlo ôbi kôl hen. ⁴² Menba, bay kôlij iyore hende to hen iyôṅ ba: «Nini bi bôrni sari a na wô kibi kwôlo mu kelêni hen mera ré, nijba, na wôsa nini toy kwôlo ôbi kôl hen naṅ marni, aṅa niné hôn wo ôbi ré na ôbi gôlij naṅ bijné ka sa terare a na, tiri a men.»

Jésu berare kema gawra wo dami wo kelma

⁴³ Kirija wulê wo wôô bi wo hen kô nij, menba, Jésu ô bô emê wo Galilé a. ⁴⁴ Wôsa ôbi na kôl tumô kôl iyôṅ ba: «*Ôbi kibi Emen na, balêri a biri kwôlê ré.» ⁴⁵ Kirija ôbi sa bijn Galilé na, bijné ka Galilé biri yirji a wôsa ka pôni ka na ô lê geserê Jérusalêm a hen na, bay na gelo are kêm ka ôbi na la hen.

⁴⁶ Jésu hô bul hô Kana bô emê wo Galilé a, kirij ka ôbi na li kam bilij care toṅ kam tijaṅfor hen. Sa iyé Kapêrnayôm a na, gawra wo dami wo kelma kemari ômijn. ⁴⁷ Aṅ kirija ôbi toy wo Jésu ré hena Judé sa bijn Galilé

na, ôbi ô ligiri a ô uwôli bi ré era iyére tori a sa berare kemari wo ômijn d̄a ma hen biri men. ⁴⁸ Menba, Jésu kôli iyôn̄ ba: «Hena kené gel an̄gan̄ gijné ré men, an̄gan̄ gelé ré a men na, ka bê bôr̄nge san a ré.»

⁴⁹ Menba, dami wo kelma bi wo hen, kôli iyôn̄ ba: «Kelma era lew wô wo keman maa ma.»

⁵⁰ Jésu kôli iyôn̄ ba: «Ô ham nij̄, wôsa kemam berare nij̄.» Ôbi bi bôri sa kwôlo Jésu kôli hen, aṅ̄ kurij̄n̄ ô hari nij̄. ⁵¹ Kirij̄na ôbi baa tô geré tô menba, manê kari jô kwini aṅ̄ kôli iyôn̄ ba: «Kemam berare nij̄.»

⁵² Menba, ôbi en̄geriji iyôn̄ ba, ré na naṅ̄ tare iyen̄ a ôbi ré berare ba? Menba, bay kôli iyôn̄ ba: «Henaṅ̄ naṅ̄ tare to sugi aṅ̄a yiri ré jal.»

⁵³ Menba, ôbi hôn̄ wo henaṅ̄ ré na naṅ̄ tare hende to hen, aṅ̄a Jésu henaṅ̄ né kôli iyôn̄ ba: «Kemam berare nij̄» hen, menba, ôbi naṅ̄ b̄ijné ka bô iyére tori a kêm biji bôr̄ji sa Jésu a.

⁵⁴ Jésu li gijné wo têê wôôy bi wo hen, na kirij̄na ôbi henaṅ̄ bô emé wo Judé heran̄ kwo Galilé a hen.

5

Jésu berare gawra wo kwa yiri ma

¹ Cêgê gijné bi wo hen, menba, wulê lê geseré wo Jubnê wo pôni nêmenba, Jésu ô Jérusalêm a. ² Jérusalêm a na, d̄a naṅ̄ kibi geré wo bay uwôgeri ré na kibi geré wo gangê hen na, iyom wo dami wo bay pi b̄ijn̄ kam bô lij̄n̄ tagare toṅ̄ pelé to bay uwôgere Bêtjata naṅ̄ kibi hébre hen. Kibi tagare hende to hen na, bay li pal bay ya. ³ Tô pal bi wo pôn̄ hen na, bay ômp̄are men, bay tu tij̄n̄ men, bay merayé ka gay gay hen môr̄ji ya. [Bay gem bi kam né pelasij̄n̄. ⁴ Wôsa *mana wo derômaran̄ a wo pôni herbo bô tagare hende to hen a ta ta aṅ̄ pelase kam. Aṅ̄ kwôni wo herbe bô a tumô kirij̄na kam pelasij̄n̄ hen na, ômp̄are tori hende to hen, na toṅ̄ mi mi kôba, dôrij̄n̄ yiri a.]

⁵ Kirij̄n̄ bay ka hen na, gawra wo pôni wo ômp̄are liri li elê tôre subu kibi marge yi ya men. ⁶ Jésu gili wo ôbi yi tôṅ̄ hen iyôn̄ men, ôbi hôn̄ wo gawra bi wo hen ré ômijn̄ elê kwône a men na, Jésu kôli iyôn̄ ba: «Ju gey berarê ba?»

⁷ Ôbi ômp̄are bi wo hen uwôli sara iyôn̄ ba: «Kelma, kirij̄na kam pelasij̄n̄ na, kwôni wo ré ayen uwôl̄ bô tagare a naṅ̄, aṅ̄ kirij̄na en masa bi ené kurij̄n̄ bô a, menba, ôbi ômp̄are wo d̄an̄gi kurij̄n̄ bô a tumôn̄ nij̄.»

⁸ Menba, Jésu kôli iyôn̄ ba: «Hena ta ay jaare tom ôrij̄n̄.»

⁹ Kirij̄n̄ bay ka hen na, ôbi berare aṅ̄ ay jaare tori ôrij̄n̄. Na naṅ̄ sa *sa merê ta, ¹⁰ menba, bay sa Jubnê kôli iyôn̄ ba: «Na sa sa merê ta, d̄iba ré jeré ayê kwoy wom né.»

¹¹ Menba, ôbi uwôlj̄i sara iyôn̄ ba: «Kwo beraren hen kôlen iyôn̄ ba: <Ay kwoy wom ju ôrij̄n̄.> »

¹² Menba, bay en̄gereri iyôn̄ ba: «Na i bi a kôlem: <Ay kwoy wom ju ôrij̄n̄ hen ba?» »

¹³ Nij̄nba, ôbi hôn̄ kwôni wo kôli kwôlê bi wo hen né, wôsa Jésu kay peré b̄ijné ka kwôni ka d̄ebe ya hen.

¹⁴ Cêgê menba, Jésu uwôjn̄i derô haba wo *iyéy Emen a, menba, kôli iyôn̄ ba: «Ju berare nij̄n̄ nij̄nba, ju hô li têrij̄n̄ ré nij̄n̄ wô wo an̄ga d̄é ka hen, maa hô lêm sóṅ̄.»

¹⁵ Menba, gawra bi wo hen, ô kôlij bay sa Jubnê iyôn ba, ré na Jésus a na ré berarêri hen. ¹⁶ Na ôbi á, Jubnê ré woge Jésus wôsa ôbi ré berare gawra nañ sa merê ta. ¹⁷ Nijba, Jésus kôlj iyôn ba: «Iban na li jé añ ôbi li na hen iyôn yôôd. Añ nôbi kôba, en li hen iyôn men.»

¹⁸ Na wô ôbi wo hen, aña bay sa Jubnê ré woge damañ a ciré deréri wô wo ôbi ré däge sa tôô to gengijn sa sa merê ta hen mera ré nijba, wô wo ôbi ré uwôge Emen Ibari men, ôbi ré li yiri diré na Emen iyôn a men.

Emen bij Kemari Jésus tôô sa are kêma

¹⁹ Jésus hô kôlj iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlê: Kema na nê mê lê ani kani sa kibri ré, nijba, ôbi li na anğa ôbi gel yi Ibari a men, na anğa Ibari li kêma hen, na bay a, ôbi ré li hen men. ²⁰ Wôsa Baba Emen gey Kemari aña ré gili anğa ôbi li hen kêma men, ôbi a hô gili ka dami dê ka ken gel hen a men, añ bi tununje ré ge kay damañ a. ²¹ Mega Baba Emen béér ðijné ka ma añ biji bay mô tu geñ hen na, Kemari kôba, a bij i i wo bôri gey na, ôbi a biri merê tu geñ men. ²² Ôbi a, Baba Emen ba, ré jô kwôlê sa kwôni a ré, nijba, ôbi day tôô toñ jerê kwôlê kêma bij Kemari kôbri a. ²³ Añ bi ðijné ré ay kibi Kema môñ kwo bay ayijn kibi Ibari hen iyôn men. Wôsa kwôni wo ay kibi Kema ré ba, Ibari wo jori hen kôba ôbi ay kibri ré a men.»

²⁴ «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: kwôni wo toy kwôlê wupê, añ bi bôri sa kwo joon a hen na, ôbi a merê nañ kwini men, ôbi a erê kini jerê kwôlê a ré nij a men, nijba, ôbi yi mega kwôni wo na ma iyôn, añ haw hen ôbi mô tu geñ. ²⁵ Na tu kwôlê a ené kelênge hen: wulê nê mê nij wo ðijné ka ma a toyê tôô Kema Emen añ ka toy tôri hen na, bay a merê tu geñ. ²⁶ Mega wo Iba Kema na hanê merê tu geñ hen iyôn na, Kemari kôba, ôbi biri yi hanê merê tu geñ men. ²⁷ Men, ôbi biri tôô bi ré jôrij kwôlê sa ðijné a men, wôsa ôbi na *Kema Gawra. ²⁸ Bi kwôlê wo en kelênge hen li tununje ge kay ré, wôsa kirija wulêri nêma na, ðijné ka ma ma hen a toyê tôri. ²⁹ Menba, bay a jê sé kamjê. Añ kañ bay lê derê hen na, bay a jê sé kamjê wô merê tu geñ men, kañ bay lê habré ba, bay a jê sé kamjê bi bay ré jô kwôlê sarji a men.»

Bijné ka dô kwôli Jésus

³⁰ «Ani ka en nê mê lê sa keben ba, nañ. En jô kwôlê sa ðijné a na nañ kwôlo Emen kôlen hen. Añ jerê kwôlê wupê bi wo hen, na nañ geréri wôsa en woge na bô geyé wupê ré, nijba, bô geyé wo kwo joon hen dî. ³¹ Hena ré na nôbi a derê kwôlen nañ keben wupê ba, ka bê bôrnge san a ré. ³² Nijba, kwôni wo ðanji wo dô kwôlen hen ya, añ en hôn wo kwôlen wo ôbi ré dô hen na, ré na tiri. ³³ Ken jé yi Ja a añ kwôlo ôbi dô gengijn san hen na, na kwôlê woñ tiri. ³⁴ Kupê nôbi ba, na gawra a derê kwôlen ré, nijba, en kôl kwôli Ja hen iyôn bi kené uwôrij gelê. ³⁵ Ja na yi môñ tare toñ tô depere to berare kirijn, añ na ken li yi derê sem wô kirijn ka perangij bay ka hen. ³⁶ Nijba, nôbi ba, ôbi derê kwôlen ya, añ kwôlen bi wo ôbi dô hen na, damañ gôlij kwo Ja añ, wôsa anğa en li hen na, na Iban a ben a ené li hen, añ na bay a derê kwôlen men, gel wo Iban a ré joon hen a men. ³⁷ Men, Iban bi wo joon hen na, ôbi nañ yiri dô kwôlen, nijba, ken toy tôri ré men, ken gili ré a men. ³⁸ Kwôlê wori yi bôrnge a ré, wôsa ken bi bôrnge sa kwo ôbi jori hen né. ³⁹ Men, ken dênje men, kôbe tô magtubu to Emen a men, wôsa ken erem mega ré na sa kebre aña kené

môrijn nañ kununje hen. Añ na magtubu hende to hen, a na hende deré kwôlen. ⁴⁰ Bi wo hen, kôba, ken kañ era yen a bi kené mô nañ kununje.»

⁴¹ «Hini emé wupê na, hena na ligi gawrê a ré. ⁴² Nijba, en henênje men, en hôn wo geyé Emen na, ré nañ bônje a a men. ⁴³ En era nañ hini Iban menba, ken kañen, nijba, kwo era sa kibri wori menba, na ôbi a kené geyri dî men. ⁴⁴ Kenbay ka ken gey ayin kibi yernje dîba, ken woge ayê kibi wo hena ligi Emen a mera ré hen, menba, ka lê iyen a kené bê bônje san a ba? ⁴⁵ Ma ka ermé yan ba, ené ulênje kwôlê sarje a tumô Iban a. Nijba, ôbi ulênje kwôlê sarje a ba, na *Moyis wo ken dî bônje sari a hen dî. ⁴⁶ Wôsa hena, na kené bi bônje sa Moyis a ba, ré kené bê bônje san a men, wôsa ôbi na li magtubu to kôl kwôlen. ⁴⁷ Nijba, hena kené bi bônje sa magtubu to Moyis a ré ba, ka lê iyen a kené bê bônje sa kwôlê wupê a ba?»

6

Jésu bij bijné ka kwôni emé

(Mt 14: 13-21, Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17)

¹ Cêgi kwôlo Jésu kôl hen menba, ôbi ô si cêgi cér wo Galilé wo bay uwôgere Tibériyad hen. ² Bijné kwône kôbe tôri wôsa bay gel gijné wo ôbi li sa bijné kañ bay ômpare a hen. ³ Menba, Jésu nañ bay tôri d'ayji ô meré sa keram a. ⁴ Wulê bi wo hen na, sa lê geserê *Pak wo Jubnê hen kôba, baa da men.

⁵ Menba, kirija Jésu ay tiri ta menba, gel kwônê bijné ka era ligiri a hen, menba, ôbi engerin Pilip iyôn ba: «Naa erê kelé mapa na yôn a nana bijné bay ka hen ré ôm ba?» ⁶ Ôbi kôl hen iyôn, bi diré hônin kwôlo bô Pilip a. Wôsa Jésu hôn anga da lê nij. ⁷ Menba, Pilip uwôli sara iyôn ba: «Bi i i ba ré uwôn dê dê ôm na, hena nana kel mapa na tu *déniyé arew wôo kôba, a yêji ba ya.»

⁸ Menba, ôbi tô Jésu wo pônî wo bay uwôgeri André wop yêni Simô Piyêr hen kôli iyôn ba: ⁹ «Kema wo pônî ôrij nañ mapa bay wo bay li nañ ôrj* men kuyê wôo nà ya a men, nijba, kwônê bijné ka hen ba, mapa wo bay nañ kuyê ka wôo hen, a liji mi ba?»

¹⁰ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Bingeji bi bay mô tôj.» Kalmê yi gañ kirin bay ka hen.

Bay mô tôj añ bay kêna na imnê dubu bay. ¹¹ Menba, Jésu pô mapa bi wo hen, añ kirija lij Emen dosé menba, cêj bijné bay ka hen men, ôbi pô kuyê lij mega ôbi wo hen iyôn añ cêji a sara mega wo bôrji gey. ¹² Kirija bijné bay ka hen uyirêji nij, menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Perênje tô mapa wo baa hen dîba, ken dî mène añ né.»

¹³ Menba, bay tôri dayrê tô mapa wo bay hen gwapê môj kibi wôo.

¹⁴ Kirija bijné gel gijné wo Jésu li hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, *ôbi kibi Emen wo Emen kôl ré sa sa terare a nà, bi na tiri.»

¹⁵ Jésu hôn wo bay ré sa dôri eren wô biri kenare hen iyôn menba, ôbi dô yiri pini hô sa keram a.

Jésu ô sa kam a

(Mt 14: 22-33, Mk 6: 45-52)

* 6:9 Ôrj ná, na kaw ka yi mega gêmê iyôn.

¹⁶ Kirija kirin yi burgem menba, bay tôri ôrji kibi cér a. ¹⁷ Bay day hô bato a ciré eré tera Kapêrnayôm a. Kirin yoy nin menba, Jêsu sa uwonji ré tô tô. ¹⁸ Menba, kal wo dami ge an mêu tôrin daman. ¹⁹ Kirija bay tô Jêsu jubu bato nê m kilomêter jii ley menba, bay gel Jêsu era sa kam a an sa da kwarji a menba, harê liji daman. ²⁰ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Harênge ré, na nôbi.»

²¹ Bay gey ciré ayêri hô bato a ninba, bay bin kirin ka bay ca eré ya hen, jigé mera.

Jêsu na kwô wop merê tu gep

²² Wulê pôn cêgê menba, kirija kwônê biné ka baa cêgi cér a hen, gel wo bato ré baa pôn an bay tô Jêsu ré ay ôrin na piniji an Jêsu ré day nan ci ré. ²³ Bay gel kwônê bato to dangi wo hena si Tibériyad sa dubu da nan kirin ka Jêsu hena pôrin mapa an lin Emen dosé pa dema ré biji om té hen. ²⁴ Kirija bay gel wo Jêsu nan bay tôri nanji menba, bay dayji hô kwônê bato bi wo hen a an ôrji Kapêrnayôm ciré ô wogé Jêsu.

²⁵ Kirija bay uwonji cêgi cér a menba, bay kôli iyôn ba: «*Rabi, ju sa na ná kirin ka yôn ba?»

²⁶ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlê, ken wogen na wô ginê wo ken gel en li hen né ninba, na wô mapa wo na ken om uyiré hen dî. ²⁷ Lênge jé na wô angan emê ka kiya a uyê hen né ninba, ken li jé wô ka a yé yôd an a lê an ka merê nan kununge a men hen dî. Angan emê bay ka hen na, na nôbi *Kema Gawra a bêngge. Wôsa na Ibarna Emen a ben tôô hende to hen bi ené lin hen iyôn.»

²⁸ Menba, biné bay ka hen engerin Jêsu iyôn ba: «Na ba, nija lê iyen a niné lê anga Emen gey niné li hen ba?»

²⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Jé wo Emen gey bi wo hen na, na wo kené bi bônge sa kwo ôbi jori a hen.»

³⁰ Menba, bay kôli iyôn ba: «Angan ginê kan gelé ka yôn a jeré lê béni bi niné gel an bi niné bin bôrni sam a ba? ³¹ Môpêrni na om angan emê ka bay uwôgeri *man ka na hena derômaran a derô gwôlê hen, mega wo na lin hô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi na biji emê wo hena derômaran a bay na om.» »

³² Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: *Moyis a na bêngge emê bi wo na hena derômaran a hen né, ninba, na ná Iban a na bêngge emê wop tiri bi wo hena derômaran a hen dî.» ³³ Wôsa emê wo Emen na, na kwo hena derômaran a an ôbi a lê a biné ré mô tu gep hen.

³⁴ Menba, biné bay ka hen uwôli sara iyôn ba: «Kelma, béni emê bi wo hen kwôy kwôy.»

³⁵ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Na nôbi, a na emê wop merê tu gep bi wo hen, an kwôni wo era yen a ba, kurôn a liri ré nin men, kwo bi bôri san a ba, kam a diri ré nin a men. ³⁶ Ninba, ré ené kelênge ken gelen nan turnge hen nin, kôba, ken kan bê bônge san a a men. ³⁷ Biné kêm ka Iban ben hen na, a era legen a men, kwôni wo era legen a ba, na dagêri nô ré a men. ³⁸ Wôsa en hena derômaran a era sa terare a, na wô lê hô geyé wupê ré, ninba, hô geyé wo kwo joon hen dî. ³⁹ Bô geyé wo kwo joon bi wo hen na, na bi ené gem ka ôbi ben hen dô, dîba, ené dî pôn iyôn kôba, ré kay ré men, bi ené biji ré ji si kampê Wulê wop jeré kwôlê a a men.

40 Bô geyé wo Iban na, na wo i i wo ré gel Kemari aṅ bi bôri sari a na, ré mô naṅ kwini men, bi ené sa biri ré ji si kamṅê Wulê woṅ jerê kwôlê a a men.»

41 Sa kwôlo Jésu na kôl hen Jubṅê kôl perêrji a kôl iyôṅ ba: «Ena emê wo hena derômarañ a hen.» 42 Menba, bay kôl iyôṅ ba: «Ôbi a na Jésu woṅ kema Josêp na ré ba? Men, nana hôn ibari naṅ yori a men ré ba? Menba, ôbi uwôṅ na yôṅ a ré kôl iyôṅ ba: «Ena emê woṅ merê tu geṅ wo hena derômarañ a hen ba?» »

43 Menba, Jésu uwôlji sara iyôṅ ba: «Namṅiṅge perêrṅge a ré. 44 Hena Iban wo joon hen, ré wuro kwôni ben ré na, ôbi nêṃ wo a era upen sa kibri ré, aṅ nôbi, na sa biri jê sé kamṅê Wulê woṅ jerê kwôlê a. 45 Bay kibi Emen na li bô magtubu a kôl iyôṅ ba: «Bijé kêm na, Emen a sa geléji kwôlê.» Aṅ kwo sa toy kwôlo Iban aṅ bi bôri sara hen na, a era upen. 46 Kwôni wo sa terare a nà wo gel Emen naṅ tiri ba, naṅ tô, niṅba, na kwo hena ligi Emen a hen a gelé Ibarna Emen dī. 47 Na kelêṅge na tu kwôlê: kwôni wo bi bôri san a na, a merê naṅ kwini. 48 Nôbi a na emê woṅ merê tu geṅ. 49 Môpêrṅge na ôṃ man derô gwôlê kôba, bay na ma. 50 Niṅba, emê wo hena derômarañ a hen bi a nà, aṅ i i wo ôṃ ba, a ma ré. 51 Ena emê woṅ merê tu geṅ wo hena derômarañ a, aṅ hena kwôni ré ôṃ emê bi wo hen na, ôbi a merê naṅ kwini. Emê wo na bé hen na, na kurôṅgi yen wo na bé wô merê tu geṅ wo bijé sa terare a nà.»

52 Kwôlo Jésu kôl hen na, bay sa Jubṅê kôl perêrji a kôl iyôṅ ba: «Ôbi a lê iyeṅ a ré béna kurôṅgi yiri nana emê ba?»

53 Menba, Jésu uwôlji sara iyôṅ ba: «Na kelêṅge na tu kwôlê: hena kené ôṃ kurôṅgi yen nôbi Kema Gawra ré men, ken yi kwôbreren ré a men na, ka merê tu geṅ woṅ tiri hen né. 54 Kwôni wo ôṃ kurôṅgi yen men, yi kwôbreren a men na, ôbi a merê naṅ kwini, aṅ na sa biri jê sé kamṅê Wulê woṅ jerê kwôlê a. 55 Wôsa kurôṅgi yen a na emê woṅ tiri woṅ emê men, kwôbreren na aṅgaṅ yê kaṅ tiri kaṅ yê a men. 56 Kwôni wo ôṃ kurôṅgi yen men, yi kwôbreren a men na, ôbi bij naṅ en men, nôbi kôba, na bij naṅ dī men. 57 Mega Iban woṅ ôbi jonare mô geṅ hen iyôṅ na, nôbi kôba, na sa kibri aṅa ené môriṅ geṅ men hen. Ôbi a, kwôni wo ré ôṃ kurôṅgi yen ba, a merê tu geṅ wô keben men hen. 58 Na emê wo hena derômarañ a bi a nà, ôbi na mega kwo môpêrṅge na ôṃ kôba, na naṅ hen né. Niṅba, kwôni wo ôṃ emê bi wo hen na, ôbi a merê naṅ kwini.»

59 Jésu gelij bijé kwôlê bi wo hen na *iyéy daṅare a Kapêrnayôm a.

Bay tô Jésu ka pôni dīri aṅ

60 Bay tôri toy kwôlê bi wo hen menba, ka pôni kwône kôl iyôṅ ba: «Kwôlo ôṃ hen na, iyêre gaṅ hen ba, i a geyé ba?»

61 Jésu hôn wo bay tôri ré kôl kwôlê sa kwôlê bi wo hen a menba, ôbi kôlji iyôṅ ba: «Kwôlê bi wo hen mène bôrṅge ba? 62 A hen ba, hena kené sa gelen nôbi Kema Gawra hena hô kirij ka en na hen aṅ ya hen ba, ka sa kelé iyeṅ niṅ ba? 63 Na Tunu toṅ hendi bô bôrê a na hendi bé merê tu geṅ dība, kurôṅgi yi nêṃ ani ré. Kwôlo ené kôl hen na, na kwôlê woṅ Tunu men, hende a bé merê tu geṅ a men. 64 Niṅba, bijé ka pôni perêrṅge a

hen na, bi bôrji san a ré.» Jésu na kôl hen iyôn wôsa ôbi na hôn ka ré bê bôrji sari a ré hen men, kwo ré sa ayê sari hen a men nij.

⁶⁵ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na ôbi á, na ené kelênge iyôn ba: Hena Emen né bijn kwôni geré ré ba, ôbi naŋ yiri a era bê bôri san a ré.»

⁶⁶ Kirij bay ka hen na, bay tôri ka pôni dô yirji yiri a aŋ. ⁶⁷ Menba, Jésu kôljin bay tôri ka môj kibi wôô hen iyôn ba: «A kenbay, kôba ka derê yerŋge yen a aŋ men ba?»

⁶⁸ Menba, Simô Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Kelma, nijna erê uné na i men ba? Wôsa na jôbi pôn nêŋ a naŋ kwôlo a bijn ðinjé merê wo naŋ kwini. ⁶⁹ Nini bi bôrni sam a men, nini hôn wo jeré na Kwo yi naŋ jenŋgêri wo Emen jori hen men.»

⁷⁰ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na nôbi a terênge kenbay ka môj kibi wôô hen ré ba? Nijba, kwo pôni perêrŋge a hen na Sidan.»

⁷¹ Ôbi kôl hen iyôn na wô Judas Iskariyôt kema Simô, wôsa ôbi a na kwo perê bay tô Jésu ka môj kibi wôô hen wo a sa ayê sari.

7

Yênê Jésu kaŋ bê bôrji sari a

¹ Kirijna Jésu iyêlin bay tôri kwôlê kô nij hen iyôn menba, ôbi ô gôr emê wo Galilé wôsa ôbi gey erê emê wo Judé a ré, wôsa bay sa Jubné woge wo kirô deréri. ² Wulê bi wo hen na, sa lê geserê wo Jubné wo bay uwôgeri kwon iyéy gergé hen baa da. ³ Menba, yêneri kôli iyôn ba: «Hena ta, ju ô Judé aŋ bi bay tôm ô gelé are kêm ka ju li hen men. ⁴ Hena kwôni ré gey bi ðinjé ré hôni ba, a lê ani naŋ nalé ré, mega wo ju li aŋga gelijn hen iyôn na, liji aŋ bi tu ðinjé gel.»

⁵ Yêneri kaŋ ðéŋ ðéŋ bay kôba, kaŋ bê bôrji sari a men. ⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Wulê wupê nôbi nêŋ ré tô, nijba, kenbay ba, wulê kêm na kwo dôri. ⁷ Kenbay ba, ðinjé a derênge ré, nijba, nôbi ba, bay a dôren, wôsa en dô kwôli jé lêreji wo habijn hen ta. ⁸ Kenbay ken ô lê geserê bi wo hen hanŋe, nijba, nôbi ba, na erê ré, wôsa wulê wupê nêŋ ré tô.»

⁹ Kirijna Jésu kôlji hen iyôn menba, ôbi ba, tôn Galilé.

Jésu ô kini lê geserê wo bay uwôgeri kwon iyéy gergé hen

¹⁰ Kirijna yêneri ôrji lê geserê bi wo hen nij, menba, Jésu ô men, nijba, ôbi ô naŋ nalé ðiba, kwôni hôn né. ¹¹ Bay sa Jubné wogeri kini lê geserê bi wo hen a, aŋ enŋgereji iyôn ba: «Ôbi yôn ba?»

¹² Bijné kôl kwôlê damaŋ gengijn sari aŋ ka pôni kôl iyôn ba: «Ôbi na gawra wo dôri» men, ka pôni kôl iyôn ba: «Ôbi na gawra wo habijn wôsa ôbi bi ðinjé kay damaŋ.» ¹³ Nijba, kwôni wo ré kôl kwôli Jésu kaŋ ta ba, naŋ wôsa bay harij bay sa Jubné.

¹⁴ Kirijna bay li geserê kwôy sa bôb derôre a nij menba, Jésu ô derô haba wo *iyéy Emen a ô gelijn ðinjé are. ¹⁵ Derê kwôlê wori bi wo ðê kirijn menba, bay sa Jubné kôl iyôn ba: «Ôbi dôyrê magtubu to Emen né menba, li iyeŋ a ôbi ré hôn tôô to Emen hen iyôn ba?»

¹⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Aŋga en gelijn ðinjé hen na, na kapê ré, nijba, na ka kwo joon hen ði. ¹⁷ Hena kwôni wo ré gey lê bô geyé wo Emen dema ré henê na ba, gelé aŋgaŋê bay ka hen, ré na ka Emen laba, ené iyêl na sa keben ði ba tô. ¹⁸ Kwôni wo kôl kwôlê sa kibri na, ôbi woge

na hini emê wo gengijn sari nijba, kwo woge hini emê wo kwo jori hen na, na ôbi a kelê kwôlê wop tiri. Kwôni bi wo iyôngi hen na, na ôbi lê angap lamê tu kirij né. ¹⁹ *Moyis na béngge tôô nijba, kwôni na bi kwôlê sa tôô hende to hen a ré, menba, wô mi a kené gey kené deren ba?»

²⁰ Menba, kwônê bijné uwôli sara iyôn ba: «Ba, ju yé? I a geyé ðiré deren ba?»

²¹ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «En li gijnê na pôn tô nap *sa merê ta menba, tununje ge kay mera ba? ²² Moyis na béngge tôô toj walê keñ. Ôbi a, hena ré na nap sa merê ta, a wulê wop walij gawra keñ ré nêmba, ken wali keñ hen. (Tiri wori ba, tôô hende to hen, hena na yi Moyis a ré, nijba, hena na yi môjêrêngge a ði.) ²³ Hena kené walij kema wo dê keñ nap sa merê ta bi tôô to Moyis ré ðagij ré ba, wô mi a kené ði bôrêngge tarêngge san a, kirija en berare yi gawra yôd sa merê ta a ba? ²⁴ Jerêngge kwôlê nap kini ðiba, ken jô kwôlê wop bôd a tôn hen né.»

Jésu na Krist, kwo Emen dôri hen bi ba?

²⁵ Bijné ka pôni ka Jérusalêm kôl iyôn ba: «Na gawra wo bay wogeri ciré deréri bi a na ré ba? ²⁶ Ôbi iyêl ðibij tu wolê hen iyôn menba, bay kôl kwôlê wôni ré, wô mi ba? Na ba, kilmérna hôn wo ôbi ré na *Krist, kwo Emen dôri hen nij ba? ²⁷ Wôsa gawra wo hen na, nana hôn kirij ka ôbi henap ya hen, nijba, kirija Krist, kwo Emen dôri hen a sa na, kwôni a hené kirij ka ôbi henap ya hen né.»

²⁸ Menba, Jésu gelij bijné kwôlê derô haba wo iyéy Emen a ap iyêl kan ta kôl iyôn ba: «Ken hôn kirij ka en henap ya hen dô men, ken hônen a men, en era na sa keben ré, nijba, kwo joon hen na, na gawra wop ôbi bôô pôn nijba, ken hôni ré. ²⁹ Nijba, nôbi ba, en hôn wôsa en hena na ligiri a, ap na ôbi a joon hen.»

³⁰ Bay woge ciré beréri nijba, bay nêmba beréri ré, wôsa wulê wop beréri nêmba ré tô. ³¹ Bijné kwône bi bôrji sari a ap bay kôl iyôn ba: «Kirija Krist, kwo Emen dôri hen a sa sa ba, ôbi a lê gijnê dê kwo gawra hen ba?»

³² Kirija *Parisijnê toy kwôlo bijné kôl gengijn sa Jésu hen, menba, damné kan bay bê kwôbe nap Parisijnê jé bay gemé iyéy merê ré ô berori erap. ³³ Jésu kôl iyôn ba: «Na merê nap ken sem a, dema ené heré ligi kwo joon a hen tô. ³⁴ Ap ka sa wogen nijba, ka unen né, wôsa ka nêmba bijn kirij ka na môrij ya hen né.»

³⁵ Sa kwôlo ôbi kôl hen menba, Jubnê kôl kôl iyôn ba: «Kirij ka yôn a ôbi ré erê ya a nana uwopni ré ba? Ôbi a erê uné na Jubnê ka userij sa iyé Grêknê hen ap a erê gelij Grêknê are dê. ³⁶ Bô kwôlo ôbi kôl iyôn ba: «Ka sa wogen nijba, ka unen né, wôsa ka nêmba bijn kirij ka na môrij ya hen né hen ba, na iyen ba?» »

Hanê kam ka bijn bijné gelê

³⁷ Gerjé wulê lê geserê wo na wulê wo dami hen na, Jésu hena ðebu ta ap iyêl kan a ta kôl iyôn ba: «Hena kwôni wo kam ré ðiri ba, bi era unen ap sa yi kam ka na biri hen. ³⁸ Kwôni wo bi bôri san a ba, hanê kam kan gelê a gerê bôri a, mega wo magtubu to Emen kôlij hen iyôn.»

³⁹ Jésu kôl hen iyôn gengijn na sa Tunu to ka bi bôrji sari a hen ré sa uné, wôsa Tunu hende to hen na bijn ré tô, wôsa Jésu uwôn damjare tori ré tô.

Karipare yi perê bijné wô sa Jésus

⁴⁰ Bijné toy kwôlo ôbi kôl hen menba, bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, na *ôbi kibi Emen wo nana mô gemni bi tiri.»

⁴¹ Men, ka pôni kôl iyôn ba: «Na Krist, kwo Emen dôri hen» men, ka pôni kôl iyôn ba: «Krist, kwo Emen dôri hen bi a hena na Galilé men ba? Enj enj. ⁴² Magtubu to Emen kôl ôbi réé hena na tô môp wo kelma Dabid a men, sa iyé kelma Dabid to bay uwôgere Bêteléhêm hen a men ré ba?»

⁴³ Menba, bijné karip sa kibi Jésus. ⁴⁴ Ka pôni perê gey ciré beréri nijba, kwôni biri ré tô.

Bô denjelé wo damné ka Jubné

⁴⁵ Kirija bay gemé iyéy Emen hen bulo hera menba, damné kap bay bê kwôbe nap Parisipêné engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené burori ré ba?»

⁴⁶ Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Nini gel gawra wo iyél môp kwo hen sa pôn né.» ⁴⁷ Parisipêné kôlji iyôn ba: «Kenbay kôba, ken do bay lamange men ba? ⁴⁸ Ken gelo dami wona wôni ley, *Parisipê ley ba bôrji sari a men ba? ⁴⁹ Kwônê bijné bay ka hen na, bay hôn tôô to Moyis dô ré, ari tômê fu sarji.»

⁵⁰ Parisipê wo pôni wo bay uwôgeri Nikwodêm wo na era sa uwôn Jésus yoyre hen kôlij megêri iyôn ba: ⁵¹ «Tôô tona jôô wo nana fu gawra nap kwôlê pa dema ôbi ré dô kwôli anja ôbi li hen tô.»

⁵² Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Jôbi ju na kwo Galilé men ba? Kôbe bô magtubu to Emen a ari já gelé wo ôbi kibi Emen wôni ré hena Galilé ré kwôy.» [⁵³ Menba, i i kôba hô in in.]

8

Iyore to bay bure sa wônipare toj têrij a

¹ Kirija i i kôba, ô in nij menba, Jésus ô sa Keram wo Olibiyé. ² Tô kirij cud menba, ôbi bul hô derô haba wo *iyéy Emen a menba, bijné kêm uso da ligiri a. Ôbi mô tôn ari dôrji kwôlê. ³ Menba, *bay derê tô tôô to Emen nap *Parisipêné erap nap iyore to bay jerare sa wônipare toj têrij hen. Ari bay dere dèbe tumô bijné kêm.

⁴ Menba, bay kôlij Jésus iyôn ba: «*Rabi, iyore to nà ná, nini jerare sa wônipare toj têrij a. ⁵ Tôô to *Moyis na kelêni mega wo yébé bay ka iyôngi hen na, bi niné gôbiji deréj nap jerew. Nijba, kwom jôbi ba, ju kôl iyen ba?»

⁶ Bay engereri hen iyôn bi ciré sélijni bi ciré dîj kwôlê sari a. Nijba, Jésus he sari tón ari dî ani terare nap kema kôbri. ⁷ Mega wo bay engereri têê kwône hen iyôn menba, Jésus dô sari ta, ari kôlji iyôn ba: «Bi kwôni wo perérnje a hen wo li têrij ré ba, ay jerew uwôlij iyore hende to hen tumô na gelé.»

⁸ Menba, ôbi hô he sari tón ari dî ani terare a. ⁹ Kirija bay toy hen iyôn menba, bôrji dôyrêji ari bay nal pôn pôn ô, ayij tôri sa surjê a kwôy sa sa kap kamrê. Menba, Jésus nap iyore hende to ré dèbu derôri a hen a bajji mera. ¹⁰ Kirija Jésus dô sari ta ari gel na iyore hende to hen a dèbé baa hen mera menba, ôbi kôle iyôn ba: «Bay ô yôn ba? Kwôni jô kwôlê wôni saré ré ba?» ¹¹ Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Kelma, kwôni jô

kwôlê wôni san a ré.» Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Nôbi kôba, en ñiré nañ kwôlê ré men, ô haré nij, nijba, mu hô li têrij ré nij.»]

Jésu na kirij ka perañgi ka sa terare a nà

¹² Jésu hô kôlji iyôn ba: «Ena kirij ka perañgi ka sa terare a nà. Kwôni wo era tòn a ba, a eré kirij ka hendi a ré nij, nijba, ôbi a upé kirij ka perañgi ka a biri ôbi a meré tu geñ hen.»

¹³ Sa kwôlo ôbi kôl hen menba, Parisijnê kôli iyôn ba: «Ju dô kwôlem nañ kem hen na, kwôlê wom bi wo hen na tiri ré.»

¹⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Hena ené dô kwôlê wupé nañ keben kôba, na tu kwôlê wôsa en hôn kirij ka en henap ya men, ka na ôrij ya hen a men, nijba, kenbay ken hôn kirij ka en henap ya hen né men, ka na ôrij ya hen né a men. ¹⁵ Kenbay ba, jeré kwôlê wongé na mega gawré jôrij hen iyôn nijba, nôbi en jô kwôlê sa kwôni a ré. ¹⁶ A hena ené jô kwôlê sa kwôni a ba, jeré kwôlê wupé bi wo hen na, bij nañ tu kwôlê wôsa ena penen ré, nijba, Iban wo joon hen na nañ en. ¹⁷ Men lij bô magtubu tô tonje a kôl iyôn ba: «Hena ñiré wôô ré dô kwôli kwôni na, na tu kwôlê a bay ré kôl hen.» ¹⁸ En dô kwôlen nañ keben men, Iban wo joon hen kôba, dô kwôlen a men.»

¹⁹ Menba, bay kôli iyôn ba: «A Iban bi yôn ba?» Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Ken hónen ré men, ken hôn Iban ré a men. Hena kené hónen ba, ka hené Iban men.»

²⁰ Jésu kôlji kwôlê bi wo hen, na kirijna ôbi gelij ñiré are bô iyéy Emen a kwa kirij ka kini bê gursu yij ya hen nijba, kwôni pôn iyôn kôba, ñiri ré wôsa wulê wori nêr ré tô.

Ka nêmé eré kirij ka na eré ya hen né

²¹ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na eré añ ka wogen añ ka mañ tô têrij tonje a. Ka nêmé eré kirij ka na eré ya hen né.»

²² Sa kwôlê bi wo hen a na, damné ka Jubjê kôl iyôn ba: «Ôbi a deré yiri nañ kôbri a ré kôl iyôn ba: ka nêmé eré kirij ka na eré ya ré hen ba?»

²³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kena ka tòn nà, nijba, nôbi ena kwo ta. Ken ô tô anja sa terare a nà, nijba, nôbi ba, en ô tô anja sa terare nà ré. ²⁴ Na ôbi á, ré ené kelênge kené ma tô têrij tonje a hen, wôsa hena kené bi bôrnge sa kwo en kôl ené na ôbi hen ré ba, ka ma tô têrij tonje a.»

²⁵ Bay engereri iyôn ba: «Ju na i ba?» Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi a ré ené kelênge tumô nij. ²⁶ Kwôlo ré ené kelé men, jeré men gengij sarngé na, yi daman nijba, kwo joon hen na, kôl na tu kwôlê añ na kwôlo en toya kibri a a ené kôlij ñiré ka sa terare a nà hen.»

²⁷ Nijba, bay hôn wo ré gengij na sa Ibari a ôbi ré kôlji hen né. ²⁸ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Wulê wo ka sa dén nôbi *Kema Gawra ta sa gurô tagelê hen dema kené hené kwo en kôl ené na ôbi hen, ené li ani kani sa keben ré nijba, ré na anja Iban na ré gelen hen a ené kôl kwôlji hen dí. ²⁹ Ôbi wo na joon hen, na nañ en ñiba, ôbi dén añ né, wôsa en li na anja bôri ôbi gey hen.»

³⁰ Jésu iyêl hen iyôn menba, ñiré kwône bi bôrji sari a.

Kwôngê Abraham kañ tiri

³¹ Menba, ôbi kôlij Juhnê ka bi bôrji sari a hen iyôn ba: «Hena kené gem kwôlé wupê bôrŋge a na, kena bay tón tiri. ³² Men, ka henê tu kwôlé men, tu kwôlé bi wo hen a derêŋge bô lemnare a a men.»

³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nibay nina kwôŋgê *Abraham men, kwôni na lêni lemnare ré a men, menba, wô mi a jeré kôl iyôn ba: «Ka merê sarŋge senge ba?» »

³⁴ Menba, Jésu hô uwôli sara iyôn ba: «Na kelêŋge na tu kwôlé, hena kwôni ré ay yiri bij têrij na, ôbi na lema wore. ³⁵ Lema a merê bô ira kwôy ré, nijba, kema iyére a merê ya kwôy dî. ³⁶ Hena nôbi Kema Gawra ené derêŋge bô lemnare to têrij a ba, ka merê sarŋge senge tiri a men. ³⁷ En hôn wo kené na kwôŋgê Abraham a men, nijba, ken gey bi kené deren wôsa ken gey kwôlé wupê ré. ³⁸ Nôbi en kôl na kwôli anŋa en gel yi Iban a, nijba, kenbay ken li na anŋa na toy kwôliji kibi ibareŋge a.»

³⁹ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nibay ibarni na Abraham.» Nijba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Hena henaŋ kené na kam Abraham ba, henaŋ kené lê anŋa Abraham na li hen dî. ⁴⁰ Haw hen ken gey kené deren nôbi wop ôbi kelêŋge tu kwôlé wo en toy kibi Emen a hen, nijba, Abraham wo na ibareŋge bi hen na, na li hen iyôn né. ⁴¹ Kenbay ken li na anŋa ibareŋge na li.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Nibay nijna lamnapê ré, wôsa Emen pôn nêj hari a na Ibarni.»

⁴² Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Hena Emen henaŋ a ré na Ibareŋge na, henaŋ kené geyen, wôsa en hena na ligi Emen a a ené sa hen men, en era na sa keben ré, nijba, na ôbi a joon hen a men. ⁴³ Menba, wô mi a kené hôn bô kwôlé wupê ré ba? Wôsa ken nêŋ toyé kwôlé wupê ré.

⁴⁴ Ibareŋge na Sidan aŋ ken gey lê na anŋa bô ibareŋge gey hen. Ôbi na na ôbi deré temare ca tumô yeŋ men, na ôbi benare a men dîba kwôlé wop tiri nap yiri a. Kirija ôbi gey lê benare na, ôbi kôl kwôlé nap sa yiri, wôsa ôbi na ôbi lê benare men, ôbi na iba benare a men. ⁴⁵ Nijba, na wô wo en kôl tu kwôlé hen aŋa kené kap bê bôrŋge sara hen. ⁴⁶ I a perêŋge a hen a gelé wo ené li têrij ba? A hena ené kôl na tu kwôlé ba, wô mi a kené kap bê bôrŋge san a ba? ⁴⁷ Kwôni wo na kwo Emen na, toy kwôlo Emen kôl hen, nijba, kenbay ken toy ré, wôsa kena ka Emen né.»

⁴⁸ Menba, Juhnê uwôli sara iyôn ba: «Kwôlo na nini kôl jeré na gawra wo Samari men, tunu to habij ré yi bôm a a men hen na, na na benare ré.» ⁴⁹ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Tunu to habij yi bôn a ré, nijba, en ay na kibi Iban menba, ken ay keben né. ⁵⁰ En woge na hini emé wupê ré, nijba, ôbi a wogé hini emé wo gengij san men, ôbi jeré kwôlé a men na, hen ya. ⁵¹ Na tu kwôlé a ené kelêŋge hen: kwôni wo gem kwôlé wupê bôri a na, temare a deréri ré nij.»

⁵² Menba, Juhnê kôli iyôn ba: «Haw hen nini hôn wo tunu to habij ré yi bôm a nij. Wôsa *Abraham ma men, bay kibi Emen kôba maji a men, menba, jôbi ju kôl iyôn ba: «Hena kwôni ré gem kwôlé wupê ba, temare a deréri ré nij.» ⁵³ Jôbi ju na kwo dami dê Abraham wo na ma hen ba? Bay kibi Emen kôba, maji menba, jôbi ju li yem môj i iyôn ba?»

⁵⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Hena ené ay kibi yen ba, ayê kibi yi wupê bi wo hen na ani ré. Na Iban wo ken kôl ré na Emen wonge hen a ayê keben. ⁵⁵ Ken hône ré, nijba, nôbi ba, en hône. Hena ené kôl ené hône ré na, réé ené yé ôbi benare môj kenbay iyôn men, nijba, en hône

men, en gem kwôlê wori a men. ⁵⁶ Ibareŋge Abraham na sê peré wo dîrê gelé wulê wupê bi wo hen. Ôbi na gel aŋ na li yi derê.»

⁵⁷ Menba, Jubnê kôli iyôn ba: «Elêrem nê m tôre bay ré tô menba, na ju gel Abraham niŋ ba?»

⁵⁸ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a enê kelêŋge hen: pa dema Abraham na ré yêŋ tô na, na en ya niŋ.»

⁵⁹ Kirijna bay toy hen iyôn menba, bay pô jerew ciré gôbijni menba, Jêsu uwôbe aŋ sêŋ derô haba wo *iyéy Emen a aŋ ô.

9

Jêsu berare gawra wo tiri na toŋ bô yori a

¹ Wulê wo pôni Jêsu ô tô geré menba, ôbi gel gawra wo pôni wo tiri na toŋ bô yori a. ² Menba, bay tôri engereri iyôn ba: «*Rabi, gawra wo nà ba, na wô kibi têriŋ tori laba to balêri a lê aŋa tiri ré tiŋ bô yori a hen ba?»

³ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Na wô sa têriŋ tori ré men, to balêri ré a men, niŋba, tiri tiŋ bi néé wo Emen ré gel yiri nô sari a. ⁴ Mega wo kirij ka peranŋi baa nà tô hen na, bi na lêŋge jé wo kwo joon hen. Wôsa yoyre baa da niŋ aŋ kwôni a nê mê lê jé ré niŋ. ⁵ Mega wo en baa sa terare a nà tô hen na, ena kirij ka peranŋi ka ðiné ka sa terare a nà.»

⁶ Kirijna ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôn kô niŋ menba, ôbi tebe kalê tôŋ aŋ bulôŋni terare. Ôbi ay terare hende to ôbi bulôŋ hen aŋ li tu ôbi tu tiŋ bi wo hen a. ⁷ Aŋ Jêsu kôli iyôn ba: «Ô ju ô pelé tum bô kam tagare ka bay uwôgeji Silowé hen.» (Silowé bôri na ôbi jé.) Ôbi ô pelé tiri bô kam tagare hende to hen menba, ôbi gel kirij dô aŋ bulo hera.

⁸ Bay kwari men, ðiné ka na hôni tumô tumô môŋ ôbi uwôlê are hen na, bay kôl iyôn ba: «Kamaŋ, na gawra wo na miiré uwôl are na hen né ba?»

⁹ Menba, ka pôni kôl ré na ôbi men, ka pôni kôl ré na kwôni wo gelij naŋ dî dî men. Menba, ôbi naŋ kibri kôlji iyôn ba: «Na nôbi.»

¹⁰ Menba, bay kôli iyôn ba: «Ju li iyeŋ a jeré gel kirij hen iyôn ba?»

¹¹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Gawra wo bay uwôgeri Jêsu hen a bulôŋni terare aŋ lèn tun a, aŋ kôlen iyôn ba: «Ô ju ô pelé tum bô kam tagare to Silowé.» Menba, en ô pelé tun menba, en gel kirij mera.»

¹² Menba, bay hô engereri iyôn ba: «Gawra bi wo hen na yôŋ ba?» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En hôn né.»

Parisijênê engerij ôbi tu tiŋ bi wo hen kwôlê

¹³ Menba, bay ôriŋ naŋ gawra bi wo tiri na tiŋ ligi *Parisijênê. ¹⁴ Na na naŋ *sa merê ta a aŋa Jêsu na ré bulôŋ terare li a tu gawra bi wo hen aŋ biri gel kirij hen. ¹⁵ Menba, Parisijênê kôba hô engereri men, ôbi ré li na iyeŋ a ré gel kirij hen ba? Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ôbi bulôŋ terare lèn tun a aŋ en ô pelé menba, en gel kirij mera.»

¹⁶ Sa kwôlê bi wo hen a na, Parisijênê ka pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, hena na ligi Emen a ré, wôsa ôbi bi kwôlê sa sa merê ta a ré.» Men, ka pôni kôl iyôn ba: «Gawra woŋ ôbi têriŋ ba, a lê iyeŋ a ré lêré giŋê wo hen iyôn ba?» Menba, kariŋare yi perêrji a.

¹⁷ Menba, bay hô engere ôbi tu tîj na iyôn ba: «Kirîja ôbi li aɲ ju gel kirîj hen iyôn na, jôbi ba, na kwôli mi a jeré kôl gengîj sari ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi na *ôbi kibi Emen.»

¹⁸ Bay sa Jubnê na wo ôbi na ré na ôbi tu tîj aɲa ré gel kirîj hen iyôn né kwôy wo bay ô eraɲ naɲ balêri. ¹⁹ Menba, bay engereji iyôn ba: «Na kemarɲge wo ken kôl tiri ré tîj bô yori a bi a nà ba? Menba, li iyeɲ a ôbi ré gel kirîj haw hen ba?»

²⁰ Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Nini hôn wo ré na kemarni men, nini hôn wo tiri na ré tîj na bô yori a a men. ²¹ Nîjba, ôbi li iyeɲ a ré gel kirîj ba, ba nini hôn né. Men, i a lê a ôbi ré gel kirîj hen ba, ba a men ba, nini hôn ré nîj. Engereɲgeri, tiri sur nîj hen na, ôbi a kelê kwôlo gengîj sari.»

²² Na ôbi á, balêri ré kôl hen iyôn wôsa bay hariɲ bay sa Jubnê wôsa bay na genge mega wo hena kwôni wo ré hôn Jésus ré na *Krist, kwo Emen dôri hen na, bay réé dagêri bô *iyéy dapare a. ²³ Na ôbi á, balêri ré kôl iyôn ba: «Tiri sur nîj hen na, engereɲgeri ôbi hen.»

²⁴ Parisîjêné hô uwôgeji gawra bi wo tiri na tîj hen aɲ kôli iyôn ba: «Kôl kwôlé woɲ tiri tumô Emen a wôsa nini hôn wo gawra bi wo ju kôl ré berarem hen na, na ôbi têriɲ.»

²⁵ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Hena ôbi ré na ôbi têriɲ ba, en hôn né, nîjba, aɲga pôn ka en hôn na, tumô ba, tun na tîj nîjba, haw hen en gel kirîj.»

²⁶ Menba, Parisîjêné hô engereji iyôn ba: «Ôbi lêm na mi ba? Ôbi li na iyeɲ a ré bôl tum hen ba?» ²⁷ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ré ené kelêge nîj menba, kené toy ré wô mi ba? Wô mi a kené hô gey toyé a sôɲ ba? Kenbay kôba, ken gey yé bay tôri men ba?»

²⁸ Bay tirêri aɲ kôl iyôn ba: «Jôbi a na ôbi tôri dî terô, nîbay nîja bay tô *Moyis. ²⁹ Nini hôn mega wo Emen na ré iyêl naɲ Moyis. Nîjba, gawra wo nà ná, nini hôn kirîj ka ôbi hen aɲ ya hen ré.»

³⁰ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwôlo hen na, en hôn né, ôbi li aɲ en gel kirîj hen na, ré kené henê kirîj ka gawra bi wo hen hen aɲ ya hen. Menba, ken hôn kirîj ka ôbi hen aɲ ya hen né. ³¹ Nana hôn wo Emen ré toy uwôlé wo bay têriɲ ré hari nîjba, hena kwôni ré biri kwôlé men, li aɲga ôbi gey hen a men na, na kwôni bi wo hen a ôbi ré toy uwôlé wori. ³² Wôsa nini toy tumô mega wo kwôni na ré bôl tu kwôni wo tîj bô yori a iyôn sa pôn né. ³³ Hena gawra bi wo hen ré hena na ligi Emen a ré na, ôbi ré nêmé lê ani ré kwôy.»

³⁴ Menba, Parisîjêné kôli iyôn ba: «Ju yêɲ bô têriɲ a menba, ju gey geléni are ba?» Menba, bay dageri bô iyéy dapare a.

Bijé ka hôn ciré na bay tu tîj né

³⁵ Kirîja Jésus toy wo bay ré dage gawra bi wo hen menba, ôbi ô unéri aɲ kôli iyôn ba: «Ju bi bôm sa *Kema Gawra ba?» ³⁶ Menba, gawra bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Kelma, ôbi na i a ené bê bôn sari a ba?»

³⁷ Jésus kôli iyôn ba: «Ju gili. Kwôni wo iyêl naɲ ju hen na, na ôbi.» ³⁸ Menba, ôbi kôliɲ Jésus iyôn ba: «Kelma, en bi bôn sam a.» Aɲ ôbi cubu gubari tumôri a.

³⁹ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «En era sa terare a nà ná wô jerê kwôlê aṅ bi bay tu tîj ré gel kirîj men, ka gel kirîj hen ré hô gase yi bay tu tîj men.»

⁴⁰ Parisinêpê ka pôni ka ðebu naṅ ði hen toy kwôlê bi wo hen, aṅ kôli iyôn ba: «Nibay kôba, niṅba bay tu tîj men ba?»

⁴¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Hena henaṅ turnge ré tîj na, henaṅ kwôlê têriṅ henaṅ né beré sarṅge ré. Niṅba, haw hen wo ken kôl iyôn ba nini gel kirîj, na ôbi a, kwôli têriṅ tonje ré bu sarṅge a baa ya hen.»

10

Gwosoy kwôlo gengîj sa ôbi abê gamgê naṅ gamgê kari

¹ «Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: kwôni wo si si kibi geré wo iyéy gamgê ré, niṅba, si si tu telare aṅa ré ô bô a na, na ôbi gemsare men, na bandi a men. ² Niṅba, kwôni wo si si kibi geré ba, ôbi a na ôbi abê gamgê hen ði. ³ Ôbi gemé kibi iyé gamgê hen bôl kibi iyére biri aṅ gamgê toy tôri hôn men, ôbi uwôge ka na kari hen, naṅ heniji heniji aṅ ôbi siṅ naṅ ci nô. ⁴ Kirîja ôbi siṅ naṅ gamgê kari bay ka hen kêṅ nô niṅ na, ôbi a derê tumôrji men, bay a erê tôri a a men, wôsa bay hôn tôri. ⁵ Gamgê bay ka hen ô tô kwôni wo ðaṅgi a ré, niṅba, bay a geréri ði wôsa bay hôn tôri ré.»

⁶ Jésu kôlji gwosoy kwôlê bi wo hen niṅba, bay hôn kwôlo ôbi kôlji hen ré kwôy.

Jésu na ôbi abê gamgê wo dôri

⁷ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: en yi mega kibi geré wo iyéy gamgê iyôn. ⁸ Bîjé kêṅ ka na era tumôn hen na, na bay gemsare men, na bandi a men aṅ gamgê na toy tôrji ré. ⁹ Ena kibi geré. Hena kwôni ré si legen na, ôbi a upé gelé men, ôbi a era ira men, a sé men, ôbi a upé kalmê kaṅ emé ka lebé dô a men. ¹⁰ Ôbi gemsare ba era na wô gemsare men, deré temare men, mênê kirîj a men. Niṅba, nôbi en era bi bîjé ré mô tu geṅ men, ré uwôn terê kibi wo gay gay wo bô a hen a men.»

¹¹ «Ena ôbi abê gamgê wo dôri. Ôbi abê gamgê wo dôri na, ay yiri uléṅ wô gamgê kari. ¹² Niṅba, kwôni wo abe gamgê wô uwônij gursu mera ðiba na ôbi abêrji ré men, gamgê kôba na kari ré a men hen na, kirîja ôbi gel heṅ era menba, ôbi ge ðiji aṅ, aṅ henjê waserêji. ¹³ Ôbi li hen iyôn wôsa ôbi li jé na wô uwônij gursu mera, ðiba, erem sa gamgê a ré. ¹⁴⁻¹⁵ Ena ôbi abê gamgê wo dôri. Mega wo Iban hônen men, nôbi kôba, en hôni men hen iyôn na, en hôn gamgê kaṅê men, bay kôba hônen men. En ay yen uléṅ wô sa gamgê kaṅê. ¹⁶ En ôriṅ naṅ gamgê ka pôni ka naṅ bô ira nà tô. Gamgê bay ka hen na, na erê eraṅ naṅ ci, aṅ bay a toyé tôn aṅ bay kêṅ a sa ðaṅ kiniji pôn men, ôbi gemérji kôba, a pôn a men.»

¹⁷ «Iban geyen na wôsa en ay yen uléṅ dema ené sa upé hôriṅ tô hen. ¹⁸ Aṅ yen bi wo en ay uléṅ hen na, na kwôni a beren ereṅ né, niṅba, na nôbi a ayé bé naṅ bô geyé wupé. En nêṅ dé yen bîj temare men, en nêṅ deré yen kebre a a men. Na tô Iban to kelan a ené li hen.»

¹⁹ Sa kwôlê bi wo ôbi kôl hen na, kariṅare hô yi perê Jubê. ²⁰ Ka pôni peré kwône kôl iyôn ba: «Tunu to habîj bôri a men, na kubra a men, menba, wô mi a kené toy kwôlê kibri a ba?»

²¹ Men né, ka pòni kòl iyôn ba: «Kwôni wo tunu to habij bâri ba, a kelê kwôlê hen iyôn né men, tunu to habij ba, a belê tu ôbi tu tij ba men».

Jubnê kap Jésus

²² Bay li geserê wop belê kibi *iyéy Emen Jérusalêm a kibi kelanê a. ²³ Menba, Jésus ô palê derô haba wo iyéy Emen a si tô pal wo uwôgeri ré na kwo Salomôn hen. ²⁴ Menba, Jubnê sa mééri ta aj kòli iyôn ba: «Kirijna yôn a jeré bé bôrni kurij tôn ba? Hena jeré na Krist, kwo Emen dôri hen ba, ju kelêni waj ta nijna toyé.»

²⁵ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Na en kelênge nijba, na ken kap bé bôrnge sara. Wôsa anja en li naj hini Iban hen na, na bay a derê kwôlen. ²⁶ Nijba, ken bi bôrnge sara ré, wôsa kena gamgê kapé ré. ²⁷ Gamgê kapé na, toy tòn men, en hônji men, bay era tòn a a men. ²⁸ Men, nôbi en biji bay mô tu gej naj kwiniji men, bay a mênê ré yôd men, kwôni a dôrji kôben a ré a men. ²⁹ Iban bi wo na ben ðipé bay ka hen na, gôlij sa are kêp naj kwôni nêp derêji kôbri a ré a men. ³⁰ Nibay naj Iban nijna gawré ka pôn.»

³¹ Menba, Jubnê hô pô jerew ciré gôbij Jésus deré. ³² Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En li anja dôri ka hena yi Iban a kwône gelênge nijba, na wô ka yôn pôn aja kené kena gôben deré kwôlji hen ba?»

³³ Menba, Jubnê uwôli sara iyôn ba: «Na wô lê anja dôri a niné gôbem deré hen mera ré, nijba, wô tiiré wo ju tiiré Emen men, wô wo jôbi ju na gawra menba, ju li yem môp Emen iyôn a men hen.»

³⁴ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Lij bô magtubu tôô tonge a kôl Emen na ré kôl iyôn ba: «Kena emen men.» ³⁵ Nini hôn kwôlo magtubu to Emen ré kôl hen na, kwôni a mênê ré wôsa na ðipé bay ka bay na uwôl béré kwôlê wori biji hen a, Emen ré uwôgeji emen men hen. ³⁶ Wôsa kujé nôbi ba, na Iban a dôren aj joon sa terare a menba, ken kôl ené tiiré na Emen wô kelê wo en kôl ené na Kema Emen hen. ³⁷ Hena ené li anja Iban li hen men né, ken bi bôrnge san a ré men. ³⁸ Nijba, hena ené li anja Iban li hen aja kené gey bé bôrnge san a ré na, ken bi bôrnge sa anja Iban li bay ka en li hen. Hen iyôn hari kôba, ken bi bôrnge sa are bay ka hen a bi ken hôn dô mega wo Iban ré bij naj en men, nôbi kôba, ené bij naj dî men.»

³⁹ Sa kwôlê bi wo hen a na, Jubnê hô woge ciré beréri, nijba, ôbi si selay ô.

⁴⁰ Menba, Jésus hô ô cêgi cér wo Jurdê kirij ka Ja ôbi lê batêm na lij ðipé batêm ya hen, aj ô merê ya. ⁴¹ Bijé kwône era ligiri a aj kôl iyôn ba: «Ja ôbi lê batêm na li giné wôni pôn nêj iyôn né, nijba, kwôlo ôbi na kôl kêp gengij sa gawra bi wo hen na, na kwôlê wop tiri.»

⁴² Menba, kirij bay ka hen na, ðipé kwône bi bôrji sari a.

11

Jésu bi Lajar ji si kamjé

¹ Gawra wo pòni bay uwôgeri Lajar mô Bétani a, ôbi ômij. Sa iyére hende to hen na, si Mari naj yêre Mart môrji ya. ² (Mari hende to hen na na, na to na wusij Kelma ider sa têri a men, na mô naj guseri sare men

hen. Añ Lajar bi wo ômjn hen na yêene.) ³ Si Mari nañ Mart jé kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, gel kwo ju geyri gañ hen ômjn.»

⁴ Kirija Jésu toy hen iyôn menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ômpare to hen na, na to a diri ré, nijba, na to a gelé hini emê wo Emen men, na to bay ayin kibi Kema Emen a men.»

⁵ Jésu gey Mari nañ yêre Mart men, yêneji Lajar a men damañ. ⁶ Wulê bi wo ôbi toy wo Lajar ré ômjn hen na, ôbi hô wôl sa wôô cêgê a, kirij ka ôbi môrij ya hen. ⁷ Menba, ôbi kôlij bay tôri iyôn ba: «Na herênge Judé.»

⁸ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «*Rabi, Jubnê na gey ciré gôbem deré nañ keram haw hen menba, já hô herê Judé sôn ba?»

⁹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Wulê pôn ba, na tare môj kibi wôô ré ba? Hena kwôni ré ô kirij tu tare ba, a hebirij né, wôsa ôbi gel kirij ka perañji ka sa terare a nâ. ¹⁰ Nijba, hena kwôni ré ô kirij yoyre na, ôbi a hebirij wôsa kirij ka perañji ka ôbi ré gelij kirij nañ.»

¹¹ Cêgi kwôlê bi wo hen na, ôbi kôlij iyôn ba: «Melajnnena Lajar yi kum, añ na erê engéri.»

¹² Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Kelma, hena ôbi ré yi na kum ba, ôbi a berarê senje.»

¹³ Jésu kôlij na kwôli temay Lajar nijba, bay kôl yañ ba ôbi ré kôlji na kwôli kum. ¹⁴ Menba, Jésu kôlji wañ a ta iyôn ba: «Lajar ma. ¹⁵ Yen dôren gañ wô sarngê wô najê wo en nañ kirij bay ka hen, wôsa ôbi wo hen a lê dema kené bê bôrngê san a. Na erênge upéri.»

¹⁶ Sa kwôlê bi wo hen a na, Tomas wo bay uwôgeri Kerma hen kôlij megêri bay tô Jésu ka baa hen iyôn ba: «Nabay kôba, na erênge men. Hena ré temare hende kôba, na manje nañ dî.»

¹⁷ Kirija Jésu sa menba, toy wo Lajar ré emij li wulê pôrbu kamjê nij.

¹⁸ Bétani nañ Jérusalêm na, perêrji dâ senje, na kilométer subu mera.

¹⁹ Na hen iyôn a, Jubnê kwône ré eraji temare ligi si Mari nañ Mart a wô jalê bôrji wô yêniji wo ma hen.

²⁰ Kirija Mart toy wo Jésu era hen ya, menba, hende hena jô kwini añ Mari ba, mô baa ira. ²¹ Mart kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, hena henañ jeré ná nâ ba, yênini henañ ré ma ré tô. ²² Nijba, haw hen kôba, en hôn wo anga yôn yôn ka jeré engeri Emen ba, ôbi ré bem.»

²³ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Yênê a jê sé kamjê.»

²⁴ Mart uwôli sara iyôn ba: «En hôn wo ôbi ré jê sé kamjê kirija ñinjé ka ma ré jê sé Wulê woj jeré kwôlê a hen.»

²⁵ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Nôbi, ena ôbi bij ñinjé jê sé kamjê men, ena ôbi bij merê tu geñ a men. Hena kwôni ré bi bôri san a ba, ré ma na ma kôba, a merê tu geñ. ²⁶ Men, i i wo mô tu geñ añ bi bôri san a ba, a ma ré kwôy. Mu bi bôre sara ba?» ²⁷ Mart kôli iyôn ba: «En bi bôn sam a Kelma, wo jeré na *Krist kwo Emen dôri hen, Kema Emen wo ré era sa terare a nâ bi.»

²⁸ Kirija hende kôl hen iyôn menba, kurij ô ta. Añ uwôge yêre Mari jigêd añ kôle iyôn ba: «Rabi cêbu hen ya uwôgerê.»

²⁹ Kirija Mari toy hen iyôn menba, hende hena kerê jô kwini. ³⁰ Wôsa Jésu sa bij sa iyêre hende to hen ré tô nijba, ôbi baa na kirij ka Mart ré uwôjni ya hen. ³¹ Menba, Jubnê ka ré mô bô ira nañ Mari wô jalê bôre

hen, kirija bay gel wo hende hena kerêd si nô hen iyôn na, bay hena ô tôre a aŋ kôlji iyôn ba: «Yaŋ ba, hende ô na sa kamjê ta erê sômê.»

³² Kirija Mari sa bijn kirij ka Jêsu đebij ya hen na, kirija hende gili menba, hende kurij tôŋ têri a aŋ kôli iyôn ba: «Kelma, hena henaŋ jeré ná ná ba, yênen henaŋ ré ma ré.»

³³ Jêsu gel wo hende sôm men, Jubnê ka ré bare hen kôba, sôm a men na, bôri erem kwôlê gaŋ aŋ cêmni uwôsij. ³⁴ Menba, Jêsu engere Mari iyôn ba: «Ken emni yôŋ ba?» Menba, hende kôli iyôn ba: «Kelma, era ju sa gel.»

³⁵ Menba, Jêsu sôm. ³⁶ Kirija Jubnê gel wo Jêsu sôm hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Gelêŋge geyé wo ôbi geyri kêm hen.»

³⁷ Aŋ ka pôni perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi wo na bôl tu ôbi tu tij hen, henaŋ ré nê mê lê aŋ bi Lajar ré ma ré ré ba?»

³⁸ Menba, bôri erem kwôlê damaŋ a sôn aŋ ôbi ô sa kamjê. Kamjê bay ka hen, na uwormo keram a aŋ kulmaŋ keram đij kibé. ³⁹ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Nôgêŋge kulmaŋ keram hen aŋ.» Menba, Mart yêri ôbi temare bi wo hen, kôli iyôn ba: «Kelma, ôbi emij li wulê pôrbu aŋ đijê nij.»

⁴⁰ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Na en kôlê hena meré bi bôrê san a ba, meré gelé née wo Emen ré ba?»

⁴¹ Menba, bay nôge kulmaŋ keram wo yi kibi kamjê a hen aŋ, aŋ Jêsu ay tiri bôrij kirij si ta aŋ kôl iyôn ba: «Iban, en lêm dosé wô kwôlo ju toy keben a nij hen. ⁴² Kupê nôbi ba, en hôn wo jeré toy kwôlê keben a kwôy kwôy hapê, nijba, en kôl na wô kwônê bijnê ka đebu méren ta hen đí, bi bay ré bi bôrji san a mega wo ré na jôbi a ré joon hen.»

⁴³ Kirija ôbi kôl hen iyôn menba, kôl naŋ tôri to dami kôl iyôn ba: «Lajar, so nô.»

⁴⁴ Menba, ôbi temare bi wo hen nuŋgero so. Têri naŋ kôbri lêgerij ta naŋ kibi bargay men, tiri hariŋ naŋ kibi bargay a men, menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Beserêŋgeri aŋ ken điri ô.»

Jubnê way kwôli deré Jêsu

⁴⁵ Jubnê ka kwôni ka era temare upé Mari hen gel aŋga Jêsu li hen, menba, bay bi bôrji sari a. ⁴⁶ Nijba, ka pôni perêrji a ôrji upé *Parisijnêŋ aŋ kôlji kwôli aŋga Jêsu ré la hen. ⁴⁷ Menba, damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ Parisijnêŋ uwôgeji đajare to *Sanêdrên aŋ kôl iyôn ba: «Na lêŋge na iyeŋ ba? Wôsa gawra wo hen na, li giŋê kwône. ⁴⁸ Hena nana đêŋgeri li hen iyôn na, bijnê kêm a bê bôrji sari a, menba, Rômêŋê a eraji sa mênê *iyéy Emen tona men, tô yê wona a men.»

⁴⁹ Menba, kwo pôni perêrji a bay uwôgeri Kayib na *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe elê bi wo hen a, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hôn ani ré kwôy. ⁵⁰ Bi gawra pôn nêŋ ré ma wô sa bijnê kêm a derê laba, bi sa iyére ré mênij deré đí ba?» ⁵¹ Ôbi kôl hen iyôn na sa kibri ré, wôsa elê bi wo hen na, ôbi na dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe aŋ ôbi kôlji ta mega wo Jêsu ré sa na wô sa iyére. ⁵² Na wô sa iyére pôn mera ré, nijba, na wô hô dayé bijnê ka Emen ka useriŋ hen lip kurôŋgi yi wo pôn.

⁵³ Ayij tôri wulê bi wo hen na, bay way kwôli ciré deréri. ⁵⁴ Na ôbi aŋa Jêsu ré gel yiri waŋ waŋ tu Jubnê ré hen, aŋ ô sa iyére to kwa derô gwôlê to bay uwôgere Eperêm hen ô meré ya naŋ bay tôri.

⁵⁵ Mega wo geserê lê *Pak wo Jubnê baa ða menba, ðinê ka nañ sa iyére iyére kwône ôrji Jérusalêm a tumô Pak a dê ciré erê lôpê yirji wô sêlin tumô Emen. ⁵⁶ Bay woge Jésus añ bay engeriñ perêrji a derô haba wo iyéy Emen a iyôñ ba: «Ken erem mega wo ôbi ré era kini geserê na ré ba?»

⁵⁷ Wulê bi wo hen na, damné kañ bay bê kwôbe nañ Parisinêpê na kôlin ðinê iyôñ ba: «Hena kwôni wo ré hôn kirij ka Jésus môriñ ya ba, ré kôl ta añ bi ciré erê beréri.»

12

Mari bi ider sa tê Jésus a

¹ Baa wulê jii dema geserê *Pak ré lip tó menba, Jésus hera Bétani sa iyé Lajar wo ôbi na biri ji si kampê a hen. ² Kirij bay ka hen na, Mart li anğan emê bij Jésus menba, perê kwônê ðinê bay ka mô ôm are hen na, Lajar kôba, ya men. ³ Menba, Mari ay kwa gaasa won ider wo ðinê dô wo garari mê wo bay li nañ kalmê ka bay uwôgeji nar hen, erap sa wuse sa tê Jésus a añ mô nañ gusiri sare añ bô iyére kém ðinê ider. ⁴ Judas Iskariyôt ôbi tó Jésus wo pôni wo a ayê sa Jésus hen, kôl iyôñ ba: ⁵ «Wô mi a nana kañ ayê ider bi wo hen enjiñ *déniyé arew subu añ cêñ bay nimré ré ba?»

⁶ Ôbi kôl hen iyôñ na wô geyé wo ôbi gey bay nimré ré, niñba, wôsa ôbi na ôbi gemsare men, ôbi a na ôbi gemé lari a men, añ lari wo bay biri gemé hen na, ôbi gômse kwari dê dê. ⁷ Niñba, Jésus kôl iyôñ ba: «Déngere dê iyôñ, wôsa hende li hen iyôñ tumô ermij sa emé wo bay a sa emen a hen. ⁸ Bay nimré a merê nañ ken nañ wulê wulê tó, niñba, nôbi ba, na merê nañ ken nañ wulê wulê ré.»

⁹ Menba, Jubnê kwône toy wo Jésus ré na Bétani a na, bay era na wô geléri ôbi mera ré, niñba, na wô gelé Lajar wo ôbi na biri ji si kampê hen a men. ¹⁰ Menba, damné kañ bay bê kwôbe genge wo Lajar kôba, ciré diréri men. ¹¹ Wô sé wo Lajar ji si kampê hen na, Jubnê kwône kañji damné kañ bay bê kwôbe añ bi bôrji na sa Jésus a ði.

Anğa ðinê li wô sa wo Jésus Jérusalêm a

¹² Wulê pôn cêgê menba, ðinê kwône ka era wô lê geserê hen toy wo Jésus ré ða era Jérusalêm a hen ya men, menba, ¹³ pôrji demañ gare kôbriji a añ gerji jôriñ kwini nañ gura kôl iyôñ ba: «Hosana, heramê yi wô sa Emen. Bi teré kibi yi wô sa kwo era nañ hini Kelma Emen hen. Kwo era hen bi a na kelma wo *Israyêl hen a men.»

¹⁴ Jésus uwôñ kema kura ðay mega wo na lip bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba:

¹⁵ «Kenbay ðinê ka Siñô, * harênge ré, gelênge Kelma wonge ðaya mera sa kema kura a era hen ya.»

¹⁶ Kirij bay ka hen na, bay tó Jésus hôn ani bô are bay ka hen a ré. Niñba, kirijna Emen gel dampare to Jésus niñ, dema bay ré erem mega wo na ré lip bô magtubu to Emen a wô sari aña ðinê ré li ariri hen.

¹⁷ ðinê kém ka na ðebe nañ Jésus kirijna ôbi na uwôgij Lajar añ na biri ji si kampê hen na, bay dô kwôli are bay ka ôbi na li hen. ¹⁸ Na ôbi á, ðinê ré jô kwini Jésus nañ gere wôsa bay na toy kwôli ginê bi wo ôbi na li

hen. ¹⁹ Menba, *Parisijnêjê kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Gelênge, ka nê mê ré nij, wôsa bijnê kêm ô tôri a.»

Bijnê ka pôni ka na Jubjê ré hen, gey erê gelé Jêsu men

²⁰ Grêkêjê ka pôni perê ka ô wô tibé Emen sa geserê bi wo hen a na, ²¹ bay kôlij Pilip wo Bêtsayda bô emê wo Galilé a hen iyôn ba: «Kaman, nini gey gelé Jêsu.»

²² Menba, Pilip ô kôlij André menba, bay wô bêm ô kôlij Jêsu. ²³ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Wulê wo Emen a gelij bijnê dampare tijê nôbi *Kema Gawra hen nê nij. ²⁴ Na kelênge na tu kwôlê: hena gusij kaw ka bay ci hen, ré ma ré na, bay yi na kiniji a hen mera, nijba, hena bay ré ma dema ré sé aji a yé gusij mê. ²⁵ Ôbi a, kwôni wo ré om dô sa terare a nà, aji erem san a ré ba, kay na yiri, nijba, kwo geyen gôlij emê wo sa terare a nà ba, gem na yiri wô merê tu gej wo naj kwini men. ²⁶ Men, hena kwôni wo ré gey yé mana wujê ba, a era tòn a aji kirij ka na sa merê ya hen na, ôbi kôba, a sa merê ya men. Hena kwôni ré na mana wujê ba, Iban a ayê kibri.»

Jêsu kôl kwôli temayri

²⁷ «Haw hen na, bôn erem kwôlê gaj. Ré ené kelé iyôn ba: Iban, dôren kibi anga ca sa san a hen, nijba, na wô bi wo iyôngi hen aji ené eraj kwôy sa terare a nà, bi ené sa gelij gusij hen. ²⁸ Iban, ay kibi henem.»

Menba, tôô gawra om derômaraj a kôl iyôn ba: «En heramiri nij, aji na hô heramiri a sôj.»

²⁹ Menba, kwônê bijnê ka debe ya aji toy hen na, bay kôl aji ré na emen a ré enê hen men, ka pôni kôl iyôn ba ré na *mana wo derômaraj a ré iyêl kwôlê naj di hen men.

³⁰ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Na wô san nôbi a kené toy tôô hende to hen né, nijba, na wô sarjge kenbay di. ³¹ Haw hen, na wulê wo Emen a jôrij sa kwôlê sa bijnê ka sa terare a nà men, na wulê wo bay a dagij Sidan kelma wo sa terare a nà a men. ³² Nijba, nôbi na, kirija bay a sa dén sa gurô tagelê na, na wuro gawrê kêm yen a.»

³³ Jêsu kôl hen iyôn gelij geré wo diré sa maj hen. ³⁴ Menba, kwônê bijnê uwôli sara iyôn ba: «Na lij bô magtubu tôô tona kôl iyôn ba: «*Krist, kwo Emen dôri hen ré merê naj kwini yôd» menba, wô mi a jeré kôl iyôn ba: «Bay ré sa dé Kema Gawra sa gurô tagelê ba?» Men, i na Kema Gawra bi men ba?»

³⁵ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Mega wo kirij ka peranjgi baa perêrjge a sem tô hen na, erênge kirij ka peranjgi a wô wo dilemne maa gwôsênge. Wôsa kwôni wo ô dilemne a na, hôn kirij ka ôbi ôrij ya hen né. ³⁶ Mega wo kirij ka peranjgi bay ka hen baa perêrjge a tô hen na, ken bi bôrjge sarji a aji bi ken bilij yi kami kirij ka peranjgi.»

Kirija Jêsu kôl kwôli are bay ka hen nij, menba, ôbi diji aji ô uwôbê kela naj ci. ³⁷ Bi wo Jêsu li angaj gijê kwône tirji a bay gel hen a men, hen kôba, bay bi bôrji sari a ré. ³⁸ Ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen a ariri ré lij hen. Ôbi na kôl iyôn ba: «Kelma, i a bê bôri sa kwôlo nini dô hen ba? Men, na i a Emen né yêge sa néé wori biri ba?»

³⁹ Bay nêmbê bôrji sara ré, wôsa Esay na hô kôl a kôl iyôn ba:

⁴⁰ «Emen bi tirji gel kirij né men,
bi bôrji dengel aṅ bi tirji ré gel kirij né,
aṅ bi bay ré hôn ani ré.

Emen kôl iyôn ba:

En li hen iyôn bi bay ré bulo hera uṅnen né,
wô wo hena bay ré hera uṅnen ba,
ma ené berarêji.»

⁴¹ Esay kôl kwôli are bay ka hen iyôn wôsa ôbi gel dampare to Jêsu aṅa ôbi ré kôlij kwôli hen.

⁴² Bi wo hen kôba, perê damné ka Jubnê hen na, ka pônî kwône bi bôrji sari a, nijba, bay gel yirji nô ré wô Parisijnêpê, wôsa bay hare wô wo bay maa ré dagêji bô *iyéy dapare a. ⁴³ Wôsa bay gey dené wo gawré gôlij kwo Emen.

Kwôlê a jôrij naṅ kwôlo Jêsu

⁴⁴ Menba, Jêsu iyêl kaṅ a ta kôl iyôn ba: «Kwôni wo bi bôri san a ba, bi na san nôbi a mera ré nijba, bi na sa kwo joon a hen men. ⁴⁵ Men, kwôni wo gelen nôbi ba, gel na kwo joon hen men. ⁴⁶ Wôsa en era sa terare a nà ná môn kirij ka perangi iyôn, aṅ bi i i wo ré bi bôri san a ba, ré mô kirij ka hendi a ré nij. ⁴⁷ Hena kwôni wo ré toy kwôlê wupê aṅa ré gem ré na, na nôbi a jerê kwôlê sari a ré, wôsa en era sa terare a nà, ná wô jerê kwôlê sa ðipé a ré, nijba, na wô gôlij naṅ ci dî. ⁴⁸ Kwôni wo kapen men, gey kwôlê wupê a ré a men na, ôbi jerê kwôlê sari a ya, wôsa na kwôlê bi wo en uwôl béréri hen a sa jerê kwôlê sari a, Wulê woṅ jerê kwôlê a. ⁴⁹ Nôbi na, en iyêl na kwôlê wôni sa keben ré, nijba, Iban wo joon hen ôbi kôlen naṅ kibri wori kwôlo ené sa kôl men, ené uwôlij béréri a men. ⁵⁰ Aṅ en hôn, tôô tori na, na merê wo naṅ kwini. Na ôbi á, kwôlo kêm wo ené kôl hen na, en kôl na mega bi wo Iban na kelan hen iyôn.»

13

Jêsu pul tê bay tôri

¹ Wulê pôn tumô sa lê geserê *Pak a na, Jêsu hôn wo wulê wo ðiré hen aṅ sa terare a nà herê ligi Ibari a ré baa ða nij. Ôbi na pur ðipé kari ka sa terare a nà. Ôbi pirji hen kwôy wo ôbi derij kibi wulê wori sa terare a nà.

² Kirija Jêsu naṅ bay tôri môrji kibi emê a perare menba, Sidan na dôbe ermé wo habij bô Judas Iskariyôt woṅ kema Simô a bi ré sa dese Jêsu.

³ Jêsu hôn wo Emen ré biri néé sa are kêm men, ôbi hôn wo ðiré hena na ligiri a men, ðiré hô na ligiri a a men. ⁴ Menba, ôbi hena kibi emê bi wo hen a dô bargay ka sa megêrji a hen yiri a aṅ, menba, ay kibi ka ôbi ré harij tô bôri hen. ⁵ Menba, ôbi bi kam bô dasa a pilij tê bay tôri aṅ mô naṅ kibi bargay bay ka ôbi ré harij tô bôri hen. ⁶ Kirija Jêsu sa sa Simô Piyêr a menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, jôbi a hô pelen nôbi tèn dî ba?»

⁷ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Aṅga en li hen na, ju hôn bôrji haw hen né, nijba, era tumô hen na, já sa henê bôrji tô.»

⁸ Menba, Piyêr hô kôli iyôn ba: «Já pelé tèn nôbi ré kwôy.» Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Hena ené pelem tèm né ba, já yé ôbi tòn ré kwôy.»

⁹ Menba, Simô Piyêr hô kôli iyôn ba: «Kelma, hena ré na hen iyôn ba, pul tèn mera ré, nijba, ju pul kôben nañ san kêm a men.»

¹⁰ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Kwôni wo pul yiri ba, sél nij aña na têri a ré pelé mera. Kenbay kena ðiné ka séli, nijba, ken sél kêm né.»

¹¹ Wôsa Jésus hôn kwo a ayé sari hen, aña ré kôl iyôn ba: «Ken sél, nijba, ken sél kêm né hen.»

¹² Kirija ôbi pilji têrji kô nij men, tôte bargay kari hôrij a men nij na, ôbi hô mô kibi emê aña kôlji iyôn ba: «Anja en li hen ba, ken hôn bôrji ba? ¹³ Ken uwôgen *Rabi men, Kelma men. Ken uwôgen na ya wôsa ena ôbi sarŋe men, Kelma woŋge a men, na tiri. ¹⁴ A hena nôbi woñ Rabi woŋge men, Kelma woŋge a men hen, a peléŋge têrŋge hen na, kenbay kôba, ken pilj têrŋge hen iyôn men. ¹⁵ Wôsa en li hen iyôn geléŋge na gelé aña bi kené lij perêrŋge a hen iyôn men, mega wo nôbi en lij hen iyôn men. ¹⁶ Na tu kwôlê a ené keléŋge hen: mana a gôlij sa dami wori ré men, ôbi jé a gôlij sa kwo jori hen né men. ¹⁷ Haw hen wo ken hôn are bay ka kêm hen nij na, hena kené li arirji ba, yerŋge a sa deréŋge.»

¹⁸ «En kôl hen iyôn, na wô sarŋge kenbay kêm né, wôsa en hôn ðiné ka en tôrji hen. Nijba, kwôlo na lij bô magtubu to Emen a hen na, arirji a lij. Kwôlê bi wo hen na, kôl iyôn ba: «Kwo ôm kwô nañ en hen na, ôbi a hô yé ôbi bareren.» ¹⁹ En keléŋge haw hen pa dema are bay ka hen ré sa tô, aña kirija bay sa nij ba, kené hôn mega wo «Ena kwo en kôl ené na ôbi hen.» ²⁰ Na tu kwôlê a ené keléŋge hen: kwôni wo ðu kwo en jéri hen yiri a na, na nôbi a, ôbi ré ðeren yiri a hen men, kwo ðeren nôbi yiri a ba, ðu na kwo joon hen yiri a hen men.»

Jésu kôl kwôli gawra wo ré sa deséri

²¹ Jésus kôl hen iyôn menba, ermé kwôlê liri damañ aña ôbi kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené keléŋge hen: kwôni pôn perêrŋge a hen a sa ayé san.»

²² Menba, bay tôri bôrji tirji aña bay hôn na ba, ôbi ré kôl na kwôli i ba ré. ²³ Ôbi tôri wo pôni kwo ôbi geyri aña hen, mô kwari a aña yi ley kabrêri a. ²⁴ Simô Piyêr liri kôbri ré engerij Jésus na ba, ré na i a ôbi ré kôlij kwôli hen ba? ²⁵ Ôbi tôri wo ôbi geyri aña bi wo hen yi kabrêri a aña kôli iyôn ba: «Kelma, na i bi ba?»

²⁶ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na kwo na ðeré mapa jibij kilij biri hen.» Ôbi ðu mapa jibij kilij aña bij Judas woñ kema Simô Iskariyôt.

²⁷ Kirija Judas enge mapa bi wo hen kôbi Jésus a menba, Sidan ô bôri a menba, Jésus kôli iyôn ba: «Anja ju gey lê hen na, ju li lew ham nij.»

²⁸ Nijba, tô bay tôri ka môrji kibi emê aña ci hen hôn na ba, wô mi a Jésus ré kôl hen ba, ré kwôy. ²⁹ Aña ka pôni kôl aña ba, mega wo Judas ré na ôbi gemé lari hen na, Jésus ré gey kelêri na iyôn ba: «Ô kelé anja na lij geserê Pak réba ré kôli ré li nañ bay nimré men.» ³⁰ Judas enge mapa bi wo hen menba, hena si nô men. Kirij hendu nij a men.

Periŋge yerŋge, na tôo to kôrbi

³¹ Kirija Judas si nô nij menba, Jésus kôl iyôn ba: «Haw hen bay a gelé dampare tiñê nôbi *Kema Gawra men, bay a gelé dampare to Emen sa

keben a men. ³² Hena bay ré gel dampare to Emen wô sa kibi keben na, ba da wo Emen naŋ yiri kôba, a gelé dampare to Kemari men. ³³ Yénên kaŋé, na meré naŋ ken gaŋ ré niŋ. Ka wogen niŋba, mega wo na en kôliŋ Jubné hen iyôŋ na, ka nê mê erê kirij ka na erê ya hen né. ³⁴ Na déŋge tôô to kôrbi tôŋ: Perijŋe yerŋe. Mega wo en peréŋge hen iyôŋ na, kenbay kôba, ken perij yerŋe hen iyôŋ men. ³⁵ Kirijna ken perij yerŋe hen iyôŋ dema biŋé kêm ré hené wo kené na bay tón tô.»

Jésu kôl kwôli uwôseré wo Piyêr ré sa uwôseré dîré hôni ré hen

³⁶ Menba, Simô Piyêr kôli iyôŋ ba: «Kelma, já erê na yôŋ ba?» Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Kirij ka na erê ya hen na, já nê mê erê ya haw hen né, niŋba, dé iyôŋ a dema, jeré sa erê tón a tô.»

³⁷ Menba, Piyêr kôli iyôŋ ba: «Kelma, wô mi a ené erê tôm a haw hen né ba? Na temare hende kôba, na ma wô sam.»

³⁸ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Na tiri wo já geyé ma wô san ba? Na tu kwôlê a ené kôlem hen: kura a yelê ré tô menba, já uwôseré tê subu jeré hônen né.»

14

Jésu na geré woŋ erê ligi Ibari a

¹ Menba, Jêsu kôli iyôŋ ba: «Erméŋge kwôlê wôni ré, niŋba, ken bi bôrŋge sa Emen a men, ken bi bôrŋge san a a men. ² Wôsa kini meré yi gaŋ bô iyé Iban a. Hena henaŋ ré na hen iyôŋ réba, henaŋ ené keléŋge waŋ a ta. En ô wô ŋané kirij ka gengij sarŋge. ³ Aŋ kirijna na erê aŋ kirijna en ŋanange kirij kera niŋ na, na bulo hera sa peréŋge naŋ en, aŋ bi kirij ka en sa ô meré ya ba, kenbay kôba ka meré ya men. ⁴ Kirij ka na erê ya hen na, ken hôŋ geré wo ô kirij bay ka hen a men.»

⁵ Menba, Tomas kôli iyôŋ ba: «Kelma, nini hôŋ kirij ka já ôrij ya hen né, menba, niŋa lê iyeŋ a niné hené geré wo ô ya hen ba?»

⁶ Menba, Jêsu kôli iyôŋ ba: «Nôbi ena geré men, tu kwôlê men, meré tu geŋ a men. Kwôni a erê ligi Iban a ba, sé si legen né. ⁷ Hena kené hônen ba, ken hôŋ na Iban men. Aŋ haw hen ba, ken hôni men, na ken gili a men niŋ.»

⁸ Menba, Pilip kôli iyôŋ ba: «Kelma, geléni Iban aŋ yerni a derêni mera.»

⁹ Menba, Jêsu kôli iyôŋ ba: «Pilip, en mô naŋ ken nà ca yeŋ aŋa jeré kôl jeré hônen ré tô ba? Kwôni wo gelen nôbi ba, gel na Iban men, menba, li iyeŋ a jeré kôl iyôŋ ba: «Geléni Iban sôŋ ba?» ¹⁰ Ju bi bôm sara mega wo ené na yi Iban a men, Iban ré na yen a men ré ba? Kwôlo en keléŋge hen na, en keléŋge na sa keben né aŋ Iban wo yi yen a hen na, ôbi a lê aŋgari. ¹¹ Iyôŋ ba, ken bi bôrŋge sa kwôlê wo en kôl iyôŋ ba: En biŋ naŋ Iban a men, Iban kôba, biŋ naŋ en men hen. Men, hena ré na iyôŋ né kôba, ken bi bôrŋge san a, wô kibi aŋga en li hen. ¹² Na tu kwôlê ené keléŋge hen: kwôni wo bi bôri san a na, ôbi a lê aŋga en li hen men, a hô lê ka dé ka en li hen aŋ sôŋ, wôsa en ô na ligi Iban a tô. ¹³ Aŋ are kêm ka ka engeré naŋ henen hen na, na lê béŋge aŋ bay ré gelij dampare to Iba Kema sa kibi Kemari. ¹⁴ Hena kené engere ani naŋ henen na, na lê béŋge.»

Jésu ay tôri dîré jéŋ naŋ Tunu toŋ hendi bô bôrê biŋ bay tôri

15 «Hena kené geyen ba, ka bê kwôlê sa tôô tijnê a men. 16 Añ nôbi na uwôlê Iban añ ôbi a béngge hende lê nap ken to d'angi bi ré sa mô nap ken yôd nap kuune. 17 Hende a na Tunu toj tu kwôlê to ðinjé ka sa terare a nà. Bay a geyére ré, wôsa bay gele ré men, bay hône ré a men. Nijba, kenbay ba, ken hône, wôsa hende mô nap ken men, mô bôrnge a a men.»

18 «Na déngge kam tijnanê ré, nijba, na hera unéngge hen ya. 19 Dé iyôŋ a menba, ðinjé ka sa terare a nà, a gelen ré nij, nijba, kenbay ba, ka gelen. Mega wo en mô tu geŋ hen iyôŋ na, kenbay kôba ka merê tu geŋ a men. 20 Wulê bi wo hen na, ka henê wo nibay nap Iban niné yi mega gawra wo pôn iyôŋ men, kenbay nap en kôba, nana yi mega gawra wo pôn iyôŋ men.»

21 «Kwôni wo hôn tôô tijnê añ bi kwôlê sara dô ba, ôbi a puren men, Iban a peréri men, nôbi kôba, na peréri men, na lê añ ôbi a henê wo ené na i ba, a men.»

22 Menba, Judas wo na kwoŋ Iskariyôt ré hen kôli iyôŋ ba: «Kelma, na iyeŋ a jeré gelé yem béni nibay ðiba bij ðinjé ka sa terare a nà, ré hen ba?»

23 Menba, Jésu uwôli sara iyôŋ ba: «Hena kwôni ré geyen ba, a bê kwôlê sa kwôlê wupê men, Iban a geyéri men, nibay nap Iban nijna era unéri añ sa bij nap ði a men. 24 Nijba, kwôni wo geyen ré, ba, a bê kwôlê sa kwôlê wupê ré men. Añ kwôlo ken toy keben a hen na, na kwôlê wupê ré, nijba, na kwo Iban wo joon hen ði.»

25 «Na en kelêngge kwôli are bay ka hen kirijna na en baŋ nap ken hen. 26 Hende lê nap ken to na Tunu toj hendi bô bôré to Iban a joj nap henen béngge hen na, hende a geléngge are kêm men, a jebé tô bôrnge sa kwôlo kêm wo na en kelêngge a hen a men.»

27 «En déngge nap bô jalê wupê, en béngge bô jalê wupê, en béngge na môŋ kwo ðinjé ka sa terare a nà, bij hen iyôŋ né. Iyôŋ ba, ken ði bôrnge bôŋ kam ré men, ken sun ré a men. 28 Na ken toy, na en kelêngge iyôŋ ba: <Na erê añ na bulo hera unéngge.> Hena kené geyen ba, ka sa lê yi derê wô wo en hô ligi Iban a wôsa ôbi dami dên. 29 Na en kelêngge kwôli are bay ka hen ca tumô nij dema bay ré sa tô, añ bi kirijna are bay ka hen ré sa ba, kené bij bôrnge sara. 30 Na iyêlê nap ken gaŋ cêgê ré nij, wôsa kelma wo sa terare a nà wo na Sidan hen era hen ya. 31 Ôbi ôrij nap néé san a ré. Nijba, na bé ðinjé ka sa terare a nà, ré hôn wo ené gey Iban añ ené li na anŋa ôbi ré gey ené li hen. Henanŋge ta, na erêngge añ kirij ka nà.»

15

Jésu a na tô gurô tijaŋor

1 «Ena yi tijaŋor toj tiri hen men, Iban a na ôbi gemére men. 2 Kam kôbi tijaŋor to yê ré ba, ôbi dere jô añ, nijba, to yê ba, ôbi jane bi ré hô yê daman a. 3 Haw hen kena ðinjé ka sédelé sa kibi kwôlo na en uléngge béréri hen. 4 Hena kené bij nap en ba, nôbi ba, kôba na bij nap ken men. Hena kôbi tijaŋor ré baa yi gurôre a ré ba, a nêmé yê sa kibri bij né, hen iyôŋ na, kenbay kôba, hena kené bij nap en ré ba, ka nêmé lê ani kani ka dôri sa kebrenge ré kwôy hen iyôŋ men.»

5 «Nôbi ena yi tijaŋor añ kenbay kena kami kôbre. A hena kwôni ré bij nap en aŋa nôbi ené bij nap ði a men na, ôbi a lê anŋa dôri daman

bij Emen, wôsa hena nôbi ené nañ ken ré ba, ka lê ani kani sa kebrenge ré. ⁶ Hena kwôni ré bij nañ en ré ba, bay a uwôli añ, môñ kam kôbi tñador to bay na soor añ hay menba, bay pô bi bô tare a añ uwoyéñ hen iyôñ. ⁷ Hena kené bij nañ en men, hena kwôlê wupê yi bôrnge a a men na, engerénge anga yôñ yôñ ka ken gey añ ka upé. ⁸ Hena kené li anga damañ bij Emen na, bay a ayê kibi Iban men, ôbi a, kené yij bay tón a men tô. ⁹ Mega wo Iban geyen hen iyôñ na, nôbi kôba, en geyénge hen iyôñ men. Bijnge nañ en, añ bi na perénge. ¹⁰ Hena kené bi kwôlê sa tôô tijnê ba, na perénge mega wo nôbi en bij kwôlê sa tôô to Iban a, añ ôbi puren hen iyôñ men.»

¹¹ «En kelénge kwôli are bay ka hen, añ bi yi derê wo yi yena hen na, ré yi yernge a iyôñ men, añ bi yi derê wonge bi wo hen ré dô dô cerêd. ¹² Na tôô tijnê nôbi a na: «Perijnge yernge mega nôbi kôba, en perénge hen iyôñ men.» ¹³ Ayê yem bij temare wô sa milnêmen na, peré wo dê kwo hen ba, nañ. ¹⁴ Hena kené li anga en ay tôô béngge hen na, kena milnên. ¹⁵ Na uwôgênge manê cêgê ré nij yôd, wôsa kwôni wo na mana na, hôn anga ôbi iyéyri li hen né. Nôbi en uwôgênge milnên wôsa en gelénge anga Iban na gelon hen kêmen. ¹⁶ Na kenbay a dôren né, nijba, na nôbi a terénge añ jénge añ bi jé lèrenge ré yi kwo dôri kwôy kwôy men, ré yi nañ kiniji a men. Añ bi kirijna kené engerijn Iban anga yôñ yôñ nañ henen ba, ôbi ré béngge a men. ¹⁷ Tôô to en ay béngge a na: «Perijn yernge.» »

Bijné ka sa terare a na kañ Jésu nañ bijné kari

¹⁸ «Hena bijné ka sa terare a na ré derénge yôd na, ken hôn wo bay na ré kañen yôd na hen iyôñ men. ¹⁹ Hena henañ kené na ka sa terare a na ná, sa terare henañ ré geyé angare. Nijba, kena ka sa terare a na ré men, en terénge na perê bijné ka sa terare a na na wô bi wo hen aña bay ré derénge yôd hen. ²⁰ Erménge sa kwôlo na kelénge hen: «Mana a gôlijñ sa dami wori ré.» Hena bay na ré gelen gusijn ba, kenbay kôba, bay a gelénge gusijn hen iyôñ men, hena bay na ré bi kwôlê sa kwôlê wupê a ba, bay a bê sa kwoñge a hen iyôñ men. ²¹ Nijba, bay a lénge are bay ka kêmen hen wô kibi henen, wôsa bay hôn kwo joon hen né. ²² Hena na ené sa ré men, na en kôlji kwôlê wo Emen ré a men na, têrijñ henañ ré nañê yirji a. Nijba, haw hen, bay a derê kibrijñ wô sa têrijñ toji bij né. ²³ Kwôni wo kañen ba, kañ na Iban hen men. ²⁴ Hena na ené li perêrji a anga kwôni na li tumô sa pôn ré hen na, têrijñ henañ né nañê yirji a, nijba, haw hen wo bay gel are bay ka en li hen kôba, bay kañêni nibay nañ Iban. ²⁵ Nijba, yi hen iyôñ bi kwôlo na lijñ bô magtubu tôô toji a kôl iyôñ ba: «Bay kañen yôd na déjñ iyôñ» hen na, bi ariri ré lijñ.»

²⁶ Menba, Jésu hô kôlji iyôñ ba: «Kirijna hende lê nañ ken to na Tunu toñ hendi yêgê sa kwôlê woñ tiri bij bijné hen to hena ligi Iban a a sa na, hende a sa derénge kwôlen. ²⁷ Men, kenbay kôba, ka sa derê kwôlen, wôsa na kena nañ en kirijna na en ayijn tô jé wupê kwôy kemnêñ kemnêñ.»

16

¹ «Na en kelénge kwôli are bay ka hen, añ bi kené dî tô ayê bôd wonge añ né. ² Bay a dagénge bô *iyéy dapare a men, era baa tumô hen na, kwôni a derénge menba, a ermê môñ díré tebe na Emen hen. ³ Bay a

lê hen iyôn, wôsa bay hôn Iban ré men, bay hônên nôbi ré a men. ⁴ En kelênge kwôli are bay ka hen, aŋ kirija bay ré sa ba, kené erem mega wo na ené kelênge kwôliji tumô nijn. Na en kelênge ca tumô ré, na wô wo na en baa naŋ ken tô.»

Jé wo Tunu toŋ hendi bô bôré a lé

⁵ «Haw hen, na herê ligi kwo na joon a hen. Menba, kwôni pôn nêŋ iyôn perênge a hen engeren iyôn ba: <Ju ô na yôn ba>, ré kwôy. ⁶ Na wô wo en kelênge kwôli are bay ka hen, aŋa turŋge ré ja hen ba? ⁷ Nijn na, na kelênge na tu kwôlé: hena ené ô ba, a derê wô sarŋge, wôsa hena ené ô ré ba, hende lê naŋ ken a era upênge ré. Nijnba, hena ené ô na, na jor naŋ tu béŋge. ⁸ Aŋ kirija hende a sa na, hende a gelij ðiné ka sa terare a nà, mega wo ermé woji wo gengij sa têrij men, sa lê aŋgaŋ derôre a men, sa jerê kwôlé a a men hen na, ré habij. ⁹ Wôsa kwo gengij sa têrij ba, na wô wo bay bi bôri san a ré. ¹⁰ Men, kworj lê aŋgaŋ derôre ba, na wô wo na erê ligi Iban a, aŋ ka gelen cêgê ré nij yôd hen. ¹¹ Men, kwo gengij sa jerê kwôlé a ba, na wô wo kelma wo sa terare a nà, bay jô kwôlé sari a nij a men.»

¹² «Kwôlé baa gaŋ wo ré ené kelênge tô, nijba, haw hen en hôn wo ré dê sarŋge. ¹³ Kirija Tunu toŋ hende yêgê sa kwôlé worj tiri bij ðiné hen, a sa na, hende a gelênge tu kwôlé kêm, wôsa hende a kelê kwôlé wôni sa kebre ré, nijba, na kwôlo hende toya men, hende a kelênge kwôli aŋga a era hen a men. ¹⁴ Hende a gelij ðiné damjare tijê wôsa na kwôlo hende toyo keben a ré kelênge hen. ¹⁵ Are kêm ka Iban ôrij hen na, na kajê nôbi men. Na ôbi á, ené kôl hende ré sa kelênge na kwôlo hende toyo keben a hen.»

Bô emê a sa bilij yé yi derê

¹⁶ «Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen.»

¹⁷ Sa kwôlé bi wo hen a na, bay tôri ka pôni engerij yirji kôl iyôn ba: «<Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen wôsa en ô na ligi Iban a>, hen ba, bôri na iyeŋ ba?» ¹⁸ Menba, bay hô kôl iyôn ba: «Ba kwôlo ôbi kôl iyôn ba: <Dê a> hen ba, bôri na iyeŋ ba? Wôsa nana hôn bô kwôlé wori bi wo hen né.»

¹⁹ Jésu hôn wo bay ré gey engereri kwôlé menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ken engeren na kwôlé na sa kwo ené kôl iyôn ba: <Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen hen ba?> ²⁰ Na tu kwôlé ené kelênge hen: ka sômnê men, ka ðarê men, menba, ðiné ka sa terare a nà ba, a merê naŋ yi derê. Kenbay ka gelij gusij nijba, gusij tonje hende to hen a sa belij yi derê. ²¹ Kirija iyore ta yê na, hende gelij gusij wôsa wulê wore nêmen, nijba, kirija hende yê kema uwôl tôŋ nij na, yi derê wo gawra ré yêŋ sa terare a nà hen lere aŋ hende gôrbij sa gusij to na lere hen. ²² Kenbay kôba, haw hen ken gelij gusij nijba, na hô gelênge ka lê yi derê aŋ kwôni wo a derê yi derê woŋge bi wo hen ba, naŋ nij.»

²³ «Wulê bi wo hen a na, ka engeren kwôlé wôni ré kwôy. Na tu kwôlé ené kelênge hen, aŋga yôn yôn ka ken engerij Iban naŋ henen na, ôbi a béŋge. ²⁴ Kwôy kemnêŋ kemnêŋ kôba, ken engere ani naŋ henen ré tô. Engerênge aŋ ka upê aŋ bi yerŋge ré derênge cerêd.»

Jésu gôlij sa néé wo sa terare a nà

²⁵ «En kelênge kwôli are bay ka kê m hen na n n n gwosore n n n. N n nba, wulêri a nê mê na, na kelênge na n n n gwosore ré n n n. N n nba, na kelênge kwôli Iban wa n ta. ²⁶ Wulê bi wo hen na, ka engeré are na n n henen dîba, na uwôli n Iban are wô sar nge ré n n n. ²⁷ Wôsa Iban bi na n yiri geyê nge, wôsa ken geyen men, ken bi bô r nge san a mega wo ené hena na ligiri a a men. ²⁸ En hena na ligi Iban a a ené era sa terare a nà. Haw hen, na hena sa terare a nà, heré ligi Iban a.»

²⁹ Bay tôri kôli iyô n ba: «Gel, haw hen ju kôl kwôli Iban wa n a ta men, ju kôl gwosore tôni ré men. ³⁰ Haw hen, nini hôn wo jeré hôn are kê m a n kwôlê wo kwôni d a engerem tô kôba, ju hôn n n n. Na ôbi á, niné bi bô rni sam a wo jeré hena na ligi Iban a hen.»

³¹ Menba, Jêsu uwôli sara iyô n ba: «Ken hôn n n n ba? ³² Wulêri nê m n n n wo ka useri n a n i ba a wayê kwini eré eré a n ka dén penen. N n nba, ena penen ré, wôsa Iban na na n en. ³³ Na en kelênge kwôli are bay ka hen, bi kené uwô n bô jalê legen a. Ka geli n gusi n sa terare a nà, n n nba, ken f u bô r nge iyêre wôsa en gôli n sa nêé wo sa terare a nà n n n.»

17

Jêsu uwôl Ibari wô sa bay tôri

¹ Kirij a Jêsu kôl hen iyô n kô n n n menba, ay tiri bô r n n kirij si derômaran a n kôl iyô n ba: «Iban, wulêri nê m n n n. Ay kibi Kemam a n bi Kemam kôba, ay kem men. ² Wôsa ju biri tôô sa b n nê ka sa terare a nà kê m bi ré b n n ka ju biri hen merê wo na n n kwini. ³ A n merê wo na n n kwini bi wo hen na, na bi bay ré hônem jôbi Emen wo n tiri pôn nê n ham hen men, bay ré hôn Jêsu *Krist wo ju jori hen a men. ⁴ En gel dampnare tom sa terare a nà men, en li jé wo na ju bên kôben a hen kô n n n a men. ⁵ Iyô n ba, Iban, haw hen wo ju môri n hen na, ju hô ben dampnare t n nê to na en ba n legem a tumô pa dema tô terare na ré d n n tô hen.»

⁶ «B n nê ka sa terare a nà, ka na ju teraji ben hen na, en li kwôy a n bay hôn dampnare tom. Bay na kam a n a jeré ben hen, ôbi a, bay ré bi kwôlê sa kwôlê wom a hen. ⁷ A n haw hen, bay hôn mega wo are kê m ka jeré ben hen na, ré hena na legem a. ⁸ Wôsa na kwôlo na ju kelan a ené kôlji men, bay enge b n n bô rji sara a n bay hôn dô wo ené hena na legem a tiri men, bay bi bô rji sam a mega wo jôbi a na ré joon a men.»

⁹ «Na wô sarji bay a ené uwôlem hen. En uwôlem na wô sa b n nê ka sa terare a nà ré, n n nba, wô sa ka ju ben hen, wôsa bay na kam. ¹⁰ Wôsa a n ga na ka nê ba, na kam men, ka na kam ba, na ka nê men. A n bay ré geli n dampnare t n nê yiri a. ¹¹ Nôbi ena kwo sa terare a nà ré n n n, n n nba, bay ba, baji sa terare a nà tô, wôsa na heré legem a. Iban wo yi na n jengêri, b n nê ka na ju ben hen na, ju gemji na n henem, a n bi bay yi mega gawra wo pôn, mega wo nabay kôba, nana pôn hen iyô n men. ¹² Kirij a na en ba n na n ci sa terare a nà tô na, na en gemji na n henem. Na en gem ka na ju ben hen dîba, kwôni pôn nê n iyô n kôba, na kay ré. N n nba, na kema wo n ôbi mênê pôn hari a kayê, a n bi kwôlo na yi bô magtubu to Emen a hen ré ô na n geréri. ¹³ A n haw hen wo na heré legem a hen na, en kôl kwôli are bay ka hen wo en baa sa terare a nà tô, bi bay ré uwô n n n yi deré wu nê mega wo yen nôbi kôba, dôren hen iyô n men. ¹⁴ En kôlji kwôlê wom menba, b n nê ka sa terare a nà ka nji yôd, wôsa bay li a n ga b n nê ka sa terare a nà

li hen né, mega wo nôbi kôba, ena kwo sa terare a nà ré hen iyôn men. ¹⁵ En uwôlen na wo jeré pôrji sa terare a nà ôrij legem a ré tô, nijba, jeré gemji wô wo Sidan woge wô bêji kayê hen dî. ¹⁶ Bay na ka sa terare a nà ré, mega wo nôbi kôba, ena kwo sa terare a nà ré hen iyôn men. ¹⁷ Bi tu kwôlê wom liji bi bay yi ðijé ka yi naŋ jengêrji, wôsa kwôlê wom na, na tu kwôlê. ¹⁸ Mega wo na ju joon perê ðijé ka sa terare a nà hen iyôn na, nôbi kôba, en jéji perê ðijé ka sa terare a nà hen iyôn men. ¹⁹ En ay yen lij jé bem wô sarji aŋ bi bay kôba, ré ayij yirji lij jé bem tiri hen iyôn men.»

²⁰ «Na wô sarji bay piniji a ené uwôlem hen né, nijba, wô sa ka a bê bôrji san a wô kwôlo bay ka ju ben hen a dôrji hen a men. ²¹ En uwôlem na wo bay kêr ré yi mega gawra wo pôn. Iban, bi bay bij pôn naŋ na, mega wo nabay kôba, nana yi môŋ gawra wo pôn hen iyôn men, bi bay yi mega gawra wo pôn iyôn men. Aŋ bi ðijé ka sa terare a nà ré bi bôrji san a wo jôbi a ré joon hen. ²² Hini emê wo na ju ben hen na, nôbi kôba, en biji men, aŋ bi bay ré bij pôn mega wo nabay nana bij pôn hen iyôn men. ²³ Aŋ nôbi naŋ ci nijna gawra wo pôn mega wo jôbi naŋ en nana gawra wo pôn hen iyôn men, aŋ bi bay ré bij pôn dô. Ôbi a, ðijé ka sa terare a nà ré henê wo jôbi a na ré joon men, jeré geyji môŋ kwo jeré geyen hen iyôn men hen.»

²⁴ «Iban, en gey bi kirij ka ené merê ya hen na, ðijé ka na ju ben hen ré mô ya men, aŋ bi bay ré gel dampare to na ju ben hen, wôsa ju geyen ca tumô dema tô terare na ré ðij tô. ²⁵ Iban woŋ ôbi lê anŋaŋ derôre, ðijé ka sa terare a nà na hônem ré, nijba, nôbi en hônem, aŋ ka na ju ben hen hôn wo jôbi a na ré joon. ²⁶ En li aŋ bay hônem men, na hô lê aŋ bi bay hônem damaŋ a. Aŋ bi geyé wo ju geyen hen na, bi bay kôba, geyij megêrji hen iyôn men, bi nôbi ené bij pôn naŋ ci a men.»

18

Kwôli beré wo bay bu Jésus

(Mt 26: 47-56, Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-50)

¹ Kirijna Jésus uwôl Emen hen iyôn kô nij menba, ôbi naŋ bay tôri ðayji si cêgi tu kam ka bay uwôgeri Sédrôn aŋ bay ô bô yagê wo pôni wo bay banij gurô ya wo yi kirij bay ka hen a. ² Menba, Judas wo a sa ayê sari hen hôn kirij bay ka hen dô, wôsa Jésus naŋ bay tôri ôrji ya gaŋ gaŋ. ³ Menba, Judas dera asgarjê naŋ bay gemé *iyéy Emen ka damnê kaŋ bay bê kwôbe naŋ *Parisijêné a jôji hen eraŋ kirij bay ka hen naŋ tare toŋ tô deperer men, lampa men, anŋaŋ maŋê a men. ⁴ Jésus hôn anŋa ré sa liri hen, menba, ôbi jera kwiniŋi aŋ kôlji iyôn ba: «Ken woge na i ba?»

⁵ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini woge na Jésus wo Najarêt.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na nôbi bi a na.»

Judas woŋ ôbi ayê sari hen kôba, naŋ ci ya men. ⁶ Kirijna Jésus kôlji iyôn ba: «Na nôbi bi a na», menba, bay hô naŋ cêgeriji aŋ herijni. ⁷ Jésus hô engeriji iyôn ba: «Ken woge na i ba?» Menba, bay kôl iyôn ba: «Nini woge na Jésus wo Najarêt.»

⁸ Menba, Jésus hô uwôlji sara iyôn ba: «Ré ené kelêŋge tumô ré na nôbi bi a ré na ré ba? A hena ré na nôbi a kené wogen ba, kamaŋ ka hen ba, ken ðiji ô anŋaji.»

⁹ Ôbi kôl hen iyôn bi kwôlo na ré lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ka na ju ben hen na, kwôni pôn nêj iyôn kôba, kay ré hen na, ariri ré lijn.» ¹⁰ Simô Piyêr wo ôrijn nañ yebere toñ kaskar to kôbri a hen, dô dijn maa mana wo pôni wo *dami wo damné kañ bay bê kwôbe woñ gusurô jô. Mana bi wo bay di mari jô hen na, hini na Malkus. ¹¹ Menba, Jêsu kôlijn Piyêr iyôn ba: «Dôbe yebere tom hôrijn bô sabare a. Ju gey bi ené gelijn gusuj to Ihan na ði gengijn san hen né ba?»

Bay ôrijn nañ Jêsu bijn Aan dami wo damné kañ bay bê kwôbe
(Mt 26: 57-58, Mk 14: 53-54, Lk 22: 54)

¹² Menba, asgarnê nañ dami woji men, bay gemé iyéy Emen a men ðeroji Jêsu añ harêri nañ ganje. ¹³ Menba, tumô ba, bay ôrijn nañ ði iyé Aan a wo na môy Kayib woñ dami wo damné kañ bay bê kwôbe bô elé bi wo hen a hen. ¹⁴ Men, na Kayib bi a na kôlijn damné ka Jubnê iyôn ba: «Hena gawra pôn ré ma wô sa ðijnê ka sa ira ba, dô hen.»

Piyêr uwôser ðiré hôn Jêsu ré
(Mt 26: 69-70, Mk 14: 66-68, Lk 22: 53-57)

¹⁵ Simô Piyêr nañ ôbi tô Jêsu wo pôni kôbiji tô Jêsu. Ôbi tô Jêsu wo pôni bi wo hen na, dami wo damné kañ bay bê kwôbe hôni dô. Na ôbi á, bay ré ðiri ô nañ Jêsu ira derô haba wo dami wo damné kañ bay bê kwôbe bi wo hen a hen. ¹⁶ Nijba, Piyêr ba, ðebo baa nô kibi geré. Menba, ôbi tô Jêsu bi wo hen so sa iyêl nañ iyore to gem kibi geré hen menba, hende ði Piyêr ô ira men. ¹⁷ Hende gemé kibi geré hende to hen engerijn Piyêr iyôn ba: «Jôbi ju na ôbi tô gawra bi wo hen men, ré ba?» Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Enj enj, ena ôbi tôri ré.»

¹⁸ Kelanê dii menba, bay jé nañ bay gemé iyéy Emen hen lamji tare iyêbe. Menba, Piyêr kôba, era sa iyêbe nañ ci men.

Kwôlo dami wo damné kañ bay bê kwôbe engerijn Jêsu
(Mt 26: 59-66, Mk 14: 55-64, Lk 22: 66-71)

¹⁹ Dami wo damné kañ bay bê kwôbe engerijn Jêsu kwôlê gengijn sa bay tôri men, sa ari gelé kari a men. ²⁰ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «En kôl kwôlê wupê tu wolé men, en gelijn ðijné are bô *iyéy dapare a men, bô iyéy Emen a men, kirijn ka Jubnê kêm dañ ya hen a men ðiba, en li ani kani nañ uwôbê ré. ²¹ Wô mi a jeré engeren ba? Engerijn ðijné ka na toy kwôlo na en dô hen. Wôsa bay hôn kwôlê bi wo na en dôrji hen.»

²² Kirijna Jêsu kôl hen iyôn menba, ôbi gemé iyéy Emen wo pôni kwo ré ðebe kwa hen di Jêsu tô mari a añ kôli iyôn ba: «Na hen iyôn a jeré uwôlijn dami wo damné kañ bay bê kwôbe kwôlê sara hen ba?»

²³ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Hena ené iyêl habijn ba, ju gelen kwôlê bi wo en iyêl habijn hen. A hena kwôlo ené iyêl hen na tiri ba, wô mi a jeré ðen ba?»

²⁴ Menba, Aan jêp nañ Jêsu nañ kôbri wo ré hariñ bijn dami wo damné kañ bay bê kwôbe Kayib.

Piyêr hô kôl ðiré hôn Jêsu ré
(Mt 26: 71-75, Mk 14: 69-72, Lk 22: 58-62)

²⁵ Kirijn bay ka hen na, Piyêr ðebe iyêbe tare tori hende to hen baa ya menba, kwôni wo pôni engereri iyôn ba: «Jôbi kôba ju na peré bay tô gawra bi wo hen men ré ba?» Menba, Piyêr uwôser kôl iyôn ba: «Enj enj, ena ôbi tôri ré.»

²⁶ Mana wo dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wo pôni na gôbri kwo Piyêr na di mari jô hen kôli iyôɲ ba: «Kamaɲ, na gelem bô yagê a naɲ dî ré ba?»

²⁷ Nijba, Piyêr hô uwôser a menba, kirijɲ bay ka hen na, kura yel.

*Bay ôrijɲ naɲ Jêsu bijɲ kelma *Pilata*
(Mt 27: 1-2,11-14, Mk 15: 1-5, Lk 23: 1-5)

²⁸ Tô kirijɲ cud menba, bay henaɲ naɲ Jêsu iyê Kayib a ôrijɲ iyê ôbi emê sa iyêre woɲ Rômê wo bay uwôgeri Pilat hen. Nijba, damné ka Jubnê ôrji ira ré wôsa Pilat na Jub ré, wôsa erê iyê kwôni na Jub ré na, a lê aɲ bay a kagemê. Bay gey bi yirji ré *kagem né, bi ciré ômiɲ geserê *Pak. ²⁹ Na ôbi á, ôbi emê sa iyêre Pilat ré so nô dema ré sa uwonji hen. Kirijɲa ôbi sa menba, engeriji iyôɲ ba: «Na kwôli mi a kené uwôl sa gawra bi wo hen a ba?»

³⁰ Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba: «Hena gawra bi wo hen henaɲ ré li habré wôni ré ba, henaɲ niné eraɲ naɲ dî tumôm a ba?»

³¹ Menba, Pilat uwôlji sara iyôɲ ba: «Beréngerri ken ôrijɲ aɲ kenbay ken ô jerê kwôlê sari a naɲ tôô tonɲe.» Menba, bay hô uwôli sara iyôɲ ba: «Kenbay kaɲ Rômê ken kelêni niné uwôlɲ kwôni kwôlê woɲ temare sari a ré.»

³² Na hen iyôɲ aɲa kwôlo Jêsu na kôl gengijɲ sa gerê temayri to dîré ma hen, ariri ré lip hen. ³³ Menba, Pilat bul hô ira ô uwôgê Jêsu aɲ engereri iyôɲ ba: «Ju na kelma wo Jubnê bi ba?»

³⁴ Menba, Jêsu uwôli sara iyôɲ ba: «Kwôlo ju engeren hen, na kwo jôbi a ermê hen iyôɲ laba, na kwôni a kôlen hen iyôɲ gengijɲ san dî ba?»

³⁵ Menba, Pilat uwôli sara iyôɲ ba: «Nôbi ena Jub ba? Na yênm kam naɲ damné kaɲ bay bê kwôbe a eraɲ naɲ ju ben. Nijba, ju la na mi ba?»

³⁶ Menba, Jêsu uwôli sara iyôɲ ba: «Emê iyêre tijê na to sa terare a nà ré. Hen aɲa emê iyêre tijê henaɲ ré na to sa terare a nà ná, henaɲ manê kapê henaɲ ré karê manê wô san aɲ bi bay ré buren bijɲ damné ka Jubnê ré. Nijba, na hen iyôɲ né, wôsa emê iyêre tijê na to sa terare a nà ré.»

³⁷ Menba, Pilat hô engereri iyôɲ ba: «Iyôɲ ba, ju na kelma dé?» Menba, Jêsu uwôli sara iyôɲ ba: «Na ôbi, a jerê kôl hen, ena Kelma. Nôbi en yêɲ aɲ en era sa terare a nà wô derê kwôli tu kwôlê aɲ bijê kêm ka na ka tu kwôlê hen na, bay toy kwôlê wupê bi wo hen.» ³⁸ Menba, Pilat hô engerijɲ Jêsu iyôɲ ba: «Tu kwôlê ba, na mi ba?»

Bay uwôl kwôli temare sa Jêsu a
(Mt 27: 15-31, Mk 15: 6-20, Lk 23: 13-25)

Cêgi kwôlê bi wo hen menba, ôbi hena hô si nô ô upé Jubnê aɲ kôlji iyôɲ ba: «Ken toy, nôbi en uwôɲ kwôlê wôni wo na berijɲ gawra bi wo hen né. ³⁹ Nijba, naɲ hara woɲge na, en uwôl dangay pôn pôn ta béɲge kwôy kwôy naɲ geserê Pak hen ba, ken gey bi ené uwôl kelma wo Jubnê ta béɲge ba?»

⁴⁰ Menba, bay ka gura naɲ kwônêrji iyôɲ ba: «Nini gey ré, ulêni Barabas ta dî.» Men né, Barabas bi wo hen na, na bandi men.

19

¹ Menba, *Pilata ay tôô bi bay ré yêmnê Jêsu naɲ tinêre. ² Asgarjê gaa jabga woɲ kenare naɲ gesem aɲ dôbri sari a men, bay dôbri bargay kaɲ

kenare ka sêyi yiri a a men. ³ Menba, bay uso ða ligiri a aþ kôli iyôn ba: «Dose tom kelma wo Jubnê» men, bay sêri tô mari a men.

⁴ Menba, Pilat hô so nô aþ kôliþ Jubnê iyôn ba: «Gelênge, en saþ naþ ði nô bênge bi kené hôn mega wo ené uwôn kwôlé wôni wo habiþ yiri a ré.»

⁵ Jêsu so naþ jabga woþ kenare woþ gesem naþ bargay ka sêyi kaþ kenare ka bay ré tôbri yiri a hen. Menba, Pilat kôl iyôn ba: «Gelênge, gawra bi a hen.»

⁶ Kirijna damné kaþ bay bê kwôbe naþ bay gemérji gili hen iyôn menba, bay bi gura kôl iyôn ba: «Béringeri sa gurô tagelê, béringeri sa gurô tagelê.» Menba, Pilat kôlji iyôn ba: «Kenbay ken biri aþ ken ô béeri sa gurô tagelê ðiba, nôbi en uwôn ani kani ka ôbi li ka habiþ né.»

⁷ Menba, Jubnê uwôli sara iyôn ba: «Nibay nini ôriþ naþ tôô toni ya aþ naþ tôô toni hende to hen na, niþa deréri, wôsa ôbi kôl ðiré na Kema Emen.»

⁸ Kirijna Pilat toy kwôlé bi wo hen iyôn menba, harê hô liri damaþ a. ⁹ Ôbi hô kini meréri a aþ engeriþ Jêsu iyôn ba: «Jôbi ju na gawra wo yôn ba?»

Niþba, Jêsu uwôli kwôlé wôni sara ré. ¹⁰ Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Na nôbi a jeré wômen tôþ hen ba? Ju hôn mega wo ené ôriþ naþ néé woþ béremare sa gurô tagelê men, kwoþ uwôlemare ta a men iyôn né ba?»

¹¹ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Hen aþa Emen henaþ ré bem néé bi wo hen ré ba, henaþ jeré ôriþ naþ néé wôni san a ré kwôy. Na ôbi á, kirijna kwo ré beren bem hen na, ôbi li na têriþ to dami ðêm.»

¹² Kirijþ bay ka hen na, Pilat woge geré ðiré ulêri ta. Niþba, Jubnê ka gura kôl iyôn ba: «Hena jeré uwôli ta ba, ju na melap kelma wo dami *Sêsar ré kwôy. Kwôni wo li yiri môþ kelma iyôn na, ôbi na ôbi bayi Sêsar.»

¹³ Kirijna Pilat toy kwôlé bi wo hen iyôn menba, ôbi soþ naþ Jêsu nô aþ ô merê kirijþ jeré kwôlé ka bay uwôl ðaþne ya ka bay uwôgeji naþ hébre «Gabata» hen. ¹⁴ Na wulê woþ beré sa têê geserê *Pak. Tare ðebu ðiþne niþ menba, Pilat kôliþ Jubnê iyôn ba: «Gelênge, kelma woþge bi.»

¹⁵ Niþba, Jubnê bi gura kôl kibriji pôn hóm iyôn ba: «Diri, diri, béeri sa gurô tagelê.» Menba, Pilat kôlji iyôn ba:

«Kelma woþge bi a kené gey bi nôbi ené béeri sa gurô tagelê hen ba?» Menba, damné kaþ bay bê kwôbe kôl iyôn ba: «Kelma woni na Sêsar pôn nêþ hari.»

¹⁶ Menba, ôbi nôge Jêsu biji bi bay ré ô béeri sa gurô tagelê.

Bay bér Jêsu sa gurô tagelê

(Mt 27: 32-44, Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43)

Menba, bay biri ôriþ. ¹⁷ Jêsu ay gurô tagelê wori aþ saþ kirijþ ka bay uwôgeji ibé sa gawra ka naþ kibi hébre ba bay uwôgeji Gwôlgwota hen.

¹⁸ Na kirijþ bay ka hen a aþa bay ré béeri sa gurô tagelê ya naþ ðiþné ka pôni wôô. Kwo pôni sa kôbri gusurô men, kwo pôni sa kôbri maa men aþ Jêsu derôrji a.

¹⁹ Pilat ði are yi gurô aþ di ta sa gurô tagelê wo Jêsu a aþ kôl iyôn ba: «Jêsu wo Najarêt, kelma wo Jubnê.» ²⁰ Jubnê kwône ðeþse kwôlé bi wo hen wôsa kirijþ ka bay bériþ Jêsu ya hen na, ða naþ iyére. Aþ are bay ka bay li di ta hen na, na naþ kibi hébre men, kibi latên men, kibi grêk a men.

²¹ Damné ka bay bê kwôbe ka Jubnê kôlij Pilat iyôn ba: «Di ‹Na kelma wo Jubnê› ré nijba, ju dī ‹Ôbi ré kôl iyôn ba: ‹Ena kelma wo Jubnê.› ‹ › »

²² Menba, Pilat uwôlji sara iyôn ba: «Anja en dī tón da nij na, yi na yériji.»

²³ Kirija asgarñê bér Jésu kô nij menba, bay pô bargay kari sodéré kirij pôrbu ap cėjji. Bay ay bargay kari kañ kabrêri ka yéngi ka tu señrêrji nañ ap na kibi bargay pôn nêj hena ta kwôy era tón. ²⁴ Menba, bay kôl iyôn ba: «Na yêgerêngge ré nijba, na jibij jala terê gelé na i a beré ba?» Ap bi kwôlo na lij bô magtubu to Emen a hen, ariri ré lij. Magtubu hende to hen kôl iyôn ba: «Bay cėj bargay kañê men, kañ kabrên bay jibij jala terê a men.» Na hen iyôn a asgarñê ré li hen.

²⁵ Da kwa gurô tagelê wo Jésu a na, yori nañ yêre dëbijji ya, Mari toñ tam Klopas men, Mari to Magdala a men. ²⁶ Kirija Jésu gel yori men, gel ôbi tôri wo ôbi geyri gap hen dëbu kware a men na, ôbi kôle iyôn ba: «Yon, gel, kemarê a hen nij.»

²⁷ Men, ôbi kôlij ôbi tôri bi wo hen iyôn ba: «Gel, na yom a hen.» Ayij tôri wulê bi wo hen na, ôbi ôrij nañ tu iyére tori.

Temay Jésu

(Mt 27: 45-56, Mk 15: 33-41, Lk 23: 43-49)

²⁸ Cêgeri wori menba, Jésu hôn wo are kém ré kô nij menba, kôl iyôn ba: «Kam dêên.» Ap bi kwôlo lij bô magtubu to Emen hen na, ré bij.

²⁹ Kirij bay ka hen na, baña gerênggé wo póni yi nañ kam tñador ka bay uwôgeji binêger hen bô. Asgarñê dôbe jaa bô a ap dôbe kibi gurô wo bay uwôgeri *hisôp hen ap usop sa dôbri kibri a. ³⁰ Kirija Jésu yi kam ka gerangi bay ka hen menba, ôbi kôl iyôn ba: «Kibi are kém derij nij.»

Menba, ôbi di sari tón menba, kibri wôm hari nij.

³¹ Kirij bay ka hen na, na wulê woñ ñanê sa té kwô woñ emê *sa merê ta a menba, Jubnê hare wô wo temay Jésu nañ gawrê ka wôô hen maa ré yé kwôy sé sa sa merê ta, wôsa sa merê ta na, na sa to dami. Menba, bay ô engeré Pilat ré pôy têrji ap bi bay ré ma lew ap ré tô temayriji bi tón. ³² Bijé ka bay bérji nañ Jésu hen na, asgarñê sa pôy têrji wôô kém.

³³ Kirija bay sa sa Jésu a menba, bay gel wo ôbi ré ma nij menba, bay dī piyé téri ba, mera. ³⁴ Asgar wo póni jebu kabré Jésu nañ yêre menba, kirij bay ka hen na, kwôbe nañ kam so. ³⁵ Kwo gel are bay ka hen na, dô kwôlijji ap kwôlê wori bi wo hen na tiri men, ôbi hôn wo dírê kôl na tu kwôlê men, dírê kôl hen iyôn bi kenbay kôba, kené bij bônge sara men. ³⁶ Are bay ka hen yi hen iyôn bi magtubu to Emen ré ô nañ gerere magtubu hende to hen na kôl iyôn ba: «Ibéri wôni pôn nêj iyôn kôba, a bôn né.» ³⁷ Men, magtubu hende to hen hô kôl iyôn ba: «Bay a sa gelé kwo bay na cibri hen a men.»

Si Josêp nañ Nikwodêm em Jésu

(Mt 27: 57-61, Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56)

³⁸ Cêgé menba, Josêp wo Arimaté woñ ôbi ayê bôô hen era sa engere Pilat dírê erê ayê temay Jésu, wôsa ôbi na ôbi tô Jésu nijba, na nañ ñalê, wôsa ôbi hariñ Jubnê. Pilat dege nañ dī sara dema ôbi ré ô ayê temay Jésu ôrij tô. ³⁹ Nikwodêm wo na ô nañ yoire ô upé Jésu hen erañ nañ ider

wo dîné dô wo bay li naɲ *miir men, alowês a men hen comlé tôre subu. ⁴⁰ Si Josép naɲ Nikwodêm ayji temay Jésu lêgere naɲ kibi bargay ka bay yêgerê men wuse ider sari a men mega wo Jubnê liirij hen iyôn. ⁴¹ Kirijna bay na bérinj Jésu ya hen na, na ða kwa kini banê gurô aɲ kirij bay ka hen na, kamɲê ka kôrbi ka bay kerge bô keram a ka bay emij kwôni ya sa pôn né hen yi ya. ⁴² Na bô kamɲê bay ka hen a bay ré emij Jésu ya, wôsa na kamɲê ka yi ða naɲ kirij ka bay na bééri ya hen. Wôsa Jubnê ðu sa têê anɲa gengij sa sa merê ta.

20

Jésu ji si kamɲê

(Mt 28: 1-8, Mk 16: 1-8, Lk 24: 1-12)

¹ Naɲ sa demas tô kirij cud wo kirij baa hendu ðurum ðurum tô menba, Mari to Magdala ô sa kamɲê. Menba, hende gel kulmaɲ keram wo bay na ligij kibi kamɲê hen gerngij yi wolé. ² Hende ge ô upé Simô Piyêr naɲ ôbi tô Jésu wo pôni wo Jésu geyri gaɲ hen aɲ kôlji iyôn ba: «Bay dô Kelma kamɲê ôrij aɲê aɲ nini hôn kirij ka bay uwôli ya hen né.»

³ Piyêr naɲ ôbi tô Jésu wo pôni bi wo hen siji gerji ô sa kamɲê. ⁴ Menba, bay gerji wô bem nijba, ôbi tôri wo pôni bi wo hen ge gôlij Piyêr aɲ bij sa kamɲê tumô. ⁵ Ôbi denge tôɲ kôbe bô kamɲê menba, gel na kibi bargay ka bay na lêgerij Jésu hen, a yé tôɲ mera. Nijba, ôbi si bô kamɲê ré. ⁶ Simô Piyêr wo guro cêgeri a tôɲ tôɲ hen sa menba, si bô kamɲê menba, gel na kibi bargay a yé tôɲ mera. ⁷ Men, bargay ka bay na lêgerij sa Jésu hen, lêgerij yi wolé piniji ðiba, yi naɲ ka bay na lêgerij yiri hen né. ⁸ Menba, ôbi tô Jésu wo ré guro sa tumô hen si bô kamɲê aɲ gel menba, ôbi bi bôri sara. ⁹ Wôsa kwôlo na lij bô magtubu to Emen a wo Jésu ré jê sé kamɲê hen na, kwôy saɲ wulê bi wo hen na, bay tôri na hôn ré tô tô. ¹⁰ Menba, bay tô Jésu bay ka wôo hen bilji hô ij.

Jésu si sa Mari to Magdala

(Mt 28: 9-10, Mk 16: 9-11)

¹¹ Nijba, Mari ðebe nô kibi kamɲê sôm. Kirijna hende sôm ðibij iyôn menba, denge tôɲ jél bô kamɲê. ¹² Menba, hende gel *manê ka derômaran a wôo ka tôbe bargay ka bôri môrji kirij ka bay na uwôlij Jésu ya hen, kwo pôn si sari men, kwo pôn si cêbêri men. ¹³ Menba, bay kôle iyôn ba: «Iyore, wô mi a meré sôm ba?» Menba, hende uwôlji sara iyôn ba: «Wôsa bay dô temay Kelma wupé aɲ en hôn kirij ka bay uwôli ya hen né.»

¹⁴ Kirijna hende kôl hen iyôn menba, bare cêgere menba, gel Jésu ðebe hen nijba, hende hôn wo ré na Jésu ré. ¹⁵ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Iyore wô mi a meré sôm ba? Mu woge na i ba?» Menba, hende kôl yaɲ ba, ré na ôbi gemé kini banê gurô bi wo hen menba, hende kôli iyôn ba: «Gawra, hena ré na jôbi a ré ayêri ôrij wolé ba, ju kôlen na erê ô ayêri.»

¹⁶ Menba, Jésu uwôgere: «Mari», menba, hende bul aɲ uwôgeri: «*Raboni», naɲ kibi hébre bôri na ôbi gelij bijné are.

¹⁷ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Heben né wôsa en ô ta ligi Iban a ré tô. Nijba, ô mu ô upé yênen aɲ mu kôlji iyôn ba, ené erê ta ligi Iban a wo na Ibarenge kenbay men, ligi Emen wupé a wo na Emen wonge kenbay men hen.»

¹⁸ Menba, Mari to Magdala ô kôlîj bay tô Jêsu wo teré gelo Kelma aṅ hende kôlji kwôlo ôbi ré kelare hen.

Jêsu si sa bay tôri a

(Mt 28: 16-20, Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49)

¹⁹ Perare to demas hende to hen na, bay tôri danji mô bô ira aṅ legeji kermîj dô sarji a, wôsa bay hariṅ Jubnê. Menba, Jêsu so ðebe derôrji a aṅ kôlji iyôṅ ba: «Bi bô jalê wo Emen baa naṅ ken.»

²⁰ Kirîja ôbi kôl hen iyôṅ menba, ôbi gelji hôlmê iyare to kôbri men, kwa bôri a men. Kirîja bay tôri gili hen iyôṅ menba, yirji dôrji damanṅ.

²¹ Menba, Jêsu hô kôlji iyôṅ ba: «Bi bô jalê baa ré ken. Mega wo Iban na joon hen na, nôbi kôba, en jéṅge men.»

²² Kirîja ôbi kôl hen iyôṅ kô niṅ menba, ôbi dô bul wo dami sarji a aṅ kôlji iyôṅ ba: «Eṅgéṅge Tunu toṅ hendi bô bôrê. ²³ Bîné ka ka dé bôrnge jalê sa têriṅ toji a hen na, Emen kôba, a dé bôri jalê sa têriṅ toji a men, ka ken dî bôrnge jal têriṅ toji a ré hen na, Emen kôba, a dé bôri jalê sa têriṅ toji a ré men.»

Kwôlo Jêsu kôlîj Tomas

²⁴ Tomas ôbi tôri wo pônî perê ka môj kibi wôô wo bay uwôgeri Kerma hen ré naṅ kirîja Jêsu ré siṅ sa megêri a hen. ²⁵ Tô megêri ka baa hen kôli iyôṅ ba: «Nini gel Kelma.» Menba, ôbi kôlji iyôṅ ba: «Hena ené gel kôbri wo bay na dî naṅ pôndé hen né men, hena ené dôbe kôben hôlmê iyare to kôbri a hen ré men, hena ené dôbe kôben kwa kabrêri ka bay na cubu naṅ dargaw hen né a men na, na bê bôn sara ré kwôy.»

²⁶ Wulê marge cêgê menba, bay tô Jêsu hô danji bô ira menba, Tomas naṅ ci niṅ. Kermîj ligiriṅ ta menba, Jêsu so ðebe derôrji a aṅ kôl iyôṅ ba: «Bi bô jalê baa ré ken.»

²⁷ Menba, ôbi kôlîj Tomas iyôṅ ba: «Eran naṅ kôbem nâ aṅ ju hamîj hôlmê iyare to kôben a men, uson naṅ kôm nâ aṅ ju hamîj hôlmê iyare to kwa kabrên a hen a men, aṅ ju dî narê kwôlé wom baa aṅ ju bi bôm sara.»

²⁸ Menba, Tomas uwôli sara iyôṅ ba: «Kelma wuṅê, Emen wuṅê.»

²⁹ Menba, Jêsu kôli iyôṅ ba: «Na wô gelé wo ju gelen hen aṅa jeré bi bôm sara hen. Niṅba, bîné ka gelen né aṅ bi bôrji san a hen na, yirji a dôrji.»

³⁰ Jêsu hô li anṅaṅ giṅê ka gay gay kwône a tu bay tôri a niṅba, kwôliji kôlîj bô magtubu a na ré. ³¹ Niṅba, are bay ka hen liṅ bô magtubu a hen iyôṅ, bi kené bi bôrnge sara mega wo Jêsu ré na *Krist Kema Emen aṅ hena kené bi bôrnge sari a ba, kené môriṅ tu geṅ sa kibri.

21

Jêsu si sa bay tôri ka jurgem a hen kibi cér wo bay uwôgeri Tibériyad hen

¹ Cêgê menba, Jêsu hô si sa bay tôri a kibi cér wo Tibériyad a. Geré sé wo ôbi siṅ sarji a bi a na.

² Wulê wo pônî na, Simô Piyêr men, Tomas woṅ Kerma hen men, Nataniyêl wo Kana bô emê wo Galilé a naṅ kam Jébéde men, bay tô Jêsu ka pônî wôô a men bay kêm danji kirîj pôn. ³ Simô Piyêr kôlji iyôṅ ba: «Na erê uré.»

Menba, bay kôli iyôn ba: «Nibay kôba, niña erê nañ ju men.»

Menba, bay si ô aña ðayji bô bato a ôrji uré. Yoyre hende to hen na, bay ðu kuyê kani pôn nêñ iyôn né kwôy. ⁴ Tô kirijn pulôl menba, Jêsu ðebu kibi cér a niñba, bay tôri hôn wo ré na ôbi ré. ⁵ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kam manê, ken ðu kuyê kani ré ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini ðu ani ré kwôy.»

⁶ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Bênge bera si sa kôbi gusurô hen iyôn aña ka uné kuyê.»

Bay uwôl bera menba, bay nêñ wurére ta biñ ré niñ, wô kuyê ka mêy ka bay pera hen. ⁷ Menba, ôbi tô Jêsu wo Jêsu geyri gañ hen kôljin Piyêr iyôn ba: «Na Kelma.» Menba, kirijna Simô Piyêr toy wo ré na Kelma hen iyôn menba, ôbi hô dôbe bargay ka ôbi ré hariñ tô bôri urijn hen aña, nengere kurijn kam a. ⁸ Tô bay tô Jêsu ka baa hen jubo bato wuroñ kuyê ka wôn bera hen erañ guba cér a, wôsa bay ré na mêter arew nañ guba cér. ⁹ Kirijna bay sa biñ guba menba, bay gel deseri tare to kuyê jéep sara nañ mapa yé kwa a menba, Jêsu kôlji iyôn ba: ¹⁰ «Eranje nañ kuyê ka ken pera hen dê iyôn.»

¹¹ Simô Piyêr ðay bô bato a aña wuro bera to kuyê ka damné arew nañ tôre bay kibi subu wôn bô ta hen tôn, bi wo kuyê wôn bera kêm hen kôba, hende yêgerijn ré kwôy. ¹² Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Eranje ken sa ôm.» Niñba, ôbi tôri wôni pôn iyôn kôba, nêñ enjeréri iyôn ba: «Ju na i ba ré.» Wôsa bay hôn wo ré na Kelma niñ. ¹³ Menba, Jêsu uso ða aña ay mapa aña biji men, hô pô kuyê biji a men.

¹⁴ Hen a ba, na têê subu tori wo Jêsu siñ sa bay tôri a kirijna ôbi jin siñ kampê hen.

Jêsu iyêl nañ Piyêr

¹⁵ Kirijna bay ôm are kô niñ menba, Jêsu enjerijn Simô Piyêr iyôn ba: «Simô kema Ja, ju geyen gôljin kamañ ka baa hen ba?» Menba, Simô Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Ew Kelma, ju hôn wo ené geyem.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Iyôn ba, ju abe kam gangê kapê ben.»

¹⁶ Jêsu hô enjereri wo têê wôd wori iyôn ba: «Simô kema Ja, ju geyen ba?» Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Ew Kelma, ju hôn wo ené geyem.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Iyôn ba, ju gem gangê kapê ben.»

¹⁷ Jêsu hô enjereri wo têê subu iyôn ba: «Simô kema Ja, ju geyen ba?» Menba, tu Piyêr li ða wô enjeré wo Jêsu ré enjereri têê subu iyôn ba: «Ju geyen ba?» hen. Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Kelma, ju hôn are kêm men, ju hôn wo ené geyem a men.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Iyôn ba, ju abe gangê kapê ben. ¹⁸ Na tu kwôlê a ené kôlem hen: Kirijna na ju bañ mana tô na, jôbi a na harê tô bôm wom nañ kôm men, ju ô kirijn ka bôm jôbi a na geyé a men. Niñba, kirijna já halê na, já perê kôm ta aña na kwôni wo ðanji a harem tô bôm aña a ayem ôrijn kirijn ka bôm gey ré a hen.»

¹⁹ Ôbi kôl hen iyôn ðiré gelijn temare to Piyêr ré sa ma hen aña ré na temare to ré sa ulê hini emê sa Emen. Kirijna Jêsu kôl hen iyôn kô niñ menba, ôbi kôljin Piyêr iyôn ba: «Era tón a.»

²⁰ Kirijna Piyêr bare cégeri menba, ôbi gel ôbi tô Jêsu wo Jêsu geyri gañ hen era tôrji a. Na ôbi a na yé kabré Jêsu a kibi emê aña na enjereri iyôn ba: «Kelma, na i bi a ayê sam hen ba?» ²¹ Kirijna Piyêr gili menba, ôbi kôljin Jêsu iyôn ba: «Kelma, a kwo na ba, na mi a sa sari a men ba?»

²² Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Hena ené gey bi ôbi ré mô geɲ kwôy wo ené bulon heran ba, dôlem jôbi iyeɲ ba? Jôbi ju era tôn a.»

²³ Sa kwôlê bi wo hen a na, bay ayê bôô kôl iyôn ba, ôbi tô Jésu bi wo hen ré ma ré. Nɲba, Jésu na kôliɲ Piyêr mega wo ôbi tôri bi wo hen ré ma ré ré, nɲba, Jésu na kôli na iyôn ba: «Hena ené gey bi ôbi ré ma ré kwôy wo na bulon heran ba, dôlem jôbi iyeɲ ba?»

²⁴ Na ôbi tô Jésu wo Jésu geyri gan bi a derê kwôli are bay ka hen men, na ôbi a lê bô magtubu hende to na hen a men. Aɲ nini hôn wo kwôlê bi wo ôbi ré dô hen na, ré na tiri.

²⁵ Jésu hô li anɲa danɲi kwône a. Aɲ hena bay ré gey ciré derê kwôliɲi pôn pôn kê m bô magtubu a ba, kirɲ ka bay ré bɲ magtubu hende to hen ba, ré nanê sa terare nâ.

Magtubu to Jé lê bay jé to Luk li **Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen**

Magtubu to Jé lê bay jé na, na magtubu to jôgijn wôô to Luk li. Bô to tumô a to na Kwôlo Dôri hen na, ôbi na kôl na kwôli anja Jésu na li kirijna ôbi na baj sa terare a nà mera. Ayijn tôri sa ayê wo Emen ayri hôrijn derômaran a (Sapitre 1: 11) men, merê wo ôbi mô perê bay tôri a hen ba, yi gay nij. Wôsa bay gili nan tirji na iyôn ré nij.

Na hen iyôn a, magtubu Jé lê bay jé ré kôl wô dé tô dapare to bay ayê bôô hen. Jésu mô perêrji a nan tini to li jé bô bay ayê bôô a hen. Ôbi kôl kwôli dapare to bay ayê bôô ka na Jubnê hen (nan *ôbi jé Piyêr) Jérusalêm a men, ðijnê ka na Jubnê ré ka Antiyôk a men, Kworênt a men, Pilip a a men. Kwôli kergare toj ulê béré to *ôbi jé Pol men, gusijn to dapare hende to kôrbi hende to hen men, kwôli janê wo bay ayê bôô bay ka hen nan kwôlê woji bi wo hen nan néé wo Tini Kelma men hen.

Luk dêñse magtubu kwône dema, ré lijn magtubu to Jé lê bay jé hen tô. Perê magtubu hende to ôbi dêñse hen na, tori toj yiri to ôbi li sa pôn pôn hen. Kirijna ôbi kôl kwôli kergare toji to bay hena Trowas wô erê Pilip a hen na, ôbi ôm nini nini gel wo ôbi ré ya men (Sapitre 16:10-40), kergare toji hende to hen ôrijn nan ci kwôy bij Jérusalêm, an na ya hende to hen a, bay ré ðu Pol (Sapitre 20: 5 - 21: 18) men, hena wo bay hena Sésaré wô erê Rôm an Pol li elê wôô ya hen, dema bay ré jô kwôlê sari a tô (Sapitre 27-28).

Anja tumô ba, Luk kôl kwôli soderé wo ðiré soderé magtubu tori hende to hen tôj (Sapitre 1:8) men, kwôli dé tô dapare to bay ayê bôô Jérusalêm a cêgi ayê wo Emen ay Jésu hôrijn derômaran a hen (Sapitre 1:1 - 8: 3) men, kwôli béré Kwôlo Dôri wo ôm gôrijn sa iyére (Sapitre 8: 4 - 12: 25) men, ôm perê ðijnê ka kibi cér Méditérané men, ôm kwôy bij Rôm iyére to dami to bô emê wo sa terare a nà (Sapitre 13 - 28: 31).

Béré Kwôlo Dôri bi wo hen, ôm nan kirijn kirijn sa terare a nà ná sa kibi derê kwôlê wo bay jé men, kwôli kelêrji tumô ðijnê a a men. Kwôli Jésu wo bay dô bij ðijnê kêm hen na, (Jubnê men, ðijnê ka na Jubnê ré hen men) na, Jésu bi wo na mô sa iyé Palistin a hen. Tunu toj hendi bô bôre yêge sa Jésu bij tôri kwôy kwôy men, sa kwôli kelêri men, sa jé lêri a men.

Kwôli anja kôlijn bô magtubu to Jé lê bay jé a nà ná, na kwôli anja églis to nan elê bi wo kêm hen ré lê: Ulê béré Kwôlo Dôri wo Jésu Krist bij gawrê sa terare a na kêm.

*Jésu kôl kwôli Tunu toj hendi bô bôre to Ibari ré jôj
(Lk 1: 1-4)*

¹ Dami wujê Téwpil, bô magtubu tijê to tumô to na en li hen na, na en kôl kwôli anja Jésu na li men, kwôlo ôbi na gelijn ðijnê a men. Kwôli are bay ka en kôlem kwôlijni hen na, na kirijna ôbi na ayijn tô jé wori hen. ²⁻³ Kwôy wulê wo Emen ayri hôrijn derômaran a. Pa dema Emen ré ayri hôrijn derômaran a tô na, cêgi temayri a na, na bay jé bay ka ôbi na tôrji hen a, ôbi ré si sarji a tumô têê kwône nan yiri na iyôn kwôy wulê tôre pôrbu an gelji wo ré na dôbi a ré jê sé kampê hen men, kôlijni kwôli *emê

iyére to Emen a men. Ôbi na gelij bay jé ka ôbi na tôrji hen, tôô tori hende to hen nañ néé wo Tunu toñ hendi bô bôré.

Jésu kôlji kwôli Tunu toñ hendi bô bôré to Emen ré joñ biji

⁴ Wulê wo pôni ôbi mô ôm emê nañ ci, menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Merênge Jérusalêm a nà kwôy ken gem anja Iban na genge dîré bêngge añ na en kelênge kwôliji hen, dîba, ken ô añé ré tô. ⁵ Wôsa Ja ba, na lij bijé batêm na nañ kam nijba, era baa tumô a hen na, na nañ Tunu toñ hendi bô bôré a Emen ré lêngge kenbay batêm nij.»

Jésu ðay ô derômaran a

⁶ Kirija bay tô Jésus môrji nañ dî baa ya tô menba, bay engereri iyôn ba: «Kelma, na wulê bi wo hen a jeré hô bij kam *Israyél kenare toji hôrij hen ba?»

⁷ Menba, ôbi uwôlji sara kôl iyôn ba: «Kwôlo gengij sa wulê nañ tayi kwôlo ken engeren hen na, dôlênge kenbay ré, nijba, na Iban a gengé nañ bô geyé wori. ⁸ Nijba, kenbay ba, ka sa upé néé kirija Tunu toñ hendi bô bôré a herbo sarjge a dema kené yé bay deré kwôlen Jérusalêm a men, Judé a men, Samari men, gôrij kirij kêm sa terare a nà a men tô.»

⁹ Kirija ôbi kôlji hen iyôn kô nij menba, Emen biri ðay tirji a hen bô kirij ka geri a ô derômaran a.

¹⁰ Kirija bay ðebu bô derômaran ðéj kirij ka Jésus ôrij ya hen baa ya tô, menba, gawré wôo ka tôbe bargay ka bôri soji dîbiji kwarji a. ¹¹ Añ kôlji iyôn ba: «Ken gawré ka Galilé, wô mi a kené ðebe bô derômaran hen iyôn ba? Jésus bi wo Emen biri ðay ô derômaran a añ ken ðebu bô hen na, herari kôba, a yé môñ ôbi wo ken gili ôrij derômaran a hen iyôn têj têj.»

Bay dô gawra pôn gasij hôlmê Judas

¹² Bay tô Jésus hena sa Keram wo Olibiyé heraji Jérusalêm a, hena ya eré Jérusalêm a na, na kilométer pôn. ¹³ Kirija bay hena sa keram heraji uwo menba, bay ðay bô iyére to tayi to bay dayrij ya gan gan hen. Kaman ka ðay ô bô iyére hende to hen a na: Piyêr, Ja, *Jak, André, Pilip, Tomas, Bartélémi, Matiyé, Jak kema Alpé, Simô won kema iyére hen nañ Jud won kema Jak hen. ¹⁴ Bay kôlij kanji añ danji ta ta wô uwôlé Emen nañ bôo pôn añ yébé ka pôni men, si Mari toñ yoo Jésus men, yênêri a men nañ ci ya men.

¹⁵ Wulê sem cêgê menba, bay ayê bôo arew nañ tôre wôo danji menba, Piyêr hena ðebu ta perêrji a wô kelê kwôlé. ¹⁶ Ôbi kôl iyôn ba: «Yênên, kwôlo magtubu to Emen na kôl añ Tini na yêge sari ca tumô yej bij Dabid añ ôbi na kôl kwôli Judas wo ré sa deré tumô bay beré Jésus hen na, ariri ré lij nij. ¹⁷ Judas Iskariyôt bi wo hen na, na na kwoni añ na uwoj jé môñ kwo nini li hen iyôn men.»

¹⁸ (Na nañ lari kwôbe bi wo ôbi na uwôj hen a ôbi na ré kelij yagê menba, na sa kurij añ bôri wañ añ kworneri ðegin kêm añ. ¹⁹ Bijé ka Jérusalêm kêm toy kwôli anja sa sa Juda a hen. Na ôbi á, bay ré uwôge yagê bi wo Hakeldama hen, bôri na «yagê won kwôbe.»)

²⁰ «Ôbi a, bay ré li bô magtubu toñ kurôn kôl iyôn ba: <Bi bô iyére tori yi senje men, bi kwôni mô bô ré men.>

Men, hô lij kôl iyôn ba:

«Bi kwôni wo ðangi ré gaseri kini jé wori a a men.»

21-22 Bi kwôni wo ðangi era sa jôgij nâj na sa derê kwôli jê sé wo Kelma Jêsu. Bi na kwôni wo na ô nâj na wulê kêm wo Kelma Jêsu na ô nâj na nâj kirij kirij hen, ayij tôri sa batêm to Ja na liri a kwôy wulê wo Emen ayri perêrna ôrij derômaraj a hen.»

²³ Menba, bay tô bijnê wôd dî tumôrji a bay a na si Josêp wo bijnê uwôgeri Barsabas men, Justus men hen men, Matiyas a men.

²⁴ Menba, bay ayê bôd kêm uwôl Emen kôl iyôn ba: «Kelma, jôbi wo ju hôn bô gawrê pôn pôn kêm hen na, geléni kwôni wo ju dôri perê kamañ bay ka wôd hen, ²⁵ bi ré yi *ôbi jé hôlmê Judas wo na ay jé wori dèj aj ôrij kirij kañ mênê ka na yi gengij sari hen.»

²⁶ Menba, bay pool hiniji ta aj bay ay pôn perê menba, na Matiyas a bay ré ayri jôgij nâj bay jé ka môj kibi pôn hen.

2

Emen jôj nâj Tunu toj hendi bô bôré bij bijnê kari

¹ Kirija sa lê geserê *Pantékwôt nêmen menba, bay tô Jêsu ðajji kirij pôn. ² Kirij bay ka hen na, néé ani ema si ta môj kal wo dami iyôn, aj so wôn bô iyére to bay môrij ya hen berêj ta. ³ Menba, ani gelij môj kôli tare iyôn aj userij mô sarji a pôn pôn kêm. ⁴ Menba, kirij bay ka hen na, Tunu toj hendi bô bôré wôn bôrji aj li aj i i kôba iyêl kibi kwôlé wo ðangi wo Tunu hende to hen a biri a ré iyêl.

⁵ Wulê bi wo hen na, Jubnê kañ bay lê tôd Emen ka hena sa iyére to gay gay to sa terare a nâ môrji Jérusalêm a ya men. ⁶ Kirija bay toy tôd bay tô Jêsu ka iyêl hen iyôn menba, bijnê dayrij nâj kwônêrji aj tiniji ge kay, wôsa i i kôba toy kwôlé wo bay ayê bôd kôl hen nâj kibi kwôlé wori, kwôlé wori. ⁷ Kirija bay toy hen iyôn menba, tiniji ge kay yôd aj bay kôl iyôn ba: «Bijnê bay ka kêm ka iyêl hen, na ka Galilé ré ba? ⁸ Menba, na iyeñ a i i ba, ré toy kibi kwôlé wori kwôlé wori kibriji a hen iyôn dî ba? ⁹ Wôsa nabay kêm ka nana ðebe nâ nâ, nana ka tôrna gay gay, ka hena Partiya a men, Médiya a men, Elam men, Mésopotami a men, Judé a men, Kapadôs a men, Pônt a men, Asi a men, ¹⁰ Priji a men, Pampili a men, Ejipt a men, bô emê wo Libi to ða nâj Sirên hen men, ka na Rômêpnê ka mô nâ a men. ¹¹ Kamañ ka Krêt a nâj Arabjnê kôba, ya nâj naa men, perêrna hen kôba, Jubnê kañ dèj dèj ya men, ka ay bôrji kôba, ya men, menba, na iyeñ a nana toy kwôlo bay kôl gengij sa anja dôri ka Emen li hen nâj kibi kwôlé wona, kwôlé wona dî ba?»

¹² Bay kêm tiniji ge kay aj bay hôn kwôlé woñ kelê ré, menba, bay namnij perêrji a kôl iyôn ba: «Na mi a gelij hen iyôn ba?»

¹³ Menba, ka pôni ayrêji kôl iyôn ba: «Na care a kwoyréji hen.»

Derê kwôlé wo Piyêr

¹⁴ Piyêr ôbi tô Jêsu perê ka môj kibi pôn ka baa hen, hena ðebe ta aj uwôlji sara nâj tôri to dami kañ a ta kôl iyôn ba: «Kenbay yênerni Jubnê nâj kenbay kêm ka ken mô Jérusalêm a hen, are bay ka yi hen na, dôbênge marjge dô ken toyij kwôlo na kelê hen aj bi ken hôn tôrji dô. ¹⁵ Mega wo bijnê ka pôni perêrjge a kôl iyôn ba: «Bijnê bay ka hen ré kwoy na

kwoyé hen na», bay kwoy na kwoyé ré, wôsa tare baa jal tô. ¹⁶ Nijba, tiri wori ba, na kwôlo *ôbi kibi Emen Jowêl na kôl hen a ariri ré yi kemnêñ hen. Ôbi na kôl iyôn ba:

¹⁷ «Nôbi Emen, en kelêñge kirija sa terare baa dfa wo ta kerê nij na, gelêñge aŋga na lê a na:

Na bé Tunun erê sa gawrê kêm.

Añ kamneñge kañ imñê nañ kañ yébé a yé bay keben men,

kam manê kanje a henêji tu kwôlê wo Emen bô pelal wo a jôrji a hen men,

Surñê kanje kôba, a henêji tu kwôlê wo Emen bô wônê woji a men.

¹⁸ Na tiri wulê bi wo hen na, na bê Tunun sa manê kañê

kañ imñê nañ kañ yébé a, aña bay a yé bay keben.

¹⁹ Men, na lê aŋgañ giñê derômarañ a men, aŋga dê kirij sa terare a na, kwôbe nañ tare nañ gusô tare a men a so yé ya.

²⁰ Tare a bilij hendé culum men, geserê kôba, a bilij kwôbe a men,

cêgi are bay ka hen dema Wulê woñ hini emê nañ kwo dami wo Kelma wona ré sa tô.

²¹ Wulê bi wo hen na, i i wo bi bôri sa Kelma Emen a ba, a upé gelê.» »

²² Menba, Piyêr kôl iyôn ba: «Kenbay ðijé ka *Israyêl, dôbêñge marñge dô ken toyij kwôlo na kelêñge hen. Jésu wo Najarêl na gawra wo Emen gelêñge néé wori nañ aŋgañ giñê nañ kañ gelé ka dê sa kirij ka ôbi li perêrñge a mega bi wo ken gelij hen iyôn. ²³ Gawra bi wo hen nañ bô geyé men, nañ gengé wo Emen na genge a men na, bay ðiri béñge aña ken ðiri nañ geré wo bay henê Emen né, aña bay bééri sa gurô tagelê. ²⁴ Nijba,

Emen biri ji si kamñê aña dôri kibi gusij to temare a, wôsa néé wo temare nêñ beréri tôn né. ²⁵ Ôbi a, kelma Dabid na ré kôlij kwôli kôl iyôn ba:

«En gel Kelma tumôn a kwôy kwôy,

wôsa ôbi ðebe sa kôben woñ gusurô bi enê kurij né

²⁶ men, yen dôren men, en kebe kurôn nañ yi derê wôsa

kurônji yen a sa merê ta gengij sa aŋga Emen a sa lê ben.

²⁷ Wôsa já ðén aña perê temay ðijé a ré,

men, já dé mana wom wo yi nañ jeñgêri hen, uyê ré men,

²⁸ na ju gelen geré gelê men, já ben yi derê kirija na ðebij tumôm a a men.» »

²⁹ Menba, Piyêr kôl iyôn ba: «Yênên, ðéñge na kelêñge kwôlo gengij sa môyrena Dabid, ôbi ma, aña bay emni na aña sa kamñêri yi kemnêñ iyére tona na. ³⁰ Nijba, ôbi na ná ôbi kibi Emen men, ôbi na hôn aŋga Emen na genge ðiré biri hen a men. Emen na ay tôri biri mega wo kuŋgari woñ bôri a ré sa merê sa gagay kenare a. ³¹ Ôbi na gel tumô aŋga Emen ré sa

lê hen, na ôbi a, ôbi na ré kôl kwôli jê sé wo *Krist, kwo Emen dôri hen perê ðijé ka may a aña ôbi na kôl iyôn ba: «Emen na ðiri aña perê temay ðijé ré men, kurônji yiri na uyê kamñê ré a men.» ³² Jésu bi wo hen na,

Emen biri ji si kamñê, nibay kêm nini gel nañ tirni men, nini dô kwôli a men. ³³ Men, Emen hôrij nañ ði derômarañ a aña mô sa kôbri woñ gusurô a. Haw hen mega wo Emen na ayij tôri hen iyôn na, ôbi biri Tunu toñ hendi bô bôrê aña ôbi wusérére sarni a mega wo ken toy men, gel men,

hen iyôn. ³⁴ Kelma Dabid wo na day derômaran a ré hen, kôba, na kôl iyôn ba:

«Kelma Emen na kôlîj Kelmaren iyôn ba: mô sa kôben woj gusurô a,

³⁵ kwôy wo na bîj bay barem a yé anğan sêlê tèm.»

³⁶ An bi bîné ka sa iyé Israyêl a kêm hôn dô mega wo Jêsu bi wo ken bééri hen na, ré na ôbi a Emen ré biri yi Kelma men, Krist, kwo Emen dôri hen men hen.»

Bîné dubu subu bi bôrji sa Jêsu a

³⁷ Kirîna bîné toy kwôlê bi wo Piyêr kôl hen iyôn menba, bay hôn anga ca lê ré nîj, menba, bay engerîj si Piyêr nan bay jé ka dangi iyôn ba: «Nîja lê iyej nîj ba, yênéni?»

³⁸ Piyêr uwôlji sara iyôn ba: «Dênge jé lêrengge wo cay hen baa an ken li batêm nan hini Jêsu Krist an bi Emen dîj bôri jal sa têriy tonge a men ôbi a bêngge Tunu toj hendi bô bôrê a men. ³⁹ Wôsa Tunu toj hendi bô bôrê to Emen na genge hen na, gengîj na sarngge kenbay nan kamnege men, gengîj sa ka sa terare to kelangî a ka kwôni ka Kelma wona Emen a uwôgaji hen a men.»

⁴⁰ Piyêr hô dôri kwôlo dangi gay gay wô bôyiñji men, dôbiñji ibiyare bôrji a an kôlji iyôn ba: «Bêngge bôrngge sa gelê wo Jêsu a dîba, ken uwôj anga bay têriy ka haw hen a uné hen né.»

⁴¹ Bîné ka bi bôrji sa kwôlo Piyêr kôl hen na, bay liji batêm, an wulê bi wo hen na, bay uwôj bîné dubu subu bi sarji a a.

Bîjare to bay ayê bôô ka tumô

⁴² Bay ayê bôô ay yirji bîj bay jé ré gelji are men, bay bîj perêrji a men, ômji emê pôn men, uwôlji Emen pôn a men.

⁴³ Bîné kêm tiniji ge kay men, harê liji a men wôsa anğan giñê ka gay gay ka Emen bîj bay jé li hen. ⁴⁴ Bîné kêm ka bi bôrji sa Jêsu a hen na, bîjji perêrji a men, anğaji kôba bay day kiniji pôn a men. ⁴⁵ Ta ta bay keléj ari unérji an dî larirji cénji nan doy anga kwôni ôriy ôriy.

⁴⁶ Bay dan sa pôn pôn derô haba wo *iyéy Emen a nan bôô pôn men, ômji emê iyé kwo hen a, kwo hen a men, ômji nan yi derê men, bay uwôyré yirji ré a men. ⁴⁷ Bay heram Emen men, bîné kêm kôba, geyji a men. An sa pôn pôn Kelma bi bîné ka ôbi gôlîj nan ci hen sarji a sarji a.

3

Bay berare ôbi merayê derô haba wo iyéy Emen a

¹ Sa to pônî a si Piyêr nan Ja ôrji *iyéy Emen a nan tare to yébé ayîj sa tôjne hen, wô uwôlê Emen. ² Kibi geré wo bay uwôgeri «kibi geré wo li kalmare» hen na, gawra wo pônî wo meray bô yori a yej bay ayari ca sa dé kibi geré bi wo hen a. Sa pôn pôn bay ayri sa dî kibi geré bi wo hen a wô uwôlîj bîné ka ô men, hera men, derô haba wo iyéy Emen a hen gursu. ³ Kirîna ôbi gel si Piyêr nan Ja wo ca sé bô iyéy Emen a menba, ôbi masiji bi bay ré biri ani. ⁴ Menba, si Piyêr nan Ja bôri déj an Piyêr kôlî iyôn ba: «Berêni ju gell!»

⁵ Ôbi bôrji aṅ kôl yaṅ ba, bay ré ca biri na ani. ⁶ Nij̄ba, Piyêr kôli iyôn̄ ba: «En ôriṅ naṅ gursu ré, nij̄ba, aṅga en ôriṅ kôben a hen na, na ben: naṅ néé wo Jésu Krist wo Najarêt, hena ju ô ta!»

⁷ Menba, ôbi bu kôbri woṅ gusurô aṅ biri hena ta. Kirij̄n bay ka hen na, têri naṅ tô gwor̄péri iyêderê hôriṅ. ⁸ Ôbi nengere ðebu ta naṅ têri aṅ ô ta. Aṅ ô naṅ ci derô haba wo iyéy Emen nen̄ré ré men, heramiṅ Emen men. ⁹ Aṅ ðiné kêm gili wo ô ta men, heram Emen men. ¹⁰ Bay gili hôn menba, bay kôl iyôn̄ ba: «Ôbi a na miirê kibi geré wo bay uwôgeri <kibi geré wo li kalmare> hen uwôdelê are na ré ba?» Aṅ tiniṅi ge kay wôsa aṅga ré sa sari a hen.

Kwôlo Piyêr kôliṅ ðiné derô haba wo iyéy Emen a

¹¹ Mega wo gawra bi wo hen dī tô si Piyêr naṅ Ja bul ré hen iyôn̄ na, tini ðiné kêm ge kay aṅ bay era sôm sôm si ligirji a tô pal wo bay uwôgeri kwo Salomôn hen. ¹² Kirij̄na Piyêr gel hen iyôn̄ menba, ôbi kôlji iyôn̄ ba: «Kam *Israyêl, wô mi a tunun̄ge ré ge kay sa aṅga li are hen ba? Wô mi a kené berêni mega ré na néé woni ley, derê woni tu Emen ley, a niné berariṅ gawra bi wo hen ba? ¹³ Emen wo *Abraham wo Isak naṅ kwo Jakwôb, Emen wo balêrna a ulê hini emê sa mana wori Jésu wo na ken ayri bi bay na diri aṅ kirij̄na *Pilata na gey ulêri ta menba, ¹⁴ na ken kaṅ kwo yi naṅ jengêri men, kwoṅ dôri men hen, aṅ na ôbi deré temare a na kené gey bi bay ré uwôli ta dī hen. ¹⁵ Aṅ Kelma ôbi tô gelê, a na kené bi bay diri dī. Nij̄ba, Emen biri ji si kam̄pê perê ðiné ka ma a aṅ nini gel naṅ tirni. ¹⁶ Aṅ na wô wo nini bi bôrni sa Jésu a aṅa néé wo hini bi wo hen ré bij̄n gawra bi wo ken gili aṅ hôni hen néé a ré ðebij̄n ta hen. Na tiri na sa kibi bê bôô sa Jésu a woṅ tiri hen, aṅa gawra bi wo hen ré berariṅ yôd tun̄ge a hen.»

¹⁷ «Iyôn̄ ba, yênen̄, en hôn wo ré na henêri ré, aṅa kenbay naṅ kilmér̄n̄ge na kené lij̄n are bay ka hen hen. ¹⁸ Emen ba, na kôl ca tumô naṅ tô bay kibri kêm wo *Mési wo ôbi na genge ðiré joṅ hen, ré geliṅ gusiṅ, aṅ na ôbi a yé hen. ¹⁹ Belêṅge hal woṅge aṅ ken hera un̄é Emen, aṅ bi ôbi mô têriṅ ton̄ge aṅ. ²⁰ Menba, Kelma a béṅge wulê woṅ derê bul kirij̄na ôbi a joṅ naṅ *Krist Jésu wo ôbi na dôri ca tumô gengiṅ sar̄nge hen. ²¹ Pa dema wulê bi wo hen ré sa tô na, Jésu Krist a merê derômaran̄ a kwôy wo derômaran̄ naṅ sa terare a hô panij̄n naṅ gerér̄ji mega wo Emen na kôl kwôli ca tumô, naṅ tôô bay kibri ka yi naṅ jengêr̄ji hen. ²² Ôbi a *Moyis na ré kôl iyôn̄ ba: <Kelma woṅge Emen a derê gawra pôn perêr̄n̄ge a hen, lij̄n ôbi kibri wo a yé môṅ nôbi iyôn̄. Ka toyé kwôlo kêm wo ôbi a kelêṅge hen. ²³ Kwôni wo kaṅ toyé kwôlê kibri a ba, bay a dagêri perê ðiné ka Emen aṅ, bay a diri.> ²⁴ Bay kibi Emen kêm ayiṅ tôri sa Samiyêl a kwôy saṅ sa bay jebê tôri a na, kôlji kwôli wulê bi wo nana mô bô a haw hen. ²⁵ Aṅga Emen na genge naṅ tôô bay kibri hen na, na wô sar̄nge kenbay. Iyôn̄ ba, bij̄nare to Emen na bij̄n naṅ môṅn̄r̄n̄ge hen na, na yi wô sar̄nge men, ôbi na kôliṅ Abraham iyôn̄ ba: <Na terê keben sa tô môṅ wo ðiné kêm ka sa terare a na wô sa kibi kwôṅgêm.> ²⁶ Na wô sar̄nge kenbay tumô, aṅa Emen né dô mana wori jéri wô terê kibri sar̄nge a men, wô lê bi kené bul hal woṅge a men hen.»

4

Si Piyêr nap Ja tumô dapare to surjê a

¹ Kirîna si Piyêr nap Ja dôrijn bîné kwôlê baa ya tô menba, bay bê kwôbe nap dami wo bay gemé *iyéy Emen nap *Sadusînjêné soji. ² Bay li hen iyôn wôsa bôrji tarji wô gelê wo Piyêr nap Ja gelîj bîné are men, kwôli jê sé wo Jésus ji si kampê perê bîné ka ma a hen a men. Añ gel wo bîné kôba, ré jê sé kampê hen iyôn men. ³ Mega, kirîj kô nij hen iyôn na, bay pôrji biji dangay a gemîj kirîj ka wôli. ⁴ Perê bîné bay ka toy kwôlo si Piyêr nap Ja hen na, kwône ay bôrji añ bay ayê bôô kêm nê m imjê dubu bay iyôn.

⁵ Kirîna kirîj wôl menba, bay sa Jubjê nap surjê nap *bay derê tô tô to Emen dajji Jérusalêm a. ⁶ Kirîj bay ka hen na, Aan *dami wo damné kap bay bê kwôbe men, Kayib men, Ja men, Alêksander nap balé dami wo damné kap bay bê kwôbe kêm kôba, môrji ya. ⁷ Bay bi bay eraj nap si Piyêr nap Ja sa dîbiji ta tumôrji a, añ bay engeriji kwôlê iyôn ba: «Anğa ken li hen na, ken li na iyej iyej pôn ba? Men, na nap néé wo i men, hini i men, aña kené lij are bay ka hen ba?»

⁸ Tunu toj hendi bô bôré wôn bô Piyêr añ ôbi kôlji iyôn ba:

⁹ «Bay sa bîné nap surjê, kemnêj ken engeréni wô derê wo nini li nap ôbi merayê hen men, niné li iyej a ôbi ré berare hen ba men. ¹⁰ Kenbay men, bîné ka *Israyêl kêm toyênge dô, na nap hini Jésus Krist wo Najarêt wo ken bééri añ Emen biri ji si kampê perê bîné ka ma a hen, na wô sari aña gawra wo ðebu tumôrjenge a hen ré berarij hen. ¹¹ Na ôbi, a magtubu to Emen ré kôl gengîj sari kôl iyôn ba:

<Keram wo kenbay bay dé iyére ken kap hen,

ôbi a hô yé kwoj dé tô iyére hende to hen hen.>

¹² Na ligiri ôbi a pôn nêj a kené uné kini gelê dîba, kini gelê wo dangi nap, wôsa sa terare a nâ kêm na, Emen na bi hini kwôni wo dangi wo ré gôlij nap bîné ba, nap.»

¹³ Kirîna bay gel wo si Piyêr nap Ja iyêl nap ibiyare hen iyôn menba, tiniji ge kay wô wo bay ré na bîné ka beray mera ka ré dôyrê are gap né a men menba, bay hôn wo bay ré na bay erê nap Jésus. ¹⁴ Nijba, kirîna bay gel gawra bi wo berare hen ðebu kwarji a menba, bay hôn kwôlê wo kelé ré nij. ¹⁵ Menba, bay biji bay sêj kini dapare to *Sanédren a añ bay iyêlijji perêrji a. ¹⁶ Bay kôl iyôn ba: «Na lij bîné bay ka hen na mi ba? Wôsa bay li gîjê wo dami tu bîné ka Jérusalêm a gel kêm dîba, na nê m narê bîj né. ¹⁷ Nijba, bi kwôli gîjê bi wo hen ré ô m erê tumô tumô ré na, na karêngeji gwom bi bay ré dôrij kwôni kwôlê wôni nap hini Jésus ré nij pa pa.»

¹⁸ Bay hô uwôgaji heraj añ kôlji iyôn ba: «Nini jô bi kené iyêl men, kené gelîj kwôni ani a men nap hini Jésus.» ¹⁹ Menba, si Piyêr nap Ja uwôlji sara iyôn ba: «Kenbay ken erem ken gel, na ba, toyé kwôlê kebrenge a na lê anğaj derôre laba, bîj Emen kwôlê a na lê anğaj derôre dî ba? ²⁰ Kwoni nijbay ba, anğa nini gel nap tirni men, nini toy nap marni a men hen na, nijba wômê kwôlijji tøj né.»

²¹ Bay hô karêji gwom damaŋ a, aŋ biji ta wôsa bay uwôŋ kwôlê wôni wo nê m perêji ré. Wôsa bîné kêm ay kibi Emen wô aŋga li are hen. ²² Gawra bi wo berare naŋ giŋê hen na, elêri dê tôre pôrbu.

Uwôlê Emen wo bay ayê bôô

²³ Kirîna bay biji ta menba, si Piyêr naŋ Ja hôrji upé megêrji bay ayê bôô aŋ dôrji kwôlo kêm wo damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surjê kelaji hen. ²⁴ Kirîna bay toy kwôlo si Piyêr naŋ Ja dôrji hen iyôŋ menba, bay bi kibriji pôn aŋ uwôl Emen kôl iyôŋ ba:

«Kelma, na jôbi a dé derômaraj naŋ sa terare men, cér naŋ aŋga kêm ka yi ya hen, ²⁵ na jôbi a bé naŋ geré wo Tunu toŋ hendi bô bôré aŋa ré bi kwôlê bi wo hen kibi mana wom Dabid wo na môyrini hen, aŋ ôbi na kôl iyôŋ ba:

<Wô mi a bîné ka sa terare a nà ré karê maŋê hen iyôŋ ba?

Men, wô mi a bîné ré lêrê aŋgaŋ déŋ iyôŋ bay ka hen ba?

²⁶ Kilmé ka sa terare a na ŋan yirji

men, bîné kêm ka ôriŋ naŋ néé biŋ tôrji wô lij kumbul

naŋ Kelma Emen men,

naŋ kwo ôbi dôri hen a men.>

²⁷ Wôsa na hen iyôŋ a, si *Hérôd naŋ Pos *Pilât ré danji sa iyére hende to nà naŋ bîné ka sa terare a nà a men, bîné ka Israyêl a a men wô lê kumbul naŋ Jêsu mana wom wo ju dôri dîri yi gay hen. ²⁸ Na hen iyôŋ a, bay ré lij are kêm ka na ju genge ca tumô naŋ néé wom hen men, naŋ bô geyé wom a men hen.»

²⁹ «Haw hen na, Kelma dôbe mam ju toyiŋ gwom to bay karêni hen, aŋ ju biŋ manê kam ré kôl kwôlê wom naŋ ibiyare. ³⁰ Jé kôm aŋ bi berarê bîné men, giŋê naŋ aŋgaŋ gelé ka gay gay lij naŋ hini mana wom Jêsu wo yi naŋ jeŋgêri hen.»

³¹ Kirîna bay uwôl Emen hen iyôŋ kô niŋ menba, terare yebagiŋ kirîŋ bay ka bay môriŋ ya hen, aŋ Tunu toŋ hendi bô bôré wiinê bôrji aŋ bay dô kwôlo Emen naŋ ibiyare.

Bîŋare to bay ayê bôô

³² Bîné kêm ka ay bôrji hen na, bôrji naŋ ermé woji na pôn men, kwôni wo kôl ari upéri a ré nà iyôŋ ba, naŋ men, bay kêm day ari upéri na pôn.

³³ Bay jé dô kwôli jê sé wo Kelma Jêsu kamjê naŋ néé wo dami aŋ terê kibi wo Emen baa naŋ ci kêm. ³⁴ Kwôni pôn iyôŋ perêrji a wo na ôbi nimré ba, naŋ, wôsa ka ôriŋ naŋ kirîŋ men, iyére men ley na, bay keléŋ aŋ eraŋ naŋ lari are bay ka bay keléŋ hen. ³⁵ Aŋ sa biŋ bay jé. Aŋ i i ba, bay biri gengiŋ sa doŋ aŋga ôbi ôriŋ.

³⁶ Menba, Josêp wo bay jé uwôgeri Barnabas (hini Barnabas bi wo hen na, bôri na «ôbi dôbê ibiyare bô kirîŋ a») ôriŋ naŋ yagê wori ya. Ôbi na tô môŋ wo *Lébit wo yêŋ Sipre a. ³⁷ Ôbi keléŋ yagê wori bi wo hen, aŋ eraŋ naŋ lariri sa biŋ bay jé.

5

Kwôlo gengiŋ sa si Ananiyas naŋ Sapira

¹ Nijba, gawra wo pôni bay uwôgeri Ananiyas bay nañ tamni Sapira. Bay keléj yagê woji. ² Menba, ôbi dera kwa lari na dê do tòn añ tamni hôn men añ erañ nañ tôri wo baa hen sa bij bay jé. ³ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ananiyas, wô mi a Sidan ré ô bôm a añ ju kôlij Tunu toj hendi bô bôre kwôlê woñ benare hen iyôn ba? Wôsa ju dera kwa lari yagê bi wo hen dê do tòn. ⁴ Yagê bi na kwom ré ba? Hena na jeré gey kôba, na já dé keléri añ baa ré ba? A hena na jeré keléj kôba, lariri na na kwom ré ba? Wô mi a ermé kwôlo hen iyôn ré yi bôm a ba? Na gawré a jeré liji benare hen né, nijba, na Emen.»

⁵ Kirija Ananiyas toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi kurij añ ma. Bijé kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, tiniji ge kay. ⁶ Kam manê sa ay temayri ô haaré añ ôrij ô emé.

⁷ Tare subu cêgé menba, tamni Sapira ô ira tô si Piyêr a. Anja sa sa kurôre a hen na, hende hôn né kwôy tô. ⁸ Menba, Piyêr engerere iyôn ba: «Na lari yagê kêm wo ken keléj bi ré ba?» Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Ew, na lariri bi kêm.»

⁹ Piyêr hô kôle iyôn ba: «Ken li iyeñ a kené bij kebrenge wô sébé Tini Kelma hen iyôn ba? Toy té ka uwo emo kurôre hen ema kibi geré hen ya, bay a ôrij nañ mu men.»

¹⁰ Kirij bay ka hen menba, hende kurij añ ma tumô Piyêr a. Kirija manê bay ka hen soji ira menba, bay uwôn temayre añ ay ôrij emé kwa kurôre a. ¹¹ Kirij bay ka hen na, bay ayê bôo kêm nañ bijé kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, haré wo dami liji.

Anjañ gijê ka gay gay ka bay jé li

¹² Bay jé li anjañ gelé nañ kañ gijê kwône tu bijé a. Bay ayê bôo kêm kôlij kañniji añ danji tô pal wo Salomôn a. ¹³ Kwôni wo danji wo gey dan nañ ci ba, nañ. Men né, bijé kêm dô kwôliji wo dôri ta men. ¹⁴ Añ bijé nañ kwônêrji imñ men, yébé men bi bôrji sa Kelma añ danji nañ ci.

¹⁵ Bijé soorij nañ bay ômpare tô geré, ka pôni sa kwoy a men, ka pôni sa jaare a men, añ bi kirija Piyêr ré sa ba, tini ré ô si sa kwo pôni gañ. ¹⁶ Kwônê bijé henaji sa kam iyére to kwa Jérusalém a hen erañ bay ômpare men, ka tunu to habij dôyrêji men, añ bay kêm berare.

Bay pô bay jé pa dema bay ré biji ta

¹⁷ Kirija *dami wo damné kañ bay bê kwôbe nañ bay tôri kañ *Sadusipênê gel hen iyôn menba, terbére liji menba, bay genge wo ciré lê ani. ¹⁸ Bay pô bay jé ô biji dangay tô kwônê bijé a. ¹⁹ Nijba, derô yoyre menba, mana wo Kelma sa bôl kibi iyéy dangay añ biji si nô añ kôlji iyôn ba: ²⁰ «Erêñge ken ô débé *iyéy Emen a añ ken uwôlij bijé béré kwôlê kêm woñ gelé bi wo hen.»

²¹ Bay toy kwôlê kibri a añ kirija kirij perañ soñ soñ menba, bay ô derô haba wo iyéy Emen a añ gelij bijé are. Dami wo damné kañ bay bê kwôbe nañ bay tôri uwôgeji dapare to surpê ka kam *Israyél kêm menba, bay jé wogé bay jé bô dangay a. ²² Nijba, kirija asgarjê saji bij iyéy dangay menba, bay uwonji ré menba, bay buloji hera sa dôrij bay jériji hen kôl iyôn ba: ²³ «Nini uwôn kibi geré ligij men, bay geméri hen kôba môrji ya a men, nijba, kirija nini bôl kermij menba, nini uwôn kwôni ira ré.»

²⁴ Kirija dami wo bay gemé iyéy Emen nañ damné kañ bay bê kwôbe hen toy hen iyôn menba, bay hôn kwôlê woñ kelé sa anja sa sa bay jé a

hen né aṅ bay eṅgere mi a ré lê are hen iyôṅ ba. ²⁵ Menba, kirij bay ka hen na, kwôni era sa kôlji iyôṅ ba: «Gel, bijné ka ken biji daṅgay a hen debiji derô haba wo iyéy Emen a gelij bijné are yaṅ.»

²⁶ Menba, dami wo bay gemé iyéy Emen ô naṅ bijné kari ôrji perê bay jé heraj. Bay liji ani ré wôsa bay hare wô wo bijné ma ré gôbiji naṅ jerew. ²⁷ Bay eraṅ naṅ ci sa gelij daṅpare to surṅé menba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe eṅgeriji kwôlê. ²⁸ Ôbi kôlji iyôṅ ba: «Nini jerêṅge yôd bi kené gelij bijné are naṅ hini gawra bi wo hen, menba, ken li aṅ bijné ka Jérusalêm kêm toy kwôlê woṅge bi wo hen men, ken gey lê bi kwôbri gawra bi wo hen ré hera sarni a men.»

²⁹ Menba, Piyêr naṅ bay jé uwôlji sara iyôṅ ba: «Bij Emen kwôlê dô dê bij gawré kwôlê. ³⁰ Jésu bi wo na ken bi bay na bééri a sa gurô aṅ ma hen na, Emen wo môpêna na biri ji si kampê. ³¹ Na ôbi aṅa Emen né ayri diri mô sa kôbri worj gusurô a mega Kelma men, ôbi gôlij naṅ bijné men, aṅ bi kam Israyêl ré uwôljin geré bilij hal woji aṅ Emen né diṅ bôri jal sa têrij toji a. ³² Nibay nini dô kwôli are bay ka hen, nibay naṅ Tunu toj hendi bô bôré to Emen bij bijné ka biri kwôlê hen.»

³³ Kirija bay daṅpare toy kwôlê bi wo hen iyôṅ menba, bôrji tarji aṅ bay gey ciré deré bay jé. ³⁴ Nijba, gawra wo pôni bay uwôgeri Gamaliyêl, ôbi na *Parisijné men, na ôbi gelé tôô wo dami wo bijné kêm biri kwôlê. Ôbi hena perêrji aṅ kôl bay ré bij bay jé ré siji nô sem. ³⁵ Menba, ôbi kôlij surṅé ka daṅ hen iyôṅ ba: «Kenbay kam Israyêl, ermêṅge dô sa aṅga ken gey lê naṅ bijné ka hen. ³⁶ Wulê wo na di jô hen na, nana gel Tédas wo kôl diré na kwôni wo dami aṅ li bijné arew pôrbu ô tôri a. Bay diri, menba, bay tôri bay ka hen kôba, usurijji a men, aṅ ani ka baa ba, naṅ. ³⁷ Cêgeri wori ba, nana gel Judas wo Galilé bô wulê worj sajima hen, ôbi kôba, day bijné tôri a aṅ bay diri menba, bay tôri bay ka hen kêm usurijji. ³⁸ Iyôṅ ba, en kelêṅge, déṅge turnge tô bijné ka hen a ré nij, deṅgiji ô. Hena ermê woji naṅ jé lêreji bi wo hen ré na kwo gawré na, ôbi a naṅ sa kibri mera. ³⁹ A hena ré na kwo Emen na, kena nêmé mênê ré kwôy. Berêṅge dô ré ba, ka lê kumbul naṅ Emen!»

Menba, bay gey kwôlê wori bi wo hen, ⁴⁰ menba, bay hô uwôga bay jé heraj aṅ bay bi bay sêji aṅ bay karji gwom bi bay ré uwôge hini Jésu cêgé ré nij aṅ bay biji ta. ⁴¹ Bay jé soji kini daṅpare to surṅé a naṅ yi deré wôsa Emen ré bôrji môp gawré ka nêṅ, aṅa ré bi ciré gelij gusij wô hini Jésu hen.

⁴² Naṅ wulê wulê derô haba wo iyéy Emen a men, bô iyé bijné a men a na, bay gelij bijné are men, bay uwôl béré Kwôlo Dôri mega wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

6

Bay tô bijné jurgem bi ré li naṅ bay jé

¹ Wulê bi wo hen na, bay tô Jésu kwône erê tumô tumô menba, kwôlê yi perê Jubnê ka iyêl kibi grêk hen naṅ ka yêṅ sa terare toji a, wôsa ka iyêl kibi grêk hen kôl sa cé are ka naṅ wulê wulê hen na, bay ré lij mamê kaji dô ré. ² Bay jé ka môj kibi wôô hen uwôge daṅpare to dami to bay ayê bôô kêm aṅ kôlji iyôṅ ba: «Dé wo nibay niné di ulê béré kwôlo Emen baa aṅ ô wô cé emê ré. ³ Iyôṅ ba, yêṅêrni, wogêṅge gawré jurgem perêṅge

a hen ka bay kôl kwôliji dô men, ka Tunu toj hendi bô bôre bôrji a men, ka bay tu melênê a men, aŋ niŋa biji jé bi wo hen kôbri a. ⁴ Aŋ nibay ba, niŋa erê wô uwôlê Emen men, gelij bijné are men.»

⁵ Bijné kêm gey kwôlê woji bi wo hen: bay dô Etiyên, na kwôni wo ayê bô wori dô men, Tunu toj hendi bô bôre kôba wôn bôri a men, Pilip men, Prokôr men, Nikanôr men, Timôn men, Parménas naŋ Nikwolas wo na kwôni wo Antiyôk wo na Jub ré niŋba, na bi bôri sa tôô toji a hen a men. ⁶ Bay eraŋ naŋ ci sa gelij bay jé, aŋ bay uwôl Emen wô sarji men, bay uwôl kôbriji sarji a a men.

⁷ Kwôlo Emen ô tumô tumô men, bijné ka bi bôrji sara hen kôba kwône damaŋ a Jérusalêm a men, bay bê kwôbe kwône bi bôrji sa Jésu a men.

Bay bu Etiyên

⁸ Terê kibi naŋ néé wo Emen baa naŋ Etiyên aŋ ôbi li angaŋ gijé men, kaŋ gelé damné damné a men tu bijné bay gel. ⁹ Kirija bay gel hen iyôŋ menba, bijné ka pôni bô *iyéy dapare to bay uwôgere iyéy dapare to limé ka mô sarji senje to na Jub ré ka Sirên naŋ ka Aléksandri daŋ ya hen, naŋ ka Silisi a naŋ ka Asi a men aŋ bay kêm nariŋ kwôlê naŋ dî. ¹⁰ Niŋba, bay nêmbé geraŋ tumôri a ré, wôsa ôbi iyêl naŋ tu melênê wo Tunu a biri hen. ¹¹ Menba, bay têbe bijné aŋ ré kôl iyôŋ ba: «Nini toy wo ôbi kôl kwôlo habij gengij sa *Moyis men, sa Emen a men.» ¹² Bay sôge tô bijné men, surjê naŋ *bay derê tô tôô to Emen. Bay era sa bu Etiyên erêŋ ôriŋ naŋ dî tumô sanêdrên a.

¹³ Kirij bay ka hen na, bay eraŋ naŋ gawré ka pôni sa pôy kwôlê woŋ benare dîri sari a kôl iyôŋ ba: «Gawra bi wo hen, dî kelé kwôlo habij gengij sa *iyéy Emen tona to yi naŋ jengêre hen baa ré men, gengij sa tôô to Moyis hen baa ré a men. ¹⁴ Men, nini toy ôbi kôl iyôŋ ba: «Jésu wo Najarêt bi wo hen ré mênê iyéy Emen men, ré hô janê hara wo Moyis na ay béna hen a men.» »

¹⁵ Bijné kêm ka mô kini dapare to surjê hende to hen, hen na, tirji na sari a aŋ bay gel tiri yi môŋ to *mana wo derômaran a iyôŋ.

7

Derê kwôlê wo Etiyên

¹ *Dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe engereri iyôŋ ba: «Kwôlo bay kôl kêm hen na, na tiri ba?»

² Menba, Etiyên uwôli sara iyôŋ ba: «Balên naŋ yênen, toyéŋge, Emen ôbi hini emé si sa môyrena *Abraham a kirija ôbi na môriŋ Mésopotami a pa dema ré ô môriŋ Haran a tô. ³ Aŋ Emen na kôli iyôŋ ba: «Déj sa iyére tom men, balêm men, aŋ ju ô sa iyére to na gelem hen.» ⁴ Menba, Abraham déj sa iyé Kaldé, aŋ ôriŋ môriŋ Haran a. Kirij bay ka hen cêgi temare to ibari a menba, Emen biri era sa mô sa iyére to ken môriŋ ya haw hen. ⁵ Niŋba, sa iyére hende to hen na, kirij kani dê iyôŋ kôba, ôbi jô biri ré, kaŋ dîŋ téri ya kôba, naŋ niŋba, Emen ay tôri dîré biri ôbi men, kwôŋgêri men, kirij bay ka hen, bi wo Abraham kemari na naŋ hen kôba. ⁶ Aŋ Emen kôli iyôŋ ba: «Kwôŋgê a merê sa iyére to daŋji a men, bay a liji lemnare men, bay a gelij tirji gusij kwôy elê arew pôrbu. ⁷ Niŋba, bijné ka sa iyére hende to gelji gusij hen na, nôbi Emen na jerê kwôlê sarji a, aŋ cêgeri wori menba, na bij bijné kapê a séj sa iyére hende to hen a,

añ bay a teben sa iyé Kanan hende to nà.> ⁸ Menba, Emen kôlij Abraham iyôn ba: <Anga gel bijnare hende to hen na, ôbi a na walê keñ.> Na ôbi á, kirijna Abraham ré yê Isak li sa marge menba, wali keñ. Isak lijn Jakwôb hen iyôn men, Jakwôb kôba, lijn kamni ka môj kibi wôô kañ môpêrna hen iyôn men.»

⁹ «Kam Jakwôb li terbére nañ yêniiji Josêp añ bay biri kelêj bi bay ré ôrijn nañ dî lê lemnare Ejipt a. Nijba, Emen ba, nañ dî. ¹⁰ Men, Emen dôri kibi gusijn to kêm a añ biri tu melênê men, biri dé tu Parawôn kelma wo Ejipt a. Kelma wo Ejipt bi wo hen biri ôm Ejipt men, biri bô sa bô iyére tori a men. ¹¹ Kirij bay ka hen na, kurônj wo dami kurijn sa iyé Ejipt a kêm men, sa iyé Kanan a men, gusijn to dami li bijné añ môpêrna uwônj ani kañ emê ré kwôy. ¹² Kirijna bay toy wo kaw ré yi Ejipt a ya na, Jakwôb jé kamni ka na môpêrna hen ôrji tée pôn. ¹³ Tée wôô wori wo bay hera menba, Josêp li añ yêneri gili hôn añ na wulê bi wo hen dema Parawôn ré hôn balê Josêp tô. ¹⁴ Josêp jé wogé ibari Jakwôb nañ balêri kêm añ bay kêm na bijné tôre jurgem kibi bay. ¹⁵ Jakwôb era sa mô Ejipt a, ôbi ma kirijn bay ka hen, môpêrna kôba, môrji na ya men, maji na ya a men. ¹⁶ Bay pôrji ôrijn Sisêm a ô emê bô kamjê ka Abraham na kel kôbi kam Hemôr Sisêm a hen.»

¹⁷ «Kirijna wulê wo anga Emen na ayijn tôri bijn Abraham hen baa ða wo a lijn menba, bijné yêj yirji Ejipt añ bay kwône tumô tumô. ¹⁸ Kwôy wulê wo kelma wo ðangji wo hôn Josêp ré hen ayijn kenare sa Ejipt a. ¹⁹ Kelma bi wo hen lam balêrna men, liji habré, añ ôbi biji bay ðêj kamniji ka bay yê haw hen bi ré ma añ. ²⁰ Na wulê bi wo hen ana *Moyis ré yêj ya. Ôbi na kema wo li manare men, dê tu Emen a men. Bay aberi geserê subu bô iyé ibari a. ²¹ Menba, kirijna bay ðiri añ menba, môni Parawôn ayri ô gemé mega kemare woñ bôre iyôn. ²² Bay gelijn Moyis tu melênê wo Ejipt kêm añ ôbi na kwôni wo dami sa kwôli kelêri a men, sa jé lêri a a men.»

²³ «Kirijna ôbi li elê tôre pôrbu menba, ôbi erem erê upé yêneri Israyêlnê. ²⁴ Ôbi gel yêni wo Ejiptinjê wo pôni geli gusijn menba, ôbi ô jerê sari añ ôbi di Ejiptinjê bi wo hen duu. ²⁵ Ôbi kôl yanj ba, yêneri ré henê mega wo ré na Emen a ré ða gôlijn nañ ci nañ geré wori hen, nijba, bay hôn né. ²⁶ Wulê wo ðangji ôbi hô gel yêneri wôô sêjni menba, ôbi waji añ gey bi bay ré hô bijn hôrijn añ ôbi kôlji iyôn ba: <Milpén, kena yêné a menba, wô mi a kené lijn yerŋge habijn hen iyôn ba?> ²⁷ Menba, kwo gelijn tu yêni gusijn hen nôgeri wolé añ kôli iyôn ba: <I a dém jeré na kelma woni men, ôbi jerê kwôlê sarni a a men ba?> ²⁸ Ju gey deren mega wo henañ ju ðirijn Ejiptinjê wo pôni hen iyôn men ba?> ²⁹ Kirijna Moyis toy hen iyôn menba, ge ô uwôbê sa iyé Madijna a, ôbi yê kam imjê wôô kirijn bay ka hen.»

³⁰ «Kirijna elê tôre pôrbu nêmen menba, *mana wo derômarañ a si sari a derô gwôlê ða nañ keram wo Sinay a perê germé kañ tare a. ³¹ Kirijna Moyis gel hen iyôn menba, tini ge kay añ ôbi uso ða ðiré gelé, menba, ôbi toy tô Kelma ôm kôl iyôn ba: ³² <Ena Emen wo môpêrnê Abraham, Isak nañ Jakwôb.> Moyis wuré añ gey ayê tiri gelijn ré nij. ³³ Menba, Kelma kôli iyôn ba: <Tô garbê têm a añ wôsa kirijn ka ju ðibijn ya hen na, na terare to yi nañ jengêre. ³⁴ Na tiri, en gel gusijn to bay gelijn bijné kañê Ejipt a hen men, en toy jôrê woji a men, añ en herbo wô dôrji bô lemnare a. Era, haw hen, na jém Ejipt a.> »

³⁵ «Moyis bi wo bay na kaɲni kôl iyôɲ ba: <I a dém kelma ôbi jeré kwôlé sarni a ba hen> na ôbi a, Emen né dîri mega kelma men, ôbi derêji bô lemnare a naɲ néé wo mana wo derômaran a wo na siɲ sari a bô germé kaɲ tare a hen. ³⁶ Na ôbi a siɲ naɲ ci Ejipt a liɲ anɲaɲ giɲé naɲ kaɲ gelé sa iyé Ejipt a men, bô cér wo séyi a men, derô gwôlé a men kwôy elé tôre pôrbu. ³⁷ Na Moyis bi a na kôliɲ Israyêlɲé iyôɲ ba: <Emen a deré ôbi kibri pôn peré yênerɲge a hen, liɲ ôbi kibri mega nôbi iyôɲ.> ³⁸ Kirɲa kam *Israyêl na daɲ derô gwôlé hen na, na na ôbi a na deré tô kwôlé peré môɲêrna naɲ mana wo derômaran a wo iyêli sa keram wo Sinay a. Na ôbi a enɲgé kwôlé woɲ gelé bi wo hen heran béna hen.»

³⁹ «Nɲba, môɲêrna na gey biri kwôlé ré men, bay kaɲni an ermé woji hô yi na si Ejipt a dî. ⁴⁰ Bay kôliɲ Arôn iyôɲ ba: <Lêni kamrê ka ô tumôrnî a nɲa gelé dîba Moyis bi wo derani soɲ Ejipt a hen na, ôbi belɲ na mi kôba nini hôn né.> ⁴¹ Wulê bi wo hen na, bay iyege kema kelba mega kamrê kaji iyôɲ an bay li sarga biji men, bay ay kibi ari lê kaji bay ka hen naɲ yi deré a men. ⁴² Emen ay tiri an sarji men, dîji bay ay kibi têbêɲne to derômaran a. Bay kibi Emen kôl kwôliɲi kôl iyôɲ ba:

<Kam Israyêl, kirɲa na ken duu lari liɲ sarga bô elé wo tôre pôrbu wo na ken li derô gwôlé a hen ba,

nà ná nôbi a na kené li ben hen ba?

⁴³ Na nôbi a na kené li ben hen né, nɲba, ken ay iyéy gergé to emen woɲ Môlôk

naɲ anɲa ken gengɲ emen woɲge woɲ têbêɲne wo ken uwôgeri Répan hen,

kamrê bay ka ken li an ken ay kibriji.

Na ôbi á, ené perêɲge ôriɲ kelaɲ naɲ Babilôn a sôn.> »

⁴⁴ «Derô gwôlé a na, môɲêrna na ôriɲ naɲ iyéy gergé to magtubu toɲ biɲare yi bô. Iyéy gergé hende to hen, na dɲɲ na mega to Emen na geliɲ Moyis ré dɲɲ hen iyôɲ. Wôsa ôbi kôliɲ Moyis ré li giliɲ naɲ to kwo ré gel hen iyôɲ têj têj. ⁴⁵ Iyéy gergé hende to hen na, bay biɲ môɲêrna kaɲ bay jibêrɲi an bay ay ôriɲ kôbriji a kirɲa Josuwé na dôriɲ tumôrɲi an bay na bôyiɲ kumbul sa iyére to biɲé ka daɲgi a ka Emen na dageji tumôrɲi a hen. Bay gem iyéy gergé hende to hen kwôy saɲ sa emé kenare to kelma Dabid a. ⁴⁶ Na kelma Dabid bi a dé tu Emen an ôbi enɲgereri tôô bi dîré dé iyére biɲ Emen wo Jakwôb. ⁴⁷ Nɲba, na kemari Salomôn a lê *iyéy Emen hende to hen biri.»

⁴⁸ «Nɲba, Emen wo derômaran a mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré. Mega *ôbi kibi Emen kôl iyôɲ ba:

⁴⁹ <Kelma kôl iyôɲ ba: Derômaran na gagay kenare tiɲé men, sa terare na kini bê tén ya men.

Na iyére to iyenɲi a kené lê ben ba?

Men kirɲ ka yôn a ené eré meré ya wô dôriɲ bul ba?

⁵⁰ Men, are bay ka kêm hen na nôbi a lê ré ba?> »

⁵¹ «Ay! Kenbay gawré kaɲ bay sa iyêré hen, bôrɲge denɲel môɲ bô biɲé ka bi bôrɲi sa Emen a ré iyôɲ men, ken lugu marɲge ta sa kwôlo Emen kôl hen men, ken débiɲ Tunu toɲ hendi bô bôré iyére kwôy kwôy men, ken geliɲ naɲ môɲêrɲge a men. ⁵² Ôbi kibi Emen wo yôn a môɲêrɲge na ré gili gusiɲ ré ba? Tumô bay na duu ka na uwôl béré sa wo ôbi lê anɲan

derôre wo pôn nêḡ hen, na ôbi a kené ay sari aḡ diri. ⁵³ Kenbay ka Emen na béḡge tôô naḡ geré wo *manê ka derômaranḡ a niḡba, na ken bi kwôlê sa tôô hende to hen a ré.»

Bay gôbe Etiyên duu

⁵⁴ Kiriḡa surḡê ka mô kini daḡare hen toy kwôlê bi wo Etiyên kôl hen menba, tirji sêrê sari a men, bay gederé kaḡniji kaḡ bô tarê sari a a men.

⁵⁵ Niḡba, Tunu toḡ hendi bô bôrê wôn bôri aḡ ôbi bô kirij si derômaranḡ menba, gel daḡare to Emen men, ôbi gel Jésu dëbu sa kôbi Emen woḡ gusurô a men. ⁵⁶ Ôbi kôl iyôḡ ba: «Toyéḡge, en gel derômaranḡ bôliḡ aḡ en gel *Kema Gawra dëbe sa kôbi Emen woḡ gusurô a.»

⁵⁷ Menba, bay karê gura wo dami ligij marji ta aḡ bay bi kibriji pôn cariḡ sari a, ⁵⁸ biri ôriḡ wolé kelaḡ naḡ iyére aḡ bay gôbri duu. Biḡê ka dëbu ya gel hen na, ôriḡ naḡ bargay kaji ô bê a tumô kema mana wo bay uwôgeri Sôl hen bi ré gem. ⁵⁹ Kiriḡa bay gôbri ca deré hen iyôḡ menba, Etiyên uwôl Emen kôl iyôḡ ba: «Kelma Jésu, eḡge tunun.» ⁶⁰ Menba, ôbi jubu gubari tôḡ aḡ jô gura wo dami kôl iyôḡ ba: «Kelma, dî bôm jal sa têriḡ toji a.»

Kiriḡa ôbi kôl hen iyôḡ menba, kibri wôm men.

8

¹ Aḡ Sôl dege naḡ biḡê ka duu Etiyên hen.

Sôl gelij tu bay ayê bôô gusij aḡ bay userij

Wulê bi wo hen na, bay ay tô gelij bay ayê bôô gusij to habij hen Jérusalêm a. Wulê bi wo hen na, bay ayê bôô kêm userijji ge si sa kam iyére men, si Judé men, Samari a men, aḡ na bay jé a baji Jérusalêm a mera. ² Biḡê kaḡ bay tibé Emen kaḡ bay bôô pôn sôm Etiyên dô aḡ emni.

³ Sôl ba, mase wô mênê bay ayê bôô. Ôbi ô naḡ bô iyére iyére pô imḡê naḡ yébé biji daḡgay a.

⁴ Bay ayê bôô ka userij hen na, ôriḡ naḡ kirij kirij wô uwôlê béré Kwôlo Dôri wo Emen.

Pilip uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen Samari a

⁵ Ôbi a, Pilip ré ô sa iyére to dami a bô emê wo Samari a ô ulê béré Kwôlo Dôri wo *Krist, kwo Emen dôri hen bij biḡê. ⁶ Biḡê kêm dôbe marji toyij kwôlo Pilip kôl hen. Bay toy kwôli bi wo hen men, bay gel aḡaḡ giḡê ka ôbi li hen a men.

⁷ Tunu to habij kwône séḡ bô biḡê aḡ karê gura wo dami men, bay merayê kwône kôba, berare a men. ⁸ Biḡê kêm sa ira li yi deré wo dami.

⁹ Sa iyére hende to hen na, gawra wo bay uwôgeri Simô mô ya, ôbi na beli, ôbi li aḡga tini biḡê ka Samari ge kay kwôy kwôy. Ôbi li yiri môḡ kwôni wo dami iyôḡ. ¹⁰ Aḡ biḡê kêm kamrê ré, ka iyêrḡê ré dôbe marji toyij kwôlê wori. Aḡ bay kôl iyôḡ ba: «Gawra wo hen na, na néé wo Emen wo bay kôl ré na néé wo dami hen.»

¹¹ Menba, bay biri kwôlê damaḡ wôsa ca yeḡ ôbi li tiniḡ ge kay naḡ aḡaḡ beli kari bay ka hen. ¹² Niḡba, kiriḡa bay bi bôriḡ sa Kwôlo Dôri wo Pilip uwôlji gengij sa *emê iyére to Emen men, gengij sa hini Jésu Krist a men na, bay li batêm imḡê ré naḡ yébé ré. ¹³ Simô bi wo hen kôba, ay

bôri aɲ li batêm aɲ dî tô Pilip bul ré kwôy. Kirija ôbi gel anɲaɲ giɲê men, kaɲ gelé ka liɲ hen menba, tini ge kay.

¹⁴ Kirija bay jé ka baa Jérusalêm a hen toy wo fiɲé ka Samari ré bi bôrji sa kwôlo Emen a hen iyôn menba, bay jé si Piyêr naɲ Ja ô upéji.

¹⁵ Kirija bay ô biɲ Samari menba, bay uwôl Emen wô bay ayê bôô bi ôbi ré biji Tunu toɲ hendi bô bôrê. ¹⁶ Wôsa kwôni iyôn perêrji a hen wo Tunu toɲ hendi bô bôrê herbe sari a baa naɲ tô, bay li na batêm naɲ hini Kelma Jésu mera. ¹⁷ Si Piyêr naɲ Ja uwôlji kôbriji a sa bay ayê bôô ka Samari a aɲ bay uwôn Tunu toɲ hendi bô bôrê.

¹⁸ Menba, kirija Simô gel wo bay jé ré uwôl kôbriji sa bay ayê bôô a dema ôbi ré uwôn Tunu toɲ hendi bô bôrê tô hen iyôn menba, ôbi kôl dîré biɲ si Piyêr naɲ Ja gursu. ¹⁹ Aɲ ôbi kôlji iyôn ba: «Benge néé bi wo hen men, aɲ fiɲé ka en uwôl kôben sarji a ba, bi uwôn Tunu toɲ hendi bô bôrê men.»

²⁰ Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Kenbay naɲ gursu tom hende to hen ken mène kêm, wôsa ju erem mega jeré kelé naɲ gursu anɲa Emen bi seɲge hen. ²¹ Anɲam kani naɲ naɲ ni bô jé woni a, wôsa bôm yi na pôn tumô Emen a ré. ²² Di tô bô habré wom bi wo hen baa aɲ ju enɲerij Kelma hena ré iyeɲ ba, ré dî bôri jal sam a wô ermé wo habiɲ bi wo sa sam a hen. ²³ Wôsa en bôrem hen na, terbére wôn bôm aɲ ju na lema wo têriɲ tom hende to hen.»

²⁴ Menba, Simô kôliɲ si Piyêr naɲ Ja iyôn ba: «Kenbay ken uwôl Kelma wô san aɲ bi are bay ka ken kôliɲ kwôliji hen na, ré sa san a ré.»

²⁵ Kirija si Piyêr naɲ Ja dô kwôli hen iyôn men, bay uwôl béré kwôlo wo Kelma a men, menba, bay bilji hô Jérusalêm a. Tô geré a na, bay uwôl béré Kwôlo Dôri naɲ kirij kirij sa kam iyére to bô emê wo Samari a.

Si Pilip naɲ dami wo Etiyopi daɲji

²⁶ Mana wo Kelma kôliɲ Pilip iyôn ba: «Já erê si kini kuriɲare tare iyôn tô geré wo hena Jérusalêm ô Gaja hen. Geré bi wo hen na, na derô gwôlê a.» ²⁷ Menba, Pilip hena lew ô. Kirij bay ka hen dami wo Etiyopi wo li jé gemê lari bô emê wo Kandasê tôlômne to Etiyopi. Ôbi uwo tô tibé Emen Jérusalêm a. ²⁸ Ôbi bul hô iɲ menba, mô bô pus a aɲ dêɲse magtubu to ôbi kibi Emen *Esay. ²⁹ Tunu kôliɲ Pilip iyôn ba: «Uso da, ju debu kwa pus bi wo hen a.»

³⁰ Menba, ôbi ge ô menba, toy dami wo Etiyopi bi wo hen wo dêɲse magtubu to *ôbi kibi Emen Esay, menba, ôbi kôli iyôn ba: «Ju hôn bô magtubu to ju dêɲse hen ham ba?»

³¹ Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Hena kwôni ré dô tôre ben ré ba, na lê iyeɲ a ené henê ba?» Menba, ôbi kôliɲ Pilip ré d'ay mô kwari a.

³² Kwôlo Emen wo ôbi dêɲse bi a na:

«Ôbi bôl kibri ré
mega demaɲne to bay bu ôriɲ ca erê deré iyôn.

Mega kema gemga wo wôm kôbi ôbi karê gusuriri a hen iyôn.

³³ Bay uwôli tayre sari a niɲba, kwôni wo ré jô sari ba, naɲ men, na i a deré kwôli kwôɲgêri ba?

Wôsa bay mène gelé wori sa terare a na.»

³⁴ Menba, dami wo Etiyopi bi wo hen engeriñ Pilip iyôñ ba: «En uwôlem, kôlen na kwôli i a, ôbi kibi Emen ôbi bi wo hen ré kôl kwôli hen iyôñ ba? Na kwôli ôbi gan laba, na kwôli kwôni wo ðanji ðiba?»

³⁵ Nañ kwôlê bi wo magtubu to Emen kôl hen na, Pilip ñerijñ tô kôbri añ uwôlijñ béré Kwôlo Dôri wo Jésu. ³⁶ Bay era era menba, bay saji kibi kam ka pôni a menba, dami wo Etiyopi bi wo hen kôlijñ Pilip iyôñ ba: «Gel, kam a yé na, na mi a jeré bi ené lí batêm ba?»

[³⁷ Menba, Pilip kôli iyôñ ba: «Hena jeré bi bôm pôn sara ba, já lê batêm.» Menba, dami bi wo hen uwôli sara iyôñ ba: «En bi bôn sara mega wo Jésu Krist ré na Kema Emen.»]

³⁸ Ôbi bi bay ðebijñ nañ pus tòn, añ bay nañ Pilip herbiji ôrji bô kam a menba, Pilip liri batêm. ³⁹ Kirijña bay so bô kam a menba, Tini Kelma ay Pilip ôrijñ añ dami wo Etiyopi bi wo hen gili ré nijñ yôd, menba, ôbi ñu geré wori nañ yi deré ô. ⁴⁰ Tunu ôrijñ nañ Pilip ô uwôli Ajôt a añ ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri nañ sa iyére iyére to ôbi ôrijñ ya hen kwôy wo ôbi sa bijñ Sésaré.

9

Sôl ay bôri

(Jé lê bay jé 22: 6-16, 26: 12-18)

¹ Kirijñ bay ka hen na, ermé wo Sôl ba, yi na sa mênê bay tô Kelma men, sa derérji a a men, ôbi ô upé *dami wo damné kañ bay bê kwôbe, ² añ engereri bi ôbi ré biri magtubu to ré dô tumôri añ ðiré ôrijñ wô *iyéy ðapare to Damas a. Hena ðiré uwôñ bijné ka ay geré wo Kelma, impné ley yébé ley ba, ðiré peraji haré herañ Jérusalêm a.

³ Ôbi ñu geré ô menba, kirijña ôbi baa ða nañ Damas menba, kirijñ bay ka hen na, kirijñ ka perañji hena derômarañ a sa teli nañ perañgêrji. ⁴ Kirijña ôbi kurijñ tòn menba, ôbi toy tôô kwôni kôli iyôñ ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusijñ iyôñ ba?»

⁵ Ôbi engere iyôñ ba: «Ju na i ba, Kelma.»

Menba, tô hende to hen uwôli sara iyôñ ba: «Ena Jésu, na nôbi a jeré gelen gusijñ hen. ⁶ Nijña, hena ta, ju ô derô ira añ bay a gelem anga já lê.»

⁷ Bijné ka ô nañ ði hen ðebiji tòn, nijña, bay bôl kibrijji kôlijñ kwôlê wôni ré men, bay toy tôô gawra, nijña, bay gel kwôni ré men.

⁸ Sôl hena terare a, bôl tiri hari, nijña, ôbi gel kirijñ né, añ bay ñu na kôbri dema ré ôrijñ nañ derô ira Damas a. ⁹ Añ sa subu ôbi nêmen gelé kirijñ né men, ôbi ôm ani ré men, yi ani ré a men.

¹⁰ Ôbi tô Jésu wo pôni bay uwôgeri Ananiyas mô Damas a ya. Kelma si sari a bô pelal a añ uwôgeri «Ananiyas!» menba, ôbi yuge ôm iyôñ ba: «En nà Kelma!»

¹¹ Menba, Kelma kôli iyôñ ba: «Hena ta, ju ô tô geré wo bay uwôgeri kwo ðebu <derôre> a hen añ ju engere gawra wo bay uwôgeri Sôl wo Tars iyé Judas a, ôbi mô uwôl Emen kirijñ bay ka hen ya. ¹² Sôl gel bô pelal a gawra wo bay uwôgeri Ananiyas wo so ira añ uwôl kôbri a sari a bi ôbi ré hô gel kirijñ hôrijñ.»

¹³ Ananiyas uwôli sara iyôñ ba: «Kelma, en toy bijné kwône kôl kwôli gawra bi wo hen men, habré kêm wo ôbi lijñ bijné kam ka Jérusalêm a hen

a men. ¹⁴ Men, damné kaɲ bay bê kwôbe biri tôô bi ré eraɲ nà, sa pòriɲ ðiné kêm ka ré uwôge henem hen aɲ ré harèji a men.»

¹⁵ Menba, Kelma kôli iyôɲ ba: «Ô, wôsa gawra bi wo hen en dôri mega angaɲ ulê béré henen naɲ kirɲ kirɲ biɲ ðiné ka iyére to ðangi a men, biɲ kilmé kaji men, biɲ kam *Israyêl a men. ¹⁶ Nôbi naɲ yen na gili gusiɲ to ôbi a geliɲ wô henen.»

¹⁷ Menba, Ananiyas hena ô. Ôbi biɲ bô iyére hende to hen aɲ uwôl kôbri a sa Sôl a, aɲ kôl iyôɲ ba: «Yênen Sôl, na Kelma Jêsu bi wo so sam a tô geré bi wo jeré eraɲ hen, na ôbi a joon bi jeré hô gel kirɲ hôriɲ men, bi Tunu toɲ hendi bô bôré ré wôn bôm a men.»

¹⁸ Kirɲ bay ka hen menba, ani kani geliɲ môɲ palmê kuyê iyôɲ heriɲ tiri a aɲ ôbi gel kirɲ men, hena ta, aɲ bay liri batêm a men. ¹⁹ Kirɲa bay biri angaɲ emê ôm menba, ôbi uwôɲ néri hôriɲ.

Sôl dô kwôlo Emen Damas a

Sôl wôl sem naɲ bay tô Jêsu ka Damas a. ²⁰ Menba, kirɲ bay ka hen ôbi ô ulê béré bô iyéy ðapare mega wo Jêsu ré na Kema Emen. ²¹ Biɲé kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen na, tiniɲi ge kay sari a aɲ bay engere iyôɲ ba: «Na gawra bi wo hen, a na liɲ biɲé ka uwôge hini Jêsu bi wo hen habré Jérusalêm a na ré ba? Men, na ôbi na era ðôd nà wô perèji haré ôriɲ biɲ damné kaɲ bay bê kwôbe hen ré ba?»

²² Niɲba, ôbi uwôɲ néri tumô tumô sa derê kwôlê wori aɲ Jubnê ka Damas uwôɲ kwôlê woɲ kelê ré, kirɲa ôbi geliɲ wo Jêsu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

²³ Wôl gaɲ cêgê menba, Jubnê bay ka hen biɲi bi ciré deréri. ²⁴ Niɲba, Sôl toy kwôli deréri bi wo hen. Bay mô gem kibi iyére hende to hen yoyre naɲ tu tare bi ciré deréri. ²⁵ Niɲba, bô yoyre a menba, bay tôri ayri bô gway a herbe nô si sa gweɲ.

Sôl ô Jérusalêm a

²⁶ Kirɲa ôbi sa biɲ Jérusalêm a menba, ôbi ô upé megèri bay tô Jêsu niɲba, bay kêm hare wôsa bay kôl iyôɲ ba: «Ôbi ré na ôbi tô Jêsu bi pa pa hari ba.» ²⁷ Barnabas ôriɲ naɲ ði ligi bay jé aɲ dôrji kwôli gelé wo Sôl ré gelo Kelma tô geré men, kwôlo Kelma kôli a men. Ôbi dôrji kwôli deré kwôlo ôbi dô naɲ ibiyare naɲ hini Jêsu a Damas a hen men. ²⁸ Wulê bi wo hen na, ôbi mô naɲ ci men, ô men hera naɲ ci a men bô Jérusalêm a men, dô kwôlê naɲ ibiyare a men naɲ hini Kelma. ²⁹ Ôbi iyêl naɲ Jubnê ka iyêl kibi grêk hen men, narɲ kwôlê naɲ ci a men, niɲba, bay woge geré wô deréri. ³⁰ Kirɲa yêneri toy hen iyôɲ menba, bay ôriɲ naɲ ði Sésaré a aɲ biri ô Tars a.

³¹ Bay ayê bôô ka sa iyé Judé men, ka Galilé naɲ ka Samari a kêm môrji naɲ bô jalé men, halɲ yirji men, hariɲji Tini Kelma a men, bay kwône eré tumô tumô naɲ néé wo Tunu toɲ hendi bô bôré.

Ené ôbi merayê

³² Piyêr ô gôr kirɲ sa ira menba, ôbi sa biɲ upé bay ayê bôô ka Lida a. ³³ Kirɲ bay ka hen na, ôbi uwôɲ gawra wo bay uwôgeri Ené wo yi sa kalaɲ a. Ôbi meray li elê marge. ³⁴ Piyêr kôli iyôɲ ba: «Ené, Jêsu Krist berarem. Hena ta, ju naɲ kalaɲ kam naɲ kôm!» Kirɲ bay ka hen na, ôbi

hena ta. ³⁵ Kirija bijné ka Lida naɲ ka tu wolé wo Sarôn a gili hen iyôn menba, bay kêm bi bôrji sa Kelma.

Tabita béér

³⁶ Sa iyé Jopé a na, hende ayê bôô to pôni bay uwôgere Tabita mô ya. Hene bi wo hen naɲ kibi grêk ba na Dôrkas aɲ bôri na: Cénire. Hende na hendi lê aɲga dôri kwôy kwôy men, hendi bu baliyare naɲ bay nimré a men. ³⁷ Wulê bi wo hen na, hende ômiɲ aɲ ma. Bay pule aɲ ô ulêre bô iyére to ta a. ³⁸ Bay tô Jésu ka Jopé toy wo Piyêr ré na Lida a ya. Lida na da naɲ Jopé menba, bay jé bijné wôô ô kôli iyôn ba: «Era lew upéni díba, ju mera sem né.» ³⁹ Piyêr hena kerêd ô naɲ ci. Kirija ôbi sa bijn menba, bay ôriɲ naɲ dī bô iyére to ta hende to hen, kirij bay ka hen na, yébé kaɲ mamê usoji ligiri a naɲ sômê men, bay gili bargay ka hende na sôɲre kirija hende na baɲ naɲ ci tô hen a men.

⁴⁰ Piyêr bi bay si nô kêm aɲ jubu gubari tôɲ aɲ uwôl Emen menba, bul si ligi temare aɲ kôl iyôn ba: «Tabita, hena ta.» Hende bôl ture aɲ kirija hende gel Piyêr menba, hena mô ta. ⁴¹ Ôbi bu kôbre buru hena ta, aɲ uwôga bay ayê bôô naɲ mamê aɲ gelji hendi temare hende to hen. ⁴² Bijné ka Jopé kêm toy kwôli are bay ka hen, aɲ bay kwône ay bôrji bijn Kelma. ⁴³ Piyêr wôl gaɲ Jopé a iyé gawra wo bay uwôgeri Simô woɲ ôbi uwôɲsê ariɲ hen.

10

Pelal jô Kwôrney a Sésaré

¹ Sa iyé Sésaré a na, gawra wo bay uwôgeri Kwôrney mô ya, ôbi na dami wo asgarjé ka Rômêjé ka bay uwôgeji ré na Itali hen. ² Gawra bi wo hen, na ôbi lê tôô Emen aɲ, bay naɲ bijné ka bô iyére tori ayji kibi Emen kwôy kwôy men, ôbi li naɲ Jubjé kaɲ bay nimré daman men, ôbi uwôl Emen ta ta a men. ³ Wulê wo pôni naɲ tare to yébé ayij sa tôɲne hen menba, ôbi gel aɲ hôn mana wo Emen na iyôn naɲ yiri bô pelal a wo so iyére tori a aɲ kôli iyôn ba: «Kwôrney.»

⁴ Ôbi bô mana wo Emen bi wo hen déɲ naɲ harê aɲ ôbi kôli iyôn ba: «Kelma, na mi ba?» Menba, mana wo Emen bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Uwôlê Emen wom naɲ lê wo ju li naɲ bay nimré hen na, dôriɲ Emen aɲ ôbi gôrbijn sam né. ⁵ Jé bijné kam haw hen, ô Jopé ô kelaj gawra wo bay uwôgeri Simô wo jelêri na Piyêr hen ré era. ⁶ Ôbi yi iyé megari Simô woɲ ôbi uwôɲsê ariɲ wo iyére tori da naɲ kibi cér a hen.»

⁷ Kirija mana wo Emen bi wo ré iyêli hen ô niɲ menba, Kwôrney uwôga manê kari wôô naɲ asgar wo pôni woɲ ôbi jé wori woɲ ôbi lê tôô Emen hen. ⁸ Ôbi dôrji kwôli aɲga ré li are hen kêm menba, jéji Jopé.

Pelal jô Piyêr a Jopé

⁹ Kirija kirij wôl aɲ bay ay geré ô aɲ baji da naɲ Jopé menba, Piyêr day sa iyére toɲ dur dur a wô uwôlê Emen naɲ tay dīɲne. ¹⁰ Kurôn liri aɲ ôbi gey aɲgaɲ emê. Kirija bay la emê ciré biri menba, pelal jôri. ¹¹ Ôbi gel derômaran bôliɲ aɲ ani kani ka gelij naɲ kibi bargay ka dami ka bay bu jenlare wo pôrbu hen iyôn sa herbe kwôy sa terare a.

¹² Bô bargay ka dami bay ka hen a na, tanare to tère pôrbu kêm bô naɲ tu ka gay gay ka erge hen men, naɲ tu ciré ka gay gay kêm a men.

¹³ Menba, tôô kwôni kôli iyôn ba: «Piyêr, hena ta, ju duu tanare hende to kêm aŋ ju ôm.»

¹⁴ Piyêr uwôli sara iyôn ba: «En gey ré Kelma, en ôm ani kani ka jôriŋ naŋ ka *kagemi sa pôn né.»

¹⁵ Tôô kwôni bi wo hen hô kôli iyôn ba: «Aŋga Emen liŋ ka séli ba, jôbi já kelê ré na ka *kagemi ba?»

¹⁶ Are bay ka hen sa hen iyôn têê subu aŋ, cêgê menba, bargay ka dami bay ka hen hô ayiŋ hôriŋ derômaran a.

¹⁷ Piyêr erem na ba, pelal wo ré jôri na ba, bôri ré na iyeŋ pôn ba? Menba, kirij bay ka hen na, bay jé ka Kwôrney ka ré wogéji iyé Simô hen, saji kibi geré men. ¹⁸ Bay uwôge bay iyére aŋ engeriji iyôn ba: «Na iyére to nà a Simô woŋ Piyêr ré yi ya hen ba?»

¹⁹ Piyêr erem sa pelal wo ré jôri a hen baa ya tô, menba, Tunu kôli iyôn ba: «Gel, impê subu wogem. ²⁰ Hena ta, ju ô naŋ ci dîba, ju erem sem né, wôsa na nôbi a joji hen.»

²¹ Piyêr herbo uwôŋ biŋé bay ka hen aŋ kôlji iyôn ba: «Na nôbi wo ken wogé bi a nà. Ken era gelen wô mi ba?» ²² Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na Kwôrney dami wo asgarjê a jéni. Ôbi na kwôni woŋ derôre men, ôbi ay kibi Emen men, Jubnê kêm kôba, geyri a men. *Mana wo derômaran a kôli ôbi ré uwôgam jeré era iyére tori a bi ôbi ré toy kwôlo jeré kelêri.»

²³ Piyêr biji bay era ira aŋ wôl naŋ dî. Kirija kirij wôl menba, ôbi ô naŋ ci, yênéri bay ayê bôô ka pôni ka Jopé biri ôriŋ. ²⁴ Daŋ tô hen menba, bay biŋ Sésaré. Kwôrney mô gemji naŋ balêri men, miŋéri kaŋ déŋ ka ôbi jé uwôgaji hen a men. ²⁵ Kirija Piyêr da sé ira menba, Kwôrney jô kwini aŋ di kwini tôŋ tumôri a kwôy terare a naŋ bê kwôlê wo dami. ²⁶ Niŋba, Piyêr biri ta, aŋ kôli iyôn ba: «Hena ta! Wôsa nôbi kôba, ena gawra môŋ jôbi hen iyôn men.»

²⁷ Ôbi iyêl naŋ dî aŋ ô ira, kirij ka biŋé ka kwôni daŋ ya hen, ²⁸ menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hôn mega wo kwôni woŋ Jub naŋ hara wori na, ré erê naŋ kwôni wo sa iyére to daŋgi a ré men, erê iyére tori a ré a men. Niŋba, Emen gelen mega wo ené bô kwôni môŋ aŋga kagemi ré men, wo ré nêmi bi kwôni ré ô naŋ dî ré iyôn né a men. ²⁹ Na iyôn a, kirija kené jé uwôgan menba, en kuriŋ era mera dîba, en meremné ré hen. Iyôn ba, en gey henê tô uwôgê wo ken jé uwôgan hen.»

³⁰ Menba, Kwôrney uwôli sara iyôn ba: «Kemnêŋ li sa subu niŋ naŋ tare to yébé ayiŋ sa tôŋne mega megare na iyôn hen na, en uwôl Emen iyére tiŋé. Menba, kirij bay ka hen na, gawra wo pôni naŋ bargay ka eŋné so débu tumôn a. ³¹ Aŋ kôlen iyôn ba: «Kwôrney, Emen toy uwôlê wom men, bôri gôriŋ sa lê wo ju li naŋ bay nimré hen né a men. ³² Jé biŋé ô Jopé ô uwôga Simô wo jelêri na Piyêr wo yi iyé Simô ôbi uwôŋsé ariŋ wo mô kibi cér a hen ré era.» ³³ Kirij bay ka hen menba, en jé biŋé wogem aŋ naŋ bô deré wom a jeré eraŋ upéni hen. Haw hen niŋbay kêm nini mô na tumô Emen a wô toyé kwôlê kêm wo Kelma kelam jeré sa kelêni hen.»

Piyêr ô iyé Kwôrney a

³⁴ Menba, Piyêr ay kwôlê kôl iyôn ba: «Haw hen en hôn dô bêŋ bêŋ niŋ wo Emen na, ré dô tu kwôni ré, ³⁵ aŋ gawra wo yôn yôn wo sa iyére to yôn yôn wo biri kwôlê men, li aŋgaŋ derôre a men hen na, ré dé tiri.

³⁶ Ken hôn béré kwôlo ôbi na jêŋ biŋ kam *Israyêl hen. Béré bi wo hen

gengin sa Kwôlo Dôri wopn bô jalê nap geré wo Jésu Krist wo na Kelma wo bijné kêm hen. ³⁷ Cêgi derê kwôlê wo Ja nap batêm to ôbi na lijn bijné a men hen na, ken hôn kwôli are bay ka li are ayijn tôrji Galilé a kwôy sa iyé Judé a hen. ³⁸ Ken hôn iyen a Emen ré dô Jésu wo Najarêt bi wo hen men, bé wo ôbi biri néé nap geré wo Tunu toj hendi bô bôré men. Men, ken hôn iyen a ôbi ré ô gôr sa iyére lijn bijné derê men, berarij bijné kêm ka mô bô lemnare to Sidan a a men hen, wôsa Emen baa nap dî. ³⁹ Ap nibay ka pôni nini gel ari lêri bay ka kêm hen nap tirni sa iyé Jubnê men, Jérusalêm a men. Ôbi bi wo bay na bééri sa gurô tagelê ap diri hen. ⁴⁰ Li sa wôô, subu tori menba, Emen biri ji si kampê men, biri gel yiri, ⁴¹ bijn bijné kêm né nijba, ka ôbi na tôrji tumô mega bay derê kwôli are bay ka hen iyôn. Na nibay ka na nini ôm men, yi men, nap dî cêgi jê sé wo Emen biri ji si perê bijné ka ma a hen. ⁴² Ap ôbi kelêni niné uwôl béré ap gelij bijné mega wo ré na Emen a ré dîri mega ôbi jerê kwôlê iyôn sa bijné ka mô gey men, ka ma a a men, ⁴³ Na ôbi á, bay kibi Emen kêm na ré kôl kwôli kôl iyôn ba: «Emen dî bôri jal nap néé wo hini sa têrij to kwôni wo yôn yôn wo bi bôri sari a.» »

Bijné ka na Jubnê ré hen uwôn Tunu toj hendi bô bôré men

⁴⁴ Piyêr kôl kwôli are bay ka hen baa ya tô menba, Tunu toj hendi bô bôré herbe sa bijné kêm ka mô toy kwôli bi wo hen. ⁴⁵ Jubnê ka baa Piyêr eraj hen kirija bay gel wo Tunu toj hendi bô bôré to Emen a bé herij sa bijné ka sa iyére to ðangi a men hen iyôn menba, tiniji ge kay. ⁴⁶ Bay toy bijné bay ka hen iyêl kibi yê wo ðangi men, heramiji dampare to Emen men. Menba, Piyêr kôl iyôn ba: ⁴⁷ «Naa jerê bi bijné bay ka hen ré li batêm nap kam haw hen wo bay uwôn Tunu toj hendi bô bôré môj nabay iyôn men hen ba?»

⁴⁸ Menba, ôbi ay tôô bi bay ré liji batêm nap hini Jésu Krist menba, bay kôli ré wôl sem nap ci.

11

Piyêr dô kwôli anja ré li are iyé Kwôrney a hen bijn bay ayê bôô ka Jérusalêm a

¹ Bay jé nap bay ayê bôô ka Judé toy wo bijné ka na Jubnê ré hen ka pôni kôba, ré toy kwôlo Emen men. ² Kirija Piyêr hera Jérusalêm a menba, yêneri Jub kap bay ayê bôô nayri kôl iyôn ba: ³ «Ju ô iyé bijné ka na Jubnê ré hen men, ju ôm are nap ci a men!»

⁴ Menba, ôbi dôrji tô kwôlê bi wo hen pôn pôn nap geréri geréri kôl iyôn ba: ⁵ «En mô Jopé a uwôl Emen menba, en gel bô pelal a ani kani gelij nap kibi bargay ka dami iyôn herbo derômaraj a tôn nap kibriji pôrbu kwôy ða kwan a. ⁶ En kôbe bôrji menba, en gel tanare to tère pôrbu men, to noni men, ka erge men, ciré men. ⁷ Menba, en toy tôô kwôni kôlen iyôn ba: «Piyêr, hena ta, ju duu tanare hende to kêm hen ju ôm.» ⁸ En uwôli sara iyôn ba: «En gey ré kwôy Kelma. Wôsa kirij ka en yêj na, ani kani ka jôrij nap ka *kagemi si keben a ré.» ⁹ Tôô kwôni hô ôm derômaraj a kôl iyôn ba: «Anja Emen kôl ré na ka séli ba, jôbi já kelê ré na ka kagemi ré.» »

¹⁰ «Are bay ka hen, sa hen iyôn têê subu menba, are bay ka kêm hen hô pôrij hôrij ta derômaraj a. ¹¹ Kirij bay ka hen menba, gawré subu saji

kibi iyére to en môtirij ya hen, bay joji na Sésaré. ¹² Tunu kôlen ené hena ô nap ci dîba, ené gaané ré. Yênérna bay ayé bôô ka jii ka en erañ nap ci nà a bèn ôrij Sésaré a. Menba, nini ô ira kêm iyé Kwôrney a. ¹³ Ôbi derêni kwôli *mana wo derômarañ a wo diré gili bô iyére tori a añ ré kôli iyôn ba: «Jé gawré ô Jopé ô uwôga Simô woñ Piyêr. ¹⁴ Añ kwôli anğa ôbi a dôrem hen na, a bem gelé nap ðijé kêm ka bô iyére tom a.» ¹⁵ Kirijna ena belé keben tô menba, Tunu toñ hendi bô bôré herij sarji a mega wo na herij sarna tumô hen iyôn men. ¹⁶ Menba, en erem sa kwôlo Kelma na kôl kôl iyôn ba: «Ja na lij ðijé batêm nap kam nijba, kenbay ba, Emen a lênge batêm nap Tunu toñ hendi bô bôré.» ¹⁷ Hena Emen né ðu baliyare nap ci mega wo ôbi na ðu nap na wôsa bê bôô wona sa Kelma Jésu Krist a hen iyôn ba, ena i a ené jôrij Emen lê anğari ba?»

¹⁸ Kirijna bay toy hen iyôn menba, bay hô dî bôrji jal añ ayji kibi Emen kôl iyôn ba: «Emen bij ðijé ka na Jubné ré hen kôba, geré bi ré bul hal woji añ ré uwônij gelé woñ tiri hen men.»

Dé tô églis ka Antiyôk

¹⁹ Bay tô Jésu ka na userij wô sa gusij to bay gelji cêgi temare to Etiyên a hen na, ôrji kwôy bij Pinisi, Sipre nap Antiyôk, bay uwôl béré bij na Jubné mera. ²⁰ Nijba, ka perêrji a ka na ka Sipre a men, Sirên a men, hen kirijna sa bij Antiyôk menba, bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Kelma Jésu bij ðijé ka na Jubné ré hen men. ²¹ Néé wo Kelma baa nap ci añ ðijé ka ay bôrji bij Kelma kwône eré tumô tumô.

²² Kwôlé bi wo hen era sa kurij maa bay ayé bôô ka Jérusalêm a añ bay jé Barnabas Antiyôk a. ²³ Kirijna ôbi sa añ gel teré kibi wo Emen tô sa ðijé hen iyôn na, yiri dôri damañ añ ôbi kôlji bay ré dî bôrji pôn lênjij tô Kelma.

²⁴ Barnabas bi wo hen, na kwôni wo li anğañ derôre men, Tunu toñ hendi bô bôré wôn bôri men, ayé bôô wori dô a men. Añ ðijé kwône bi bôrji sa Kelma.

²⁵ Menba, Barnabas ô Tars a wô wogé Sôl. ²⁶ Kirijna ôbi uwôjñni menba, herañ nap dî Antiyôk a. Bay mô bem elé pôn nap bay ayé bôô ka Antiyôk a. Bay gelij kwôné ðijé are. Na Antiyôk a a bay ré ay tô dé hini woñ Krétijé hen sa bay tô Jésu a.

²⁷ Wulê bi wo hen na, bay kibi Emen hena Jérusalêm a era Antiyôk. ²⁸ Kwo pônî perêrji a bay uwôgeri Agabus Tunu gili mega kurôn wo dami ré lê sa terare a nà. (Añ kurôn bi wo hen li sa terare a nà tiri a men wulê wo Kulod na ômij kenare hen.) ²⁹ Bay tô Jésu gengiji ciré lê nap yênérji ka Judé nap ari uné ka Emen né biji. ³⁰ Bay wôge are bay ka hen añ jép si Barnabas nap Sôl ôrij bij surjé ka bay ayé bôô ka Judé.

12

Bay duu Jak men, bay ðu Piyêr a men

¹ Wulê bi wo hen na, kelma *Hérôd ay tô gelij tu bay ayé bôô ka Jérusalêm a gusij. ² Ôbi bi bay duu *Jak woñ yêni Ja hen nap yebere. ³ Añ kirijna ôbi bô wo yi Jubné ré dôrji hen iyôn menba, ôbi bi bay ðu Piyêr. Wulê bi wo hen na, na sa lê geseré mapa wo wubere nap bô a hen.

⁴ Hérôd bi bay fu Piyêr ô uwôli danğay a aņ bijn asğarnê pôrbu, pôrbu gwogelérji pôrbu đebu gemni. Aņ cêgi *Pak a dema ciré jeré kwôlê sari a tumô ðijné tó.

⁵ Piyêr yi danğay a menba, bay ayê bôd uwôl Emen yôod naņ bôd pôn wô sari.

⁶ Bô yoyre hende to kiya Hérôd đa jôriņ kwôlê sari a hen na, bay harêri naņ musure aņ ôbi yi kum derô asğarnê wôd men, bay gemé kibi geré đebu gem men. ⁷ Nijba, kirij bay ka hen na, mana wo Kelma so menba, iyéy danğay peranđe. Mana wo Kelma bi wo hen di kwa bô Piyêr aņ eņni aņ kôli iyôn ba: «Hena ta, lew.» Kirij bay ka hen na, musure beserij kôbri a. ⁸ Aņ mana bi wo hen kôli iyôn ba: «Ha tó bôm men, ha ganđi garbê kam a men.» Ôbi li hen iyôn hende to hen menba, mana bi wo hen hô kôli iyôn ba: «Dôbe bargay kam kaņ kelanê aņ ju era tón a nà.»

⁹ Piyêr so tôri a nijba, ôbi bô môņ ré na pelal a ré jôri hen điba, ré na anğan tiri ré. ¹⁰ Bay saa asğarnê ka gem kibi geré hen kini wôd kara, menba, saji kibi geré woņ musure a wo si kini derô iyére hen, menba, kibi geré bi wo hen bôliņ sa kibri tumôrji a mera. Kirijna bay si nô nij menba, bay ô sem tó geré menba, mana wo Kelma bi wo hen đeņ Piyêr.

¹¹ Tini uwo yiri a aņ ôbi kôl iyôn ba: «Haw hen, en hôn nij, na tiri, na Kelma a jo mana wori sa dôren kibi néé wo Hérôd a men, kibi habré kêm wo Jubnê genge ré sa san a hen a men.»

¹² Kirijna ôbi hôn anđa ré li are hen iyôn nij menba, ôbi ô iyé Mari toņ yoo Ja wo bay uwôgeri Mark hen, ðijné kwône mô uwôl Emen ya. ¹³ Kirijna ôbi di kibi geré menba, hende jé to pôni bay uwôgere Rodé so era wô belé kermij. ¹⁴ Hende toy tó Piyêr hôn aņ wo ré bôl kibi kermij biri na, yi deré lere aņ hende ge ô kelé Piyêr ré đebu kibi geré yaņ ya. ¹⁵ Bay kôle iyôn ba: «Mu gal.» Nijba, hende kôlji wo ré na tiri. Aņ bay kôl iyôn ba: «Na *mana wo derômaran a woņ ôbi geméri.»

¹⁶ Piyêr hô di kibi kermij menba, bay sa bôl menba, na ôbi menba, tiniji ge kay. ¹⁷ Ôbi liji kôbri bay ré wôm tôn menba, ôbi dôrji kwôli deré wo Kelma ré dôri bô danğay a aņ ôbi kôlji iyôn ba: «Erênđe ken ô kôliņ Jak* naņ bay ayê bôd kêm.» Menba, ôbi si fu geré ô kirij ka danđi a.

¹⁸ Kirijna kirij wôl menba, haré li asğarnê daman aņ bay enğere anđa ré sa sa Piyêr a hen. ¹⁹ Hérôd bi bay wogeri nijba, bay uwojni ré. Menba, ôbi bi bay enğerij asğarnê ka na gem kibi geré hen kwôlê aņ ôbi kôl bay ré derji. Menba, Hérôd hena Judé era Sésaré aņ uwôl ya nêm kwôlê.

Temay kelma Hérôd

²⁰ Hérôd ôriņ naņ kwôlê naņ ðijné ka Tir a men, ka Sidôn a a men. Bay way ciré jé ðijné yiri a, wôsa bay hôn wo tó kibri wo bay uwôgeri Blastus hen ré gey bi điré lê naņ ci bi bay ré pan kwôlê woji bi wo hen naņ bô jalé. Wôsa are kêm ka bay ôriņ doyriji hen na, hena na sa iyére tori a.

²¹ Menba, wulê wo bay genge hen na, Hérôd tóbe bargay kari kaņ kenare aņ mô sa gagay kenare a aņ dôrji kwôlê tu wolé. ²² Menba, ðijné kôl iyôn ba: «Na emen a kelé kwôlê hen điba, na gawra ré.»

²³ Kirij bay ka hen na, mana wo Kelma di Hérôd wôsa ôbi ay dampare to Emen liņ tori, menba, wôņne ômni aņ aņ ôbi ma.

²⁴ Nijba, kwôlo Emen ba, ôm ôriņ naņ kwini tumô tumô.

*

²⁵ Kirijna si Barnabas naŋ Sôl liji jé wo bay joji Jérusalêm a hen kô niŋ na, bay bul hô Antiyôk a, bay heran naŋ Ja woŋ Mark hen kôbriji a.

13

Bay tô si Barnabas naŋ Sôl aŋ jéji ô ulê béré kwôlo Emen

¹ Perê bay ayê bôô ka Antiyôk a na, bay kibi Emen ya men, bay gelé are kôba ya a men, hiniji a na: Barnabas, Simépnôn wo ba uwôgeri gawra wo hendi hen men, Lusiyus wo Sirên men, Manayen wo na melan *Hérôd woŋ kelma kirijna ôbi na baŋ kema hen men, Sôl men. ² Wulê wo pôni kirijna bay tebe Kelma jôriŋ bôrji kurôŋ menba, Tunu toŋ hendi bô bôré kôl iyôŋ ba: «Terêŋge si Barnabas naŋ Sôl ken djiŋi gay ben wô jé wo en uwôgeji kwôli hen.»

³ Kirijna bay jôriŋ bôrji kurôŋ men, uwôl Emen a men kô niŋ menba, bay uwôl kôbriji sarji a aŋ djiŋi ô.

Si Barnabas naŋ Sôl ôrji sa iyé Sipre a

⁴ Kirijna si Barnabas naŋ Sôl bô wo Tunu toŋ hendi bô bôré a ré jéji ulê béré hen iyôŋ na, bay henaji Antiyôk eraŋi Sélesi a wô ayêji bato ôriŋ iyére to derô cér to bay uwôgere Sipre hen. ⁵ Kirijna bay sa biŋ Salmin Sipre a menba, bay uwôl béré kwôlo Emen bô *iyéy daŋare to Jubnê. Bay ôriŋ naŋ Ja Mark kôbriji a bi ré li naŋ ci.

⁶ Kirijna bay ô naŋ kirij kirij sa iyére to derô cér a hen kwôy saŋ Papôs a menba, bay uwôŋ ôbi beli wo li yiri môŋ *ôbi kibi Emen iyôŋ, ôbi na Jub, hini ôm Bar-Jésu, aŋ naŋ kibi grêk ba na Elimas. ⁷ Ôbi na melan Sêrgiyus Pawlus ôbi emê sa iyére to derô cér a hen, Sêrgiyus bi wo hen na, na ôbi tu melênê, ôbi jé uwôga si Barnabas naŋ Sôl wôsa ôbi ôriŋ doŋ toyé béré kwôlo Emen. ⁸ Niŋba, Elimas woŋ beli hen jibji sêd aŋ woge wô jôriŋ kelma ré bi bôri sa Jésus a. ⁹ Menba, Tunu toŋ hendi bô bôré wôn bô Sôl wo na Pol hen aŋ ôbi bôri ¹⁰ aŋ kôli iyôŋ ba: «Jôbi na, gwosore naŋ habré wôn bôm, kema Sidan, ôbi bayi anŋa dôri, dî mênê geré anŋa Kelma genge hen baa. ¹¹ Ju toy, haw hen Kelma a dem aŋ tum a dôbê hendé aŋ já gelé berarê tare ré sem.»

Kirij bay ka hen na, tiri dôbe hendu aŋ ôbi mô bô dilemne a aŋ ôbi bul si na si na woge kwôni bi ré fu kôbri. ¹² Kirijna kelma gel are bay ka hen iyôŋ menba, ôbi ay bôri wôsa ari gelé ka gengiŋ sa Kelma dô tini.

Si Pol naŋ Barnabas gey erê Antiyôk bô emê wo Pisidi a

¹³ Pol naŋ megêri dayji bato Papôs a wô erê Pêrgé bô emê wo Pampili a. Menba, Ja Mark djiŋi ya hen aŋ bul hô Jérusalêm a. ¹⁴ Bay hena Pêrgé ayji geré kwôy saŋ biŋ Antiyôk bô emê wo Pisidi a. Naŋ *sa merê ta a menba, bay ô bô iyéy daŋare a aŋ môrji tôŋ. ¹⁵ Kirijna bay deŋse magtubu tôô naŋ to bay kibi Emen menba, bay sa iyéy daŋare hende to hen, jé kôlji iyôŋ ba: «Yênêrni, hena kwôlê woŋ dôbê ibiyare wôni ya a kené gey kôliŋ biŋé ba, ken kôl.»

¹⁶ Menba, Pol hena li kôbri bi bay ré wôm tôŋ aŋ kôl iyôŋ ba: «Kam *Israyêl naŋ kenbay ka ba hen ka ken tebe Emen hen, toyêŋge. ¹⁷ Emen wo biŋé ka Israyêl na tô môpêrna. Men, ôbi biji bay yeŋ kwône sa iyé Ejipt a, aŋ naŋ néé wori na, ôbi dôrji siŋ aŋ a men. ¹⁸ Ôbi uwôl bôri sarji a derô gwôlê li elê tôre pôrbu. ¹⁹ Ôbi bi bay mênê tô ye biŋé jurgem bô

emê wo Kanan a na, ôbi bijn bijné kari sa iyére toji bay lijn toji. ²⁰ Are bay ka kêm hen li elê arew pôrbu nañ tôre bay. Cêgeri wori menba, ôbi biji bay jerê kwôlê kwôy sañ sa Samiyêl ôbi kibi Emen a. ²¹ Menba, bay gey ôbi ré biji kelma menba, Emen biji Sawul kema Kis môñ wo Bêjamin ôbi ôm kenare li elê tôre pôrbu. ²² Kirija Emen kañ Sawul na, ôbi biji Dabid mega Kelma woji. Na wô sari ôbi a na ré kôl kwôli kôl iyôn ba:

<Dabid kema Jésé na

na kwôni wo en diini,

ôbi a lê are kêm ka bôn gey hen.>

²³ Kuñga Dabid wo pôni na Jésu wo Emen diri mega ôbi gôlij nañ kam Israyêl wo ôbi na ay tôri diré biji hen. ²⁴ Pa dema Jésu ré sañ tô na, Ja na uwôl béré bijn kam Israyêl kêm ré ði tô têrijn toji añ ré liji batêm. ²⁵ Kirija ôbi duu kibi jé wori nij menba, kôl iyôn ba: <Ken kôl ené na i ba? Ena kwo ken mô gemni hen ré tô. Nijba, gel ôbi era cêgena hen ya, en nêm beseré ganji garbê kañ têri ré.> »

²⁶ «Yênên, kenbay kañ kwôñgê *Abraham nañ bijné kêm ka sa iyére to ðangi a ka mô tebe Emen hen kôba, kwôli gelê bi wo hen na, Emen gengijn na sarna nabay tumô. ²⁷ Bijné ka Jérusalêm nañ kilmérji hôn Jésu ré na i ba ré, aña bay ré ði kwôli temare bu sari hen. Bay dêñse magtubu to bay kibi Emen nañ sa merê ta a kwôy kwôy nijba, bay hôn bôre ré. Añ ulê wo bay uwôl kwôlê sa Jésu hen na, bay li na anja magtubu to bay kibi Emen na kôl hen. ²⁸ Bay uwôñ kwôlê wôni wo nêm temayri ré, nijba, bay kôlijn *Pilat ré bi bay ré diri. ²⁹ Añ kirija bay li are kêm ka magtubu to Emen na kôl gengijn sari hen nij na, bay tôri derari sa gurô tagelê ô emé. ³⁰ Nijba, Emen biri ji si kamñê. ³¹ Añ wulê kwône ôbi si sa ka na bari henañ Galilé erañ Jérusalêm a hen, bay a na bay kelê kwôli haw hen bijn kam Israyêl. ³² Nibay kôba, nini ulêñge béré Kwôlo Dôri bi wo hen na kañ tôo to Emen na ay bijn môñerna hen. ³³ Ôbi li ariri béna nabay kwôñgêri, kirija ôbi bijn Jésu ji si mega wo na lijn bô kurôn wo jôgijn wôo bô magtubu kurôn a kôl iyôn ba:

<Jôbi a na Keman

añ kemnêñ nôbi ena Ibam.>

³⁴ Emen na kôl diré bijn Jésu ré jê sé kamñê ðiba, ré hô ma a ré nij. Na ôbi á, ôbi na ré kôl iyôn ba:

<Na béñge anja yi nañ jengêrji nañ kañ tiri ka nôbi

na en genge ené bijn Dabid hen.>

³⁵ Na ôbi á, ôbi ré kôl bô magtubu to ðangi a kôl iyôn ba:

<Já dé mana wom wo yi nañ jengêri hen uyê kamñê ré.>

³⁶ Ken hôn, bô wulê bi wo hen na, Dabid na li bô geyé wo Emen. Añ kirija, ôbi ma añ bay ayri ô emé kwa môñêri a añ ôbi uyê. ³⁷ Nijba, kwo Emen biri ji si kamñê hen na, uyê ré. ³⁸⁻³⁹ Yênen, henêñge mega wo ré na sa kibi Jésu aña béré dé bôo jalé sa têrijn a ré uwôlijn hen. Men, na na sa kibri aña i i wo ré bi bôri sari a ba, têrijn tori kêm to tôo to *Moyis na nêm deré sarñge a ré hen réé dôrijn. ⁴⁰ Berêñge dô wô kwôlo bay kibi Emen na kôl hen na, bi arirji sa sarñge a ré. Bay na kôl kwôlijni kôl iyôn ba:

41 <Toyénge kenbay kap bay uwôyrê yi kap bay kelê kwôlo habij gengij sa kwôlo Emen kôl hen.

Na lê are ka gelé, are bay ka na lê hen na, hena kwôni ré derénge kwôliji kôba, ka bê hôrnge sara ré.

Kiriña ken ba geñ tô hen na,

are bay ka hen a lê añ tununje geré kayê añ ka erê añ.> »

42 Kiriña si Pol nañ Barnabas soji nô bô *iyéy dapare a menba, bay uwôliji bi bay ré hô dôrji kwôlê bi wo hen hôrij sa merê to cêgê. 43 Cêgi dapare a menba, Jubnê kwône nañ ñiné ka bi hôrji sa tôô to Jubnê hen ôrji tô si Pol nañ Barnabas añ si Pol nañ Barnabas iyêl nañ ci men, bay dôbji ibiyare hôrji a men bi bay ré lêgnê tô bô derê wo Emen a men.

Jubnê ka Antiyôk kanji béré Kwôlo Dôri wo Si Pol nañ Barnabas uwôliji hen

44 Nañ sa merê ta to ñangi a menba, ñiné ka derô ira kêm era wô toyé Kwôlo Kelma. 45 Kiriña Jubnê gel wo ñiné era kwône hen iyôn menba, terbére liji añ bay gage kwôlo si Pol añ bay tiréri. 46 Si Pol nañ Barnabas kôliji nañ ibiyare kôl iyôn ba: «Béré kwôlo Emen bi wo hen, ré uwôlij bénge na kenbay tumô. Nijba, mega wo ken kap kwôlê bi wo hen añ ken bô yernge mega wo kené nê m uné gelé wo nañ kwini ré hen iyôn nij na, nija erê uné ñiné ka iyére to ñangi a. 47 Wôsa Kelma ay tôô béni kôl iyôn ba:

<En dé m môn kirij ka perangi iyôn bij tô yê ñiné ka sa terare a nâ, wô ulê béré kwôlê woñ gelé bij ñiné kêm gôrij kirij sa terare a nâ.> »

48 Kiriña ñiné ka iyére to ñangi hende to hen toy hen iyôn menba, bay li yi derê men, ay kibi kwôlo Kelma men, añ ka gelé wo nañ kwini na yi wô sarji hen na, ayji hôrji kêm.

49 Béré kwôlo Kelma ô m nañ kirij kirij sa ira kêm. 50 Menba, Jubnê gwôse yébé ka tebe Emen ka balêrji na ka damné hen nañ damné bi bay kôl bay ré lij si Pol nañ Barnabas habré men, bay ré dageji sa iyére toji a a men. 51 Si Pol nañ Barnabas yebageji beni têrji sarji a añ ñij yirji ô Ikôniyôm a. 52 Bay tô Jêsu ka Antiyôk a yirji dôrji men, Tunu toñ hendi bô bôre wôn hôrji a men.

14

Si Pol nañ Barnabas ôrji Ikwoniyôm a

1 Ikôniyôm a kôba, si Pol nañ Barnabas ôrji *iyéy dapare to Jubnê añ dôrji kwôlê añ li wo, Jubnê nañ ñiné ka na Jubnê ré hen a kwône ay hôrji.

2 Nijba, Jubnê ka kap kwôlê woji bi wo hen na, gwôseji ñiné ka na Jubnê ré hen, ré lij bay ayê bôô habré. 3 Si Pol nañ Barnabas wôl gañ Ikôniyôm a men, bay uwôl béré kwôlo Emen nañ ibiyare men, wôsa bay bi hôrji sa Kelma menba, ôbi bijji néé bay lij angañ ginê nañ kap gelé. Añ gel wo béré kwôlê woñ bô derê bi wo bay ré uwôl hen na, ré na tiri. 4 Añ li wo ñiné ka Ikôniyôm a bay ka hen kariñ kirij wôô: ka pôni ô tô Jubnê men, ka pôni ô tô bay jé men.

5 Jubnê nañ ka na Jub ré hen nañ kilmérji genge ciré gelij si Pol nañ Barnabas gusij men, ciré gôbêji deré a men. 6 Kiriña si Pol nañ Barnabas toy hen iyôn menba, bay ge si sa iyé>Listre a men, Dêrb a men ka bô emé

wo Likaniya naŋ sa iyére to mérji hen. ⁷ Aŋ bay uwól béré Kwôlo Dôri wo Emen ya.

Si Pol naŋ Barnabas ôrji Listre a men, Dêrb a a men

⁸ Listre a na, gawra wo pôni na ôbi merayê mô ya, wôsa têri meray wôd bem naŋ kampêri yeŋ, aŋ nê m débê ta ré. ⁹ Wulê wo pôni ôbi toy Pol dô kwôlê. Menba, Pol bôri dèŋ tiri a, aŋ bô wo ôbi bi bôri sa Emen a mega wo ré berarêri. ¹⁰ Menba, Pol kôli naŋ tôri to dami kôl iyôn ba: «Hena, ju debu ta naŋ têm!» Ôbi hena neŋgere aŋ ô ta.

¹¹ Kirija kwônê ðiné gel aŋga Pol li hen iyôn menba, bay kôl naŋ kibi kwôlê woji Likawninê kôl iyôn ba: «Kamrê bul yirji gawrê aŋ herbiji sarna.»

¹² Menba, bay uwôge Barnabas «Jês»* men, Pol «Hêrmês»† men, wôsa Pol a na ôbi kibriji. ¹³ Ôbi tibé kamrê Jês ka iyéyrerji dîŋ céd kibi kalmê hen, bi bay ôriŋ naŋ kelbê ka bay elageji naŋ béé gurô bi ré li manare hen, nô wolé naŋ iyére, wôsa ôbi gey bi ðiné ré li sarga biŋ si Pol naŋ Barnabas.

¹⁴ Kirija bay jé Barnabas naŋ Pol toy hen iyôn menba, bay yêgerê bargay kaji aŋ gerji ô ligi ðiné kariŋ gura kôl iyôn ba: ¹⁵ «Miljêrni, wô mi a kené li hen iyôn ba? Nibay kôba niné gawrê mega kenbay hen iyôn men. Béré Kwôlo Dôri wo nini uwól béŋge hen na, na wo kené dî tô kamrê kaŋ dèŋ iyôn bay ka hen aŋ, aŋ kené bul upé Emen woŋ ôbi merê tu geŋ men, ôbi dé derômaraj naŋ sa terare men, cér naŋ aŋga kêm ka yi ya hen a men. ¹⁶ Wulê wo na tumô hen na, Emen na dî ðiné i i ba, na ay geré wori geré wori, ¹⁷ niŋba, ôbi na gelji yiri naŋ bô derê wori kwôy kwôy wôsa ôbi bi emen uwônge men, kaw naŋ geserêri geserêri a men. Na tiri ôbi a béŋge emê naŋ kwônêri men, bi yi derê wôn bôrŋge a men.»

¹⁸ Kwôlê bi wo Pol dôrji hen kôba, bay naŋ Barnabas li kôbriji a kôbriji a dema bay ré jôriŋ ðiné bi ré li sarga biŋi tô.

¹⁹ Cégi are bay ka hen na, Jubnê ka hena Antiyôk bô emê wo Pisidi a naŋ Ikônnyôm eraji sa gwôse ðiné aŋ bay gôbe Pol naŋ keram kuu aŋ wuréri ô ulé wolé naŋ iyére aŋ bay kôl yaŋ ba ôbi ré ma niŋ. ²⁰ Niŋba, kirija bay ayê bôd daŋ sari a menba, ôbi hena ta, aŋ hô derô ira. Kirij wól menba, bay ôrji naŋ Barnabas Dêrb a.

Si Pol naŋ Barnabas buloji hera Antiyôk a bô emê wo Siri a

²¹ Kirija si Pol naŋ Barnabas uwól béré Kwôlo Dôri Dêrb a aŋ ðiné kwône bi bôrji sa Jésu hen iyôn menba, bay bulo hera si Listre, Ikônnyôm a naŋ Antiyôk bô emê Pisidi a. ²² Aŋ kirij kêm ka bay ô ya hen na, bay dôbji ibiyare bô bay ayê bôd a bi bay ré lèŋnê tô ayê bôd woji a men, bay kôlji iyôn ba: «Naa gelij gusiŋ gaŋ dem aŋa nana sé bô *emê iyére to Emen a tô.»

²³ Bô églis a pôn pôn na, bay tô surjê biŋi men, uwólji Emen men, jôriŋ bôrji kurôn a men, aŋ bay biŋi kôbi Kelma wo bay bi bôrji sari a hen.

²⁴ Kirij bay ka hen na, bay so si bô emê wo Pisidi a aŋ saŋi biŋ Pampili.

²⁵ Bay uwól béré kwôlo Emen Pêrgé a aŋ ôrji Ataliya a. ²⁶ Kirij bay ka hen na, bay ðay bô bato wô herê Antiyôk bô emê wo Siri a kirij bay ka bay

* **14:12** 14: 12 Na hini emen wo dami wo Grêkpnê. † **14:12** 14: 12 Na hini emen wo Grêkpnê woŋ ôbi jé wo emen wo kwôni wo Grêkpnê tebe hen.

na henap ya hen men, na kirij bay ka hen a a bay na ré dji nap bô deré wo Emen wô jé wo bay la hen men hen.

²⁷ Kirijna bay bij menba, bay day bay ayê bôo an dôrji kwôli are kêm ka Emen ré li nap geré woji hen men, wô belé wo ôbi ré bôl kibi geré bij bijné ka na Jubnê ré hen bi bay kôba ré bi bôrji sari a men hen. ²⁸ Menba, bay wôl gan nap bay ayê bôo.

15

Kwôlê yi Antiyôk a gengij sa walê kej

¹ Bijné ka pôni hena Judé era Antiyôk a. Bay gelij bay ayê bôo are an kôlji iyôn ba: «Hena kené wal kej môj wo tôo to *Moyis kôl hen iyôn ré ba, ka upé gelé ré.» ² Si Pol nap Barnabas narij nap ci sa kwôlê woji bi wo hen a. Bay narij kwôlê daman sara. Bay genge bi Pol, Barnabas nap bay ayê bôo ka pôni ka Antiyôk ré ôrji Jérusalêm a ô upé bay jé nap surjê wô sa kwôlê bi wo hen.

Dajpare to dami to Jérusalêm

³ Bay ayê bôo ka Antiyôk a dji geré. Si Pol nap megêri siji si Pinisi nap Samari an dôrji kwôli bilé wo bijné ka sa iyére to dangi a bul uwôn Emen hen menba, yi bay ayê bôo bay ka hen dôrji daman. ⁴ Kirijna bay bij Jérusalêm a menba, bay ayê bôo nap bay jé nap surjê berji a yirji a menba, si Pol nap megêri dôrji kwôli anja Emen né li nap geré woji hen.

⁵ Parisipêné ka pôni ka ay bôrji hen na, kôlji iyôn ba: «Kôlinge bijné ka na Jubnê ré hen ré wal kej men, ré bi kwôlê sa tôo to Moyis a a men.»

⁶ Bay jé nap surjê dajji wô kebê kwôlê bi wo hen gelé. ⁷ Kirijna bay narij kwôlê uwoy gan hen iyôn menba, Piyêr hena an kôl iyôn ba:

«Yênên, ken hôn, Emen na dôren perêrênge a na ca yej bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bij bijné ka na Jubnê ré hen bi bay ré toy an ré bij bôrji sara. ⁸ Emen bi wo hôn bô gawré hen na, ôbi gel wo diré geji an biji Tunu toj hendi bô bôré mega wo na béna nabay hen iyôn men. ⁹ Diba ôbi dô tirji dé iyôn gay nap na ré, na nap ayê bôo woji a ôbi ré biji yij bijné ka séli hen. ¹⁰ Iyôn nij ba, wô mi a kené cubu tu Emen ayij anja néy bay ka môpêrna na nê ayê ré men, nabay kôba nana nê ayê ré men hen dé sa bay ayê bôo ba? ¹¹ Nana bi bôrna mega wo nana upé gelé nap bô deré wo Kelma Jésu môj wo bay kôba, uwônij gelé hen iyôn men.»

¹² Kirijna Piyêr dô kwôlê bi wo hen iyôn menba, bay wôm sidij, menba, bay toy si Pol nap Barnabas dôrji kwôli giné nap anjan gelé ka Emen né biji ciré li peré bijné ka na Jubnê ré hen. ¹³ Kirijna bay iyêl kô nij menba, *Jak kôl kwôlê kôl iyôn ba: «Yênên, toyênge kwôlo na kelé hen. ¹⁴ Simô kelêna haw, na wô teré wo Emen na ré tô bijné kari tumô peré bijné ka na Jubnê ré hen. ¹⁵ Kwôli are bay ka hen na, bij nap kwôlo bay kibi Emen na kôl kôl iyôn ba:

¹⁶ «Cêgi are bay ka hen menba, na hô hera dé iyé Dabid to tij hen ta. Hôlmêre wo baa hen na, na heré dére hôrij men, na hô janêre ta deré a men.

¹⁷ Kirij bay ka hen na, tô bijné ka sa terare a ka baa hen a wogéji Kelma. Na tiri, tô yê bijné kêm ka na en uwôgeji ré yi kané hen.

¹⁸ Gel, na kwôlo Kelma kôl bi a na,

ôbi na bi are bay ka hen hônij ca yeŋ.»

¹⁹ Na ôbi á, ené gey bi nana dayré anŋa néy dī sa ñiné ka na Jubnê ré ka bul upé Emen hen né. ²⁰ Na lêngge magtubu biji mera kôlji bi bay ré ôm tanare to bay tibij kamrê hen ré men, bay ré yij yijare toj têrij ré men, tanare to kwôbe bij tōŋ né hen né men, kwôbe ré a men. ²¹ Ca wo balé yeŋ na, ñiné dēŋsêré tōo to Moyis *sa merê ta a kwôy kwôy bô *iyéy ðanare a, naŋ sa iyére iyére.» Jak kôl kwôlê bi wo hen iyôŋ wôsa tōo to Moyis to jô are bay ka hen na, ñiné hôn ca yeŋ.

Magtubu to bay bay jén bij bay ayê bôô ka na Jubnê ré hen

²² Menba, bay jé naŋ surñê naŋ bay ayê bôô kêm bijni bi ciré tō gawré perêrji a hen, jéji Antiyôk a naŋ si Pol naŋ Barnabas. Bay tō si Jud woŋ Barsabas naŋ Silas bay na ñiné ka bay ayê bôô kêm biji kwôlê men, geyji men.

²³ Bay biji magtubu hende to hen kôl iyôŋ ba:

«Bay jé naŋ surñê naŋ bay ayê bôô kêm lij bay ayê bôô ka na Jubnê ré ka Antiyôk men, ka Siri a naŋ ka Silisi a dosé. ²⁴ Nini toy mega wo yêñêrni ka pônî ré ô dôyrêŋge men, ré mène ermé woŋge a men, naŋ kwôli kelêrji, niŋba, na nibay a jéji ré. ²⁵ Na ôbi á, niné kôlij kaŋnini wô terê ñiné aŋ jéji yerŋge a naŋ yêñêrni si Pol naŋ Barnabas, ²⁶ ka ay yirji uwôl aŋ wô sa hini Kelma Jésu Krist hen. ²⁷ Nini jé si Jud naŋ Silas bi ré ô kelêŋge naŋ kibriji a, kwôlo nini li bô magtubu a hen. ²⁸ Wôsa Tunu toj hendi bô bôrê men, nibay men, nini genge bi niné dēŋge ani kani ka néy sa ka ré lij hen a ré nij. ²⁹ Anŋa nini kôl kwôliji bô magtubu hende to hen a na: Emê tanare to bay tibij kamrê ré men, emê kwôbe ré men, lari ka bay gwôse tōrji hen né men, yij yijare toj têrij hen né a men. Hena kené pō yerŋge aŋ yi are bay ka hen a na, ken li dô. Dosé toj yêñijare.»

³⁰ Bay dī bay jé kaji bay ka hen geré ôrji, aŋ bay sa bij Antiyôk a aŋ bay day bay ayê bôô kêm aŋ biji magtubu hende to hen. ³¹ Kirijna bay dēŋse na, yirji dôrji damaŋ wô ibiyare to magtubu hende to hen dôbji bôrji a hen.

³² Mega wo si Jud naŋ Silas kôba, na bay kibi Emen men hen iyôŋ na, bay dôrji kwôlê damaŋ dôbij ibiyare bôrji a men, gerijni a men. ³³ Bay wôl naŋ ci sem menba, bay ðiji geré hô upé ka na jôji hen naŋ derêri. [³⁴ Niŋba, Silas genge ðirê baa tōŋ aŋ na Jud pini a herê Jérusalêm a.]

³⁵ Menba, si Pol naŋ Barnabas môrji Antiyôk a. Bay naŋ ka ðanŋi kwône gelij ñiné are men, uwôlij béré Kwôlo Dôri wo Kelma a men.

Si Pol naŋ Barnabas kariŋji

³⁶ Sem cêgê menba, Pol kôlij Barnabas iyôŋ ba: «Na hô ô gelé yêñêrna ka sa iyére to pôn pôn to na nana uwôlij béré kwôlo Kelma ya hen. Aŋ na ô gelé na ba, bay yi iyeŋ pôn ba?»

³⁷ Barnabas gey bi Ja woŋ Mark hen ré ô naŋ ci. ³⁸ Niŋba, Pol gey bi ôbi ré ô naŋ ci ré, wôsa ôbi na ðoŋi aŋ Pampili a tumô men, na ô naŋ ci kini jé woŋi a cêgê ré nij a men. ³⁹ Kwôli Ja bi wo hen li, aŋ nariŋare to ðami yi perêrji a aŋ bay kariŋ aŋ i ba ô naŋ kwa wori kwa wori. Barnabas ay Mark naŋ dī ôrij Sipre a men, ⁴⁰ Pol ay Silas naŋ dī, aŋ kirijna bay ayê bôô uwôl Emen bi ré tō kibri sari a menba, bay ô haji nij. ⁴¹ Bay ô bô emé

wo Siri a men, Silisi a a men aṅ dôbijn ibiyare bô bay ayê bôô a tô ayê bôô woji a.

16

Pol gey bi Timoté ré biji bay naṅ Silas

¹ Pol sa bijn Dêrb a men, Listre a a men. Kirijn bay ka hen na, ôbi ayê bôô wo pôni bay uwôgeri Timoté, yori na Jub to ay bôre men, ibari na Grêk men. ² Kwôli ôm dô perê bay ayê bôô ka Listre a men, ka Ikôniyôm a a men. ³ Pol gey ayêri bi ré ô naṅ dî. Ôbi wali kenṅ wô Jubnê ka mô sa iyére hende to hen a, wôsa bay hôn kêm wo ibari ré na Grêk. ⁴ Sa iyére to si Pol naṅ Silas ô ya ya hen na, bay dôrijn bijné tôô to bay jé naṅ surjné na ay Jérusalêm a, aṅ bay kôlji bay ré bi kwôlé sara. ⁵ Bay ayê bôô uwôṅ nérji tô bê bôô woji a men, kwônérji erê tumô naṅ wulê wulê a men.

Emen uwôge Pol Maséduwan a

⁶ Tunu toṅ hendi bô bôré jô bi si Pol naṅ Silas ré uwôl béré Kwôlo Dôri Asi a menba, bay soji si kirijn ka yi perê Prijî a naṅ Galati a hen. ⁷ Kirijna bay baa da naṅ Misi a menba, bay woge ciré erê Bitini a, nijba, Tini Jésus jôrji. ⁸ Bay so si Misi a wô erê Trowas a. ⁹ Pelal jô Pol yoyre to pôni a menba, ôbi gel gawra wo Maséduwan wo pôni debu ta tumôri a aṅ uwôli kôl iyôṅ ba: «Era Maséduwan, ju sa li naṅ ni men.» ¹⁰ Peraṅ cêgi pelal bi wo hen menba, nini woge geré wô erê Maséduwan a, wôsa nini hôn wo ré na Emen a ré uwôgêni bi niné ulê béré Kwôlo Dôri bijn bijné ka Maséduwan a hen.

Iyore to pôni bay uwôgere Lidi ay bôre Pilip a

¹¹ Nini hena Trowas a ay bato ôrijn sa iyére to derô cér a to bay uwôgere Samotras hen. Kirijna kirijn wôl cêgê menba, nini sa bijn Néyapolis. ¹² Menba, nini ô Pilip a to na iyére to Rômênê ôm men, na kibi iyére to tumô bô emê wo Maséduwan a men, aṅ nini wôl gaṅ ya. ¹³ Naṅ *sa merê ta a menba, nini séj wolé ô kibi cér a kirijn ka nini kôl yaṅ ba niné upé kirijn ka Jubnê ré uwôlijn Emen ya, nini mô tôṅ iyêl naṅ yébé ka daṅ kirijn bay ka hen. ¹⁴ Iyore to pôni perêrji a hen bay uwôgere Lidi, hende na iyore to Tiyatir men, na hendi dé gara bargay ka gararji mê mê hen men, na hendi tibé Emen a men. Kelma bôl bôre aṅ hende dôbe mare toyijn kwôlo Pol dô. ¹⁵ Bay lere batêm naṅ bijné ka bô iyére tore a kêm menba, hende uwôgêni iyôṅ ba: «Hena kené bôren mega wo ené bi bôn tiri sa Kelma na, eranje iyére tipê a.» Hende masêni aṅ nini gey naṅ tu sara.

Bay bu Pol uwôl danṅay a Pilip a

¹⁶ Wulê wo pôni nini ô kini uwôlé Emen a menba, môni temale toṅ hendi jé to pôni era yerni a, tunu to habijn yi bôre a aṅ lere hende kôrbe aṅ uwôṅ are damaṅ bijn bay iyéyrere naṅ kerbê kare bay ka hen. ¹⁷ Hende era tôrni a nibay naṅ Pol pê pê karê gura kôl iyôṅ ba: «Bijné ka hen, na manê ka Emen wo derômaran a, bay ulêṅge na béré geré wo a ôrijn naṅ ken kini gelê.»

¹⁸ Hende ôm hen iyôṅ wulê kwône. Deré kibri menba, bô Pol tari menba, ôbi bare cêgeri aṅ kôlijn tunu hende to bôre a hen iyôṅ ba: «En kôlé naṅ hini Jésus Krist séj bô iyore hende to hen a.»

Menba, tunu hende to hen séj bôre a kirij bay ka hen a men. ¹⁹ Kirijna bay iyéere bô wo tunu to san nan lari biji hen ré si erên hen iyôn na, bay pô si Pol nan Silas wuréji ôrij tu wolé tumô bay emé iyére a. ²⁰ Bay ôrij nan ci bij bay jerê kwôlé kan Rômêjê an kôl iyôn ba: «Bijé ka hen gusiré bijé derô iyére tona a men, bay na Jubjê a men. ²¹ Men, bay gelij bijé hal wo jôrij, wo nabay kan Rômêjê nana bi bôrna sara ré hen men, nana ay lij jé ré hen a men.»

²² Bô bijé ka dap hen tarji sarji a men, menba, bay jerê kwôlé bi bay tô bargay yi si Pol nan Silas a an bi bay yémnéji nan sera. ²³ An cêgi sé wo bay séji a hen menba, bay biji danggay a an kôlij gumna won ôbi gemé iyéy danggay hen ré bôrji dô. ²⁴ Na kwôlo bay kôli wô sarji bi wo hen menba, ôbi ôrij nan ci ô bê a bô iyére to gerjê an harê têrji bô kwogelé gurô a.

²⁵ Da nan sa kirij ka jali menba, si Pol nan Silas uwôlji Emen men, kibji kurôn heramiri a men, an megêrji bay danggay toy tôrji. ²⁶ Menba, kirij bay ka hen na, terare yebagij nan nére an tô iyéy danggay a yebagij kêm. Kibi iyére kêm pôlij, men, musure to bay harij tê danggayê hen kôba, beserij kêm a men. ²⁷ Gumna won ôbi gemé kibi iyére hen engij tô kum a menba, gel kibi geré kêm pôlij hen iyôn menba, ôbi dô yebere tori diré derij yiri. Wôsa ôbi kôl yan ba, danggayê kêm ré si ge nij. ²⁸ Nijba, Pol jô gura kan a ta kôl iyôn ba: «Duu yem né nini baa na ya kêm.»

²⁹ Ôbi engere tare ôrij lew bô ira, ôbi wuré nan harê an ô kurij tê si Pol nan Silas a. ³⁰ Ôbi biji bay so nô an ôbi kôlij iyôn ba: «Gawré, na lê iyen a ené uwôrij gelê ba?»

³¹ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Bi bôm sa Kelma Jésus a, an já upé gelé jôbi nan bijé ka bô iyére tom a.»

³² An bay uwôli béré kwôlo Kelma nan bijé ka bô iyére tori a kêm. ³³ Derô yoyre hende to hen, ôbi ôrij nan ci ô pelé tu iyare to yirji a hen an, menba, kirij bay ka hen, bay liri batêm nan bijé ka bô iyére tori a kêm. ³⁴ Men, ôbi ôrij nan si Pol nan Silas ij tori ô biji emé an li yi deré nan bijé ka iyére tori a wô bê wo diré bi bôri sa Emen a hen.

³⁵ Kirijna kirij wôl menba, bay jerê kwôlé Rômêjê jé bay tôrji ô kôlij gumna na iyôn ba: «Bi gawré bay ka hen ta.»

³⁶ Menba, gumna na ô kôlij Pol kôl iyôn ba: «Bay jerê kwôlé jé kôlen ené bêjge ta. Hen iyôn na, ken si ô nan bô jalé hanje nij.»

³⁷ Nijba, Pol kôlij bay jé na iyôn ba: «Kwôlé wôni bu sarni ré tô menba, bay bi bay sêni tu wolé nibay kan Rômêjê, bay bêni danggay a an haw hen bay gey ciré bêni ta jegêd iyôn mera. Na iyôn né. Bi bay era nan yirji sa bêni ta.»

³⁸ Bay jé ka bay jerê kwôlé bay ka hen hô ô kôlji kwôlo Pol kelaji hen menba, harê li bay jerê kwôlé bay ka hen wôsa bay toy wo si Pol nan Silas ré na Rômêjê men. ³⁹ Menba, bay era sa uwôlji bô jalé an biji ta an kôlji bay ré erên sa ira. ⁴⁰ Kirijna si Pol nan Silas siji danggay a menba, bay ô upé Lidi. An kirijna bay gel bay ayê bôo men, dôbji ibiyare bôrji a a men, menba, ôrji ta.

¹ Si Pol naɲ Silas soji si Ampipolis naɲ Apoloni aɲ sa biɲ Tésalonik, Jubɲê ôriɲ naɲ *iyéy daɲare kirɲ bay ka hen. ² Mega wo Pol lêrê gaɲ gaɲ hen iyôɲ na, ôbi ô naɲ *sa merê ta a subu bô iyéy daɲare a ô iyêlê naɲ biɲé ka mô ya hen gengiɲ sa kwôlo Emen. ³ Ôbi geli mega wo kwôlo Emen ré kôl hen, mega kwo Emen né dôri hen ré ma aɲ Emen ré biri hô gôl hôriɲ. Ôbi hô kôlji iyôɲ ba: «Jésu bi wo en kelêɲge kwôli hen na, na ôbi a na *Mési kwo Emen dôri hen.»

⁴ Si Pol naɲ Silas bôy Jubɲê ka pôni naɲ kwôlê bi wo hen, aɲ bay ôrji tôrji a men, biɲé ka na Jubɲê ré kaɲ bay tibé Emen hen kôba, kwône ô tôrji a men, yébé ka damné damné hen kôba, ô tôrji a a men.

⁵ Niɲba, Jubɲê ka pôni terbére liji aɲ bay pera bay galé ka bay uwôɲji tô geré hen, aɲ li bay gusuré biɲé derô ira. Bay ôrji iyé gawra wo bay uwôgeri Jasôn hen ciré erê wogé si Pol naɲ Silas ôriɲ naɲ ci tumô daɲare to kwône biɲé a wô jerê kwôlê sarji a. ⁶ Kirɲa bay uɲaji ré niɲ menba, bay pera si Jasôn naɲ bay ayê bôô ka pôni eraɲ naɲ ci tumô bay emê sa iyére a, bay kôl iyôɲ ba: «Biɲé bay ka hen gusuré biɲé ka sa terare aɲ, haw hen bay ná nà niɲ ⁷ aɲ bay yi iyé Jasôn a. Biɲé bay ka kêm hen li na aɲga biɲ naɲ tôô to kelma *Sésar hen né, wôsa bay kôl iyôɲ ba: «Ciré naɲ kelma wo daɲgi ya, bay ré uwôgeri Jésus.» »

⁸ Kwôlê woji bi wo hen gusuré kwônê biɲé naɲ bay emê sa iyére. ⁹ Aɲ bay li Jasôn naɲ bay ayê bôô têbiji pa dema bay ré biji ta tô.

Si Pol naɲ Silas ôrji Béré a

¹⁰ Bô yoyre hende to hen bay ayê bôô biɲ si Pol naɲ Silas ô Béré. Kirɲa bay sa biɲ menba, bay ô iyéy daɲare to Jubɲê. ¹¹ Jubɲê ka Béré a na, li dô dîba, bay yi mega ka Tésalonik ré, bay gey Kwôlo Dôri wo si Pol bi wo hen naɲ bô pôn, aɲ naɲ wulê wulê bay dêɲse magtubu to Emen ciré gelé na ba, kwôlê wo Pol ré dô hen na, ré na tiri hari bi ba. ¹² Aɲ ka pôni kwône perêrji a ay bôrji. Men, perê biɲé ka sa iyére to daɲgi a bay ka hen na, yébé ka damné damné hen naɲ impê kwône a men ayji bôrji men. ¹³ Kirɲa Jubɲê ka Tésalonik toy wo si Pol ré uwôl béré kwôlo Emen a Béré a men na, bay saji wô gwôsê kwônê biɲé aɲ sôge tôrji. ¹⁴ Kirɲ bay ka hen na, bay ayê bôô biɲ Pol ô si kibi cér iyôɲ aɲ na si Silas naɲ Timoté a baji tòn. ¹⁵ Biɲé ka bi Pol hen na, ôriɲ naɲ dî kwôy Atên a dema ré heraji Béré a tô, aɲ Pol kôlji ré heraji sa kôliɲ si Silas naɲ Timoté ré eraji uɲéri lew Atên a.

Pol na Atên a

¹⁶ Kirɲa Pol mô gem si Silas naɲ Timoté Atên a menba, bôri tari wô kamré ka ôbi gel naɲ kirɲ kirɲ perê ira hen.

¹⁷ Ôbi iyêl naɲ Jubɲê men, biɲé ka sa iyére to daɲgi a ka mô tebe Emen hen men, bô iyéy daɲare a men, sa pôn pôn ôbi iyêl tu wolé naɲ biɲé ka ôbi uwôɲji tô geré hen a men. ¹⁸ Bay henê are ka bay uwôgeji épikuriɲê naɲ éstoysiɲê* hen kôba, era sa iyêl naɲ dî. Ka pôni engere iyôɲ ba: «Ôbi heragê bi wo hen kôl na kwôli mi hen ba?» Kirɲa ka pôni toy wo Pol dô kwôlo Jésus men, kwôli jê sé wo biɲé ka ma a men na, bay kôl iyôɲ ba: «Ôbi dô na kwôli kamré ka sa iyére to daɲgi a.»

* **17:18** 17: 18 Hini bi wo wôô hen na, na biɲé ka ô tô ermê wo Grêkɲê ka bay uwôgeji Epikurus naɲ Jéno hen.

19 Menba, bay biri ô nap ci kini dapare to bay emê sa iyére a to bay uwôgeji *Ayéropaj hen aṅ kôli iyôn ba: «Derèni tô anṅaṅ gelé ka kôrbi ka ju kôl kwôliji hen nipa henê. 20 Wôsa ju derèni na kwôlo kôrbi kôrbi aṅ nini gey henê tô kwôlê bi wo hen.»

21 Bijné ka Atên a kêm, kergê ré bay iyére ré nap wulê wulê môrji na wô toyé men, kelê men, kwôli anṅa si haw.

22 Menba, Pol hena debu ta tumôrji a, aṅ kôl iyôn ba:

«Bijné ka Atên, tun a ba, ermé woṅge yi sa Emen a kêm. 23 Wôsa kirijna en ô derô ira na, en gel iyéy kamrê kanṅe men, en gel kirij uwoyé anṅaṅ sarga bijn Emen kwône nipa, kwo pôni ka bay dî are sara kôl iyôn ba: <Kini uwoyé gindiriw wo emen wo nini hône ré.> Iyôn ba, na Emen wo ken tibri aṅ ken wôni ré bi a ené era wô ulê béré kwôlê wori hen.»

24 «Emen woṅ ôbi dé sa terare nap are kêm ka yi ya hen, ôbi woṅ Kelma wo derômaran nap kwo sa terare a nà, ôbi mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré men, 25 ôbi ôrij doy gawra ré li ani biri ré, wôsa na ôbi a bijn gawrê kêm gelé nap bul nap are kêm a men. 26 Na nap gawra pôn nêṅ a ôbi ré lij tô bijné kêm hen, aṅ dji sa terare a nà kêm men, ôbi genge wulê wo are kêm a lij men, jeṅgê kini merêrji biji a men. 27 Ôbi li hen iyôn bi gawrê ré wogeri aṅ kirijna bay ré hamnêri wô unéri, aṅ iyeṅ ba, bay ré uwôjñi. Tiri wori ba, Emen debu kelan nap kwôni iyôn perêrna na ré.

28 <Wôsa na yiri a a nana uwôrij gelê hen men, nana nêṅ ôrij si na si na hen men, nana yij gawrê hen a men.>

Mega wo bay piyé kurôn kanṅe ka pôni na kôl hen:

<Wôsa nana kwôṅgêri.>

29 Mega wo nana kwôṅgêri hen iyôn na, na erméṅge mega wo ôbi ré gelij môn kamrê ka bay li nap lôr men, nap lari men, réba jerew wo jeranê men, wo na ermé nap kôbi gawra lê hen né nij. 30 Emen erem sa wulê wo gawrê kêm na na, bay tu tij hen ré nij, nipa, haw hen ôbi uwôge gawrê kêm nap kirij kêm bi bay ré dî tô têrij lêreji aṅ. 31 Ôbi genge wulê wo ôbi a jôrij kwôlê sa bijné a kêm nap geréri nap kwo ôbi dôri hen. Ôbi biri ji si kamnê perê bijné ka ma wô gelij bijné kêm mega wo ré na ôbi a dirê dôri ré yi ôbi jerê kwôlê hen.»

32 Kirijna bay toy wo Pol kôl wô jê sé kamnê wo bijné ka ma menba, ka pôni ayrêri men, ka pôni kôl iyôn ba: «Cêgê já hô kelê nipa toyé a.»

33 Kirij bay hen menba, Pol dji aṅ ô ta. 34 Menba, ka pôni dî yirji yiri a menba, ay bôrji, perêrji a na, gawra wo bay uwôgeri Dénis wo na dami perê dapare to bay berê sa iyére hende to hen men, iyore to bay uwôgere Damaris, nap bijné ka daṅji a men.

18

Dé tô églis to Kworênt

1 Cêgê menba, Pol hena Atên a ô Kworênt a. 2 Ya hende to hen na, ôbi uwôn jub wo pôni bay uwôgeri Akilas na kwôni wo bay yêri sa iyé Pônt. Ôbi hena Itali a sa haw nap tamni Prisil, wôsa kelma wo dami Kulod na ay tôri bi Jubnê kêm ré ôrji aṅ sa iyé Rôm a. Menba, Pol bu milnare nap ci. 3 Mega wo Pol kôba, na ôbi lê tanda môn bay iyôn men hen na, ôbi mô iyére toji a aṅ li jé nap ci. 4 Nap *sa merê ta a merê ta a kwôy kwôy na,

ôbi dô kwôlê bô *iyéy dapnare a an woge bi Jubnê nan Grêknê ré bi bôrji sa kwôlê wori bi wo hen a.

⁵ Nijba, kirija si Silas nan Timoté henaji Maséduwan a saji menba, ôbi dî jé lê tanda ba, an li na jé derê kwôlê yôd kôlij Jubnê mega wo Jésus ré na *Mési kwo Emen dôri hen. ⁶ Bay kan kwôli men, bay tiréri a men menba, Pol gage bunu bargay kari an kôlji iyôn ba: «Kwôbrenge a baa sarngge a, kwôlê wôni nan san a, an haw hen, na erê iyé ðiné ka na Jubnê ré hen.»

⁷ Ôbi hena kirij bay ka hen ô iyé Titus Justus a wo na ôbi tibé Emen wo iyére tori jénij nan iyéy dapnare hen. ⁸ Krispus ôbi sa iyéy dapnare hende to hen bi bôri sa Kelma nan ðiné ka bô iyére tori a kêm men, ðiné kwône ka Kworênt a ka toy kwôlo Pol hen na, ay bôrij an bay liji batêm.

⁹ Bô yoyre to pôni a, Kelma kôlij Pol bô pelal a iyôn ba: «Hare ré dô kwôlê yôd yôd ðiba ju wôm tôn né. ¹⁰ Ena nan ju, kwôni wo a dé kôbri sam a wô gelem gusij ba, nan, wôsa ðiné kané kwône baa derô iyére hende to hen ya tô.»

¹¹ Pol mô Kworênt a li elê pôn nan geserê jii dôrij ðiné kwôlo Emen.

Bay ôrij nan Pol tumô Galijô a

¹² Wulê wo Galijô na na ôbi emê kirij ka Akay a hen na, Jubnê bij tôrji an ðirji Pol ôrij kini jerê kwôlê a. ¹³ An bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen woge bi ðiré biyé ðiné bi bay ré tebe Emen nan geré wo bij nan tôô ré hen.»

¹⁴ Pol ða kelê kwôlê tô menba, Galijô kôlij Jubnê iyôn ba: «Hena hena ré na ðagê sa tôô lay, ré na anga habij kani ka dami lay na, ré ené toyé kwôlê wonge bi wo hen tiri a men. ¹⁵ Nijba, mega wo na napnare tonge to gengij sa kwôlê wôj kelê men, sa hini a men, sa tôô tonge a men hen na, na kwôlê wonge ðiba, nôbi na nanê kwôlo hen iyônngi hen né.»

¹⁶ Menba, ôbi dageji kini jerê kwôlê a. ¹⁷ Bay kêm bu Sôstên ôbi sa iyéy dapnare sêri kini jerê kwôlê a nijba, dôlij Galijô ré kwôy.

Pol bulo hera Antiyôk a

¹⁸ Pol wôl gan Kworênt a menba, ôbi déj yênêri bay ayê bôô an ðay tera nan bato wô erê Siri nan si Prisil nan Akilas. Nijba, pa dema ôbi ré ða erê tô na, ôbi bi bay dili sari a Sênkré a, wôsa ôbi na ay tôri tumô Emen a. ¹⁹ Bay sa bij Epês a menba, Pol dî si Prisil nan Akilas an, an ô iyéy dapnare a ô dôrij Jubnê kwôlê. ²⁰ Bay kôli ôbi ré wôl sem nan ci, nijba, ôbi kan. ²¹ Pa dema ôbi ré ô ta, tô ná, ôbi kôlji iyôn ba: «Hena Emen né gey na, na hô hera.»

Menba, ôbi ay bato ô ta. ²² Kirija ôbi sa bij Sésaré an herbe tôn menba, ôbi ô Jérusalêm wô lij bay ayê bôô ka ya hen dosé pa dema ré ô Antiyôk a. ²³ Ôbi wôl ya hende to hen sem menba, bul hô ô gôr bô emê wo Galati a nan Priji dôbij ibiyare bô bay ayê bôô ka ya hen a.

Apolôs ô Epês a men, Kworênt a men

²⁴ Jub wo pôni bay uwôgeri Apolôs ôbi yêp na Alêksandri a, ôbi sa bij Epês a. Na kwôni wo kwôlê gwa kibri a men, hôn magtubu to Emen dô a men. ²⁵ Bay na hali nan geré wo Kelma, menba, ôbi uwôl béré men, gelij ðiné nan geréri kwôlo Jésus nan yi derê nijba, na batêm to Ja a ôbi ré hôn mera. ²⁶ Ôbi dô kwôlê nan ibiyare bô *iyéy dapnare a nijba, kirija si Prisil

nañ Akilas toy kwôlo ôbi dô hen iyôn menba, bay biri ô nañ ci añ gili geré wo Emen damañ a nañ geréri. ²⁷ Menba, ôbi genge ñiré eré bô emê Akay a, bay ayê bôô dôbri ibiyare bôri a, añ bay li magtubu bijn bay ayê bôô ka Kworênt a bi bay ré biri yirji a dô. Kirija ôbi ô bijn menba, nañ bô deré wo Emen na, ôbi li nañ bay ayê bôô damañ. ²⁸ Wôsa ôbi kôl kwôlé nañ ibiyare tu wolé kapiñ kwôlo Jubnê men, gelji nañ magtubu to Emen mega wo Jésu ré na Mési kwo Emen dôri hen.

19

Pol sa bijn Epês a

¹ Kirija Apolôs baa Kworênt a tô na, Pol waya si bô emê wo Asi sa iyére to keram yi ya hen añ sa bijn Epês a. Ôbi uwôn bay ayê bôô ka pôni kirijn bay ka hen. ² Añ ôbi engeriji iyôn ba: «Kirija na kena bijn bôrnge sa Jésu hen na, na ken uwôn Tunu toñ hendi bô bôre ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kwôli Tunu toñ hendi bô bôre kôba, nini toy ré.»

³ Pol engeriji iyôn ba: «Batêm to yôn a bay ré lènge ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na batêm to Ja na uwôl bérére hen.»

⁴ Menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ja na lij bijné ka *Israyêl batêm to gel wo bay ré ñep tô tériñ toji añ, añ ôbi na kôlji bi bay ré bi bôrji sa kwo ré era cêgeri a hen, ôbi a na Jésu.»

⁵ Kirija bay toy kwôlé wori bi wo hen iyôn menba, bay bi bay liji batêm nañ hini Kelma Jésu. ⁶ Pol uwôl kôbri sarji a menba, bay uwôn Tunu toñ hendi bô bôre añ bay iyêl kibi yê wo ñangi men, bay uwôl béré kwôlo Emen biji hen a men. ⁷ Bijné bay ka hen kêm na môj kibi wôô.

Pol dô kwôlé a Epês a

⁸ Pol ô bô *iyéy ñapare a añ dô kwôlé kwôy kwôy li geserê subu, ôbi dôriñ bijné kwôli *emê iyére to Emen nañ ibiyare bi ñiré biyêji. ⁹ Ka pôni bôrji ñengel añ kañ kwôli bi wo hen tu bijné añ kôlji kwôlo habijn gengijn sa geré wo Kelma hen, menba, Pol dô yiri yirji a añ dô bay ayê bôô ôriñ wolé, añ nañ wulé wulé ôbi dôriñ kwôlé bô iyéy gelé are to Tiranôs a. ¹⁰ Ôbi gilji are bay ka hen iyôn kwôy li elê wôô añ li wo bijné ka sa iyé Asi a Jubnê ré, Grêknê ré kêm toyji kwôlo Kelma.

¹¹ Añ Emen bijn Pol li gijnê wo ñê kirijn. ¹² Añ na hen iyôn a bijné ré pô kibi bargay ka hebe yiri hen ô hebijn yi bay ômpare, menba, bay berare men, ka tunu to habijn si añ bôrji a men. ¹³⁻¹⁴ Jubnê ka pôni dagijn tunu to habijn bô bay ômpare a ôriñ si na si na. Perê Jubnê bay ka hen na, na kam *dami wo ñamnê kañ bay bê kwôbe woñ Jub wo bay uwôgeri Sébéba ka jurgem hen. Añ bay kôba, gey uwôgê hini Kelma Jésu sa bijné ka ôriñ nañ tunu to habijn bôrji a hen añ bi hende ré sép, menba, bay kôliñ tunu to habijn hende to hen iyôn ba: «En ay tôn béngge nañ hini Jésu wo Pol uwôl béré kwôlé wori hen bi kené si añ.»

¹⁵ Menba, tunu to habijn hende to hen uwôlji sara iyôn ba: «En hôn Jésu men, en toy kwôli Pol a men. Nijnba, kenbay ba, kena si i men ba?» ¹⁶ Menba, gawra wo tunu to habijn yi bôri a bi wo hen kurijn sarji a añ basirêji gôliñ, añ bay tôriñ kôbri a añ bay sép iyére tori a ge tôrji senge men, nañ iyare yirji a men. ¹⁷ Bijné ka Epês a kêm Jubnê ré, Grêknê ré toy kwôlé bi wo hen, añ bay kêm harê liji añ bay bi kwôlé damañ sa hini Kelma Jésu. ¹⁸ Añ kwônê bijné ka ay bôrji hen era sa dô tô jé lèreji wo habijn bi

wo hen ta tu wolé. ¹⁹ Bijné kwône ka na li anğan beli hen na, erañ nañ magtubu toji toñ beli hende to hen, añ uwoyré añ tu bijné. Magtubu toji hende to hen larirji kêm na, ré erê selé sak tôre bay.

²⁰ Na iyôn a, kwôlo Kelma ré ô tumô tumô nañ néé wori men, gel néé wori bi wo hen a men.

Kwôlê yi Epês a añ Pol ô ta

²¹ Cêgi are bay ka kêm hen menba, Tunu toñ hendi bô bôre dô tumô Pol añ ôbi genge ñiré sé si Maséduwan nañ Akay añ erê Jérusalêm a. Ôbi kôl iyôn ba: «Hena ené bijn yey na, na erê Rôm a men.»

²² Ôbi jé si Timoté nañ Erast megèri bay jé Maséduwan a añ ôbi ba, wôl sem bô emé wo Asi a.

²³ Wulê bi wo hen na, kwôlê wo dami yi Epês a wô sa geré wo Kelma.

²⁴ Sa hende to hen na, gawra wo pôn bay uwôgeri Démétriyus, na ôbi igé lari, ôbi ay lari añ ige are gelijn nañ iyéy kamrê kañ Artémis hen añ bay kel, añ ôbi nañ bay jé kari uwônijn are damañ kini jé woji bi wo hen a.

²⁵ Ôbi day bay jé kari nañ megèri bay igé lari añ kôlji iyôn ba: «Megên, ken hôn, na jé wona bi wo hen a béna derê hen. ²⁶ Ken gel men, toy a men, anga gawra woñ Pol bi wo hen li hen. Ôbi kôl mega wo emen wo kôbi gawra a ré lê hen na, ré na emen woñ tiri ré. Añ ôbi bôy bijné kwône, na Epês a pôn mera ré, nijba, bô emé wo Asi a kêm. ²⁷ Añ kwôlê wori bi wo hen a lê añ jé wona a mênijn men, hini emé wo iyéy emen wo dami woñ Artémis hen kôba a mênijn a men. Añ emen bi wo bijné ka bô emé wo Asi a nañ sa terare a na kêm tebe hen na, damñare tori a nañê sari a.»

²⁸ Kirijna bay toy hen iyôn menba, bôrji tarji añ bay ka gura kôl iyôn ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

²⁹ Lê woji bi wo hen ay kirijn derô ira añ bay pô si Gayus nañ Aristark ka Maséduwan megè Pol kañ bay biri ôrijn kergare hen ôrijn nañ ci tu wolé. ³⁰ Pol gey ñiré erê upé kwônê bijné tu wolé nijba, bay ayê bôô jôri.

³¹ Miljéri ka damné ka Asi ka pôn kôba, kôli ôbi ré ô tu wolé ré.

³² Heragé wo dami ôm tu wolé añ i i ba ka gura wori wori, li añ kini ñanare a hen na, kwôni hôn na ba, wô mi a bay ré ñan ba, ré kwôy.

³³ Peré kwônê bijné bay ka hen na, ka pôn dôrjin Alêksander woñ Jub wo bay ayri ñi tumô hen sa tê kwôlê bi wo hen, ôbi li kôbri bi bay ré wôm tôn añ ñiré dôrji kwôlê jôrijn sa si Gayus nañ Aristark. ³⁴ Nijba, kirijna bay hôn wo ôbi ré na Jub hen iyôn menba, bay ka gura kibrijni pôn kwôy li tare wôô kôl iyôn ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami, Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

³⁵ Menba, dami wo pôn woñ ôbi emé sa iyére biji bay wôm tôn añ kôlji iyôn ba:

«Gawré ka Epês, bijné kêm hôn wo sa iyé Epês ré na sa iyére to iyéy emen Artémis nañ anga gelijn nañ ci ka kurijn ta hen. ³⁶ Kwôni wo a naré ba, nañ, iyôn na, wômênge tôn ñiba, ken li are mega kené erem kwôlê ré iyôn né. ³⁷ Gawré ka ken erañ nañ ci na ná, bay li ani kani ka habijn iyéy kamrê a ré men, bay uwôge hini kamrê wo habijn wôni ré a men.

³⁸ Hena Démétriyus nañ bay jé kari ré ôrijn nañ kwôlê wôni nañ kwôni na, wulê woñ jerê kwôlê ya men, kilmé na ya men, bi bay uwôgijn yirji tumôrji a. ³⁹ Men, hena kwôlê wôni wo ñanji ré ya ba, naa pané tumô bay jerê kwôlê ka bay tôrji ñi nañ geréri hen. ⁴⁰ Nana bô dô ré ba, bay a

ulêna kwôlê sarna mega wo nana na bay mêne kirij wô sa dapare tona to kemnêŋ, wôsa ani ka li aŋa nana daŋ na ba, naŋ, men, naa nême derê tô dapare hende to hen ré a men.»

Kirijna ôbi kôl hen iyôŋ menba, ôbi bij bijné bur haji nij.

20

Pol bul hô Maséduwan a men, Grês a men

¹ Kirijna tô kwôlê bi wo hen jôrij nij menba, Pol day bay ayê bôô aŋ dôbji ibiyare bôrji a. Men liji dosé aŋ ßu geré wô erê Maséduwan a.

² Kirijna ôbi ô naŋ kirij kirij sa iyé Maséduwan a dôrij bay ayê bôô kwôlê kwône dôbijn ibiyare bôrji a, menba, ôbi ô Grês a. ³ Aŋ ôbi li geserê subu ya. Kirijna ôbi ða ayê bato wô erê Siri a menba, ôbi toy wo Jubné ré way kwôli liri habré hen ya, menba, ôbi genge herê si Maséduwan.

⁴ Bijné ka biri tô kergare tori hende to hen a na: Sopatêr kema Pirus wo Béré a men, Aristark naŋ Sékôndus ka Tésalonik men, Gayus wo Dêrb naŋ Timoté men, Tikik naŋ Tropim ka bô emê wo Asi a men. ⁵ Bijné bay ka kêm hen na, ôrji tumô ô geméni Trowas a. ⁶ Nibay ba, nini hena Pilip cêgi geserê wo mapa wo wubere ðij ya ré hen menba, nini li wulê bay geré dema niné bij unéji Trowas a tô, aŋ nini li wulê jurgem ya.

Gerjé kergare to Pol ô Trowas a

⁷ Naŋ sa demas perare menba, nini daŋ kibi emê wo Kelma aŋ Pol kiya ða erê ta nij menba, ôbi iyêl naŋ bay ayê bôô kwôy sa kirij jal. ⁸ Bô iyére to ta to nini daŋ ya hen na, lampa kwône berare kirij ya. ⁹ Kema mana wo pôni bay uwôgeri Etik mô ða naŋ tu pinêter menba, yi kum kaŋ dôre wôsa Pol dô kwôlê cêgeri kelaŋ. Kum ayri aŋ ôbi kurij ta bô iyére to subi to ta* aŋ bay ca ayêri ta menba, ôbi ma. ¹⁰ Pol herbo aŋ era lew sa denge gili aŋ sa ayri kôbri a aŋ kôl iyôŋ ba: «Sunêŋge ré! ôbi baa geŋ baa ya.»

¹¹ Menba, Pol hô ðay hôrij bô ira ta, aŋ ô merê kibi gwoy emê to Kelma menba, bay hô iyêl kwôy wo tare sij menba, ôbi ô ta hari nij.

¹² Kema mana bi wo hen, gôl aŋ bay ayri ôrij ij aŋ na yi derê wo dami.

Pol hena Trowas ô Milé

¹³ Nibay nini ðay bato ôrij Asôs a tumô. Na ya hen a Pol ré sa ðayê naŋ ni. Na hen iyôŋ a, ôbi ré genge, wôsa ôbi gey ðiré erê naŋ têri.

¹⁴ Kirijna ôbi sa bij unéni Asôs a menba, bay daŋ naŋ ni aŋ nini ô Mitilên a. ¹⁵ Kirij bay ka hen na, kirijna kirij wôl menba, nini ô kwôy ða naŋ Kijo, aŋ daŋ to hen menba, nini sa bij Samôs a aŋ wulê pôn cêgê menba, nini sa bij Milé. ¹⁶ Pol genge ðiré ðebé tôŋ a Epês a ré, wôsa ma ðiré ðebé sem bô emê wo Asi. Wôsa ôbi mase hena ré iyen ba, ðiré bij Jérusalêm a tumô *Pantékwôt.

Pol lij surjé ka Epês a dosé Milé a

¹⁷ Pol jé uwôgê surjé ka bay ayê bôô ka Epês a Milé a. ¹⁸ Kirijna bay sa bij unéri menba, ôbi kôlji iyôŋ ba:

«Ken hôn hal wupé naŋ ken wulê kêm wo na en môrij perêŋge a kirijna na en saŋ bô emê wo Asi a hen. ¹⁹ En li jé bij Kelma naŋ uwôyré yi ré men, naŋ cémé tun a men, perê wayé wo Jubné way kwôlen wô gelen gusij hen a men. ²⁰ Ani kani ka dôri ka ré lê naŋ ken ka en uwôbe sarji tôŋ ba, naŋ,

* 20:9 20: 9Na iyére to bay ði sa megare a megare a.

en uwôl béré are kêm men, en gelénge are tu wolé men, bô iyére tonje a men. ²¹ Anjan gelé kapê na, na wo Jubnê nan ðijnê ka iyére to ðangi a ré ré bul upé Emen men, ré bi bôrji sa Kelma wona Jésu a men. ²² Haw hen, Tunu buren eren bi ené ô Jérusalêm a, anja a lén ya hen kôba, en hôn né tô. ²³ Nijnba, anja pôn ka en hôn na, nan sa iyére iyére to en ôrij hen na, Tunu toj hendi bô bôrê gelen wo ené yé dangay men, ené gelijn gusijn damañ a men. ²⁴ Nijnba, en bô yen mega ani ré iyôn, derêri ba, na wo ené fu iyére derijn kibi jé wo Kelma Jésu bèn kôben a hen. Ôbi a na ulé béré Kwôlo Dôri wo gengijn sa bô deré wo Emen hen.»

²⁵ «Na en mô perênge a na kêm uwôl béré kwôli *emê iyére to Emen an haw hen, en hôn kwôni pôn iyôn perênge a hen a gelé tun né nij yôd. ²⁶ Na ôbi á, ené kelénge kemnên wan a ta hen, hena kwôni pôn perênge a ré ge kay ba, na kwôlê wupê nôbi ré nij. ²⁷ Wôsa na en uwôlénge béré anja Emen na genge hen kêm ðiba, na en uwôbénge sarji tón né. ²⁸ Geménge yerenge dô men, ken gem gangê kêm ka Tunu toj hendi bô bôrê bénge ken yi bay gemérji hen men, berénge sa bay ayê bôô ka Emen uwonji nan kwôbri kemari wori hen a men. ²⁹ En hôn wo cêgen wo na ôrij ta hen na, gawré ka gelijn môj hejné iyôn hen, a tóbê yirji perênge a an gamgê kôba, bay a ðiji ré. ³⁰ Perênge a hen kôba, ðijnê ka pônî a kelé kwôlê wop benare an wô teré bay ayê bôô bê a tôrji a. ³¹ Dénge tu melênê sa yerenge a. Ken hôn, elê subu wo na en li perênge a hen na, yoyre nan tu tare en halénge pôn pôn, an kirijn ka pônî a nan cémé tun a.»

³² «An haw hen na, en bénge kôbi Emen a men, nan kwôlê wori wop bô deré hen. Ôbi ôrij nan néé wo ka ðebijn tô ayê bôô wonje a men, kwop bénge anja dôri kêm ka ôbi gem wô bij ðijnê ka na kari hen men. ³³ En li tu bôriyare sa gursu to kwôni a ré men, sa lôr wo kwôni a ré men, sa bargay ka kwôni a ré a men. ³⁴ Kenbay ken hôn ené li jé nan kôben wupê ana niné uwônijn anja ré li nan ni nibay nan megên. ³⁵ Kirijna en li jé damañ hen iyôn na, en gelénge na gelé, wôsa na hen iyôn a, kené lê nan bay nimré men, ermijn sa kwôlo Kelma Jésu nan yiri na kôl kôl iyôn ba: «Kwôni wo bi na, li yi deré gôlijn kwôni wo uwôn.» »

³⁶ Kirijna ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôn kô nij menba, ôbi cubu gubarji tón nan ci kêm an uwôl Emen. ³⁷ Bay kêm herijn tô Pol a nan sômê men, ðiri a kabréji a a men wô liri dosé toj erê ta. ³⁸ Tirji li ja wô sa kwôlo ôbi kôl iyôn ba: «Bay ré gelé tiri ré nij hen.» An bay biri kwôy ôrij kibi bato a.

21

Pol ô Jérusalêm a

¹ Kirijna nini ðiji an nij menba, nini ay bato an hergijn sarni si Kôs a, an nini wôl ya. Kirijna kirijn wôl menba, nini ô Rôd a an nini wôl ya. An nini hena Rôd a ô Patara. ² Kirijn bay ka hen na, nini uwôn bato to ta erê Pinisi a menba, nini ðay ô.

³ Kirijna nini gel sa Sipre ba ða menba, nini ðere an sa kôbi maa an nini ô si Siri, an nini herbe Tir a, wôsa bay ca teré anja bô bato hen tón. ⁴ Nini li sa jurgem ya hende to hen, wôsa nini uwôn bay ayê bôô ya. Menba, Tunu kôlji bay ré kôlijn Pol ré ô Jérusalêm a ré. ⁵ Kirijna wulê woni kô nij

menba, nini ô wô ðayê bato wô erê kergare toni menba, bay kêm bêni naɲ yéberji men naɲ kamniji dé kibi kalmê a naɲ iyére. Kirijɲ bay ka hen na, nini cubu gubarni tɔŋ kibi cér a aɲ nini uwôl Emen. ⁶ Aɲ kirijɲa nini lijɲ dosé kô niɲ menba, nini ðayê bô bato a menba, bay hô ijɲ haji niɲ.

⁷ Kirijɲa nini hena Tir a sa bijɲ Tolémé menba, nini ô beré kôbi bay ayê bôô ka ya hen aɲ nini wôl naɲ ci. ⁸ Kirijɲ wôl menba, nini hena ya hen ô Sésaré aɲ nini ô wulê iyé Pilip woɲ ôbi ulê beré wo póni peré ka jurgem ka bay na tórji Jérusalêm a hen. ⁹ Kamni kaɲ kalmê pôrbu na bay kôlijɲ biɲé kwôlo Emen yége sari biji hen men. ¹⁰ Kirijɲa nini li wulê kwône hen iyôŋ menba, *ôbi kibi Emen wo bay uwôgeri Agabus hen hena Judé sa. ¹¹ Ôbi era sa upéni aɲ ay ariɲ wo Pol hariɲ tô bôri hen, hariɲ kôbri wori naɲ têri tori aɲ kôl iyôŋ ba: «Kwôlo Tunu toɲ hendi bô bôré kôl iyôŋ ba: <Ôbi iyéy ariɲ woɲ harê tô bôô bi wo hen na, gel, na hen iyôŋ a, Jubnê ré biri harê Jérusalêm a aɲ bijɲ biɲé ka sa iyére to ðaŋgi a.> »

¹² Kirijɲa nini toy hen iyôŋ menba, nibay naɲ bay ayê bôô ka Sésaré nini mase Pol ré ô Jérusalêm a ré. ¹³ Niɲba, ôbi uléni sara iyôŋ ba: «Wô mi a kené sômnê men, wô mi a kené woge wô té denɲôn men, hen iyôŋ ba? Na yé ðaɲgay a mera ré niɲba, na temare hende kôba, na ma Jérusalêm a wô sa hini Kelma Jésu.»

¹⁴ Mega wo nini nêni biyéni ré hen iyôŋ menba, nini uwôli dôriɲ dôriɲ ré niɲ, aɲ nini kôl iyôŋ ba: «Bi Kelma li bô geyé wori.»

¹⁵ Kirijɲa wulê woni nêni hen iyôŋ menba, nini pan yerni aɲ nini ô wô erê Jérusalêm a, ¹⁶ bay ayê bôô ka Sésaré bêni aɲ bay ôriɲ naɲ ni iyé gawra wo bay uwôgeri Nasôn wo niɲa erê yé iyére tori a hen, ôbi na kwôni wo Sipre hen, ôbi na ôbi ayê bôô ca yeɲ.

Pol ô gelé surɲé ka églis to Jérusalêm

¹⁷ Kirijɲa nini sa bijɲ Jérusalêm a na, bay ayê bôô beréni yirji a naɲ yi deré. ¹⁸ Kirijɲ wôl menba, nini ô naɲ Pol iyé *Jak a aɲ surɲé ka églis kêm kôba ya men. ¹⁹ Pol liji dosé menba, dôriɲ kwôli are kêm ka Emen né li naɲ geré wori sa iyé biɲé ka na Jubnê ré a hen. ²⁰ Si Jak naɲ surɲé toy kwôlo Pol dôriɲ hen iyôŋ menba, bay heram Emen aɲ kôli iyôŋ ba: «Yénini, ju gel Jubnê kwône ay dôriɲ men bay kêm dî yirji damaɲ baa yi tôô to *Moyis a baa ya tô. ²¹ Men, bay kôlji kwôli aɲgaɲ gelé ka jeré geliɲ Jubnê ka mô peré biɲé ka sa iyére to ðaŋgi a hen, bi bay ré déɲ tôô to Moyis men, jeré kôlji bay ré waliɲ kamniji keɲ ré men, bay ré li hara wo Jubnê ré a men. ²² Na lègge iyeɲ niɲ ba? Wôsa bay a toyé wo jeré sa hen ya. ²³ Li aɲga niɲa kôlem hen. Perêrni a na biɲé pôrbu ka na ay tórji bijɲ Emen na ya. ²⁴ Pôriɲ naɲ ju, ju ôriɲ lôriɲ yem naɲ ci mega wo hara wona gey hen iyôŋ men, ju têbe are kêm ka bay lijɲ sarga hen aɲ bi bay dilji sarji. Aɲ kirijɲa biɲé gel hen iyôŋ menba, bay a kelé kwôlo bay na ré kôlji gengiɲ sam hen na, ré na kwôlé woɲ benare déɲ iyôŋ, wôsa jôbi kôba, jeré li tôô baa ya men. ²⁵ Biɲé ka sa iyére to ðaŋgi a ka ay bôriɲ hen na, nini li magtubu ayiɲ tôô kôlji iyôŋ ba: <Bay ré ôm tanare to bay tibijɲ kamrê hen né men, kwôbe ré men, tanare to kwôbrere bijɲ tɔŋ né hen né men, bay ré yijɲ yipare toɲ tériɲ ré a men.> »

²⁶ Kirijɲ wôl menba, Pol pô biɲé bay ka hen ôriɲ aɲ lôriɲ yiri naɲ ci men, ôbi ô *iyéy Emen a wô jeré sa to kirijɲa lôriɲ yi ré kô niɲ ba, ðiré bê kwôbe wô sarji pôn pôn.

Bay bu Pol derô haba wo iyéy Emen a

²⁷ Kirijna wulê wo jurgem hen ða kerê nij menba, Jubnê ka hena bô emê wo Asi sa hen, gelji Pol iyéy Emen a menba, gwôsiji ðijnê kêm an bay ðiri.

²⁸ An bay ka gura kôl iyôn ba:

«Kam *Israyêl, néninge men, gel gawra won ðbi erê naj kirij kirij kôlij ðijnê kêm kwôlo habij gengij sa kam Israyêl men, sa tôô to Moyis men, sa iyéy Emen a men hen. An haw hen ðbi hô erañ naj ðijnê ka na Jubnê ré hen derô haba wo iyéy Emen a wô mênij kirij ka yi naj jengêrji bay ka hen sôj.»

²⁹ Bay kôl hen iyôn, wôsa bay gel Tropim wo Epês a derô ira naj ði menba, bay erem yan ba ðbi ré ôrij naj ði derô haba wo iyéy Emen a.

³⁰ An lê woji bi wo hen ay ðijnê kêm derô ira an bay dayrij naj kwônêrji. Bay bu Pol sij nô derô haba wo iyéy Emen a an bay legerê kibi geré ta lew lew. ³¹ Kirij bay ka hen na, bay gey ciré deréri menba, kwôli era sa kurij ma dami wo asgarjê mega are ré li are bô Jérusalêm a kêm. ³² Menba, ðbi day asgarjê naj bay sarji ôrij lew kwôli ðijnê bay ka hen, kirijna bay gel asgarjê naj damné kaji bay ka hen iyôn menba, bay ði sê Pol ba. ³³ Dami wo asgarjê bay ka hen era sa bi bay ðiri an kôlji bay ré harê kôbri naj gangi mesure wôô, an engere ðbi ré na i ba? Men, ré na mi a ðbi ré li ba a men. ³⁴ Nijba, ðijnê bay ka kêm hen na, ka pôni kaa gura kôl na iyôn men, ka pôni kaa gura kôl na iyôn men, an dami wo asgarjê nê toyé kwôlê wôni dêrêrê henê ré, menba, ðbi bi bay ôrij naj Pol galay a. ³⁵ Kirijna bay erañ naj ði ða kibi ira menba, asgarjê ayri ta wôsa bô ðijnê tarji damañ. ³⁶ ðijnê kêm era tôri a an ka gura kôl iyôn ba: «Diiri, diiri.»

Pol dô kwôlê jôrij sari

³⁷ Kirijna bay ca sij naj ði bô galay a menba, Pol kôlij dami wo asgarjê iyôn ba: «En gey kôlem kwôlê pôn.» Menba, dami wo asgarjê na engererij iyôn ba: «Ju hôn kelê kibi grêk men ba? ³⁸ Iyôn ba, jôbi a na Ejipt, wo na gwôse ðijnê an na gerij naj ka pôni dubu pôrbu derô gwôlê hen ba?»

³⁹ Menba, Pol kôli iyôn ba: «Ena ðbi ré. Nôbi ena Jub wo Tars bô emê wo Silisi a, ena kema iyére to dami, en uwôlen ðén na iyêlij ðijnê kwôlê.»

⁴⁰ Ôbi ðiri an Pol hena ðebu ta an lij ðijnê kôbri. Né kirij wôm sidij menba, ðbi kôlji kwôlê naj kibi yê Jubnê kôl iyôn ba:

22

1 «Yênên naj balên, toyéngge kwôlo na deréngge wô jôrij san hen.»

2 Né kirij hô wôm sidij a kirijna bay toy wo Pol iyêlij naj kibi yê wo Jubnê hen.

3 Ôbi kôlji iyôn ba: «Ena Jub wo bay yên Tars a bô emê wo Silisi a. Nijba, en li manare na Jérusalêm a na men, ðbi gelenare are na Gamaliyêl men. Ôbi gelen are ka gengij sa tôô to môpêrna kwôy yôd. Na en ay yen bij Emen môp wo kenbay kêm kemnêj ken lij hen iyôn men, ⁴ en gelij tu ðijnê ka ay geré wo Kelma hen, gusij men, ka pôni uwôj temare a men, en bi bay pô imjê ré yébé ré bay harê kôbri naj mesure an biji dangay a men. ⁵ *Dami wo damné kaj bay bê kwôbe naj surjê kêm a keléngge mega wo ené kôl na tiri, wôsa na bay a na lê magtubu ben wô yênerna Jubnê ka Damas a, na wô perê bay ayê hôô ka ya hen heraj naj ci Jérusalêm a wô gelji gusij.»

Pol kôl kwôli ayê bôô wori
(Jé lê bay jé 9: 1-19, 26: 12-26)

⁶ «En ô ô, menba, kirijna en baa ða nañ Damas na, tare ðebu ðijne nij menba, kirij ka perañgi ka dami hena derômarañ a sa perange kirij kwan a. ⁷ En kurij tôñ menba, en toy tôô kwôni kôlen iyôñ ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusij hen iyôñ ba?» ⁸ En engere iyôñ ba: «Ju na i ba, Kelma?» Menba, kwôni bi wo hen kôlen iyôñ ba: «Ena Jêsu wo Najarêt, na nôbi a jeré gelen gusij hen.» »

⁹ «Bijné ka ô nañ en hen na, bay gel kirij ka perañgi bay ka hen, nijba, bay toy tôô kwôni bi wo iyêlen hen né. ¹⁰ En engere iyôñ ba: «Kelma, na mi a ené lê nij ba?» Menba, Kelma uwôlen sara iyôñ ba: «Hena ta, ju ô Damas a, bay a gelem are kêm ka Emen ay tôri bem bi jeré li hen.» ¹¹ Nijba, perañgé wo kirij ré perañge hen na, jôren gelé kirij añ na bay bêren hen, a beré kôben ôrij nañ en Damas a.

¹² Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni bay uwôgeri Ananiyas na kwôni wo tebe Emen men, bi kwôlé sa tôô tona a a men, añ Jubnê ka Damas a kêm dô kwôli dô. ¹³ Ôbi era sa unen ðebu kwan a añ kôlen iyôñ ba: «Yênen Sôl bi ju hô gel kirij hôrij.» Menba, kirij bay ka hen na, en hô gel kirij hôrij añ en gili. ¹⁴ Ôbi kôlen iyôñ ba: «Emen wo môpêrna a dôrem bi jeré hôn bô geyé wori men, jeré gel kwoñ ôbi lê anğan derôre hen men, jeré toyij kwôlo ôbi ré kôlem nañ kibri wori hen a men. ¹⁵ Já yé ôbi kelé kwôli tumô gawré kêm gengij sa anğa ju gel nañ tum hen men, ka ju toy nañ mam hen a men. ¹⁶ Wô mi a jeré hô gaané sôñ ba? Hena ta, ô ju ô lê batêm añ bi têrij tom ré pilij añ nañ hini.» »

Pol dô kwôli jé wo Emen né jéri ligi bijné ka na Jubnê ré hen

¹⁷ «Kirijna en hera Jérusalêm a na, wulê wo pôni en uwôl Emen bô *iyéy Emen a menba, pelal jôren, ¹⁸ en gel Kelma añ ôbi kôlen iyôñ ba: «Hena lew ju si ô añ Jérusalêm a, wôsa bay a toyé kwôlé wupê wo ju dôrji hen né.» ¹⁹ En uwôli sara iyôñ ba: «Kelma, bay hôn dô wo na ré na nôbi a na ré erê nañ bô *iyéy ðanare iyéy ðanare perê bijné ka bi bôrji sam a hen biji ðanğay añ sêji a men hen. ²⁰ Men, kirijna bay na duu Etiyên woñ ôbi deré kwôlem hen na, nôbi kôba, na en ya men, na en bijn nañ bay deréri bay ka hen men, na en gem bargay kaji a men.» »

²¹ «Nijba, Kelma kôlen iyôñ ba: «Ô, wôsa na jém kelan uné bijné ka na Jubnê ré hen.» »

Pol kôlij dami wo asğarpê wo ðiré na Rômê

²² Bijné dôbe marji toyij kwôlo Pol bi wo hen kwôy sa bijn sa kwo ôbi kôl wô erê uné bijné ka sa iyére to ðañgi a hen menba, bay karê gura kôl iyôñ ba: «Gawra wo hen iyôñgi hen na, bi mênij sa terare a nà añ! Ôbi dé bi ré gôl ré.»

²³ Bay karê gura men, tô bargay kaji lêrê belgey belgey men, pôrji terare wusiré ta a men. ²⁴ Menba, dami wo asğarpê bi bay ôrij nañ Pol bô galay a bi bay ré ô yêmnêri añ enrijni kwôlé hônij tô anğa ôbi ré li aña bijné ré karê gura sari a hen. ²⁵ Nijba, kirijna bay ca harêri añ bi ciré yêmnêri menba, Pol kôlij ôbi sa asğarpê wo wulê bi wo hen iyôñ ba:

«Ken ôrij nañ tôô toñ sê kwôni wo na Rômê wo kwôlé biri ré tô hen ba?»

²⁶ Kirija ôbi toy hen iyôn menba, ôbi ô kôlij dami woji iyôn ba: «Já lê iyeŋ ba? Gawra bi wo hen na Rômê.»

²⁷ Menba, dami wo asgarjê bi wo hen eŋgere Pol iyôn ba: «Kôlen, ju na Rômê tiri a men ba?» Menba, Pol uwôli sara iyôn ba: «Ew, ena Rômê.»

²⁸ Ôbi hô kôl iyôn ba: «Nôbi en têbe damaŋ dema ené yiŋ Rômê tô.» Menba, Pol kôl iyôn ba: «Nôbi en yêŋ Rômê.»

²⁹ Bijné ka ré ca eŋgeriri kwôlê hen na, dô tôrji wolé ligi Pol a men, dami wo asgarjê bi wo hen kôba, harê liri men, kirija ôbi hôn wo Pol ré na Rômê aŋ dîré bi bay ré harêri naŋ ganŋi musure hen.

Bay ôriŋ naŋ Pol tumô dapare to surjê a

³⁰ Dami wo asgarjê bi wo hen gey henê tô kwôlo Jubnê ré dîŋ Pol sari a hen. Aŋ kirija kirij wôl menba, ôbi bi bay besere musure têri a, aŋ ay tôri biŋ bay sa bay bê kwôbe naŋ sanédren kém bi bay ré dap. Menba, ôbi eraŋ naŋ Pol sa dîji tumôrji a.

23

¹ Pol bô surjê déŋ a bô tirji a aŋ kôlji iyôn ba: «Yênên, na naŋ bô pôn a ené ayiŋ geré wo Emen bi wo hen ca yeŋ kwôy saŋ kemnêŋ hen.»

² Menba, *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe Ananiyas kôlij bay tôri ka đebu đá kwa Pol a hen bay ré sê kibri. Menba, Pol kôli iyôn ba: ³ «Na jôbi a Emen ré dem tumô, gweŋ wo bôri. Ju mô na wô jeré kwôlê naŋ tô menba, tô hende to hen ju đage sare aŋa jeré kôlji bi bay ré sên hen.»

⁴ Bijné ka đebu đá kwa Pol a hen kôli iyôn ba: «Ju ô kwôy tiiré dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe wo Emen!»

⁵ Menba, Pol uwôlji sara iyôn ba: «Yênên en hôn wo ré na dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe ré, wôsa liŋ bô magtubu a kôl iyôn ba: «Já tiiré ôbi sa bijné kam né.» »

⁶ Pol hôn wo kwa surjê ré na *Sadusijnêŋê men, kwarji ré na *Parisijnêŋê men, na ôbi a, ôbi ré hena đebu ta tumôrji a aŋ kôl kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Yênên, ena Parisijnê, kema Parisijnê, na wôsa en hôn mega bijné ka ma ré jê sé kamjê hen, a kené ka jeré kwôlê san a hen.»

⁷ Kirija Pol kôl hen iyôn menba, nariŋare kwôlê yi peré Sadusijnêŋê naŋ Parisijnêŋê menba, dapare kariŋ kini wô. ⁸ Wôsa Sadusijnêŋê kôl iyôn ba, bijné ka ma ré jê sé kamjê ré men, *mana wo derômaraj a ré naŋ men, tunu to habij kôba, ré naŋ a men. Nijba, Parisijnêŋê ba kôl are bay ka kém hen ré ya men. ⁹ Heragê ôm wuu menba, *bay derê tô tô to Emen ka pônî peré Parisijnêŋê henaji kariŋ maŋê naŋ nérji aŋ bay kôl iyôn ba:

«Nini uwôŋ kwôlê wôni woŋ uwôliŋ kwôlê sa gawra wo na a ré. Na tunu tôni réba, na mana wo derômaraj a a kôli kwôlê bi wo hen kôba nana hôn né.»

¹⁰ Bay nariŋ kwôlê uwoy tumô tumô menba, dami wo asgarjê hare wô wo bay ma ré yêgerê Pol derôre a menba, kôlij asgarjê ré ô perêrji a hen ré dera Pol heraj naŋ đî bô galay a.

¹¹ Derô yoyre menba, Kelma si sa Pol a aŋ kôli iyôn ba:

«Bu yem ibiyare, ju dera kwôlen Jérusalêm a niŋ, aŋ baa wo Rôm a kôba, já derê kwôlen hen iyôn men.»

Jubnê ge sa Pol ta ta

¹² Kirijna kirij wôl najn tô kirij menba, Jubnê gerji sa Pol ta ta an dusu yirji kôl iyôn ba, ciré emé ani ré men, yé ani ré men, kwôy wo ciré derij Pol. ¹³ Bijné ka way kwôli Pol hen na, bay dê tôre pôrbu. ¹⁴ Bay ô upé bay sa bay bê kwôbe najn surjê an kôlji iyôn ba: «Nini dusu yirni niné emé ani ré kwôy wo niné derij Pol iyôn iyôn. ¹⁵ Kenbay najn surjê kêm ken ô kôljin dami wo asgarjê ré eraj najn Pol bêngge bi kené hô kebê kwôli gelé sôn, an nibay ba, nijna jané yirni an kirijna bay eraj najn dî menba, nijna deréri geré.»

¹⁶ Menba, kuna Pol wøj kema yêri toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ô hô galay a ô kôli ta. ¹⁷ Menba, Pol jé uwôgê ôbi sa asgarjê wo pôni an kôli iyôn ba: «Ôrij najn kema mana wo hen ligi dami wongge a ôbi ôrij najn kwôlê pôn ya da kôli.»

¹⁸ Ôbi sa asgarjê bi wo hen ôrij najn dî bijn dami woji an kôli iyôn ba: «Pol wøj dangay hen, a kelé ené eraj najn kema mana wo nâ bem wôsa ôbi ré ôrij najn kwôlê pôn ya wô kôlem.»

¹⁹ Damî wo asgarjê bi wo hen bu kôbi kema bi wo hen ôrij najn dî wolé engereri iyôn ba: «Na kwôli mi a jeré gey kôlen ba?»

²⁰ Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Jubnê way bi ciré era sa kôlem jeré bi Pol kiya ré ô tumô sanédren a mega ciré erê kebê tô kwôli gelé sôn iyôn. ²¹ Nijnba, ju bi bôm sa kwôlê woji a ré wôsa bijné dê tôre pôrbu perérji a uwôbê tô geré gemni, wôsa bay dusu yirji ciré emé ani ré men, yé ani ré men, kwôy wo ciré derijni, bay bu sa têrji kô nij an bay gem na toyé kwôlê wom mera.»

²² Damî wo asgarjê bi wo hen dî kema mana bi wo ô an kôli iyôn ba: «Kwôlo ré kôli hen na, kwo ré kôlin kwôni wo dangi ré pa pa.»

Bay jéj najn Pol Sésaré bijn ôbi emé sa iyére Pélis

²³ Menba, dami wo asgarjê na uwôga bay sa asgarjê wôd an kôlji iyôn ba: «Beréngge sa têrjge najn asgarjê arew wôd men, asgarjê najn bay yêndê tôre jurgem men, bay jebé tôrjge najn bay dargaw hen arew wôd a men an ka erê Sésaré yoyre hende to hen kirijna bijné ô yé tòn tòn hen. ²⁴ Wogéngge yêndê ken bijn Pol an ken ôrij najn dî najn derêri ô bijn Pélis ôbi emé sa iyére.»

²⁵ Ôbi li magtubu biji kôbri a kôl iyôn ba:

²⁶ «Klodyus Lisiyas, a lê magtubu hende to hen bijn dami wupê ôbi emé sa iyére Pélis, en lêm dosé! ²⁷ Jubnê bu gawra wo en jéj bem hen an bay gey diri menba, en ôrij najn asgarjê dema ené derari kôbriji a wôsa en toy wo ôbi ré na Rômê. ²⁸ En gey ené henê tô kwôlo bay diri sari a hen menba, en bi bay ôrij najn dî tumô sanédren a. ²⁹ Menba, gel mega kwôlo bay diri sari a hen na, gengij na, sa narijnay kwôlo gengij sa tôd toji an kwôlê wôni wo nêmen deréri lay, yé dangay lay ba, najn. ³⁰ Kirijna en toy mega wo bay ré bu sa têrji ciré deréri, na ôbi a, ené jéj najn dî bem an na kôlin bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré ô kanjêri tumôm a.»

³¹ Asgarjê bi kwôlê sa tôd to dami woji ré ay biji hen, an bay ôrij najn Pol yoyre hende to hen kwôy Antipatris a. ³² Kirijna kirij wôl menba, asgarjê ka najn têrji hen bilji hô galay a an dîji bay yêndê a ôrij najn Pol.

³³ Kirijna bay ô bijn Sésaré a menba, asgarjê najn bay yêndê bijn kelma Pélis magtubu hende to hen men, bay dôbri Pol kôbri a men. ³⁴ Ôbi dêngse magtubu hende to hen an engerij Pol iyôn ba: «Kwo ré na gawra wo

bô emê wo yôn ba?» Menba, kirija bay kôli ôbi ré na kwôni wo Silisi a, ³⁵ menba, ôbi kôli iyôn ba: «Kirija kamaŋ ka dém kwôlê sam a hen a saji pa dema ené engerem kwôlê tô.»

Aŋ ôbi ay tôô bi bay ré ôriŋ naŋ dî ô geméri iyére to *Hérôd na dî hen.

24

Jubnê dîŋ Pol kwôlê sari a

¹ Wulê bay cêgê menba, Ananiyas *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surŋê ka pôni saji Sésaré naŋ gawra wo bay uwôgeri Têrtulus woŋ ôbi iré kwôlê woji, bay ô wô kangê Pol kibi Pélis ôbi emê sa iyére. ² Pélis jé uwôga Pol aŋ Têrtulus uwôli kwôlê sari a kôl iyôn ba:

«Dami wupê Pélis, na wô sa kem jôbi aŋa niné môriŋ naŋ bô jalê hen men, na sa kibi tu melênê wom aŋa kirij ré naŋiŋ wô derê wo sa iyére hende to hen. ³ Na kibi kelanêrem jôbi dami wupê Pélis aŋa niné uwôriŋ are kém kwôy kwôy naŋ kirij kirij hen, nini lêm dosé. ⁴ Bi ené jebam ré na, na kelê kwôlê dêj iyôn mera, na ôbi a, ené uwôlem dôbê mam ju toyiŋ kwôlo niŋa kôlem hen. ⁵ Nini bô mega gawra bi wo hen na, ré na ôbi mênê kirij wo habiŋ men, ôbi cube tu Jubnê ka sa terare a nà kém men, ôbi a na ôbi sa biŋé ka bay uwôgeji *Najarêtnê hen men. ⁶ Ôbi woge dîré mênê *iyéy Emen aŋa niné biri. [Nini gey niné jerê kwôlê sari a naŋ tôô toni, ⁷ niŋba, dami wo asgarŋê Lisiyas era sa dôri kôbrini a naŋ néé, ⁸ aŋ kôliŋ bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré era sa kaŋni tumôm a.] Hena jeré engereri kwôlê na, kwôlo ôbi a uwôlem sara hen na, já kelê kwôlo niné kôl hen na, ré na tiri mera.»

⁹ Jubnê kém kôl iyôn ba: «Kwôlo Têrtulus ré kôl hen na, ré na tiri.»

Pol dô kwôlê jôriŋ sari

¹⁰ Ôbi emê sa iyére liŋ Pol kôbri ré iyêl menba, ôbi uwôli sara kôl iyôn ba:

«En hôn wo jeré na ôbi jerê kwôlê bô iyére tona ca yeŋ elê kwône aŋ na naŋ bôô pôn a ené iyêlê kwôlê tumôm a jôriŋ san hen. ¹¹ Jôbi ju engere ju gel, li wulê môj kibi wôô ré tô wo en ô Jérusalêm a wô tibé Emen. ¹² Aŋ kwôni gelen en iyêl naŋ kwôni derô haba wo *iyéy Emen a ré men, en gwôse biŋé iyéy dapare a ré men, kirij ka d'angi a derô ira ré a men. ¹³ Biŋé bay ka hen bay nêŋ derê tô kwôlo bay déŋ san a haw hen né. ¹⁴ Niŋba, aŋga li are a na: En hôn wo ené na mana wo Emen wo môpêrni naŋ geré wo kôrbi bi wo bay kôl ré na kwo habiŋ hen men, en bi bôn sa kwôlo magtubu to Emen toŋ tôô a naŋ to bay kibi Emen kôl a hen a men. ¹⁵ En bi bôn sa Emen a aŋ bay kôba, bi bôrji sara mega wo biŋé ka li aŋgaŋ derôre naŋ kaŋ bay lê habré hen kôba, ré jêji sé kamŋê. ¹⁶ Na ôbi á, ené mase bi ené yiŋ kwôni woŋ ôbi bôô pôn tu Emen a men, tu gawré a men hen.»

¹⁷ «Li elê kwône cêgen wo en hen aŋ Jérusalêm a ôriŋ a menba, en her aŋ naŋ gursu to bay berij baliyare naŋ balên hen wô biji men, wô lê sarga biŋ Emen a men. ¹⁸ Na aŋga en li bay ka bay gelen derô haba wo iyéy Emen a bay a hen. En li naŋ biŋé hara woŋ lôpê yi hen aŋ kwônê biŋé na naŋ naŋ en men, kwôni li ani kani kaŋ maŋê ré a men. ¹⁹ Niŋba, na Jubnê ka pôni ka Asi ka upen hen, aŋ hena kwôlê wôni ré ya kôba, ré na bay a ré sa kaŋgen tumôm a dî. ²⁰ Kwo kamaŋ ka dube nà ná, bi bay kôl kwôli

anğa habiŋ ka en li li kiriŋa na en đube tumô sanédriên a hen. ²¹ Na wô sa kwôlê pôn nêŋ wo na en kôl kaŋ a ta đebij perêrji a hen a, bay ré uwôliŋ kwôlê san a. Na en kôl mega wo đijé ka ma ré jê sé kampê, na ôbi a, ené đebij tumôriŋge a hen, a kené ka jerê kwôlê san a hen.»

²² Pélis hôn kwôlo gengiŋ sa ayê bôô hen dô, aŋ ôbi jô kibi sariya na ta aŋ kôl iyôŋ ba: «Kiriŋa dami wo asgarjê Lisiyas a sa dema ené jerê kwôlê wonge bi wo hen tô.»

²³ Ôbi kôliŋ ôbi sa asgarjê kaŋ bay gemé Pol hen ré hôriŋ naŋ đí danğay a niŋba, bi bay ré li iyêre naŋ đí ré men, bay ré đí bi miŋjêri ka ré gey ba, ré sa gili men, ré li naŋ đí a men.

Pol yi danğay a

²⁴ Wulê sem cêgê menba, Pélis naŋ tamni Drusil saji. Hende na Jub. Menba, ôbi jé uwôga Pol aŋ toy kwôlo ôbi kôl gengiŋ sa bê bôô sa Jêsu Krist a.

²⁵ Mega Pol kôl wô lê anğaŋ derôre men, đeré yi naŋ jerê kwôlê wo a era hen a men, hen na, deŋgô Pélis tiri aŋ ôbi kôli iyôŋ ba: «Hô ham niŋ aŋ hen na, ené uwôŋ tulmô kiriŋ dê ba na hô jé uwôgam tô.»

²⁶ Ôbi kôl yaŋ ba, Pol ma ré biri gursu aŋa ré jé uwôgeri kwôy kwôy wô iyêlê naŋ đí hen.

²⁷ Elê wôô cêgê menba, Pôrkiyus Pêstus ay kenare hôlmê Pélis. Mega wo Pélis gey bi yi Jubê ré dôrji sari a hen iyôŋ menba, ôbi đí Pol danğay a.

25

Pol gey bi điré ôriŋ naŋ kwôlê wori tumô kelma wo dami Sésar a

¹ Pêstus sa kini ayê kenare tori a, li wulê subu menba, ôbi hena Sésaré ô Jérusalêm a. ² Aŋ damnê kaŋ bay bê kwôbe Emen, naŋ bay sa Jubê ôrji ô kaŋgê Pol yiri a aŋ bay maseri damaŋ ³ bi ôbi ré herañ naŋ Pol Jérusalêm a. Ermé woji a na: bay way kwôli aŋ bôrji a ba, bay gey uwôbê tô geré wô deréri. ⁴ Niŋba, Pêstus kôlji iyôŋ ba: «Pol ré yi danğay a Sésaré a aŋ đôbi kôba, điré đá heré na heré ya haw hen.» ⁵ Ôbi hô kôlji iyôŋ ba: «Bi bay sarŋge hô naŋ en Sésaré aŋ hena gawra bi wo hen ré li ani ka habiŋ ya ba, bi bay ô kaŋgêri!»

⁶ Pêstus wôl Jérusalêm a wulê marge réba môj mera menba, bul hô Sésaré, aŋ kiriŋa kiriŋ wôl menba, ôbi ô kini jerê kwôlê a aŋ bi bay eraŋ naŋ Pol. ⁷ Kiriŋa Pol sa menba, Jubê ka hena Jérusalêm hen mééri ta aŋ điri kwôlo dami dami sari a niŋba, bay nêŋ gelé đêrêre anğa habiŋ bay ka ôbi li hen né. ⁸ Niŋba, Pol iyêl kwôlê jôriŋ sari kôl iyôŋ ba: «En li ani kani ka habiŋ gengiŋ sa tôô to Jubê ré men, gengiŋ sa *iyéy Emen ré men, gengiŋ sa ôbi emê sa iyêre wo dami *Sésar ré a men.» ⁹ Pêstus gey bi yi Jubê ré dôrji sari a menba, ôbi kôliŋ Pol iyôŋ ba: «Ju gey eré Jérusalêm a bi ené panê kwôlê wom yeŋ ba?»

¹⁰ Niŋba, Pol uwôli sara iyôŋ ba: «En đebu na kini jerê kwôlê wo ôbi emê iyêre wo dami Sésar a na aŋ na na hende to hen a kwôlê ré a jôriŋ san a. Mega wo ju gel hen iyôŋ na, nôbi en liŋ Jubê ani kani ka habiŋ ré yôd. ¹¹ Hena kwôlê wôni ré bu san lay, hena ené li ani kani ka habiŋ ka nêŋ wo bay ré deren ná, na kaŋê bi bay ré deren né ré, niŋba, hena kwôlo bay đén san a hen, ré na kwôlê woŋ đéŋ iyôŋ na, kwôni nêŋ wo a

ayen biji ré. En gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré ñan kwôlê woni bi wo hen.»

¹² Menba, Pêstus engeriñ bay tôri kwôlê añ toy kwôlê wo bay kôli hen añ kôliñ Pol iyôñ ba: «Ju gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré ñan kwôlê wonje bi wo hen niñ na, já erê tumôri a.»

Bay ôriñ nañ Pol tumô si Agripa nañ yêri Bérénis a

¹³ Wulê sem iyôñ cêgê menba, kelma Agripa nañ yêri Bérénis saji Sésarê a wô liñ Pêstus dosé. ¹⁴ Mega wo bay wôl nêñ kwôlê hen iyôñ na, Pêstus dôriñ Agripa kwôli Pol kôl iyôñ ba:

«Gawra wo pôni wo Pélis na ðiri dangay a hen nà ya. ¹⁵ Kirijna na en ô Jérusalêm a menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ surjê ka Jubnê eraji sa kañni añ bay gey bi kwôlê ré ðiri. ¹⁶ Niñba, en kôlji iyôñ ba: «Tôô to Rômêñê kôl jeré béré kwôni iyôñ mera baa wo ôbi nañ ka ðiri kwôlê sari a hen môrji bem men, baa wo ôbi ré dô kwôlê jôriñ sari ré a men.» ¹⁷ Bay saji na nañ en, añ kirij wôl, en dô bul ré tô menba, en ô kini jeré kwôlê a añ en bi bay erañ nañ gawra bi wo hen. ¹⁸ Bay ðéri kwôlê sari a bay ka hen saji niñba, kwôli ani kani ka habiñ ka ôbi li ðêrêrê iyôñ ba: en gel ré. ¹⁹ Bay nariñ nañ ði na kwôli lê kwôlo Emen woji men, kwôlo gengiñ sa gawra wo pôni wo bay uwôgeri Jêsu wo ma niñ niñba, Pol kôl ôbi ré hô mô geñ baa ya hen. ²⁰ Añ kwôlo na ulê sa kwôlo hen iyôñgi a ba, en hôn né, menba, en engeriñ Pol kwo ré gey herê Jérusalêm a bi bay ré ô jeré kwôlê sari a yanñ ba? ²¹ Niñba, Pol gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré ñan kwôlê woji bi wo hen añ en bi bay gemni dangay a kwôy wo na jéñ nañ ði tumô ôbi emê sa iyére wo dami Sésar a.»

²² Menba, Agripa kôliñ Pêstus iyôñ ba: «Nôbi en gey toyé kwôlo gawra bi wo hen men.» Menba, Pêstus uwôli sara iyôñ ba: «Kiya tôn hen já toyéri mera.»

²³ Kirijna kirij wôl menba, si Agripa nañ yêri Bérénis saji nañ kwônê ðiñê men, bay sa asgarjê men, damné ka derô ira a men kini jeré kwôlê a añ Pêstus bi bay erañ nañ Pol. ²⁴ Añ ôbi kôl iyôñ ba:

«Kelma, Agripa, men, kenbay kêm ka mô nañ ni na, ken gel gawra wo hen wo Jubnê kêm eraji sa unen Jérusalêm a men, tôn na men, wô kwôli añ karêji gura kôlji ciré gey bi ôbi ré ma. ²⁵ Kupê nôbi ba, anja ôbi li ka nêñ deréri ba, en gel ré, niñba, mega wo ôbi gey ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré ñan kwôlê wori hen iyôñ niñ na, en genge ené jéñ nañ ði. ²⁶ Añ kwôlê wôni wo ené liñ magtubu biñ ôbi emê sa iyére wô sari ya ba, en gel ré, na ôbi á, ené biri ôbi era tumôñge a na men, tumôm jôbi kelma Agripa a men, añ kirijna jeré engeriri kwôlê ba, bi ené uwôñ kwôlê wôni ba, ené liñ magtubu biñ ôbi emê sa iyére Sésar. ²⁷ A yé mega kwôlê woñ galé iyôñ, hena ené jéñ nañ kwônê woñ dangay baa lê magtubu kôliñ kwôli anja bay ðiri sari a hen né.»

26

Pol dô kwôlê tumô Agripa a

¹ Agripa kôliñ Pol iyôñ ba: «Jôbi ju dô kwôlê wom.»

Menba, Pol ay kôbri ta añ dô kwôlê wô jôriñ sari añ kôl iyôñ ba:

² «Kelma Agripa, kwôlê kêm wo Jubnê ðén san a hen na, yen dôren gañ wô deré kwôlê wupê tumôm a kemnêñ. ³ Wôsa ju hôn hal wo Jubnê men,

naripay kwôlê woji a men. En uwôlem uwôl bôm aɲ ju toyɲ kwôlo na kelê hen.»

⁴ «Jubnê kêm hôn hal wupê naɲ kamɲên men, hal wupê wo ca yeɲ wo na en môriɲ perê balêna a Jérusalêm a hen men, ⁵ bay hônen ca yeɲ men, hena bay ré gey kôba, bay a derê kwôlen a men mega wo tô lê kwôlo Emen woni a ba, ené na *Parisipê woɲ dɛɲ kaɲ bay lê tôô dɛ tô bɲé ka baa hen. ⁶ Aɲ haw hen bay eraɲ naɲ en kini jerê kwôlê a nà wô sa bê wo en bi bôn sa kwôlo Emen na ayɲ tôri bɲ môtêrni hen. ⁷ Aɲ tô yê woni wo môj kibi wôô hen bi bôrji wô gelé are bay ka Emen na ayɲ tôri hen, lij. Na ôbi á, bay ré tebri yoyre naɲ tu tare naɲ bôô pôn hen, kelma Agripa, na wô sa bê bôô sa are bay ka Emen na genge hen, aɲa Jubnê ré dɛn kwôlê san a hen. ⁸ Wô mi a kenbay Jubnê kené bô mega wo Emen né bɲ bɲé ka ma ré jê sé kamɲê ré ba?»

⁹ «Nôbi naɲ yen na en erem mega wo ené lê are bay ka kêm hen wô mênɲ hini Jésu wo Najarêt. ¹⁰ Na hen iyôn a, na ené li Jérusalêm a, en pô bay ayê bôô kwône bi daɲgay a naɲ tôô to bay sa bay bê kwôbe ay ben men, kirɲa bay ca dirji kôba, en bɲ naɲ bay derérji bay ka hen a men. ¹¹ En ô naɲ *iyéy dapare iyéy dapare gelji gusɲ damaɲ aɲ bi bay ré dɛɲ tô ayê bôô woji men, bôn bi wo taren sarji a hen na, en ô wô gelji gusɲ sa iyére to daɲgi a a men.»

Pol dô kwôli ayê bôô wori
(Jé lê bay jé 9: 1-19, 22: 6-16)

¹² «Na hen iyôn a, ené ô ené erê Damas a naɲ néé men, tôô to bay sa damné kaɲ bay bê kwôbe ay dôd ben hen a men. ¹³ Kelma Agripa, kirɲa en baa geré tô menba, naɲ tay dɲne menba, en gel kirɲ ka perañgi hena derômarañ a aɲ berare dɛ tare aɲ aɲ perañgê woji bi wo hen era sa perañge kirɲ kwan a naɲ kamaɲ ka ô naɲ en hen men. ¹⁴ Nini herɲ tòn terare a kêm menba, en toy tôô kwôni kôlen naɲ kibi yê wo Jubnê kôl iyôn ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jerê gelen gusɲ hen iyôn ba? Debé wo ju dɛben iyére hen na, ju mène na yem wom dɛɲ iyôn.» ¹⁵ En engere iyôn ba: «Ju na i ba, Kelma» menba, Kelma uwôlen sara kôl iyôn ba: «Ena Jésu, na nôbi a jerê gelen gusɲ hen. ¹⁶ Nɲba, hena ju dɛbu ta. En si sam a na wô wo jeré yi mana wupê men, ôbi derê kwôlen wô kôliɲ bɲé kwôli sé wo en si sam a hen men, wô gelé wo ju gelen kemnêɲ hen men, wô ulêji béré anja na gelen hen a men. ¹⁷ Na dôren kôbi Jubnê men, kôbi bɲé ka sa iyére to daɲgi a ka na jém yirji a hen a men. ¹⁸ En jém bi jeré bi tirji ré jôriɲ men, bi jeré deraji bô kirɲ kaɲ dilemne a herañ kirɲ ka perañgi a men, jeré deraji bô néé wo Sidan a eraɲ kwo Emen a aɲ kirɲa bay ré bi bôrji sari a ba, bi ôbi ré dɲ bôri jal sa tériɲ toji a aɲ bay ré uwôɲɲ kirɲ perê bɲé ka na ka Emen hen men.» »

Pol kôl kwôli jé wori

¹⁹ «Kelma Agripa, kirɲ bay ka hen na, en bi kwôlê sa pelal bi wo hena derômarañ a bi wo hen. ²⁰ Menba, en dôriɲ bɲé ka Damas a naɲ ka Jérusalêm a kwôlê tumô dema ené dôriɲ ka bô emê wo Judé a kêm men, en dôriɲ bɲé ka sa iyére to daɲgi a, aɲ en kôli bi bay ré dɛ tô jê lêreji wo cay hen baa, aɲ bay ré bul upé Emen aɲ bi jê lêreji ré gel wo coré bul hal woji bi wo hen tiri a men. ²¹ Na tôri bi wo hen a, Jubnê ré gelen wo en ô derô haba wo *iyéy Emen a menba, bay beren ciré deren ôbi a hen. ²² Na

wô ulê wo Emen uwôl kôbri baa ya san a kwôy kemnêḡ aḡa ené d̄ebij̄ d̄oriḡ kwôlê bij̄ ðijé kêm, ka beray men, ka damné men, en kôl na kwôli anḡa magtubu to bay kibi Emen naḡ t̄ô to *Moyis na kôl tumô nij̄ ré sa hen d̄iba, en kôl kwôli anḡa daḡḡi kani ré. ²³ Bay na kôl iyôḡ ba, Mési, kwo Emen d̄ori hen réé gelij̄ gusiḡ men, ôbi ré yé kwo tumô wo ré jé sé kamḡe perê ðijé ka ma a men, ôbi ré ulê béré kirij̄ ka peraḡḡi kaḡ gelé bij̄ Jubnê men, bij̄ ðijé ka sa iyére to daḡḡi a a men.»

Pol kôlij̄ Agripa ré bi bôri sa Emen a

²⁴ Mega wo Pol iyêl hen iyôḡ menba, Pêstus ôḡ t̄ori kôl iyôḡ ba: «Ju gal Pol, ju dôyré are gaḡ, aḡ lêm aḡ ju gal.»

²⁵ Nij̄ba, Pol uwôli sara iyôḡ ba: «En gal ré, Dami wupê Pêstus, na kwôlê woḡ tiri men, kwoḡ derôre a men a ené kôl hen. ²⁶ Kwôli are bay ka en dô bij̄ kelma Agripa hen na, ôbi hôn dô. Iyôḡ ba, na naḡ ibiyare a ené iyêlê tumôri a hen. En hôn wo ôbi ré hôn kwôli are bay ka hen kêm. Wôsa are bay ka kêm hen na, lij̄ na kini uwôbê ré. ²⁷ Kelma Agripa, ju bi bôm sa kwôlo bay kibi Emen a na kôl hen ba? En hôn wo jeré bi bôm sara.»

²⁸ Agripa kôlij̄ Pol iyôḡ ba: «Sem a menba, já lêm na yé ôbi ayé bôô.»

²⁹ Pol uwôli sara iyôḡ ba: «Ré na kemnêḡ, ré wôl gaḡ kôba, na kwôlê wôni ré, nij̄ba, en uwôl Emen bi ré na jôbi penem mera ré nij̄ba, kenbay kêm ka ken mô toy kwôlo en dô kemnêḡ hen kené ay bôḡḡe môḡ nôbi iyôḡ, d̄iba en gey bi kené yi daḡḡay a môḡ kuḡê iyôḡ né.»

³⁰ Kelma men, ôbi emê sa iyére men, Béréniḡ naḡ ðijé kêm ka mô naḡ ci hen henaji ta. ³¹ Aḡ kirij̄na bay dô yirji wolé menba, bay kôlij̄ perêrji a iyôḡ ba: «Ani ka gawra bi wo hen li ka nêm deréri réba feréri ba, naḡ.»

³² Menba, Agripa kôlij̄ Pêstus iyôḡ ba: «Hena gawra bi wo hen henaj̄ ré gey bi Sésar ré nan kwôlê wori ré na, ré jeré uwôli ta mera.»

27

Bay ay Pol ôriḡ Rôm a

¹ Kirij̄na bay genge wo niné ay bato wô erê Itali a menba, bay bij̄ gawra wo bay uwôgeri Juliyus hen bi ré gem Pol naḡ megêri daḡḡay ka daḡḡi. Juliyus bi wo hen, na ôbi sa asgarḡê ka bay uwôgeji ré na ka kelma hen.

² Menba, nini d̄ay bô bato to hena sa iyére to bay uwôgere Adramit aḡ ta erê si tera wo bô emê wo Asi a aḡ nini ô. Aristark wo Maséduwan wo sa iyére tori na Tésalonik a hen ô naḡ nini men.

³ Kirij̄na kirij̄ wôl menba, nini sa bij̄ Sidôn aḡ nini d̄ebe t̄oḡ sem menba, Juliyus lij̄ Pol dô aḡ ôbi d̄iri herbe ô beré kôbi milḡéri men, bi bay ré li naḡ d̄i sa anḡa ôbi ôriḡ doyriji hen men. ⁴ Nini hô d̄ay ô ta aḡ nini bu si kwoḡḡe cér wo si Sipre wôsa kal ge si sarni gaḡ. ⁵ Nini ô si kibi cér wo ô si Silisi naḡ Pampili hen aḡ nini sa bij̄ Mira bô emê wo Lisi a.

⁶ Kirij̄ bay ka hen na, Juliyus dami wo asgarḡê bi wo hen uwôḡ bato to hena Aléksandri wo ta erê Itali a menba, ôbi béni nini d̄ay.

⁷ Wulê kwône nini ge gaḡ né aḡ nini mase gaḡ dema niné sa bij̄ sa iyé Sinid t̄o. Mega wo kal jerêni erê ta hen iyôḡ na, nini si si Salmoné iyére to yi sa iyére to derô a to bay uwôgere Krêt hen aḡ nini bu kwoḡḡe wo Krêt bi wo hen wo kal ge gaḡ ya ré hen.

⁸ Añ kirija nini masa dé dé menba, nini sa bij kirij ka bay uwôgeji ré na kini débé bato ka dôri ka ða nañ sa iyé Lasé hen.

⁹ Kirija nini wól gañ hen iyôn menba, jebé bato na iyére wôsa wulê woñ jerê bôô kurôn woñ kibi kelanê di jô nij*. Menba, Pol yêge marji kôl iyôn ba: ¹⁰ «Milnên, en bô mega wo kergare tona ré na kergare to iyére, wôsa hena nana ô hen iyôn na, anja bô bato a nañ bato yere kôba, a mênij men, nabay kôba, dô ré ba, na mênij a men.»

¹¹ Nijba, Juliyus ba, bi bôri na sa kwôlo ôbi ayê gôni bato men, sa kwo ôbi iyéy bato a men ði ðiba, sa kwôlo Pol a ré. ¹² Mega wo kini débé bato bay ka hen dé merê ya kibi kelanê a ré hen iyôn menba, ðijé kwône ka nañ ni hen ré, gey ciré erê kirij bay ka hen men. Bay gey hena ré iyen ba, ciré erê Pénis kini débé bato wo Krêt wo yi si kini kurijay tare hen añ ciré erê merê ya kwôy derij kibi kelanê.

¹³ Kal wo hena si sa kôbi gusurô wôre dê menba, bay kôl ré kô nij ciré gôl haji nij, añ bay ay musure to néy to bay ré uwól kam a gerij bato tôñ hen ta, añ ôriji si kwongé cér wo Krêt a ða ða. ¹⁴ Menba, kal wo bay uwôgeri Erakilôn wo hena si sa keram wo sa iyére to derô cér a hende to hen, añ ge nañ néri. ¹⁵ Kal bi wo hen dô bato dulôn dulôn tumôri a añ bay nêmburore herañ né, añ nini ðiri derêni ôrij mera. ¹⁶ Kal bi wo hen ayani soñ si cêgi môni iyére to derô cér a to bay uwôgere Klawda hen añ hende têlêni ta dê menba, nini mase gañ dema ninê hô ðuro bato woñ gôljipare yi wo harij tô bato hen ða. ¹⁷ Bay jé ka bô bato a hen ayaji bato bi wo hen bô bato a añ harêji nañ gañne tôñ wô wo bato ma ré yêgerij. Bay hare wô wo bato ma ré erê hebé haal wo kwongé wo Libi a hen, menba, bay pô kwogelê wo damné damné wo bay harê kwa bô bato a hen bê kam a bi ré ðu bato dê tôñ añ ðiji kal bi ré ôrij nañ bato kirij ka bôri gey a.

¹⁸ Mega kal lêni damañ hen iyôn na, kirija kirij wól menba, bay pô anja bô bato hen bêñ bô kam a. ¹⁹ Kirij hô wól cêgê menba, ðijé ka li jé bô bato hen pô kwa anjañ jé kaji ka pôni bô bato a hen nañ kôbriji bêñ kam a. ²⁰ Wulê kwône wo nini gel tu tare ré men, tu têbêñne ré a men, wôsa kal ge nañ néri baa ya añ ermé wo niné erem wo kwôni ré gôlij nañ ni ba, nañ nij.

²¹ Bijé bay ka bô bato a hen uwôn anjañ emê ré li wulê kwône nij. Pol hena ðebu ta perêrji a añ kôlji iyôn ba: «Ken gel, milnên, henañ kené toy kwôlê wupê ba, henañ nana banje Krêt a añ anja mênij kêm hen na, henañ né yé iyôn né tô. ²² Nijba, haw hen ba, en uwôlêñge gerêñge kañneñge wôsa kwôni pôni iyôn kôba, ani a liri ré, nijba, bato a mênij yôd ði. ²³ Derô yoire to henañgi hen na, *mana wo Emen wo ena kwori añ en li jé biri hen si san a. ²⁴ Añ kôlen iyôn ba: <Hare ré Pol, já erê tumô *Sésar a iyôn iyôn, Emen nañ bô derê wori gôlij nañ ju men, nañ ðijé kêm ka bô bato a nañ ju hen a men.> ²⁵ Gerêñge kañneñge milnên, en bi bôn sa Emen a, wôsa a yé mega bi wo mana wori kôlen hen iyôn. ²⁶ Nijba, kal a derêna ô bê kwongé sa iyére to pôni to derô cér a hen.»

²⁷ Na wulê môj kibi pôrbu nij wo kal layrêni sa cér wo Adriyatik a, sa kirij ka jali menba, bay lê jé bô bato a hen, bô mega wo terare ré baa ða, ²⁸ menba, bay uwól gañne to bay ha anja néy a kibi a hen, kam a bi ciré gelij ðogérji menba, ðogé kam na têê tôre subu kibi jurgem, tumô dê

* **27:9** 27: 9 Nañ geserê uwoktober na erê sa kam a nañ bato na, iyére gañ.

menba, bay hô uwôl a menba, bay uwôñ têt tôre wô kibi marge. ²⁹ Bay hare wô wo bato ma ré hebñ nañ keram wôni tô kam a menba, bay pô musure to damné pôrbu bi kam a si tô bato bi ré ðebu kene pôn añ bay gem jerañ bi kirijñ ré wôl lew. ³⁰ Bay lê jé bô bato a hen gey ciré herbé geré menba, ayji gwosore kôl iyôñ ba, ciré ðayê bô bato woñ gelê a hen, ô gelê musure to damné to ciré bi tumô bato a hen. ³¹ Nijba, Pol kôlijñ Juliyus nañ asgarñê iyôñ ba: «Hena gawrê ka hen ré môrji bô bato ré na, kenbay ka gelê ré.»

³² Menba, asgarñê jô ganji bato toñ gelê hende to hen añ, añ dī kal nôgerêri ôrijñ.

³³ Pa dema kirijñ ré wôl tô na, Pol kôlijñ ðijné kêm ka bô bato a hen bay ré ôm ani dê iyôñ. Añ kôl iyôñ ba: «Li wulê môj kibi pôrbu wo ken mô gem baa emê ani kwôy, añ haw hen, ³⁴ en uwôlênge emênge ani dê réba ka gelê ré. Gusiri sa kwôni pôn nêñ iyôñ perêrñge a hen kôba, a kayê ré.»

³⁵ Kirijña ôbi kôl hen iyôñ menba, ay mapa añ lijñ Emen dosé tirji a kêm menba, ôbi bôl añ ôm. ³⁶ Bay kêm ger kaññiji añ ômjñ mapa bi wo hen men. ³⁷ Nibay nina ðijné arew wôô nañ tôre jurgem kibi jii bô bato a. ³⁸ Kirijña bay uyirê nijñ menba, bay pô kaw ka baa hen hêñ kam a, añ ðijñ bato gwa dê iyôñ.

³⁹ Kirijña kirijñ wôl nijñ menba, bay jé ka bô bato a hen, kay kirijñ añ bay gel na kwongé nañ haal mera. Bay kôl ré na iyeñ ba, ciré ðebijñ nañ bato tôñ kirijñ bay ka hen. ⁴⁰ Añ bay ka tô ganje to bay na hariñ musure to damné bê a kam a hen men, bay buser ganje to bay na hariñ gurô woñ jebé bato hen añ men, bay ay bargay ka dê tumô bato a hen ta bi kal ré nôge bato ôrijñ añ herñge sarji si sa haal. ⁴¹ Nijba, bato ô jebé kebre gôg haal a kirijñ ka kam têt sa haal ta hen, añ kini derêre nañ, kal usuré tôre ðeñgê ðeñgê añ bô kam a.

⁴² Asgarñê gey ciré deré ðaŋgayñê wô wo ka pôni ma ré nélé geré erê. ⁴³ Nijba, Juliyus jôrji wôsa ôbi gey gôlijñ nañ Pol, ôbi kôl ka ré hôn nélé ba, herijñ kam a nél ô hayê, añ ⁴⁴ tô ka ré baa hen na, ka réé ðayê sa gurô bato a pa men, sa gerñgare a pa men. Na hen iyôñ a bay kêm ré ô bijñ kirijñ ka hay a nañ derêri.

28

Bijné ka Malt a bu si Pol nañ megêri yirji a dô

¹ Kirijña nini si gôl kêm hen iyôñ nijñ, menba, cêgê dema niné sa toy wo iyére to derô cér a hende to hen bay ré uwôgere Malt. ² Bijné ka sa iyére hende to hen na, bay lêni dô damañ. Bay lam tare to dami béni nini iyêbe, wôsa emen uwôñge añ kelanê dii damañ. ³ Pol pô kam gurô bi tare a menba, jênêre so bô a wô tare to uwoyre hen añ ger kôbri lèñ pa da da a. ⁴ Kirijña bay iyére gel wo jênêre lêê a kôbi Pol a hen iyôñ menba, bay jamaññ perêrji a kôl iyôñ ba: «Gawra wo hen, na ôbi deré temare, wôsa jeré kwôlo Emen bu sari añ gey bi ôbi ré gôl ré, ôbi gelañ cér sôñ, a jênêre ré gereri hen a hen.»

⁵ Nijba, Pol wusu jênêre hende to hen uwôl tare a añ ani kani iyôñ kôba, liri ré. ⁶ Ka pôn kôl yan ba, ciré geléri ré uwôyrê réba kurijñ ma nijba, bay gem dé dé añ ani iyôñ liri ré, menba, bay hô kôl iyôñ ba: «Ôbi na emen!»

7 Da kwa kirij̄n ka bay môrij̄n ya hen na, kirij̄n ka Pibuyus ôbi emê sa iyére to derô cér a hende to hen kap̄ yiri yi ya, ôbi béni nini ô yé ya wulê subu ap̄ lèni kergare dô a men. 8 Kal di ibari men, bi kap̄ kwôbe damañ a men ap̄ yi ira. Pol ô tôri a ô geléri, ôbi uwôl Emen ap̄ uwôl kôbri sari menba, ôbi berare. 9 Cêgeri wori menba, bay ômpare ka sa iyére to derô cér a hende to hen kêmeraji men, ap̄ ôbi berareji men. 10 Bay li are gay gay gel wo niné yi gay tirji a men, kirij̄na nij̄na ðayé bô bato wô erê ta kôba, bay béni saade damañ a men.

Si Pol nap̄ megéri henaji Malt wô erê Rôm a

11 Nini li geserê subu Malt a dema niné ay bato to Aléksandri a to bay uwôgere kamrê kap̄ karmê hen wô ôrij̄n Rôm a. Bato hende to hen na, hariñ tôñ Malt a wô kibi kelanê. 12 Nini sa bij̄n Sirakus ap̄ nini li wulê subu ya.

13 Nini hena ya hen bu kwongé cér ôrij̄n Régiyo. Kirij̄na kirij̄n wôl menba, kal wo hena si cêgerni iyôñ nôge tôrni ap̄ nini li wulê wôô menba, nini ô bij̄n Pujolês. 14 Nini uwôñ bay ayê bôô ya ap̄ bay kelêni niné li wulê jurgem nap̄ ci. Na hen hende to hen a niné ô wô ôrij̄n Rôm. 15 Kirij̄n bay ka hen na, bay ayê bôô ka Rôm ka toy kwôlini hen na, jeraji kwiniini kwôy sap̄ gasugo wo Apiyus a men, ka pôni sa bij̄n Obêrj̄ to Subu a men, kirij̄na Pol gelji hen iyôñ menba, ôbi lij̄n Emen dosé ap̄ uwôñ néeri dê.

Pol sa bij̄n Rôm a

16 Kirij̄na nini sa bij̄n Rôm a menba, bay ay tôô ciré bij̄n Pol iyére tori gay nap̄ asgar pôn bi ré gemni.

17 Wulê subu cêgê, menba, ôbi uwôge damné ka Jubnê ka Rôm a bi ciré dap̄. Kirij̄na bay dap̄ menba, Pol kôlji iyôñ ba:

«Yênên, nôbi en lij̄n balên ani ka habij̄n né men, en ðage sa hara wo môpêrna ré a men, nij̄ba, bay ðuren Jérusalêm a ap̄ bij̄n Rômêñê.

18 Rômêñê pi tô kwôlé wupê bi wo hen menba, bay uwôñ kwôlé wôni wo nêmerenare ré ap̄ bay gey uwôlen ta. 19 Nij̄ba, Jubnê kap̄ ap̄ lèn wo en gey bi *Sésar ré pan kwôlé wôni bi wo hen, nij̄ba, kwôlé wôni wo na dé sa sa iyére tipê ba, nap̄. 20 Na tôri bi wo hen aj̄na enê gey gelêñge men, iyêlé nap̄ ken men hen. Wôsa en yi danğay a na wô sa kwo kam *Israyêl dî bôrji sari a hen.»

21 Menba, bay uwôli sara iyôñ ba: «Yênêrni ka Judé li magtubu tôni iyôñ béni gengij̄n sam né men, kwôni wôni sa ap̄ kelêni kwôlé wôni ré men, kelêni kwôlo habij̄n wôni gengij̄n sam né a men. 22 Nij̄ba, nini gey bi jôbi jerê derêni nij̄na toyé, wôsa nini hôn wo ðij̄né ré kap̄ geré wonje bi wo ken ay hen nap̄ kirij̄n kirij̄n.»

23 Bay genge wulê nap̄ Pol ap̄ bay era nap̄ kwônêrji uwopni ira. Kirij̄na Pol dôrji kwôlé hen iyôñ na, ôbi kôl kwôli *emê iyére to Emen, ap̄ tô kirij̄n kwôy perare na, ôbi kôl kwôli Jêsu ayij̄n tôri bô magtubu tôô to *Moyis a nap̄ bay kibi Emen. Ôbi li hen iyôñ bi ðiré biyêji. 24 Ôbi bôy ka pôni nap̄ kwôlé wori bi wo hen men, ka pôni kap̄ bê bôrji sara men. 25 Kwôy wo bay ca usurij̄n hen kôba, bay bij̄n perêrji a ré, menba, Pol hô kôlji iyôñ ba:

«Kwôlo Tunu toñ hendi bô bôre na kôlij̄n *ôbi kibi Emen *Esay kôlij̄n môpêrna hen na, na tiri. Ôbi na kôl iyôñ ba:

26 «Ô ju ô kôlij̄n ðij̄né bay ka hen iyôñ ba:

Ka toyé derê nij̄ba, ka henê ani bô ré kwôy,

Ka gelé derê niŋba, ka gelé ani ré kwôy.

²⁷ Marji suriŋ ta aŋ bay toy kwôlê wôni ré men,

Bay lugu tirji ta aŋ bay gel ani ré men,

Wôsa bô ãiné bay ka hen denŋel wôsa bay gey bi ermé woji ré yi sara ré,

Wô wo ma ciré belé uŋén

Aŋ ma ené berareji.> »

²⁸ Pol hô kôlji iyôŋ ba: «Bi ken hôn mega wo béré kwôli gelé wo Emen bi wo hen na, uwôliŋ biŋ ãiné ka na Jubŋé ré hen, wôsa bay baa a toyé.»

[²⁹ Kirijna Pol kôl kwôlê bi wo hen iyôŋ menba, Jubŋé ôrji ta, aŋ narij kwôlê perêrji a damaŋ.]

³⁰ Pol li elé wôô bô iyére to ôbi têbe naŋ geserê geserê hen, aŋ ãiné kê m ka era uŋéri hen na, ôbi iyêl naŋ ci na ya. ³¹ Ôbi uwôl béré *emê iyére to Emen men, geliŋ ãiné kwôlo gengiŋ sa Kelma Jésu Krist naŋ ibiyare aŋ kwôni iyôŋ dôyrêri sara ré.

Magtubu to Pol li bijn Rômêjnê **Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen**

Na kirijna *ôbi jé Pol dirijñ kibi kergare tori tojn ulê béré to têê subu hen a ôbi ré lijñ magtubu hende to hen bijn bay ayê bôô ka Rôm a hen. Ôbi gey erê na Rôm a wo ôbi ô ya sa pôn né tô hen, dîrê erê kwôy Êspan a wô erê ulê béré Kwôlo Dôri (Sapitre 15: 22-24). Magtubu hende to hen na, ôbi kôl na kwôli kergare tori to ôbi dâ erê Rôm a hen men, kôlijñ kwôli anja dîrê erê gelijñ bay ayê bôô ka ya hen men.

Magtubu hende to *ôbi jé Pol li bijn bay ayê bôô ka Rôm a hen na, kôl na kwôli béré kêm wo ôbi uwôl hen. Ôbi day kwôli bi wo hen kêm añ ôbi kôl iyôñ ba: «Emen bô gawrê ka sa terare a nà mega ñijé kañ derôre hena bay ré bi bôrji sari a, wôsa bê bôô woji bi wo hen nêmen iyôñ.» (Sapitre 1: 17).

Bô magtubu tori hende to hen na, mawi kwôlê na subu a.

1. Ayijñ tôri sapitre 1-8 ba, kôl na kwôli bê kwôlê sa tôô a to ñijé bô mega hende a ré lê añ cirê dèjñ tu Emen hen men, kwôli bê bôô sa Emen a nañ geré wo Jésus Krist bôl béna hen men. Eglis to Rôm na, ñijé ka bôre a na Jubnê kêm né. Jubnê kwône Rôm a men, ka pôni ay bôrji a men. Jubnê bay ka ay bôrji hen na, bay bi kwôlê sa tôô to *Moyis a baa ya tô tô. Hen iyôñ ba, ñijé ka na Jubnê ré ka bi bôrji sa Emen a hen ba, bay a bê kwôlê sa tôô to Moyis a men ba? Kwôlê bi wo hen na, guseré ñijé ka ay bôrji haw hen gañ. *Ôbi jé Pol kôl iyôñ ba: Jubnê men, ñijé ka na Jubnê ré hen men kêm ré na bay lê têrijñ. Wôsa tôô tôni to dô gawra kibi têrijñ a yôd ba, nañ. Nijba, gawrê ka sa terare a nà a gelêji sa kibi Tunu tojn hendi bô bôre wôsa na Jésus Krist a derê tumôrji ôrijñ tumô Emen a.
2. Sapitre 9-11 a na, kôl na kwôli *Israyêl ka na ñijé ka Emen tôrji hen men, kwôli bay ayê bôô a men. Ayê bôô na, hanêri hena ligi Jubnê nijba, na Jubnê kêm a na bay ayê bôô ré. *Ôbi jé Pol kôl iyôñ ba Emen né pur Jubnê baa ya men, ré uwôgeji ñijé kari a men. Wulê a sa wo Jubnê a henê derê wo Emen nañ geré wo Jésus Krist mega wo tô yê wo ñanji hônijñ hen iyôñ men.
3. Sapitre 12-15 a na, kôl na kwôli hal wo bay ayê bôô bô églis to Jésus Krist a. Pol gel geré woñ tibé Emen men, merê nañ bô jalê tô yêniyare a a men. Ôbi uwôlijñ ka gese tô kwôlo Emen a hen, bi bay ré li nañ ka iya hen men. Wôsa Emen tô gawrê kibi lemnare to têrijñ a men, kibi temare a men. Añ haw hen, bay a bijn añ môrijñ derê perêrji a men, bay a bijn nañ *Krist a men nañ geré wo Tunu tojn hendi bô bôre.

Pol duu kibi magtubu tori to ôbi li bijn Rômêjnê hen nañ dosé to ôbi lijñ ñijé gay gay. Ôbi kebe hini imjê nañ hini yébé kwône lijñji dosé (Sapitre 16). Na hen iyôñ aña ôbi ré uso bay ayê bôô ka tumô dâ nañ ka kennêñ hen.

¹ Nôbi Pol wojn mana wo Jésu Krist wo Emen uwôgen bi ené yi *ôbi jé wori hen a lê magtubu hende to hen. Emen a dôren dé gay bi ené uwôlîj béré Kwôlo Dôri wori bîj bîjné.

² Kwôlo Dôri bi wo hen na, Emen na kôlîj bay kibri ka tumô wo diré jôj béna aŋ bay na li kwôli bô magtubu to Emen a. ³ Kwôlo Dôri bi wo hen na, gengîj na sa Kemari Kelma wona Jésu Krist. Kwo gengîj sa kurôŋgi yi ba, ôbi yêp na tô môj wo kelma Dabid a. ⁴ Nîjba, kwo gengîj sa Tunu toj hendi bô bôré ba, Emen gel wo ôbi ré na Kemari naŋ néé, kirîjba ôbi biri ji si kampê hen. ⁵ Na sa kibri aŋa Emen né li dô naŋ en aŋ ben en yîj *ôbi jé wori hen, aŋ bi ené ô ulê béré Kwôlo Dôri bîj bîjné ka sa iyére to dŋangi a aŋ bi bay ré bîj bôrji sari a men, bay ré bîjni kwôlê a men. Hen iyôŋ na, bay a ayê kibi hini Jésu Krist. ⁶ Kenbay kôba, kena peré bîjné bay ka hen a men. Na Emen a na uwôgêŋge bi kené yi bîjné ka Jésu Krist.

⁷ Na hen iyôŋ a, ené lîj magtubu hende to hen béŋge kenbay ka Rôm a ka Emen peréŋge hen. Ôbi a uwôgêŋge bi kené yi kari. Bi bô derê naŋ bô jalê wo Ibarna Emen naŋ kwo Kelma Jésu Krist ba naŋ ken.

Pol naŋ bay ayê bôô ka Rôm

⁸ Tumô dem ba, en lîj Emen wujê dosé naŋ geré wo Jésu Krist wô sarnge kêm. Wôsa bîjné naŋ kirîj kirîj sa terare a nà toy wo kené bi bôrŋge sa Jésu Krist. ⁹ Emen wo en li jé biri naŋ bôn pôn hen béré Kwôlo Dôri wo gengîj sa Kemari wo en uwôl hen na, ôbi hôn wo kwôlo ené kôl hen na, ré na kwoj tiri. Ôbi hôn kwôy kwôy wo kirîjba ené uwôli na, ené erem sarnge a men. ¹⁰ En uwôli ôbi ré ben geré aŋ bi ené ôriŋ gelêŋge nîj. ¹¹ Wôsa en ôriŋ doy erê gelêŋge damaŋ men, ené béŋge aŋgaŋ baliyare ka Tunu toj hendi bô bôré hen hen aŋ bi kené dëbîj sa têêrŋge a. ¹² Kwôlo en kôl hen na, en gey bi nabay kêm nana dôbîj ibiyare bôrna. Bêê wo ken bi bôrŋge sa Krist a hen na, a dôben ibiyare bôn a men, bê wo en bi bôn sa *Krist hen na, a dôbêŋge ibiyare bôrŋge a men.

¹³ Yênen, en gey bi kené hôn wo ené genge kwôy kwôy ené erê sa gelêŋge, nîjba, en uwôj geré ré tô. En gey erê wô lê jé perêrŋge a aŋ bi ré li naŋ bîjné ka iyére tonje mega wo lîj naŋ bîjné ka sa iyére to dŋangi a hen iyôŋ men. ¹⁴ Emen a ben jé bi wo hen. Na ôbi á, ré yi bi ené uwôlîj béré Kwôlo Dôri bîj bîjné ka tirji jôriŋ men, ka tirji jôriŋ né hen men, bîj bay henê magtubu men, bay hené ani ré hen a men. ¹⁵ Na ôbi wo hen aŋa ené gey erê ulê béré Kwôlo Dôri béŋge kenbay ka Rôm a men hen.

Néé wo Kwôlo Dôri

¹⁶ Tayre dên sa Kwôlo Dôri a ré ded. Kwôlo Dôri bi wo hen na, néé wo Emen wojn gôlîj naŋ bîjné kêm ka bi bôrji sa Krist yi bô a ya. Ôbi gelîj na Jubê geré tumô, dema ré gelîj ka tô yê wo dŋangi a tô. ¹⁷ Na Kwôlo Dôri bi wo hen, a gelé wo iyeŋ a Emen né bi bîjné yi kaŋ derôre tiri a hen ba. Geré bi wo hen na, na kirîjba bîjné bîj bôrji sa Jésu Krist mera dîba, geré wo dŋangi naŋ. Na mega wo na lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Kwôni wo na kwoj derôre tun a ba, a meré tu geŋ naŋ geré ayê bôô wori, nîjba, kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

Bîjné kêm na bay têriŋ

18 Na ta derômaran a yeŋ a Emen geléna mega wo bôri ré taari sa têriŋ kêm to bîné ré li hen men, wô anŋa habiŋ bay ka bay li hen a men. Jé lêreji wo habiŋ bi wo hen, a jôriŋ bîné henê tu kwôlê hen, 19 bi wo geré wo bay ré hônîŋni yi tu wolé hen. Emen bi naŋ yiri a gelji bêŋ bêŋ. 20 Kirîna Emen na dîŋ tô terare yeŋ kwôy kemnêŋ na, kwôni na hôn na ba ôbi gilîŋ na iyeŋ ba, ré nîŋba, anŋa ôbi na dî a gelé wo ôbi ré na i ba men, gel wo ôbi ré na naŋ néé wo ré keré ré kwôy men, an ré na ôbi pôn nêŋ a ré na Emen. An bay a kelé ré na kwôlê woji ré, hena ciré biri kwôlê ré ré. 21 Bi wo bay hôn wo Emen né ya hen iyôŋ haji kôba, bay ay kibri ré men, bay liri dosé ré a men, mega wo bay ré lê hen iyôŋ. Bi wo bay ré li hen iyôŋ na, bay li ré, an ermêréji na kwôlo déŋ iyôŋ mera men, môrji na bô dilemne a men, bay hôn ani kani ka dôri ré kwôy. 22 Bay kôl ciré na bay tu melênê, nîŋba, na bay galê dééŋ iyôŋ. 23 Bi bay ré ay kibi dampare to Emen woŋ ôbi merê naŋ kwini hen na, bay kaŋ, an ayji na kibi kamrê ka bay albe yi mega gawrê ka bay ba, a ma hen réba mega ciré môriŋ hen iyôŋ men, ka pônî yi môŋ tanare to noni iyôŋ men, ka yi môŋ kalaw iyôŋ a men.

24 Na wô sa bi wo hen anŋa Emen né dô kôbri an, an bi bay ré li anŋa habiŋ bay ka bay ôriŋ doyrîji hen. Bay ay yiriŋ liŋ anŋan tayre bay ka hen. 25 Tu kwôlê wo gengiŋ sa Emen hen na, bay dîri kwa an bay bu na tô benare dî. Bay ay kibi ari dé ka Emen men, bay li jé bîji a men, nîŋba, bay ay kibi ôbi dé are bay ka kêm hen né. Dôd wori ba, nana ayê na kibri ôbi kwôy kwôy dî. *Amên, bi yi gelîŋ hen iyôŋ.

26 Na hen iyôŋ anŋa Emen né dô kôbri an, an dîji li anŋan tayre bay ka bay gey lê hen. Yébé dî impê an, an yîŋ naŋ megêrji yébé. 27 Impê kôba, li hen iyôŋ men. Bay dî yébé an, an na doy yîŋ naŋ impê ka danŋi a deréji dî. Bay li anŋan tayre naŋ megêrji impê. Bay li hen iyôŋ uwôliŋ na kwôlê sarji a gaŋ wô kibi têriŋ toji.

28 Bîné bay ka iyôŋgi hen na, kaŋji henê Emen. An ôbi dô kôbri an, an bi ermé woji ré habiŋ hen men, bi bay ré liŋ anŋa bay réé lê ré hen a men. 29 Lê anŋan derôre naŋ yiriŋ a men, anŋan lê ka habiŋ gay gay wôn bôrji, an bay li tu bôriyare sa anŋa megêrji a men, bay liŋ yiriŋ habrê men, bay liŋ megêrji terbére men, bay duu bîné men, bay nayriŋ men, bay lamîŋ yiriŋ men, bôrji habiŋ naŋ megêrji men, bay liŋ megêrji nôm a men. 30 Bay mène hini megêrji men, na bay bayi Emen men, bay tiiré megêrji men, uwôyrê yiriŋ men, di dengôrji men, yiriŋ gwaji sa ermé sa gwosoy lê têriŋ a kwôy kwôy men, bay bîŋ balêrji kwôlê ré a men. 31 Bay li are baa ermé tôrji men, bay li anŋa bay kôl ciré lê hen né men, bay hôn peré megêrji ré men, bay bô tu na to ka danŋi ré a men. 32 Bîné bay ka hen na, hôn dô wo Emen na ré kôl iyôŋ ba: «Bîné ka ré ay geré wo habiŋ bi wo hen na, nêŋ temare.» Bay hôn hen iyôŋ haji kôba, bay liŋ are bay ka hen tumô tumô. Bay li hen iyôŋ mera ré nîŋba, kirîna bay gel ka danŋi li anŋa habiŋ ba, yiriŋ dôrji damaŋ a.

2

Jeré kwôlê woŋ derôre wo Emen a sa jeré sa bîné

1 Ôbi a, jôbi wo jeré kôl jeré na ôbi jeré kwôlê sa megêm a, an uwôliŋ kwôlê sarji a hen na, kwôni a dé bôri jalé sam a ré. Wôsa ju jô kwôlê sa

megêm a menba, jôbi ju lijn anğa habij bay ka hen ta men. Ôbi a, kem ré uwôlem kwôlê sam a hen. ² Bijnê kap bay lê anğa habij bay ka hen na, nana hôn mega wo kwôlo Emen ré uwôlji sarji a hen na, ré na jerê kwôlê woñ tiri. ³ Jôbi wo jô kwôlê sa megêm a wô lê jérji wo habij hen, menba, jôbi kôba ju li are bay ka hen men. Emen a sa jerê kwôlê sam a môj môj. ⁴ Dô ré ba, ju bô Emen mega ani ré wô wo ôbi li dô. Anj ôbi furem jog ré tô men, uwôl bôri a men. Hôn wo ôbi ré lêm na dô hen, anj bi jerê belij jê lêrem. ⁵ Jôbi bi wo hen na, sam iyêre men, ju gey belé jê lêrem ré men. Na hen iyôn a, ré yi mega jerê dayrê na jerê kwôlo Emen sam a iyôn hen. Já gelij gusij wulê wo Emen a gelé bô tarê wori sa bijnê bay ka iyôngi hen. Wulê bi wo hen na, ôbi a jerê kwôlê sa bijnê kêm, naj jerê kwôlê woñ derôre. ⁶ Ôbi a sa têbij bijnê kêm sa kôbriji i ba, naj jê lêri jê lêri. ⁷ Bijnê ka pôni na bay dé yirji sa lê anğa dôri a kwôy kwôy. Na hen iyôn a bay ré gey bi Emen né ay kibriji men, ré kôl kwôlji wo dôri men, bay gey unê merê tu geñ wo naj kwini a men. Anj na bay a Emen né biji merê tu geñ wo naj kwini bi wo hen. ⁸ Nijba, bijnê ka pôni bij Emen kwôlê ré men, bay gey kwôlê woñ tiri ré, na anğa habij a bay ré li mera men. Bijnê bay ka hen na, bay a gelé bô tarê wo Emen men, bô mênê wori a men. ⁹ Bijnê kêm kap bay lê habrê hen na, Emen a gelij tirji gusij damañ. Jubnê a gelij gusij tumô dema, bijnê ka na Jubnê ré hen ré gelij gusij tô. ¹⁰ Nijba, bay lê derê na, Emen a ayê kibriji men, ôbi a kelê kwôlji wo dôri men, a biji bô jalê a men. Ôbi a bij Jubnê tumô dema ré bij bijnê ka na Jubnê ré hen tô. ¹¹ Wôsa Emen na ôbi derê tu kwôni ré. ¹² Bijnê ka li têrij baa henê tôo to Moyis hen na, bay a li têrij anj bay a mênê baa wo tôo ré li ani kani naj ci. Jubnê ba, hôn tôo to *Moyis hende to hen, anj ka mênê tôo hende to hen na, Emen a sa jerê kwôlê sarji a na naj tôo hende to hen men. ¹³ Na wô toyê tôo mera a kwôni ré yij kwo dôri tu Emen a ré, nijba, hena ôbi ré li tôo hende to hen dema, ré yij derôre tu Emen a tô. ¹⁴ Bijnê ka na Jubnê ré hen na, bay hôn tôo to Moyis ré, nijba, ka pôni li naj sarji anğa tôo genge hen. Bay li yirji môj cirê hôn tôo hende to hen, nijba, bay hône ré a men. ¹⁵ Bay gel na wo ari lê ka tôo ré gey hen na, ré yi na bôrji a men, ermé woji gel a men. Ta ta ermé woji uwôl kwôlê sarji a men, dô kwôlê sarji a men. ¹⁶ Anğa en kôl kwôlji hen na, a yé tu wolê wulê wo Emen a bij Jésus Krist jerê kwôlê sa bijnê. Wulê bi wo hen na, ôbi a jerê kwôlê sa bijnê wô jê lêreji wo uwôbi hen mega Kwôlo Dôri wo en uwôl béreri hen kôl hen iyôn.

Jubnê naj tôo to Moyis

¹⁷ Kwonje kenbay Jubnê ba, ken kôl mega wo kené na Jubnê men, ken dî yerŋe yi tôo a anj ken dîñ denğôrŋe naj Emen. ¹⁸ Ken hôn, anğa dôrij Emen na, tôo tori na gelêŋge geré bi kené dôrij tu anğa dôri naj ka habij. ¹⁹ Kenbay ken erem mega kené gelij bay tu tij geré men, kené yé kirij ka perañji ka bijnê ka mô dilemne a men, ²⁰ ken kôl kené nêm gelij bijnê ka hôn ani ré hen are men, kené nêm gelij kamrê are a men, wôsa ken kôl mega wo kené hôn tôo to Emen hen iyôn nij, anj yi mega wo kené hôn na are kêm men, kené hôn na tu kwôlê a men. ²¹ Ken gelij bijnê are menba, wô mi a kené gelij yerŋe ré ba? Ken kôlij bijnê ré gômse ré menba, wô mi a kené gômse ba? ²² Ken kôlij bijnê ré yij naj yébé bijnê ré menba, kenbay ken li wô mi men ba? Ken kôl kené gey kamrê ré

menba, ken gômse anɔa ðipné bij kamrê bay ka hen wô mi sôn ba? ²³ Ken di denɔgônɔge damaɔ kôl iyôn ba: kené hôn tôô to Emen nij, nijba, ken mène na tôô hende to hen, an ðipné kôl kwôlo habij gengij sa Emen wô kebrenge wô mi sôn ba? ²⁴ Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bijné ka na Jubné ré hen tiiré Emen wô kebrenge kenbay Jubné.»

²⁵ Kenbay Jubné ken wal keɔ, gel wo kené na ka Emen. Hena kené li tôô to Moyis dô na, keɔ wo ken wal hen na, a lê naɔ ken, nijba, hena kené li tôô hende to hen ré na, walé keɔ woɔge bi wo hen na, yi mega kené wal ré tô iyôn. ²⁶ Hena kwôni ré wal keɔ ré nijba, li na tôô to Moyis na, tu Emen a ba, ôbi yi mega ðiré wal keɔ iyôn. ²⁷ Kenbay kaɔ Jubné ba, Emen na bènge tôô tori to na lij bô magtubu a hen kebrenge a menba, ken bi bay walênge keɔ menba, ken mène tôô hende to hen. Bijné ka na Jubné ré hen na, kwoji ba, bay wal keɔ né, nijba, hena bay ré bi kwôlé sa tôô hende to hen a na, na bay a jeré kwôlé sarɔge a. ²⁸ Nijba, i a na Jub woɔ tiri ba? Jub woɔ tiri na, na kwo yi Jub nô na mera ré. Anɔa gel wo kwôni ré na kwo Emen na, na kwoɔ walé keɔ wo ðipné gel naɔ tirji hen mera ré, ²⁹ nijba, Jub woɔ tiri na, na kwo Emen bul ermé wori hen. Walé keɔ woɔ tiri wo na kwo Tini Emen a lê bô gawra hen na, na kwôlo gengij sa tôô to lij bô magtubu to Emen a hen né. Emen a na ôbi ayé kibi gawra bi wo iyônɔgi hen, ðiba, na ðipné ré.

3

¹ Hena ré na iyôn ba, yé Jub ba, derêri yôn ba? Hena kwôni ré wal keɔ ba, li naɔ ði na iyeɔ ba? ² Li naɔ ðipné damaɔ naɔ geré kwône. Dénge na derênge tôri ken toy: Emen na bij na Jubné kwôlé wori tumô. ³ A hena ka pôni ré bi kwôlé sara ré ba, a lê wo Emen a ðé bê kwôlé wori baa ba? ⁴ Eɔ eɔ, na iyôn né. Hena gawré ré na bay benare kê m haji kôba, Emen ba, na ôbi kelé kwôlé woɔ tiri. Na mega wo na lij bô magtubu tori a kôl iyôn ba:

«Jôbi Emen hena jeré iyêl kwôlé ba,
gawra hôn wo ré na kwôlé woɔ tiri.
Hena kwôni ré uwôlem kwôlé sam a ba,
kwôlé wôni wo a beré sam ba, naɔ.»

⁵ Kwôlé bi wo hen na, gawré kôl na hen iyôn hende to hen. Ka pôni a kelé habré wo niné li hen na, ré lê naɔ ðipné an bay ré hené mega wo Emen ba, ré na ôbi lê anɔaɔ derôre. Hen ba, nijna kôlji na kwôli mi ba? Nijna kelé Emen ré li habij anɔa ré perêna hen ba? (En kôl na mega wo gawré kôlirij hen iyôn.) ⁶ Eɔ eɔ, na iyôn né kwôy. Hena Emen na ré na kwôni woɔ derôre ré ba, ôbi henaɔ ré jeré kwôlé sa ðipné na iyeɔ ba?

⁷ Hena kwôni ré kôl iyôn ba, ena ôbi benare, hen iyôn na, benare tijé hende to hen a lê an ðipné a hené mega wo Emen ba, ré na kwôni woɔ tiri. An bay a heramiri wô sa bi wo hen. Iyôn ba, wô mi a kwôlé ré beré san wôsa ené na ôbi têriɔ sôn ba? ⁸ Ka pôni kôl iyôn ba: «Hena nana lénge habré an na gelij deré wo Emen ba, li mi ba?» Ka pôni kôlen kwôlo habij kôl iyôn ba ré na nôbi a ré kelé kwôlé bi wo hen. Emen a jeré kwôlé sa ðipné bay ka hen iyônɔgi a hen, an jeré kwôli bi wo hen na ya.

Kwôni wo na kwoɲ derôre tumô Emen a ba, naɲ

⁹ Na kelê iyeɲ ba? Hen ba, nabay kaɲ Jubɲê na, naa dê ðiné ka na Jubɲê ré hen ba? Eɲ eɲ, nana dêji ré kwôy. Na en kôl tumô kôl iyôɲ ba: «Nabay kaɲ Jubɲê men, ðiné ka na Jubɲê ré hen a men na, na têriɲ a emê iyére sarna.» ¹⁰ Na mega bi wo na liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôɲ ba:

«Kwôni woɲ derôre pôn nêɲ iyôɲ kôba ré naɲ tumô Emen a hen.

¹¹ Kwôni pôn nêɲ iyôɲ wo hôn aɲgaɲ derôre ba, naɲ men, kwo pôn nêɲ iyôɲ wo woge Emen kôba naɲ a men.

¹² Bay kê m bul cêgeriji biɲ Emen men, bay kê m ge kay men, kwôni pôn nêɲ iyôɲ wo li aɲga dôri ba, naɲ kwôy.

¹³ Aɲga so kibi kwôni a na, na aɲga habiɲ ka nê m deréri kwôni hen.

Kibriji kôl kwôlê woɲ benare men, kwôli kelêri ba yi mega gura kalaw wo duu ðiné hen iyôɲ.

¹⁴ Bay tideré ðiné men, bay kôl na kwôlê woɲ dôre dôre kwôy kwôy men,

¹⁵ bay sê masê wô deré ðiné a men.

¹⁶ Kirɲ ka bay ô ya na, bay mêne are men, bay geliɲ ðiné gusiɲ a men.

¹⁷ Bay hôn merê naɲ bô jalê naɲ ðiné ré men,

¹⁸ bay hariɲ Emen né a men.»

¹⁹ Kirɲa tôo geléna hen iyôɲ na, nana hôn wo aɲga hende ré geléna kê m hen na, ré geliɲ na ka Emen na biji tôo hende to hen men. Na ôbi á, Emen ré ðu kibi ðiné ka kôl ciré hôn né a ciré li hen, aɲ Emen a jeré kwôlê sarji a kê m. ²⁰ Na hen iyôɲ a, kwôni pôn nêɲ iyôɲ wo a kelê ðiré na kwoɲ derôre tumô Emen a wôsa ðiré li aɲga tôo ré kôl hen ba, naɲ. Tôo gel na têriɲ to ðiné nô bi bay ré hôn mera.

Emen gôliɲ naɲ gawra na iyeɲ ba?

²¹ Haw hen na, na Emen a geliɲ ðiné geré wo bay ré yiɲ kaɲ derôre tumôri a. Geré bi wo hen na, na kwo dɲaɲgi ðiba, na kwo tôo hen né. Geré bi wo hen na, tôo to *Moyis naɲ bay kibi Emen na kôl kwôli. ²² Geré bi wo ðiné a yiɲ kaɲ derôre tumô Emen a hen na, na sa kibi aɲga Jêsu Krist li hen. Emen bôl geré bi wo hen, biɲ ðiné kê m ka bi bôri sa Jêsu a ðiba, na Jubɲê mera ré, wôsa Emen dô tu kwôni ré. ²³ Biɲê kê m li têriɲ aɲ bay kelaɲ naɲ Emen men, bay a upé hini emê wori ré a men. ²⁴ Niɲba, bô Emen dô naɲ ci na dêɲ iyôɲ, aɲa ôbi ré biji yi ðiné kaɲ derôre tiri a hen. Ôbi li hen iyôɲ naɲ geré wo Krist Jêsu dôri bô têriɲ a hen. ²⁵ Emen a ayêri dé bi ré ma aɲ bi kwôbriri ré dô têriɲ toji sarji a aɲ. Hena bay ré bi bôri sa Jêsu Krist a ba, ôbi a dé bôri jalê sarji a. Ôbi li hen iyôɲ bi ðiné ré hôn wo ðiré na kwoɲ derôre. Têriɲ to ðiné na li tumô hen na, Emen na pôri wô sare ré. ²⁶ Wôsa ôbi na uwôl bôri. Niɲba, haw hen na, ôbi gel iyeɲ a

dîrê bi bîjné ré yi kap derôre ba men, ôbi gey yé kwôni woŋ derôre men, bîjné ka ré bi bôrji sa Jêsu a hen kôba, dîrê bîji ré yi kap derôre men.

²⁷ Hena ré na hen iyôn ba, ani ka naa diŋ deŋgôrna hen ya ba? Eŋ eŋ, ani naŋ. Aŋga dôri ba, na bê bôô sa Jêsu Krist a dîba, na bê kwôlê wona sa tôô a ré. Iyôn ba, ani ka naa diŋ deŋgôrna ba, naŋ. ²⁸ Nana hôn wo Emen né bîj bîjné ré yi kap derôre na sa kibi bê bôô woji sa Jêsu a dîba, na wô wo bay ré li tôô to Moyis hen né. ²⁹ Ken erem mega wo Emen ré na Emen wo Jubnê mera ba? Bîjné ka na Jubnê ré hen kôba, na kari men ré ba? Ôbi na Emen woji a men. ³⁰ Emen na pôn nêŋ hari. Hena Jubnê ré bi bôrji sa Jêsu Krist a na, ôbi a bîji bay a yé kap derôre tiri a. Kwo bîjné ka na Jubnê ré hen kôba, na hen iyôn men, hena bay ré bi bôrji sa Jêsu Krist a. ³¹ Mega wo kôliŋ Emen ré bîj bîjné ré yi kap derôre wô kibi bê bôô woji sa Jêsu a hen ba, kôl na wo nana kapîŋ tôô ba? Eŋ eŋ, na iyôn né. Ôbi bi wo hen dema nana gelîŋ derê tôô tó.

4

Aŋgaŋ gelé ka Abraham gel

¹ Erména sa môyrena *Abraham a, kwôli mi a nana erem gengîŋ sari ba? Men, na mi a ôbi ré uwôn kôbi Emen a gengîŋ sa yirji woŋ gawra hen ba? ² Hena Emen na ré biri yi kwôni woŋ derôre tiri a wô ari lêri ka dôri na, Abraham henaŋ né di deŋgôri ba, ré na tiri niŋba, ôbi nêŋ dê deŋgôri tumô Emen a ré. ³ Toyéŋge kwôlo magtubu to Emen kôl kôl iyôn ba: «Abraham bi bôri sa Emen a, na ôbi a, Emen né biri yi kwôni woŋ derôre tiri hen.» ⁴ Henéŋge wo hena kwôni ré li jé aŋa bay ré têbiri na, na sa kôbri wori dîba, bay biri na déŋ iyôn né. ⁵ Niŋba, hena kwôni ré li ani kap déŋ tu Emen ré, aŋa ré bi bôri sa Emen woŋ ôbi berê tu ja to bay têriŋ hen na, naŋ ayê bôô wori bi wo hen na, Emen a biri yé kwôni woŋ derôre tiri a. ⁶ Kelma Dabid kôba, na kôl kwôlê bi wo hen iyôn tumô men. Ôbi na kôl kwôli bîjné ka Emen bîji yi kap derôre tiri a dîba, ôbi bi bôri sa jé lêreji a ré. Bîjné bay ka hen na, yi derê yi wô sarji.

⁷ Ôbi kôl iyôn ba:

«Bîjné ka Emen dî bôri jal sa têriŋ toji a hen na, ré na ka yi derê ré yi wô sarji.

Bîjné bay ka Emen dô têriŋ toji aŋ hen na, na bay yi derê.

⁸ Yi derê yi wô sa gawra wo Kelma Emen biri naŋ kwôli têriŋ tori a ré hen.»

⁹ Kwôlo kelma Dabid na kôl hen ba, na kôl gengîŋ na sa bay walê keŋ a, yirji ré deréji mera ba? Eŋ eŋ, ka wal keŋ né hen kôba, bay a lê yi derê a men. Nana toy mega wo Emen né bô Abraham môŋ kwôni woŋ derôre tiri a, wô bôri wo ôbi bi sari a. ¹⁰ Kirîŋa Abraham na yîŋ kwôni woŋ derôre tu Emen a hen ba, ôbi na wal keŋ niŋ laba, na wal ré tô ba? Wulê bi wo hen na, ôbi na wal keŋ né tô a men. ¹¹ Keŋ wo Abraham na wal hen na, na aŋga gel wo ôbi na ré bi bôri sa Emen a niŋ men, Emen na ré biri yi kwôni woŋ derôre tiri a kirîŋa ôbi na bi bay wali keŋ ré tô hen a men. Na ôbi wo hen, aŋa Abraham ré na iba bîjné ka wal keŋ né niŋba, bi bôrji sa Emen a, aŋ ôbi bôrji mega bîjné kap derôre hen. ¹² Bîjné ka wal keŋ

hen kôba, Abraham na ibarji men nijba, bi bay li môñ ôbi na lij hen iyôn men, wôsa pa dema ôbi na ré wal kenj tô na, ôbi na bi bôri sa Emen a nij.

Anġa Emen genge điré béna hen na, naa uné naġ geré wo ayé bôô

¹³ Emen na genge điré bij Abraham naġ kwôñġêri sa terare. Anġa Emen na genge điré bij Abraham hen na, ôbi na genge wô wo Abraham na li tôô ba? Ôbi na kôl hen iyôn, na wôsa Abraham na bi bôri sari a aġ yij kwôni woġ derôre tiri. ¹⁴ Hena ré na ðijé ka li tôô a ré uné anġa Emen genge hen na, iyôn ba, ðijé ka bi bôrji sari a hen na, bay bi na đép iyôn, aġ anġa Emen na genge hen kôba, a yé ani tirji a ré a men. ¹⁵ Na hen iyôn, wôsa tôô li aġ bô Emen taari sa ðijé, wôsa bay li tôô hende to hen né. Hena tôô na ré naġ ba, kwôni henaġ ré mênêre ba?

¹⁶ Iyôn ba, anġa Emen na genge hen na, na wô sa ðijé ka bi bôrji sari a hen. Ôbi li hen iyôn wô gelij bô deré wori. Ôbi gey bij kwôñġê *Abraham kêm điba, bij na ðijé ka bi bôrji sa tôô to *Moyis a hen mera ré, nijba, ôbi bij ðijé kêm ka bi bôrji sari a, mega Abraham na bij bôri sari a hen iyôn men, wôsa Abraham na ibarna nabay kêm. ¹⁷ Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «En đém ju yi môy tô yé ðijé kwône.» Tu Emen a na, Abraham na ibarna wô kibi bê bôô wori sari a. Na Emen bi wo hen a na ôbi bij ðijé ka ma ji si men, kirija ôbi ay tôri na, anġa naġ kôba, ôbi biji yi ya a men. ¹⁸ Kirija ðijé na bô mega geré dé bôô sa Emen a ré naġ hen iyôn haji kôba, Abraham ba, na đī bôri sa Emen a men, na bi bôri sari a men. Na hen iyôn aġa Emen né li anġa ôbi na genge điré lê bij Abraham hen, aġ ôbi yij iba tô yé ðijé kwône mega Emen na kôli kôl iyôn ba: «Kwôñġêm a kwônê.» ¹⁹ Wulê bi wo Emen na kôli hen na, elé Abraham na a nê mê arew ley, aġ ôbi hôn wo điré na kwo hali nij men, Sara kôba, yé wore ré naġ a men, nijba, ôbi bi bôri sa Emen a ré lê anġa ôbi na ré genge hen biri. ²⁰ Ôbi hôn wo điré uné anġa Emen na genge điré biri hen, aġ ôbi meremné ré, nijba, bôri wo ôbi bi sa Emen a hen na, biri néri aġ ôbi heramiri. ²¹ Ôbi hôn hôn dô sari a wo Emen ré ôrij naġ né woġ lij anġa ôbi ré genge điré lê biri hen. ²² Na ôbi wo hen aġa, Emen né biri yi kwôni woġ derôre tiri a hen. ²³ Kwôlo na lij bô magtubu a kôl iyôn ba: «Emen ré bôôri mega kwôni woġ derôre tiri a» hen na, na lij hen iyôn gengij na sa Abraham pini mera ré. ²⁴ Bay li hen iyôn na wô sarna, aġ hena nana bi bôrna sa Emen wo bij Kelma wona Jêsu ji si peré ka ma a hen na, ôbi a berêna mega ðijé kaġ derôre tiri a men. ²⁵ Jêsu bi wo hen na, Emen na uwôli kôbi ðijé, aġ bi ré ma wô kibi têrij tona, menba, ôbi biri ji si peré ðijé ka ma a, aġ bi nana yij ðijé kaġ derôre tiri a men.

5

Jêsu hô dayêna naġ Emen

¹ Mega hen iyôn na, Emen berêna mega ðijé kaġ derôre tiri a wô kibi ayé bôô wona, aġ haw hen nana mô ré bô jalê naġ Emen sa kibi anġa Kelma wona Jêsu Krist li hen. ² Na ôbi a belé geré bi Emen né béna deré wori wô kibi bôrna wo nana bi sa Jêsu a hen. Na bô deré bi wo hen a nana mô bôô a haw hen men, nana lij yi deré a men, wôsa nana đī bôrna

4:17 4: 17 Dé tô are 17: 5 **4:18** 4: 18 Dé tô are 15: 5 **4:19** 4: 19 Dé tô are 17: 1,15-22

4:22 4: 22 Dé tô are 15: 6 **4:25** 4: 25 Esay 53: 4-6

mega Emen né sa béna hini emê wori men. ³ Nana li yi derê na wô bi wo hen mera ré, nijba, naa li yi derê kirijna nana mô bô gusijn a ba, ré geléna ulê bôô. ⁴ Kirijna nana uwôl bôrna hen iyôn na, a béna beré bôrna iyêrê hen iyôn men, bôrna wo nana fu iyêre hen, a béna dé bôô sa Emen a men. ⁵ Hena nana dî bôrna hen iyôn na, a yé senje ré, wôsa Emen na geléna geyé wo diré geyéna hen. Añ na Tini to ôbi na béna hen a gelé.

⁶ Kwôlo en kôl hen na, en kôl na wo ca ba, néé wo na nana gôlij nañ yerna ba, nañ. Wulê bi wo hen na, *Krist sa ma wô sarna nabay kañ bay têrij. Na wulê wo Emen na genge. ⁷ Bi kwôni ré ma wô kibi kwôni woñ derôre na, nana hôn wo ré na anja iyêre gañ. Hena ôbi na ré na ôbi lê derê a men ley dema kwôni ré geyé ma wô kibri. ⁸ Nijba, Jésu Krist ba, ma wô sarna kirijna nana bañ bô têrij a tô. Na hen iyôn a Emen né geléna geyé wo diré geyéna hen. ⁹ Na nañ kwôbri Jésu Krist wo ma wô sarna hen aña, Emen né beréna mega ðiné kañ derôre tiri a hen. Na hen iyôn a, nana hôn wo Jésu Krist réé gôlij nañ na, añ bi bô Emen né taari sarna ré nij. ¹⁰ Ca kirijna na nana bay bayi Emen tô hen na, ôbi na hô bi nana bij pôn nañ dî nañ temay Kemari. Añ haw hen wo nana bij nañ dî hen na, nana hôn dô wo ôbi réé gôlij nañ na yôd wôsa Kemari mô tu geñ. ¹¹ Na hen iyôn mera ré. Nana li yi derê tumô Emen nañ geré wo Kelma wona Jésu Krist, añ nana li yi deré wôsa ôbi a deré tumôrna ôrij ligi Emen a añ bi nana hô bij pôn nañ dî.

Kwôlo gengij sa si Adam nañ Krist

¹² Na gawra pôn nêñ a lê têrij menba, hende gôr sa terare nà. Na wô kibi têrij hende to hen aña, ðiné ré mañ hen. Na hen iyôn a, temare ré gôr kirij kêm men, duu gawré kêm a men, wôsa bay kêm li têrij. ¹³ Têrij na yi sa terare a nà nij dema Emen na ré bij *Moyis tôô tô. Wulê wo tôô na nañ tô hen na, Emen na uwôl kwôlé sa ðiné kwôli têrij toji ré. ¹⁴ Nijba, hen iyôn hari kôba, wulê wo Adam a yeñ kwôy sañ sa kwo Moyis a na, temare na ôm iyêre sa ðiné kêm. Bi wo têrij toji na yi mega to Adam to na bij kwôlé sa Emen a ré hen iyôn né.

Adam na na tini kwo a era hen. ¹⁵ ðiné bay ka wôô hen na, gelijnji ré. Wôsa têrij to Adam na li hen na, a némijn nañ anja Emen béna hen né. Na tiri, ðiné kwône ma wô kibi têrij to gawra pôn nêñ a lê, nijba, bô deré wo Emen dé añ sôñ. Ôbi tô kibri damañ sa ðiné kwône déñ iyôn men, liji dô wô kibi Jésu Krist a men. ¹⁶ Anja Emen bi na, yi gelijn gay díba, yi mega têrij né. Têrij to gawra pôn nêñ li hen na, li añ Emen uwôl kwôlé sa ðiné. Nijba, kirijna Emen li bô deré wori nañ ðiné, bi wo bay li têrij damañ hen haji kôba, ôbi biji yi ðiné kañ derôre añ kwôlé a beré sarji ré nij. ¹⁷ Na tiri, gawra pôn nêñ a lê têrij menba, temare ôm iyêre sa gawré kêm wô kibi têrij tori hende to hen. Hen iyôn ba, nana hôn wo sa kibi Jésu Krist pôn nêñ na, nana uwôn are damañ. ðiné ka Emen biji bô deré wori damañ añ biji yi kañ derôre tiri a hen na, bay a meré tu geñ nañ kwiniji men, bay gôlij sa are kêm, sa kibi gawra pôn nêñ, ôbi a na Jésu Krist.

¹⁸ Na ôbi á, nana gel wo kwôlé fu sa ðiné kêm sa kibi Adam pôn nêñ wo li têrij hen men, sa kibi Jésu Krist pôn nêñ wo li anja dôri hen a lê aña kwôlé ré fu sa ðiné kêm né hen men, ôbi biji mô tu geñ nañ kwiniji a men. ¹⁹ Nana gel wo ðiné kwône yi bay têrij wô kibi gawra pôn nêñ wo

bijn Emen kwôlê ré hen iyôn na, bijné kwône yi kañ derôre tiri a wô kibi bê kwôlê wo Jésus Krist pôn nêñ men. ²⁰ Emen na bijñ bijné tôô to Moyis bi têrijñ toji ré ô tumô tumô menba, kirijña têrijñ to bijné ô tumô tumô hen iyôn na, bô derê wo Emen kôba, ô tumô tumô dê añ sôn. ²¹ Na hen iyôn a, bô derê wo Emen ré li añ bijné yi kañ derôre tiri a, mega wo têrijñ ôrijñ nañ nêé woñ dirijñ gawrê hen iyôn men. Bô derê wori bi wo hen li añ nañ môrijñ tu geñ nañ kununa añ na Kelma Jésus Krist a belê geré béna.

6

Nana ma tô têrijñ a nijba, nana mô tu geñ nañ geré wo Jésus

¹ Hena ré na hen iyôn ba, naa kelê kwôli mi ba? Hena ré na hen iyôn ba, naa lê têrijñ añ bi Emen né béna bô derê wori damañ a ba? ² Eñ eñ, na hen iyôn né kwôy. Kwo gengijñ sa têrijñ ba, nana ma añ nana nêñ merê bô têrijñ a ré kwôy nijñ. ³ Ken hôn dô kirijña bay na lêna batêm hen na, ken hôn wo na nana bijñ pôn nañ Jésus Krist hen iyôn hanje ba? Wulê bi wo hen na, nana ma nañ dî men. ⁴ Kirijña bay na lêna batêm hen na, nana ma nañ dî men, bay eména nañ dî men, añ bi jé lêrena ré yi na anja kôrbi mega wo Ibarna Emen bi Jésus ji si kamñê nañ nêé wori wo gôlijñ sa are kêm hen.

⁵ Na tiri, nana ma môñ ôbi iyôn aña nana bijñ pôn nañ dî hen. Mega wo hen iyôn na, nana bijñ pôn nañ dî sa kwo gengijñ sa jê sé kamñê wori wo ôbi jijn sijn kamñê hen iyôn men. ⁶ Nana hôn wo kirijña Jésus na ma sa gurô tagelê hen na, Emen na fér jé lêrena wo cay hen ya men, añ bi yi woñ têrijñ ré ma men, bi têrijñ ré lêna lemnare ré nijñ a men. ⁷ Wôsa têrijñ ôrijñ nañ nêé sa kwôni wo ma hen ré nijñ yôd. ⁸ Nabay nañ *Krist nana manje, ôbi a nana hôn wo nana merê tu geñ nañ dî men hen. ⁹ Men, nana hôn wo Jésus Krist wo ré ji si kamñê hen na, réé ma ré nijñ yôd men, temare ré ôrijñ nañ nêé sari a ré nijñ a men. ¹⁰ Kirijña ôbi ma na, ôbi dô yiri añ yi têrijñ a têé pôn yôd, añ haw hen wo ôbi mô tu geñ hen na, ôbi li are kêm ermijn na sa Emen a.

¹¹ Nañ ken kôba, na hen iyôn men. Henêñge mega wo kené ma nijñ añ kené dô yerñge yi têrijñ a yôd añ nijñ. Añ haw hen ken mô tu geñ tumô Emen a sa kibi bijnare pôn tonje nañ Jésus Krist.

¹² Mega na hen iyôn na, bi têrijñ ré hô uwôn nêé sa kurônggi yerñge a ré nijñ yôd. Men ken mô wô bê kwôlê sa anja habijn ka kurônggi yi geñ hen né a men. ¹³ Dêñge bi têrijñ ré hô uwôn geré si kwa yerñge wo pônî a wô lijñ habré ré nijñ. Nijba, ken ay yerñge bijñ Emen mega bijné ka ma añ béér hen iyôn men, ken ay yerñge biri yôd añ bi ôbi perêñge lijñ anjañ derôre.

¹⁴ Iyôn ba, têrijñ a gôlijñ sarñge ré nijñ wôsa ken mô tô tô to *Moyis ré nijñ, nijba, ken mô na bô bô derê wo Emen a.

Nana limé ka Emen laba, ka têrijñ dî ba?

¹⁵ Hen ba, naa kelê kwôli mi ba? Naa lê têrijñ wô wo nana mô tô tô to Moyis a ré nijñ, nijba, nana mô na tô bô bô derê wo Emen a ba? Eñ eñ, na hen iyôn né kwôy. ¹⁶ Ken hôn mega wo hena kené ay yerñge bijñ kwôni añ ken kôli kené biri kwôlê ba, ken yi na limé kari iyôn ré ba? Hena têrijñ ré gôlijñ sarñge ba, kena limé kare añ ken woge na temare sarñge a, nijba, hena kené bijñ Emen kwôlê ba, kena limé kari men, ka yé gawrê

kañ derôre tiri a a men. ¹⁷ Na kena limé ka têrijn ca tumô ré ba? Nijba, haw hen na, ken bi kwôlê sa kwôlê woñ tiri a wo bay na gelênge hen nañ bôô pôn. Iyôñ ba, na lijnge Emen dosé wô sa are bay ka hen kêm. ¹⁸ Iyôñ ba, kena limé ka têrijn ré nij, wôsa Emen derênge añ ken yi na limé kari, añ bi jé lêrengge ré yi kwoñ derôre. ¹⁹ En ay limé gengijn nañ are bay ka hen, añ bi kenê hôn, wôsa ken jal sa henê are a gañ. Tumô ba, na ken ay yerñge yôd wô lijn habrê men, ken li têrijn hende kêm hen ôrijn tumô tumô mega wo na ken lijn ca tumô hen iyôñ. Añ na kena limé kaji. Nijba, haw hen na, ken ayênge yerñge bijn Emen yôd wô lijn angañ derôre añ bi jé lêrengge yijn kwo séli, añ ken yijn limé kaji men.

²⁰ Ca ba, na kena limé ka têrijn kwôy kwôy men, ani ka na berênge eren bi kené li anga Emen gey hen kôba, nañ a men. ²¹ Wulê bi wo na, ken lijn anga habijn añ tayre dênge sara kemnêñ kemnêñ hen na, na mi ka dôri a kené uwôñ ya ba? Are bay ka hen na, ôrijn nañ gawra na kini temare a dî. ²² Nijba, haw hen na, kena limé ka têrijn ré nij, mega wo Emen derênge kibé hen na, ken yi na limé kari nij. Iyôñ ba, anga dôri kañ upé na, na lê jêrengge wo a yé kwo séli men, deré kibri ba, ka merê tu geñ nañ kununje a men. ²³ Hena kwôni ré li têrijn ba, angañ têbê sa kôbri ba, na temare. Nijba, anga Emen bijn gawrê déñ iyôñ hen na, na merê tu geñ wo nañ kwini. Ôbi béna na wô wo nana bijn pôn nañ Kelma wona Jêsu Krist.

7

Tôô to Moyis nañ néé sarna ré nij

¹ Yêñên, na kelênge kenbay ka ken hôn tôô hen ken toy. Ken hôn mega wo tôô ré ôrijn nañ néé sa kwôni a na, na kirijna ôbi ré môrijn tu geñ tô mera ré ba? ² Na gengênge nañ iyore to kurôre ya. Kirijna kurôre bi wo hen mô tu geñ baa ya tô na, hende a kañêri añ ôrijn wô kwo ðanji ré wôsa tôô haare nañ kurôre baa ya. Nijba, hena ôbi ré ma na, tôô to na haare nañ kurôre hen na, li ani nañ tu ré nij. ³ Hena kurôre ré ma ré tô aña hende ré enge iba wo ðanji na, hende yijn na yijnare toñ têrijn. Nijba, hena ôbi ré ma nij na, hende na sare señge. Hena hende ré gey enge iba wo ðanji kôba, a enge ðiba, kwôni a jôre ré men, hende yijn na yijnare toñ têrijn hen ré men. ⁴ Yêñên, kwoñge kenbay kôba, na hen iyôñ men. Kwo gengijn sa tôô ba, ken ma nañ dî, wô kibi bijnare tonje nañ *Krist. Ôbi a, kené na kari ôbi wo Emen biri ji si kamñê hen. Kena bijné kari añ bi jé lêrengge ré yijn kwo dôri tu Emen a. ⁵ Ca kirijna na nana lijn anga bôrna na gey tô hen na, tôô na gel wo anga nà ré na têrijn men, ka hen ré na têrijn men. Kirijna geléna hen iyôñ na, nana gey lê têrijn hende to hen damañ a, añ têrijn hende to hen nôgêna bi a kibi temare a. ⁶ Ca ba, na nana limé ka tôô to *Moyis, nijba, haw hen na, tôô to na beréna lemnare hen na, yi mega nana ma tôre a nij. Na hen iyôñ a, Emen né derêna tôre a hen. Añ haw hen jé wo Emen wo nana li hen na, na kwo kôrbi wo Tini Emen a geléna ðiba, na nañ kwo tôô to Moyis to lijn bô magtubu a hen né.

Tôô nañ têrijn

⁷ Hen ba, gel wo tôô to Moyis na ré habijn ba? En en, na iyôñ né, nijba, hena tôô henañ ré nañ ba, ré ené henê wo têrijn ré na anga habijn tumô Emen a ré. A hena tôô henañ ré kôl iyôñ ba: «Já lê tu bôriyare ré» réba ré ené henê tu bôriyare ré habijn na iyen ba? ⁸ Nijba, na henê bi wo en

hôn tôô hen aña, têrijn ré uwôrijn kene yen a hen men, na ôbi a, ené lijn tu bôriyare sa anğa gay gay a hen men. A hena tôô ré nañ ba, néé têrijn kôba, nañ men. ⁹ Ca wo na en hônrijn tôô ré tô hen na, na en mô tu geñ, nijba, kirija en hôn tôô na nij dema ené lijn têrijn hen. ¹⁰ Ôbi a, ené mañ wô kebre. Wôsa Emen bi tôô bi ré bijn bijné mô tu geñ menba, hende hô bilijn temay deréren. ¹¹ Ôbi a, kirija ené hôn tôô menba, têrijn uwôrijn kene yen a añ lamen en li têrijn añ yijn temay deréren.

¹² Iyôñ ba, Emen a dé tôô, añ kwôlo yi bô a kêm hen na, na kwo séli men, kwôlê bi wo hen, na kwon derôre men, kwo dôri a men. ¹³ Hen ba, na Kwôlo Dôri bi wo hen, a deren hen ba? Eñ eñ, na iyôñ né. Na têrijn a deren dî. Añ li añ hende bu tô kôbi Kwôlo Dôri bi wo hen aña, na ré deren hen. Na hen iyôñ a, sa kibi tôô a nana hôn wo têrijn ré na anğa habijn damañ hen.

Têrijn gôlijn sa gawra

¹⁴ Nana hôn wo tôô na, ré yi gengijn na sa Tini Emen, nijba, nôbi ena gawra mera aña ené yijn lema wo têrijn hen. ¹⁵ Añ anğa en li hen na, en hôn tôrji ré. Wôsa anğa en gey lê hen ba, en li ré menba, ka en gey lê ré kwôy hen a ené li dî men. ¹⁶ Hena ené kañ anğa habijn ka en li hen ba, en hôn wo tôô na ré dô. ¹⁷ Ôbi a, kirija ené li habijn ba, na nôbi a lê hen né, nijba, na têrijn to bôn a hen lê habré hen. ¹⁸ En hôn wo lê anğa dôri ré nañ yen a. Añ nañ ermé wupê wop gawra na, en gey lê anğa dôri hañê, nijba, en nêm né. ¹⁹ Anğa dôri ka ené lê hen na, en li ré, añ na ka habijn ka en gey lê ré hen, a ené hô li dî men. ²⁰ Hena ené li anğa habijn ka en gey lê ré hen na, na nôbi a lê hen né, nijba, na têrijn to yi yen a hen a lê hen.

²¹ Anğa en gel yen a na: en gey lê anğa dôri nijba, têrijn a gasê yé tumôn a dî. ²² Bôn a ba, yen dôren sa tôô to Emen a hañê, ²³ nijba, anğa habijn ka yi bôn a hen na, li kumbul nañ ka dôri ka en hôn hen. Anğa habijn bay ka yi yen a hen, a lê aña ené yijn lema wo têrijn hen. ²⁴ Ayi! na lê iyen ba? I a dôren kôbi yen wo ôrijn nañ en kibi temare a hen ba? ²⁵ Na Emen a dôren kibi a nañ néé wo Kelma wona Jêsu Krist, añ en liri dosé nañ bôn pôn. Ôbi a, ré nañ bô geyé wupê na, ené gey bê kwôlê sa tôô to Emen a, nijba, nañ iya wupê wop gawra hen na, ena lema wo têrijn.

8

Meré tu geñ wo Tunu toñ hendi bô bôre bijn bijné

¹ Iyôñ ba, haw hen na, Emen a ulê kwôlê sa bijné ka bijn pôn nañ Jêsu Krist hen ré nij. ² Wôsa néé wo Tunu toñ hendi bô bôre wo béna meré tu geñ wop tiri hen na, hena na ligi Jêsu Krist a. Men, ôm iyére san a añ ena lema wo têrijn nañ kwo temare ré nij. ³ Tôô to *Moyis na nêm lê bi nana mô tu geñ ré, wôsa nana gawré ka iya men, nana nêm bê kwôlê sa tôô a ré a men. Nijba, anğa tôô na nêm lê ré na, Emen liji. Ôbi a, ôbi ré jêp nañ Kemari sa terare a nà, bi ré bul yiri gawra añ ré gelijn nañ nabay kañ bay têrijn bay ka hen iyôñ men, ré ma wô sa têrijn tona a men. Na hen iyôñ a, Emen na ré jô kwôlê sa têrijn to yi bô gawré hen. ⁴ Ôbi li hen iyôñ bi nana lijn tôô to Moyis dô jêd, nabay ka nana ô tô néé wo Tunu toñ hendi bô bôre a dîba, tô kwo kurôngi yi a ré nij hen. ⁵ Bijné ka li anğa bôrji gey hen na, ermé woji yi na sa anğaji bay ka hen, nijba, ka li anğa

dôrij Tunu hen na, ermé woji yi na sa anğa dôrij Tunu a dî. ⁶ Hena nana erem na sa anğa dôrij kurôngi yi a kwôy kwôy na, nana woge na temare, nijba, hena nana erem na sa anğa dôrij Tunu a kwôy kwôy na, naa merê tu geɗ men, naa upé bô jalê a men. ⁷ Bijnê ka erem na sa anğa bôrji gey a kwôy kwôy hen na, na bay bayi Emen, wôsa bay bi kwôlê sa tôô Emen a ré. Tiri wori ba, bay nêmen né. ⁸ Bijnê ka li anğa bôrji gey kwôy kwôy hen na, bay a nêmenê dé tu Emen né.

⁹ Kenbay na, jé lêrenge na kwo kurôngi yi ré nijba, na kwo Tini Emen, hena hende ré mô bôrɗge a tiri a men. Ôbi a, kwôni wo Tini *Krist ré naɗ bôri a ba, na kwori ré hen. ¹⁰ Hena Krist ré mô bôrɗge a ba, Tini a bêɗge ka merê tu geɗ, wôsa kené na bijnê kaɗ derôre tu Emen a. Nijba, kurôngi yernge ô na kibi temare a wô kibi têrij to ken li hen. ¹¹ Hena Tini Emen wo na bijn Jêsu Krist na ji si kamɗê perê bijnê ka ma a hen ré yi bôrɗge a tiri na, Emen bi wo hen a bêɗge ka merê tu geɗ hen iyôɗ men, wô kibi Tini to mô bôrɗge a hen.

¹² A iyôɗ ba, yênen, bi jé lêrena bijn naɗ kwo Tunu toɗ hendi bô bôrê dîba, bi bijn naɗ kwo kurôngi yi ré nij. ¹³ Hena jé lêrenge ré na kwoɗ kurôngi yi ba, ka ma, nijba, hena kené li are naɗ néé wo Tunu toɗ hendi bô bôrê na, ka mênê ka habijn ka yi yernge a hen kêmen aɗ, ôbi a, kené môrij tu geɗ hen. ¹⁴ Bijnê kêmen ka Tini Emen a derê tumôri hen na, bay na kami Emen. ¹⁵ Tunu hende to Emen bêɗge hen na, na toɗ lemnare ré men, na toɗ kemnare ré a men, nijba, hende li aɗ ken yi kam Emen. Ôbi a, nana uwôɗ gerê uwôgijn Emen: «Baba» hen. ¹⁶ Tunu hende to hen, a lê aɗa nana hôn dô bôrna wo nana na kam Emen tiri a men hen. ¹⁷ Mega wo nana kamni hen iyôɗ na, naa upé naɗ Krist anğa dôri ka ôbi dî gengijn sa bijnê kari hen men. Na nabay ka Krist a upé are bay ka hen. Hena nana gelijn gusijn naɗ dî na, naa merê naɗ dî bô hini emê wori a men.

Anğa dôri ka nana mô gem hen

¹⁸ En hôn wo gusijn to nana gelijn haw hen na, na ani ré dîba, a nêmin naɗ hini emê wo Emen a sa bêna hen né. ¹⁹ Ari dé ka Emen kêmen mô gem wulê bi wo ôbi a gelé kamni tu wolê bi bijnê ré gelji hen. ²⁰ Emen na pô ari déri aɗ bay yi mega ani ré. Bay ba, na gey bi ôbi ré bôrji mega ani ré iyôɗ né, nijba, na ôbi a derê kôbri aɗ yirji a, nijba, anğaɗ dé bôô sara yi ya. ²¹ Wôsa wulê wo pônî na, ôbi a derê ari déri kêmen bô lemnare a, aɗ bi bay ré mô sarji seɗge dîba, bay ré mênê ré men, bay ré sa uwôɗijn hini emê mega kam Emen iyôɗ, aɗ ré môrij sarji seɗge men. ²² Nana hôn dô wo kirija Emen na ayijn tô dé anğari kwôy kemnêɗ na, ari déri bay ka hen, gelijn na gusijn men, nôr baa ya môɗ yê wo ôl dengô iyore hen iyôɗ men. ²³ Gusijn hende to hen na, ari déri bay ka hen, a gelijn piniji mera ré, nijba, nabay ka ôbi na bêna Tini tumô dema na ré hô bêna anğaɗ baliyare kari a tô hen kôba, na nôrê na hen iyôɗ hende to hen men, nana mô gem wulê wo Emen ré sa berêna mega kamni aɗ ré sa derêna bô gusijn hende to hen yôd nij hen. ²⁴ Emen gôljin naɗ na nijba, turna gel derê wori bi wo hen né tô. Iyôɗ hari kôba, nana dî bôrna sara. Hena nana gel are bay ka nana dî bôrna sara hen nij ba, a hô yê anğaɗ dé bôô sara sôɗ ba? Kirija tu kwôni gel are nij ba, a hô dé bôri sara ré nij. ²⁵ Nijba, na wô wo nana gel ré tô aɗa nana dijn bôrna sara hen. Ôbi a, nana uwôljin bôrna môrij gemijn hen.

²⁶ Na ôbi á, Tunu toj hendi bô bôrê ré sa li nañ na wôsa nana ka iya. Men, nana hôn gwosoy uwôlijñ Emen are ré a men. Añ na Tunu hende to hen, a hô gasê uwôlê Emen kebrena nañ kwôlê wo gawra nêñ kelê ré hen. ²⁷ Añ Emen wo hôn anğa yi bô gawrê hen na, ôbi hôn anğa Tunu toj hendi bô bôrê gey hen. Wôsa hende gase uwôli are kibi ðijné ka Emen nañ gwosoy uwôlê wo dôrijñ Emen damañ hen.

²⁸ Bijné kêm ka pur Emen hen na, ôbi uwôgeji nañ gengé wori. Añ nana hôn mega wo anğa habijñ kêm ka sa sarji a hen na, Emen bul lijñ ka dôri biji. ²⁹ Wôsa ðijné kêm ka ôbi cobji tumô nijñ hen na, ôbi na genge tumô bi bay ré gelijñ nañ Kemari iyônğ añ bi Kemari ré yi kwo seri wo yênêri bay ka hen kêm. ³⁰ Bijné bay ka ôbi genge ré yi kari hen na, ôbi na uwôgeji, ka ôbi uwôgeji bay ka hen na, ôbi bôrji mega ðijné kañ derôre tiri a, ka ôbi bôrji mega ðijné kañ derôre bay ka hen na, ôbi biji hini emê wori men.

Emen geyéna na nañ kwini

³¹ Iyônğ nijñ ba, kwôli mi a nana kelê sônğ ba? Hena Emen né na kwona ba, i wo dañgi a yé ôbi barena sônğ ba? ³² Emen bi wo hen, jera Kemari ré nijba, jori sa terare a nà bi ré sa ma wô sa ðijné kêm. Mega ôbi béna Kemari hen iyônğ na, ôbi a béna tô anğa baa kêm hen a men. ³³ Bijné ka Emen na cobji hen na, i a ðiji kwôlê sarji a sônğ ba? Wôsa na ôbi a bôrji mega ðijné kañ derôre tiri a. ³⁴ Men, i a nêñê perêji a men ba? Wôsa Jésu Krist nañ yiri ma wô sarna men, Emen biri ji si kamñê añ ô merê sa kôbri woñ gusurô a añ uwôli wô sarna. ³⁵ Peré wo Jésu Krist peréna hen na, na mi a karêna nañ ði ba? Na bô emê laba, tu ja laba, gusijñ to bay geléna hen laba, kurônğ laba, erê tô senge laba, anğa ômi laba, temare a karêna nañ ði ði ba? Aní kani ka a karêna nañ ði ba, nañ. ³⁶ Mega wo na lijñ bô magtubu to Emen a kôl iyônğ ba:

«Na wô kem jôbi a niné môrijñ kibi temare a kwôy kurijñ tare hen men, tu ðijné a ba, nini yi mega gamgê kañ deré iyônğ a men hen.»

³⁷ Nijba, are bay ka lêna kêm hen na, nana gôlijñ sarji nañ néé wo kwo peréna hen. ³⁸ Wôsa nôbi ba, en hôn wo ani kañ bay karêna nañ ði añ jôri wo ré peréna ba, nañ, temare, merê tu geñ, *manê ka derômarañ a, nañ anğañ néé ka gay gay bô kal a, ré na anğa hawi hen, ka a era tô hen, ³⁹ néé wo tayii, kwo tônğii, ari ðé Emen bay ka kêm hen a nêñê karêna nañ peré wo ôbi peréna hen né, wôsa peré wori wo ôbi peréna hen na, ôbi geléna na nañ anğa Kelma wona Jésu Krist li hen.

9

Kwôlo gengijñ sa Jubnê

¹ Kwôlo na kelê hen na, na tu kwôlê, wôsa ena kwo Jésu Krist ðiba, na iyêlê benare ré. Nañ geré wo Tunu toj hendi bô bôrê na, ermé wupê bi wo hen gelen wo kwôlê wupê ré na tu kwôlê. ² Tiri wori ba, bôn mène damañ men, deñgôn ðojñnen yôôd a men. ³ Hena ré na anğa ré yi derê wo bawên Jubnê na, en gey wo Emen né ré tómen mène añ men, ré ré dôren yi *Krist a añ wô kibrijji. ⁴ Bay na kam *Israyêl ka Emen a terêji ré yi kamni men, ôbi gelji damñare tori men, ôbi bijñ nañ ci men, ôbi biji tôô men, ôbi gelji geré tibéri woñ tiri hen men, ôbi genge biji anğa gay gay hen a men. ⁵ Bay na kwôñgê môpêrna kañ bay hini emê hen añ kirijna Jésu Krist era

sa terare a nà mega gawra hen kôba, na tô môn woji a men. Bi heramê yi wô sa Emen woñ ôbi sa are kêm hen. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

⁶ Hen iyôn na, na wô wo anja Emen na genge lê hen na, ré nañ nij ré. En kôl hen iyôn wôsa kam Israyêl ka pôni na kam Israyêl kañ tiri ka na kam Emen hen né. ⁷ Men, kwôngê *Abraham na kwône haji nijba, na kwôngêri kañ tiri kêm né, wôsa Emen na kôlij Abraham iyôn ba: «Kwôngêri ka kemam Isak a yé kwôngêri kañ tiri.» ⁸ Bô kwôlê bi wo hen na, kôl na iyôn ba, na kwôngêri ka bay yêji nañ yipare hen né, nijba, na ka bay yêji sa kibi tôô to Emen na ay bij Abraham hen. Na bay a na kwôngêri kañ tiri hen dî. ⁹ Emen na genge kôl iyôn ba: «Na hera, iyôn ba, kirija en bulo hera hen na, Sara a yé kema iba nij.»

¹⁰ Na wô kwo Sara punu ré nijba, Rébéka kôba, kamne ka wôô hen ibarji na pôn. Ôbi a na môyrena Isak. ¹¹⁻¹² Gengij sa kamne bay ka wôô hen na, Emen na kôle iyôn ba: «Kemarê wo seri a yé mana wo kwoñ ôbi cêgeri.» Kirija Emen na kôle hen na, bay na li ani kani ka dôri nañ ka habij ré tô men, bay na yêp ré tô a men. Emen li hen iyôn gel wo anja diré gey lê ba, diré li men, diré dô gawra wori perê ðiné, na wô uwôgê wo ôbi uwôgeri hen mera dîba, na wô jé lêri wo dôri hen ré. ¹³ Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a tumô kôl iyôn ba: «Nôbi Emen na en gey Jakwôb nijba, na en kañ Esawu.»

¹⁴ A hen ba, naa kelê iyerj ba? Naa kelê Emen ré li na anjan derôre ré ba? Enj enj, naa kelê iyôn né. ¹⁵ Wôsa ôbi na kôlij *Moyis tumô iyôn ba: «Kwôni wo en gey lé derê nañ dî ba, na lê men, kwo en gey berê tu ja tori kôba, na berê a men.» ¹⁶ Iyôn ba, kirija Emen dô kwôni ba, dôri mera, wôsa ôbi bô tu ja tori dîba, na wô bô geyé wo kwôni bi wo hen né men, na wô jé lêri wo dôri ré a men. ¹⁷ Na lij bô magtubu to Emen gengij Parawôn kelma wo Ejipt a kôl iyôn ba: «En bem kenare añ ené gelij ðiné kêm néé wupê sam a men, bi henen ré òm nañ kirij kirij sa terare a nà a men.» ¹⁸ Na ôbi á, nana hôn wo Emen ré li dô nañ i i wo ôbi gey men, kwo ôbi biri li sa iyêre ba, li sa iyêre men.

Bô tarê wo Emen nañ berê tu ja tori

¹⁹ Hena ré na hen iyôn ba, ka pôni a kôlen iyôn ba: «Wô mi a Emen né nay ðiné ka pôni wô kibi jé lêreji ba?» Wôsa na ôbi a geyé bi bay ré li hen iyôn. ²⁰ Jôbi gawra wo ju engere hen iyôn ba, ju na i men, a jeré gagij Emen kwôlê hen ba? Sa pôn baya kôlirij ôbi jibéri wô mi a jeré juben hen iyôn ba? Enj enj, ôbi a kelê hen iyôn né. ²¹ Ôbi jibé na, na anja ôbi gey lê nañ gerem ba, ôbi li mera. Ôbi gey ba, jô gerem derôre a añ kwari pôn ba, ôbi lij baya wo yi nañ jengêri men, kwari wo pôni ôbi lij baya wo bay ômjij are nañ wulê wulê hen men.

²² Hena Emen né gey lê môn kwo ôbi jibé hen iyôn ba, kwom jôbi ba, dôlem iyerj men ba? Ôbi gey ðiné ré hôn bô tarê wori men, néé wori a men. Na hen iyôn a, ôbi ré uwôlij bôri sa ka bôri tari sarji a, ka ré mênê men hen. ²³ Emen li hen iyôn wô geléna nabay ka ôbi bô tu ja tona hen derê wo dampare tori. Na nabay bay ka hen, a ôbi na ré bu sa têrna bi nana uwôn derê wo dampare tori hende to hen hen. ²⁴ Nabay kêm nana

ɓijné ka ôbi tîrji bi ré yi kari hen, na Jubnê a ôbi ré tîrji mera ré, nijba, ôbi tô ɓijné ka na Jubnê ré hen a men. ²⁵ Na mega wo kôlijn bô magtubu to Osé a kôl iyôn ba:

«Bijné ka ca ba, na na kaɓê ré hen na,
haw hen na uwôgêji ɓijné kaɓê.
Tô yê wo tumô ba, en geyji ré hen na,
haw hen na kelêji <en geyɓe>».

²⁶ Kirij bay ka hen, ka na en kôlji:

«Kena ɓijné kaɓê ré» hen na,
na kirij bay ka hen gaɗ a ené uwôgêji kamnen nôbi Emen woɗ ôbi merê
tu geɗ hen.»

²⁷ Kwo Israyêl ba, *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôlê gengij sarji kôl iyôn ba:

«Hena kam Israyêl na ré kwône mega haal wo kibi cér a iyôn kôba,
ka Emen a gôlijn naɗ ci ba, damaɗ ré ded.

²⁸ Kelma Emen a era lew jerê kwôlê sa ɓijné ka sa terare a na.»

²⁹ Na mega wo Esay na kôl tumô kôl iyôn ba:

«Hena Emen Kelma wo na ôbi sa are kê m na ré tô kwôngêrna ka pônî dî
ré ba,

nana maɗge kê m mega ɓijné ka *Sodôm naɗ *Gwomôr iyôn.»

Jubnê kaɗ Kwôlo Dôri

³⁰ Iyôn ba, naa kelê kwôli mi ba? Naa kelê mega wo ɓijné ka na Jubnê ré ba, na ré woge geré woɗ yij derôre tu Emen a ré, nijba, bay ré yi kaɗ derôre tiri a wô bê bô woji sari a. ³¹ Kwo Jubnê ba, wogeyi wô lê tôô wô yij derôre tu Emen a, nijba, bay herij geré. ³² Wô mi a bay herij ba? Wôsa bay erem yaɗ ba ciré yé ɓijné kaɗ derôre tu Emen wô jé lêreji aɗ bay bi bôrji sa Emen a ré. Aɗ yi mega bay ré sê tîrji yi keram woɗ ôbi heré ɓijné hen. ³³ Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Toyéɗge, na dé keram sa iyé Sijô,
aɗ ɓijné a sê tîrji sara.

Na keram wo ɓijné a herij wô kibri.
Nijba, kwôni wo bi bôri sari a ba,
tayre a diri ré ded.»

10

¹ Yê nê n, en gey naɗ bôn pôn wo balên Jubnê ré eraji bi Emen né gôlijn naɗ ci. En uwôli hen iyôn damaɗ. ² En hôn dô wo bay gey lê jé bij Emen tiri naɗ yi gwa nijba, yi gwa woji bi wo hen tôri dîɗ na sa henê are kaɗ tiri a hen né. ³ Bay hôn geré wo Emen li aɗ gawra yij kwôɗ derôre tiri a hen né. Bay woge geré woɗ yij derôre tu Emen a sa yirji a men. Na hen iyôn a, bay ré kaɗ geré wo Emen li aɗ kwôni a yij derôre tiri a hen hen. ⁴ En kôl hen iyôn wôsa kirija Jésus Krist era sa terare a nà ná, ôbi duu kibi tôô to *Moyis, aɗ ôbi li hen iyôn bi ɓijné ka ré bi bôrji sari a ná, bay a ré yé kaɗ derôre tu Emen a dî.

Emen gey gôlijn naɗ ɓijné kê m

⁵ Moyis na li bô magtubu a tumô kôl wô yé derôre naɗ geré wo tôô. Ôbi na kôl iyôn ba: «Kwôni wo li tôô dô dô jêd ná, a merê tu geɗ wô kebre.»

6 Geré wo bîjné bîj bôrji sa Emen a aŋ yîj kaŋ derôre hen na, yi gay. Bay li bô magtubu to Emen a gengîj sa geré bi wo hen kôl iyôn ba: «Kôl bôm a iyôn ba: «I a đayê derôrmaraŋ a?» iyôn né.» (Kôlîj *Krist bi ré herbo tôn ba.) 7 «Men, ju kôl iyôn ba: «I a herbé tô terare a?» iyôn né men.» (Kôlîj Krist bi ré hena peré bîjné ka ma hera ba.) 8 Nîjba, magtubu to Emen hende to hen kôl iyôn ba: «Kwôli ayê bôô ré na đa kwam a nîj. Kwôlê bi wo hen yi na kem a men, bôôm a a men.» Na kwôli ayê bôô bi wo pôn hen a niné uwôl béreri bîj bîjné, bi bay ré bi bôrji sa Emen a hen*. 9 A hena jeré kôl naŋ kem mega wo Jésu ré na Kelma men, hena jeré erem bôm a Emen né sîj naŋ đî peré bîjné ka ma a a men na, Emen a gôlîj naŋ ju. 10 Na bê wo nana bi bôrna sa Jésu tiri hen, a nana yîj gawrê kaŋ derôre tu Emen a men, hena nana kôl naŋ kebrena Jésu ré na Kelma na, na upé gelé. 11 Wôsa lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bîjné kêk ka bi bôrji sari a hen na, tayre a diji ré kwôy.» 12 Ôbi a, ré jeré na Jub, Jub réé kôba, na kwôlê wôni ré, wôsa Kelma bi wo pôn hen a na kwo tô kibri sa bîjné kêk ka uwôge hini hen. 13 Wôsa lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «I i wo uwôge hini Kelma ba, ôbi a gôlîj naŋ đî.»

14 Nîjba, hena bîjné ré bi bôrji sa kwôlo gengîj sari hen ré ba, bay a uwôgê hini na iyeŋ ba? Men, hena bay ré toy kwôli ré ba, bay a bê bôrji sa kwôlê bi wo hen na iyeŋ ba? Men, hena kwôni na ré kôlji kwôli bi wo hen né ba, bay a toyé kwôli bi wo hen na iyeŋ ba? 15 Men hena bay ré jêj naŋ kwôni ô kôlji ré ba, ôbi a lê iyeŋ, a ré eré kelêji ba? Lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bîjné li yi deré wô ka a era sa kôlji kwôlo dôri hen.» 16 Nîjba, bay ka toy hen kôba, bi bôrji sara kêk né. Ôbi a, *ôbi kibi Emen *Esay na ré kôl iyôn ba: «Kelma, i a bê bôri sa béré wona ba?» 17 Ôbi a, kené hôn wo kirîja kwôni bi bôri sa Kwôlo Dôri a ba, na wô toyé wo ôbi toy nîj hen men, kirîja kwôni toy kwôlo gengîj sa *Krist ba, gel wo kwôni ré kôli nîj a men.

18 Hena ré na hen iyôn ba, na engerênge kwôlê pôn: Na ba, na tiri wo Jubnê toy béré Kwôlo Dôri ré kwôy ba? Bay toy a men. Na mega wo lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Bîjné ô ulê béré kwôlo Emen naŋ kirîj kirîj sa terare a nà men, tôôrji ôm kurîj kelaŋ đê a sôn.»

19 Na hô engerênge kwôlo đangji a: Jubnê ba, na hôn kwôlê bi wo hen né na tiri a men ba? Moyis na kôl tumô nîj kôl iyôn ba:

«Emen kôl iyôn ba,

na lê aŋ kenbay bîjné kaŋê ka lê terbére naŋ tô yê bîjné ka ken bôrji môn ani ré hen men,

na lê bôrŋge a tarênge sa ka henê angaji naŋ hen a men.»

20 Li kwôy wo ôbi kibi Emen Esay kôl Emen né kôl iyôn ba:

«Bîjné ka na wogen né kwôy hen a hô dê tôre uwôgen men,

ka na engeren né hen a ené hô biji bay ré hô hōnen men.»

10:8 10: 8 Détéronôm 30: 11-14 * **10:8** 10: 8 Jésu hena derômaran a sa nîj men, ôbi ji si kamjê nîj a men. Iyôn ba, kwôni a yé derôre tu Emen a wô kibi jé lêri ré nîjba, wô kibi anga Jésu li hen đî. **10:11** 10: 11 Esay 28: 16 **10:13** 10: 13 Jowêl 3: 5 **10:15** 10: 15 Esay 52: 7 **10:16** 10: 16 Esay 53: 1 **10:18** 10: 18 Kurôn kibé 19: 5 **10:19** 10: 19 Détéronôm 32: 21

²¹ Kwo gengijn sa kam *Israyêl ba, ôbi kôlji iyôn ba: «En jé kôben naɲ wulê wulê si ligi bijné kaɲ bay bê kwôlê ré hen men, bay sa iyêrê hen a men nijba, bay kaɲ.»

11

Emen kaɲ bijné kari kaɲ Israyêlné hen ré

¹ Na hô engeré kwôlo d'angi sôn: A hen iyôn ba, yi mega wo Emen né kaɲ bijné kari kaɲ *Israyêl hen d'ê? Eɲ eɲ, na iyôn né. Nôbi kôba, ena kema Israyêl men, ena tô yê wo Bêjamin woɲ kuɲga *Abraham hen a men. ² Emen kaɲ bijné kari ka ôbi na tôrji ca tumô bi ré yi kari hen né. Ken hôn kwôlo bay na li bô magtubu to Emen a gengijn sa *Eli hen né ba? Ôbi na ɓar tumô Emen a, wô sa kam Israyêl kôl iyôn ba: ³ «Kelma, bijné bay ka hen na duu bay kem kô men, bay mêne kini bê kwôbe a men, aɲ na nôbi a baa pôn nêɲ nà mera a bay ré gey ciré hô deren a sôn hen.»

⁴ Menba, Emen uwôli sara iyôn ba: «Na jôbi pôn mera a baa ré, nijba, en gem bijné kaɲê dubu jurgem ka tebe kamrê kaɲ *baal ré hen ya.» ⁵ Ôbi a, bô wulê wo kemnêɲgi hen kôba, Emen tô bijné ka pôni perê kam Israyêl a naɲ derê wori hen iyôn men. ⁶ Hena Emen né tô bijné naɲ bô derê wori na, gel na wo ôbi ré tôrji na wô jé lêreji wo dôri hen né. A hena ôbi ré tôrji na wô jé lêriji wo dôri ba, yi mega wo bô derê wori bi wo hen na, ré na baliyare ré nij, nijba, ré na têbê sa kôbi dî.

⁷ Bô kwôlê bi wo hen kôl na iyôn ba, aɲga kam Israyêl ré woge hen na, bay ré uwôn ré. Nijba, ka pôni ka Emen na ré tôrji perê hen a ré upé. Nijba, tôrji ka baa hen ba, na bô dengelé woji a jôrji upé are bay ka hen hen. ⁸ Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen bi bi bay hôn tô ani kani ré men, ôbi na lugu tirji men, marji a men, kwôy kemnêɲ kemnêɲ kôba, bay môrji na hen iyôn hende to hen baa ya.» ⁹ Kelma Dabid kôba, na kôl iyôn ba:

«Bi kwô woɲ geserê wo bay ôm hen,
bi pôrji môɲ boyre pôriɲ kurôn hen iyôn men,
bi ré heriɲji men, Emen né gelji gusiɲ a men.

¹⁰ Men, ré ti tirji aɲ bay ré gel kirij né men,
ré gelji gusiɲ kwôy wo yirji ré ilji sara a men.»

¹¹ Na hô engeré kwôlo pôni a sôn: Kirija Jubné na herij hen ba, na herijji na yôd ba? Eɲ eɲ, bay na herijji na yôd ré. Nijba, na wô têriɲ to bay li hen aɲa Emen né gôlij naɲ bijné ka na Jubné ré hen aɲ bi bay ré lij terbére sarji a. ¹² Na wô têriɲ to kam Israyêl li hen aɲa bijné ré uwônɲij derê wo Emen bi wo hen kêm hen. Bay na herij tô tôô to Emen aɲa ôbi ré lij derê naɲ bijné ka na Jubné ré hen bay ka hen hen. Mega wo Emen li derê naɲ ka na Jubné ré hen iyôn hen na, kirija Israyêl a hera upéri hen na, bijné kêm a upé derê damaɲ a.

Emen gôlij naɲ bijné ka na Jubné ré hen iyeɲ ba?

¹³ Haw hen ba, na iyêlêɲge kenbay ka kena Jubné ré hen. Ena *ôbi jé wo Emen joon yerɲge a. Aɲ en li yi derê sa jé bi wo ôbi ben a hen. ¹⁴ Dô ré ba, lê bí wo en li hen iyôn na, na wo balên kaɲ Jub ré gelen aɲ terbére ré li ka pôni aɲ ré eraɲi bi Emen né gôlij naɲ ci sa kibi jé wo en li hen.

15 Nôgê wo Emen nôge Jubnê dêjn kwa hen, a na tô bijnare to ôbi bijn napj bijnê ka Jubnê ré hen. Kirijna ôbi a sa berji yiri a hôrijn hen ba, a sa yé iyenj ba? A sa yé mega kwôni wo na ma ajna ré so kampê iyôj.

16 Hena kwôni ré ay kwa mapa ajna ré bijn Emen ba, tôri wo baa hen na, na kwo Emen a men. A hena kwôni ré bijn Emen hanê gurô ba, kam kôbri kôba, na kwori a men. 17 Kam Israyêl na, yi mega gurô wôj banê wo bay uwôgeri olibiyé wo bay soor kam kôbri ka pôni ajn hen iyôj. Aj jôbi ba, ju yi mega kema kôbi gurô olibiyé wo noni wo bay biyari sa jem napj kwoj banê hen iyôj. Kwôlé bi wo hen kôl gengijn na sarjge kenbay kapj Jubnê ré hen né ba? Ôbi a, anja dôri ka Jubnê ré uwôj hen na, haw hen kenbay kôba, ken uwôj hen iyôj men, mega wo hanê gurô bijn kam kôbri gura hen iyôj. 18 Hena ré na hen iyôj na, ken bô kam kôbi gurô wôj banê wo soorijn hen mega wo ré na ani ré hen iyôj né. Hen iyôj ba, ken di dengôrjge na wô mi ba? Wôsa néé kema kôbi gurô na, hena na hanêri a dîba, néé hanê gurô hena na kam kôbri a ré.

19 Dô ré ba, perêrjge a hen na, kwo pôni a kelê Emen né soore kôbi gurô wo pôni ajn, bi ené uwôrijn kirijn hôlmêri a. 20 Na tiri, Emen dî kam Israyêl ajn wô wo bay bi bôrji sari a ré. Jôbi ba, ôbi gasem hônijji a wô wo jeré bi bôm sari a. Hen iyôj hari kôba, ju kemnapj Emen dîba, ju di dengôm né. 21 Men, ju hôn mega wo Jubnê ka yi mega gurô wôj banê wo Emen bi a tôrji hen kôba, ôbi soorji hen na, jôbi kôba, hena jeré hô kapni ba, ôbi a soorem môj kwoji hen iyôj men ré ba? 22 Henêrjge wo Emen ré na ôbi bô derê, nijba, ôbi li iyêre men. Lê iyêre wori bi wo hen, na napj bijnê kari ka hô cêgê. Nijba, kenbay ka ken baa hen, hena kené bijn pôn napj dî yôd ba, ôbi a lê derê napj ken, réba ôbi a dêrjge jeré ajn men. 23 Kwo Jubnê ba, hena bay ré dîji tô têrijn toji ajn, aj buloiji hera unê Emen ba, ôbi a hô dîji hôrijn hôlmêrji a wôsa ôbi nêlê hen iyôj. 24 Kenbay kapj Jubnê ré hen na, ken yi môj kam kôbi gurô olibiyé wo noni wo bay da jera ajn sa jem yi kwoj banê a iyôj. Hena Emen né li anja kwôni nêlê napj ken né hen iyôj na, Jubnê ka yi mega kôbi gurô olibiyé wôj banê hen dema ôbi ré heraj napj ci dîji hônijji a hôrijn lew ré ba?

Emen li derê napj Jubnê piniji ré, nijba, na napj bijnê kêm

25 Yênen, en gey bi kené hôn kwôlo yi kini uwôbêri a wo Emen yêge sari bêrjge hen, ajn bi kené dijn dengôrjge ré. Wôsa sa iyêre wo kam Israyêl ka pôni a yé hen iyôj yôd ré. Nijba, bay a sa belé jé lêreji hen tô. Bay li sa iyêre bi bijnê ka na Jubnê ré ka ré baa bê bôrji sa Emen a hen na, ré bi kô dem. 26 Ajn na hen iyôj a, ôbi ré gôlij napj kam Israyêl kêm mega wo na li bô magtabu to Emen a kôl iyôj ba: «Ôbi gôlij napj bijnê ka ré hena Sijnô ajn ré sa derê têrijn sa kwôngê Jakwôb a ajn kêm*». 27 Na bijnare to nôbi Emen en bijn napj ci kirijna na sa derê têrijn sarji a hen.»

28 Jubnê ba, na wô kapê wo bay kapj Kwôlo Dôri hen ajna bay ré yijn bay bayi Emen hen. Yi hen iyôj, bi kenbay kapj Jubnê ré hen kené uwôrijn gelê. Nijba, bay ba, na Emen a tôrji bi bay ré yi kari men, ôbi perji a men. Wôsa ôbi na ay tôôri bijn môpêrji tumô ca nij. 29 Kirijna Emen uwôge gawra ajna ré biri ani na, are bay ka hen ôbi biri na yôd dîba, a belé ermé

11:16 11: 16 Kwônê bijnê 15: 19-21 * 11:26 11: 26 Na wo Jubnê pôn pôn kêm ré unê gelê ré, nijba, gel na gerê Jubnê ré uwôrijn gelê. 11:27 11: 27 Esay 59: 20,21, 27: 9

wori ré nij. ³⁰ Kenbay kap Jubnê ré hen, ca ba, na ken narip Emen kwôlê aṅ haw hen na wô wo Jubnê kapni aṅa ôbi ré bôrip tu ṅa tonḡe hen. ³¹ Jubnê bay kôba, kwoji a yé hen iyôṅ men. Haw hen na, bay narip Emen kwôlê aṅa ôbi ré li derê aṅ ken hôniji a hen. Nijba, lip hen iyôṅ bi bay kôba, ré dî têrip toji baa aṅ bi bay ré hera sa uwôṅni aṅ bi ôbi ré bôrip tu ṅa toji men. ³² Ôbi a, Emen ré dî bi ðipé kêm yi bay narê kwôlê hen iyôṅ aṅ bi dirê lip derê nap ci kêm.

Bi ðipé kêm ay kibi Emen

³³ Emen na, bôri dô damaṅ dê sa kirip men, ôbi hôn are kêm men, tu melênê wori dê kirip men, kwôlo ôbi erem ba, kwôni nêmen derê tôri ré men, jé lêri kôba, kwôni a nêmen henê tôri ré a men. ³⁴ Na mega wo na lip bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba:

«Kwôni a henê ermé kwôlo Kelma ré men, kwôni a gili kwôlê ré a men.»

³⁵ «Men, i a na gwôyip Emen ani bi ré sa hô têbiri hôrip ba?

Kwôni nap kwôy.»

³⁶ Wôsa ôbi a dé are bay ka kêm hen men, na sa kibri aṅa are bay ka kêm hen ré yip ya hen men, are kêm na kari a men. Iyôṅ ba, bi ðipé ay kibi Emen nap kwini. Amên, bi yi gelip hen iyôṅ.

12

Hal wo mana wo Emen

¹ Yênen, mega wo Emen gel berê tu ṅa tori hen iyôṅ na, en uwôlêṅge bi kené ay yerṅge biri mega angap sarga ka mô tu geṅ ka yi nap jeṅgêri aṅ dé tiri hen iyôṅ. Ôbi a na tibé Emen wo dôri hen. ² Bi jé lêreṅge yi mega kwo ðipé ka sa terare a nà ré men, dêṅge bi Emen béṅge ermé wo kôrbi wo a belêṅge aṅ ka yé gay hen a men. Hena kené li hen iyôṅ na, ka henê anga Emen gey hen men, anga dôri nap ka dé tiri hen men, ka dô dô jêd hen a men.

³ Nap anga Emen ben nap bô derê wori hen na, en kelêṅge kenbay kêm bi kwôni di denḡôri ré men, ken yi bay ayê sa gasaṅ ré a men. Gelêṅge ayê bô wo Emen béṅge bi kené kôbij jé lêreṅge nap geré won derôre hen. ⁴ Gawra na, yiri na pôn hari nijba, sodirip kirip kwône men, jé lêreji na gay gay a men. ⁵ Nabay kôba, nana yi na hen iyôṅ hende to hen men. Nana kwône hana nijba, tô bijare tona a nap *Krist ba, nana pôn nêṅ. Nabay kêm nana bij pôn mega kwa yi gawra wo gay gay bij pôn hen iyôṅ. ⁶ Emen béna gwosoy jé pôn pôn nap bô derê wori. Iyôṅ ba, bi i i kôba, li jé lêri mega wo Emen na bijni hen iyôṅ. Hena Emen ré bem bi jeré kôl kwôlo si kibri a na, ju liri nap geré bôm wo ju bi sari a hen. ⁷ Hena ôbi ré bem bi jeré li nap ðipé ba, lê nap ðipé kam bay ka jeré cubu tum tô a. Hena ôbi ré bem bi jeré gelip ðipé are ba, gelé angam bay ka hen a jeré cubu tum tô a. ⁸ Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi dôbij megêm ibiyare bôrji a ba, ju cubu tum tô a. Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi lê nap bay nimré ba, ju li nap bôm pôn. Hena ôbi ré bem bi jeré dô tumô kirip ba, ju li nap yi gwa. Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi beré baliyare nap ðipé ba, ju li nap yi derê.

⁹ Pur yêném naŋ bôô pôn men, ju dî yem yi anŋa dôri a a men. Nijba, anŋa habiŋ ba, ju kaŋji men, ju gerji a men. ¹⁰ Periŋge yerŋge wôsa nabay bay ayê bôô kêm nana yêné men, ken biŋ yerŋge kwôlê naŋ bôô wo pôn a men. ¹¹ Ayêŋge yerŋge kêm ken liŋ jê dîba ken yi kwîŋê ré men, lêŋge jê wo Kelma Jêsu naŋ bôô pôn a men. ¹² Sêŋge perê sa anŋa Emen genge dîré béŋge ka ken dî bôrŋge sara hen men, gusiŋ to ken geliŋ hen kôba, ken bu bôrŋge men, uwôlêŋge Emen ta ta a men. ¹³ Anŋa naŋiŋ yênéŋge kaŋ bay ayê bôô ba, ken li naŋ ci men, biŋé kêm ka era iyére tonŋe a ba, ken berji yerŋge a dô a men.

¹⁴ Uwôlêŋge Emen bi ré tô kibri sa ka gelêŋge gusiŋ hen, dîba, bi ré liji habiŋ né. ¹⁵ Hena biŋé ré li yi derê ba, ken li naŋ ci men, hena bay ré sôm ba, ken sôm naŋ ci men. ¹⁶ Merêŋge naŋ bô jalê perêŋge a men, uwôyrêŋge yerŋge ré men, jê wo yôŋ yôŋ wo bay béŋge ba, ken li mera men, ken bô mega kené na bay tu melênê iyôŋ né a men.

¹⁷ Hena kwôni ré lêm habiŋ ba, ju liri habré hôriŋ a ré, nijba, ju mase lê anŋa dôri ka biŋé hôn ré na ka dôri hen dî. ¹⁸ Kwo gengiŋ sam ba, li kwôy aŋ ju mô naŋ bô jalê naŋ biŋé kêm. ¹⁹ Yênen, kenbay gaŋ ken di bare ré, nijba, ken dî bi Emen di bare hende to hen naŋ uwonŋe wori dî, wôsa liŋ bô magtubu tori a kôl iyôŋ ba: «Nôbi Kelma a kelê hen, bare na, nôbi a dê men, nôbi a têbiŋ gawra jê lêri a men.» ²⁰ Nijba jôbi ba, hena kurôŋ ré li ôbi barem ba, ju biri emê ôm men, hena kam ré diri ba, ju biri yi a men. Lê bi wo ju li hen iyôŋ na, tayre a diri. ²¹ Di bi habré gôliŋ sam ré, nijba, ju gôliŋ sa habré naŋ lê anŋa dôri dî.

13

Bi bay ayê bôô biŋ bay emê sa iyére kwôlê

¹ Bi i i kôba, bi biŋ bay emê sa iyére kwôlê, wôsa kenare kêm na, na Emen a bé aŋ biŋé ka na kilmé hen na, na Emen a biji kenare hende to hen. ² Ôbi a, kwôni wo ré li sa iyêré naŋ kilmé ba, ôbi kaŋ na anŋa Emen genge ré yi hen iyôŋ hen. Bay narê kwôlê bay ka hen na, woge na jerê kwôlê Emen sarji a hen. ³ Biŋé ka li anŋa dôri ba, a kemnaŋ kilmé ré, nijba, na bay lê habré a kemnaŋ kilmé dî. Ju gey bi jerê kemnaŋ kilmé ré ba? Iyôŋ ba, ken li anŋa dôri bi bay ay kebrenŋe. ⁴ Wôsa kilmé na, na bay jê ka Emen ka mô bi cirê dôbêŋge ibiyare bôrŋge a bi kené liŋ anŋa dôri. Hena kené li anŋa habiŋ na, ken kemnaji wôsa tôô to Emen biji ré pôriŋge hen na, na dêŋ iyôŋ né. Kilmé bay ka hen, na bay jê ka Emen ka a perê bay lê habré geliŋji bô tarê wo Emen. ⁵ Iyôŋ ba, hena kené biŋ kilmé bay ka hen kwôlê ba, na wô geriŋ bô tarê wo Emen mera ré, nijba, ken biji kwôlê ermij mega wo ré na geré wo dôri.

⁶ Na tôri bi wo hen aŋa kené têbiŋ wôgê men hen, wôsa Emen dî *bay enŋé wôgê bay ka hen bi ré li jê wo dôri. ⁷ I i ba, ken biri anŋari ka gengiŋ sari sari. Biŋge bay enŋé wôgê, wôgê woji men, bay enŋé anŋaŋ sa iyére ba, ken biji anŋaji men, kwo nê m bê kwôlê ba, ken biri kwôlê a men. Ka nê m bi kené kemnaŋ tiniŋi ba, ken kemnaŋ tiniŋi men.

Na periŋge yerna

⁸ Dêngge talare to kwôni yi sarŋge a ré, niŋba, bi telay peré dema ré yi sarŋge a dî. Kwôni wo pur megari ba, li na tôô to Emen dô dô jêd hen. ⁹ Tôô to Emen kôl iyôŋ ba: Jeré wogé tam megam ré men, jeré deré temare ré men, jeré gemsê ré men, jeré li tu bôriyare ré a men. Tôô hende to hen naŋ tôre to baa hen daŋ na bô hende to pôn hen, kôl iyôŋ ba: Pur megam mega wo ju periy yem iyôŋ. ¹⁰ Kwôni wo pur megari ba, a liri habré ré niŋ. Ôbi a, hena jeré pur megam ba, ju li na tôô dô dô jêd hen.

Merêŋge sa têrŋge a wô hera wo Krist

¹¹ Lêŋge hen iyôŋ damaŋ a wôsa ken hôn wulê wo nana mô bô a hen. Haw hen na, ken eŋgin tô kum a wôsa wulê wo Emen a gôliŋ naŋ na hen baa da gôliŋ kiriyâ na nana biŋ bôrna sa Jêsu Krist a hen. ¹² Haw hen kiriyâ ka hendi ca erê niŋ, aŋ na kiriyâ ka peranŋi a gasê niŋ. Iyôŋ ba, bi jê lêreŋge yi kwo kiriyâ ka hendi ré niŋ men, perênaŋge aŋgaŋ maŋê ka kiriyâ ka peranŋi a bay ka hen a men. ¹³ Bi jê lêrena yi kwoŋ derôre mega ðinê ka ré mô kiriyâ ka peranŋi a iyôŋ dîba, na mô wô lamê ré men, wô yê care kwoyriŋ ré men, na li aŋgaŋ iyôŋ a tôŋ hen né men, na yinŋe iyôŋ a tôŋ né men, na merêŋge wô najare ré men, na lêŋge terbére ré a men. ¹⁴ Bi Kelma Jêsu Krist a yê mega aŋgaŋ maŋê kaŋge iyôŋ men, bi doy lê aŋga habiyâ ka yi bôrŋge a hen bi dô néerŋge ré a men.

14

Jô kwôlê sa megam a ré

¹ Yênen, berêŋge kwo iya tô ayê bôô wori a hen yerŋge a dîba, ken nariyâ naŋ dî sa ermê wori a ré. ² Kwôlo gengiyâ sa aŋgaŋ emê na, ka pônî erem mega wo emê aŋga pônî ré jôriŋ né aŋ bay ôm are kêŋ mera. Niŋba, ka iya tô ayê bôô woji a ba, lêe na ma keliyâ mera. ³ Iyôŋ ba, kwôni wo ôm are kêŋ hen na, bi bô kwo dô tu emê hen mega wo ré na ani ré iyôŋ né men, kwo dô tu emê hen kôba, bi jô kwôlê sa kwo ôm are bôm bôm hen né, wôsa na Emen a bîri yiri a hen. ⁴ Iyôŋ ba, jôbi ju na i a jeré jeré kwôlê sa mana wo kwôni a ba? Hena ôbi ré ðebe geraŋ sa jê wori a, ré kuriyâ kôba, na ôbi sari a kelê dî. Ôbi a ðebé geraŋ wôsa Kelma ôriŋ naŋ née woŋ geriyâni.

⁵ Bîjê ka pônî erem wo wulê kêŋ ré geliŋ niŋba, ka pônî erem wo wulê wo pônî ré ðê megari. Iyôŋ ba, bi i i ba, bi bi bôri sa ermê wori a wori a mega wo ré na aŋga dôri kaŋ lê. ⁶ Ôbi a, kwôni wo ré erem mega wo wulê wo pônî ré geliŋ gay naŋ megêri na, ôbi li hen iyôŋ ayiyâ na kibi Kelma wona men, kwo ôm are kêŋ hen na, ôbi li hen iyôŋ ayiyâ na kibi Emen men, wôsa ôbi liri dosé wô emê bi wo ôbi biri hen. Men, kwo dô tu emê hen na, ôbi li hen iyôŋ ayiyâ na kibi Emen wôsa ôbi liri dosé wô emê bi wo ôbi ôm hen. ⁷ Ôbi a, hena kwôni perêrna na, ré mô tu geŋ ba, mô na wô sari ôbi gaŋ mera né men, kwo ma kôba, ma na wô sari ôbi gaŋ mera ré a men. ⁸ Hena nana mô tu geŋ ba, nana mô biŋ na Kelma, a hena nana ma kôba, nana ma na wô biri na ôbi men. A hena ré na temare, merê tu geŋ, kôba, nana ka Kelma kêŋ. ⁹ Wôsa Jêsu Krist ma aŋ ji si kamŋê bi ðiré yiyâ Kelma sa ka mô tu geŋ a men, sa ka ma a a men. ¹⁰ A hen iyôŋ ba, wô mi a jeré jô kwôlê sa yênem a men, ju bôri mega ani ré hen iyôŋ a men ba? Nabay naa saa erê dîbé tumô Emen a kêŋ aŋ ôbi a jeré kwôlê sarna. ¹¹ Na mega wo liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, nôbi Kelma Emen, gawrê kêm a sa cibé gubarji tumôn a aṅ a ayê keben ené na Emen.»

¹² Iyôṅ ba, na i i kôba, a derê tô kwôlê wori naṅ kibri tumô Emen a.

Li bi yênem kurij né

¹³ Mega wo hen iyôṅ na, na jerênge kwôlê sa megêrna ré men, gengênge bi ken li ani kani ka a lê aṅ bay a lê têrij hen né a men. ¹⁴ Nôbi wo ena kwo Kelma Jêsu hen na, en hôn dô san a wo aṅgaṅ emê kani ka *kagem ré naṅ, a hena kwôni ré erem mega wo emê wo pôni ré kagem ba, are bay ka hen kagem na tiri a men. ¹⁵ Hena jeré mène bô megam wô kibi emê wo ju ôm hen na, yi mega wo jeré geyri ré iyôṅ. Mène yênem wo *Krist ma wô sari men hen wô sa aṅgaṅ kaṅ emê hen mera ré. ¹⁶ Jôbi ba, ju bô mega wo ré dô tum a niṅba, hena gawrê rée berê mega ré na ka habij na, ju li ré. ¹⁷ Emê iyére to Emen yi na wô sa aṅgaṅ emê ré men, wô sa aṅgaṅ yê ré a men, niṅba, yi na wô lê aṅgaṅ derôre men, erê jalê perêrna men, lê yi derê a men, bay a na aṅga Tunu toṅ hendi bô bôre bi nana li. ¹⁸ Hena kwôni ré li jé bij Krist hen iyôṅ na, dôrij Emen men, dôrij gawrê a men.

¹⁹ Iyôṅ ba, na li na aṅga a lê aṅ bô jalê a yij perêrna hen men, ka a lê naṅ gawrê aṅ bi ayê bôo woji ré ôrij tumô hen a men. ²⁰ Iyôṅ ba, yênem, mène jé wo Emen wô kibi aṅga ju ôm hen né. Aṅgaṅ emê kani ka kagem ba, naṅ haji, niṅba, hena megam rée kurij wô kibi emê wom bi wo hen na, ju li na têrij. ²¹ Aṅga dôri na, na wo jeré ôm tanare ré men, jeré yi care ré men, jeré li ani kani ka a lê aṅ yênem a kurij bô têrij a hen né a men. ²² Hena jeré erem wo are kêm ba, jeré emê senge, réba ka pôni ré yi emê ré kôba, bi erné wom sa are bay ka hen na, bi kenbay naṅ Emen a henê mera. Ôbi a, kwôni wo ré da lê are aṅa bôri ré dôyrêri ré na, yiri a dôri. ²³ Hena kwôni ré ôm are aṅa ré meremné na, kwôlê ðiri wôsa ôbi li na naṅ geré wo ayê bôo ré. Aṅga yôṅ yôṅ ka nana li naṅ geré wo ayê bôo ré hen na, na têrij.

15

Li aṅga dôrij megêm

¹ Ôbi a, nabay ka néerna ré ya tô ayê bôo a hen na, naa lêngge naṅ ka iya hen sa aṅga néji hen dîba, naa lêngge aṅga derêna lê hen mera ré. ² Bi i i kôba, li aṅga dôrij megêri wô derê woji aṅ bi ayê bôo woji ré ôrij tumô tumô. ³ Wôsa *Krist na woge lê aṅga ré dôri dôbi ré niṅba, na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba: «Hare to bay tuurem hen na, ban na nôbi san a.» ⁴ Kwôlo kêm wo lij bô magtubu to Emen a hen na, lij hen iyôṅ bi ré geléna kwôlê woṅ tiri. Kwôlo Emen bi wo hen na, béna ulê bôo men, dôbêna ibiyare bôrna men, aṅ bi nana dîṅ bôrna sara men. ⁵ Bi Emen wo na hanê ulê bôo men, hanê dôbê ibiyare bô ðijé a men hen na, bi li bi ken bij pôn perêrnge a men, ken lij mega wo Jêsu Krist na lij hen iyôṅ men. ⁶ Aṅ bi kenbay kêm ken bij tôôrnge pôn heramij Emen wo na Iba Kelma wona Jêsu Krist hen.

Béré Kwôlo Dôri wo uwôlijî bijî bijî ka na Jubnê ré hen

⁷ Iyôn ba, bi i i kôba, bi fu yêni yiri a mega wo Jésu Krist na beréna yiri a hen iyôn men, lênge hen iyôn aji bi bijî ré heramij Emen. ⁸ Na tu kwôlê a ené kelênge hen, Jésu Krist sa yi mana wo Jubnê bi dirê lijî aŋga Emen na genge dirê lê hen aji gelji wo tôô to Emen na ré ay bijî mônrjî hen na, ôbi ré debe sa têri a baa ya. ⁹ Men, ôbi sa bijî ka na Jubnê ré hen kôba, ré heram Emen wô kibi lê derê wori. Mega wo na lijî bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Na tôri bi wo hen aji ené heramem perê bijî men, na ayê kem najî kurôn a men hen.»

¹⁰ Magtubu hende to hen hô kôl iyôn ba:

«Kenbay kajî Jubnê ré hen na, lênge yi derê najî bijî ka Emen.»

¹¹ Magtubu hende to hen kôl kirijî ka pônî a kôl iyôn ba:

«Kenbay kêmi kajî Jubnê ré hen ayênge kibi Kelma men, bi bijî kêmi ay kibri a men.»

¹² *Ôbi kibi Emen *Esay kôba na kôl iyôn ba:

«Kunja Jésé ré sa aji a yé kelma wo bijî ka na Jubnê ré hen aji bay ré sa dé bôrji sari a.»

¹³ Emen wo na hanê bôrŋge wo ken dî sari a hen na, bi bi yerŋge derênge kwôy kwôy men, bi béŋge bô jalê a men, najî geré wo ayê bôô woŋge. Na hen iyôn a, bôrŋge wo kené dî sari a bi wo hen ré ôrijî tumô tumô najî néé wo Tunu toji hendi bô bôrê.

Pol kôl kwôli jé wori

¹⁴ Yênen, en hôn dô san a wo kené na bijî ka lê derê ré wôn bôrŋge men, henê are ré wôn bôrŋge dô men, kené nêmi gelijî yerŋge are a men.

¹⁵ Nijîba, kwôlo gay gay wo en kôl bô magtubu tijî a hen na, en kôl dad a ta aji bi ené jebijî tô bôrŋge sa aŋga pônî a. En kôl hen iyôn wô kibi aŋga dôri ka Emen li ben hen, ¹⁶ ôbi dén bi ené yi mana wo Jésu Krist perê bijî ka na Jubnê ré hen men, en ay yen yôd bijî Emen wô uwôlijî béré Kwôlo Dôri wori a men. En uwôl béré bi wo hen bijî bijî kajî Jubnê ré hen, bi bay ré yijî mega aŋgaji bê kwôbe ka dôrijî Emen ka Tunu toji hendi bô bôrê bi yi gay biri hen iyôn. ¹⁷ Mega wo en bijî najî Jésu Krist hen iyôn na, yen yén sa jé wo Emen wo li hen. ¹⁸ Hena kwôlê wôni wo ené kelê ré ya ba, na kelê na kwôli aŋga Jésu Krist li najî geré wujî hen. Ôbi ben bi ené eraji najî bijî ka na Jubnê ré hen tumô Emen a aji bi bay ré biri kwôlê. Ôbi li najî geré kwôlo en kôl hen men, najî aŋga en li hen a men.

¹⁹ Ôbi ben néé en lijî gijî wo gay gay men, Tini Emen kôba, gel néé wore a men. Ôbi a, ené uwôlijî béré Kwôlo Dôri wo gengijî sa Jésu Krist najî kirijî kirijî bijî bijî ayijî tôri Jérusalêm a kwôy Iliri a hen. ²⁰ Béré Kwôlo Dôri bi wo hen na, na en uwôl na kirijî ka kwôni dô kwôli Krist tumô ya ré tô hen. Na en gey ulê na kirijî bay ka iyôngi a hen, wô wo ma ené erê delmi jé wo kwôni wo danji.

²¹ En li hen iyôn bi ré bijî najî kwôlo magtubu to Emen a na kôl kôl iyôn ba:

«Bijî ka kwôni na dôrji kwôlo gengijî sari ré tô hen kôba,

a giili men, ka kwôli na kuriŋ marji a ré kwôy hen kôba, a henê tô Kwôlo Dôri bi wo hen men.»

Pol kôl kwôli erê kergare tori to đá sa erê Rôm a hen

²² Yênen, ôbi a, têê kwône ené uwôn geré ôriŋ gelénge ré hen. ²³ Haw hen jé wo na buren sa iyére hende to hen aŋ na jôren erê hen na, en li kô niŋ. Li elê kwône wo en genge ené erê gelénge. ²⁴ Aŋ kirija na sa erê Êspaŋ a na, na sé si sarŋge aŋ na wulê sem naŋ ken dema bôn ré kuriŋ tôŋ tô. Men, en gey bi kené li naŋ en sa erê kergare tiŋê to Êspaŋ a hende to hen a men. ²⁵ Niŋba, kwo haw hen ba, na erê Jérusalêm a naŋ jé wo biŋé ka Emen ka yaŋ pa dem. ²⁶ Wôsa bay ayê bôô ka Maséduwan naŋ ka Akay genge ciré wôgê are liŋ biŋé ka Emen ka pôni ka Jérusalêm kaŋ bay nimiré hen. ²⁷ Bay a hena naŋ bôrji a ré genge điba, na kwôni a kôlji ré. Aŋ dôd kôba, bay ré lê hen iyônŋ. Mega wo Jubnê kaŋ bay ayê bôô na li naŋ ka na Jubnê ré hen naŋ aŋga gengiŋ sa Tunu hen iyônŋ na, dé wo ka na Jubnê ré hen kôba, bi biji ari upérji men. ²⁸ Kirija en ôriŋ naŋ aŋgaŋ wôgê bay ka hen biji niŋ na, na erê gelénge pa dema ené erê kergare tiŋê to Êspaŋ hen tô. ²⁹ Kirija na sa erê gelénge na, Krist a terê kibri damaŋ sarŋge a naŋ geré wupê.

³⁰ Yênen, sa kibi Kelma wona Jésu Krist men, sa kibi Tunu to li aŋ nana periŋ yerna hen a men na, en uwólénge bi kené jôgen uwólê Emen men, kené uwôli yiŋ kum né wô san a men. ³¹ Aŋ bi biŋé ka Judé ka bi bôrji sa Jésu Krist a ré hen, ré gelen gusiŋ né men, bi aŋga ené ôriŋ biŋ biŋé ka Emen ka Jérusalêm a hen ré dôrji a men. ³² Iyônŋ ba, hena Emen né uwôlen sara men ba, na biŋ upérŋge naŋ yi derê aŋ na erê derê bul dê iyônŋ iyére tonŋge a. ³³ Emen wo na hanê bô jalê wo biŋé hen, bi ba naŋ ken kêm. Amên, bi yi geliŋ hen iyônŋ.

16

Dôsê to Pol liŋ biŋé ka pôni ka perê hen

¹ Na derénge kwôli yêrena Pébé toŋ hendi jé to bô églis to Sênkré a hen derê ken toy. ² Kirija hende a biŋ iyére tonŋge a ba, ken bure yerŋge a dô naŋ hini Kelma wona mega bay ayê bôô ré lê hen iyônŋ. Aŋga kêm ka naŋne ba, ken li naŋ tu sara wôsa hende na iyore to li naŋ biŋé kwône men, nôbi kôba, hende li naŋ en a men.

³ En liŋ si Prisil naŋ kurôre Akilas dosé, bay na megên kaŋ bay jé ka Jésu Krist. ⁴ Kirija biŋé na gelen gusiŋ tu temare a hen na, bay a na sa gôliŋ naŋ en men, bay kôl iyônŋ ba, ré na temare kôba, ciré lê naŋ en a men. Ôbi a, ené liŋ dosé damaŋ wô aŋga bay li hen aŋ na nôbi a liŋ dosé hende to hen penen né, niŋba, églisnê kêm ka bay ayê bôô kaŋ Jubnê ré hen kôba, liŋ dosé men. ⁵ En liŋ églis to daŋ iyére toji a aŋ tebe Emen hen dosé men, en liŋ Epaynêŋ wôŋ melapnen hen dosé men. Ôbi a na ôbi ayê bôô wo tumô bô emê wo Asi a. ⁶ En liŋ Mari to merên wô sarŋge hen dosé. ⁷ En liŋ si Andronikus naŋ Juniyas ka na balên hen dosé men. Na megên ka bay na perêni pôn men, bay na bay jé ka Jésu Krist ka biŋé hônji dô hen men, bay na biŋé na na bi bôrji sa Jésu Krist a tumôn a men.

⁸ En lijn Ampliyatus wop melapnen tô Kelma wona hen dosé. ⁹ En lijn Urbên megarni wop ôbi jé wo Jésu Krist hen dosé men, en lijn melapnen Stakis kôba, dosé a men. ¹⁰ En lijn Apêlêš wo bay na sééli aŋ na d'ebu sa téri a tô bê bôô wori sa *Krist hen kôba, dosé men, ðijné ka iyé Aristobul a kôba, en liji dosé men. ¹¹ En lijn Hérodíyôn wo na gôbren Jub hen dosé men, ðijné ka iyé Narsis a ka na ka Kelma wona hen kôba, en liji dosé men. ¹² En lijn si Tripên nap Tripos ka li jé daman bijn Kelma wona hen kôba, dosé men, en lijn yêrena Pêrsid to li jé daman bijn Kelma hen kôba, dosé men. ¹³ En lijn Rupus gawra wo Emen wo kwari nap tô jé wo Kelma hen dosé men, yori to yi mega yon iyôŋ hen kôba, en lere dosé a men. ¹⁴ En lijn Asinkrit men, Plégon men, Hêrmês men, Patrobas men, Hêrmas men, bay ayê bôô kêm ka nap ci hen dosé a men. ¹⁵ En lijn Pilolôg men, Juli men, si Néré nap yêri men, en lijn Olimpous nap tô ðijné ka Emen kêm ka nap ci hen dosé men.

¹⁶ Lînge dosé pôn pôn kêm nap yi derê men, églisnê ka Jésu Krist kêm ka na kôba, lênge dosé a men.

Gerjê yêgê ma

¹⁷ Yênen, en kelênge ca bi ken bô ðijné kap bay kapê Kwôlo Dôri wo na ken bi bôrŋge sara tumô nij hen dô. Na hen iyôŋ aŋa bay ré li aŋ kariŋare yi perê ðijné hen men, bay li aŋ ka pôn herij a men hen. Iyôŋ ba, ken dô yerŋge yirji a aŋ. ¹⁸ Gawrê bay hen iyôŋgi hen na, liji na jé wo Kelma wona Krist ré, nijba, bay li jé na wô bôrji mera men, bay lam ðijné ka kwôlê woji wôni nap hen nap kibriji wo dôri hen men, nap kwôlê wop layê kirij hen a men. ¹⁹ Kwonŋge kenbay ba, ðijné kêm hôn wo kené bijn Kelma wona kwôlê nij. Ôbi a, yen ré dôren gaŋ wô sarŋge hen, nijba, en gey bi kené melên aŋ bi kené lijn aŋga dôri dîba, kené bijn nap aŋga habij né. ²⁰ Emen wo na hanê bô jalê hen a sa mênê néé wo Sidan, aŋ baa da wo ka sa gôlij sari nij.

Bi bô derê wo Kelma wona Jésu Krist baa nap ken.

²¹ Timoté wo li jé nap en hen lênge dosé men, si Lusiyus nap Jasôn nap Sosipatêr ka na balên hen kôba, lênge dosé men.

²² Magtubu hende to Pol bénge hen na, na nôbi Têrtiyus a lê hen. Aŋ nôbi bi kôba, en lênge dosé nap hini Kelma men.

²³ Gayus wo en mô iyére tori a hen lênge dosé. Bay ayê bôô kêm era sa tebe Emen na iyére tori a. Erast, ôbi gemé lari wo sa iyére hen, bay nap yêna Kwartus kôba, lênge dosé men.

²⁴ [Bi bô derê wo Kelma wona Jésu Krist baa nap ken kêm. Amên, bi yi gilij hen iyôŋ.]

Pol ay kibi Emen

²⁵ Ayênaŋge kibi Emen wôsa ôbi nêmen wo a bénge néé bi kené dîbij iyére tô ayê bôô wonŋge a. Na mega bi wo en kôlirij ðijné gaŋ gaŋ kirijna en uwôlij béré Kwôlo Dôri wo gengij sa Jésu Krist hen. Men, na nap gerê Kwôlo Dôri bi wo hen aŋa Emen na ré yêgij sa aŋga yi kini uwôbêrji a ca yen hen men. ²⁶ Nijba, haw hen, ôbi yêge sari nij nap kwôlo bay kibi Emen na kôl gengij sari hen. Ôbi a, kwôlê bi wo hen ré ôm nap kirij kirij perê ðijné mega wo Emen na ayij tôô bi ðijné ré bi bôrji sari a men, ré biri kwôlê a men hen iyôŋ.

²⁷ Ayênanje kibi Emen wo na ôbi tu melênê pôn nêḡ hari hen. Wô kibi Jêsu Krist ná, bi ayê kibi yi wô sari naḡ elê elê. Amên, bi yi gelḡ hen iyôḡ.

Magtubu to tumô to Pol li bijn Kworêntijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Kiriŋa Pol ôriŋ kergare tori toŋ ulê béré to téé wôô hen na, ôbi li geserê môj kibi marge sa iyé grêkŋê to bay uwôgere Kworênt hen. Eglis to ôbi dî tôre ya hen na, na bijnê ka ca, ba na hôn Emen né hen a kwônê ya. Bay na gawrê ka ari unérji gaŋ né.

Kworênt na sa iyére to ari unére damaŋ, wôsa hende yi na kibi cér a, aŋ bato eraŋ naŋ anŋaŋ gara mê mê ya men, jeŋga yé dô tô bijnê men, ari lê ka gel tô yé wo gawrê kwône ya men, bay henê are naŋ lê emen kwône a men. Niŋba, yin yinare toŋ iyônŋ a tôŋ hen kôba, ô naŋ tôre men. Aŋ kamaŋ ka ay bôrji haw hen na, are gay gay na ka dôyrêji, aŋ na ôbi a, Pol ré anŋe gaŋ wô sarji hen.

Kiriŋa Pol dji aŋ, aŋ ô ta niŋ menba, cêgê menba, ôbi toy kwôlo gay gay wo bay kôli gengiŋ sa bay ayê bôô bay ka hen. Aŋ na kwôlo sun kiriŋ gaŋ. Na ôbi a lê Pol aŋa, ôbi ré liŋ magtubu têê pôrbu biji hen. To wôô hen ba, yi bô Magtubu Tôô toŋ Bijnare to Kôrbi a ya. Tô to baa hen na, kwôle kôliŋ bô 1 Kworêntijnê 5: 9-13 men, bô 2 Kworêntijnê 2: 3, 7: 8 men. Magtubu to wôô to bô Magtubu Tôô toŋ Bijnare to Kôrbi a hen na, Pol li na kiriŋa ôbi ôriŋ kergare tori toŋ ulê béré to têê subu hen. To pôn hen ba, ôbi li na kiriŋa ôbi na ná Epês a men (1 Kworêntijnê 16: 8) to têê wôô ba, na ka pônî kôl ré na Epês a sôn men, ka pônî kôl ré na Maséduwan a men.

Sapitre 1: 1-9 bô magtubu to tumô to Pol li bijn Kworêntijnê hen na, kôl na kwôli dosé to ôbi liji men, uwôlé wo ôbi uwôl Emen liŋni dosé hen a men. Sapitre 1: 10-4: 21 hen na, Pol kôliŋ Kworêntijnê ré dî tô kariŋare toji baa. Sapitre 5 hen na, Pol kôlji bi bay ré dage bay yinare toŋ iyônŋ a tôŋ hen perêrji a aŋ. Sapitre 6: 1-11 hen na, ôbi kôlji bi bay ré kaŋgiŋ yirji tumô bay emê sa iyére a ré. Sapitre 6: 12-20 hen na, kôl na kwôli anŋa Kworêntijnê ré ay yirji liŋ têriŋ né. Cêgê dema ôbi ré uwôlji kwôlé sa kwôlo gay gay wo bay na enŋereri hen tô. Sapitre 7 na, kôl na kwôli enŋé yi. Sapitre 8: 1 - 11: 1 hen na, kôl na kwôli emê tanare to bay tibij kamrê hen men, kwôli anŋa bay ré li gengiŋ sa dayrê kamrê naŋ Emen hen. Sapitre 11: 2-34 hen na, kôl na kwôli bay ayê bôô naŋ emê wo Kelma. Sapitre 12-14 hen na, kôl na kwôli gwasoy jê lé wo Tunu toŋ hendi bô bôré a bé. Sapitre 15 hen na, kôl na kwôli jê sé kampê wo bijnê ka ma. Sapitre 16 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori hende to hen naŋ kwôlo gay gay wo yi ya. Perê kwôlé bi wo hen na, na kwo gengiŋ wôgê are men, anŋa Pol genge dîré lê men, kwôli dosé to ôbi liji a men.

Gengiŋ sa kwôlé bi wo kêmen hen na, *ôbi jé Pol iyêlji na naŋ tôri to dami. Ôbi gelji mega wo bê bôô pôn sa *Krist a a ré lê aŋ kwôlé bi wo hen ré naŋiŋ. Men, peré yi ré na anŋa dami gôliŋ tô anŋa baa hen kêmen men (Sapitre 13).

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi Pol, wo Emen uwôgen bi ené yi *ôbi jé wo Krist Jêsu naŋ bô geyé wori hen. Nibay naŋ yênena Sôstên ² a lê magtubu hende to hen bijn églis to Emen to sa iyé Kworênt a ka ôbi dji gay sa kibi bijnare toji naŋ Krist

Jésu, aṅ ré yiji bay bô bôre nap ðijé kêm ka mô nap kirij kirij, aṅ uwôge hini Kelma woji Jésus Krist wo na kwoni men hen. ³ Bi bô deré nap bô jalé wo Ibarna Emen nap kwo Kelma Jésus Krist baa nap ken.

Teré kibi wo tô Krist a

⁴ En lij Emen wujê dosé kwôy kwôy wô sarŋge. Ôbi li dô nap ken sa kibi ðijare to ken bij nap Jésus Krist hen. ⁵ Sa kibi ðijare to ken bij nap Krist Jésus hen aṅa Emen né béŋge ari uné kêm hen. Ari uné bay ka hen ka pôni a na: henê kwôlê men, henê aṅga gay gay hen a men. ⁶ Deré tô kwôlo gengij sa Krist dôbe hanêri perêrŋge a. ⁷ Aṅ kirija na ken mô kerem gem wulê wo Kelma wona Jésus Krist wo na nini gelêŋge hen réé herap hen na, tijay ani kani ka gengij sa Tunu lêŋge ré. ⁸ Men, ôbi a gerêŋge tô ayê bôô wonge a kwôy aṅ bi kené yij ðijé ka kwôni uwôl kwôlê sarji a ré, sa to Kelma Jésus Krist a herap wô jôrij kwôlê sa ðijé hen. ⁹ Emen na ôbi bôô pôni, aṅ na ôbi a uwôgêŋge bi kené bij nap Kemari Jésus Krist Kelma wona hen.

Karijare to yi bô églis a

¹⁰ Yênen, en uwôlêŋge nap hini Kelma wona Jésus Krist bi kwôlê wonge ré bij men, bi karijare ré nap perêŋge a a men, nijba, bi kené bij pôni yôd nap ermé wonge men, nap aṅga ken genge hen a men. ¹¹ Wôsa yênen, en toy kwôlê wonge kibi ðijé ka iyé Klowé mega wo karijare ré yi perêŋge a.

¹² Kwôlo en kôl hen na, en toy mega wo i i kôba, ré kôl ðiré na kwo Pol ði men, ðiré na kwo Apolôs ði men, ðiré na kwo Piyêr ði men, ðiré na kwo Krist ði a men. ¹³ Hen ba, ken erem mega wo Krist ré karij kwône hen iyôŋ ba? Na Pol a ma wô sarŋge sa gurô tagelê hen ba? Batêm to bay na lêŋge hen ba, na nap hini Pol ba?

¹⁴ En lij Emen dosé wôsa kwôni wo en liri batêm perêŋge a hen ba, nap. Na si Krispus nap Gayus mera a na ené liji batêm, ¹⁵ aṅ bi kwôni ré kôl ré na nap hini Pol a bay ré lêŋge batêm né. ¹⁶ Di jan, en gôrbij, ðijé ka bô iyé Êstépanus kôba, na en liji batêm men, nijba, tô ka baa hen na, en hôni wo ené lij kwôni wo ðaŋgi batêm né. ¹⁷ Wôsa Krist na joon wô lij ðijé batêm né, nijba, na wô ulê béré Kwôlo Dôri wori nap gwoyoy kwôlê wo gawra ré, aṅ bi ré li aṅ temare to Krist to sa gurô tagelê hen ré yi aṅga beray mera ré.

Jésu Krist na néé men, tu melênê men wo Emen

¹⁸ Béré wo gengij sa temare to Krist to sa gurô tagelê hen na, yi na aṅga gali tu ðijé ka ca mênê hen, nijba, nabay ka Emen ða gôlij nap na hen na, temare to Krist na néé wo Emen. ¹⁹ Wôsa lij bô magtubu to Emen a nij kôl iyôŋ ba:

«Na mênê tu melênê wo bay tu melênê men, na mênê henê aṅga bay henê are a men.»

²⁰ Iyôŋ ba, na kwôli mi a nana kelê gengij sa bay henê are men, bay lère magtubu men, bay narijare kwôlê a men ka sa terare a na nij ba? Emen gel mega wo tu melênê wo sa terare a na, ré na kubrare.

²¹ Emen nap melênê wori na gey bi ðijé ka sa terare a ré hôni nap melênê woji ré, nijba, ôbi gey gôlij nap ðijé ka bi bôrji sa kwôli wo nini

uwôl béréri aṅ bay bô mega kwôlo gali hen. ²² Wôsa Jubnê gey na aṅṅaṅ gijnê nijnba, Grêknê ba, gey kwoji na tu melênê. ²³ Nijnba, nibay nini uwôl na béré kwôlo gengijn sa Krist, kwo Emen dôri hen wo ma sa gurô tagelê hen. Béré kwôlê bi wo hen na, yi na mega kwôle woṅ tiirê kirijn tu Jubnê men, na kwoṅ galê tu Grêknê a men. ²⁴ Nijnba, bijnê ka Emen uwôgeji ka na Jubnê men, Grêknê a men hen na, na Krist a na néé wo Emen men, tu melênê wori a men. ²⁵ Wôsa anṅa bijnê bô mega kubrare to Emen hen na, na aṅṅaṅ tu melênê ka gôlin sa tu melênê wo gawrê men, aṅṅa bijnê bô mega iya wo Emen hen kôba, na néé wo gôlin sa kwo gawrê a men.

²⁶ Yênen, kenbay ka Emen na uwôgêṅṅe hen na, na kena si i ba? Wôsa naṅ ermé wo gawrê na, perêrṅṅe a hen na, bay tu melênê na kwône ré men, bay néé kôba, na kwône ré men, bijnê ka damnê kôba, na kwône ré a men. ²⁷ Nijnba, Emen pô anṅa bijnê bô mega aṅṅa gali hen, uwôlin tayre sa bay tu melênê a men, ka bay bôrji mega ré iya hen uwôlin tayre sa bay néé a men. ²⁸ Ôbi ay aṅṅa dê ka sa terare a nà, ka bay bô mega ani ré, réba ka bay kaṅ a men hen, bi ðiré mênijn ka bay bô môṅ ré na ka dôri ði hen. ²⁹ Aṅ bi tumô Emen ba, kwôni ré ðijn deṅgôri ré. ³⁰ Nijnba, Emen dayêṅṅe naṅ Krist Jêsu kwo Emen ðiri mega tu melênê wona iyôṅ hen. Na sa kibri aṅṅa nana yijn bijnê kaṅ derôre men, ka yi naṅ jeṅgêrji men, ka mô sarji senje a men hen. ³¹ Iyôṅ ba, lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba: «Kwôni wo gey dê deṅgôri ba, bi ði wô sa kibi anṅa Kelma li hen ði.»

2

Ulê béré kwôli Krist wo na ma sa gurô tagelê hen

¹ Yênen, kirijn nôbi na en bijn iyére tonṅe a na, na en uwôl béré kwôlo Emen wo yi naṅ kini uwôbêri a hen, na naṅ gwosoy kwôlê wôni ré men, na naṅ tu melênê wôni ré a men. ² Wôsa tumô dema ené ôrijn perêrṅṅe a tó na, na en genge ené erê kelêṅṅe kwôli ani kani ka ðaṅṅi a ré, nijnba, ené kelêṅṅe na kwôli Jêsu Krist men, kwôli temayri to sa gurô tagelê hen a men mera. ³ Kirijn na en ôrijn iyére tonṅe a hen na, en iya men, kemnare lén aṅ en wuré a men. ⁴ Na en iyêl men, gelêṅṅe men naṅ kwôlê woṅ tu melênê wo gawrê woṅ biyê kirijn hen né, nijnba, aṅṅa Tini Emen li hen na, gel na wo kwôlo na ené kôl men, gelé wo na ené gelêṅṅe men hen na, ré na naṅ néé wore. ⁵ Aṅ bi kené bijn bôrṅṅe sa *Krist a naṅ tu melênê wo gawrê ré, nijnba, wô sa kibi néé wo Emen.

Tu melênê wo Emen ði

⁶ Nijnba, nibay nini gilijn bay ayê bôô ka gese hen, tu melênê nijnba, na tu melênê mega kwo sa terare a nà ré men, kwo kilmé ka sa terare a nà ka ca, mênê hen né a men. ⁷ Nijnba, nini gelêṅṅe tu melênê wo Emen wo nà ná aṅṅa na yi kini uwôbêrji a tu gawrê men, na tu melênê wo Emen na genge wô hini emê wona ca tumô dema tô terare na ré ðijn tô men. ⁸ Tu melênê bi wo hen na, kelma wôni wo sa terare a nà, wo na hôn ba, naṅ wôsa hena bay na ré hôn ba, bay henaṅ ré béré Kelma ôbi hini emê hen ré. ⁹ Nijnba, lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba: «Aṅṅa tu kwôni na gel ré kwôy men, maa kwôni na toy ré kwôy men, ka bô kwôni na erem sara ré kwôy a men hen na,

na are bay ka hen aña Emen né bu sa têrji wô bijñ bijné ka piiri hen.»

¹⁰ Na hen iyôñ a, ôbi ré bi Tini jô turna sa anğa na yi kini uwôbêrji a hen, wôsa Tini hende to hen a kebê ðogé are kêm men, ðogé ermé wo Emen kêm a men. ¹¹ Wôsa gawra hôn anğa yi bô megari gawra ré, nijba, ôbi bi a hené ermé wo yi bôri a, mega wo hen iyôñ nijñ na, kwôni hôn anğa gengijn sa Emen né, nijba, Tini a hené ðí. ¹² Na nana uwôñ na tunu to sa terare a nà ré, nijba, na Tunu to Emen a jojñ aji bi nana hônijn anğar baliyare kêm ka ôbi béna hen. ¹³ Men nana kôl kwôli are bay ka a kêm hen nañ kwôlê wo gawré gel nañ tu melênê woji hen né, nijba, nini gelijn bijné are nañ kwôlê wo Tunu bôni kibrini a hen. Na ôbi á, niné dô tô anğar Tunu ka bijné ka Tunu mô bôrji a uwôñ hen.

¹⁴ Nijba, gawra wo ôrijñ nañ Tunu ré ba, a upé anğa Tini Emen bi hen né men, ôbi hônji ré a men, wôsa are bay ka hen yi mega anğa gali iyôñ tiri a, wôsa na Tini Emen a bé tu gawra jôrijñ sa deré are a. ¹⁵ Kwôni wo Tunu mô bôri a na, ôbi hôn deré tu are kêm aji ôbi ba, kwôni a nê mê jeré kwôlê sari a ré. ¹⁶ Wôsa lijñ bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba:

«I a hênê ermé wo Emen ba?

I a gili kwôlê ba?»

Nijba, nabay nana ôrijñ nañ ermé wo Krist.

3

Manê ka Emen

¹ Yêñên, nôbi, ré ené iyêlênge mega bijné ka Tunu to Emen mô bôrji iyôñ, nijba, en iyêlênge mega wo kené na ka sa terare a nà iyôñ men, mega wo kené na kamrê tô *Krist a iyôñ a men. ² Na en bênge na kuba a na kené yi ðiba, na kwô ré, wôsa ken nê mê emê kwô ré tô. Añ haw hen kôba, ken nê mê né a sôñ. ³ Wôsa ken yi mega bijné ka sa terare a nà baa ya, wôsa kirijña terbére nañ kariñare yi perêrnge a hen iyôñ na, gel na wo kené na bijné ka sa terare a nà men, jé lêrenge ré ô nañ ermé wo gawré a men. ⁴ Wôsa kirijña kwôni kôl «Nôbi ena kwo Pol» men, kwo pôni kôl ðiré na kwo Apolôs men hen iyôñ ba, jé lêrenge yi na mega kwo gawré ka sa terare a nà iyôñ né ba?

⁵ I a na Apolôs men, Pol men ba? Nijña manê ka Emen ka na gelênge geré ayê bôð, i ba nañ jé wo Kelma biri biri. ⁶ Nôbi en ci, Apolôs wusu kam sara, nijba, na Emen a lê a ré si men, ðubu a men hen. ⁷ Iyôñ nijñ na, ôbi cé na ani ré men, ôbi wusé kam na ani ré a men, nijba, Emen wo bi si men, ðebe men hen a na are. ⁸ Kwo ci men, kwo wusu kam men na, na gawré ka pôn aji i i ba a upé anğar têbê sa kôbri wo gengijn sa jé lêri jé lêri. ⁹ Wôsa nibay nini li jé pôn nañ Emen men, kenbay ken yi mega bô yagê wori iyôñ men. Men, ken yi môñ iyére tori to ôbi ðí hen iyôñ a men. ¹⁰ Nañ bô deré wo Emen ben mega ôbi tu melênê woñ ôbi ðé iyére hen na, nôbi en ðí tô iyére aji kwôni wo ðanği a ðé sara, nijba, i i ba, bi cubu tiri dô tô iyére tori hende to ôbi ðí hen. ¹¹ Kwôlo gengijn sa ðé tô iyére na, kwôni a nê mê ðé tô iyére to ðanği kwa ré nijñ, tô iyére hende to hen na, na Jêsu Krist. ¹² Kirijñ ka pôni a bijné ðí iyére nañ lôr men, lari men, keram wo dôri a men, men ka pôni ðí nañ gurô men, telare men, moo a men. ¹³ I i ba, jé lêri a sa yé tu wolé Wulê woñ jeré kwôlê a. Añ Wulê bi

wo hen na, tare a sa gelé derêrji naɗ habrêrji. ¹⁴ Hena kwôni ré dī iyére ba, na sa tôre to na dīɗ hen niɗ aɗ gôliɗ tare hen niɗ na, ôbi a upé sa kôbri. ¹⁵ Hena tare ré uwoy jé lê kwôni bi wo hen na, ôbi a upé sa kôbri ré, niɗba, ôbi ba, a gelê niɗba, yi mega kwo bay ré derari bô tare a iyôɗ.

¹⁶ Ken hôn wo kené na iyé Emen iyôɗ né ba? Men, ken hôn wo Tini Emen né mô bôrnge a a men iyôɗ né ba? ¹⁷ Hena kwôni ré mène iyé Emen na, Emen bi kôba, a mênêri men, wôsa iyé Emen na, yi naɗ jengêre aɗ kenbay kena iyére hende to hen.

¹⁸ Bi turɗge lamêɗge ré, hena kwôni ré bô yiri mega dīré na ôbi tu melênê perêrnge a naɗ melênê wori woɗ sa terare hen na, bi yi ôbi galê dema ré yé ôbi tu melênê woɗ tiri tô. ¹⁹ Wôsa tu melênê wo sa terare a nà, na kubrare tu Emen a, wôsa liɗ bô magtubu to Emen a kôl iyôɗ ba: «Emen pô bay tu melênê naɗ gwosore toji gaɗ.» ²⁰ Men, hô liɗ bô magtubu to Emen a kirij ka pôni a kôl iyôɗ ba: «Emen hôn ermé wo bay tu melênê bay ka hen kêɗ, aɗ ôbi hôn wo ermé woji bi wo hen, ré na ani ré a men.» ²¹ Iyôɗ niɗ ba, kwôni a dê denɗôri wô sa megari gawra ré, wôsa are kêɗ na kanɗge. ²² Hena ré na, Pol, Apolôs, Piyêr, sa terare, merê tu geɗ, temare, aɗga hawi, ka a era tô hen, are bay ka hen kêɗ na kanɗge. ²³ Men, kena ka Krist men, Krist kôba, na kwo Emen a men.

4

Ôbi jé wo Krist

¹ Na hen iyôɗ na, bay réé berêni mega manê ka *Krist kaɗ bay berê sa kwôlo Emen wo na yi kini uwôbêri a hen. ² Iyôɗ ba, kwôni wo na ôbi berê sa are na, hal wo tumô wo nini gey yiri a na: bi li jé naɗ bôô pôn. ³ Hena kené jô kwôlê san a, hena ré na bay jerê kwôlê ka sa terare a nà a jerê san a kôba, dôlen nôbi ré, wôsa nôbi en jô kwôlê sa yen a ré. ⁴ En li ani kani ka ermé wupé a uwôlen kwôlê san a ré tô. Niɗba, na ôbi bi wo hen a ené yiɗ derôre hen né, wôsa na Kelma a jerê kwôlê san a. ⁵ Iyôɗ ba, jerêɗge kwôlê sa megêrnge a jug tumô ré tô, kwôy sa to Kelma a heraj aɗ a sa gelé aɗga na uwôbe kirij ka hendi hen nô men, a sa yêrê ermé wo bô ñipé hen nô a men, aɗ sa hende to hen na, i i ba Emen a biri hini emé wo gengij sari sari.

⁶ Yênen, na wô sarɗge a ené kôl kwôlê bi wo hen gengij san men, sa Apolôs a men hen, aɗ bi kené hônij tô kwôlê bi wo hen mega nibay iyôɗ, dība kené dāge sa kwo liɗ bô magtubu to Emen a hen ré. Men, bi kené uwôyrij yerɗge kené na ka kwo na dī men, ka kwo hen dī men ré. ⁷ Wôsa i a na dém jeré na kwo dami sa megêm ba? Aɗga ju uwôɗ hen na, ju uwôɗ na senɗge. A hena jeré uwôɗ na senɗge ba, wô mi a jeré dīɗ denɗôm mega wo jeré uwôɗ na senɗge iyôɗ né ba?

⁸ Haw hen ken uyirê niɗ men, kena bay upé men, ken yi kilmé a men, niɗba, nibay nini yi ré tô. Niɗba, tiri ba, en gey bi kené ôm iyére dô aɗ nibay kôba, niné ôm iyére naɗ ken men. ⁹ Wôsa en bô mega wo Emen né dēni nibay bay jé kari bi niné yi geré ñipé ka bay jô kwôli temare sarji a hen iyôɗ. Aɗ nini yi ari lê wôrê ka sa terare a nà kêɗ men, tu *manê ka derômaraj a men, tu gawré a men. ¹⁰ Nina bay galê wôsa niné na ka Krist, niɗba, kenbay ba, kena bay tu melênê tô biɗare tonɗge a naɗ

Krist, néerni naɲ, niɲba, kena bay néé, bay denéngge, menba, nibay ba, bay kapêni men. ¹¹ Kwôy kemnêɲ kôba, kurôɲ lêrêni men, kam dêrêni men, nini tôbrê gerɲga are men, bay sêrêni men, iyéy yêreni kôba, naɲ a men. ¹² Nini li jê naɲ kôbrini woni wô abiyɲ yerni men, kiriyɲ biɲé tirêni ba, nini tô kibrini sarji a a men. Kiriyɲ bay gelêni gusiyɲ ba, nini uwôl bôrni sarji a men. ¹³ Men, kiriyɲ bay pôy kibrini ba, nini iyêlji kwôlo dôri. Aɲ nini yi mega gubiyɲ wo biɲé iyôɲ men, mega aɲga habiyɲ dê kiriyɲ iyôɲ a men kwôy kemnêɲ.

¹⁴ Kwôlê bi wo en kelêngge kê m hen na, na wo tayre ré dêngge ré, niɲba, en halêngge na mega wo kené na kamnen ka en pirji iyôɲ. ¹⁵ Hena kené ôriɲ naɲ bay sarɲge dubu môj tô Krist a kôba, dôd ba, ibarengge na pôn nêɲ hari. Wôsa kiriyɲ na en ulêngge béré Kwôlo Dôri hen na, en yi mega ibarengge iyôɲ tô merê tu geɲ tonje a naɲ Jêsu Krist. ¹⁶ Ôbi a, ené kelêngge bi kené yi mega nôbi iyôɲ men hen. ¹⁷ Na ôbi wo hen na, ené jêɲ naɲ Timoté wo yi mega keman wo en piri men, ôbi bôd pôn sa aɲga Kelma men, ôbi a jebé tô bôrɲge sa aɲga dô tumôn sa geré wupê a naɲ Krist Jêsu hen. Bay a na aɲga en geliyɲ biɲé naɲ kiriyɲ kiriyɲ men, bô églisɲê kê m a men.

¹⁸ Aɲ biɲé ka pôni li geɲ mega ené nê mê biɲ upêngge ré iyôɲ. ¹⁹ Niɲba, hena bô Kelma ré gey ba, baa da wo na biɲ upêngge hen ya. Aɲ na sa hené na ba, bay lê geɲ bay ka hen ôriɲ naɲ néé laba, na kwôlê woɲ dêɲ iyôɲ mera dî ba? ²⁰ Wôsa kiriyɲ Emen na ôbi sa kwôni na, kwôni bi wo hen ôriɲ naɲ néé woɲ liɲ are dîba, na naɲ kwôlê woɲ kelê mera ré. ²¹ Na ba, ken gey na mi ba? Hen ba, ken gey bi ené era upêngge aɲ ené sa sêngge laba, ené era naɲ peré men, baliyare a men dî ba?

5

Biɲé ka bô églis a kap bay iyɲ yɲnare toɲ iyôɲ a tôɲ hen

¹ En toy biɲé kôl mega wo kwôni wo pôni perêrɲge a hen ré li aɲgaɲ hapê. Aɲgaɲ hapê bay ka hen na, na wo ôbi yiiriyɲ naɲ tam ibari. Are bay ka ôbi li hen na, bay henê Emen né kôba, a lê hen iyôɲ né tô. ² Menba, ken uwôyrê yernge na dêɲ iyôɲ réba ré kené merê naɲ ɲa aɲ kwopô ôbi lê are bay ka iyôɲgi hen na, ré kené dagêri perêrɲge a aɲ. ³⁻⁴ Kupê nôbi ba, hena ené kelarɲ naɲ ken kôba, ermé wupê na naɲ ken. Aɲ en jô kwôlê sa ôbi lê are bay ka iyôɲgi hen niɲ naɲ hini Kelma wona Jêsu mega wo ené na perêrɲge a iyôɲ. Kiriyɲ ken daɲ aɲ ena perêrɲge a naɲ ermé wupê hen na, néé wo Kelma wona Jêsu a yé perêrɲge a. ⁵ Kwôni bi wo iyôɲgi hen na, ken dîri kôbi Sidan a bi mêne kurôɲgi yiri aɲ bi tini ré sa uwôɲ gelê Wulê wo Kelma a sa jôriɲ kwôlê sa biɲé hen.

⁶ Ken gel, ken di dengôrɲge na dêɲ iyôɲ, wôsa ken hôn wo «Wubere ré dê iyôɲ kôba, ré wubu parin wo bay bulôɲ hen» né ba? ⁷ Bêngge wubere to cay to na têriɲ hen aɲ, aɲ bi ken iyɲ gawré ka séli mega parin wo bay bulôɲ wo wubere naɲ bô a iyôɲ hen. Kena ka séli tiri a men, wôsa bay bi kwôbri Kema Kwormo wona liɲ geserê wo bay uwôgeri *Pak hen. Kema Kwormo bi wo hen, na *Krist, kwo Emen dôri hen. ⁸ Kiriyɲ nana li geserê wo bay uwôgeri Pak hen na, na lêngge naɲ bô habré ré men, naɲ têriɲ ré a men, wôsa bô habré na, yi mega mapa wo bay li naɲ wubere iyôɲ, niɲba, na lêngge naɲ bôd wo séli men, naɲ tu kwôlê a men, aɲ yi mega mapa wo bay li naɲ wubere ré hen iyôɲ.

⁹ Bô magtubu to na en li béngge tumô hen na, na en kelêngge kené bijn nap bay yij yijare top iyôn a tôn hen né. ¹⁰ Kwôlê wo en kô hen na, en kôl gengij na sa ðipné kêm ka sa terare a nà, ka na bay yij yijare top iyôn a tôn hen né men, bay geyé lari hen né men, gemsê hen né men, bay tibé kamrê hen né a men, wôsa hena hena rí rí na iyôn ba, hena kené napé sa terare a nà. ¹¹ Nijba, kwôlê wo en kelêngge hen na, na wo kené bijn nap kwôni wo kôl ðiré na yênenge ôbi ayê bôô, nijba, ôbi na ôbi wogé yébé men, ôbi geyé lari men, ôbi tibé kamrê men, ôbi nôm men, ôbi kwoyé men, ôbi gemsare a men na, na anjap emê kôba, ken ôm nap ði ré.

¹²⁻¹³ Jerê kwôlê sa ðipné ka na bay ayê bôô ré hen na, na kwôlê wupné nôbi ré. Emen a sa jerê kwôlê sarji a. Nijba, kenbay a sa jerê kwôlê sa ka na kange hen ré ba? Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Dagêngge ôbi lê habré perêrngge a ap.»

6

Jerê kwôlê sa megam ôbi ayê bôô a

¹ Hena kwôlê ré yi perêrngge a ba, wô mi a kené ôrij bijn bay hené Emen né dema ré jô kwôlê béngge ðiba, ligi bay ayê bôô a ré ba? ² Ken hôn mega wo kenbay bay ayê bôô kené sa jerê kwôlê sa ðipné ka sa terare a nà iyôn né ba? Iyôn nij ba, wô mi a kené nêman panê kam kwôlo yi perêrngge a hen né ba? ³ Ken hôn wo nabay nana sa jerê kwôlê sa *manê ka derômaran a iyôn né ba? Iyôn nij ba, jerê kwôlê sa anja sa terare a nà dema ré geléna ba? ⁴ Kirija ken ôrij nap kwôlê bi wo iyôngi hen na, wô mi a kené ô panê ligi ðipné ka na ani ré bô églis a hen ba? ⁵ En kôl hen iyôn ap bi tayre ré dèngge. Perêrngge a hen na, ôbi tu melênê wôni pôn iyôn kôba, nap bi ré jô kwôlê peré yêneri a kwôy ba? ⁶ Na hen iyôn a, i i ba ré ôrij nap yêni tumô bay hené Emen a ré dema ré jô kwôlê béngge hen ba?

⁷ Na tayre to dami wo kené ôrij nap yerngge tumô bay jerê kwôlê a. Wô mi a kené kap geyé anja nap tô gerérji ré ka bay lèngge hen a mera ré ba, men wô mi kené kap bi bay ré gemsêngge a men mera ré ba? ⁸ Tiri wori ba, kenbay ken li anja nap tô gerérji ré men, yênerngge kôba, ken gômsiji a men. ⁹ Ken hôn mega wo bay bô habré ré gelé tu *emê iyére to Emen né iyôn né ba? Bi turngge lamêngge né, wôsa bay yijare top iyôn a tôn hen men, bay tibé kamrê men, bay wogé yébé megêrji men, bay yijare nap megêrji impê men, ¹⁰ bay gemsare men, bay geyé lari men, bay kwoyé men, bay tiiré hare men, bay bégerem a men na, bay a gelé tu emê iyére to Emen ré ded. ¹¹ Tumô ba, ka pôni perêrngge a na li na hen iyôn hende to hen men, nijba, bay pelêngge ap ken yi nap jengêrngge bijn Emen nij men, kena ðipné ka kwôlê dôrij sarji a nap néé wo Kelma Jésus Krist men, kwo Tini Emen wona a men.

Ayêngge yerngge ken uwôlij hini emê sa Emen a

¹² Are kêm na kap lê, nijba, are kêm na ka dôri wô sarngge ré, men, are kêm na kap lê, nijba, na ðé bi ani kani ðurem lemnare ré. ¹³ Anjap emê yi na wô sa bô gawra men, bô gawra yi na wô sa anjap emê bay ka hen a men, nijba, Emen a sa mênêji wôô bem men, yi gawra yi na wô yijare top iyôn a tôn hen né, nijba, yi na wô lij jé bijn Kelma ap na Kelma bi a

abêri. ¹⁴ Emen wo bîj Kelma ji si kamjê hen na, a béna nabay kôba, na jê sé kamjê nañ néé wori hen iyôn men.

¹⁵ Ken hôn mega wo yerŋe ré na kwa yi *Krist iyôn né ba? Iyôn nij ba, na ayê kwa yen wo na kwo Krist hen hô dayê nañ kwo hende yîj yîjare toj iyôn a tôn hen ba? Na lê iyôn né. ¹⁶ Ken hôn mega wo kwôni wo ré yîj nañ hende wônijare toj iyôn a tôn ba, ré bîj pôn nañ tu iyôn ré ba? Wôsa lîj bô magtuba to Emen a kôl iyôn ba: «Iba nañ iyore ré yé kurôŋgi yi wo pôn.» ¹⁷ Nijba, kwôni wo dî yiri bîj Kelma na, tini bîj pôn nañ dî men.

¹⁸ Geriŋe yîjare toj iyôn a tôn hen. Têriŋ kêm to kwôni li na, yi na yiri a nô na, nijba, kwôni wo yîj yîjare toj iyôn a tôn hende to hen na, ôbi li têriŋ na nañ yiri gaŋ. ¹⁹ Ken hôn mega wo yerŋe ré yi mega iyéy merê to Tunu toj hendi bô bôre to Emen bure sa mô bôreŋe a hen ré ba? Iyôn ba, kena sa yerŋe ré. ²⁰ Wôsa Emen kelêŋe nañ gara wo damaŋ. Iyôn ba, bi i i kôba, ré ay yiri uwôlîj hini emê sari a dî.

7

Kwôlo gengîj sa enjé yi

¹ Haw hen na kelêŋe kwôlo gay gay wo na ken li magtuba engeren hen. Kwo pôn perê wo gengîj sa enjé yi hen na, dô wo iba ré enjé iyore ré. ² Nijba, bi kené yîj yîjare toj têriŋ ré na, bi iba enjé iyore to gengîj sari men, iyore kôba, enjé iba wo gengîj sare men. ³ Bi iba ay yiri bîj tamni men, tamni kôba, ré jôriŋ kurôre yere ré men. ⁴ Wôsa iyore mô na sa yere ré, nijba, kurôre a na ôbi sa yere men, iba kôba, na sa yiri ré, nijba, tamni a na hende sa yiri. ⁵ Jôriŋe yerŋe ré, nijba, ka jôriŋ yerŋe na kirîja tôoreŋe pôn wô yîj né aŋ bi kené berîj yerŋe wô uwôlîj Emen kirîja a pôni aŋ ken hô daŋ hôriŋ wô wo Sidan ma lamêŋe wô nême gemé yerŋe wo nañ hen.

⁶ Nijba, en gelêŋe na gelé dîba, na tôô a ené ay béŋe hen né. ⁷ Tiri wori ba, en gey bi gawrê kêm ré mô mamare mega nôbi en môriŋ hen iyôn, nijba, i i ba, Emen biri aŋgari ka gengîj sari sari. ⁸ Iyôn ba, en kôliŋ mamê men, yébé ka kwôriŋerji ma hen a men na, hena bay ré mô mamare môj kupé nôbi iyôn na, na aŋga dôri. ⁹ Nijba, hena bay ré nême gemé yirji ré, ba, bi bay enjîj yirji wôsa enjé na dô gôliŋ wo gemé yirji ré gôlji.

¹⁰ En ay tôô bîj ka enjîj yirji nij hen (na nôbi a kelê ré, nijba, na Kelma a kelê) bi iyore ré kaŋ kurôre ré. ¹¹ Hena hende ré kariŋ nañ kurôre ba, bi hende mô sa kôbri dîba, a enjé iba wo daŋgi ré, réba bi hende hera upê kurôre hôriŋ men, iba kôba, a dagê tamni ré a men.

¹² Kwôlo na kelê hen na, (na nôbi a kelê dîba, na Kelma ré) hena ôbi ayê bôô ré ôriŋ nañ tamni to ay bôre ré, aŋa ré dôre merê nañ dî ba, bi ôbi dagere ré. ¹³ Men, hena iyore toj hende ayê bôô aŋa kurôre ré na ôbi ayê bôô ré, aŋa ôbi ré gey merê nañ tu ba, bi hende kaŋni ré men. ¹⁴ Wôsa iba wo ay bôri ré ba, na sa kibi tamni toj hende ayê bôô hende to hen, a ôbi ré yîj kwôni wo Emen men, iyore to ay bôre ré kôba, na sa kibi kurôre woŋ ôbi ayê bôô bi wo hen, aŋa hende ré yîj to Emen men hen. Hena ré na iyôn né ba, kamniji a yé ka *kagemi, bi wo dôd ba, bay na ka séli tu

Emen a hen. ¹⁵ Nijnba, hena iba wo hôn Emen né, ré gey kapê tamni toj hende ayê bôô ba, bi ôbi kapne, men, hena iyore to hôn Emen né, aja ré gey kapê kurôre woj ôbi ayê bôô hen ba, bi hende kapni men, perê bi wo wôô hen na, ani kani harji ré, wôsa Emen uwôgêna bi nana mô naj bôô jalê. ¹⁶ Mini, iyore toj hende ayê bôô hen, ma henê iyej wo merê gôlij naj kurôre woj ôbi henê Emen né hen ba? Men, jôbi ôbi ayê bôô hen, já henê iyej wo jerê gôlij naj tamnem toj hende henê Emen né hen ba?

Bi jé lêrenge yi mega Emen gey hen iyôn

¹⁷ Tôô to en ay bij bay ayê bôô a na: bi i i kôba, li jé wori naj gwosoyri wo Kelma na biri hen. Men, bi ôbi li jé lêri wo ôbi na li kirija Emen na uwôgejni hen men. ¹⁸ Hena kwôni na ré wal keŋ nij, kirija Emen na uwôgejni hen na, bi woge wô ménê gerêri ré nij men, hena kwôni wo na ré wal keŋ né, kirija Emen na uwôgejni hen na, bi ôbi wal keŋ ré nij men. ¹⁹ Walê keŋ na ani ré men, walê keŋ né kôba, na ani ré a men, nijba, anja dôri ba, na bê kwôlê sa tôô to Emen a pôn dô a na anjan lê ka dôri. ²⁰ Iyôn ba, bi i i kôba, mô kini uwôgê wo Emen na uwôgejni ya hen. ²¹ Hena na jerê na lema aja Emen na ré uwôgem na, bi ju anje ré, nijba, hena jerê uwôn tulmô kirij ka a lê aj já merê sam senje na, ju woge wô merê sam senje. ²² Wôsa kwôni wo na lema aja Kelma ré uwôgeri ba, na kwôni wo mô sari senje wo Kelma a na ôbi sari. Nijnba, kwo na kema iyore nij aja *Krist ré uwôgeri ba, ôbi na lema wo Krist.

²³ Emen a kelénge, naj anja gararji naj hen. Iyôn ba, kena kari nij dîba, ken yi limé ka gawrê ré nij. ²⁴ Yênen, i i ba, na naj jé lêri jé lêri kirija Emen na uwôgejni hen. Iyôn ba, bi i i kôba, mô naj jé wori, jé wori bi wo hen.

Kwôlo gengij sa mamê naj yébé ka kwôrnêrji ma

²⁵ Kwôlo na ken engeren gengij sa mamê hen na, Kelma ben tôô to gengij sarji ré, nijba, kwôlo en kôl hen na, ena gawra senje nijba, na wô sa kibi bô derê wo Kelma aja ré, yé bê bôô sara hen.

²⁶ Naj gusij to haw hen na, ermé wupé a na: dô wo iba ré mô mamare mega ôbi môrij hen iyôn mera. ²⁷ Hena jerê enge iyore nij ba, ju dagere ré nij men, hena jerê enge ré tô ba, ju dô bul mera men. ²⁸ Nijnba, hena iba ré enge iyore ba, ôbi li na têrij né men, hena temale ré enge iba ba, hende li na têrij né a men, nijba, ðijé kaj bay enjé yi bay ka hen na, bay a gelij gusij sa terare a nà, kupé nôbi ba, en gey derénge na bô gusij hende to hen a dí.

²⁹ Yênen, kwôlo na kelénge a na: kirij kô nij, iyôn ba, ka engij yirij ba, bi mô mega wo ciré engij né tô men. ³⁰ Ka mô naj cémé tirji a ba, bi mô mega ciré mô naj bô emê ré iyôn men, ka sê perê ba, bi mô mega ciré mô naj perê ré iyôn men, ka kel are ba, bi mô môj ciré ôrij naj ani ré iyôn men, ³¹ ka tôbe yirij bô anja sa terare a nà ba, bi bi bôrji sara ré, wôsa sa terare môj wo yij haw hen iyôn na, a yé dé dé ré.

³² En gey bi kené erem kwôlê wôni ré, kwôni wo enge iyore ré tô na, erem na sa anja Kelma men, ðiré lê iyej a ðiré dé tu Kelma ba men. ³³ Nijnba, kwôni wo enge iyore na, anje na kwôli anja sa terare a nà men, ðiré lê iyej a ðiré lê anja ré dôrij tamni ba men. ³⁴ Aj ermé wori yi kini wôô. Men, iyore to kurôre naj men, toj temale a men na, bay erem na sa anja Kelma, wôsa bay gey yé kari naj jé lêreji men, ermé woji a

men. Nijba, to enge iba na, erem na sa anga sa terare a nà men, erem na ba, teré lê iyeŋ a teré déŋ tu kurôre ba a men.

³⁵ En kôl hen iyôn, na wô derê wonge dîba, na wô déŋge ani sarŋge a ré, aŋ bi kené lij angaŋ derôre men, ka dôri men, kené ayiŋ yerŋge kêm bij Kelma a men.

³⁶ Na kelêŋge kwôlo gengiŋ sa bay gusô ka genge ciré kariŋ hen. Hena kwop iba ré bô mega diré li dô ré naŋ toŋ iyore men, hena doŋ enyé iyore ré diiri aŋ ôbi erem diré enyé iyore na, iyôn ba, bi ôbi enge mega wo bôri gey, dîba na têriŋ a ôbi ré li hen né. ³⁷ Nijba, kwôni wo bu bôri iyêre aŋ gemiŋ yiri aŋ naŋ bôô geyé wori a ôbi ré genge diré enyé hendi gusôri ré na, ôbi li dô. ³⁸ Iyôn ba, kwôni wo enge hendi gusôri ba, li dô men, kwo enge ré ba, li dô damaŋ a men.

³⁹ Iyore to kurôre ya na, bi hende mô tumôri a yôd, nijba, hena ôbi ré ma na, hende na sare senge aŋ hena hende ré gey ba, a enyé iba wo bôre gey, nijba, bi ôbi na megare ôbi ayê bôô. ⁴⁰ Hena hende ré mô hen iyôn mera ba, réé derê. Na ermé wupê nôbi a hen. Nôbi kôba, Tini Emen mô bôn a men.

8

Tanare to bay tibij kamrê

¹ Haw hen na kelê na kwôli tanare to biŋé tebij kamrê hen. Tiri wori ba, «Nabay kêm nana bay henê are» mega wo ken kôliŋ hen iyôn, aŋ gawra diŋ denŋôri, nijba, peré a biŋ yênem néeri tô ayê bôô tori a dî. ² Hena kwôni ré erem mega wo diré na ôbi henê are na, ôbi hôn na mega wo réé hônij hen iyôn ré tô. ³ Nijba, hena kwôni wo pur Emen ba, Emen hôni men.

⁴ Iyôn ba, kwôlo gengiŋ sa angaŋ emê ka bay tebij kamrê hen na, nana hôn wo bay ré na ani sa terare a nà ré, nijba, ré na Emen a ré pôn nêŋ mera. ⁵ Na tiri wôsa derômaraj a men, sa terare a nà a men na, biŋé pô are kwône lij emen men, lij kilmé a men. Biŋé bôrji mega ré na emen haji, ⁶ nijba, kwona nabay ba, Emen na pôn nêŋ hari, ôbi a na Ibarna wo dî are kêm men, nana môriŋ geŋ biri hen men, Jêsu Krist a na Kelma pôn nêŋ men, na sa kibri a are kêm ré yiŋ ya hen men, sa kibri a nana môriŋ geŋ hen a men.

⁷ Nana hôn wo kamrê ré na ani ré, nijba, biŋé kwône hôn kwôlê bi wo hen né. Ka na hônij naŋ kamrê hen na, kirija bay ôm tanare to bay tibij kamrê hen na, bay bô mega wo ré na kwôy kamrê baa ya, baa ya. Ay bay bô mega ciré *kagem tu Emen wô kibi kwôy kamrê bi wo ciré ôm hen. ⁸ Nijba, na angaŋ emê a ôriŋ naŋ na ligi Emen a ré, hena nana ôm né ba, en mène ani ré a men, hena nana ôm kôba, naa uwôriŋ ani ré a men.

⁹ Hena ré hen iyôn hari kôba, ken bô dô, wô wo emê bi wo ken ôm naŋ bô geyé wonge hen na, maa lê aŋ ka iya tô kwôlo Emen a hen, maa lij têriŋ. ¹⁰ Wôsa hena kwôni ré gelem jôbi wo ju hôn are bay ka hen, aŋ ju mô ôm emê kibi kamrê na, kwo ré gelem hen aŋa ré iya na, ôbi a geyé emê tanay kamrê mega wo jôbi ju ômiŋ hen iyôn men né ba? ¹¹ Na iyôn aŋa, henê are kam bay ka hen, ré mênê yênem wo iya wo *Krist ma wô sari men hen. ¹² Na hen iyôn a, kené li têriŋ naŋ yênerŋge men, ken mênij ermé woji wo dê hen men, lê are bay ka hen iyôŋgi hen na, ken li na têriŋ

nañ Krist hen. ¹³ Na ôbi á, hena anğan emê réé lê añ yênen a lijn têrijn na, na emê tanare ré kwôy yôd wô wo maa lê añ yênen a hô lê têrijn sôj.

9

Anğa gengijn sa ôbi jé

¹ Nôbi, en nêmen lê are sa keben men, ena *ôbi jé bi men, en gel Kelma wona Jêsu bi men, kenbay a na ari gelé ka jé wupê wo tô Kelma a men.

² Hena ené na *ôbi jé tu bijné ka pônî a ré kôba, kenbay ba, ena *ôbi jé turnge a, wôsa kena ari gelé ka jé wupê wo en li mega *ôbi jé iyôn tô Kelma hen.

³ Kwôlo na kelê dôrijn kwôlê san a kirijn bijné lèn jôm a na:

⁴ Nôbi kôba, en nêmen wo ené emê men, yê men wô kibi jé wo en li hen né ba? ⁵ Mega wo bay jé ka pônî men, yênen Kelma men, Piyêr a men ôrji kirijn nañ yéberji kôbriji a hen ba, nôbi kôba, réé ené enge iyore ba, réé ené nêmen ôrijn nañ tu kôbena hen iyôn men né ba? ⁶ Na ba, na nibay nañ Barnabas mera a réé lê jé kwa kwoj derê kwôlê hen wô abijn yerni ba? ⁷ Na ôbi kumbul wo yôn a sêj kumbul aña ré têbe yiri gan ba? Men, i a yagê tijnador aña ré om yere ré ba? Men, i a abê lari aña réé yê kubarji ré ba?

⁸ En ay na lê jé gawrê a ené gengijn kwôlê bi wo hen mera ré, nijba, tôto Emen kôba, kôl hen iyôn men né ba? ⁹ Na lijn bô magtubu tôto to *Moyis a kôl iyôn ba: «Hena kelba ré dô kaw ba, jerê harê kibri ta ré?» A hen ba, Emen ange na wô kelba ba? ¹⁰ Ôbi kôl kwôlê bi wo hen gengijn na sarni nibay ré ba? Ew na wô sarni aña na ré lijn bô magtubu to Emen a hen. Iyôn ba, kwôni wo yage ba, dî bôri na sa yagê wori bi wo hen men, kwo ti kaw ba, dî bôri na sa gusijniji a men. ¹¹ Hena na niné ci kay anğan Tunu perêrnge a aña kené bény ari uné ka sa terare a na men hen ba, na anğa gan ba? ¹² Hena ka pônî ka engerênge are hen ba, nibay nini nêmen engerênge are dê añ sôn ré ba?

Nijba, nini engere are bay ka hen kôbrenge a ré men, nini bu bôrni sa are a kêmen wô wo Kwôlo Dôri wo Krist ma ré gusirijn. ¹³ Ken hôn, ka li jé bô *iyéy Emen a na, uwôn anğan emêrji na kirijn bay ka hen men, ka li jé kini bê kwôbe a kôba, cênji na anğan bê kwôbe bay ka hen men. ¹⁴ Na mega bi wo hen iyôn a, Kelma ré ayijn tôri bi bay derê Kwôlo Dôri ré uwônijn ari emêrji wô kibi derê kwôlê bi wo hen men.

¹⁵ Nijba, nôbi na, en li hen iyôn né kwôy, añ haw hen wo en kôl hen iyôn kôba, na wo ené engerijn ani kani ré. En ma ba, dô gôlijn wo kwôni ré mène yi yé wupê wo gengijn sa jé bi wo en li senge hen. ¹⁶ Wôsa hena ené uwôl béré Kwôlo Dôri ba, na dijn denğôn né, nijba, na anğa Emen a dén eren san a, wôsa hena ené uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen né ba, kwôlê a beren. ¹⁷ Hena ené uwôl béré nañ bô geyé wupê ba, en nêmen uné sa kôben, nijba, hena ené uwôl béré nañ bô geyé ré ba, na Emen a dén eren a san a. ¹⁸ Iyôn nij ba, anğan sa kôben ba, na mi ba? Na béré wo en uwôl bi mera, añ en kañ engeré anğan têbê sa kôben gengijn sa béré wo en uwôl hen.

¹⁹ Bi wo ena sa yen hen hapê kôba, en li yen mega lema wo bijné kêmen, añ bi ené gôlijn nañ gawrê damañ. ²⁰ Hena ené mô perê Jubnê ba, en li

yen mega Jubnê iyôn, bi ené gôlin naj ci. Bi wo tôô to Moyis ôm san né hen kôba, kirija en mô perê ka bi kwôlê sa tôô hende to hen na, en li yen mega ené bi kwôlê sa tôô hende to hen men, bi ené gôlin naj ci. ²¹ Men kirija en li jé perê ñiné ka na Jubnê ré hen na, en mô mega kwôni wo na Jub né iyôn men, en li hen iyôn wô gôlin naj ci. Hena, ré na hen iyôn kôba, en dî tôô to Emen aj né, nijba, en li na wôô to *Krist. ²² Kirija en mô perê ñiné ka iya a ba, en li yen mega ôbi iya iyôn, bi ené gôlin naj ci men, en bul yen gay gay hen iyôn, bi ené gôlin naj ka pôni naj geré wo gay gay. ²³ En li are bay ka hen, na wô Kwôlo Dôri aj bi ené uwônjin deré wo yi bô a hen.

²⁴ Ken hôn, bô gere a na, na ñiné kwône a geré, nijba, kwôni pôn nêj a upé sa kôbri. Iyôn ba, ken ge gere toj uwônjin sa kôbi hen dî. ²⁵ Ôbi gere wo yôn yôw wo jô yiri sa anga gay gay a ba, na wô uwônjin gwôyé nijba, na kwo a mênjin tô hen, nijba, nabay ba, nana li jé na wô uwônjin gwôyé wo a mênjin né kwôy hen. ²⁶ Iyôn ba, nôbi en ge na gere toj iyôn a tôn hen né men, kirija en ay kôben ba, en dîj are yôd dîba, en meremné ré. ²⁷ Men, en gelin yen gusin men, en liri lemnare men, aj bi kwôlo ené dô bin ñiné ka ñangi hen na, bi nôbi kôba, ené uwônjin derêri men dîba, bi ené nal ré.

10

Anğan gelé ka kam Israyêl gel

¹ Yênen, en gey bi kené hôn mega wo môpêrni kêni na ré mô tô kirin ka geri a men, bay kêni na ré ñay cér wo dami hen a men. ² Tô kirin ka geri bay ka hen men, cér wo bay na ñay hen a men na, yi mega bay na ré liji batêm kêni mega bay tô *Moyis iyôn. ³ Men, bay kêni ômji kwô wôj giné wo Emen ⁴ men, bay yi kam kap giné ka Emen a men. Men, bay yi kam kap giné ka so kabré keram a ka ô naj ci hen. Keram bi wo hen, na *Krist bi naj yiri. ⁵ Cêgi are bay ka kêni hen kôba, bô Emen dôri sa ka pôni a ré kwône, na ôbi a, temayriji ré yin bijak bijak derô gwôlê hen.

⁶ Iyôn ba, are bay ka hen yi mega anğan gengé perêrna, bi doj anga habin ré lêna mega wo na linji hen iyôn né. ⁷ Yéngge bay tibé kamré mega ka pôni na yin hen iyôn né, mega wo na lin bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bay mô ôm men, yi men, aj henaji ta wôô.» ⁸ Na yéngge bay yinpare toj iyôn a tôn mega ka pôni perêrji a na lin hen iyôn né, bay na li hen iyôn aj ñiné na ma sak tôre wôô kibi subu tu tare pôn. ⁹ Na séléngge Krist mega wo ka pôni na séljin Emen hen iyôn né, bay na li hen iyôn, aj kalaw na gederéji duu. ¹⁰ Baréngge mega wo ka pôni na ñarin hen iyôn né, bay na ñar hen iyôn, aj mana wo Emen wôj ôbi deré kirin hen, na sa derji.

¹¹ Are bay ka hen sa sa kam Israyêlnê mega anğan gelé iyôn wô halin ka ñangi men, na lin bô magtubu to Emen a wô halêna nabay ka kemnêngi ka tô terare baa ña wo ta keré sarna nin hen men. ¹² Iyôn ba, hena ôbi ayê bôô ré erem mega wo ñiré ñubu iyêre tô ayê bôô wori a ba, bi ôbi bô dô wô wo maa kurin. ¹³ Anga gay gay ka séléngge hen na, na sél na ñiné kêni hen iyôn men, nijba, Emen na ôbi bôô pôn dîba, a dé bi anğan sélé

bay ka hen ré dê sarŋge ré men, ôbi a béna geré bi nana debijn geran tō a, aŋ bi nana dôrijn bō a.

Pol yêge maa Kworêntijnêjê gengij sa kamrê

¹⁴ Milnên kapê, na ôbi a, ené kelênge hen, gerijŋge kamrê. ¹⁵ En iyêl mega ené kôlijŋ na bay tu melênê iyôŋ, kenbay ken kôbe bō kwôlo na kelê hen. ¹⁶ Gwoyi yê kam to Kelma to nana lijŋ Emen dosé wô sare hen ba, gel na wo nana bijn pôni naŋ kwôbri Krist ré ba? Men, mapa wo nana biilê hen ba, gel na wo nana bijn pôni naŋ yi Krist a men ré ba? ¹⁷ Mega wo mapa pôni hari aŋ nabay ka kwôni hen nana daŋ sara hen na, gel na wo nana na kurôŋgi yi wo pôni, wôsa na mapa bi wo pôni hen a nabay kêm nana cêj hen.

¹⁸ Berêŋge *Israyêl ka ôm aŋgaŋ bê kwôbe hen na, bay bijn pôni na naŋ Emen wo kini bê kwôbe bay ka hen yi gengij sari hen ré ba? ¹⁹ Na ba, en gey kelê tanare to bay ré tibijŋ kamrê hen ba, ré na are ba? Réba en kôl kamrê a ré na are dī ba? ²⁰ Na hen iyôŋ né. Nijba, en kôl iyôŋ ba, aŋga bay henê Emen né bi bi bay ré bijn kwôbe hen na, bay bijn na tunu to habijŋ dība, bay bijn na Emen né men, en gey bi kené bijn pôni naŋ tunu to habijŋ né a men. ²¹ Ka yê are bō gwore to Kelma men, hô yijŋ naŋ gwore to tunu to habijŋ a men né, men, ka emê naŋ Kelma men, hô emê naŋ tunu to habijŋ a men né. ²² Hena kené li hen iyôŋ ba, ken woge bi Kelma ré li terbére. Na ba, néerna a gôlijŋ kwori ba?

Lê are kêm uwôlijŋ hini emê sa Emen a

²³ Ken kôl: «Are kêm na kapê lê» na tiri, nijba, are kêm dô lê ré men. «Are kêm na kapê lê», nijba, are bay ka kêm hen a bijn églis néere ré. ²⁴ Bi kwôni woge derê wori mera ré, nijba, bi woge derê wo megêri dī.

²⁵ Tanare kêm to bay dīŋ gara hen na, kelênge ken ôm mera dība, bi ken eremnêré kwôlê wôni sara ré. ²⁶ Wôsa lijŋ bō magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Sa terare naŋ aŋga kêm ka yi sara ré na ka Kelma.»

²⁷ Hena ôbi henê Emen né wôni ré uwôgêŋge kené ô emê are naŋ dī aŋa kené gey erê na, emêŋge are kêm ka ôbi bêŋge hen mera dība, ken eŋgere tôrji ré. ²⁸ Nijba, hena kwôni ré kelênge iyôŋ ba, tanare to hen, na to bay ré tibijŋ kamrê ba, ken ôm né, wô kelê bi wo ôbi kelênge nijŋ hen men, wô suné wo ôbi sun hen a men. ²⁹ En kôl na wô suné wori ôbi dība, wô suné wom né, wôsa suné wo kwôni wo dŋŋgi a jôren lê aŋga bôn gey hen ba? ³⁰ Hena ené lijŋ Emen dosé dema, ené ômijŋ are tô ba, i a kôlen jôm wô kibi emê bi wo en ôm hen ba?

³¹ Iyôŋ ba, aŋga yôŋ yôŋ ka ken ôm men, ka ken yi men, aŋga gay gay ka ken li a men na, ken li wô uwôlijŋ hini emê sa Emen a. ³² Lêŋge ani kani ka a mênê jubjê ré men, Grêkijê ré men, églis to Emen né a men. ³³ Nôbi kôba, en li na hen iyôŋ men, en li are kêm bi ré dôrijŋ gawrê kêm dība, en woge na derê wupê nôbi mera ré, nijba, en woge na derê wo bijnê kêm aŋ bi bay ré uwôijŋ gelê.

11

¹ Ayenge ken lijŋ ari gengé kanje mega wo nôbi kôba, en ay *Krist lijŋ ari gengé kapê iyôŋ men hen.

Bô églis a ba, bi iyore ha sare naŋ mindil

² Iyôn ba, en denénge wô wo ken gôrbijn sa jé lêren ré men, sa anja na en gelénge hen ré men, ken cubu turnge tó ari gelé ka Krist ka bay na gelen aɲ nôbi kôba, en gelénge men hen. ³ Nijba, en gey bi kené hôn dô wo ôbi sa imjê kêm ba, ré na Krist men, iba ré na ôbi sa iyore men, Emen ré na ôbi sa Krist men. ⁴ Iba wo uwôl Emen ley, dô kwôlê lay aɲa ré dôbe ani sari na, ôbi uwôl tayre sa Krist woɲ ôbi sari a. ⁵ Nijba, iyore toni to uwôl Emen ley, dô kwôlo hena kibi Emen a ley, a ré ha sare ta ré ba, yi mega hende ré uwôl tayre sa kurôre woɲ ôbi sare hen men, yi mega hende ré dul na sare iyôn a men. ⁶ Wôsa hena iyore ré ha sare ré ba, bi hende ka sare aɲ. A hena karêre ré yere tayre na, bi hende ha ta. ⁷ Iba a dôbê ani sari a ré, wôsa ôbi gelijɲ naɲ Emen men, na ôbi ulê hini emê sa Emen a a men, nijba, iyore ba, uwôl na hini emê sa kurôre a. ⁸ Nijba, Emen na dô kabré na iyore a ré lijɲ iba ré, nijba, na kabré iba a, ôbi na ré dô lijɲ iyore dî. ⁹ Men, Emen na li iba bijn iyore ré, nijba, ôbi na li iyore bijn iba dî. ¹⁰ Wô kibi *manê ka derômaranɲ a na, dô wo iyore ré ha are sara, bay a gelé wo hende ré na hendi dôbê sare bijn kurôre. ¹¹ Tô Kelma na, iyore na sa yere ré men, iba kôba, na sa yiri ré a men. ¹² Wôsa mega wo bay dô iyore yi iba hen hari kôba, iyore a yê iba men, iyôn ba, bay kêm henaji na ligi Emen a.

¹³ Erménge ken gel, hena iyore ré uwôl Emen aɲ baa harê are sara ba, dé ba? ¹⁴ Dé wo Emen dî iba hen, gel wo hena iba ré dî gusiri sari yêɲnê ba, ré yi tayre iyôn né ba? ¹⁵ Nijba, kwo iyore a gusiri sare ré yêɲnê ba, uwôl na hini emê sara, wôsa Emen dî gusiri sa iyore bi ré yi mega anɲaɲ têlê sare iyôn. ¹⁶ Hena kwôni ré gey narê kwôlê bi wo hen a ba, kwôlo en kôli a na: nibay na, hara woni wo gelijɲ iyôn na, naɲ men, églis to Emen to kôl iyôn kôba, naɲ a men.

Gwoy emê wo Kelma

(Mt 26: 26-29, Mk 14: 22-25, Lk 22: 15-20)

¹⁷ Nijba, kwôlo na kelénge hen na, en halénge na halê dîba, na denénge ré, wôsa dapare tonge lénge habré damanɲ dîba, lénge dô ré. ¹⁸ Kwôlo tumô wo na kelê a na: bijné kôlen kirijna kené dapɲ ba, kené kariɲ gay gay aɲ en bô mega wo kwôlê woji bi wo hen kwari ré na tiri a men. ¹⁹ Wôsa kariɲare to ken kariɲ hen, a lê aɲa kené hônijɲ bijné kaɲ bay bôô pôn ka perêrɲge a hen. ²⁰ Iyôn ba, dapare to ken dapɲ hen na, gel wo kené dapɲ na wô emê kwô wo Kelma ré, nijba, ken ôm na ani. ²¹ Wôsa kirijna ken mô wô emê na, i ba iyêlbe na wô yiri wori, menba, ka pônî kurônɲ lijɲ men, ka pônî kwoyré ta men. ²² Iyére tonge to kené ômijɲ are men, yijɲ are men, naɲ ba? Hen ba, ken bô églis to Emen mega ani ré ba? Hen ba, ken sul na ka anɲaji naɲ hen ba? Hen ba, en kelénge na iyeɲ ba? Mega hen iyôn ba, en denénge ba? Na denénge sa kwo hen a ré kwôy.

²³ Anja en gelénge hen na, Kelma na gelen men. Bô voyre to bay ca firijni hen na, ôbi ay mapa ²⁴ menba, lijɲ Emen dosé aɲ fiilê aɲ kôl iyôn ba: «Kwo na na, yi mega kurônɲi yen wo na ayê bé wô sarɲge, lénge hen iyôn iyôn ken ermijɲ san a.» ²⁵ Cêgi emê a na, ôbi biji care ton yê tɲaɲor mega wo ôbi ré bijnji mapa hen iyôn aɲ ôbi kôl iyôn ba: «Gwoy care ton yê tɲaɲor to na na, na gwore to gel bijnare to kôrbi to Emen naɲ bijné naɲ geré wo kwôbren. Kirijɲ ka yôn yôn ka kena yê na, ken yi ermijɲ san a.» ²⁶ Wôsa kirijna ken ôm mapa bi wo hen men, ken yi care ton yê tɲaɲor

hende to hen a men na, ken hô uwôl na béré temay Kelma hen kwôy wo ôbi a heraj.

²⁷ Iyôŋ ba, kwôni wo ôm mapa wo Kelma men, yi care toj yê tijafor tori a men, nap tô geréri ré na, ôbi li têrij gengij sa kurôŋgi yi Kelma men, gengij sa kwôbriri a men. ²⁸ Iyôŋ ba, i i ba, bi kôbe bôri aj bi ôm mapa men, yij care toj yê tijafor men.

²⁹ Wôsa hena kwôni ré ôm men, yi men aja ré erem mega wo ré na kurôŋgi yi Kelma ré na, ôbi li hen iyôŋ uwôlij na kwôlê sari a. ³⁰ Na ôbi á, ka pôni kwône perêrŋge a hen, ré iyay men, ômij men, ka pôni maŋ a men hen. ³¹ Hena nana jô kwôlê sarna ba, bay a jerê kwôlê sarna ré nij. ³² Hena Kelma ré jô kwôlê sarna ba, ôbi halêna na halê dîba, ôbi gey bi bay ré sa perêna nap ðijé kêm né.

³³ Iyôŋ nij ba, yênen, kirija ken dap wô emê are ba, ken gemij yerŋge dem. ³⁴ Hena kurôŋ né li kwôni ba, bi ema angari iyére tori a dema ré era tô, aj bi uwôlij bôri gemij megéri, dô gôlij wo ken dap aj uwôlij kwôlê sarŋge a. Tô kwôlo baa hen na, kirija na bij unŋŋge dema ené gelêŋge geréri tô.

12

Gwosoy jé lê wo Tunu bij kwôni (Epês 4: 4-16, Rôm 12: 3-8)

¹ Yênen, kwôlo gengij sa anŋaj bé ka Tunu bij ðijé hen na, en gey bi kené hôn men. ² Ken hôn, kirija na ken baj henê Emen tô hen na, bay na wurêŋge dê dê aj lêŋge aj ken tebe kamrê kaj mener hen. ³ Ôbi a, ené kelêŋge kwôni wo tôm Jêsu ré mêne ba, na Tini Emen a biri a ré kôl hen né, nijba, kwôni wo kôl «Jêsu ré na Kelma» na, na Tini Emen a biri a ré kôl hen.

⁴ Jé lê wo gengij sa Tunu na, tôri gay gay hari, nijba, Tini Emen hende to pôn nêŋ hen a bé. ⁵ Gwosoy lê jé bij Kelma na, tôri na gay gay, nijba, jé bi wo kêm hen lij bij na Kelma. ⁶ Gwosoy lê are na gay gay haji, nijba, Emen bi wo pôn nêŋ hen a bé gwosoy jé bi wo hen. ⁷ Na i i kôba, Emen a biri jé lê wo gel mega wo Tunu ré naj dî, bi ré lij jé bij ðijé kêm. ⁸ Tini Emen a bij gawra wo pôni iyêl nap tu melêné men, bij kwo ðanŋi iyêl naj geré henê are men. ⁹ Na Tunu hende to hen a bij kwo na, ayê bôô men, kwo hen, néé woj berarij bay ômŋare men, ¹⁰ bij kwo na, néé woj lij anŋaj ginê men, bij kwo hen, kôlij ðijé kwôlo hena kibi Emen a men, bij kwo na, henê anŋa Tunu ka hena ligi Emen a hen men, ka hena ligi tunu to ðanŋi a men, bij kwo hen, iyêlé kibi kwôlo gay gay hen men, bij kwo na, belé kibi kwôlê bi wo hen a men. ¹¹ Tini Emen hende to pôn hen a lê are bay ka kêm hen aj i i ba, hende biri jé wo gengij sari mega wo bôre gey.

Kewi yi gawra na pôn, nijba, soderij kirij kwône

¹² Ken gel, kewi yi gawra na pôn hari, nijba, soderij gay gay ôbi wo sôderij hen hari kôba, na yi wo pôn nêŋ. Krist kôba, yi na mega wo hen iyôŋ men. ¹³ Na hen iyôŋ a, Jubŋé men, Grêk men, lema men, kema iyore a men na, nabay kêm bay lêna batêm sa kibi Tunu hende to hen, aj nana yij yi wo pôn men, Emen bure hende mô bôrna pôn pôn kêm a men.

14 Wôsa kewi yi na pôn mera ré nijba, sodirijn kwône. 15 Hena têê ré kôl teré na kôbi ré, iyôn ba, ena kwa kewi yi ré. Na wô kelê wo hende kôl hen iyôn, a jerê bi hende ré yi kwa kewi yi ré. 16 Men, hena maa ré kôl ñiré na tu ré, iyôn ba, ena kwa kewi yi ré. Na wô kelê wo ôbi kôl hen iyôn, a jerê bi ôbi ré yi kwa kewi yi ré. 17 Hena kewi yi a ré na tu pôn mera ba, maa woñ toyé kwôlê ba, ré yôn ba? Réba maa a ré na kewi yi pôn mera ba, gôni woñ ayijn gesami are ba, ré yôn ba? 18 Nijba, Emen ñi kwa yi bi wo gay gay hen nañ kini kini mega wo bôri gey. 19 Hena na ré na kwa yi pôn mera ba, kewi yi ba, ré na yôn ba? 20 Iyôn ba, kwa yi gay gay ya hari, nijba, kewi yi na pôn hari.

21 Tu a kôlij kôbi ju dôren né iyôn né men, sa a kôlij têê ken dôren né iyôn né a men. 22 Kwa yi bi wo nana bô mega wo ré dê dê senge hen na, na ôbi bi a na are hen. 23 Kwa yi wo nana bô mega ani ré hen na, na ôbi á, nana cubu turna sara men, kwo dé kelê kwôli ré hen ba, nana cubu turna sara damañ. 24 Nijba, kwa yi bi wo yi tayre ré hen na, gey cibé tu tô a ré nij. Emen nañ yi añ bi ka ré yi kini cibé tu tô a dema ré cibijn tu tô a. 25 Ôbi li hen iyôn bi kwa yi bi wo dê dê hen né kariñ nañ kewi yi ré, nijba, bi i i ba, ré ermijn sa megari a ñi. 26 Hena kwa yi pôn né ômijn ba, tô ka baa hen kôba, ômijn men, hena kwo pôni yiri ré dôri ba, tôrji wo baa hen kôba, yirji dôrji nañ ñi men.

27 Kenbay kêm kena yi *Krist añ i i ba, yi mega kwa yiri iyôn. 28 Bô églis a na, Emen ñi na bay jé tumô, wôô wori ba, ôbi ñi bay kibri, subu tori ba, na bay derê tô kwôlê men, bay lê gijnê men, bay berarê ñijné men, bay lê nañ ñijné men, bay derê tumô kirijn men, bay iyêlê kibi kwôlo gay gay hen a men. 29 Iyôn ba, bay kêm na bay jé ré men, bay kibi Emen ré men, bay gelijn ñijné are ré men, bay lê anğan gijné ré men, 30 bay berarê bay ômpare ré men, bay iyêlê kibi kwôlo gay gay hen ré men, bay belé kibi kwôlê bi wo hen ta ré a men. 31 Ôriñge doy anğan bé ka dô ñe megêrji hen.

Añ na gelêñge geré ka dôri ka ñe ka hen añ sôn.

13

Kwôlo gengijn sa peré

1 Hena ené iyêl kibi kwôlo gawrê men, kwo *manê ka derômarañ a a men aña peré kirijn ré nañ yen a na, en yi mega manañ wo ôm ñijn iyôn men, musure to bay sêrê ñijn iyôn hen a men. 2 Hena ené ôriñ nañ néé woñ kôlij kwôlo Emen men, en hôn anğa yi kini uwôbêrji a kêm men, en hôn anğa gay gay men, hena ené ôriñ nañ ayê bôô wo nêñ ôrrij nañ keram a men aña peré kirijn ré, nañ yen a na ena ani ré tô. 3 Hena ené pô ari upêren kêm bijn ñijné men, hena ené ay yen bi bay ré uwoy aña peré kirijn ré, nañ yen a ba, na uwôrijni ani ré a men.

4 Ôbi peré kirijn na, na ôbi ulê bôô men, ôbi lê derê men, ôbi lê terbére ré men, na ôbi dê denğô ré men, na ôbi uwôyrê yi ré men, 5 ôbi lê ani kañ tayre ré men, ôbi woge derê wori mera ré men, bôri tari lew lew ré men, ñi bayi kwôlê ré men. 6 Anğa na kañ derôre ré hen na, ôbi li yi derê sara ré, nijba, yiri dôri na sa anğan derôre ñi men, 7 ôbi ñi bôri jal sa are a kêm men, hena ré na mi mi kôba, ôbi gem ayê bôô wori dô men, ôbi ñi bôri na sa anğa dôri a men, ôbi lêñné sa are a kêm a men.

⁸ Kwôlo hena kibi Emen a a kerê tô men, iyêlê kibi kwôlo wo gay gay hen a kerê tô men, henê are kôba, a kerê tô a men, nijba, peré kirijn ba, a najê kwôy. ⁹ Wôsa henê anjana men, derê kwôlo Emen wona a men na, na kwari tô. ¹⁰ Nijba, kirinja anja dô cerêd hen sa nij na, ka na lij baa gerê hen a sa najê.

¹¹ Kirinja na en baj kema na, na en iyêl kwôlê woƷ kamjare men, en erem kwôlê woƷ kamjare men, en dô kwôlê woƷ kamjare a men, nijba, kirinja tun sur na nij na, en ɔi lê anjan kamjare bay ka hen baa. ¹² Wôsa haw hen ba, yi mega nana gelêƷge na bô anjan gelé tunu a iyôƷ tô, nijba, tôre to cêgê dema nana gelé sélé. Kwo haw hen ba, en hôn na kwarji tô, nijba, tôre to cêgê, na henê derê jêd jêd mega Emen hônên dô hen iyôƷ men.

¹³ Haw hen are baa subu: ayê bôd men, ɔé bôd men, peré kirijn a men, nijba, anja dami gôlji ba, na peré.

14

Kelê kwôli gwosoy jé lê wo Tunu bij kwôni

¹ IyôƷ ba, wogêƷge peré kirijn men, ken ôrijn doƷ anjan baliyare ka Tunu bi hen men. An kwon ulê béré kwôlo hena kibi Emen a hen, a bi lêƷge damaƷ ɔi men. ² Kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo gay gay na, ôbi iyêl na naj gawrê ré, nijba, iyêl na naj Emen, wôsa kwôni hôn bô iyêlê wori bi wo hen né, an na naj néé wo Tunu a ôbi ré kôlij kwôli anja yi kini uwôbêrji a hen. ³ Nijba, kwôni wo uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a na, ôbi iyêl bij na gawrê, an ôbi bi bay gese tô ayê bôd woƷi a men, dôbijni ibiyare bôrji a men, jal bôrji a men. ⁴ Kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo gay gay na, ôbi dôbij na yiri ibiyare gan, nijba, kwo uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a hen na, ôbi bij na églis néere hen.

⁵ En gey bi kenbay kêmenê iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen hanje, nijba, en gey bi kenê uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a hen damaƷ a men, wôsa kwôni wo uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a ba, ɔé kwo iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen. Hena ôbi iyêlê kibi kwôlo wo gay gay bi wo hen, ré dô bô kwôlê bi wo hen dôbij ibiyare bô églis a ré ba, a lê naj kwôni ré. ⁶ IyôƷ ba, yênen, hena ené ô yernge a an en iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen, ana ené yêge sa kwôlê wôni bêƷge né men, sa anjan henê kani ré men, en uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a ré men, en gelêƷge ani ré a men ba, ena ôbi lê naj ken ba?

⁷ Yi mega têgê men, jêƷgê men iyôƷ, hena tôrji ré ôm némijn né ba, kwôni a lê iyen a ré henê kurôjniji ba? ⁸ Men, hena tôd burunju ré ôm naj gerêre ré ba, kwôni a lê iyen a ré henê wo ré na toƷ kumbul ba? ⁹ Yi mega kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo ɔanji iyôƷ. Hen ba, kwôni a henê bô kwôlo ôbi iyêl hen iyen ba?

Wôsa kwôli bi wo hen hônijn dô ré men, yi mega wo ôbi ré iyêl na iyôƷ a toƷ iyôƷ a men. ¹⁰ Kibi yê wo gawrê sa terare a na na, kwône nijba, kwo pôn nêƷ wo bôri baa hônijn ba, naj. ¹¹ Nijba, hena ené hôn kibi yê wo kwoni iyêl hen né na, ena kerga tiri a men, nôbi kôba, ôbi na kerga tun a men. ¹² Mega wo yernge gwanje sa wogê anjan baliyare ka gengijn sa Tunu hen iyôƷ na, wogêƷge ka a bij églis néere hen ɔi.

¹³ Na ôbi á, kwôni wo ré iyêl kibi kwôlo wo ɔanji na, bi uwôl Emen bi ré biri ɔiré nêmen derê bô kwôlê wori bi wo hen ta. ¹⁴ Wôsa hena ené uwôl

Emen naɲ kibi kwôlo wo ɗaɲgi na, na tunun a uwôli hen mera ɗiba, henê aɲgaɲê li ani kani ré. ¹⁵ Iyôɲ niɲ ba, na lê iyeɲ ba? Na uwôli naɲ tunun men, na uwôli naɲ henê aɲgaɲê a men, men, na kibri kurôɲ naɲ tunun men, na kibri kurôɲ naɲ henê aɲgaɲê a men. ¹⁶ Ju toy, hena ré na tunun a liɲ Emen dosé ba, kwo mô kwam a hen ba, a henê bôri na iyeɲ a ré degé sara ré na tiri ba? Wôsa tiri wori ba, ôbi hôn bô kwôlê bi wo hen né. ¹⁷ Ju liɲ Emen dosé dô ham, niɲba, li naɲ kwo mô kwam a hen né.

¹⁸ En liɲ Emen dosé wôsa en iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen, gelênge kenbay kêm. ¹⁹ Niɲba, bô églis a na, en iyêl kwôlê ɗéj iyôɲ wo bay hôn bôri aɲ en gelinji are dô gôliɲ iyêlê kwôlo kwôni wo na kibi kwôlo bay hôn bôri ré hen.

²⁰ Yênen, bi ermé kwôlê wonge yi mega kwo kamrê iyôɲ né, niɲba, ken erem kwôlê woɲ suriyare ɗi. Kwo gengiɲ sa lê aɲga habiɲ a ba, bi ermé kwôlê wonge ré yi mega kwo kamrê ka ɗê iyôɲ. ²¹ Liɲ bô magtubu to Emen kôl iyôɲ ba: «Kelma kôl iyôɲ ba:

<Na bé ɗiɲê ka iyêl kibi kwôlo ɗaɲgi,

a iyêliɲ ɗiɲê kaɲê bay ka hen men, na iyêlêji naɲ geré wo kergê men, bi wo hen kôba, bay a toyé ré a men.> »

²² Mega hen iyôɲ na, iyêlê kibi kwôlo wo gay gay hen na, yi gengiɲ na sa ɗiɲê ka ay bôrji ré hen, niɲba, ulê béré kwôlo hena kibi Emen a na, yi na wô sa bay ayê bôo ɗiba, yi na wô sa ɗiɲê kêm né. ²³ Hena bay ayê bôo ré ɗaɲ aɲa ré iyêlji kibi kwôlo wo gay gay hen, aɲa ka ay bôrji ré réba, kwôni iyôɲ mera ré sa perêrji a ba, bay a berêji mega kwôbrê iyôɲ ré ba?

²⁴ Niɲba, hena kené dô kwôlo hena kibi Emen a naɲ kibi kwôlo bay hôn hen, aɲa kwôni wo ré ay bôri ré réba, kwôni iyôɲ mera ré sa ba, a henê tô kwôlê wo ken dô hen derê. Aɲ kwôlê bi wo hen, a bé tiri a jôriɲ sa têriɲ tori a. Men, bay a jerê kwôlê sari a naɲ kwôlê bi wo ôbi toy hen a men.

²⁵ Aɲ ermé wo uwôbe bôri a hen na, a yé tu wolé nô, aɲ ôbi a ɗê kwini tôɲ ayiɲ kibi Emen kelê iyôɲ ba: «Na tiri wo Emen na perêrɲge a bi.»

Aɲgaɲ lê ka naɲ gerêrji gerêrji bô églis a

²⁶ Yênen, ka lê iyeɲ niɲ ba? Kirija ken ɗaɲ ba, bi i i kôba, soɲ naɲ jé lêri, bi kwo pôn bi kebe kurôɲ men, kwo pôni bi gelin ɗiɲê are men, kwo ɗaɲgi yi ôbi yêge sa kwôlo Emen wo yi kini uwôbêri a hen men, kwo pôn bi yi ôbi iyêlê kibi kwôlo gay gay men, kwo pôni bi yi ôbi derê bô kwôlê bi wo hen ta a men. Lênge hen iyôɲ kêm, ken dôbiɲ ibiyare bôrɲge a. ²⁷ Hena ɗiɲê ré iyêl kibi kwôlo kwôni hôn né na, bi gawré wôo réba subu iyêl pôn pôn aɲ kwôni wo ɗaɲgi dô bô kwôlê bi wo bay iyêl hen ta. ²⁸ Niɲba, hena ôbi derê bô kwôlê bi wo hen ré naɲ ba, bi bay iyêlê kibi kwôlo gay gay bi wo hen, bi môrji menen bô églis a, aɲ bi iyêliɲ yirji men, iyêliɲ Emen a men.

²⁹ Bi bay kelê kwôlo hena kibi Emen a wôo réba subu dô kwôlê aɲ bi tô ka baa hen mô kôbe bôri. ³⁰ Niɲba, hena kwôni ré mô tôɲ aɲa Emen né yêge sa kwôlê wôni biri na, bi kwo ré ɗebu dô kwôlê hen na, bi wôm jan aɲ bi toyiɲ kwôlo Emen yêge sari hen. ³¹ Kenbay pôn pôn kêm ka gasiɲ yerɲge derê kwôlo hena kibi Emen a hen, wô halin ɗiɲê men, dôbji ibiyare bôrji a a men. ³² Kwôni woɲ ôbi derê kwôlo hena kibi Emen a bi

wo hen na, ôbi na ôbi sa are bay ka Emen biri hen. ³³ Wôsa Emen na ôbi bô jalê dîba, na ôbi guseré kirij nê.

Mega wo yi bô églis to ðijnê ka yi gay a kêmen hen na, ³⁴ bi yébé mô kibrijj menez bô églis a wôsa dé wo bay ré iyêl ré, nijba, bi bay ré dôbe sarji mega wo tôo to *Moyis na kôl hen iyôn. ³⁵ Hena bay ré gey engeré kwôlê wôni ba, bi bay sa engerij kwôrjêrji ira, wôsa bi iyore ré iyêl kwôlê bô églis a ba, yi tayre.

³⁶ Kwôlo Emen bi na, hena iyére tonje a ba? Men, sa na upênge kenbay pununje ba? ³⁷ Hena kwôni ré erem dîré na ôbi derê kwôlo hena kibi Emen a men, Tunu ré bôri a a men na, ôbi a henê mega wo kwôlo ené li bô magtubu a béngge hen na, ré na tôo to Kelma. ³⁸ Hena kwôni ré kap kwôlo en kôl hen na, tôre to cêgê Emen a kapêri men.

³⁹ Iyôn nij ba, yênen, bi doy ulê béré lêngge men, ken jôrij bay ayê bôô iyêlê kibi kwôlo wo gay gay hen ré. ⁴⁰ Nijba, bi are kêmen lij naj kiniji men, naj tô gerêrji a men.

15

Jê sé kampê wo Krist

¹ Yênen, Kwôlo Dôri wo na en derênge aj na ken dî bôrjge sara aj ken ðebij sa têrjge a baa ya hen na, en hô jubu tô bôrjge sara. ² Hena kené ðubu sa têrjge a tô Kwôlo Dôri a mega wo en kelênge hen na, ken uwôn gelê nij, réba ayê bôô wonje na ani ré tô.

³ Kwôlo na en kelênge hen na, na kwôlo bay na dôren men. Kwôlo bay na dôren wo dô dê megêri a na: na wo *Krist ma wô kibi têrijj tona mega wo magtubu to Emen na kôlij hen iyôn. ⁴ Bay emni li sa wôô, subu tori menba, ôbi ji si kampê mega wo magtubu to Emen kôlij hen iyôn. ⁵ Ôbi si sa Piyêr men, cêgeri wori ba, si sa bay tôri ka môj kibi wôô a hen men. ⁶ Cêgeri wori ba, ôbi si sa bay tôri ka kwôni ka arew bay ka dap hen men. ⁷ Bijnê bay ka hen na, ka pôni a ma dîba, ka pôni kwône baa ya tô. ⁸ Cêgeri wori ba, ôbi si sa yêni *Jak a men, sa bay jê a kêmen a men.

⁹ Cêgê kêlog ba, ôbi si san a nôbi wo en yi mega bô dôrijjare iyôn hen men. ¹⁰ Wôsa nôbi a na kwo dê perê bay jê a kêmen men, en nêmen wo bay ré ré uwôgen *ôbi jê ré a men, wôsa na en gelij tu églis to Emen gusij. ¹¹ Nijba, na sa kibi bô derê wo Emen a, ené yij gawra kemnêj hen men, derê wo ôbi ben hen na, a mênij ré, en li jê dê bay jê bay ka hen kêmen men, na nôbi a lê jê bi wo hen né, nijba, na derê wo Emen a lê jê yen a hen. ¹² Iyôn ba, Kwôlo Dôri bi wo hen na, hena ré na nôbi a derê lay, megên bay jê lay na, na ôbi, a na niné derênge hen men, na ôbi, a kené bi bôrjge sara men hen.

Jê sé kampê wona nabay gawré

¹³ Mega wo nini uwôl béré, Krist ré ji si kampê perê ðijnê ka ma a menba, wô mi a ka pôni ka perênge a hen ré kôl jê sé kampê ré najê ba? ¹⁴ A hena ðijnê ka ma réé jê sé kampê ré ba, Krist kôba, ji si kampê ré men. ¹⁵ A hena Krist ré ji si kampê ré ba, ulê béré woni na ani ré men, ayê bôô wonje kôba, na ani ré a men. ¹⁶ A hena ré na tiri wo ðijnê ka ma ré jê sé kampê ré ba, nijna bay benare gengij sa Emen, wô wo nini kôl Emen né bi Krist ré ji si kampê. ¹⁷ Wôsa hena ðijnê ka ma réé jê sé kampê ré ba, Krist kôba, na ji si kampê ré men, ¹⁸ hena Krist ré ji si kampê ré ba, ayê

bôw wongge na ani ré men, ken baa bô têrijn tongge a baa ya a men. ¹⁸ Men, bijné ka ma tô Krist hen kôba, mène nij a men. ¹⁹ Hena ré na wô merê tu geɽ wona sa terare a nà mera, aɽa nana dɽijn bôrna sa Krist na, bay a barêna gôlijn bijné ka sa terare a nà kêm.

²⁰ Nijba, Emen bi Krist ji si kamɽê perê bijné ka ma na tiri, aɽ ôbi a na gawra wo tumô wo ji si kamɽê perê bijné ka ma a. ²¹ Na sa kibi gawra pôn a temare ré derij bijné hen men, na sa kibi gawra pôn a bijné réé jijn sijn kamɽê hen men. ²² Na tô Adam a, bijné kêm ré maɽ hen men, na tô Krist a, bay kêm réé môrijn tu geɽ hen men. ²³ Mega wo Emen a bé i i ba, a jê sé kamɽê naɽ kini kini hen iyôn na, ôbi bi Krist ji si tumôrji menba, kirijna Krist a bulo hera na, bijné ka na kari hen kôba, a jêji sé kamɽê men. ²⁴ Sa to are kêm a kerê na, Krist a mênê emê iyére men, tunu to habij to ôm sa kirij hen men, to ôrij naɽ tôo to sa terare a nà, hen a men, dema ré bijn Emen Iba bijné emê iyére kôbri a tô. ²⁵ Krist a emê iyére kwôy wo Emen a biri a gôlijn sa bay bareri. ²⁶ Temare a na hendi bare to cêgê kelôg to ôbi a mênêre. ²⁷ Mega wo magtubu to Emen na kôl iyôn ba, Emen né day are kêm biri mô sara. Nijba, kwôlo kôl are kêm hen na, ay Emen woɽ ôbi bijn Krist merê sa are kêm hen né. ²⁸ Kirijna Emen day are kêm bijn Krist mô sara hen iyôn na, Kemari wo ôbi day are biri mô sara hen kôba a dôbê sari bijn Emen aɽ bi Emen ré yij ôbi sa are kêm.

²⁹ Ermênge sa ka bi bay liji batêm kibi ka ma hen ken gel, hen ba, bay a upé na mi bô a ba? Hena ré na tiri wo bijné ka ma a jêji sé kamɽê ré ba, wô mi a bay ré bi bay liji batêm kibi ka ma hen ba? ³⁰ A hen iyôn ba, wô mi a niné mô kibi temare kwôy kwôy ba? ³¹ Yênen, en mô kibi temare a kwôy kwôy aɽ na tiri wo yen yén hen iyôn tô Kelma wona na wô kebrenge. ³² Hena ré na wô derê wo kurôngi yi a ené sêɽ naɽ bijné ka Epês ka yi mega kurôn iyôn hen ba, en uwôn mi bô ba? Hena bijné ka ma hen ré jê sé kamɽê ré ba, na emênge men, na yênge men, wô wo kiya na manje.

³³ Bi turnge lamênge ré, wôsa lê milpare naɽ bijné ka habij na, mène hal wo dôri. ³⁴ Ermênge aɽ ken dɽi lê aɽga habij baa. Tayre réé dênge wô wo bijné ka pôni perênge hen, hôn Emen né kwôy.

Yi ka ji si kamɽê hen

³⁵ Nijba, kwôni a enjeré iyôn ba, Emen a bé bijné ka ma a jê sé kamɽê na iyeɽ ba men, kirijna bay ji si kamɽê nij ba, yirji a gelij na iyeɽ ba men? ³⁶ Kubra, ani ka ju ci hen, hena gusijniji ré uyê ré ba, a sé haji ba?

³⁷ Aɽga ju ci hen, a ré na mêêre ba, aɽga dɽangi kani ba hen na, na gusijniji bi wo hen, a jeré ci hen dɽiba, na gurôrji a jeré ci hen né. ³⁸ Emen a bé gusijn aɽga gay gay bay ka hen, yi gurô wo bôri gey. Aɽ gusijn gurô wo yôn yôn kôba, a sé na gurô bi wo hen.

³⁹ Kurôngi yi na, gelij kêm né: kwo gawra gelij gay men, kwo kurôn gelij gay men, kwo ciré gelij gay men, kwo kuyê kôba, gelij gay a men.

⁴⁰ Aɽga derômaran a ya men, ka sa terare a nà kôba, ya men, ka derômaran a enné gelij gay men, ka sa terare a nà engé gelij gay a men.

⁴¹ Eɽné wo tare to tay gelij gay men, kwo geseré gelij gay men, kwo têbêɽne kôba, gelij gay men, têbêɽne to pôni kôba, enné gelij gay naɽ megêre.

⁴² A yé gelijn hen iyôn hende to hen, kirijna Emen a bé ðijé ka ma hen jê sé kamjê. Kurôngi yi wo emijn hen na, na kwo uyéy, nijba, kirijna ji si kamjê ba, na kwo uyéy ré nij yôd. ⁴³ Kirijna yi gawra emijn na, ôbi yi na anja habijn, nijba, kirijna Emen a sa biri jê sé kamjê ba, ôbi a eijné men, kirijna bay emni ba, néri naj, nijba, kirijna ji si kamjê ba, néri ya. ⁴⁴ Na kurôngi yi a bay ré em, na kwo uyéy hen, nijba, kirijna ji si kamjê ba, na yi wojn Tunu wôsa hena kurôngi yi ré ya ba, yi wojn Tunu kôba, ya men. ⁴⁵ Na iyôn a ré lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Adam wo tumô na gawra wo mô tu gej.» Nijba, Adam wo cêgê ba, na Tunu to bijn ðijé mô tu gej hen. ⁴⁶ Nijba, anja era tumô ba, na ka gengijn sa Tunu ré, nijba, gengijn na sa kurôngi yi gawra, an ka gengijn sa Tunu ba, era na cêgê. ⁴⁷ Gawra wo tumô ba, lijn naj kumranj terare, nijba, kwo cêgê hena na derômaranj a. ⁴⁸ Bijné ka mô sa terare a nà yi mega gawra wo na lijn naj kulmanj terare iyôn men, ka derômaranj a ba, yi mega kwo hena derômaranj a iyôn men. ⁴⁹ Mega wo nana gelijn naj gawra wo sa terare a na hen iyôn na, tôre cêgê ba, na gelijn naj kwo derômaranj a hen iyôn men.

⁵⁰ Yênen, en kelênge kwôlê bi wo hen iyôn wôsa kurôngi yi naj kwôbe a upé *emê iyére to Emen ré, men kurôngi yi wo uyê hen a merê naj kwo a uyê ré hen yôd ré men. ⁵¹ Toyênge, na kelênge kwôlo yi kini uwôbêri a hen, na manje kêm né, nijba, yerna wo ôli hen a sa belijn kwo kôrbi. ⁵² Are bay ka hen, a sa na mega tum to li gemes iyôn, kirijna burujju to cêgê kelôg a emê, kirijna hende a emê na, ðijé ka ma a jê sé kamjê naj yirji wo a ma ré hen men, nabay kôba, yerna a belijn kwo kôrbi men. ⁵³ Wôsa yi wo uyéy hen, a belijn yé kwo a uyê ré hen men, yi wo ma hen a belijn kwo a ma ré hen men. ⁵⁴ Kirijna yi bi wo hen a bilijn hen iyôn nij na, kwôlo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Joor a ayijn sa temare a nij» hen ariri a lijn.

⁵⁵ «Hum! temare, néé woré bi yôn nij ba? Menarê yôn nij ba?»

⁵⁶ Mena temare ba, na têrijn men, na tôô to *Moyis a bijn têrijn néere men. ⁵⁷ Na lijn Emen wo bi nana ay joor hen dosé, wô sa kibi anja Jêsu Krist Kelma wona li hen.

⁵⁸ Mega wo hen iyôn nij na, yênen kapê, ðebênge geranj sa têrnge a ðiba, ken ði kwôni lênge ken herijn né men, lênge jé wo Kelma naj kununje kununje an ken hôn mega wo jé wo kené li bijn Kelma hen na, ré yé senje ré.

16

Wôgê are ka gengijn sa yênerna

¹ Kwôlo gengijn sa wôgê are wô ðijé ka Emen ka Jérusalêm a na, kenbay kôba, ken li mega wo na en ayijn tô bijn églis to bô emê wo Galati a hen iyôn men. ² Naj demas demas na, i i ba ay kibi ari upéri ði gay an bi na sa saaren dema kené wôge tô ré. ³ Kirijna na sa na, ðijé ka ken tôrji hen na, na sa biji magtubu kôbriji a an bay a ôrijn naj anjanj wôgê kanje bay ka hen Jérusalêm a.

⁴ Hena ré yi wo nôbi naj yen ené ô ba, bay a erê naj en.

Anja Pol genge ðiré lê

⁵ Na sé si bô emê wo Maséduwan aṅ na bijn upéṅge hen ya, wôsa en erem ené sé si ya. ⁶ Dô ré ba, na wulê sem naṅ ken, môṅ ené mô kwôy kibi kelané a iyôṅ, aṅ kenbay a ben geré dema ené erê ta tô. ⁷ Wôsa en gey geléṅge iyôṅ aṅ erê ta mera ré, niṅba, hena Kelma ré gey ba, na wulê sem naṅ ken.

⁸ Na merê Epês a kwôy sa *Pantékwtô a. ⁹ Bi wo bay baren kwône haji hen, kôba, en uwôṅ kirijṅ lij jé wo yi are.

¹⁰ Hena Timoté ré bijn upéṅge ba, ken li naṅ dī bi mô naṅ suné perêṅge a ré, wôsa ôbi kôba, li jé wo Kelma mega nôbi iyôṅ men. ¹¹ Bi kwôni tôṅjêri ré, niṅba, ken li naṅ dī bi ô kergare tori hende to hen naṅ bô jalê aṅ bi hera upen, wôsa en mô gemji.

¹² Kwôlo gengijṅ sa yênini Apolôs na, en kôli kwôy kwôy ré ô upéṅge naṅ yênêrna, niṅba, ôbi gey erê haw hen né tô, niṅba, kirijṅa ôbi uwôṅ geré ba, a erê geléṅge tô.

Gerjé tôô to Pol ay biji naṅ dosé to ôbi lij

¹³ Meréṅge tu geṅ men, debéṅge geranṅ tô ayê bôô wonṅge a men, debéṅge ibiyare a men dība, ken hare ré. ¹⁴ Lêṅge are kêṅ naṅ baliyare.

¹⁵ Ken hôṅ mega wo Êstépanus naṅ ðijé ka iyére tori a, a na bay ayê bôô ka tumô ka bô emê wo Akay a men, bay ay yirji lij jé wô ðijé ka Emen a men. Yênên, en uwôlêṅge bi kené dôbe sarṅge bijn ðijé ¹⁶ bay ka iyôṅgi hen men, kené dôbe sarṅge bijn megêrji kêṅ ka li jé naṅ ci hen a men.

¹⁷ Yen dôren gaṅ wô sa si Êstépanus naṅ Pôrtunatus naṅ Akaykus. Wôsa bay li anṅa kené lê ben hen nij. ¹⁸ Men, bay bi tunun uwo yen a men, tunuṅge kenbay kôba, uwo yerṅge a a men. Bijné bay ka iyôṅgi hen na, nêṅ dené.

¹⁹ Églis to bô emê wo Asi a lêṅge dosé men, Akilas naṅ Prisil men, ðijé ka Emen ka daṅ bô iyére toji a kêṅ hen lêṅge dosé naṅ hini Kelma. ²⁰ Bay ayê bôô kêṅ lêṅge dosé men, kenbay kôba, ken berijṅ yerṅge a aṅ ken lij dosé a men.

²¹ Nôbi Pol a lê kwôli dosé hende to hen naṅ kôben.

²² Hena kwôni ré pur Kelma ré ba, ken dageri perêṅge a aṅ. Bi Kelma wona hera.

²³ Bi bô derê wo Kelma Jêsu baa naṅ ken.

²⁴ En peréṅge kêṅ naṅ hini Jêsu Krist.

Magtubu to jôgijn wôo to Pol li bij Kworêntijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Magtubu to têê wôo to Pol hô li bij kamaŋ ka Kworênt sôn hen na, gel wo perêrji ré dô gaŋ né. Ka pôni perêrji a hen, na li bôri taari damaŋ wôsa bay kôl ciré hôn dampare tori toŋ *ôbi jé hen né. Pol kôl kwôlé damaŋ gengijn sa kwôlé woji bi wo hen, nijba, ôbi gel peré wo diré perji hen men, ôbi ôrijŋ doy wo ciré hô bij tôn a men. Na ôbi á, kirija ôbi ré toy kwôli Kworêntijnê wo bay ré gey belé hal woji hen, menba, ôbi li yi deré damaŋ (Sapitre 7: 5-15).

Sapitre 1: 1-11 hen na, ôbi kôl kwôli anŋa ômi ka sa sari a bô emé wo Epês a hen men, iyeŋ a Emen né jal bôri ba men.

Sapitre 1: 12 - 7: 16 hen na, ôbi kôl kwôli perêrji wo ré habijn naŋ kamaŋ ka Kworênt a hen men, kwôli dampay jé wo *ôbi jé wo Jêsu Krist. Men, ôbi kôlji wô mi a diré iyêl naŋ tôri to dami bô magtubu to tumô hen ba men, yiri ré dôri wô wo magtubu hende to hen ré li aŋ ermé wo Kworêntijnê ré hô yi gay men hen.

Sapitre 8-9 hen na, ôbi kôl kwôlo gengijn sa wôgê are wô bay ayê bôo ka bô emé wo Judé a, ôbi kôlijŋ Kworêntijnê ré fu baliyare wôsa ôbi kôlji iyôn ba: «Men, ken hôn deré wo Kelma wona Jêsu Krist ôbi wo are kêm yi kôbri a, nijba, ôbi na li yiri ôbi nimiré wô sarŋge, ôbi li are bay ka hen iyôn aŋ hô yijŋ ôbi nimiré aŋ bi kenbay kené hô yijŋ bay uŋé tu Emen a.» (1 Kworêntijnê 8: 9.)

Sapitre 10-13 tô magtubu to ba hen na, Pol iyêl naŋ tôo to daŋgi nij. Ôbi iyêl naŋ tôri to dami gengijn sa ka kôl ôbi ré na *ôbi jé woŋ tiri ré hen. Ôbi duu kibi magtubu tôri hende to hen dêj iyôn naŋ kwôlé woŋ baliyare.

Tôo Pol to iyêlijŋ kwôlé bô magtubu hende to hen na, ôbi kôl hen iyôn na wô jôrijŋ sari ré men, sa ermé wori wôni ré a men. Hena ôbi ré mase bi diré gelé dampare tori toŋ *ôbi jé hen na, na wo gawrê ré eŋge Kwôlo Dôri dô yôd men, bay ré hôn *Krist mega Kelma woji iyôn a men.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi, Pol *ôbi jé wo Krist Jêsu naŋ bô geyé wo Emen. Nibay naŋ yênena Timoté a lê magtubu hende to hen bij églis to Emen to sa iyé Kworênt a men, bij ðijné kêm ka ôbi ðiji gay ka bô emé wo Akay a hen a men. ² Bi bô deré naŋ bô jalé wo Ibarna Emen naŋ kwo Kelma Jêsu Krist baa naŋ ken.

Pol lijŋ Emen dosé

³ Ayê kibi yi wô sa Emen wo na Iba Kelma wona Jêsu Krist hen men, ôbi na Ibarna wo bô tu ŋa tona men, ôbi na Emen woŋ ôbi jalé bô ðijné a men. ⁴ Ôbi jal bôrna bô gusiŋ tona kêm aŋ bi nabay kôba, nana jal bô ka mô bô gusiŋ to gay gaŋ a hen, mega nabay kôba, Emen, na jal bôrna hen iyôn men. ⁵ Ken gel, gusiŋ to nana geliŋ damaŋ hen na, Krist kôba, na geliŋ na hen iyôn men, na hen iyôn a bô jalé wo Krist ré jalé bôrna damaŋ hen iyôn men hen. ⁶ Hena niné geliŋ gusiŋ ba, na wô bô jalé woŋge men,

wô gelê wonje a men. Hena niné mô bô jalê ba, na wô bô jalê wonje a bi kené uwôlij bônje a bi berij bônje iyére tô gusij to nibay kôba, na nini gelij hen iyôn men hen. ⁷ Nini di bôrni sarjge a baa ya, wôsa nini hôn mega wo gusij to ken gelij nap ni hen na, bônje a sa jalê nap ni hen iyôn men.

⁸ Yênen, nini gey bi kené hôn mega wo gusij to na nini gelij bô emé wo Asi hen na, na dê sarni kwôy a na nini erem mega wo niné meré tu gej môrij na iyôn né. ⁹ Kwoni ba, na nini erem mega wo bay na ré genge kwôli temayrini nij, nijba, are bay ka hen, na yi hen iyôn a bi nana bij bôrna sa yerna ré, nijba, sa Emen wôj ôbi bij ðijé jê sé kampé hen di. ¹⁰ Na ôbi a na derêni kibi temare a men, a terêni kibi a a tô men, na tiri, nini di bôrni mega wo ôbi ré terêni kibi temare a hen iyôn kwôy kôy a men. ¹¹ Mega ken uwôl Emen wô sarni wô kibi gusij to nini gelij hen hen na, ariri a lij wô kibi uwôlê wo ðijé kwône uwôli hen men, Emen a teré kibri sarni a men, ðijé ka ðangi kwône a liri dosé wô sarni a men.

Pol di kibi kergare tori ta

¹² Nini hôn wo anja niné li sa terare a nà ná, niné li nap bô pôn men, Emen a ré béni a niné li hen a men. Yirni yéni gap wôsa anja niné li nap ken hen na, ré na kap tiri. A na bô derê wori a derê tumôrni dîba, na tu melêne wo gawré ré. ¹³ Kwôlo nini li bô magtubu a béjge hen na, na ôbi wo ken dêjse hôn hen mera dîba, na kwôlo ðangi ré. En erem wo kené henê bôri derê jêd jêd, ¹⁴ wôsa haw hen na, ken hôn na kwari mera. A bi Wulé wo Kelma Jésus a herap hen na, niné yi ari ayé kibi kanje men, kenbay kôba, kené yi ari ayé kibi kani men.

¹⁵ Mega wo na en erem mega wo ermé wonje ré yi na hen iyôn hen na, na en gey ené eré unjege kenbay tumô a bi kené uwôlij deré têe wô, ¹⁶ men, kirija ené hena iyére tonje a ba, ené eré Maséduwan a dema ené hera iyére tonje a a bi kené sa li nap en sa kergare to na eré Judé a hen. ¹⁷ Na ba ken erem mega wo ené li are baa erméri ba? Laba wo ermé wujé ré yi na mega kwo gawré iyôn ba? A na hena ené ôm ew ba, en ôm eij eij a men ba? ¹⁸ Mega wo Emen na kwôni wôj bô pôn hen iyôn na, kwôlo nini kelêjge hen na, a yé eij men, eij eij a men wô ré. ¹⁹ Wôsa Kema Emen wôj Jésus Krist wo nibay nap si Silas nap Timoté nini uwôl béreri perêrjge a hen na, ôbi era na wô emé ew men, eij eij a men ré. Tiri wori ba, ôbi ôm na eij mera. ²⁰ Na ôbi á, are kêk ka Emen na genge ðiré bé hen na, are bay ka hen a lij nap geré wo Krist Jésus. Men, nap geré wori a na nana emé *Amên wô ayij kibi Emen hen a men. ²¹ Emen bi a lê a nibay nap ken nana ðebij gerap tô bijare tona nap Krist hen men, ôbi a déna nap jengêrna a men, ²² ôbi a déna angap talé kari yerna a déna sa kôbri men, bi Tini mô bôrna a gel wo ðiré béna anja kwôni a tô.

²³ En kôl nap hini Emen, hena kwôlo ené kôl hen ré na tiri ré ba, bi ôbi bi en ma. En ô Kworênt a ré hen na, na wô wo kirija ené ô ba, ma ené lê a bônje ma ré mênê. ²⁴ Nini woge wô berêjge erêj gengij sa anja kené bij bônje sara hen né, nijba, nini li jé nap ken bi kené uwôlij yi deré, wôsa ken ðebu gerap tô ayé bô wonje a baa ya tô.

2

¹ Mega wo hen iyôn na, en genge heré iyére tonje a ré nij, wô wo ma na eré lê ani kani ka bônje maa heré mênê môj kwo tumô hen iyôn

sòŋ. ² Ken gel, hena nôbi ené li bôrŋge mène ba, i wo daŋgi a lê aŋa yen né dôren nij ba? Wôsa kenbay kêm bôrŋge mène nij. ³ Na tôri bi wo hen a, na ené lij magtubu hende to hen béŋge aŋ na en baj eré upéŋge wô wo jé lêreŋge maa ménê bôn. Wôsa na kenbay bay a ré lê a yen né dôren hen. Wôsa en hôn aŋga ben yi deré hen, a béŋge kenbay kôba, yi deré hen iyôŋ men. ⁴ Kirija na en lij magtubu hende to hen na, bôn erem kwôlê kwôy en sôm a kibi a a men. Na en li hen iyôŋ na wô ménij bôrŋge ré, nijba, bi kené hôn wo ené peréŋge damaŋ.

Dé bô jalê sa lê habré a

⁵ Hena kwôni perêrŋge a hen, ré li ani ka li bô kirij mène ba, na bôn nôbi a ménê punen mera ré, nijba, a ménê bôrŋge kenbay kêm a men, na kenbay kêm ré, nijba, ka pôni bôrji mène damaŋ men, ka pôni bôrji mène lôg men. ⁶ Gawra bi wo iyôŋgi hen na, ðijé kwône perêrŋge a hen jô kwôlê sari a nij, aŋ nêmen hen iyôŋ. ⁷ Nijba, haw hen na, ken dî bôrŋge jal sari a aŋ ken jal bôri wô wo ermé kwôlê maa dê sari. ⁸ Iyôŋ na, en uwôlêŋge bi ken dî bôrŋge jal sari a dema ôbi ré henê wo kené piri baa ya. ⁹ Na tôri bi wo hen a, na ené lij magtubu hende to tumô hen béŋge bi ené séléŋge gelé na ba kené ay kwôlê wupê lij jé bi hanŋe ba? Hen. ¹⁰ Haw hen en kelêŋge, kwôni wo ken dî bôrŋge jal sari a ba, nôbi kôba, en dî bôn jal sari a men, wôsa nôbi en dî bôn jal sa ari lê gawra bi wo hen a, hena ôbi ré lèn ani ka habij hari ré hen kôba, en dî bôn jal sari a wô kebrenŋe tumô *Krist a. ¹¹ En gey bi Sidan ré uwôŋ néri sarna ré, wôsa nana hôn masê wo ôbi mase diré gelêna hen.

Suné wo Pol wo môrij Trowas a

¹² Kirija en hena ô Trowas a ené eré ulê béré Kwôlo Dôri wo Krist na, kirija en bij ya menba, en hôn wo Kelma Jêsu ré ŋan tô geréri tumôn a nij, ¹³ nijba, bôn yi kegege wô gelé wo en gel yênena Tit ré tô hen menba, en lij bay ayê bôô ka Trowas a dosé aŋ en dîŋ yen ô Maséduwan a.

Krist ay joor

¹⁴ Ayênanŋe kibi Emen, wôsa ôbi a deré tumôrna sa sê peré wô kumbul wo Krist bôy hen, wôsa nana bij pôn naŋ Jêsu Krist men, ôbi jéna naŋ kirij kirij bi nana uwôl béré Kwôlo Dôri wori wo gengij sa Krist hen a men. Kwôlo Dôri bi wo hen na, yi mega wo weŋ wo ðijé gôrij kirij kêm aŋ ðijé hônij Krist hen iyôŋ. ¹⁵ Na tiri, nini yi mega gesami aŋga ðijé dô aŋ na Krist a bij Emen hen, wôsa nini uwôl béré kwôlê wo Krist bij ðijé ka Emen gôlij naŋ ci hen men, ka ca ménê hen a men. ¹⁶ Wôsa ðijé ka Emen da gôlij naŋ ci hen na, gesamnini ðijéji dô aŋ bay gey kwôlê woni, nijba, ka ca ménê hen na, gesamnini ðijéji habij aŋ bay maŋ sa kebre. Iyôŋ ba, jé bi wo hen na, nini nêmen lê sa yerni mera ré. ¹⁷ Nijba, nini nêmen lê jé bi wo hen wô Emen a jéni, ðijé ka pôni kwône uwôl béré kwôlo Emen na wô uwôŋij gursu mera mega ciré na bay lê jengga iyôŋ, nijba, nibay nini li môŋ kwoji hen iyôŋ né. Nini uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen naŋ bôô pôn tumô Emen a wô wo niné bij pôn naŋ Jêsu Krist.

3

Bijare to cay to Emen li naŋ tôô men, bijare to kôrbi to ôbi li naŋ Tunu toŋ hendi bô bôrê men

¹ Kirija nini kôl hen iyôn ba, gel na wo niné hô ay tô dê dengôrni ta nija ba? Laba, nini gey magtubu to kwôni ré béni dema ré gelé mega wo niné na bay jé kap tiri ba? Laba nini gey kené béni magtubu tôni dema niné ôriɲ tumô a ba? Bijné ka pôni li hen iyôn nija, nibay nini li môɲ kwoji hen iyôn né. ² Na kenbay a réé yé mega magtubu toni to *Krist li dengôrni a iyôn. Aɲ bijné kêm hôn men, dêɲse men. ³ Kenbay kena magtubu hende to hen aɲ Krist a lê naɲ kôbri bêɲ bêɲ naɲ geré wo jé woni. Ôbi lere na naɲ kami angaɲ lê magtubu hen né, nija, lere na naɲ Tini Emen woɲ ôbi merê tu geɲ hen. Ôbi lere na sa habelê keram a ré, nija, lere na bô gawré a dî.

⁴ Nini kôl hen iyôn wô kibi bôrni wo nini bi sa Emen a naɲ geré wo Krist hen. ⁵ Nini hôn wo niné nêɲ lê jé bi wo hen naɲ néé woni nibay ré, nija, na Emen a béni néé wori aɲa niné liɲ jé bi wo hen hen. ⁶ Ôbi a béni néé bi wo hen aɲa niné yɲ manê kari, aɲ bi niné dôriɲ bijné kwôli bijnare to kôrbi to diré bijn naɲ ci hen. Bijnare to kôrbi hende to hen na, na tôô to bay li bô magtubu a hen né, nija, na Tunu toɲ hendi bô bôré a deré tumôrni ya. Tôô to bay li bô magtubu a hen na, na tôô to duu bijné tu Emen a, nija, na Tunu toɲ hendi bô bôré a biji merê tu geɲ wo naɲ kwini.

⁷ Tumô ba, Emen na li tôô tori na sa habelê keram a aɲ kirija ôbi li hen iyôn na, bijné na gel perangê wori wo na li aɲ tu *Moyis na jeraɲné birɲ birɲ hen men. Ôbi wo kirɲ ka perangi bay ka hen ca yé sem né hen haji kôba, kam *Israyêl na nêɲ berê tu Moyis ré, wôsa tiri na jeraɲné birɲ birɲ gaɲ. Hena tôô to na mêne bijné hen kôba, na era naɲ perangê wo Emen, hen ba, ⁸ jé wo Tunu toɲ hendi bô bôré hen, dema ré era naɲ perangê wo Emen dê aɲ sôn ré ba? ⁹ Wô kibi tôô hende to hen, a Emen réé jôriɲ kwôlé sa bijné hen. A hena bijnare to cay to na tôô to na jô kwôlé sarna hen, gel perangê wo Emen hen ba, bijnare to kôrbi to lêna nana yi gawré kaɲ derôre tumô Emen a hen ba, a geléna perangê wo Emen dê kwo tôô aɲ sôn né ba? ¹⁰ Iyôn ba, tôô to tumô na perange hare nija, haw hen perangê wore bi wo hen naɲ nija, wôsa kirɲ ka kôrbi so aɲ dê sa ka cay hen nija. ¹¹ Aɲ haw hen na, tôô to cay to Emen na ay bijn bijné to na yi sem né hen kôba, na perange hen iyôn ba, bijnare to kôrbi to a yé yôd hen ba, a perangê dê aɲ sôn ré ba?

¹² Nini kemna ulé béré Kwôlo Dôri ré, wôsa nini dî bôrni sara wo ré na kwôlé woɲ tiri. ¹³ Aɲ nibay ba, nini li môɲ kwo Moyis wo na têt tiri naɲ bargay wôsa perangê wo Emen wo na perange tiri a hen dâ mesela hen men, ôbi na gey bi kam Israyêl ré gel perangê wo Emen wo dâ mesela hen né a men. ¹⁴ Nija, bay na hôn tô are bay ka hen dô ré, aɲ kemnêɲ kemnêɲ kôba, kamniji hôn dô ré hen iyôn men. Kirija bay dêɲse magtubu bijnare to cay hen na, bay hôn bôre dô ré, yi mega wo bay ré têt tirɲ naɲ bargay ka cay bay ka hen iyôn. Nija, na kirija kwôni bijn pôɲ naɲ Krist dema bargay bay ka hen ré naɲ tiri a aɲ, dema ôbi ré hôn tô are dô tô. ¹⁵ Ôbi wo kemnêɲ kemnêɲ hen kôba, kirija bay dêɲse magtubu to Moyis kôba, bay hôn bôre ré baa ya baa ya aɲ yi mega bargay bay ka hen ré têt ermé woji baa ya. ¹⁶ Nija, kirija kwôni bul si ligi Kelma na, bargay bay ka hen naɲ tiri a aɲ. ¹⁷ Na hen iyôn, wôsa hini woɲ Kelma bi wo hen

men, Tunu toj hendi bô bôre a men na, na anja pôn. Wôsa kirij ka Tini Kelma ya ba, ðijé mô sarji senge dîba, bay na limé ré nij. ¹⁸ Ôbi a nabay kêm ka nana bi bôrna sa Jêsu a hen, bargay bay ka hen têt turna ré nij, wôsa nana gel peranjê kirij ka Kelma ka peranje hen. Añ Tini Kelma li añ nana bilij gelij nañ dî damañ a. Nabay kôba, peranjê wona ô tumô tumô na hen iyôñ men. Ôbi wo hen, a na jé wo Kelma wo na Tunu hen li hen.

4

Baja woj gerem wo anjan uné ka gengij sa Tunu yi bô

¹ Nini hôn wo ré na lê deré wo Emen aja ôbi ré béni jé bi wo hen, na ôbi á, yerni ré iléni ré hen. ² Nini li ani kani nañ uwôbê ré men, nini li ani kañ tayre ré men, nini laserê kwôni ré men, nini pol kwôlo Emen nañ kwoñ benare ré a men, nijba, nini iyêl na tu kwôlê tumô Emen a. Añ nini gey bi ðijé ré hôn wo kwôlo niné iyêl hen na, ré na tiri tumô Emen a. ³ Wôsa gawré ka pôni na, hôn tô Kwôlo Dôri bi wo nini dô hen né baa ya tô tô. Yi mega ré uwôbij tirji a baa ya. Nijba, na ðijé ka ca mênê hen a henê ré hen mera. ⁴ Bay ba, Sidan wo na emen wo sa terare a nà hen jôrji henê tô Kwôlo Dôri wo bay ré bij bôrji sara hen men, ôbi gey bi bay ré gel kirij ka perangi ka peranje sarji a hen né men. Kirij ka perangi bay ka hen na, na bô Kwôlo Dôri a. Añ Kwôlo Dôri bi wo hen a gelé peranjê wo *Krist wo gelij nañ Emen têt têt hen. ⁵ Kirijna nini uwól béré Kwôlo Dôri na, nini dô gengij na sarni ré, nijba, nini dô gengij na sa Jêsu Krist wo na Kelma hen. Añ kwoni nibay ba, nini kelêñge niné na manê kanje sa kibi Jêsu. ⁶ Kirijna Emen na dñj sa terare na, ôbi kôl iyôñ ba: «Bi kirij ka perangi ré peranje kirij ka hendi a.» Na ôbi wo hen a, ôbi ré bi kirij ka perangi kari peranje kirij bôrni a men hen. Kirij ka perangi bay ka hen na, geléna peranjê wori wo peranje tu Jêsu a hen.

⁷ Nibay ba, nini yi môñ baja woj gerem iyôñ, nijba, Emen bi anja dôri bay ka hen bôrni a. Ôbi li hen iyôñ bi ðijé ré gel mega wo néé woj lij jé na, ré hena ligiri a dîba, ré na kwoni nibay ré. ⁸ Bijné gaserêni gap hari, nijba, dê sarni ré tô men, nini mô nañ ermé kwôlê hani, nijba, nini bu bôrni baa ya tô, ⁹ ðijé geléni gusij nijba, Emen déni añ né tô men, bay sêni dê sarni nijba, bay deréni ré tô, ¹⁰ bay gey wo ciré deréni kwôy kwôy haji mega wo bay na derij Jêsu hen iyôñ men, nijba, nini baa tu geñ baa ya añ bi bay ré hôn wo Jêsu kôba, ré mô tu geñ yerni a ya men. ¹¹ Ôbi a, meré wo niné mô sa terare a nà ná, ðijé woge wo ciré deréni wô kibi Jêsu añ bi ðijé ré gel meré tu geñ wori yerni wo iya a hen. ¹² Ôbi a, nibay niné ay yerni bij temare añ bi kenbay ba, kené môrij tu geñ.

¹³ Magtubu to Emen kôl iyôñ ba: «En bi bôn sari a aja ené uwôlij béré kwôlê wori hen.» Nibay kôba, nini li na hen iyôñ men, nini bi bôrni sari a aja niné uwôlij béré wori hen men. ¹⁴ Emen na bi Kelma Jêsu ji si kampé añ nini hôn wo ôbi ré béni niné jê sé kampé hen iyôñ men, wô wo niné bij pôn nañ Jêsu men, añ Emen a sa ôrij nañ ni men, kenbay a men tumôri ôbi Emen a gan. ¹⁵ Are bay ka kêm ka lêni hen na, na wô sarñge añ bi kwônê ðijé ré uwôñij bô deré wo Emen. Na hen iyôñ a, ðijé kwône ré lij Emen dosé men, ayij kibi damñare tori a men hen.

Yi wo kôrbi naŋ kwo ôli

¹⁶ Na tôri bi wo hen a, yerni ré iléni ré hen wôsa nini hôn wo néérni ré dôriŋ dê dê niŋba, tinini ba, néére ya baa ya naŋ wulê wulê. ¹⁷ Gusij to nini gelij hen na, a naŋê wulê wo pôni a tô. Aŋ hinini a sa emê wô kibi gusij toni hende to hen tô. Wôsa hini emê bi wo hen na, na kwo dê kwo kêmen hen men, a yé naŋ wulê wulê a men. Ôbi a, kirija niné erem sa gusij hende to léni hen na, nini bô mega wo ré lôg seŋge. ¹⁸ Nini erem na sa aŋga nini gel ré tô hen ðiba, nini erem na sa ka nini gel niŋ hen né. Aŋga tu gawra gel niŋ hen na, na aŋga a naŋê tô niŋba, aŋga gelij né tô hen na, na ka yi na naŋ kwiniŋi.

5

¹ Nini hôn wo yirni wo na iyéy gergé to nini môriŋ bô a sa terare a nà hen na, hena ré tij ba, Emen né sa béni to ðaŋgi to derômaran a to ôbi a lê naŋ kôbri a to a yé yôd hen. ² Sa terare a nà ná, nini sômnê yerni wôsa nini gey wo Emen né béni iyére toni to kôrbi to derômaran a hen, bi niné erê merê ya niŋ. ³ Aŋ kirija Emen a béni yi bi wo hen na, niŋa môriŋ bô a yôd aŋ tinini a merê yere seŋge ré niŋ. ⁴ Haw hen wo nini mô bô iyéy gergé toni a hen na, nini gelij gusij men, nini jôr a men. Niŋba, na wô wo nini gey wo Emen né dô yerni wo hawi hen né, niŋba, nini gey bi ôbi ré béni yerni wo kôrbi aŋ yi wo kôrbi bi wo a merê yôd hen, ré gase kwo ôli wo a ma hen. ⁵ Na Emen bi a gengé bi niné uwôŋ yi wo kôrbi bi wo hen men, na ôbi a béni Tini aŋa niné hônij wo ôbi a ré béni yi wo kôrbi bi wo hen men, ôbi a réé béni aŋga kwôni ka baa hen kêmen a men.

⁶ Na tôri bi wo hen a, niné ðerij bôrni iyére hen men, ôbi a niné hôn wo kirija niné naŋ yerni wo ôli hen baa ya tô na, niné kelaŋ naŋ iyé Kelma Jésu tô. ⁷ Nini gili naŋ tirni ré tô, niŋba, nini mô hen iyôŋ wôsa nini bi bôrni sari a. ⁸ Nini ðu bôrni iyére men, nini gey dé yirni wo na aŋ, aŋ niné erê merê naŋ Kelma iyére tori a. ⁹ Na ôbi á, hena niné baa sa terare a nà baa ya tô, hena niné mô naŋ ði niŋ kôba, nini gey lê na aŋga dé tiri hen ði. ¹⁰ Wôsa nabay kêmen naa sa ðebéŋge tumô Jésu Krist a bi ôbi ré jô kwôlê sarna. Aŋ i i kôba, ôbi a têbri sa kôbri wô jé wori wo ôbi na li sa terare a nà hen. Aŋ hena na nana li aŋga dôri ba, ôbi a têbêna derê men, a hena na nana li ka habij ba, ôbi a perêna men.

Krist a hô dayêna naŋ Emen

¹¹ Nibay nini hôn kemnaŋ Tini Kelma. Na ôbi á, niné woge bi niné biyé ðijé bi bay ré hôn wo kwôlê woni wo niné kôl hen na, ré na tu kwôlê. Wôsa Emen ba henêni dô men, kenbay kôba, en erem wo kené hônen men. ¹² Ken kôl yaŋ ba niné ði na ðeŋgôrni, niŋba, nini ði ðeŋgôrni ré niŋba, nini geléŋge na geré bi yernge ré yéŋge wô sarni. Aŋ kirija ðijé ré dô kwôlini habij ba, kené hôn kwôlê woŋ uléji sara. Wôsa bay ba, gel yirji na nô tu ðijé nà mera ðiba, kôbe bôrji ré. ¹³ Hen ba, nina kwôbrê mega wo ðijé ka pôni kôlij hen iyôŋ ba? A hena niné yi kwôbrê ba, na wô bij Emen. A hena niné na kwôbrê ré ba, na wô béŋge kenbay. ¹⁴ Jé wo nini li hen na, nini li hen iyôŋ wôsa nini hôn wo peré wo *Krist a ré emê sarni men, haw hen nini hôn wo gawra pôn a ré ma wô sa ðijé kêmen hen. Na ôbi á, tu Emen a ba, yi mega ðijé ré ma naŋ ði iyôŋ men. ¹⁵ Ôbi ma na wô sa ðijé kêmen aŋ bi ka mô tu geŋ baa ya hen, ré lij aŋga bôrji

ré gey hen né, nɪɲba, bay ré liɲ aɲa bôri ôbi ré gey hen dɪ. Wôsa na wô sarji aɲa ôbi ré maɲ aɲ Emen biri ji si kamɲé hen.

¹⁶ Na hen iyôɲ aɲa haw hen niné bôriɲ cégi gawré nô hen mera ré bi wo ca ba, na nini jô kwôlê sa Krist na hen iyôɲ men hen, nɪɲba, haw hen nini li hen iyôɲ né nɪɲ. ¹⁷ Kwôni wo biɲ pôn aɲa Jésu Krist na, na gawra wo kôrbi aɲ aɲa ka cay hen aɲa nɪɲ, aɲ are kêm a yé na ka kôrbi nɪɲ.

¹⁸ Emen a lê are bay ka kêm hen. Aɲ jo Krist bi ré hô bêna pôn aɲa dɪ, aɲ haw hen béni jé bi niné ô kôliɲ biɲé dɪré gey hô biɲi pôn aɲa dɪ nɪɲ. ¹⁹ Kwôlo nini kôl hen na, na wo Emen ré jo Krist ré hô sa bi biɲé pôn aɲa dɪ dɪba, ôbi erem sa tɛriɲ toji a ré nɪɲ, aɲ jéni bi niné ô kôliɲ biɲé dɪré gey bi bay ré hô biɲ aɲa dɪ.

²⁰ Na ôbi á, niné yiɲ bay jé ka Jésu Krist hen. Aɲ yi mega Emen né uwôge biɲé kibi kwôlo si kibriɲi a hen. Nini uwôlêɲge aɲa hini Krist heranɲe ken sa biɲ aɲa Emen dɪba, ken yi bay bareri ré nɪɲ. ²¹ Wôsa Jésu Krist na li tɛriɲ tóni ré kwôy, nɪɲba, Emen bi bay liri mega ôbi tɛriɲ iyôɲ wô sarna aɲ bi biɲare to nana biɲ aɲa Krist hen na, ôbi ré berêna mega biɲé kaɲ derôre tiri a.

6

¹ Na ôbi á, niné li jé pôn aɲa nini uwôlêɲge bi bô deré wo Emen wo li aɲa ken hen na, ken mène aɲa seɲge ré. ² Wôsa Emen na kôl bô magtubu tori a kôl iyôɲ ba:

«Sa lê deré wuɲé a na,
na en toy uwôgê wom men,
sa gelê wuɲé na,
en li aɲa ju a men.»

Iyôɲ ba, haw hen na, yênen, na wulê wo Emen gey lê deré aɲa biɲé men, gey gôliɲ aɲa ci a men.

³ Nini gey lê ani kani ka habiɲ bi ré jôriɲ biɲé erê tô Emen a ré, wôsa nini gey bi kwôni ré dô kwôli jé woni habiɲ né. ⁴ Bô jé kêm bi wo nini li hen na, nini gel wo ré na jé wo Emen a niné li hen. Na ôbi á, perê ermé kwôlê wo gay gay hen men, perê bô emê wo gay gay hen men, perê gusiɲ to gay gay to bay geléni a men hen kôba, nini fu bôrni iyêre baa ya tô hen. ⁵ Bay sêni men, bay perêni men, bay gwôse biɲé sarni a men, nini li jé woɲ temare men, nini uwôɲ kini yé kum né men, nini uwôɲ kini emê ani ré a men. ⁶ Nini gel wo niné na manê ka Emen aɲa jé lêreni wo na kwôɲ tayre ré hen men, aɲa henê aɲani men, aɲa ulê bôô woni men, aɲa bô deré woni men, aɲa Tunu toɲ hendi bô bôre to bôrni a hen men, aɲa perê megêrni woɲ tiri hen men, ⁷ aɲa béré kwôlê woɲ tiri wo nini uwôl hen a men. Aɲ Emen béni néé wori. Jé lêreni woɲ derôre a na aɲaɲa maɲé ka nini sêɲ aɲa ôbi bare men, nini jôriɲ sarni a men. ⁸ Biɲé ka pôni toy kibriɲi men, ka pôni dô kwôlini habiɲ men, ka pôni ay kibriɲi men, ka pôni tiréni men, ôbi wo nini kôl kwôlê woɲ tiri hen kôba, bay berêni mega bay benare iyôɲ a men. ⁹ Bay bô mega niné na ani ré, nɪɲba, biɲé kêm henêni men, bay bô mega niné ma nɪɲ, nɪɲba, nini mô tu geɲ baa ya. Bay geléni gusiɲ nɪɲba, bay deréni ré tô. ¹⁰ Bay geléni gusiɲ hani nɪɲba, yerni deréni baa ya men, tu biɲé a ba, nina bay nimré, nɪɲba, nini biɲ

ɓijné ari upé damañ tô kwôlo Emen a yi mega niné ôrijɓ naŋ ani ré yôd niŋba, nini ôrijɓ naŋ are kêm a men.

¹¹ Kenbay ɓijné ka Kworênt a na, na nini kelêŋge na tu kwôlê dîba, na nini jerêŋge bôrni ré.

¹² Nibay ba, nini bôl bôrni béŋge, niŋba, na kenbay a jerêni bôrŋge dî.

¹³ Haw hen en iyêlêŋge mega wo kené na kamnen iyôŋ. Belêŋge bôrŋge béni mega wo nibay nini bôlɓ bôrni béŋge hen iyôŋ men dîba, ken jerêni bôrŋge ré.

Bijŋe pôn naŋ bay kaŋé Emen hen né

¹⁴ Bijŋe pôn naŋ ɓijné ka kaŋ bê bôrji sa Jésu a hen né. Sa pôn aŋgaŋ derôre naŋ ka habiŋ biirɓ ba? Laba kirɓ ka berari naŋ ka hendi biirɓ ba? ¹⁵ Laba Jésu Krist naŋ Sidan ba, kwôlê woji a ɓij hari ba? Laba, ɓijné ka bi bôrji sa Jésu a men, ka bi bôrji sari a ré men, na kwôlê woji a ɓij ba? ¹⁶ Laba *iyéy Emen ba, a ɓij naŋ kamrê hare ba? Wôsa nabay na, nana iyéy Emen woŋ ôbi merê tu geŋ hen. Mega wo Emen bi na kôl iyôŋ ba:

«Na merê naŋ ci men,
na erê perêrji a men. Na yé Emen woji men,
bay a yé ɓijné kaŋé men.»

¹⁷ Ôbi a Kelma Emen ré kôlji iyôŋ ba:

«Sêŋge aŋ perê bay lê habrê aŋ ken mô sêd naŋ ci.

Hebéŋge ani kani ka *kagemi ré aŋ na berêŋge yen a.

¹⁸ Aŋ na yé Ibareŋge men, kenbay kôba,

ka yé kamnen kaŋ impé naŋ kaŋ yébé men.

Na Kelma woŋ ôbi ibé iyêrê a kelê hen iyôŋ.»

7

¹ Yênen kaŋé, Emen na ay tôri dîré béna are bay ka kêm hen. Mega wo hen iyôŋ na, na pelêŋge aŋga habiŋ kêm ka yerna hen aŋ men, ka yi tununa hen aŋ a men, aŋ na kemnaŋge tini Emen aŋ na yiŋ ɓijné kari yôd a men.

Yi derê wo Pol

² Belêŋge bôrŋge béni men kamaŋ, nini liŋ kwôni ani ka habiŋ né men, nini bobré kwôni ré men, nini laserê kwôni engɓi aŋgari ré a men. ³ En kôl hen iyôŋ ené dîŋ kwôlê sarnge a ré, wôsa ken hôn wo na en kôl ené perêŋge hen. Aŋ hena niné mô tu geŋ, niné ma kôba, ani ka a karêni naŋ ken ba, naŋ. ⁴ Wôsa en béŋge bôn yôd men, yen yén damañ wô sarnge a men. Perê gusiŋ to en geliŋ a na, ken dôben ibiyare bôn a damañ aŋ yen dôren gaŋ.

⁵ Kirɓa nini sa Maséduwan a na, kini derê bul woni naŋ yôd, wôsa kwôlê yéré si na si na. Biŋé nayriŋ naŋ ni aŋ bôrni kôba, yi lôm né a men. ⁶ Niŋba, kirɓa yerni iléni na, Emen woŋ ôbi dôbiŋ ɓijné ka mô bô gusiŋ a ibiyare bôrji a hen, a béni néérni hôriŋ naŋ sa wo Tit. ⁷ Wôsa na saari a béni néérni mera ré, niŋba, kwôlo ôbi derêni kôba, béni néérni a men, ôbi kelêni iyôŋ ba, kené dôbri ibiyare bôri a damañ men, kené gey gelenare men, bôrŋge ré tarêŋge wô aŋga habiŋ ka kené li hen men, kené

gey jerê san kôbi bay baaren a a men, aṅ kirijna en toy hen iyôn na, yen dôren damaṅ a.

⁸ En hôn wo magtubu to na en li béṅge tumô hen na, ré li bôṅge ré mêne, nijba, nôbi ba, hôn mêne ré. Bôn rée mêne wôsa na en hôn wo magtubu hende to hen ré lê aṅ bôṅge ré mêne sem, ⁹ nijba, haw hen yen dôren sa magtubu to na en li béṅge hen. En li yi derê na wô wo magtubu hende to hen li bôṅge mêne hen ré nijba, bôṅge bi wo mêne hen na, li aṅ ken dî tô têrij tonḡe baa. Iyôn ba, Emen a geyé bi bôṅge ré mêne hen iyôn bi kené dîṅ tô têrij tonḡe baa. Aṅ na habré a na niné lénge hen né. ¹⁰ Wôsa bôṅge wo Emen li aṅ mêne hen na, li aṅ ken bul cêgernḡe bij têrij tonḡe aṅ gôlij naṅ ken aṅ farêri naṅ nij, nijba, bô ménê wo sa terare a nà ná, na kwo ôrij naṅ ken kibi temare a. ¹¹ Aṅ bôṅge bi wo mêne hen na, na Emen a geyé aṅ haw hen na yerḡe kariṅ aṅ li bôṅge mêne men, ulénge suné aṅ ken ôrij doy gelenare men, ôbi béṅge yi gwa bi kené lij aṅgaṅ derôre men, ken ôrij doy halê ôbi lêre are bay ka hen men, gel wo kebrenḡe ré bô kwôlê bi wo kêm hen a ré men.

¹² Na ôbi á, hena na ené li magtubu hende to hen béṅge ba, na wô ôbi lê habré bi wo hen né men, na wô kwo bôri na mêne wô kibi kwôlê bi wo hen, hen né men, nijba, na wo kené hôn wo tumô Emen a ba, ken li aṅga nini kelénge kené li hen naṅ yi gwa. ¹³ Haw hen na, bôrni kuriṅ tôṅ nij men, bôrni jal mera ré, nijba, yerni derêni damaṅ a kirijna nini toy wo yi Tit ré dôri wôsa kené jal bôri. ¹⁴ Kirijna na en jé Tit iyére tonḡe a na, en ay kebrenḡe gaṅ tumôri a kirijna ôbi ô gelé menba, na tiri a men. Nini kelénge na tu kwôlê kwôy kwôy, men, kebrenḡe bi wo nini ay tumô Tit a hen kôba, na tiri a men, aṅ yi mega bi wo na nini kôlij hen iyôn. ¹⁵ Wôsa kirijna ôbi ô bij iyére tonḡe a na, ken biri kwôlê men, ken biri yerḡe a naṅ dôbê sa men, aṅ kirijna ôbi erem sara na, yiri dôri sarḡe a. ¹⁶ Yen dôren gaṅ wôsa en hôn wo kené na gawré ka ené bê hôn sarḡe a.

8

Baliyare to bay ayê bôô ka Maséduwan

¹ Yênen, nini gey kelénge kwôli aṅga bay ayê bôô ka Maséduwan li hen. Are bay ka hen na, gel bô derê wo Emen wo yi bôrji a hen. ² Bay geliṅ gusiṅ damaṅ haji, nijba, yirji dôrji, nimré liji haji, nijba, bay bi are damaṅ naṅ bô baliyare. ³ Bay hena naṅ bôrji a ré bi aṅgaji bay ka hen, aṅ i i ba, bi gengiṅ sa néeri néeri men, dê sa néeri a men wôsa na aṅga en gel naṅ tun. ⁴ Bay uwôlêni bi niné diji geré bi cibay kôba, ciré lê baliyare naṅ bay ayê bôô ka Jérusalêm a men. ⁵ Men, aṅga bay li hen na, dê sa ka nini genge hen aṅ men, bay ay yirji bij Kelma Jésus tumô aṅ naṅ bô geyé wo Emen na, bay ay yirji béni nibay men. ⁶ Kenbay ba, Tit na wôge are iyére tonḡe a tumô nij. Na ôbi á, niné gey bi ôbi ré hô ô deré kibi jé wo dôri wo ôbi na li perêṅge a hen. ⁷ Kena bay upé sa are bay ka kêm hen a: tô ayê bôô a men, sa gwosoy kwôli kelêṅge a men, sa henê are kanḡe a men, sa yerḡe wo gwanḡe yôôd hen men, sa peré wo ken peréni hen a men. Iyôn ba, nini gey bi kené yi bay upé sa ari bé a a men.

⁸ Kwôlo en kôl hen na, na tôô a ené ay béṅge hen né, nijba, en kôl kwôli yi gwa wo megêṅge hen iyôn bi ené gelé na ba, kené pur megêṅge tiri naṅ bôô pôn haṅge ba? ⁹ Men, ken hôn derê wo Kelma wona Jésus Krist

ôbi wo are kê m yi kôbri a, nîba, ôbi na li yiri ôbi nimré wô sarŋge, ôbi li are bay ka hen iyôŋ aŋ hô yîŋ ôbi nimré aŋ bi kenbay kené hô yîŋ bay upé tu Emen a.

¹⁰ Iyôŋ ba, na kelêŋge kwôlo en erem gengîŋ sa kwôlê bi wo hen hen. Elê wo dî jô hen na, na na kenbay a na geyé wôgê are tumô aŋ kenbay a ayê tôri tumô tiri a men. Iyôŋ ba, dô wo kené duu kibi ari wôgê kanje bay ka hen. ¹¹ Derêŋge kibri naŋ yi derê mega wo na ken ayîŋ tô gengéri hen iyôŋ. Aŋ aŋga ken uwôŋ kôbrenje a a kené bi. ¹² Wôsa hena kené bîŋ Emen aŋga ken uwôŋ hen naŋ yi derê na, Emen a geyé, nîba, hena ani ré naŋ kôbrenje ba, Emen a geyé kené biri môj môj ré.

¹³ En gey na wo kené bîŋ megêŋge ari upé kanje kê m aŋ bi bay ré môriŋ dô aŋ kenbay dema kené baŋ naŋ nimrére ré, nîba, en gey na wo kené némîŋ dî. ¹⁴ Haw hen wo are kôbrenje a dê hen na, ken bîŋ ka are nanji hen men. Aŋ tôre to cêgê hena bay ré sa ôriŋ kôbriji a dê men ba, bay a hô sa bêŋge men tô. ¹⁵ Aŋ a yé mega wo na liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Kwôni wo na pô kwô wo bay uwôgeri *man hen mê ba,
ôm gôli ré men,
ka pô dê hen kôba,
ôm yêji ré men, aŋ i i ba,
uwôŋ ôm nê mni nê mni.»

Tit naŋ bay bêêri

¹⁶ Mega wo nini li naŋ ken hen iyôŋ na, Tit kôba, gey lê naŋ ken damaŋ hen iyôŋ men. Na Emen a biri ermê bi wo hen aŋ nini liŋ Emen bi wo hen dosé wô ermê wo dôri wo ôbi biri hen. ¹⁷ Ôbi ba, bi kwôlê sa jé wo na nini jéri hen. Nîba, ca kôba, ôbi erem gaŋ dîré erê iyére tonje a. ¹⁸ Nini bi gawra wo pôni ô naŋ dî ya. Gawra bi wo hen na, bay ayê bôô kê m ay kibri wôsa ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri biji. ¹⁹ Na ôbi wo hen mera a niné jéri hen ré, nîba, na églisnê kê m a dôôri bi ré ô naŋ ni, wô jegêni wôgê are. Jé wo dôri bi wo hen, a ulê hini emê sa Kelma a men, gel wo niné gey lê naŋ bîné a men.

²⁰ Lari wo nini uwôŋ na, mê gaŋ aŋ nini gem dô dîba, nini gey bi kwôni ré ulêni kwôlê sarni a kini céri a ré. ²¹ Nini woge wô lê aŋga dôri tu Emen a mera ré, nîba, tu gawré a men.

²² Men, nini jé yêni wo pôni naŋ kamaŋ ka wôô hen, na gawra wo nini kôbri gaŋ aŋ nini hôn wo ôbi ré ay yiri bîŋ jé wo Emen. Aŋ haw hen kôba, ôbi li jé damaŋ wôsa ôbi bi bôri sarŋge a. ²³ Tit ba, na megan ôbi jé wo nini li jé bem aŋ bi niné liŋ naŋ ken men, kamaŋ ka wôô ka biri hen na, na églisnê a jéji iyére tonje a. Jé bi wo hen na, uwôl hini emê sa *Krist a. ²⁴ Perêŋge bîné bay ka hen damaŋ, aŋ kirîna églis to jéji hen toy hen iyôŋ na, bay a hené wo kebrenje wo niné ay tirji a hen na, ré na tiri.

9

Ari wôgê ka gengîŋ sa yê nêrna bay ayê bôô

¹ Kwôlo gengîŋ sa lari wo niné jêp bîŋ bay ayê bôô ka Jérusalêm a hen na, dé wo niné hô bêŋge magtubu ré nîŋ. ² Wôsa en hôn wo kené gey lê naŋ ci. En dôriŋ kamaŋ ka Masêduwan a kwôlenje kôl iyôŋ ba: «Bay ayê

bôô ka Akay a na, na nañ elê wo di jô a bay a na gengé ciré lê nañ bay ayé bôô ka Jérusalém a. Kirija bay toy hen iyôn na, ñiné kwône perêrji a gey ciré lê nañ ci men.» ³ Na iyôn a, ené jé yênerna ka subu hen yerŋge a bi kené fu sa tê lari bi wo hen tumô mega wo na en kôliñ hen iyôn. Añ kirija niné bijn iyére tonje a ba, kebrenje wo na en ay hen na, ré yi tiri. ⁴ Réba kirija nini bijn nañ kamañ ka Maséduwan aña bay ô gelé wo kené fu sa tê lari bi wo hen né tô na, tayre a dên tumôrji a wô wo na en kôliñ kené fu sa tê lari na kô niñ. Añ kenbay kôba, tayre a dênje men. ⁵ Ôbi a, kirija ené erem hen iyôn menba, en jé Tit nañ yênerna ka wôô hen bi ré ôrji upênje tumô. Añ bi bay ré ô jegênje beré sa tê lari wo na ken genge kené bé hen. Añ kirija ené bijn ba, kené fu sa têri kô niñ, hen iyôn na, a gelé wo kené wôge nañ bô deré ðiba, kwôni a ré berénje eren né.

⁶ Erménje sa gwosoy kwôlo kôl iyôn ba, kwôni wo ré ci kwôrôro iyôn ba, ré upé lôg men, kwo ré ci tu woléri damañ ba, ré upé damañ men hen.

⁷ Kwôlo gengijn sa aŋgañ bé bay ka hen na, na i i ba, bi bi mega wo bôri genge hen iyôn ðiba, bi gaané ré men, bi kwôni bi maserénje dema kené bi ré a men. Niñba, ken bi nañ bôô pôn wôsa Emen gey kwôni wo bi nañ yi deré. ⁸ Ôbi nêmbénje are upé ka gay gay ðé sa ka ken ôriñ doyrji hen kwôy kwôy hen añ bi kené uwôn berijn baliyare tumô tumô nañ tôrji wo baa hen hen. ⁹ Na hen iyôn a, na ré liñ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Gawra wo bôri dô na,
fu baliyare nañ bay nimré men,
bô deré wori bi wo hen kôba,
a yé nañ kwini a men.»

¹⁰ Na Emen a bijn ñiné kay cé men, aŋgañ emê ka bay ôm hen men, ôbi bi are ba, bi mê a añ bi bay ré berijn baliyare nañ ñiné mê hen iyôn men.

¹¹ Men, Emen a bénje are gay gay añ bi kené berijn baliyare nañ ñiné men, ôbi a ñiné kwône ré liñ Emen dosé wô aŋga kené biji nañ geré woni hen men. ¹² Lari wo ken wôge hen na, na wô liñ nañ ñiné ka Emen mera ré, niñba, ñiné kwône a liñ Emen dosé damañ wô baliyare tonje hende to hen. ¹³ Are bay ka ken wôge hen na, ñiné kwône a heramê Emen wô bê kwôlê wonje wo gel bê bôô wonje sa Kwôlo Dôri wo *Krist a hen men, bay a heramêri wô kibi are bay ka kené biji hen men, wô ka kené bijn ñiné ka ðaŋné hen a men hen. ¹⁴ Bay a uwôlê Emen wô sarŋge men, bay a perénje a men, wô kibi bô deré wo ðé kirijn wo Emen bénje hen. ¹⁵ Na liñ Emen dosé wô kibi aŋgañ bé ka ðé kirijn ka ôbi béna hen.

10

Pol ka mañé sa jé wori a

¹ Nôbi Pol na, ken kôl iyôn ba, kirija ené mô nañ ken ba, ené jal menba, kirija tòn né dô dema ené nayénje men, niñba, en gey jalê men, en gey deré men, mega Jésus Krist iyôn. ² Na ôbi á, ené gey bi kené bul hal wonje añ kirija ené sa bijn iyére tonje a ba, ené eré nayénje ré niñ hen. Wôsa ñiné ka pôni perénje a kôl ené li jé na wô uwônijn aŋga sa terare a nà. Bijné bay ka hen iyôŋgi hen na, na eré nayêji damañ. ³ Nini baa sa terare a nà, na tiri niñba, sêpare to nini sêñ hen na, na top sa terare ré. ⁴ Aŋgañ mañé ka kôbrini a hen na, na ka ñiné sa terare a nà ré, niñba, na ka hena

ligi Emen a dî. Anɣaɣa maɣê bay ka hen na, nê mênê kirij ka bayi Emen môrij ya hen men, nini bu kibi bay benare kaɣ bay nariɣay kwôlê hen a men. ⁵ Nini mêne anɣaɣa uwôyrê yi ka jôrij ðijé ré hôn Emen hen men, nini iyêl kwôlo ré bul ermé wo ðijé kêm aɣ bi bay ré bij *Krist kwôlê naɣ ermé woji hen a men. ⁶ Hena kené gelij ðijé kené bij Krist kwôlê na, niɣa uwôrij néerni wô pôrij bay naré kwôlê.

⁷ Kenbay ba, ken bô na cêgi are nô na mera. Ken toy, hena kwôni ré kôl dîré na kwo Krist ba, bi hôn wo nibay kôba, niné na ka Krist hen iyôɣ men. ⁸ Wôsa tôo to en ôrij hen na, na Kelma Jêsu Krist a ben bi ené lij naɣ ken dîba, bi ené mênêɣge ré. A hena ené di deɣgôn naɣ tôo hende to hen kôba, tayre dên né. ⁹ Men, en gey bi kené erem mega wo bô magtubu tijê a na, ené dôbêɣge harê bôrɣge a mera ré. ¹⁰ Bijé ka pôni kôl iyôɣ ba, kirijna ené li magtubu biji ba, ené kôlji kwôlo iyêri iyêri. Niɣba, kirijna ené mô naɣ ci ba, ené jal dîba, kwôlê wupê ré na ani ré a men. ¹¹ Bijé bay ka kôl hen iyôɣ hen na, bi bay hôn wo kwôlê bi wo ené kôl bô magtubu a hen na, kirijna en bij unêɣge ba, na lê na mega bi wo na en kôlij bô magtubu a hen iyôɣ têj têj.

¹² Bijé bay ka hen na, bô yirji mega ciré na ka damné iyôɣ, niɣba, niɣa kelê niné némij naɣ ci ré men, bay bô mega wo ciré na cibay mera menba, na kwôbrê a men. ¹³ Aɣ kwoni nibay ba, nini di deɣgôrni na naɣ jé wo Emen bêni kôbrini a hen mera dîba, niɣa dê deɣgôrni naɣ anɣa d̄angi ré. Jé bi wo Emen béni hen na, na ôbi á, niné ôrij iyére tonɣe a hen. ¹⁴ Ôbi a, kirijna niné saɣ iyére tonɣe a naɣ Kwôlo Dôri wo Krist hen na, nini li jé wo d̄angi sa kwo Emen na béni hen né. ¹⁵ Niné di deɣgôrni naɣ jé wo ka d̄angi a lê hen né wôsa dôlêni sara ré, niɣba, nini bi bôrni sarɣe a mega wo kené bê bôrɣge derê sa Jêsu. Aɣ bi jé woni wo perêɣge a hen ré ô tumô mega wo Emen na gengij hen iyôɣ. ¹⁶ Ôbi a, niné uwôrij geré uwôlij béré Kwôlo Dôri sa iyére to kelaɣ naɣ ken to ðijé toy kwôlê bi wo hen né tô hen, dîba, nini gey bi niné dê deɣgôrni sa jé wo megêrni a na lê hen né.

¹⁷ Niɣba, bay na li bô magtubu to Emen a kôl iyôɣ ba: «Kwôni wo gey dê deɣgôri ba, bi di wô kibi anɣa Kelma a lê hen dî.» ¹⁸ Wôsa na ðijé ka ay kibi yirji a Emen né denji hen né, niɣba, na ka ôbi a ayê kibrij dem hen dî.

11

Pol naɣ bay jé kaɣ bay benare hen

¹ Haw hen na, na iyêlê mega wo ené gal iyôɣ niɣba, ken dén na iyêlê. ² En li terbére sarɣe a, terbére hende to en li sarɣe a hen na, hena na ligi Emen a. Wôsa ken yi môj môni temale to en môjne wô bij *Krist wo na ôbi gusôre pôn nêj iyôɣ hen. ³ Niɣba mega wo Êb na dî kalaw na lamijne naɣ gwsore tori hen na, en hare wô wo kwôni ma ré belé ermé woɣge aɣ yerɣge wo ken dî yi Krist a naɣ bôo pôn yôd hen ma kené d̄ep hen iyôɣ men. ⁴ En kôl hen iyôɣ wôsa hena ôbi gelé kwôlê woɣ benare ré era sa gelêɣge kwôlê ba, ken dîri derêɣge a men. Kwôlo ðijé bay ka hen dô gengij sa Jêsu hen na, bij naɣ kwoni ré men, tunu to bay kelêɣge kwôle hen na, na Tunu to ken uwôj hen né men, Kwôlo Dôri wo

bay derênge hen kôba, na kwo na nini derênge hen né a men. Hen iyôn hari kôba, ken dôbijn marngge toyijn a men.

⁵ Ken bô mega wo bay ré na bay jé ka damné nijba, bay dêen naj an kani ré. ⁶ Na tiri, keben nenlé môjn kwoji iyôn né hari nijba, kwo gengijn sa henê are na, en hôn men, aj en gelênge sêl têê kwône naj geré wo gay a men.

⁷ Kwôlo Dôri wo Emen wo na en diirênge hen ba, na en engerênge ani kani ba? Na en dôbe san aj bi kenbay kené yijn bijné hen ba, na en li habijn ba? ⁸ Kirinja na en lij jé perêrnge a hen na, na églis to danjé a na ben are dîba, na na kenbay ré. Aj yi mega wo ené pera anja bijné ka danjé sa lij jé bênge iyôn. ⁹ Kirinja na en lij jé perêrnge a hen na, are na najen kôba, na en engerênge ani ré aj na na bay ayê bôo ka Maséduwan a na ben anja na najen bay ka hen. Wulê bi wo hen na, na en dôyrênge wô ani ka ré najen bay ka hen né men, na engerênge ani ré nij kwôy a men. ¹⁰ Naj tu kwôlê wo Krist wo yi bôn a nà ná, kwôni wo sa emê iyére to Akay a nà wo a jôren dê dengôn wô kwôlo en kôl hen ba, naj. ¹¹ En li hen iyôn hen ba, en geyênge na geyé ré ba? Na iyôn né, wôsa Emen hôn wo ené perênge.

¹² Are bay ka en li hen na, na lê hen iyôn iyôn aj bi bay jé kaj bay benare bay ka hen ré uwôn kini dê dengôrji wo ciré li jé mega nibay iyôn men né. ¹³ Bijné bay ka hen na, na bay jé kaj tiri ré men, bay kôl kwôlê wôj tiri gengijn sa jé wôji bi wo hen né men, bay li yirji môjn ciré na bay jé ka Krist iyôn a men. ¹⁴ Bi dengôrnge ténge sa are bay ka bay li a hen né. Wôsa Sidan bi kôba, nêmen belé yiri mega dîré na *mana wo derômaran a wo na kirijn ka perangi hen. ¹⁵ Iyôn ba, bay jé kari ka bul yirji mega ciré na bay jé ka Emen kaj tiri hen na, ken dî dengôrnge ténge ré, nijba, sa to cêgê kelôg a hen na, Emen a sa jerê kwôlê sa jé lêreji bi wo hen a.

Pol kôl kwôli gusijn to dîré gelijn wô Krist

¹⁶ En hô kelênge bi kwôni bôren mega ôbi galê iyôn né. Réba hena kené bôren mega ené na ôbi galê iyôn kôba, dénge bi na dê dengôn dê men. ¹⁷ Na tiri, na Kelma a ben tôo a ené kôlij kwôlê bi wo hen né, wôsa kirinja en di dengôn ba, en iyêl na mega ôbi galê iyôn. ¹⁸ Bijné kwôni di dengôrji naj anja sa terare a nà, iyôn ba, na lê môjn kwoji iyôn men. ¹⁹ Kenbay ken kôl kené na bay tu melênê menba, wô mi a, kené dî bay galê derênge kwôlê ba? ²⁰ Men, yernge derênge sa bijné ka lêngge mega limê kaji iyôn men, ken dîji bay emênge men, lamênge men, dô turnge men, sê tô marngge a men. ²¹ Henañ ken gey bi ené li na hen iyôn men nêê? Nijba, nôbi ba néen yôn, a ené lij môjn kwoji hen iyôn men ba?

Iyôn ba, ken dî bôrnge jal san a aj na iyêlê môjn ôbi galê iyôn haw hen men, na dê dengôn naj anja bijné dij dengôrji hen men. ²² Bay di dengôrji wô wo ciré na Hébre ba, nôbi kôba, ena Hébre men. Bay kôl ciré na kam *Israyêl ba, nôbi kôba, ena kema Israyêl men. Bay na kwôngê *Abraham ba, nôbi kôba, ena kunjga Abraham men, ²³ bay kôl ciré na manê ka Krist ba, nôbi kôba, ena mana wori men aj en li jé gôlji aj sôj. En iyêl môjn san ré naj iyôn, en li jé dêji kêm men, en yi dangay gôlji men, bay sên daman gôlji men, en mó kibi temare a têê kwône gôlji a men. ²⁴ Damné ka Jubné pôren têê bay. Ôbi wo têê bay hen na, bay yêmmen kibi sera tôre subu kibi dengêse dengêse. ²⁵ Damné ka Rômêpê

kôba, sênji naŋ kwore têê subu men, ðinjê gôben naŋ jerew têê pôn men, bato herij naŋ en kam a têê subu aŋ kwo têê pôn na, en li yoyre pôn men, tu tare pôn men bô kam a. ²⁶ Kergare hendê to en erê kêm hen na, en kurij kibi temare a bô cér a men, en kurij kibi temare a kôbi bay gemsare a men, en kurij kibi temare a kôbi yênên kaŋ Jub men, ka na Jubnê ré hen a men. Kirij kêm ka en ô ya hen na, en kurij kibi temare a, ré na derô ira, bô kalmê, bô cér a, naŋ yênên kaŋ bay benare hen kôba, en kurij na kibi temare a. ²⁷ En li jê damaŋ môŋ ené ma iyônŋ. Sa to pônî a ba, en uwônŋ kini yé kum né men, en ðu bôn iyêre sa kurônŋ wo lèn hen men, sa kam ka dên hen a men. Sa to pônî a, en ba emê are men, kelanê dên damaŋ men, bargay ka ené dôbe kôba, naŋ a men. ²⁸ Gusij to ðanŋi kwône lêreren ya nijba, na derê kwôlijî kêm né men, anŋa ðu bôn ba, na églisnê kêm mera wôsa en sun kwôlijî sa pôn pôn. ²⁹ Hena kwôni ré iya ba, nôbi kôba, en bô môŋ ené iya hen iyônŋ men, hena kwôni ré kurij ba, bôn taren damaŋ. ³⁰ Hena bay ré li aŋ en di deŋgôn ba, en di na naŋ iya wupê bi wo hen. ³¹ Emen Iba Kelma wona Jêsu hôn wo ené kôl na kwôlê woŋ tiri. Bi hini emê yi wô sari kwôy kwôy. ³² Kirijna na en baŋ Damas a na, kelma wo bô emê iyêre to kelma wo dami Aretas ay tôô bij ðinjê kari ðebu kibi gerê pôn pôn wo haba woŋ gerem wo bay ay sa iyêre a hen aŋ bi bay ré buren. ³³ Nijba, bay ayê bôo uwôlen bô gway a aŋ, bay ha gaŋne ya aŋ herben nô cêgi haba si tu tulmô kirij ka pônî aŋ en giiri gôl.

12

Pelal wo jô Pol naŋ anŋa Emen yêge sarji gili hen

¹ Na dê deŋgôn sem a bi wo lê wo en li hen iyônŋ ba, na anŋa habij hen. Haw hen, na derê kwôli anŋa Kelma gelen bô pelal a hen. ² Kemnêŋ li elê môj kibi pôrbu nij wo Emen na ay ôbi ayê bôo wo pônî wo en hônî dô hen ôrij naŋ ðî derômaranŋ a to jôgij subu a. Na ba, na yiri a bay ré ay ôrij laba na tini ba, ba na hôn né, nijba, Emen a henê. ³⁻⁴ En kôl sônŋ gawra bi wo Emen ayri ôrij derômaranŋ a hen na, na pelal laba, ôbi ô naŋ yiri ta na iyônŋ kôba, nôbi en hôn né nijba, Emen a henê. Aŋ kwôlo gawra bi wo hen toya derômaranŋ a hen na, kwôni nêem kelê bij né men, Emen bij kwôni tôô ré hô kôl ré nij a men. ⁵ Na dê deŋgôn wô ayê wo Emen ay gawra bi wo hen ôrij derômaranŋ a hen nijba, kupê nôbi ba, na dê deŋgôn na wô iya wo en iya hen ðî. ⁶ Hena ré ené di deŋgôn kôba, en gal ré wôsa na kelê na kwôlê woŋ tiri. Nijba, na dê deŋgôn né aŋ bi kené ermij sara gaŋ gôlij sa anŋa na en li ken gel hen né men, sa kwôlo na ken toy keben a hen né a men. Kirij bay ka hen dema kené henê wo ené na ôbi galê réba ené na kwo dami men tô.

⁷ Ré ené uwôyrê yen wô anŋa ðê kirij ka Emen gelen hen nijba, Emen ben anŋa lèn habij bi ré jôren uwôyrê yen. Anŋa habij bay ka hen na, yi mega mana wo Sidan ré dên aŋ bi ré jôren uwôyrê yen iyônŋ. ⁸ Gengij sa anŋa lèn habij bay ka hen na, en uwôl Emen têê subu bi ré dôrji yen a aŋ ⁹ nijba, ôbi kôlen iyônŋ ba: «Bô derê wupê bi wo en bem hen nêem, wôsa na kirijna néé gawra naŋ dema ibé iyêrê wupê ré li jê yiri a.» Aŋ yen dôren gaŋ aŋ en di deŋgôn sa néén ôbi wo naŋ hen, aŋ bi ibé iyêrê wo *Krist ré baa naŋ en. ¹⁰ Kwôlê bi wo hen li aŋ yen ilen né kwôy. Hena ené iya, hena bay ré teren, bay ré gelen gusij, ené mô na bô tu ja, ené

mô na bô bô emê a kôba, en hôn wo ené gelij gusij na wô sa Krist. Añ yen dôren wôsa kirijna néén nañ dema Krist ré ben néén damañ a.

Pol sun wô bay ayê bôô ka Kworênt

¹¹ Kenbay a lê a ené li are mega ôbi galê hen iyôn hen, ré na kenbay a ré derê kwôlen nijba, ken dô ré aña ené dô kwôlen nañ keben wupê hen. Nôbi ba, ena ani ré hañê, nijba, bay jé kanje ka hawî bay ka ken kôl ré na ka damné hen kôba, dên né. ¹² Wôsa kirijna na en bañ iyére tonje a hen na, na en li jé nañ ulê bôô yôd añ Emen ben en li anjañ gijê ka gay gay. Anjañ gijê bay ka hen na, gel wo ené na *ôbi jé wop tiri. ¹³ Anja dôri ka en li iyé bay ayê bôô ka danga a hen na, na en li iyére tonje a hen iyôn men, dîba na en dô turnje ré. Anja pôn nêñ ka en ba lê iyére tonje a na, na wôsa na en uwôlênge kené ben ani ré hen. Iyôn hari kôba, ken dî bôrnge jal san a.

¹⁴ Ba da wo na herê iyére tonje a hen ya. Hen a ba, na têê subu a nij. Ôbi wo na herê hen kôba, en gey bi kené ben ani ré a men. Wôsa na yerñge a ené gey dîba, na gursu tonje ré. Yi mega kamrê nañ balêrji iyôn, wôsa na kamrê a abê balêrji ré, nijba, na balêrji a abêji dî. ¹⁵ Ré ené kay anjañê kêm men, ré ené merên môñ ené ma añ iyôn wô sarñge kôba, na lê yi derê. Na ba, ken puren lôg na wô wo nôbi ené perênge damañ bi ba?

¹⁶ Ken hôn wo nôbi na, ené enjerênge ani ré. Menba, ka pônî kôl iyôn ba, ené na ôbi gwosore men, ené na ôbi lamê kirij a men. ¹⁷ Na ba, en lamênge na iyen iyen ba? Laba na nañ kamañ ka na en jéji iyére tonje a hen a ené lamênge hen ba? ¹⁸ Na Tit nañ yênena wo na en kelênge kwôli hen, a na ené jéji yerñge a. Na ba, na Tit bi a lamênge enjij anjañge ba? Ken hôn wo nôbi men Tit men na, nini li jé bem nañ ermé wo pôn men, nañ geré bi wo pôn hen men.

¹⁹ Kwôlo nini li bô magtubu a bênge hen na, ermênge wo niné kôl hen iyôn wô jôrij sarni ré, nini kelênge hen, na nañ hini Emen wôsa nijna ka Krist. Yénên nini kelênge hen iyôn wôsa nini gey bênge na néérñge bi kené ôrij tumô tumô tô ayê bôô wonje a. ²⁰ En kemna wô wo kirijna ené bij iyére tonje ba, jé lêrenge ma ré sa yé kwo en gey hen né. A hena ré yi hen iyôn ba, jé lêren nôbi kôba, a derênge ré kwôy men. Dô ré ba, kirijna en bij perênge a na, na erê uné napanare men, terbére men, bô taré men, janare men, hare men, jôm men, dê denjô men, lê anja bôd bôd a men. ²¹ Dô ré ba, kirijna en bij iyére tonje a na, Emen wupê a lê añ tayre ré dên turnje a wô kibi ka pônî ka kañ dé tô têrij toji añ hen men, tô yipare toji toñ iyôn a tôn hen né men, tô anjañ iyôn a tôn ka bay na lêêrê ca hen. Hena ré yi hen iyôn na, a gelij né ené sôm iyôn.

13

Gerjé halê wo Pol hal kamañ ka Kworênt

¹ Na a ba jôgij na têê subu wori a ené ena herê iyére tonje a hen, añ kirijna nijna bij na, nijna jerê kwôlê sa bay lê habré a mega wo na kôlij bô magtubu to Emen a hen iyôn. «Hena kwôni ré bôy kibi megari ley na, bi bijné nêm wôd réba subu kôl hen iyôn a dema niné jerê kwôlê sari a.»

² Kergare tijê to jôgij têê wôd to na en ôrij iyére tonje a hen na, na en

hal bijné kap bay lê têrijn napj tô ka ba hen a men. Haw hen wo tòn dô nij hen na, en hô halênge sôn aj kirijna ené sa bijn iyére tonje a na, ené jerê kwôlê sarji a kê. ³ Ken gey henê na ba *Krist a ré bé a ené iyêl hen ba? Iyôn ba, na erê gelênge ken gel. Wôsa ôbi na kwôni wo li jé napj nééri perêrênge a dîba, ôbi iya ré. ⁴ Kirijna bay na bééri sa gurô tagelê hen ba, ôbi na iya hari nijba, haw hen ôbi mô tu gej napj néé wo Emen aj kwoni nibay ka nini bijn napj dî hen na, néérni napj môj kwori hen iyôn men, nini mô tu gej hen, na wô kibi merê tu gej wori aj kirijna nini sa bijn iyére tonje a na, nijna sa lê jé napj néé wo Emen.

⁵ En kelênge bi ken kôbe yerênge dô ken gel, na ba kené bi bôrênge sa Jêsu a bi hanje ba? Ken hôn wo Jêsu Krist ré mô bôrênge a hen iyôn né ba? Hena ré na hen iyôn ré ba, ken ge na kay hen. ⁶ En erem mega wo nibay ba, jé lêreni ré gel wo niné na bay jé kap tiri. ⁷ Men, nini uwôl Emen bi kené li ani kani ka habij né men, nini gey gelé mega niné na bay jé ka li jé dô iyôn né a men. Nijba, nini gey gelênge sa lê anja dôri a bi wo bijné a kelé niné kôl kwôlê, nijba, niné li ani ré hen. ⁸ Nini kôl hen iyôn na wôsa nini nêlê ani kani ka habij gengij sa kwôlê woj tiri bi wo hen né, nijba, na anjan tiri ka gengij sa kwôlê woj tiri bi wo hen a niné lê. ⁹ Hena kené iyére tô kwôlo Emen a hanje aja nibay niné iya kôba, nini li yi derê men, nini uwôl Emen bi ré bênge bi kené dô cerêd men. ¹⁰ En li magtubu hende to hen bênge tumô aj kirijna ené sa bijn ba, kené bul jé lêrênge aj ené sa nayênge ré nij. Wôsa Emen ben tôô na wo ené lij na napj ken dîba, na wo ené mênênge aj né.

¹¹ Yênen, haw hen na, na derê kibi magtubu tijê nij, en kelênge, masênge bi ken dô cerêd men, ken dôbij ibiyare bôrênge a men, bi kwôlê wonje bijn men, ken mô napj bô jalê perêrênge a a men. Ôbi a, Emen woj ôbi peré bijné men, ôbi bijn bijné bô jalê a men hen na, ré baa napj ken.

¹² Lijje dosé tô yênjare a napj peré men, bay ayê bôô ka napj en na kôba, lênge dosé kê. a men.

¹³ Bi bô derê wo Kelma Jêsu Krist men, peré wo Emen peréna hen men, bijnare to Tunu topj hendi bô bôrê bêna pôn hen a men hen na, bi baa ré ken kê.

Magtubu to Pol li bij Galatpê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Elê arew subu pa dema Jêsu Krist ré yêp tô na, ðiné ka pôni bay uwôgeji Kêlt gwoluwa eraji kwôy sa môrji Turki bô emê wo Asi a. Kwôngêrji a bay ré uwôgeji Galatpê hen, sa môrji ða nañ Ankara na sa iyére to dami to Turki. Ka pôni bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo *ôbi jé Pol uwôl béréri kirîna ôbi ôrîj kergay ulê béré tori to têê wôo nañ to têê subu hen (Jé lê bay jé 16: 6, 18: 23).

Nîjba, cêgi Pol a menba, gawrê ka ðangi era iyé Galatpê. Gawrê bay ka hen gelîj ðiné are kôl iyôn ba bay ayê bôo ka ré na Jubnê ré hen na, bay ré bi kwôlê sa tôo Jubnê kêm añ to kôl bay ré wal keñ hen men. Kwo Pol ba, tôo toñ walê keñ hende to hen na, bij nañ Kwôlo Dôri woñ tiri wo Jêsu Krist hen né. Hende li añ bay ayê bôo ka Galat yi limê kare. Kirîna Pol toy kwôlê bi wo hen a Epês a na, ka li môñ ciré gey kwôlo janêri bay ka hen na, ôbi li magtubu to iyére bijî.

Wô herañ nañ ka gey kwôlo janêri bay ka hen tô Kwôlo Dôri woñ tiri hen na, Pol li are subu.

Ka tumô ba, ôbi kôl kwôlo gengîj sari. Ôbi kôl kwôli ayê bôo wori, magtubu to bay derê tumô églis to Jérusalêm li biri kôl iyôn ba bay ayê bôo ka na Jubnê ré hen réé bê kwôlê sa tôo to Jubnê ré hen. Men, kwôlo yi perêrji a bay nañ Piyêr gengîj sa bê kwôlê sa magtubu hende to hen men, kwôli dampare tori toñ *ôbi jé hen añ kôl mega wo jé bi wo hen na, ré na Kelma a ré biri (Sapitre 1-2).

Ka wôo ba, Pol ðî têri sa magtubu tôo to cay a añ kôl iyôn ba, kwôni ré uné gelê wô kibi bê kwôlê sa tôo to Jubnê ré, nîjba, wô kibi aña Jêsu Krist li hen ðî (Sapitre 3-4).

Ka subu ba, ôbi kôl derîj kibi kwôlê wori kôl iyôn ba, merênge sarñge señge nañ tôo añ bi Tini Emen dô tumôñge. Wôsa Tunu a ré bê ermê wo gay gay hen bô gawra añ kwo tumô ba, na peré (Sapitre 5-6).

Eglisnê men, bay ayê bôo men bi toy kwôlê bi wo hen añ dege sara nañ bôo pôn añ bi bay ré môrîj sarji señge.

Dosé to Pol liji

¹ Nôbi Pol a jén nañ magtubu hende to hen béñge hen. Henênge dô mega wo ené na *ôbi jé wo gawrê a ré jén né men, gawra wôni a ré era sa kôlen kwôli ré a men. Nîjba, ré na Jêsu Krist nañ Ibarna Emen wo bi Jêsu ji si kampê hen, bay a jén añ ðén mega *ôbi jé hen. ² Yêênêrna bay ayê bôo kêm ka mô nañ en na nini ðañ kibrinî jén nañ magtubu hende to hen bij églis kêm to yi sa iyé Galatî a hen liñji dosé añ kôlji iyôn ba: ³ Bi bô derê nañ bô jalê wo Ibarna Emen nañ kwo Kelma Jêsu Krist baa nañ ken. ⁴ En gey bi kenê hôn dô wo Jêsu Krist ré ay yiri bij temare wô derêna kibi têrîj lêrena nañ bô geyé wo Ibarna Emen a añ bi ðîré derêna kibi néé wo habîj wo sa terare a nà wo haw hen. ⁵ Bi hini emê yi wô sa Emen kwôy nañ kwini. *Amên, bi yi gelîj hen iyôn.

Kwôlo Dôri wo Emen na pôn nêj hari

⁶ Bôn mênij damañ wô wo kirija en dênge añ menba, perañ cêgena na, ken dî tô Emen wo uwôgênge nañ bô derê wo *Krist hen añ, menba, ken hena lew gey ari gelé ka ðañgi ka bay kôl ré na «Kwôlo Dôri» men hen. ⁷ Tiri wori ba, Kwôlo Dôri wo ðañgi ba, nañ nijba, en kôl hen iyôn wôsa gawrê ka pôni dôyrênge añ gey bi ciré belé Kwôlo Dôri wo Krist hen lij kwo ðañgi. ⁸ Ken toy, hena ré na nibay kap bay jé ley, *mana wo derômarañ a ley, aña niné ulênge béré Kwôlo Dôri wo ðañgi nañ kwo na nini ulênge tumô nij hen na, en uwôl Emen bi ré tôm kwôni bi wo hen. ⁹ Mega wo na en kelênge tumô nij hen iyôn na, haw hen na hô kelênge têê pôn a sôn: hena kwôni wôni ré ulênge béré Kwôlo Dôri wo ðañgi nañ kwo na ken enge hen na, en uwôl Emen ré tôm kwôni bi wo hen.

¹⁰ Kwôlo en kôl hen na, gel wo ené woge na diné wo gawrê laba kwo Emen dî ba? Na diné wo Emen a ené woge dî. A hena ené woge na diné wo gawrê ba, ené yé mana wo Krist ré.

Pol li na iyeñ a ré yij ôbi jé ba?

¹¹ Yênen, en kelênge Kwôlo Dôri wo en uwôl béréri bênge hen na, na gawrê a ejeré ré. ¹² Wôsa na gawra wôni a kôlen kwôli Kwôlo Dôri bi wo hen né men, kwôni a gelen né a men, nijba, na Jêsu Krist a yêgê sari ben.

¹³ Na ken toy kwôli jé lêren wo cayi kirija na en baj tô hara wo Jubnê tô hen men, lê wo na en lij églis to Emen bisijne hen men, masê wo na en mase bi ené mênêji hen a men. ¹⁴ Añ na en teberé Emen nañ geré hara wo Jubnê damañ dî megên kap bay erêren men, na en lêrê hara wo môpêrna damañ dîji añ a men.

¹⁵⁻¹⁶ Nijba, pa dema na ené yêñ tô na, Emen nañ bô derê wori na dôren añ uwôgen bi ené li jé biri. Añ kirija ôbi genge ðiré gelen Kemari añ bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri wori perê ðijé ka na Jubnê ré hen na, en engerij kwôni kwôlê wôni ré nij. ¹⁷ Men, en ô Jérusalêm a ligi kamañ ka na na, bay jé tumôn hen né, nijba, en hena ô bô emê wo Arabi a dema ené hô bulo hera Damas a tô. ¹⁸ Añ elê subu cêgê dema, ené ô Jérusalêm ô uné Piyêr bi niné ô gelij yirni tô. Añ en wôl nañ dî wulê môj kibi bay. ¹⁹ En gel *ôbi jé wôni wo ðañgi ré, nijba, na *Jak wop yêni Kelma wona Jêsu a ené gili mera.

²⁰ Kwôlê bi wo en kôl hen na, en kelênge tumô Emen a, na kwôlê wop tiri.

²¹ Cêgi kergarnê iyé Piyêr a Jérusalêm a hen na, en ô Siri a men, Silisi a a men. ²² Nijba, wulê bi wo hen na, églis ka sa iyé Judé a na, bay na hônen né tô. ²³ Nijba, bay na toy na kwôlen kibi ðijé ka ðañjé a mera. Bay kôlji iyôn ba: «Gawra wo ca ba, na gelij turna gusij hen na, haw hen ôbi a hô ulé béré Kwôlo Dôri bi wo ôbi na mase ðiré mênê hen.» ²⁴ Menba, bay ay kibi Emen wô anja ôbi li nañ geré wupné hen.

2

Pol nañ megêri bay jé ka pôni Jérusalêm a

¹ Elé môj kibi pôrbu cêgê menba, en hô bul hô a Jérusalêm a. Barnabas a bèn men, en erañ nañ Tit kôbena a men. ² Heré wo en bul hô Jérusalêm

a hen na, na Emen a kôlen bi ené hô. Añ kini dapnare to nini dapñ pinini nañ bay derê tumô églis hen na, en dôrji tô béré Kwôlo Dôri wo en uwôl béréri perê ðjnë ka na Jubnê ré hen. En li hen iyôn wôsa en gey bi jé wo na en li hen men, kwo en li haw hen a men ré yi ança beray ré. ³ Añ Tit woñ Grék wo na baan erañ Jérusalêm a hen kôba, bay kôl ôbi ré wal keñ iyôn né. ⁴ Bi wo kamañ ka dî yirji môñ ciré na yênêrna hen, mase bi ôbi ré wal keñ hen. Gawrê bay ka hen iyôngi hen na, tôbe yirji perêrna môñ bay walê tô kirij iyôn bi ciré hônij tô merê wo nana mô sarna senge sa kibi bñpare to nana bñ nañ Jésu Krist hen, añ ciré lêna lij limé ka tôô to *Moyis. ⁵ Nini dñji bay biyéni ré, nñba, nini dñbu sa têrni a. Kwôlo Dôri bi wo hen na, na tu kwôlé añ en gey bi ré yi nañ kini wô sarnge dñba, bi ré polij né.

⁶ Ka bay bôrji môñ ré na bay derê tumô kirij hen na, bay ay tôô to ðangi tôni ben né. Bñné bay ka hen na, dapnare toji hende to hen dôlen nôbi ré, wôsa Emen bô na yi kwôni nô na mera ré. ⁷ Bñné bay ka hen bô mega wo Emen a ré ben jé woñ ulê béré bñ ðjnë ka na Jubnê ré hen, mega wo ôbi na bñ Piyêr yi ôbi ulê béré Kwôlo Dôri bñ Jubnê hen iyôn men. ⁸ Wôsa Emen wo na bñ Piyêr ré yi *ôbi jé wo gengij sa Jubnê hen na, na ôbi a ben bi nôbi kôba, ené yi *ôbi jé wo gengij sa ðjnë ka na Jubnê ré hen men. ⁹ Añ si *Jak nañ Piyêr nañ Ja ka bay bôrji môñ damné ka églis hen kôba, bô mega wo jé wo ené li hen na, ré na Emen a ré bèn dñd kôbena. Menba, bay ðu kôbrini nibay nañ Barnabas lêni dosé añ gel wo ciré bñ nañ nini. Na hen iyôn a niné bñ sara kêm wo nibay ba, niné erê lê jé perê ðjnë ka na Jubnê ré hen men, bay ba, ré ô perê Jubnê men. ¹⁰ Nñba, bay keléni bi niné erem sa yênêrni kañ bay nimré ka Jérusalêm a mera. Añ en ay kwôlé woji bi wo hen dô bôn a añ lij ariri.

Pol nay Piyêr Antiyôk a

¹¹ Kirijna Piyêr sa bñ Antiyôk a na, ôbi li dô ré añ en kôli tiri a tu ðjnë. ¹² Wôsa, pa dema ðjnë ka pôni ka Jak joji hen ré sa tô na, Piyêr ôm are nañ yênêrna ka na Jubnê ré hen, nñba, kirijna ðjnë bay ka hen saji bñ menba, Piyêr dô yiri añ dé dé yi yênêrna ka na Jubnê ré hen men, ôbi ôm are nañ ci ré nñ a men. Wôsa ôbi hariñ yênêri Jubnê ka hena Jérusalêm a sa añ gey bi ðjnë ré wal keñ hen. ¹³ Men, yênêrni Jub kañ bay ayê bôô ka Antiyôk hen kôba, li na ançañ harê mega bi wo Piyêr lij hen iyôn men, Barnabas kôba, dî bay dôôri uwôl tôrji a men. ¹⁴ Menba, kirijna en gel mega wo jé lêreji bi wo hen ré bñ nañ lê ança bñ nañ tu kwôlé wo Kwôlo Dôri hen ré na, en kôlij Piyêr tu ðjnë iyôn ba: «Piyêr, jôbi ju na Jub menba, ju li are mega ðjnë ka na Jubnê ré hen iyôn wô mi ba? Men, jé lêrem bi wo hen bñ nañ tôô to Jubnê ré a men. Wô mi a jeré gey bi ðjnë ka na Jubnê ré hen ré li mega Jubnê iyôn ba?»

Na sa kibi ayê bôô a Jubnê nañ ðjnë ka na Jubnê ré hen ré uwôn gelé

¹⁵ Nabay nana Jubnê kañ dñj dñba, nana ðjnë ka hen ka hôn tôô to Emen né hen né. ¹⁶ Nñba, nana hôn mega wo kwôni ré derê tu Emen na wô bê wo ôbi bi bôri sa tôô to Moyis a hen ré, nñba, na wô kibi ança Jésu li hen dî. Na ôbi á, nabay kôba nana bñ bôrna sa Jésu Krist a añ bi nana yñ ðjnë kañ derôre tu Emen sa kibi ança *Krist li hen dñba, na sa kibi

lê anɣa tôô to Moyis kôl nana li hen né. Wôsa na sa kibi lê anɣa tôô to Moyis kôl nana li hen a, kwôni ré yîɲ kwôni woɲ derôre tu Emen a ré. ¹⁷ A hena nana woge bi nana yé ðîné kaɲ derôre sa kibi bîɲare tona naɲ Krist menba, nana li têriɲ mega ðîné ka na Jubnê ré hen ta men, hen ba gel wo Krist a ré lê a nana li têriɲ hen ba? Na hen iyônê né. ¹⁸ A hena ené hô li tôô to na en mêne hen hôriɲ ba, gel mega wo ené na ôbi ðagê sa tôô hende to hen. ¹⁹ Na tôô to Moyis hende to hen a lê a ené yi môɲ temay gawra iyônê hen, aɲ hende ôm san ré niɲ. Yi hen iyônê bi ené môriɲ tu geɲ wô sa Emen. Na hen iyônê a, ené ma naɲ Krist sa gurô tagelê hen. ²⁰ Aɲ bi hena ené mô tu geɲ ba, ré na nôbi a ré merê naɲ sa yen hen né niɲ, niɲba, ré na Krist, a merê bôn a. Hena ené mô tu geɲ haw hen ba, na sa kibi bôn wo en ay bîɲ Kema Emen wo geyen aɲ ay yiri bîɲ temare wô san hen. ²¹ En kaɲ bô derê wo Emen li naɲ en hen né. Hena Emen né bô kwôni mega kwoɲ derôre wô bê kwôlê wori sa tôô to Moyis a na, Krist na ma ðeɲ iyônê.

3

Tôô to Moyis naɲ ayê bôô

¹ Ayi! kenbay Galatnê ka ermé kwôlê woɲge naɲ hen. Na i a belé turnge hen iyônê ba? Bi wo nôbi naɲ yen en gelêɲge anɣa gengiɲ sa temay Jêsu Krist sa gurô tagelê yi turnge a tu wolê hen. ² En gey engerêɲge kwôlê pôn. Na ken uwôɲ Tunu to Emen na wô sa lê anɣa tôô to Moyis kôl ré liɲ hen laba, na wô wo ken toy bére Kwôlo Dôri aɲ ken bi bôɲge sara hen ðî ba? ³ Wô mi a turnge ré jôriɲ né hen iyônê ba? Wô mi a kené ay tôri naɲ Tunu to Emen menba, haw hen ba, ken gey deré kibri naɲ néé woɲge niɲ ba? ⁴ Gusîɲ to ken geliɲ kêm hen na, ken bô mega wo ré na ani ré iyônê ba? Gusîɲ tonge hende to hen a yé wo beray ré. ⁵ Kirîɲa Emen béɲge Tunu tori men, liɲ giɲê perêɲge a a men hen na, na wô sa ken li anɣa tôô to Moyis kôl ré liɲ hen laba, na wô wo ken toy bére Kwôlo Dôri aɲ ken bi bôɲge sara hen ðî ba?

⁶ Na hen iyônê a, magtubu to Emen ré kôl gengiɲ sa *Abraham kôl iyônê ba: «Ôbi na bi bôri sa Emen a, aɲa Emen na ré bôri mega kwôni woɲ derôre hen sa kibi ayê bôô wori.» ⁷ Henêɲge mega wo ðîné ka ré bi bôriɲ sa Emen a hen na, bay a ré na kwôɲgê Abraham kaɲ tiri hen. ⁸ Magtubu to Emen na kôl ca tumô mega wo Emen né bé bi ðîné ka na Jubnê ré hen, ré yé ðîné kaɲ derôre tiri a wô sa kibi ayê bôô woɲi. Na ôbi á, magtubu to Emen hende to hen ré uwôl bére Kwôlo Dôri bi wo hen tumô bîɲ Abraham kôl iyônê ba: «Emen a terê kibri sa tô yé ðîné ka sa terare a nà kêm wô sa kem.» ⁹ Abraham na bi bôri sa Emen a aɲ Emen na tô kibri sari a. Aɲ Emen tô kibri sa ðîné kêm ka bi bôriɲ sari a hen, mega wo ôbi tôriɲ kibri sa Abraham a hen iyônê men.

¹⁰ Kwo ðîné kêm ka bi kwôlê sa tôô to *Moyis a, aɲ erem mega wo ciré yé kaɲ derôre sa kibi tôô hende to hen na, tômê ðu sarji. Wôsa magtubu to Emen kôl iyônê ba: «Kwôni wo bi kwôlê kwôy kwôy sa tôô to Moyis a kêm to liɲ bô magtubu a hen ré na, kwôlê ré ðiri.» ¹¹ Na tiri wo gawra a yé kwôni woɲ derôre tu Emen a wô kibi tôô to Moyis ré. Wôsa liɲ bô

magtubu to Emen na kôl iyôn ba: «Kwôni wo na kwoɲ derôre tu Emen a sa kibi ayê bôô wori na, ôbi a merê tu geɲ.» ¹² Tôô naɲ ayê bôô na pôn né. Kwo tôô ba, liɲ bô magtubu to Emen a kôl hen iyôn ba: «Kwôni wo li are kêm ka tôô kôl ré liɲ hen na, ôbi a merê tu geɲ na wô sa kibriji men.» ¹³ *Krist, ay yiri bi aɲ tômê bu sari wô sarna aɲ ôbi derêna kibi tômê wo tôô a. Wôsa na liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni wo bay haari kabré gurô hen na, na kwo Emen tòmni bi a hen.» ¹⁴ Yi hen iyôn bi terê kibi wo Emen na genge ðiré terê sa Abraham a hen, bi ré yi wô sa ðiné ka na Jubnê ré hen men sa kibi Jêsu Krist. Men, naa uwônɲiɲ Tunu to ôbi na genge ðiré béna wô bê bôô wona sari a hen men.

Tôô to Moyis naɲ gengé wo Emen

¹⁵ Yênen, na ayê jé lê gawrê ka sa terare a nà gengiɲ naɲ kwo Emen ken gel. Hena kwôni na ré kôl kaɲni ði tònɲ niɲ na, kwôni wo ðanɲi nêmen belé ré niɲ men, nêmen ulê kwôlê wôni sara ré niɲ a men. ¹⁶ Na hen iyôn a, Emen na ré ayiɲ tôri biɲ Abraham wô aɲga ðiré lê biri naɲ kuɲgari hen. Magtubu to Emen kôl iyôn ba: «wô kwôɲgêri» mega wo ré na ðiné ka kwôni iyôn né. Niɲba, kôl iyôn ba: «wô kuɲgam» hen iyôn na, gel na wo ré kôl na kwôli gawra pôn, ôbi a na Krist hen. ¹⁷ Bô kwôlo en kôl hen ôbi a na: Emen na kôl kaɲni aɲ kwôli are bay ka ôbi kôliɲ kwôliɲi hen na, ré liɲ. Elê arew pôrbu naɲ tôre subu cêgê dema ôbi ré biɲ kam *Israyêl tôô tó. Niɲba, tôô a nêmenê mênê kaɲni ka ôbi na kôl hen ré men, hende a nêmenê mênê aɲga ôbi na genge ðiré biɲ Abraham hen né a men. ¹⁸ Hena ré na wô bê kwôlê sa tôô a aɲa kwôni ré uwônɲiɲ aɲga Emen na genge hen na, gel wo ré na sa kibi aɲga ôbi na genge hen né. Niɲba, na sa kibi aɲga Emen na genge hen a ôbi ré tôriɲ kibri sa Abraham a hen.

¹⁹ Hena ré na hen iyôn ba, wô mi a Emen na ré ði tôô ba? Ôbi ði tôô hende to hen wô geliɲ ðiné bi ré hônɲiɲ aɲga ré biɲ naɲ bô geyé wori ré hen. Tôô hende to hen a yé hen iyôn kwôy gemiɲ kuɲga Abraham wo Emen na ayiɲ tôri gengiɲ sari hen a saɲ. Emen na biɲ *manê ka derômaran a na kôl kwôli tôô hende to hen aɲ gawra pôn a na ðebé derô ðiné naɲ Emen*. ²⁰ Ôbi ðebé derô gawrê na, gaɲ gaɲ ba, ðebe na perê gwogelê gawrê wôô a, niɲba, kirijna Emen na ay tôri biɲ Abraham hen na, ôbi ðebé derôɲji a na naɲ, niɲba, na ôbi naɲ yiri a na kôliɲ Abraham mera.

Wô mi a tôô ré ðiɲ ba?

²¹ Hen ba, gel wo tôô ré biɲ naɲ aɲga Emen genge ðiré biɲ Abraham hen ré ba? Na tiri, hende biɲ naɲ are bay ka hen kwôy. Niɲba, hena tôô to na ré biɲ gawrê mô tu geɲ hen henaɲ ré ya ba, hende na ré lê aɲ gawrê na ré yiɲ kaɲ derôre tu Emen a. ²² Liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: Biɲé kêm sa terare a nà ré na limé ka têriɲ. Yi hen iyôn bi Emen né biɲ ðiné ka ay bôɲji hen aɲga ôbi na genge hen. Ôbi biɲi hen iyôn na wô kibi aɲga Jêsu Krist li hen.

²³ Pa dema kwôli ayê bôô ré ôm tó na, niɲba kaɲ Jub ba, na tôô to Moyis a na emê sarni aɲ tôô hende to hen a na beréni lemnare kwôy wo Emen yêge sa Kwôlo Dôri wo gengiɲ sa bê bôô sa Jêsu a. ²⁴ Na hen iyôn a tôô

3:11 3: 11 Habakuk 2: 4 **3:12** 3: 12 Lébitik 18: 5 **3:13** 3: 13 Détéronôm 21: 23 **3:16** 3: 16 Dé tó are 12: 7 **3:17** 3: 17 Sé nô 12: 40 * **3:19** 3: 19 Gawra wo magtubu kôl kwôli hen na, na Moyis.

hende to hen, na ré ôm sarni kwôy wo Krist saɲ, aɲ bi niné yɲ gawré kaɲ derôre tu Emen a sa kibi aɲga Jésu li hen. ²⁵ Nɲba, haw hen wo kwôlo gengɲ sa aɲga Jésu li hen ôm nɲn hen iyôɲ na, nɲbay kaɲ Jub ba, tôô to Moyis a deré tumôrni ré nɲn.

²⁶ Iyôɲ ba, na sa kibi ayé bôô wonge nɲn bɲpare to ken bɲn nɲn Jésu Krist hen a kenbay kêm kené yɲn kam Emen hen. ²⁷ Na hen iyôɲ a, kenbay kêm ka na ken bɲn nɲn Krist sa kibi batêm tonje hen na, ken yi môɲn Krist hen iyôɲ men. ²⁸ Iyôɲ ba, na kelé iyôɲ ba: Kwo na Jub men, kwo na nà na Jub ré men, kwo nà, na lema men, kwo nà na kema iyére men, kwo nà na iba men, to nà na iyore men ré nɲn. Wôsa kenbay kêm ken bɲn pôn sa kibi bɲpare tonje nɲn Jésu Krist. ²⁹ Hena kené na bɲné ka Krist ba, kena kwôɲgê Abraham, iyôɲ ba, ka uné aɲga Emen na genge díré béé hen.

4

¹ Na hô kelé kwôlê wo ené kôl hen nɲn gwosoyri wo ðaɲgi: kema woɲ ôbi emê cibré ibari na, na kwôni wo aɲga ibari bay ka hen kêm na kari. Nɲba, hena ôbi ré baa kema tô ba, ôbi yi mega lema iyôɲ. ² Wôsa kwôy jéɲ sa to ibari na genge hen na, na bɲné ka ðaɲgê a beré sari men, sa aɲga gengɲ sari bay ka hen a men. ³ Nɲbay kôba, kirɲna na nini yi mega kamré iyôɲ hen na, na nini na limé ka néé wo tunu to ôm sa kirɲn sa terare a nà hen. ⁴ Nɲba, kirɲna wulê wo Emen na genge hen nêmen nɲn menba, ôbi jo Kemari aɲ iyore a yêri aɲn tôô to *Moyis a emê sari men. ⁵ Men, bi ôbi ré sa jô sarni nɲbay Jubɲé ka na nini mô tô tôô to Moyis a hen aɲ bi niné yɲn kami Emen.

⁶ Men, bi ôbi ré gel wo kené na kamni na, Emen jo Tini Kemari sa mô bôrna a aɲ Tunu hende to hen uwôgeri «Iban, Iban.» ⁷ Iyôɲ nɲn ba, kena limé ré nɲn nɲba, kena kamni. Mega wo kena kamni hen iyôɲ na, Emen a béɲge are kêm ka ôbi dɲ gem wô sa kamni hen.

Pol sun kwôli Galatɲé

⁸ Kirɲna na ken hôn Emen né tô hen na, na kena limé ka emen wo sa terare a nà wo na kwon tiri ré hen. ⁹ Nɲba, haw hen wo ken hôn Emen nɲn, réba haw hen wo Emen henêɲge nɲn hen men, menba, wô mi a kené hô hera nɲn bô geyé wonje tô tunu to ôm sa kirɲn sa terare a nà to néere nɲn hen men, to na ani ré hen bi kené hô yé limé kaji sôɲ ba? ¹⁰ Ken toy, ken dɲ yerɲge daman sa wulê wo pôni a men, sa geseré wo pôni a men, wulê wo pôni bô elé a men, sa elé wo pôni a a men. ¹¹ En sun gaɲ wô sarɲge wôsa merênê wo en merên wô sarɲge kêm hen na, na ðéɲ iyôɲ mera ba?

¹² Yênen, en uwôlêɲge bi kené yi môɲn nôbi hen iyôɲ men, mega wo nôbi kôba, na en yi mega kenbay hen iyôɲ men hen. Kirɲna na en môrɲn perêɲge a hen kôba, na ken lèn habɲn né. ¹³ Ken hôn wô mi a na ené derêɲge Kwôlo Dôri tumô kaɲ hen ba? Na wô sa kibi ômpare to na lèn hen. ¹⁴ Aɲ nɲn ômpare tɲnê hende to hen na, na na aɲga nééy sarɲge a nɲba, na ken bôren mega ani ré, iyôɲ né nɲba, ken lèn dô mega wo ené na mana wo derômaran wo Emen men, mega wo ené na Jésu Krist bi nɲn yiri iyôɲ a men. ¹⁵ Na ken li yi deré daman menba, haw hen na mi a lê are ba? Wôsa en hôn wo tumô ba, na turnje kôba, na ken nêmen terê ben. ¹⁶ Aɲ haw hen ba, ena ôbi bareɲge wô kwôlê woɲ tiri wo en kelêɲge kwôy kwôy hen ba?

¹⁷ Bijné bay ka kôl kwôlê woɲ benare gengiɲ sa Kwôlo Dôri hen dî yirji yerɲge a, niɲba, ermé woji na kwo dôri ré. Ermé woji ba na wô terɲge kôben a aɲ bi kené yiɲ bijné kaji dî. ¹⁸ Na tiri, dé yi yi kwôni a damaɲ na, dô niɲba, bi na naɲ ermé wo dôri aɲ bi yi hen iyôɲ kwôy kwôy dîba, na wô merê wo en mô naɲ ken hen mera ré. ¹⁹ Kamnen, en hô geliɲ gusiɲ damaɲ a wô sarɲge mega wo iyore geliɲ gusiɲ sa yê a hen iyôɲ. Na geliɲ gusiɲ hende to hen iyôɲ kwôy wo na hôniɲ mega wo kené ay hal wo *Krist. ²⁰ Ermé wupê ba, en gey ré ené merê naɲ ken haw hende to hen aɲ ré ené iyêlɲge derê naɲ tôn to dami wôsa en sun kwôlɲge damaɲ.

Kwôlo gengiɲ sa si Agar naɲ Sara

²¹ Kenbay ka ken gey yé limé ka tôô to Moyis hen kôlɲge, na ken toy kwôlo na liɲ bô magtubu tôô hende to hen a ré ba? ²² Na liɲ bô magtubu tôô hende to hen kôl iyôɲ ba: *Abraham na ré yê kamrê wôô. Kwo pôn yori ré na lômne to bay uwôgere Agar hen men, kwo pôn yori ré na môni iyére to bay uwôgere Sara hen men. ²³ Kwo yori na toɲ lômne hen na, hende yi kwoyri naɲ yiɲare, niɲba, kwo yori na môni iyére hen na, hende yi kwoyri na naɲ yiɲare hare niɲba, na sa kibi tôô to Emen na ay bijn Abraham*. ²⁴ Kwôli yébé bay ka wôô hen na, yi mega aɲgaɲ gelé iyôɲ: yébé bay ka wôô hen na, en pôrji gengiɲ bijnare to yi kene wôô hen: Bijnare to tumô hen na, na gengere naɲ Agar, tôre hena na sa keram wo Sinay a. Aɲ hende yê kamrê kaɲ limé hen. ²⁵ Hini woɲ Agar bi wo hen na, kôl na kwôli keram wo Sinay wo yi sa iyé Arabi a hen. Haw hen ba, hende yi mega Jérusalêm to kemnɲgi iyôɲ wôsa Jérusalêm na lômne naɲ bijné ka mô hôre a hen kê. ²⁶ Niɲba, Jérusalêm to derômarɲ a yi mega yorna toɲ môni iyére iyôɲ. Jérusalêm hende to hen gengiɲ na sa Sara. ²⁷ Wôsa magtubu to Emen kôl iyôɲ ba:

«Li yi derê mini to kamnê naɲ hen.

Uwôl gura woɲ yi derê mini to yê lêrê sa pôn né hen

wôsa iyore to kurôre dère aɲ hen na,

kamne a kwônê dé to kurôre geyre hen.»

²⁸ Yênen, iyôɲ ba, kenbay kôba, ken yêp na sa kibi tôô to Emen na ay hen mega Isak iyôɲ men. ²⁹ Tumô ba, kema wo bay yêri naɲ yiɲare hen na, geliɲ tu kwo bay yêri sa kibi Tini Emen hen gusiɲ, kemnɲɲ kôba, yi mega hen iyôɲ men. ³⁰ Niɲba, magtubu to Emen na kôl iyôɲ ba: «Dage iyore toɲ lômne hen naɲ kemare aɲ, wôsa ôbi nê. emê cibré naɲ kwo yori na toɲ môni iyére hen né.» ³¹ Iyôɲ ba, yênen, nana kam iyore to na lômne hen né, niɲba, nana kam toɲ môni iyére hen dî.

5

Mênɲge merê wo ken mô naɲ sarɲge hen né

¹ *Krist derêna bô lemnare bi nana mô sarna seɲge tiri a men. Iyôɲ ba, ken dèbe sa têrɲge a dîba, ken hô ô yé limé hôriɲ ré niɲ.

² Toyɲge kwôlo nôbi Pol na kelɲge hen: Hena kené bi bay walɲge ken ba, aɲga Krist na li hen kenbay ba, li naɲ ken né. ³ En hô kelɲge sôɲ kwôni wo bi bay wali ken na, bi ôbi bi kwôlê sa tôô to *Moyis a kê.

4:22 4: 22 Dé tô are 16: 15, 21: 2 **4:23** 4: 23 Wôsa Sara na na to haali niɲ men, yê wore na naɲ a men. **4:23** 4: 23 Dé tô are 17: 16 **4:27** 4: 27 Esay 54: 1 **4:29** 4: 29 Dé tô are 21: 9

4:30 4: 30 Dé tô are 21: 10

4 Kenbay ka ken woge kené yé gawré kap derôre tu Emen wô bê kwôlê wonge sa tôô to Moyis a hen na, ken karij na nap Krist hen men, bô deré wo Emen kôba, ka upé ré nij a men. 5 Kwona nabay ka nana dî bôrna sa Emen a hen na, nana hôn wo ôbi ré bé nana yé ðipé kap derôre tiri a. Ap na sa kibi néé wo Tini wo li jé nap geré wo ayé bôô wona hen apa nana môrij gemij wulê bi wo hen hen. 6 Mega wo nini bij nap Krist Jêsu hen iyôn na, nini hôn wo walê kej, walê kej ré kôba, ré na ani tu Emen a ré. Nijba, kwôni wo bi bôri sa Krist a ap geyij megêri a men na, na anja dôrij Emen.

7 Na ken ô dô tô ayé bôô wonge a menba, na i a hera sa gusérênge apa ré jerênge bê bôrnge sa kwôlê wop tiri a hen ba? 8 Ermé kwôlê wop mênê kirij bi wo hen iyôngi hen na, hena na ligi Emen wop ôbi uwôgêrnge hen a né. 9 Gwosoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Wubere ré dê iyôn kôba, ré wubu parin wo bay bulôn hen.» 10 Iyôn hari kôba, en bi bôn sarnge a baa ya, mega wo nana bij pôn nap Kelma hen iyôn na, en hôn wo ermé wonge ré na pôn nap kupê, nijba, ôbi gusérênge bi wo hen na, ré na i i kôba, Emen a berêri.

11 Yênen, kupê nôbi ba, hena ené uwôl béré mega wo walê kej ré na anja dôri ba, wô mi a bay ré gelen gusij sôn ba? A hena ré na hen iyôn ba, béré wo en uwôl gengij sa Krist wo bay bééri sa gurô tagelê hen na, ré lê bô Jubnê ré tarji san a ré nij. 12 En gey bi ðipé ka dôyrênge ap kelênge kené wal kej hen na, bi bay kôba, ré tô tôrji ap men.

13 Yênen, kwonge kenbay ba, Emen na uwôgênge bi kené mô sarnge senge. Iyôn ba, ken ay meré sa senge tonje hende to hen lij malare wô lij anja bôrnge gey hen né, nijba, ken perij yerne men, ken yi bay jé ka megêrnge men. 14 Kwôlê pôn nêj day kwôlo yi bô tôô to Moyis a hen kê. Kwôlê bi wo hen kôl iyôn ba: «Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn men.» 15 A hena jé lêrengé ré yi môj kwo tanare noni hen iyôn sa gederij a men, sa lij yerne habré a men na, déngé tu melênê sa yerne a réba ka mênij yerne.

Bi Tunu dô tumôrna dîba, doy anja yi bôrna hen né

16 Bô kwôlo en kôl bi a na: bi jé lêrengé yi môj kwo Tunu toj hendi bô bôre dôrij tumôrnge hen iyôn. Na ôbi á, kené lij anja bôrnge gey ré hen. 17 Na tiri, angap kurôngi yi bij nap kap Tunu ré men, kap Tunu bij nap kap kurôngi ré a men. Wôsa Tunu nap kurôngi yi, na bijji ré. Ap gel wo kené lê anja bôrnge gey hen mera ré. 18 Nijba, hena Tunu toj hendi bô bôre ré dô tumôrnge na, ken mô tô tôô to Moyis a ré nij.

19 Angap kurôngi yi ka ðipé li hen na, hônij dô bay a na: yijare toj iyôn a tôj hen men, ermé kwôlo habij men, lê angap iyôn a tôj men, 20 tibé kamrê men, tibé tunu to habij bi ré li nap ci men, ðipé dôrij yirji men, najare men, terbére men, bô tarê men, lê janare men, karijare men, bijare nap ka gey kwôlê woji men, 21 tu bôre men, kwoyé men, lamê men, lê anja ðangi ka habij ka yi mega bay ka hen a men. En kelênge haw hen mega wo na en kelênge tumô hen iyôn na, ka li are bay hen na, a ulé têrji bô *emê iyére to Emen né kwôy.

22 Nijba, jé lê wo Tunu a na: peré yi men, yi deré men, bô jalê men, ulé bôô men, lê deré nap ðipé men, bô deré men, bôô pôn men, 23 kalê jalê

men, jerê yi sa lê anğan habiñ a men. Lê anğa dôri bay ka hen na, tôô to Emen kañ né. ²⁴ Kwo ßiné ka na ka Jésu Krist hen na, yi mega wo bay ré ßér jé lêriji woñ kurôñgi yi wo habiñ hen men, doy lê anğa gay gay hen a men sa gurô tagelê iyôñ. ²⁵ Mega wo Tunu béna nana mô tu geñ hen iyôñ na, bi hende dô tumôrna sa jé lêrena a men. ²⁶ Na yéñge bay uwôyré yi ré men, na cibîñge turna ré men, na liñge janare ré a men.

6

Na liñge nañ yerna

¹ Yêñên, hena kené uwôñ kwôni perêñge a hen sa lê ani kani ka habiñ na, kenbay ka Tunu to Emen dô tumôrñge hen na, ken herañ nañ ðí geré wo dôri nañ tôô to jali. En kelêñge pôn pôn kêm bi i i kôba, bô dô wô wo ma ka lê habré bi wo hen iyôñ men. ² Enjîñge anğa néy sarñge a. Hena kené li hen iyôñ na, ken li na tôô to *Krist hen. ³ Wôsa hena kwôni ré erem mega ðíré na kwo dami menba, na kwo dami bi wo hen né a men na, ôbi lam na yiri ðéñ iyôñ. ⁴ Bi i i kôba, kôbe jé lêri dô gel, a hena yiri ré yéri ba, na wô sa kibi jé lêri wori ðiba, bi ay gengiñ nañ kwo megéri ré. ⁵ Wôsa i i kôba, a sa ðebé tumô Emen a nañ jé lêri jé lêri.

⁶ Kwôni wo bay geli Kwôlo Dôri wo Emen hen na, bi ôbi ay kibi ari upéri kêm biñ ôbi geléri kwôlo Emen bi wo hen men. ⁷ Lamêñge yerñge ré, kwôni nêñ wo a wôriñ nañ Emen né. Wôsa na anğa kwôni ci a ré walê ðiba, a walê ani ka ðanji hôlmêrji a ré. ⁸ Kwôni wo li anğan kurôñgi yi ba, ôbi a upé sa kôbri gengiñ sa anğan kurôñgi yi men. Bay a na temare. Niñba, kwo li anğa Tunu ba, têbê sa kôbri ba, na meré tu geñ wo nañ kwini hen men. ⁹ Iyôñ ba, bi yerna iléna sa lê anğa dôri a ré wôsa hena nana ði tô lê anğa dôri baa ré na, wuléri a sa wo na upé anğan sa kôbi ka dôri. ¹⁰ Iyôñ ba, hena nana uwôñ geré ba, na li deré nañ ßiné kêm. Niñba, kañ bay ayê bôô ba, na li nañ ci damañ a.

Gerñe yéğé wo Pol yége marji nañ dosé to ôbi hô liji

¹¹ Kwôlo ayiñ tôri nà hen na, na nôbi a lê magtubu hende to hen nañ kôben mega ken gel wo en talêré kadem kadem hen. ¹² Biñé bay ka gey perêñge eren bi kené wal keñ hen na, na ka gey gelé na yirji mera. Bay li hen iyôñ wô wo bay ma ré geliñ tirji gusiñ wô kibi temare to Krist kabré gurô tagelê a men. ¹³ Biñé kañ bay walê keñ bay ka hen kôba, biñi kwôlé sa tôô hende to hen a ré, niñba, bay li hen iyôñ na wô uwôyriñ yirji wo kené gey nañ ci sa walê keñ a iyôñ mera. ¹⁴ Niñba, kupé nôbi ba, hena ené ði ðeñgôn ba, en ði na wô sa kibi temay Kelma wona Jésu Krist sa gurô tagelê. Wôsa kupé nôbi ba, sa kibi temay Jésu Krist hende to hen na, anğa sa terare a nà yi môñ temay are iyôñ tun a men, nôbi en yi môñ ené ma iyôñ nañ anğa sa terare a nà men. ¹⁵ Na ôbi á, walê keñ, walê keñ ré kôba, na ani ré, niñba, anğa dô ba, na wo nana yi ari ðé Emen ka kôbri. ¹⁶ Biñé kêm ka jé lêreji yi môñ kwo en gelji haw hen iyôñ na, bi bô jalé wo Emen nañ beré tu ña tori baa nañ ci piniñi ré niñba, bi baa nañ ßiné ka Emen kêm men.

¹⁷ Wulê wo era baa tumô hen na, bi kwôni dôyren ré niñ, wôsa gusiñ to en uwôñ wô sa Jésu hen na, tilere baa yen a baa ya tô.

¹⁸Yênên, bi bô derê wo Kelma wona Jêsu Krist baa naɲ ken kê. *Amên, bi yi gelij hen iyô.

Magtubu to Pol li bij Epêsijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Nêm elê tôre wôo iyôn cêgi Jêsu Krist a ná, églisjê ka bi bôrji sa *Krist a kwône ô tumô tumô bô emê wo Asi a wo kemnêj ba na sa iyê Turki hen. Eglisjê bay ka kêm hen bij dô perêrji a, aŋ to Epês a ná, na to nêm kwôlê diyaŋ. Kergare tori toŋ ulê béré to têe subu to Pol ô hen na, ôbi ô Epês a aŋ mô ya li elê subu (Jê lê bay jê 19: 1, 20: 1). Sapitre 3:1 kwôy sapitre 4: 1 ná, kôl wo Pol ré li magtubu hende to hen bij Epêsijnê na kirija ôbi ré baŋ danŋay a. To ôbi li bij kamaŋ ka Pilip a men, Pilémô men, Kwolôs a a men hen kôba, na danŋay a a ôbi ré li bij hen men.

Kwôlo ôbi kôlji bô magtubu tori hende to hen na, gel wo ôbi ré li bij na gawrê kwône dîba, ré na kamaŋ ka Epês a piniji mera ré. Mawi kwôlo bô magtubu hende to hen a nà: Gengé wo naŋ kwini wo Emen genge. Bô gengé bi wo hen na, kôl na wo Emen ré sa dayê aŋga derômaran a naŋ ka sa terare a nà kêm aŋ bi ôbi sarji ré na pôn nêj hari, ôbi a na Krist. (Sapitre 1: 10.)

Sapitre 1:1-2 na, Pol kôl kwôlê dê dôrij tumô magtubu tôri hende to hen men, sapitre 6: 21-24 na, ôbi kôl kwôlê dê derij kebre men. Kwôlê wop gelé wo ôbi li bô magtubu tori hende to hen na, ôbi soderéri kirij wôo.

1. Sapitre 1: 3 kwôy sapitre 3: 21 nà, ôbi kôl na kwôli aŋga dê kirij ka Emen li wô sarna naŋ geré wo Jêsu Krist hen dema ré dô kwôli bijare naŋ Jêsu Krist men, naŋ bay ayê bôo a men. Men, gel dayê wo Emen ré day Jubnê naŋ bijné na Jubnê ré hen pôn bi ré yi bijné kari.
2. Sapitre 4: 1 kwôy sapitre 6: 20 na, Pol kôlij Epêsijnê bi jê lêreji ré yi kwo kôrbi wô bijare to bay bij naŋ Jêsu Krist hen. Ôbi a na hal woji bô églis a men, naŋ megêrji bay ayê bôo men, naŋ bijné ka bô iyére toji a men, naŋ bijné ka nô a men.

Bô magtubu tori hende to hen na, Pol pô are subu wô kôlij kwôli bijare to bay ayê bôo. Aŋgaŋ gengé ka tumô ba, na kurôŋgi yi gawra aŋ Jêsu Krist a na sari men, bay ayê bôo na yi men, aŋgaŋ gengé ka wôo ba, na iyére aŋ Jêsu Krist a na keram wo bay dîj tebre, aŋgaŋ gengé ka subî ba, na eŋgé yi aŋ Jêsu Krist a yê môj iba iyôn men, églis a yê môj iyore iyôn men. Aŋ gel wo hena bay ayê bôo ré dî yirji yôd kwôy yi Kelma woji wo pôn hen né ba, bijare ré naŋ kwôy.

Dosé to Pol lij bijné ka Emen ka Epês

¹ Nôbi, Pol *ôbi jê wo Krist Jêsu naŋ bô geyé wo Emen.

En li magtubu hende to hen bêŋge kenbay bijné ka Emen ka Epês a. Kenbay ka ken dëbu geraŋ tô bijare tonŋe a naŋ Jêsu Krist hen. ² Bi bô deré naŋ bô jalê wo Ibarna Emen naŋ kwo Kelma Jêsu Krist baa naŋ ken.

Deré wo kwari naŋ wo Emen li naŋ bijné kibi Krist

³ Ayênaŋge kibi Emen wo na Emen wo Kelma wona Jêsu Krist men, na Ibari a men hen wôsa ôbi li dô naŋ na naŋ aŋga dôri ka gay gay kaŋ Tunu ka hena derômaran a. Ôbi béna hen iyôn wô wo nana bij naŋ Jêsu Krist.

⁴ Pa dema Emen na ré dî tô terare tô na, ôbi na terêna bi nana yi bijné

kari wô bijare to nana bij nâj Krist hen aji bi nana yij ðijé ka yi nâj jengêrji men, ka ani kani ka habij nâj yirji a a men tiri a. ⁵ Na wô geyé wo ôbi geyéna hen aji ôbi na ré genge ca tumô bi nana yij kamni sa kibi anja Jêsu Krist li hen. Aji na bô geyé wori aji ôbi ré lij are bay ka hen béna hen. ⁶ Ôbi li hen iyôj bi nana ay kibri wô bô deré wori bi wo dê kirij hen. Deré wori bi wo hen na, ôbi béna na dêj iyôj wôsa nana bij nâj Kemari wo ôbi geyri hen.

⁷ Wô bijare to nana bij nâj Kemari bi wo hen aji ôbi ré têbe sarna nâj kwôbri Kemari bi wo hen aji dîj bôri jal sa têrij tona a aji na hen iyôj aji ôbi ré geléna dampay deré wori hen. ⁸ Deré wori bi wo hen na, ôbi béna damañ men, béna tu melênê wo gay gay men, ermé wo dôri a men. ⁹ Aji bi nana hôn anja yi kini uwôbêrji a ka ôbi na genge ca bi diré sa lê nâj geré wo Krist, kwo Emen dôri hen hen. ¹⁰ Gengé wori bi wo hen na, na wo kirija wulêri sa nêmba, diré sa dayê anja derômaran a nâj ka sa terare a na kêm aji bi Krist, kwo Emen dôri hen pôn nêj ré yi ôbi sarji.

¹¹ Men, sa kibi bijare to nana bij nâj Krist hen aji Emen na ré terêna ca tumô nâj genge wori. Na genge wo ôbi na genge men, na gey a men aji ôbi ré lij are bay ka kêm hen. ¹² Iyôj ba, nabay ka nana bi bôrna tumô sa Krist a nij hen na, ayê kibi dampare to Emen yi wô sarni.

¹³ Kenbay kôba, kirija na ken toy béré wo gengij sa kwôlê wôj tiri wo gengij sa Kwôlo Dôri wo gôlij nâj ken hen na, ken bi bôrjge sa Krist a aji Emen né talêjge are yerjge a hen. Anja ôbi talêjge yerjge a hen bay a na Tunu toj hendi bô bôre to ôbi na genge diré bêjge hen. Aji ré gel wo nana na kari. ¹⁴ Tunu hende to hen a na ari upé ka tumô ka Emen genge diré sa bij ðijé kari hen. Iyôj ba, naa sa upé tó ari upé ka baa hen kirija Emen a sa derêna kibi habré a yôd aji hen. Iyôj ba, na ayêjge kibi dampare tori.

Pol uwôl Emen wô bay ayê bôo ka Epês

¹⁵ Na tôri bi wo hen aji, kirija ené toy wo kené ay bôrjge bij Kelma Jêsu men, kené pur ðijé ka Emen a men na, ¹⁶ en liri dosé kwôy kwôy wô sarjge. Kirija en uwôl Emen na, en uwôli wô sarjge men ¹⁷ bi Emen wo Kelma wona Jêsu Krist wo na Ibarna wôj ôbi hini emê hen bi ré bêjge tu melênê nâj geré wo Tini to a yêgê sari bêjge hen men, ka hônijni deré a men hen. ¹⁸ Men, en uwôli bi turjge ré jôrij sa anja ken dî bôrjge sara ka ôbi uwôgêjge kwôlijji hen men, en uwôli bi kené hôn dampay anja dôri ka gay gay ka Emen na genge diré bij ðijé kari hen. ¹⁹ Men, en gey bi kené hôn néé wori wo dê kirij wo li jé yerna nabay ka nana bi bôrna sari a hen. ²⁰ Na néé bi wo pôn hen a Emen na ré bi Krist na jijn sij kamjê aji sa biri ô meré sa kôbri wôj gusurô a derômaran a hen. ²¹ Na kirij bay ka hen a Emen né dîri sa tunu to gay gay to ôrij nâj tôh hen men, to ôrij nâj néé wo gay gay kêm a men. Men, sa kenare to gay gay a hen men, dere sa ka gôlij sa kirij a a men. Men, sa hini wo yôj yôj wôj dampare wo uwôgij haw na, mera ré nijba, kwo a uwôgij tôre cêgê a men hen.

²² Men, Emen biri are kêm kôbri a bi ôbi ré ôm sarji. Mega wo ôbi biri are kêm kôbri a bi ôbi ré ôm sarji hen iyôj na, ôbi biri yi Kelma sa églis a a men. ²³ Hende a na yiri wôsa na bôre a a ðijé ré hônij Krist men, gelij

hal wori kêm a men. Mega wo yi Krist bi a kôba, nana hônij Emen men, gelij hal wori kêm a men hen iyôn.

2

Emen gôlij naŋ biŋé naŋ bô derê wori

¹ Ca ba, na ken yi môŋ temay gawrê iyôn wô kibi bê wo ken bij Emen kwôlê ré hen men, wô kibi têriŋ tonŋe a men. ² Ca ba, jé lêrenŋe na habij mega jé lê biŋé ka sa terare a nà habij hen iyôn men, na jé lê dami wo tunu to habij ton hendi néé to bô kal a hen a, na kené ô tôre a men, na hende a lê jé haw hen bô biŋé kaŋ bay narinaŋ Emen kwôlê hen a men. ³ Nibay kêm na nini yi mega biŋé bay ka hen men. Wôsa kirina na nini lij anŋa bôrni na gey hen men, ka ermé woni na yi sara hen a men. Wôsa na nana yêŋ na bô habrê a. Aŋ ré niné gelij gusiŋ tô bô tarê wo Emen a wô kibi jé lêreni bi wo iyôngi bi wo hen mega biŋé iyôn men.

⁴ Nijba, Emen na, bô tu ŋa tona damaŋ men, ôbi geyéna damaŋ a men. ⁵ Tôri bi wo hen a, nabay na nana yi môŋ temay gawrê iyôn wô kibi têriŋ tona. Aŋ yi mega Emen ré béna na nana ji si kamŋé a naŋ Krist iyôn men. Na tiri, na naŋ bô derê wori a, ôbi ré gôlij naŋ ken déŋ iyôn hen. ⁶ Wô kibi biŋare to nana bij naŋ Krist hen na, ôbi bi nana ji si kamŋé naŋ dî bem hen men, hô déna bi nana ô emê iyére naŋ dî derômaran a a men. ⁷ Ôbi li naŋ na hen iyôn bi dirê gelij biŋé ka ré era hen bô derê wori wo dê kirij wo dirê li naŋ na, naŋ geré wo Jésus Krist hen. ⁸ Na tiri, Emen gôlij naŋ ken naŋ bô derê wori men, wô sa kibi anŋa Jésus li hen a men. Na wô kibi lê anŋanŋe ka dôri a kené gôlij hen né, nijba, Emen béŋge na déŋ iyôn. ⁹ Ka kelé yaŋ ba, ré na sa kibi jé lêrenŋe wo dôri aŋa Emen né gôlij naŋ ken hen. A iyôn ba, kwôni a nê mê dê dengôri sara ré pa pa. ¹⁰ Na tiri, na Emen bi a hô déna wô kibi biŋare to nana bij naŋ Jésus Krist hen bi nana lij anŋa dôri ka gay gay. Aŋ anŋa dôri bay ka hen na, ôbi na hu sa têrji tumô bi nana sa li.

Bay ayê bôô kêm bij pôn tô Jésus Krist a

¹¹ Kenbay ba, ken yêŋ Jub ré. Nijba, bi bôŋge jibéŋge sa anŋa na sa sarŋge a hen. Jubné uwôge yirji bay walê keŋ aŋ kenbay ba, bay uwôgêŋge bay walê keŋ né. Nijba, walê keŋ bi wo hen na, na anŋa kôbi gawra a lê mera. Iyôn ba, kenbay ka kena Jubné ré bay ka hen na, ermêŋge sa kwôlo na: ¹² Wôsa wulê bi wo hen na, na ken kelaŋ naŋ *Krist men, na ken nêŋ yé perê biŋé ka Emen na cobji hen né men, anŋa Emen na genge dirê bijji sa kibi dayê wo ôbi na dayji naŋ dî hen na, ken da kwa a ré a men. Men, anŋa na kené bij bôŋge sara na naŋ men, Emen kôba, na ken hônî ré a men. ¹³ Nijba, haw hen sa kibi biŋare tonŋe naŋ Jésus Krist na, kenbay ka ca ba, na ken kelaŋ naŋ Emen hen na, haw hen ba, ken da naŋ dî sa kibi temay Krist to ayiŋ yiri lij sarga hen. ¹⁴ Wôsa na wô sari aŋa nana môriŋ naŋ bô jalê hen. Réba ca ba, Jubné naŋ biŋé ka na Jubné ré hen, na nana biŋé ka gay gay, nijba, ôbi li aŋ nana yi tô yê wo pôn. Men, ca ba, dôriŋare na uwôl gurô perêna nijba, ôbi mène dôriŋare hende to hen aŋ naŋ temayri. ¹⁵ Ôbi mène tôô to Jubné naŋ anŋa gay gay ka bay genge hen aŋ dirê dayiŋ Jubné naŋ biŋé ka na Jubné ré hen pôn aŋ bay ré yi biŋé ka gay gay ré nij. Men, bay ré hô yi tô môŋ wo kôrbi sa kibi biŋare to bay bij naŋ dî hen. Na hen iyôn a ôbi ré bi bô jalê

yi perêrji a men. ¹⁶ Sa kibi temare to Krist ma sa gurô tagelê hen na, ôbi mène dôripare to na yi perêrji a hen aṅ men, dayji bi bay yi kurônggi yi wo pôn men, hô biji pôn naṅ Emen a men. ¹⁷ Na ôbi á, Krist, kwo Emen dôri hen ré era sa uwôl béré Kwôlo Dôri wo kôl kwôli bô jalê béngge kenbay ka kena Jubnè ré ka na ken kelaṅ naṅ Emen hen men, bij Jubnè ka na dfa naṅ dī hen a men. ¹⁸ Wôsa na sa kibi aṅga Krist li hen aṅa nabay Jubnè naṅ bijné ka na Jubnè ré hen kêm, nana nê mê uso dfa ligi Emen Iba bijné a bém naṅ néé wo Tunu toṅ hendi bô bôre hende to pôn hen.

¹⁹ Ôbi a, haw hen kené na kergê ka hena kelaṅ ré niṅ, niṅba, kena kam iyére mega kwo bijné ka Emen iyôn men, ken yiṅ kam Emen a men hen. ²⁰ Wôsa bay jé naṅ bay kibi Emen a yé mega tô iyére to dīṅ aṅ kenbay kena gerem wo bay jubu sara. Iyére hende to hen na, Krist a na keram wo bay dīṅ tebre. ²¹ Men, na sa kibri aṅa iyére hende to hen ré môriṅ geraṅ hen men, ôbi buru dīṅ dēbu tumô tumô bi ré yi iyéy Emen to ré yi naṅ jengêre wô kibi Emen. ²² Bijnare to ken bij naṅ Krist hen na, kenbay kôba, ken yi môṅ gerem wo bay jibij iyére iyôn naṅ bay ayê bôô kêm bi kené yiṅ iyére to Tini Emen mô bô hen.

3

Jé wo Pol li wô sa bijné ka na Jubnè ré hen

¹ Na wô bi wo hen aṅa, ené uwôl Emen wô sarnge, nôbi Pol wo en yi danggay a wô kibi Jésus Krist hen men, wô sarnge kenbay ka kena Jubnè ré hen a men. ² Wôsa en hôn wo na kené toy mega wo Emen a ré ben jé bi wo hen naṅ bô derê wori bi ené li wô sarnge. ³ Ôbi yêge sa aṅga yi naṅ kini uwôbêrji hen ben bi ené hôn. Na are bay ka ôbi yêge sarji ben hen aṅa, ené li kwôliji bô magtubu a dē béngge hen. ⁴ Hena kené dēṅse ba, ka henê mega wo kwôlo yi naṅ kini uwôbêri wo gengiṅ sa Jésus Krist hen na, ené hôn dô. ⁵ Kwôlo yi naṅ kini uwôbêri wo gengiṅ sa Jésus Krist bi wo hen na, tumô ba, Emen na yêge sa kwôlê bi wo hen bij bijné ka tumô hen ré niṅba, haw hen naṅ geré wo Tini na, ôbi yêge sa kwôlê bi wo hen bij bay jé naṅ bay kibri ka ôbi na dīji naṅ jengêrji hen. ⁶ Kwôlo Emen yêge sari bi wo hen na, na wo naṅ geré wo Kwôlo Dôri na, bijné ka na Jubnè ré hen ré uwôn derê wo Jubnè uwôn hen men. Men, bay na kurônggi yi wo pôn naṅ ci men. Aṅ sa bijnare tona naṅ Jésus Krist na, aṅga Emen genge dīré bij Jubnè hen kôba, bay uwôn naṅ ci men. ⁷ Emen naṅ bô derê wori a ré ben bi ené yi mana wori naṅ néé wori bi ené uwôliṅ béré Kwôlo Dôri. ⁸ Perê bijné ka Emen a kêm hen na, nôbi ena ani ré woṅ kwôy niṅba, Emen li dô naṅ en aṅ ben bi ené kôliṅ kwôli derê wo dē kirij wo na uwôn tô *Krist, kwo Emen dôri hen hen bij bijné ka na Jubnè ré hen. ⁹ Aṅ bi ené bi bijné kêm ré hôn wo iyeṅ a aṅga yi kini uwôbêrji a ka Emen na genge dīré lê hen ré yé môj môj ba? Na ôbi á, Emen woṅ ôbi dē are kêm hen, na gem are bay ka yi naṅ kini uwôbêrji hen naṅ dī tô. ¹⁰ Aṅ sa kibi églis na, bijné ka ôriṅ naṅ tôô men, bay néé a men, ka derômaran a ré hônij tu melênê wo Emen wo gay gay hen. ¹¹ Ôbi li hen iyôn naṅ ermé kwôlo ôbi na erem ca dema tô terare na ré dīṅ tô hen, aṅa Jésus Krist Kelma wona ré sa li hen. ¹² Wôsa nana bij pôn naṅ Krist, sa kibi aṅga ôbi li hen a men, aṅa nana nê mê erê ligi Emen a naṅ bôô pôn hen. ¹³ Ôbi á, ené sôm sarnge

a bi yerŋge ré iléŋge wô gusij to ené gelij wô sarŋge hen né. Wôsa gusij hende to en gelij hen na, a saŋ naŋ derê wo dami béŋge.

Peré wo Krist peréna

¹⁴ Na wô sa bi wo hen aŋa, ené jubu guban tumô uwôlij Ibarna Emen hen. ¹⁵ Na sa kibi Ibarna Emen bi aŋa tô yê ðijé ka derômaran a naŋ ka sa terare a na ré yij ya hen. ¹⁶ Wôsa Emen naŋ damŋay aŋga dôri gay gay ka ôbi bij ðijé ôbi á, ené uwôli bi Tini ré béŋge néé bi kené firij bôrŋge iyére dem aŋa kené yij bay ayê bôô ka ðebu geran tô. ¹⁷ Men, en uwôli bi sa kibi ayê bôô woŋge na, Krist ré mô bôrŋge a yôd. Men, en uwôli bi kené pur Emen men, kené pur megêrŋge a men. Ôbi a yé môŋ hanêrŋge wo tôbij tôŋ iyôŋ men, môŋ iyére to tôre ðij dô iyôŋ a men hen. ¹⁸ Na ôbi dema kenbay naŋ megêrŋge bay ayê bôô ka kwôni hen, kené hônij peré wo Krist ré peréna hen na, ré dami ðê kirij wo kwari ré naŋ. ¹⁹ Men, en uwôli bi kené hôn peré wo Krist bi wo nana nêmen henê ré hen kwôy wo hal wo Emen kêm ré yi yerŋge a.

²⁰ Emen na ôbi nêmé lê are kêm. Ôbi nêmen lê aŋga ðê sa ka naa engereri ré li béna hen men, ðê sa ka naa erem hen a men. Ôbi nêmen lê hen iyôŋ naŋ néé wori wo li jé yerna hen. ²¹ Ayênange kibri wô kibi aŋga dôri ka ôbi li naŋ geré wo églis men, naŋ geré wo Jêsu Krist a men hen. Ayênange kibri hen iyôŋ kwôy naŋ elê elê yôd.

*Amên, bi yi gelij hen iyôŋ.

4

Kurôŋgi yi Jêsu Krist na pôn nêŋ hari

¹ Ôbi á, ené sôm sarŋge a nôbi wo en yi danŋay a wô wo en li jé bij Kelma hen, bi jé lêreŋge ré yi mega kwo Emen na gey kirija ôbi na uwôgêŋge hen. ² Yêŋge bay ðê deŋgô ré men, lêŋge iyére naŋ ðijé ré men, yêŋge bay ulê bôô men, uwôlijŋge bôrŋge sa yerŋge a wô peré wo ken perij hen men. ³ Lêŋge kwôy bi bijare to Tunu li aŋ ken bij hen na, ré mênij né. Nijba, ken môriŋge naŋ bô jalê. ⁴ Wôsa ðijé ka Emen kêm na, yi môŋ gawra wo pôn iyôŋ men, Tunu toŋ hendi bô bôrê kôba, na pôn a men. Men, aŋga ken bi bôrŋge sara kené sa uné ka Emen na uwôgêŋge kwôliji hen kôba, na pôn a men. ⁵ Men, nabay kêm kelmarena na pôn men, bôrna wo nabay kêm nana ay bij Emen men, batêmen to bay lêna hen a men kôba, na pôn. ⁶ Men, Emen na pôn nêŋ hari a ré na Iba ðijé kêm men, na ôbi sa are kêm men, li jé naŋ geré wo ðijé kêm men, mô bô ðijé kêm a men.

⁷ Nijba, Emen béna nabay pôn pôn kêm gwosoy jé, nijba, na *Krist a céna mega ôbi gey. ⁸ Na ôbi á, ré lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Ôbi ðay ta mereg

aŋ ôbi pô ðijé ka ôbi peraji kibi kumbul a hen tôri a gelij ðijé aŋ ôbi céŋ ðijé aŋga gay gay.»

⁹ Lij bô magtubu to Emen kôl iyôŋ ba: «ôbi ðay ta» hen ba, bôri na iyen pôn ba? Kôl na iyôŋ ba, tumô dem ba, ôbi ré herbe tôŋ kwôy tô terare a.

¹⁰ Aŋ ôbi bi wo herbe tô terare a hen na, ôbi a na kwo ðay ta sa derômaran yêŋ aŋ bi ðiré lê bi ari ðéri ré dôriŋ cerêd mega ðiré gey hen iyôŋ. ¹¹ Na

ôbi naɲ yiri a cɛɲ ɓɪné jé lêreji jé lêreji hen. Na ôbi á, ôbi ré bɪɲ ka pôni ré yi bay jé men, ka pôni ré yi bay kibi Emen men, bay uwôlê béré Kwôlo Dôri men, bay berê sa églis aɲ gelɪɲ ɓɪné kwôlo Emen a men hen. ¹² Ôbi dɪ gawrê bay ka hen iyôɲ, bi bay ré ɲaɲ bay ayê bôô bi ré lɪɲ jé wo Emen aɲ bi églis to yi môɲ kurôɲgi yi Krist iyôɲ hen ré gesɪɲ ôriɲ tumô tumô, ¹³ hen iyôɲ kwôy wo nabay kêm naa bɪnge pôn sa ayê bôô wona men, naa bɪɲ sa henê wo nana hôn Kema Emen hen a men. Ôbi á, nana yɪɲ surɲê tô ayê bôô wona kwôy wo naa sa yɪɲ môɲ Krist iyôɲ hen. ¹⁴ Wulê bi wo hen na, naa yé kamrê ka dê dê ré niɲ men, naa yé mega bato wo mêw tôri ôriɲ si na si na hen né niɲ men, naa dé bi aɲgaɲ gelé kaɲ benare ka ɓɪné ka yi môɲ kal iyôɲ hen terêna ôriɲ né niɲ men, naa dé ɓɪné lamêna naɲ gwosore toji hen ré niɲ a men. ¹⁵ Niɲba, kirɪɲa nana perɪɲ yerna aɲ kôliɲ yerna kwôlê woɲ tiri hen iyôɲ na, naa yɪɲ ka surɲê sa aɲga gay gay a tô Krist a wo na ôbi sarna hen. ¹⁶ Niɲba, na sa kibri aɲa nana yɪɲ yi wo pôn hen, men kam yi bay ka hen ré jɪnnɪɲ naɲ kini kini hen aɲ kam yi bay ka gay gay hen ré lɪɲ jé wo gengɪɲ sari sari hen a men. Ôbi á, yerna ré débɪɲ gesɪɲ wôsa bay ayê bôô perɪɲ yirji.

Bɪné ka bɪɲ naɲ Krist hen na, bi jé lêreji yi kwo kôrbi

¹⁷ Kwôlo na kelê hen na, en kôl naɲ hini Kelma. En uwôlêɲge bi jé lêreɲge ré yi môɲ kwo bay henêre Emen né hen né niɲ, wôsa na ɓɪné ka ermé kwôlê woji na kwoɲ ani ré hen men, ¹⁸ ermé woji yi môɲ kirɪɲ kaɲ dilemne iyôɲ men, gelé wo Emen gôliɲ naɲ ɓɪné hen kôba, bay uwôɲ ré a men. Wôsa sarji iyêre aɲ bay hôn ani ré a men. ¹⁹ Men, tayre diji ré men, bay ay yirji lɪɲ aɲga habɪɲ ka gay gay ka bay gey lê hen iyôɲ kwôy kwôy hen men.

²⁰ Kenbay ba, na hen iyôɲ a bay na ré gelêɲge gengɪɲ sa Krist hen né. ²¹ En hôn wo na kené toy kwôli tumô niɲ. Aɲ tu kwôlê wo bay na gelêɲge kenbay ka ken bɪɲ naɲ Krist hen na, hena na yiri a. ²² Iyôɲ ba, bi jé lêreɲge yi môɲ kwo cay ré niɲ. Jé lêreɲge wo cay bi wo hen li aɲ ken yi ɓɪné ka doy lê aɲga habɪɲ lêɲge aɲ ménêɲge. ²³ Iyôɲ ba, ken bi Emen bul jé lêreɲge men, ermé woɲge a men, bi yi kwo kôrbi. ²⁴ Men, bi jé lêreɲge wo kôrbi bi wo hen, yi môɲ kwo Emen hen iyôɲ. Jé lê wo kôrbi bi wo hen na, bi bɪɲ naɲ tu kwôlê men, kwôlê woɲ derôre men, bi dé tu Emen a men.

²⁵ Iyôɲ ba, ken kôliɲge kwôlê woɲ benare ré niɲ, niɲba, kôliɲge yerɲge kwôlê woɲ tiri, wôsa nabay kêm nana yi môɲ kurôɲgi yi wo pôn iyôɲ. ²⁶ Hena bôrɲge ré tarêɲge na, ken dɪ bó tarê bi wo hen lêɲge aɲ ken lɪɲ ani ka habɪɲ né men, ken dɪ tare kurɪɲ sara ré a men. ²⁷ Diba ken dɪɲ ôbi bare geré ré. ²⁸ Bi kwôni wo na gemsêrê ba, bi gômse ré niɲ, niɲba, bi li jé damaɲ naɲ kôbri wori uwôɲɪɲ are naɲ gerérji wô lɪɲ naɲ yiri men, ré li naɲ bay nɪmrê a men. ²⁹ Kelêɲge kwôlo habɪɲ ré niɲba, ken kôl kwôlo a lê naɲ megêrɲge dɪ men, ken kôl na kwôlo a nêmé dôbɪɲ ka toy kebrenge a hen ibiyare men. ³⁰ Lêɲge bi tu Tini Emen li ɲa ré. Hende na aɲgaɲ talê ka ôbi talêɲge yerɲge a aɲ gel wo kené na kari. Aɲ tôre cêgê ba, Emen ré sa gôliɲ naɲ ken yôd hen. ³¹ Iyôɲ ba, ken dɪ ermé wo habɪɲ wo gay gay wo yi bôrɲge a hen men, bayi kwôlê men, bôô mênê men, bôô tarê men, naɲare men, tirɪɲare a men na, ken dɪ baa. ³² Niɲba, ken li dô naɲ

megêrnge men, ken bôrijn tu ja tonge men, dînge bôrnge jal mega wo Emen dîj bôri jal sarngge a wô bijare to ken bij nap Krist hen men.

5

Jé lê bijné ka mô kirij ka perangi a

¹ Haw hen kena kam Emen ka ôbi perênge, iyôn ba, ken bi jé lêrengge yi mega kwori hen iyôn men. ² Annga yôn yôn ka ken li ba, ken li hen iyôn perij megêrnge damañ mega wo *Krist peréna añ ay yiri bij temare wô sarna hen iyôn men. Ôbi ay yiri bi môj lari wo bay ca tebij Emen iyôn añ dé tu Emen.

³ Haw hen wo kena ka Emen nij hen na, bi kwôli yijare toj iyôn a tôj men, uwôrijare môj garê iyôn men, tu bôrijare a men na, bi kwôlijî kôlij perêrnge a ré nij men, ⁴ déngge wo kené kôl kwôlé woñ tayre nap kwoj galê ré nij men, kené pelingge pelijare to habij hen ré nij a men, nijba, ken lij Emen dosé wô annga ôbi li hen dî. ⁵ Iyôn ba, ken hôn wo upé kini merê bô emê iyére to Krist a nap to Emen a na, ré yi gengij na sa yijare toj iyôn a tôj hen ré men, sa bay uwôrijare môj garê iyôn hen né men, sa bay garemné are hen né a men. Wôsa ôbi garemné are na, garemné angar bay ka hen yi mega kamrê kari iyôn.

⁶ Bi bijné lamêngge nap kibi derê woji hen né, wôsa anga habij bay ka hen iyôngi hen a lê bô Emen tari sa bay narê kwôlé a hen. ⁷ A iyôn ba, ken li mijare nap bijné bay ka iyôngi hen né. ⁸ Wôsa ca ba, na ken mô bô dilemne a nijba, haw hen wo ken bij nap Kelma hen na, ken mô na kirij ka perangi a nij. Iyôn ba, bi jé lêrengge yi mega ka mô kirij ka perangi a iyôn dî. ⁹ Wôsa lê anga dôri men, kap derôre men, kap tiri a men, hena na kirij ka perangi a. ¹⁰ Masêngge bi ken li anga a dôrij Kelma Jésu hen dî.

¹¹ Bijnge nap bay lê angar déj iyôn ka lij bô dilemne a hen né, nijba, ken dô tô jé lêreji woñ déj iyôn bi wo hen ta dî. ¹² Wôsa anga bijné bay ka hen li nap jalê hen na, hena niné kôl kwôlijî ta kêmba a yé tayre damañ. ¹³ Añ kirijna are bay ka kêmba yi tu wolé na, bijné a gelé derêrji réba habrêrji lew. ¹⁴ Wôsa anga yi tu wolé na, na ka perangi. Na ôbi á, bay ré kôl iyôn ba:

«Jôbi wo ju yi kum hen na,
engij añ ju bér perê bijné ka ma a
añ Krist a hem merê kirij ka perangi a.»

¹⁵ Iyôn ba, ken kôbe jé lêrengge dô. Bi jé lêrengge yi môj kwo bijné ka hôn ani ré hen iyôn né, nijba, bi yi môj kwo bijné kap bay tu melênê iyôn dî. ¹⁶ Wulê wo nana môrij haw hen na, na wulê wo habij, iyôn ba, hena kené uwôj geré wô lij annga dôri ba, ken li kwôy kwôy. ¹⁷ Yêngge kwôbré ré, nijba, ken mase wô henê anga Kelma Jésu gey bi kené li hen.

¹⁸ Ken yi bay kwoyé ré, wôsa kwoyé na anga mêne gawra, nijba, ken dî Tunu toj hendi bô bôre wôn bôrnge dî. ¹⁹ Dôbinge ibiyare bôrnge a nap kurôn woñ ayij kibi Emen men, nap kurôn wo gay gay wo Tini bêngge hen men, ken kebe hen iyôn heramij Kelma nap bô pôn a men. ²⁰ Lijge Ibarna Emen dosé kwôy kwôy sa are kêmba a nap hini Kelma wona Jésu Krist.

Hal wo dôri wo yébé nap kwo kwôrnêrji

²¹ Kenbay ka ken bij Krist kwôlê hen na, dô wo kenbay kôba, ken dôbijn sarngé men.

²² Yébé, dôbinge kwôrnêrnge sarngé mega wo ken dôbijn Kelma hen iyôn men. ²³ Wôsa kurô iyére a na Kelma wore mega wo Krist na ôbi sa églis hen iyôn men, hende na yiri men, na ôbi a gôlij nâj tu a men. ²⁴ Iyôn ba, bi yébé dôbijn kwôrnêrji sarji sa are kêma a mega wo églis dôbijn sare bij Krist hen iyôn men.

²⁵ Imnê, kenbay kôba, ken pur yébérnge mega wo Krist perijn églis aŋ ayijn yiri bij temare wô sare hen iyôn men. ²⁶ Ôbi li hen iyôn bi điré đere nâj jeŋgêre bij Emen, ôbi pule nâj kam men, nâj kwôlê wori a men. ²⁷ Wôsa ôbi li bi hende ré sa tumôri a nâj hini emê men, bi hende ré sél men, yere ré léé ré men, ré yi kworijn ré a men, aŋ bi ani kani ka habijn ré nâj yere a. ²⁸ Kwo kwôrnê yébé kôba, na hen iyôn hende to hen men. Bi bay pur yébérnge mega wo bay perijn kurôŋgi yirji hen iyôn men. Wôsa kwôni wo pur tamni ba, pur na yiri ôbi gaŋ. ²⁹ Wôsa kwôni wo tôrij kurôŋgi yiri wori ba, nâj, niŋba, ôbi biri emê men, gemni dô môj kwo Jêsu lijn églis hen iyôn. ³⁰ Wôsa nabay kêma nana yi môj kam yi Krist hen iyôn. ³¹ Lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na hen iyôn aŋa iba ré dé ibari nâj yori aŋ, aŋ bay nâj tamni a merêji bem wô wo haw hen bay na kurôŋgi yi wo pôn.» ³² Kwôlê bi wo hen na, na kwo dami wo yi kini uwôbêri a wo magtubu to Emen yêge sari béna. Aŋ en hôn wo kwôlê bi wo hen ré kôl gengijn na sa Krist nâj églis. ³³ Men, kwôlê bi wo hen yi gengijn sarngé kenbay men. Bi i i kôba, gey tamni mega wo ôbi geyijn yiri hen iyôn. Men, yébé kenbay kôba, ken bij kwôrnêrnge kwôlê men.

6

Hal wo kamrê wo dôri men kwo balêrji wo dôri men

¹ Kamrê mega wo kena ka Kelma Jêsu hen na, ken bij balêrnge kwôlê wôsa na hal wo dôri. ² Tôô Emen to pôni kôl iyôn ba: «Bijn ibam nâj yom kwôlê.» Tôô hende to hen, na to tumô to era nâj terê kibi. ³ Terê kibi wo era nâj tôô hende to hen a na: «Bi yem ré dôrem men, jeré môrijn cêgem kelan sa terare a nâ a men.»

⁴ Kenbay balê kamrê na, ken li bi bô kamneŋge tarji ré, niŋba, ken gemji men, ken gelji men, ken halji a men, mega wo Kelma Jêsu geléna geréri hen iyôn.

Hal wo dôri wo limé nâj kwo bay iyéreji wo dôri men

⁵ Kenbay ka kena limé hen na, biŋge bay iyéreŋge kwôlê men, ken hareji men, ken wuré tumôrji a men, lêŋge jé nâj bôrnge pôn a men. A hena kené li hen iyôn na, na *Krist a kené biri kwôlê sari a hen, ⁶ điba, ken li na wô tirji ré men, bi bay ré denêŋge a men mera ré, niŋba, ken li are kêma ka Emen gey hen nâj bôô pôn wôsa kena limé ka Krist. ⁷ Lêŋge jé biji nâj yi deré mega kené li bij na Kelma iyôn điba, ken li mega wo kené li bij na gawrê iyôn né. ⁸ Henêŋge mega wo hena kwôni wo ré na lema, ré na lema ré kôba, Kelma ré sa têbêri sa kôbri wô kibi lê anŋari ka dôri ka ôbi li hen.

⁹ Kenbay bay iyéy limé kôba, ken li dô nâj ci hen iyôn men điba, ken kôlji na sêŋge na sêŋge iyôn né. Henêŋge mega wo kenbay nâj limé

kanje bay ka hen kêm ôbi iyéyrenje wo dami wo derômaran a ré na pôn nêj hari. Ôbi dô tu gawrê ré.

Anğan mapê ka Emen bij bijné kari

¹⁰ Gerjé kwôlê wujê wo na kelênge a na: Bi nérnje ya tô Kelma wona naj nêé wori wo dami wo ôbi béngge hen. ¹¹ Perênge anğan mapê kêm ka Emen béngge hen kôbrengge a an kirija Sidan ré era wô lamêrngge ba kené gôlin gwosore tori. ¹² Wôsa kumbul wo nana li hen na, na naj gawrê ré, nijba, na naj tunu to habij to ôm sa kirij men, to ôrij naj tôô men, to ôrij naj nêé to bô dilemne a hen naj to habij to bô kal a to ôrij naj nêé hen a men. ¹³ Iyôn ba, ken pô anğan mapê ka Emen. Ôbi á, kirija wulê wo habij ré sa sarngge a ba, kené ðebij Sidan iyêre men, kené ðebij gerañ sa têrngge a kwôy wo ken derij kibi kumbul.

¹⁴ Iyôn ba, ken ðebu sa têrngge a, an bi tu kwôlê yi môj arij woñ harê tô bôô iyôn men, bi lê anğan derôre yi môj *bargay kan kumbul ka ken tôbe têlin kabêrêrngge iyôn men. ¹⁵ Yerngge wo gwanje tô ulê béré Kwôlo Dôri wo bij bijné bô jalê hen na, yi môj garbê ka ken tôbe têrngge a iyôn men. ¹⁶ Bôrngge wo ken bi naj wulê wulê sa Emen a hen na, yi môj malare to ken têlin yerngge an kirija ôbi bare ré herongge naj ðêsê ka tare yirji a hen ba, ré sa bare mapêrji an.

¹⁷ Men, engéngge gelê wo yi mega jabga woñ kumbul wo ken tôbe sarngge a iyôn men, ken enge kwôlo Emen wo yi mega yebere toñ kaskar to Tunu toñ hendi bô bôre bi hen. ¹⁸ Are bay ka kêm ka ré ðênsij hen na, ken uwôl Emen bi ré li naj ken sara. Merênêngge sa uwôl Emen a ré mega wo Tunu gelêngge hen iyôn. Iyôn ba, ken mô tu gerj men, ken lêjnê tô a kwôy men, ken uwôl Emen wô bay ayê bôô kêm a men. ¹⁹ Men, ken uwôli wô san bi kirija ené ay kwôlê wô kelê ba, ôbi ré bèn kwôlê wo dôri keben a bi ené kôl naj ibiyare wô kôlij bijné Kwôlo Dôri wori wo yi naj kini uwôbêri hen bi bay ré hôn. ²⁰ Na sa kibi Kwôlo Dôri bi wo hen ana ené yij ôbi derê kwôli Krist men, en yij danjay a a men hen. Uwôlêngge Emen bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen naj ibiyare wôsa dô lê ðiba, bi ené hare ré.

Dosé to ôbi liji wô derij kibi kwôlê wori

²¹ Yênena Tikik wo nana piri wo li jé wo Kelma naj bôô pôn hen na, ôbi a sa kelêngge kwôlo gengij san an bi kené hôn ené yi iyen ba men, na mi a ené li ba, a men. ²² Na wô bi wo hen ana ené jéri yerngge a, bi ôbi ré ô kelêngge kwôlini men, ré dôbêngge ibiyare bôrngge a a men hen.

²³ Bi Ibarna Emen naj Kelma wona Jésus Krist bij yênerni bay ayê bôô kêm bô jalê men, bi li bi ken perij yerngge men, ken bij bôrngge sa Jésus Krist a a men tumô tumô. ²⁴ Bi Emen tô kibri sa bijné kêm ka pur Kelma wona Jésus Krist naj bôô pôn naj wulê wulê hen.

Magtubu to Pol li bijn Pilipinêne Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Pilip ná, ná sa iyére to yi bô Erôp a aņ hende a na sa iyére to tumô cog cog to Pol uwôliņ béré Kwôlo Dôri ya. Kergare to tée wôo toņ ulê béré to Pol ô hen aņa ôbi ré điņ tó églis hende to Pilip a hen. (Jé lê bay jé: 16: 12-40.)

Elê kwône cêgê kirina ôbi yij dangay a hen aņa ôbi ré liņ magtubu hende to hen. Na magtubu toņ baliyare senge wôsa ôbi gey liji na dosé wô anġa bay jéņ Epaprodid eraņ biri kirina ôbi na mô bô nimrere a hen men, ôbi gey dôbêji ibiyare bôrji a bi bay ré ay yirji bijn *Krist naņ bôo pôn điba, bay ré đi kwôni lamji naņ anġaņ gelé kaņ benare ka ay tó yé pererji a hen né.

Anġa tumô ba (Sapitre 1: 1-11), Pol kôl na kwôli yi derê wori men, kwôli dosé to ôbi liņ kamaņ ka Pilip wô lê wo bay na li naņ đi hen a men, dema ré kôlji kwôli anġa ré sa sari a hen tó. Ôbi kôl kwôli anġaņ đé bôo sara kari ka điré ôriņ tó bijnare tori a naņ Jésu Krist bi wo điré hôn bô wulê wo kiyay ré hen. (Sapitre 1: 12-26.) Men, ôbi dôbiņ Pilipinêne ibiyare bôrji a bi bay ré đebij geraņ tó ayê bôo woji a men, bay ré bijn pererji a men, ré dôbiņ sarji men, ré liņ naņ yirji a men mega Jésu Krist gel hen iyôņ. (Sapitre 1: 27 - sapitre 2:28.)

Pa dema si Pol naņ bay ayê bôo ka Pilip ré geliņ tó na, si Epaprodid naņ Timoté a dôriņ Pol kwôli kamaņ ka Pilip a men, bay a dôrji kwôli Pol men. (Sapitre 2: 19-30.)

Sapitre 3 ná, Pol yêge maa Pilipinêne wô sa bijné ka bi bôrji pôn sa Kwôlo Dôri a ré hen men, ôbi kôlji bi bay ré genge jé lêri ôriņ tumô tumô kwôy wo bay ré geliņ naņ Jésu Krist iyôņ.

Sapitre 4 nà, ôbi duu kibi magtubu tori naņ dôbê ibiyare men, lê dosé wô anġa ôbi uwôņ hen men, ôbi bu kôbriji a men.

Magtubu hende to hen na, bay uwôgere na magtubu toņ yi derê. Wôsa ayiņ tóre kwôy deriņ kebre na, hende kôl na kwôli yi derê damaņ. Na bê bôo pôn sa Krist a saņ naņ yi derê bi wo hen hen.

Dosé to Pol liji

¹ Nôbi Pol, nibay naņ Timoté bay jé ka Jésu Krist a lê magtubu hende to hen benge kenbay bay ayê bôo ka Pilip a wô kibi bijnare naņ Kelma Jésu Krist hen men, nini li magtubu hende to hen bijn bay derê tumô kirij men, diyakerne a men. ² Bi bô derê naņ bô jalê wo Ibarna Emen naņ kwo Kelma Jésu Krist baa naņ ken.

Pol uwôl Emen wô sa bay ayê bôo ka Pilip

³ Kirina en erem sarņge a na, en liņ Emen dosé ta ta wô sarņge men. ⁴ Kirina en uwôl Emen wô sarņge na, ta ta en li naņ yi derê. ⁵ Wôsa na ken li naņ en sa ulê béré Kwôlo Dôri a kirina na ken toy kwôli keben a kwôy saņ kemneņ hen. ⁶ En hôn wo Emen bi wo đi tó lê anġa dôri bôrņge a hen na, ôbi a lê hen iyôņ kwôy wo Jésu Krist a heraņ. ⁷ Ermé wo en erem sarņge a hen iyôņ na, na anġa dôri wôsa bôn yi sarņge a. Wôsa

derê wo Emen li naj en aj ben en yi mana wori hen. Wo en yij dangay a haw hen, wo na en baj senje aj en uwôlij béré Kwôlo Dôri dô hen na, kenbay kôba, ken uwôj men. ⁸ En perênge damaj aj Emen hôn wo ré na tiri. Peré wo en perênge hen na, hena na yi Jêsu Krist a gaj.

⁹ Gel, anja en uwôlij Emen kwôlenge bay a na: ré bénge bi kené perij yernge tumô tumô a men, bi turnge ré jôrij sa are kêm a men, kené hônij derê tu anja dôri naj ka habij a men. ¹⁰ Men, bi kené kôbe anja dôri dema kené li a men. Ôbi a, wulê wo Jêsu ré a heraj ba, ka sélé gelij gay men, kwôni a upé ani ka habij yernge a ré a men. ¹¹ Men, ka lê anja dôri kwôy kwôy naj néé wo Jêsu Krist a men. Aj kirija bijé gel hen iyôn menba, bay a ayê kibi Emen men, heramiri a men.

Gelê hena na ligi Jêsu a

¹² Yênen, en gey bi kené hôn mega wo anja ré sa san a hen na, ré li aj Kwôlo Dôri ré ô tumô tumô dîba, ani kani ré jôri ré. ¹³ Na hen iyôn aja asgarjê kêm ka gem iyé ôbi emé iyére hen naj bijé ka dangi a men ré hôn wo ené yi dangay na wô kibi Jêsu Krist hen. ¹⁴ Yé wo en yi dangay a hen na, li aj bay ayê bôô kwône bij Kelma Jêsu Krist bôrij damaj a. Bay hare ré nij nijba, bay uwôl béré kwôlo Emen damaj a dî.

¹⁵ Ka pôni perêrji a hen dô kwôli Jêsu Krist wôsa bay li na terbére naj en men, bay woge na naripare naj en a men. Nijba, ka pôni ba, uwôl béré kwôlo Emen naj ermé wo dôri men. ¹⁶ Bay li hen iyôn wôsa bay puren men, bay hôn wo Emen a ré ben jé bi wo hen bi ené gelij bijé wo Kwôlo Dôri bi wo hen ré na kwon tiri. ¹⁷ Nijba, bijé ka ené kôl kwôlij tumô hen na, bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Jêsu Krist bi wo hen naj ermé wo dôri ré nijba, na naj ermé wop terbére mera. Aj bay erem yan ba, lê wo ciré li hen iyôn na, bôn né mène damaj a dangay a.

¹⁸ Hena bay ré iyêl naj bô habré, naj bôô pôn, kôba, li ani ré. Derêri ba, na wo kwôlo Krist ô tumô tumô aj yen dôren damaj. Ôbi a, ené lê yi derê hen iyôn kwôy kwôy hen. ¹⁹ Wôsa en hôn wo are bay ka kêm hen ré lê aj ené sêj bô dangay a senje wô uwôlê wo ken uwôl Emen wô san hen men, wô lê wo Tini Jêsu Krist li naj en hen a men. ²⁰ Ôbi a, anja ené mô gem aj en erem sara damaj hen na, na wo tayre ré sa dên né nijba, haw hen, ca yej kwôy ôrij tumô a hen na, ené iyêl naj ibiyare aj ré ené ma na ma, ré ené mô tu gej kôba, ené uwôrijj nén ayij yen kêm uwôlij hini emé sa Krist a. ²¹ Kupê nôbi ba, hena ené mô tu gej ba, na wô ayê kibi Krist aj temare na derê wupê. ²² A hena ené mô tu gej baa ya ba, na lê anja a lê naj gawrê. Nijba, temare men, merê tu gej men ba, na ka yôn a ené ayê pôn ba en hôn né. ²³ Are bay ka wôô hen lèn aj en gaané damaj, nôbi ba, en gey ma aj ené erê merê naj Jêsu Krist dô gôlij merê tu gej. ²⁴ Nijba, wô sarjge kenbay na, bi ené mô tu gej sa terare a na ná, dô damaj. ²⁵ Mega wo en hôn wo ré na tiri hen iyôn na, en hôn wo ené merê tu gej perênge a aj bi ayê bôô wonge ré ô tumô tumô men, bi yernge ré derênge sara a men. ²⁶ Aj kirija na so dangay sa upênge hôrij na, ka dê denjôrjge wô sa keben tô Jêsu Krist a.

²⁷ Iyôn ba, ken li anja bij naj Kwôlo Dôri wo Krist hen. Ôbi a, ré ené ô gelênge, ré ené ô ré kôba, en gey toyé wo kené debu geraj men, ermé

wonje ré na pôn men, wo kené bi tôrnge karij majê sa ayê bôô wo dîj sa Kwôlo Dôri a hen men. ²⁸ Harijge bay barejge ré kwôy. Hena kené hare ré kwôy nij na, bay a henê mega kwôji ba, ciré mêne nij. Añ Emen a geléji mega kenbay ba, dôbi a ré gôlij nañ ken hen. ²⁹ Na bô derê wo Emen a lê a kené lij jé bij Krist hen, na wô bôrnge wo ken bi sari a hen mera ré, nijba, wô gusij to ken gelij wô sari hen a men. ³⁰ Wôsa majê wo en kaarê hen na, haw hen kenbay kôba, ken ka nañ en men nij. Mega wo ken hôn hen iyôn ná, en ka baa ya.

2

Kwôli dôbê sa to Krist nañ damjare tori

¹ Bijare to ken bij nañ *Krist a hen na, béjge néérnge ba? Men, peré wo ôbi peréjge hen ba, dôbêjge ibiyare bôrnge a ba? Ken bij nañ Tunu toj hendi bô bôre men, ken bij peréjge a men, perij men, ken dôrij peréjge a a men ba? ² Iyôn ba, bi ken bij pôn men, bi ken perij yernge naj bôô pôn men, bi ermé wonje kôba, ré pôn men, bi tununje yi pôn sa aŋga ken woge hen a men. Añ bi ben yi derê. ³ Lêjge ani kani nañ ermé wonj terbére ré men, wo kené dêj megêrnge ré a men. Nijba, ken dôbij sarjge men, ken bô megêrnge mega ré na ka damné dêjge a men. ⁴ Bi i i ba, erem sa derê wori a mera ré, nijba, sa kwo megêri a a men. ⁵ Ôrijge peréjge a mega bijné ka bij pôn nañ Jêsu Krist iyôn.

⁶ Ôbi na na Emen ca yej hari nijba, ôbi woge bi diré némij nañ dî môj môj ré.

⁷ Nijba, ôbi dêj damjare tori hende to hen nañ bô geyé wori añ mana. Ôbi yêj mega gawré yêj hen iyôn men, bijné gili wo ôbi ré na gawra a men.

⁸ Ôbi bô yiri mega ani ré iyôn añ bij Emen kwôlê kwôy ô maj temare toj tayre sa gurô tagelê.

⁹ Na ôbi á, Emen né ayri dî sa are a kêmen hen men, ôbi biri hini wo dê sa hini kêmen a men hen.

¹⁰ Añ bi bijné ka derômaraj a nañ ka sa terare a nà men, ka ma a men kêmen kirijna bay ré toy hini Jêsu ba, bay kêmen ré di kwiniji tôj tumôri a.

¹¹ Añ bi bijné kêmen ré kôl Jêsu ré na Kelma, añ uwôlij hini emê sa Emen Iba bijné a.

Bay ayê bôô na kirij ka peranj ka bijné ka sa terare a nà

¹² Yênen kajê, hen iyôn na, kirijna na en baj iyére tonje a hen na, na ken bêm kwôlê nijba, haw hen wo en nañ hen kôba, ken bêm kwôlê damaj a. Gelé wo Emen gôlij nañ ken hen na, kenbay kôba, ken li jé sara nañ harê men, ken wuré a men. ¹³ Wôsa Emen li jé bôrnge a bi kené uwônij néérnge wonj geyé aŋga bij nañ gengé wori wo dôri hen men, kené lijji a men. ¹⁴ Jé wo yôn yôn wo ken li na, ken bare ré men, ken narij sara ré a men, ¹⁵ añ bi ken yi bijné ka kwôlê wôni bu sarji ré men, bijné ka séli men, ken yij kam Emen ka ani ka habij nañ yirji a men peré bijné kaj bay laserê kirij hen men, bay bô habré a men ka sa terare a nà. Peranjêjge peré gawré bay ka hen mega tay tô deperere iyôn. ¹⁶ Wôsa ken kôlji kwôlo a

gôlin naj bijné. A hena kené li hen iyôn na, wulê wo Jésu a heraj hen na, yen a sa yén tumôri a wô kebrenge, wôsa gel wo jé wo na en li tu temare hen na, na ré na djén iyôn né.

¹⁷ Ayê bôd wonge yi môp sarga wo ken li bijn Emen iyôn. Aj hena bay ré deren aj kwôbren uwôsijn jôgijn naj sarga wonge bi wo hen na, en li yi derê wô sarga bi wo hen men, en li yi derê naj ken a men. ¹⁸ Kenbay kôba, bi yernge derênge men, nôbi kôba, na sê peré naj ken men.

Pol jé si Timoté naj Epaprodid

¹⁹ En erem hena Kelma Jésu ré gey men na, ené jé Timoté iyére tonge a hen ya. Aj kirijna ôbi ré bulo hera ba, ré sa dôben ibiyare bôn a naj kwôlénge wo ôbi a sa dôren hen. ²⁰ Wôsa kwôni wo sun kwôlénge men, li naj ken môp kwo en lij hen iyôn ba, naj, na Timoté bi pôn nêj hari. ²¹ Wôsa bijné kêm woge na derê wo gengijn sarji mera, dîba woge ciré lê anga gengijn sa Jésu Krist hen né. ²² Wôsa anga Timoté li hen na, gelénge wo ôbi ré na kwôni woj bôd pôn, wôsa jé ulê béré Kwôlo Dôri wo ôbi li naj en hen na, yi môp kema wo li jé naj ibari hen iyôn. ²³ Ôbi a, kirijna ené hôn kwôlo gengijn san nij na, na jéri yernge a hajé nij. ²⁴ Naj bôn wo en bi sa Kelma a hen na, en hôn wo nôbi kôba, ené eré iyére tonge a hen ya men.

²⁵ Kwo gengijn sa yênen Epaprodid woj megan ôbi jé men, megan ôbi majé wo tô ulê béré kwôlo Emen a wo na ken jori yen a bi ré era sa li naj en sa anga najen a hen na, en erem wo ené jén naj dî hôrijn bénge. ²⁶ Wôsa doy heré ô gelénge liri gap men, ôbi sun wô toyé wo kené toy wo dîré ômjn hen a men. ²⁷ Na tiri, tumô ba, ômpjare liri tu temare a hari nijba, Emen bô tu ja tori men, nôbi kôba, Emen bô tu ja tijé a men aj berareri aj bi bô emê wo d'angi ré hô lèn a ré nij. ²⁸ Ôbi a, ené iyêlbe bi ené biri bi ré hô unénge aj kirijna kené geli ba, yernge ré derénge men, nôbi kôba, dengôn ré kurijn tôj men hen. ²⁹ Iyôn ba, kirijna ôbi ô bijn na, ken bîri yernge a dô naj yi deré mega yênenge tô Kelma iyôn. Aj kwôni mega ôbi hen iyôn na, ken biri kwôlé. ³⁰ Wôsa baa da wo ôbi na da ma tô jé wo Krist a. Ôbi ay yiri ulén lij jé wo kenbay a na ré lê ben hen.

3

Gawra a lê iyen a ré yijn kwopj derôre tu Emen a ba?

¹ Aj haw hen yênen, kwôlo baa wo na kelê a na: Lénge yi derê wô bijnare to ken bijn naj Kelma hen. Kwôlo na en kelénge bô magtubu a tumô hen na, na hô kelénge a sôj dîba, keben a manen sara ré, wôsa en hô kôl hen iyôn bi ré li naj ken. ² Bay jé kap bay lê habré men, bijné ka yi môp garé iyôn hen men, bijné ka mô wô kôlij megêrji ré wal kej hen a men na, berêngeji dô. ³ Wôsa na nabay a na bay walé kej kap tiri hen dîba, na bay ré. Wôsa nana tebe Emen na sa kibi Tini men, nana di dengôrna wô kibi bijnare to nana bijn naj Jésu Krist hen a men dîba, nana bi hôrna na sa angap yi yé ka gawré hen né. ⁴ Dôd ba, nôbi kôba, ré ené bê bôn sa angap yi yé bay ka na ka gawré mera hen men. A hena bijné ka póni ré erem mega ciré bê hôrji sa angap yi yé kaji bay ka hen na, nôbi kôba, ré ené nêmé bê bôn sara gôlin kwôji aj sôj. ⁵ Wôsa balên kap bay yêna na ena *Israyêl men, ena kungja Bênjamin men, ena Hébrejê woj kij men, en yêj li sa marge menba, bay walén kej men, kwopj bê kwôlé

sa tôo to Jubnê ba, ena *Parisijnê woŋ dên a men. ⁶ Kwo gengijn sa jé lêren ba, na en gelijn tu églis gusijn naŋ yi gwa men, lê anŋaŋ derôre ka tôo to *Moyis genge hen na, kwôni uwôŋ ani kani ka habijn yen a ré a men. ⁷ Are bay ka hen na, ca ba, na en bôrji mega ari upéren iyôŋ, nijba, haw hen wô kibi *Krist na, en bôrji mega anŋa ré naŋ iyôŋ. ⁸ Na tiri, are bay ka kêma ka na en diŋ dengôn hen na, en bôrji mega ani ré iyôŋ gengijn naŋ ka dô dê ka na en henê Jêsu Krist wo na Kelma wupê hen. Aŋ na wô kibri ôbi aŋa ené kapiŋ are kêma hen men, en bôrji yi mega anŋaŋ bêŋ iyôŋ tun a a men hen aŋ bi ené uwôŋiŋ anŋa dô dê aŋ ka na Krist hen dî. ⁹ Men, bi ené biŋ pôn naŋ dî dô cerêd a men. Na wô bê wo en bi kwôlê sa tôo to Moyis a hen a ené yij gawra woŋ derôre cerêd tu Emen a hen né. Nijba, na wô kibi anŋa Krist li hen. Aŋ na Emen a bé gawra yé kwoŋ derôre cerêd tiri a wô kibi bê wo ôbi bi bôri sa Krist a hen. ¹⁰ Anŋa fu bôn damaŋ ba, na wo ené hôn Krist men, ené hôn néé wori wo ôbi jijn siŋ kampê hen men, ené gelijn gusijn mega ôbi na gelijn hen iyôŋ men, ené maŋ môŋ kwo ôbi maŋ hen iyôŋ a men. ¹¹ Ôbi a, nôbi kôba, ené dî bôn mega ené sa jê sé kampê môŋ kwo ôbi jijn siŋ kampê hen iyôŋ men.

¹² En kôl na wô wo ené uwôŋ are bay ka kêma hen nij né men, ené na gawra wo dô cerêd nij a men né, nijba, en mase bi ené beré are bay ka hen naŋ kôben bi ré yi kapê, wôsa Jêsu Krist a burena dera bi ené yi kwori hen. ¹³ Yênen, en erem wo ené fu are bay ka hen kôbena nij ré tô. Nijba, anŋa en li haw hen na, en gôrbijn anŋa cêgen a aŋ en mase upé ka tumô a hen dî. ¹⁴ Na ôbi á, ené ge yôd yôd bi ené upé are bay ka hen men, bi ené uwôŋiŋ sa kôbi derômaran a wo Emen uwôgêna kwôli naŋ geré wo Jêsu Krist hen a men.

¹⁵ Nabay ka nana ka surjê tô kwôlo Emen a hen na, ermé wona ré yé hen iyôŋ dî. A hena ka pôni perêrnge a hen ré erem kwôlo danŋi bôrji a ba, Emen a yêgê sari bêŋge senŋe. ¹⁶ Na mi mi ba, geré wo na nana ayêŋge aŋ nana erêŋge tô a kwôy saŋ kemnêŋ hen na, ôbi a nana erêŋge tô a yôd yôd dî.

¹⁷ Yênen, kenbay kêma ken ay sa tèn men, gawrê ka jé lêreji na kwo dôri môŋ kwo na nini gelêŋge hen iyôŋ a kené dî turnge tôrji a dî men. ¹⁸ Kwôlê wo hen na, na en kelêŋge têê kwône tumô nij, aŋa haw hen ené hô kelêŋge naŋ cémé tun a a hen. Bijnê kwône jé lêreji gel wo bay ré na bay bayi temare to Krist sa gurô tagelê. ¹⁹ Bijnê bay ka iyôŋgi hen na, mênê yi wô sarji. Wôsa bôrji a na emen woji men, bay di dengôrji sa lê anŋaŋ tayre a men, bay erem na sa anŋa sa terare a nà mera a men. ²⁰ Nabay ba, nana bijnê ka bô *emê iyére to derômaran a men, nana mô gem Kelma wona Jêsu Krist wo na ôbi gôliŋ naŋ na hen bi ré hena derômaran a sa upéna men. ²¹ Wulê wo ôbi a heran hen na, ôbi a ayê yerna wo iya aŋ a sa ma hen gasijn kwoŋ hini emê môŋ kwori iyôŋ. Ôbi li hen iyôŋ na naŋ néé wo li aŋ are kêma biri kwôlê hen.

4

Pol gelijn bay ayê bôo ka Pilip anŋa bay ré lé

¹ Iyôn ba, yênen kapê, doy gelérnge lèn damañ men, en li yi derê wô kebrenge men, ken yi môñ ari dê dengô kapê iyôn a men. Na hen iyôn a, kené débijn gerañ derê sa bijnare to ken bijn nap *Krist hen.

² Ebodi nap Sêntis, en sôm sarnge a bi bô jalê ré yi perênge a wô wo kena yêne tô Kelma. ³ Jôbi megan ôbi jé hen kôba, en uwôlen bi jeré li nap yébé bay ka wôô hen, wôsa nibay nap ci nini gelijñ gusijñ tô ulê béré Kwôlo Dôri bijñ ðijné a. Kléma nap bay jé ka ðanji kwône kôba, li jé nap ni men. Ap bay kêm hiniji yi bô magtubu toñ merê tu geñ to hini ðijné ka Emen a sa gôlijñ nap ci nap kwiniñ hen ya men.

⁴ Lênge yi derê nap wulê wulê wô wo ken bijñ nap Kelma. En kelênge ba, en hô kelênge a sôn: lêngge yi derê.

⁵ Bi derê wonge yi tu wolé. Henênge wo baa ða wo Kelma a hera nijñ.

⁶ Senijñ ani kani ré, nijba, anga napênge ba, ken engerijñ Emen kwôy kwôy men, ken liri dosé wô sarji a men. ⁷ Ôbi a, bô jalê wo Emen wo gôlijñ sa are kêm ka gawré hôn hen a jalê bôrnge nap ermé wonge, wôsa ken bijñ nap Jêsu Krist.

⁸ Yênen, gerné kwôlo na kelênge a na: ermênge sa anga dôri ka ðijné a dené ka ná: angan tiri men, ka dé wo jeré biji kwôlê hen men, angan derôre men, ka sêli men, ka nêñ wo ðijné ré gey hen men, ka bay kôl kwôlijñ dô hen a men. ⁹ Anga na en kelênge kwôlijñ ken toy ap ken bi bôrnge sara hen men, ka en li ken gel nap turnge hen a men na, bay a kené li ði. Ap Emen wonj ôbi bé bô jalê hen a baa nap ken.

Pol lijñ bay ayê bôô ka Pilip dosé wô anga bay jéñ biri hen

¹⁰ En lijñ Kelma dosé men, yen dôren damañ a men wôsa ken hô erem san a. Ken erem wô lê nap en na ca yeñ nijba, na geréri a na kené uwôn ré tô. ¹¹ En kôl hen iyôn na wô wo ené ôrijñ doy ani ré, nijba, en hôn lê yi derê sa anga yi kôben a hen kwôy kwôy. ¹² Wôsa en hôn merê bô nimiré a men, bô ari upé a men. Kirijñ ka yôn yôn kôba, en hôn merê bô upé a men, bô kurôn a men, bô anga mêy a men, bô ka dê a a men. ¹³ En uwôn néén môrijñ bô are bay ka kêm hen sa kibi néé wo Krist ben hen. ¹⁴ Nijba, ken li dô kirijña ken li nap en sa gusijñ tijñ hen.

¹⁵ Kenbay milñén Pilipinêrê, ken hôn, wulê wo en dijñ emê iyére to Maséduwan ap, ap kirijña en ayijñ tô ulê béré Kwôlo Dôri hen na, na kenbay penenge mera a na lê nap en, ðiba églis tôni to ðanji na li nap en né. ¹⁶ Kirijña en bajñ Tésalonik a tô kôba, ken li nap en têê kwône sa anga napen a.

¹⁷ En kôl hen iyôn na wo kené hô ben ani ré, nijba, en erem sa terê wo Emen a sa terê kibri sarnge a wô kibi lê wo ken li nap en hen. ¹⁸ En uwôn are kêm ka na ken joñ ben hen ap gôlen tôn a. Are kêm ka na ken joñ Epaprodid erañ ben hen na, en uwôn ap ani kani napen ré nijñ. Are bay ka hen yi môñ sarga wo gôrmeri ðijné dôrijñ Emen men, dé tiri a men iyôn. ¹⁹ Emen wupé wonj ôbi ari upé ka kwôni hen na, ôbi a béngge are kêm ka ken ôrijñ doyriji hen tô Jêsu Krist a. ²⁰ Bi na ayênge kibi lbarna Emen kwôy nap kunena. *Amên, bi yi gelijñ hen iyôn.

Gerné dosé to ôbi lijñ wô derijñ kibi magtubu tori

²¹ Lijñe ðijné ka Emen kêm wô kibi bijnare toji nap Jêsu Krist hen dosé. Men yênerna kap bay ayê bôô ka mô nap en na hen kôba, lêngge dosé men.

²² Bijé ka Emen kêm lênge dosé, nijba, ka iyé kelma *Sésar a lênge dosé damar a.

²³ Bi Kelma Jésu Krist tô kibri sarŋe a pôn pôn kêm.

Magtubu to Pol li bijn Kwolosijênê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Kwolôs na na sa iyére to bô emê wo Asi a. Kwolôs na kilomêter arew wôo nañ Epês si tô emen iyôn. Pol ô Kwolôs sa pôn ré, nijba, na megari ôbi jé Epapras a na ná kwôni wo tumô wo na ô ulê béré Kwôlo Dôri ya. (Sapitre 1:7 men, Sapitre 4:12.) Epapras bi kôba, na kwôni wo Kwolôs. Kirîna Pol yîj danggay a Rôm hen na (Sapitre 4: 3, 10, 18), Epapras ô kôli mega wo bay ayê bôo ka Kwolôs a ré ay geré angaj gelé ka kôrbi.

Bîné kañ bay gelére anga kôrbi bay ka hen na, bay kôl hena kwôni ré gey henê Emen men, uwônij gelé a men na, bay kôl bay réé tibé tunu to habij to ôrij nañ néé hen men, bay réé dôbê sarji bijn lê hara woji mega walê keñ iyôn men, bay réé cibé tirji sa tôo to gengij sa emê men, gengij sa angaj yê men hen.

Kirîna Pol toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi sun añ hena li magtubu lew bijn bay ayê bôo ka Kwolôs. Ôbi kôlji mega wo gelé wo Emen ré bi nañ geré wo Jésus Krist hen na, ré nêmen iyôn. Añ na si Tikik nañ Onésim a ôrij nañ magtubu hende to hen biji (Sapitre 4:7, 9). Sapitre 1: 1-14 na, Pol liji dosé men, uwôl Emen añ liri liri dosé men. Sapitre 1: 15 - 2: 3 kôl na kwôli néé nême wo *Krist. Ôbi gôlij sa tunu kêm to ôrij nañ néé hen men, ôbi na ôbi sa églis pôn nêj hari men.

Sapitre 2: 4-25 na, Pol yêge maa bay ayê bôo ka Kwolôs gengij sa kwôlê woñ benare wo gawré ka pôni usuréri sa iyére toji a hen. Sapitre 3: 1 - 4: 6 na, Pol hô kôlji kwôli hal wo kôrbi wo nana ay kirîna nana bijn nañ Krist hen men, perê bay ayê bôo a men, bô iyére toji a men, nañ bîné ka nô a men. Sapitre 4: 7-18 na, Pol duu kibi magtubu tori nañ kwôlo gay gay wo ôbi kôl kwo gengij sari men, dosé to ôbi li biji nañ kôbri wori hen men.

Angaj gelé kañ benare bay ka hen na, tôri gay gay dîba, na pôn né. Nijba, anga pôn ka bilij danj ré ná, na wô wo bay gusuré bay ayê bôo añ nôgeji kelanj sa bê bôo sa Krist a pôn nêj. Na ôbi á, magtubu to Pol ré li bijn bay ayê bôo ka Kwolôs hen na, yi mega ôbi ré li bijn na bay ayê bôo ka kemnêj men iyôn. Magtubu hende to hen kôl kwôli gelé wo Krist gôlij sa are kêm hen men, kwôli derê wo ôbi derêna bô lemnare to tunu to habij berêna bô a hen men.

Dosé to Pol lij kamañ ka Kwolôs

¹ Nôbi Pol nañ yênena Timoté, a lê magtubu hende to hen bêngge hen. Nôbi, ena *ôbi jé wo Krist Jésus nañ bô geyé wo Emen.

² En li magtubu hende to hen bêngge kenbay bîné ka Emen ka Kwolôs a kañ bay bôo pôn ka ken bijn nañ Krist hen. Bi bô derê nañ bô jalé wo Ibarna Emen baa nañ ken.

Pol lij Emen dosé

³ Nini lij Emen Iba Kelma wona Jésus Krist dosé sa pôn pôn kirîna nini uwôli wô sarngje. ⁴ Wôsa nini toy kwôli ayê bôo woñge wo tô Krist Jésus a men, kwôli peré wo ken pur bîné ka Emen a men hen. ⁵ Ken li hen iyôn wôsa kirîna béré kwôlê woñ tiri kurij marengje a kwini ta na, na ken toy kwôli angaj dé bôo sara ka yi bô kwôlê bi wo hen a. Na ôbi á, ayê bôo

wonje naŋ peré wo ken pur yênerŋge hen ré dŋn sa aŋga ken dŋ bôrŋge sara ka Emen na dŋ gengŋn sarŋge derômaran a hen. ⁶ Kwôlo Dôri bi wo hen na, sa pererŋge a. Ôbi biŋ biŋé deré men, ô tumô tumô gôr kirŋn sa terare a nà, na na hen iyôn hende to hen ayŋn tôri wulê wo na ken toyŋn men, ken hônŋn bô deré wo Emen tiri a men hen. ⁷ Na Kwôlo Dôri bi wo hen a na kené toy kibi Epapras megarni ôbi jé wo nini piri hen. Ôbi li jé naŋ bôô pôn biŋ Krist wô deré wonje men, ⁸ ôbi derêni wô peré wo Tunu toŋ hendi bô bôrê béŋge ken pur biŋé ka Emen hen a men.

⁹ Ôbi á, ré ayŋn tôri wulê wo nini toyŋn kwôlenge hen na, nibay kôba, nini uwôl Emen sa pôn pôn wô sarŋge men, nini enjeriri ré béŋge tu melênê kêm naŋ henê are kêm ka Tunu bi hen, dema kené hônŋn are kêm ka ôbi gey hen deré. ¹⁰ Iyôn ba, bi jé lêrenge gel wo kené na ka Kelma aŋ kené li aŋga ré dé tiri hen kwôy kwôy men, kené li aŋga dôri ka gay gay hen men, kené hôn Emen tumô tumô men, ¹¹ bi Emen né béŋge nérŋge sa are kêm a naŋ néé damŋare tori aŋ bi kené berŋn bôrŋge iyére sa are kêm a men, kené yi bay ulê bôô men, kené li naŋ yi deré a men. ¹² Iyôn ba, ken liŋ Ibarna Emen dosé wôsa na ôbi a lê aŋa kené uwôriŋn aŋga ôbi na genge dŋré sa biŋ biŋé kari bô emê iyére to kirŋn ka peranŋi a hen. ¹³ Men, ôbi derêna ereŋ bô emê iyére to dilemne a bi nana ôriŋ bô emê iyére to Kemari wo ôbi geyri hen dŋ. ¹⁴ Na sa kibi aŋga Kemari bay ka li hen aŋa ôbi ré derêna bô habré a aŋ dŋn bôri jal sa têriŋ tona a men hen.

Krist naŋ jé lêri

¹⁵ Krist bi wo hen gel Emen wo kwôni gili ré hen men, ôbi na Kema Emen wo na ôbi sa ari dé ka Emen kêm a men. ¹⁶ Wôsa nà naŋ geré wori aŋa Emen na ré dŋn are kêm ka derômaran a naŋ ka sa terare a nà men, ka tu gawra gel men, ka tu gawra gel ré hen a men. Sa gagay kenare a men, sa ka gôliŋ sa kirŋn a men, sa tunu to gay gay to ôriŋ naŋ tôô men, to ôriŋ naŋ néé wo gay gay kêm a men hen na, na dŋn naŋ geré wo Kemari men, wô biŋ na Kemari bi wo hen a men. ¹⁷ Ôbi na tumô are kêm men, are bay ka kêm hen yi naŋ kiniji kiniji naŋ geré wori a men. ¹⁸ Ôbi na Kelma sa Églis to yi môŋ kurôŋgi yiri iyôn hen. Wôsa ôbi na ayê tô are men, kwo tumô wo ji si kamŋê aŋ hô ma ré niŋ. Na hen iyôn aŋa ôbi ré yiŋ tumô are kêm hen. ¹⁹ Wôsa are kêm ka yi yi Emen a hen na, ôbi gey bi ré yi yi Kemari a hen iyôn men yôd. ²⁰ Emen genge bi are kêm ka sa terare a nà naŋ ka derômaran a ré hô biŋ pôn naŋ dŋ naŋ geré wo Kemari. Aŋ ôbi bi bô jalé yi pererŋi a naŋ gawré sa kibi kwôbri Kemari wo biŋ tôŋ sa gurô tagelê hen.

²¹ Kenbay na, ca ba na ken kelaŋ naŋ Emen men, na kena bay bayiriri a men wôsa ermé wonge naŋ jé lêrenge na habŋn. ²² Niŋba, haw hen Emen hô béŋge pôn naŋ dŋ niŋ sa kibi temay Kemari wo ay yi gawra môŋ kwona iyôn hen aŋ bi kené yiŋ biŋé ka yi naŋ jengêri ka séli ka kwôni a nêmé ulê kwôlê sarji a ré, wulê wo ôbi ré ôriŋ naŋ ken tumôri a. ²³ Iyôn ba, ken bu ayê bôô wonje iyére môŋ tô iyére to dŋn dô iyôn dŋba, ken dŋ ani nôgêŋge wolé sa aŋga ken dŋ bôrŋge sara ka ken toy bô Kwôlo Dôri a hen né. Kwôlo dôri bi wo hen na, bay na uwôl béreri biŋ gawré pôn pôn

kêm sa terare a nà: aṅ nòbi Pol kôba, en yi mana wo Emen wô ulê béré Kwôlo Dôri bi wo hen men.

Jé wo Pol li wô sa Églis

²⁴ Haw hen yen dôren sa gusip to en gelip wô sarṅge hen. En gelip gusip mega wo Krist na gelip wô églis to yi môṅ kurôngi yiri hen iyôṅ hen aṅ en dirip kibi jé woṅ gusip wô Krist wo na baa hen. ²⁵ Na ôbi á, ené yip mana wo Églis na wôsa Emen a bèn jé bi wo hen kôben a bi ené uwôlip béré deré kwôlê wo dôri hen kêm yôd. ²⁶ Kwôlo Dôri bi wo hen na, na yi kini uwôbêri a ca yeṅ nɩba, haw hen Emen yêge sari bipɩ kari nɩp. ²⁷ Emen a gengé bi diré yêgé sa Kwôlo Dôri bi wo hen aṅ bi bipɩ ré hôn mega gengé wori bi wo hen na, ré na aṅga ré dô gaṅ aṅ ré lê naṅ tô yê bipɩ kêm. Kwôlo na yi naṅ uwôbêri bi wo hen na, na wo Krist ré mô bôrṅge a. Na ôbi á, kené dɩp bôrṅge wo kené sa upé hini emê wo Emen wo Krist ôrip men hen. ²⁸ Nini kôl kwôli Jésu Krist bipɩ bipɩ kêm men, nini yêge marji men, nini gelji naṅ tu melênê kêm a men, bi kwôni wo ré bipɩ naṅ Krist ba, ré gesip. ²⁹ Na wô jé bi wo hen aṅa ené mase wô lê jé naṅ néé wo Krist wo li jé damaṅ yen a hen.

2

¹ En gey bi kené hôn wo ené ka maṅê wô sarṅge damaṅ men, wô sa bay ayê bôô ka Lawdisé a men, wô sa bipɩ kwône ka gel tun né tô hen a men.

² En li hen iyôṅ bi kenbay men bay men kené dôbipɩ ibiyare bôrṅge a men, bi kené piripɩ yerṅge naṅ bôô pôn a men. Men, kené hôn tu kwôlê naṅ are kêm ka yi bô a hen. Na ôbi a béṅge ka hené sarṅge a deré kwôlo Emen wo yi naṅ kini uwôbêri hen. Kwôlo yi naṅ kini uwôbêri bi wo hen na, na *Krist bi naṅ yiri. ³ Na yiri a a aṅgaṅ upé kêm ka gengip sa tu melênê naṅ hené are ka hena ligi Emen a hen ré uwôbipɩ ya.

⁴ En keléṅge hen iyôṅ bi kwôni ré laméṅge naṅ kibi deré wori ré. ⁵ Bi wo en naṅ perêṅge a hen kôba, en erem kwôlenṅge damaṅ men, en li yi deré wôsa en hôn wo kené li are kêm perêṅge a naṅ geréri men, kené bi bôrṅge dô sa Krist a, a men.

Déṅge tu melênê sa yerṅge a wô sa bay lamê kirip

⁶ Haw hen wo ken bô Krist Jésu mega Kelma woṅge hen na, bi jé lêreṅge kôba yi mega kwo ôbi gey hen iyôṅ men. ⁷ Bi hanêreṅge tôbipɩ tôṅ dô tô Krist Jésu a men, bi jé lêreṅge yi môṅ kwori iyôṅ men, ken débe geraṅ tô ayê bôô woṅge a men, ken biri bôrṅge kwôy kwôy mega wo bay na geléṅge hen iyôṅ. Men, ken lip Emen dosé kwôy kwôy a men.

⁸ Déṅge tu melênê sa yerṅge a díba, bi kwôni laméṅge bi a tôri a naṅ ermé wori woṅ déṅ iyôṅ hen né, wôsa ermé bi wo iyôṅgi hen na, yi gengip na sa hara wo gawré men, yi gengip na sa tunu to habipɩ to ôm kirip sa terare a nà a men, díba na kwo gengip sa Krist hen né. ⁹ Wôsa are kêm ka yi yi Emen a hen na, bay a yé yi Krist a kêm hen men. ¹⁰ Na sa kibi bipɩre to ken bipɩ naṅ dí hen aṅa aṅga Tunu bi hen ré naṅêṅge ré hen. Wôsa ôbi a na Kelma sa tunu to gay gay to ôrip naṅ tôô hen men, sa to ôrip naṅ néé wo gay gay hen a men.

¹¹ Mega wo ken bipɩ pôn naṅ Krist hen iyôṅ na, yi mega wo kené wal keṅ iyôṅ. Na keṅ wo kôbi gawra a walê ré, nɩba, na jé lêreṅge kêm wo habipɩ a Krist ré dô yôd aṅ hen. ¹² Kiripɩ bay na léṅge batêm hen na, yi

mega kené ma aṅ emiṅ naṅ Krist men, yi mega kené ji si kampê naṅ dī hen iyôṅ men, wôsa ken bi bônṅe sa néé wo Emen wo siṅ naṅ dī perê bijné ka ma a hen. ¹³ Kenbay ka kena Jubnê ré hen na, ca ba na ken yi mega kené ma iyôṅ wô kibi têriṅ tonṅe men, wô kibi keṅ wo na ken wal ré tô hen a men, niṅba, Emen hô béṅge gelê naṅ Krist wôsa ôbi dī bôri jal sa têriṅ tona kêm. ¹⁴ Ca ba magtubu to na ulêna kwôlê sarna hen, na ya wôsa na nana dāge sa tôô to Emen. Niṅba, ôbi dô têriṅ to yi sarna hen aṅ yi mega ôbi ré bér magtubu hende to ulêna kwôlê sarna hen sa gurô tagelê. ¹⁵ Sa kibi temay Krist sa gurô tagelê na, ôbi tô aṅṅaṅ mapê kôbi tunu to gay gay to ôriṅ naṅ tôô hen men, sa to ôriṅ naṅ néé wo gay gay hen men. Ôbi ôriṅ naṅ ci tu wolé gelij bijné wo diré gôlij sarji.

¹⁶ Iyôṅ ba, ken dī kwôni jô kwôlê sarṅge a sa aṅga ken ôm men, yi men hen né, men, sa kwôlo gengiṅ sa lê geserê a ré a men, sa lê geserê wo kerbay a ré men, sa *sa merê ta a ré a men. ¹⁷ Wôsa are bay ka kêm hen na, na tini aṅga na ré era hen aṅ Jêsu Krist a na yirji woṅ tiri hen tô. ¹⁸ Dénṅe bi bijné uwôl kwôlê sarṅge a ré. Bijné bay ka uwôl kwôlê sarṅge a hen na kôl jeré pôy yem men, jeré tebe *manê ka derômaranṅ a a men. Men, bay kôl na kwôli aṅga ciré gel kwôy kwôy bô pelal a men. Bijné bay ka iyôṅgi hen na, bi wo bay na ani ré hen kôba, bay uwôyrê yirji men, ermê woji na kwo gawrê mera a men. ¹⁹ Bay dī yirji yi Krist a Kelma woji a ré niṅ yôd. Ôbi yi mega saa iyôṅ aṅ Églis yi mega kurôṅgi yiri iyôṅ. Bijné ka bijn naṅ dī hen na, ôbi biji are kêm ka bay ôriṅ doyriji hen. Men, ôbi li aṅ bay bijn pôn perêrji a mega wo yi gawra bijn pôn sa kibi lawri naṅ kibi kuriṅni hen iyôṅ aṅ bay dēbij mega wo Emen gey hen iyôṅ.

²⁰ Bê wo ken bijn pôn naṅ Krist aṅ yi mega kené ma naṅ dī iyôṅ hen na, ken dôriṅ kôbi néé wo tunu to habiṅ to sa terare a nà niṅ menba, wô mi a kené yi môṅ kené baa tô néé wo tunu to habiṅ hende to hen ba? Men, wô mi a kené dī bi bay ré hô déṅge hara bi wo iyôṅgi hen sarṅge a ba? ²¹ Hara bi wo hen a na: «Ay aṅga na ré men, ôm aṅga hen ré men, hebe aṅga hen ré a men.» ²² Hara bi wo kêm hen na, gengiṅ na sa aṅga kwôni ay lip jé ba naṅ hen. Wôsa na hara naṅ gelê aṅga gawrê ka ejer naṅ sarji. ²³ Na tiri wo hara woṅ piyé yi men, tibé *manê ka derômaranṅ a men, gelij yi gusiṅ a men hen na, yi mega aṅṅaṅ tu melênê kaṅ lê haji niṅba, bay ôriṅ naṅ néé woṅ dôriṅ doy aṅga yi bô gawra hen né. Wôsa na aṅga dôriṅ na gawrê mera.

3

Jêsu Krist li aṅ ken yi bijné ka kôrbi

¹ Mega wo Emen béṅge ken ji si kampê naṅ *Krist hen na, bi ermê woṅge yi na sa aṅga *emê iyêre to derômaranṅ a kirij ka Krist môriṅ ya sa kôbi Emen woṅ gusurô a hen dī. ² Erménṅe sa aṅga derômaranṅ a kwôy kwôy dība, ken erem sa aṅga habiṅ ka yi sa terare a nà ré. ³ Wôsa yi mega kené ma naṅ Krist iyôṅ aṅ gelê woṅge woṅ tiri uwôbijn na kôbi Krist a ligi Emen a. ⁴ Krist wo li aṅ ken uwôṅ gelê woṅ tiri hen a gelê yiri nô tu wolé na, kenbay kôba, Emen a gelénṅe tu wolé naṅ dī hen iyôṅ men. Aṅ kenbay naṅ dī ka upé hini emê a men.

⁵ Iyôñ ba, ken dī tō jé lêrenge wo habij wo sa terare a nà hen baa yôd. Jé lé wo habij bi a na: yĩnare toñ iyôñ a tón men, wônĩnare mōñ to garé iyôñ men, doy lê anga habij ka gay gay ka ca derem hen men, lê anga habij ka bônge gey hen men, garemñé are a men. Wôsa garemñé are na, yi mega kamrê kañ tibé iyôñ. ⁶ Wôsa lê are bay ka iyôñgi hen aña bô taré wo Emen ré sa sa bay naré kwôlé a hen. ⁷ Kenbay kôba, kirijna na ken baj bô têrij a tō na, na ken li na hen iyôñ men.

⁸ Nijba, haw hen na, ken li anga habij ka na kebé hen né: bô taré men, wané men, bô habré men, lê nôm men, kwôlé woñ tayre wo si kebrenge a hen men, ⁹ benare to perénge a a men. Wôsa ken dô yernge yi jé lêrenge wo cay wo habij wo ken lêêré gan gan hen añ nij. ¹⁰ Añ haw hen jé lêrenge na kwo kôrbi nij. Añ na Emen a béngge ermé wo kôrbi bi wo hen kwôy kwôy bi kené gelij nañ dī men, kené hōni dô jéd jéd a men hen. ¹¹ Iyôñ ba, deré tu kirij wo kwo nà, ná Jub men, kwo nà, ná Jub ré men, kwo nà wal keñ, kwo nà, wal keñ né, kwo nà, ná kerga, kwo nà, tiri jôrij né men, kwo nà ná lema men, kwo nà, ná ôbi sa yiri men kôba, li ani ré nij, nijba, anga dôri ba, na Krist pôn nêñ hari men, ôbi mô bô ðijé kari a kêm a men.

¹² Mega Emen terénge bi kené yi kari añ perénge a men hen na, kenbay kôba, ken bôrij tu ja tonge men, ken dôrijge perénge a men, bi kalérnge jal men, uwôlĩnge bônge sa yernge a men. ¹³ Dénge bônge tarénge sa megérnge a ré, nijba, hena kwôni ré nañ kwôlé wôni nañ megari kôba, bi dī bôri jal sari a mega wo Kelma kôba, na dīñ bôri jal sari a hen iyôñ men hen. ¹⁴ Ken li are bay ka kêm hen men, ken perij yernge a men. Añ na peré yi a lê aña kené bij pôn deré hen. ¹⁵ Bi bô jalé wo Krist béngge hen na, bi dô tumôrnge. Wôsa Emen uwôgênge bi kené hōn bô jalé bi wo hen bi kené yij kurôñgi yi wo pôn. Iyôñ ba, ken liri dosé. ¹⁶ Kwôlo Krist wo na ken toy nañ upé kêm wo yi bô a hen na, ken ðu bônge a dô men, ken gelij yernge men, ken yégij marngge a men nañ tu melêné. Ayénge kibi Emen nañ kurôñ heramé men, kurôñ ayé kibi men, nañ kurôñ wo Tunu béngge hen men. Kibénge hen iyôñ ken lijni dosé nañ bônge pôn. ¹⁷ Are kêm ka ken li men, kwôlo kêm wo ken kól a men hen na, ken li mega wo Kelma Jésu gey hen iyôñ men, ken lij Ibarna Emen dosé wô sari a men.

Hal wo dôri wo bay ayé bôð nañ megérji bay ayé bôð

¹⁸ Yébé, dôbĩnge kwôrnênge sarngge wôsa dé wo ka bij nañ Kelma ré li hen iyôñ. ¹⁹ Impé, perénge yébéngge ðiba, ken bi turnge mène sarji a ré. ²⁰ Kamrê, bĩnge balérnge kwôlé sa are kêm a. Hena kené li hen iyôñ na, dôrij Kelma. ²¹ Balé kamrê kañ impé, lénge bi bô kamnenge tarji ré, réba bôrji ma mêné.

²² Kenbay kañ limé kôba, bĩnge bay iyére tonge ka sa terare a nà kwôlé sa are kêm a men. Bengeji kwôlé wô tirji añ bi yirji ré dôrji sarngge a mera ré, nijba, ken biji kwôlé woñ tiri wôsa ken harij tini Kelma Jésu. ²³ Jé wo yôñ yôñ wo ken li ná, lénge nañ bôð pôn mega wo kené li bij na Kelma iyôñ, ðiba na mega kené li bij na megérji gawré iyôñ né. ²⁴ Men, ken hōn wo ré na Kelma a ré tébénge sa kôbrenge nañ anga Emen na ayij tôri ðiré bij ðijé kari hen. Añ na Krist a na dami wo ken li jé biri hen dī.

25 Nijnba, kwôni wo li habij ba, Emen a têbri sa kôbri wô kibi habré wori bi wo ôbi li hen dîba, ôbi a deré tu kwôni ré.

4

1 Kenbay bay iyéy limé, lijnge limé kanje bay ka hen anjan gerérji men, kan derôre men, wôsa kenbay kôba, ôbi iyérenje derômaran a ya men.

Dosé to Pol liji nan geryé kwôlê wo ôbi kôl wô derij kibi kwôlê wori

2 Lêjnênge tô uwôlê Emen a an ken mô tu gen men, ken lij Emen dosé a men. 3 Men, ken uwôl Emen wô sarni an bi ôbi dî geré béni bi niné iyêlij kwôlê wo dôri wori men, uwôlij béré kwôli wo na yi kini uwôbêri a wo gengij sa Krist hen a men. An na wô kibi kwôlê bi wo hen ana haw hen ené yij danjay a hen. 4 Men, bi ené dô kwôlê wori sél bi bijné kêm ré hôni dô men. Wôsa yi gengij san bi ené li hen iyôn.

5 Erênge peré bijné ka hôn Emen né a hen nan tu melênê an geré kêm wo ken uwôn na, ken li hen iyôn. 6 Iyêlênge nan tô toj baliyare nan bijné ka bi bôrji sa Krist ré hen men, bi kwôli kelênge bi wo hen nenjelé mega dôre iyôn a men. Ôbi a, kené hônij geré ulê kwôlê sa kwôlê woji a.

7 A kwôlo gengij san ba, yênena Tikik wo nana geyri wo li jé wo Kelma nan bôri pôn nan en hen a eré derênge ba ka toyé senge. 8 Ôbi á, ené jéri dôd yerenge a bi ré ô derênge kwôlini men, ré dôbênge ibiyare bônge a a men hen. 9 En jéji nan Onésim yênena wo debe sa téri a men, kwo nana geyri wo na yênenge wo kema iyére hen men. Bay a sa derênge kwôli are kêm ka sa sarni a nà hen.

10 Aristark wo yi danjay a nan en hen lénge dosé men. Mark won kuna Barnabas hen kôba, lénge dosé a men. Mega wo na en kelênge kwôli hen iyôn na, hena ôbi ré bij unênge ba, ken biri yerenge a. 11 Jésu wo bay uwôgeri Justus hen kôba, lénge dosé men. Bijné bay ka subu ka en kebénge hiniji hen na, na Jubné ka bi bôrji sa Emen a men, na bay mera a lê jé nan en wô *emê iyére to Emen men, bay dôben ibiyare bôn a daman a men.

12 Epapras won yênenge kema iyére wo li jé bij Krist Jésu hen kôba, lénge dosé. Ôbi uwôl Emen ta ta nan yi gwa wô sarnge bi kené debij geran men, kené gesij tô ayê hôd wonge a men, kené hôn an kené li are kêm ka Emen gey hen a men. 13 En kôl hen iyôn bi kené hôn mega wo ôbi ré merên gan wô sarnge men, wô sa bijné ka Lawdisé men, ka Hiyérapolis a a men. 14 Luk won dôktôr wo nana geyri hen, bay nan Démas kôba, lénge dosé men.

15 Lijge yênerna ka Lawdisé men, lijnge Nimpa nan églis to yi iyére tori a hen dosé béni men. 16 Kirija ken dênje magtubu hende to hen perênge a nij na, ken bij églis to Lawdisé a bi dênje men, bi bay jén nan magtubu to na en li biji hen bi kenbay kôba, ken dênje men. 17 Kôljinje Arsip ré cubu tiri tô jé wo Kelma ré biri kôbri a hen dô an ré duu kibri.

18 Kwôli dosé to lij nà nà, na nôbi Pol a lê nan kôben wupê hen. Bi bônge gôrbij sa yé wo en yi danjay a hen né.

Bi hô deré wo Emen baa nan ken.

Magtubu to tumô to Pol li bijn Tésalonisipnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Na kirijna *ôbi jé Pol ôrijn kergare tori toj ulê béré to têtê wôd hen aña ôbi ré henaj Pilip sañ Tésalonik a. Ôbi dî tô églis kirijn bay ka hen nijba, ôbi wôl ya gañ né, wôsa Jubnê ka mô ya hen na, ka pôni dîbri iyêre. Añ liri wo ôbi hena Tésalonik lew ô Béré (Jé lê bay jé 17: 1-10). Cêgê kirijna ôbi na Kworênt menba, megari ôbi jé Timoté era sa uwopni añ dôri kwôli Tésalonik. Na ôbi á, Pol ré lijn magtubu tori to tumô bijn Tésalonisipnê hen. Na Kworênt a a ôbi ré li magtubu hende to hen biji hen. Bay henê are kôl iyôn ba magtubu hende to hen ré na to ca tumô magtubu kêm to yi hô Magtubu Tôd toj Bijnare to Kôrbi a hen. Hende lijn na elê tôre bay cêgi yê Jêsu Krist a.

Sapitre 1: 1 - 3:13 na, kwôli Tésalonisipnê ka Timoté dôrijn Pol hen na, biri yi derê damañ. Ôbi lijn Emen dosé wôsa bay yi anğan gelé bijn ñijné ka ñañgi ka hô emê bi wo hen a men, ôbi kôl kwôli jé wo ôbi na li nañ yiri perêrji a hen men, kwôli geyé wo ñiré erê geléji hen men.

Sapitre 4: 1-12 na, ôbi dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré lêgnê mera ré, nijba, bay ré ô tumô tumô tô geré ayê hôd woji a. Sapitre 4: 13-5: 11 a na, ôbi uwôlji kwôlê sa kwôlo bay engereri gengijn sa jê sé wo ñijné ka ma men, gengijn sa hera wo *Krist nañ damñare tori hen men. Sapitre 5: 12-28 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori nañ tôd to ôbi ay biji men, lijnji dosé a men.

Magtubu hende to hen na, a jalê hô ka ange kwôli anga a lê are gerñé wulê hen. Derêri ba, na wo bay ayê hôd ré gel wo coré na gawrê ka kirijn ka perañgi añ kwo ré gengijn sa wulê wo kiyay ba, bay ré dî bôrji mega wo wulê bi wo hen ré sa nijba, kwo tayriri ba, ré na kwôlê wôni ré. Añ wulê bi wo hen na, bay ré merê kwôy yôd nañ Kelma (4: 17).

Dosé to Pol lijn bay ayê hôd ka Tésalonik a

¹ Nôbi, Pol nañ Silas nañ Timoté a lê magtubu hende to hen béngge kenbay ñijné ka Ibarna Emen nañ ka Kelma wona Jêsu Krist ka Tésalonik a. Nini lêngge dosé. Bi hô derê nañ hô jalê wo Emen baa nañ ken.

Pol lijn Emen dosé wô bay ayê hôd ka Tésalonik a

² Nini lijn Emen dosé kwôy kwôy wô sarñge kêm men, kirijna nini mô wô uwôlêri ba, nini uwôli wô sarñge a men. ³ Kirijna nini mô wô uwôlê Ibarna Emen ba, nini erem sa jé wo ken li wô kibi ayê hôd wonge hen men, kwo ken li wô kibi peré wo ken perijn Emen hen men, wô kibi ñeré wo ken ñu bôrñge iyêre sa anga ken dî bôrñge sara tô Kelma Jêsu Krist hen a men. ⁴ Yêñêrni, nini hôn wo Emen né perêngge men, ré terêngge kené yi kari a men. ⁵ Wôsa béré Kwôlo Dôri wo nini uwôl hen na, na nini uwôl nañ kwôlo kibrini a hen mera ré, nijba, na nañ néé wo Tunu toj hendi hôd bôrê. Men, na nini hôn wo béré kwôlo niné iyêl hen, ré na tu kwôlê men, ken hôn hal wo na nini môrijn perêrñge a hen a men. Na nini li hen iyôn na wô derê wonge. ⁶ Men, kenbay ba, ken ay na sa têrni men, sa tê

Kelma men. Bi wo ken gelij gusij hen kôba, ken ay kwôlo Emen bônge a naj yi derê wo Tunu toj hendi bô bôrê bânge hen. ⁷ Na ôbi á, kené na ari gelé ka dôri ka bay ayê bôô ka Maséduwan a naj ka Akay a aj bi bay ré lij hen iyôn men hen. ⁸ Sa kebrenge kenbay na, ðijé toy kwôlo gengij sa Kelma. Na sa iyé Maséduwan a naj Akay a mera ré, nijba, kwôli bê bôô wonge sa Emen a om naj kirij kirij aj kwôlo nijba hê kwôli gengij sari ba, naj nij. ⁹ Wôsa bay naj kibrij woji dô kwôli beré wo na ken beréni yerige a wulê wo na nini ôrij iyére tonge a hen men, kwôli dé wo ken déj kamrê aj ken bul upé Emen wo j tiri wo j ôbi meré tu gej a men hen wô lê jé biri. ¹⁰ Men, kené môrij gemij Kemari wo ré hena derômaraj a hera hen a men. Na Kemari Jésus wo ôbi biri ji si kamrê hen ôbi a sa derêna bô bô taré wo Emen wo a era hen.

2

Jé wo Emen wo Pol na li Tésalonik a

¹ Yênen, kenbay naj yerige ken hên wo kergare to niné ô iyére tonge a hen na, ré na wo beray ré. Wôsa anja nini ô wô lê hen na, nini duu dô. ² Pa dema niné era upéngge Tésalonik a tô na, gusij to bay na geléni men, tiiré wo bay na tiréni a Pilip a a men na, ken hên nij. Iyére tonge a kôba, ðijé ka pôn li kumbul naj ni damaj, nijba, Emen béni néé bi niné uwôlij béré Kwôlo Dôri wori bânge. ³ Aj kelé wo nini kôlij ðijé bi ré bi bôri sa kwôlo Emen a hen na, nini kôl na kwôlo wo benare ré men, kwôj bô habré ré men, kwôj lamê kirij né a men. ⁴ Nijba, na kwôlo Emen gey a niné kôl hen, wôsa ôbi beréni mega wo niné nêmen aja ré béni kwôli niné kôlij ðijé hen. Nini uwôl béré bi wo hen na wô wo gawré ré dinéni ré, nijba, bi ré dôrij Emen wo hên ermé woni hen di. ⁵ Men, ken hên men, Emen kôba, hên a men wo kwôlo niné kôl hen na, ré na kwôj laserê kirij ré men, niné bili na wô uwôrij gursu ré a men. ⁶ Men, nini gey diné wo gawra ré men, kwonge kenbay ré men, kwo kani ka dangi ré a men. ⁷ Wôsa nini nêmen wo ré niné nênge wô wo niné na bay jé ka Jésus Krist, nijba, nini li hen iyôn né. Aj kirija na nini mô perérige a hen na, na nini bânge ulôn môj iyore to bij kamne ulôn hen iyôn. ⁸ Na wô peré wo nini perérige hen aja niné uwôlij béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen bânge hen. Nini geyênge damaj aj ré na yerni bi kôba, niné ayê lij jé bânge hen. ⁹ Yêneni, erméngge sa jé wo nini li perérige a merênij kêm hen. Wulê bi wo na nini uwôlij béré Kwôlo Dôri bânge hen na, na nini li jé yoyre naj tu tare aj bi niné môrij kwôni perérige a hen né.

¹⁰ Men, na ken gel jé lêreni wulê wo na nini baj perérige a kenbay bay ayê bôô hen men, Emen kôba, na hên a men wo ré na jé lê wo dôri men, kwôj derôre a men ðiba, ré na kwo habij né. ¹¹ Men, ken hên wo na niné cubu tirni tôrige a pôn pôn kêm mega wo iba kamrê ré lij naj kamni hen iyôn. ¹² Men, na nini dôbênge ibiyare bônge a men, na nini jal bônge men, na nini masênge bi jé lêrengge ré dé tu Emen wo j ôbi uwôgêrige bi kené si bô emê iyére tori a men, kené mô bô hini emé wori a a men hen.

¹³ Men, nini lij Emen dosé kwôy kwôy wôsa kirija nini ulênge béré kwôli na ken toj aj bij bônge sara hen na, na ken bô mega ré na kwôlo gawré ré, nijba, ré na kwo Emen. Na tiri, kwôlê bi wo hen na kwo Emen aja ré li jé bônge kenbay naj bay ayê bôô a hen. ¹⁴ Yênen, na gusij to bay na gelij églis to Judé to na to Emen aj bi bôre sa Jésus Krist hen a kenbay

kôba, bay ré gelénge hen men. Yênêrnge ganj a gelénge gusip mega wo Jubné na gelip bay ayê bôô ka Judé gusip hen iyôn men. ¹⁵ Na Jubné bay ka hen a na deré Kelma wona Jésu nap bay kibi Emen ka tumô aja ré hô geléni gusip kemnêñ a men hen. Aj jé lêreji dôriñ Emen ré men, bay na bay bayi ðipné kêm a men. ¹⁶ Bay mase ciré jerêni bi niné kôliñ ðipné ka na Jubné ré hen kwôlo Emen wo a gôliñ nap ci hen. Ôbi a na têriñ to bay li deriñ kibi to gay gay to bay lêrê hen aj ðugo bô tarê wo Emen sarji a.

Pol genge herê erê gelé bay ayê bôô ka Tésalonik a

¹⁷ Yênen, kirija bay na dagêni sa iyére tonge a na, doyrénge lêni lê wo ken gel ré. Na yerni a na erê hen niñba, tinini ba nap ken yeñ. Aj nini mase wo niné herê ô gelénge. ¹⁸ Nôbi nap yen en genge têê kwône ené herê ô gelénge niñba, Sidan a jerêni. ¹⁹ Na kenbay nap tô bay ayê bôô ka baa hen a na tô anja nini mô gem hen men, yi deré woni men, gwôyê woj dampare wo niña diñ denjôrni tumô Kelma wona Jésu a wulê wo ôbi a buloñ heraj hen a men. ²⁰ Na tiri, wo kena ari dê denjô kani men, yi deré woni a men.

3

¹ Ôbi á, gelé wo nana gelip yerna ré ca yeñ hen na, nêmeni niñ aja niné genge nibay nap Silas niné erê merê Atên a sem, ² aja na niné jé Timoté ô unénge hen. Ôbi na yêna wo li jé wo Emen nap nini men, nini uwôl béré Kwôlo Dôri wo Jésu Krist bem a men, ôbi á, niné jéri yernge a bi ré ô lê nap ken men, ré dôbênge ibiyare bôrnge a aj bi kené ðebiñ iyêre sa ayê bôô wonge a. ³ Wô wo gusip to bay gelénge hen na, ma kena ðéñ geré wo Emen. Wôsa ken hôn mega wo gusip na, ré yi gengip na sarna nabay ðipné ka Emen. ⁴ Na nini kelénge ca tumô kirija na nini baj perêrnge a tô hen mega wo bay ré geléna gusip aj haw hen ba, ken gel nap turnge niñ. ⁵ Na ôbi á, bôn né ðu kalmé om né aja na ené jé Timoté yernge a bi ré ô gelé na ba, kené bi bôrnge dô sa Emen a baa ya ba, wôsa bôn hare wô wo Sidan ma ré laménge aj jé wo na nini li perêrnge a hen ma ré ye anja beray ðéñ iyôn.

⁶ Niñba, ôbi bulo hera niñ aj derêni kwôlénge wo dôri kôl iyôn ba kené bi bôrnge sa Jésu Krist a baa ya men, kené periñ yernge a men. Men, ôbi kelêni kené erem sarni a dô baa ya men, doyréni ré lénge mega nibay kôba, doyréni ré lêni hen iyôn men. ⁷ Yênen, bi wo nini gelip gusip ganj hen hari kôba, kirija Timoté derêni mega wo kené bi bôrnge sa Jésu Krist a baa ya hen iyôn na, bôrni kurip tón hari niñ. ⁸ Wôsa mega wo ken ðu bôrnge iyêre tô biñare tonge a nap Kelma a baa ya tô hen na, nini bér cagaga niñ. ⁹ Yerni bi wo yéni tumô Emen a wô sarñge hen na, ré niné liri dosé wô sarñge têê dubu kôba, nêmené tô tô. ¹⁰ Men, nini uwôli yoyre nap tu tare bi ré béni bi niné hô ô gelénge men, niné hô gelénge anja gengip sa geré wo Emen wo ken hôn ré tô hen men.

¹¹ Bi Ibarna Emen nap yiri nap Kelma wona Jésu bi ré béni geré bi niné hô ô gelénge. ¹² Bi Kelma wona bénge bi ken periñ yernge men, kené periñ tô ðipné ka ðanji kêm a men tumô tumô mega wo nibay nini perénge hen iyôn men. ¹³ Na hen iyôn a, kené ðebiñ iyêrê tô kwôli a aj bi kené lip ani kani ka habiñ né men, kené yip gawrê ka séli tu Ibarna Emen

a Wulê wo Kelma wona Jêsu a buloj heraj sa terare a nà naj *manê ka derômaraj a kêm hen.

4

Hal wo dôrij Emen

¹ Yênen, kwôlo danji wo nija kelê a na: tumô ba, na nini gelênge hal wo kené li aj ré dôrij Emen, aj ken li na hen iyôn hende to hen têt têt. Men, haw hen nini hô uwôlênge men, nini sôm sarngê a a men naj hini Kelma wona Jêsu bi kené li hen iyôn tumô tumô. ² Ken hôn na kap têt to Kelma wona Jêsu wo na kôlij bijné ré li a niné kelênge hen men. ³ Wôsa anga Emen gey na, na wo kené yi bijné ka séli tiri a men, kené jôô yerngê sa yinare toj iyôn a tôn a hen a men. ⁴ Men, bi i i ba, bi hôn kini merê naj tamni naj bô bôrê men, naj geréri a men. ⁵ Diba ken dî doy yébé lêngge dê sarngê mega wo lij bijné ka hôn Emen né hen iyôn né. ⁶ Sa kwôlo gengij sa wogé yébé bi wo hen na, bi kwôni lij yêni ôbi ayê bôô habij gengij sari ré yôd. Na nini kelênge ba, na nini hô kelênge a têt: mega wo bijné kap bay lêre are bay ka iyôngi hen na, Emen a sa perêji. ⁷ Wôsa Emen na uwôgêna bi nana yij yinare toj iyôn a tôn né, nijba, bi nana yij gawrê ka séli tiri a dî. ⁸ Ôbi á, kwôni wo ré kap kwôlê bi wo hen na, na kwôlo gawrê a ôbi ré kap hen né, nijba, na kwo Emen woj ôbi bêngge Tunu toj hendi bô bôrê hen a ôbi ré kap hen.

⁹ Yênen, kwôlo gengij sa peré wo kené perij yerngê hen na, ken gey bi kwôni ré li magtubu bêngge kwôli ré nij, wôsa Emen na gelênge geréri nij. ¹⁰ Na tiri wo ken pur bijné ka Emen ka sa iyé Masêduwan kêm hanje, nijba, nini uwôlênge bi kené hô li hen iyôn damaj a. ¹¹ Men, masênge bi ken mô dô men, cebêngge turngê têt anga na kanje kap yerngê a men, merênge bi ken li jê naj kôbrenge wonje mega wo na nini kelênge tumô nij hen iyôn. ¹² Lêngge hen iyôn bi bijné ka ay bôrji ré têt hen na, ré dô kwôlênge dô men, kené môrij kwôni ré men.

Kwôlo gengij sa jê sé wo bijné ka ma

¹³ Yênen, kwôlo gengij sa bijné kap bay ayê bôô ka ma hen na, nini gey bi kené hôn tôri dô aj bi kené li nimiré mega bijné ka pôni ka ari dé bôô sara kaji naj hen iyôn né. ¹⁴ Wôsa nana hôn wo Jêsu ré ma aj Emen ré biri ji si kampê men. Na hen iyôn a bijné ka ré ma têt Jêsu a hen na, Emen ré sa biji bay ré jê sé kampê aj heraji naj Jêsu men.

¹⁵ Kwôlo nija kelê haw hen na, na kwôlo Kelma wona na kôl nij. Wulê wo ôbi a buloj heraj hen na, nabay ka nana baa gej hen, naa erê tumô ka ma nij hen né kwôy. ¹⁶ Aj wulê bi wo hen na, Emen a ayê tôri bé, menba, têt dami wo *manê ka derômaraj a emê kan ta, menba, burunju to Emen a emê menba, Kelma Jêsu Krist naj yiri a herbo derômaraj a aj bijné ka na ma têt *Krist, kwo Emen dôri hen hen na, bay a jê sé kampê tumô. ¹⁷ Aj nabay ka nana baa tu gej hen na, Emen a sa dayêna naj ci bô kirij ka geri a wô jerê kwini Kelma wona ta aj naa sa erê merê naj dî yôd. ¹⁸ Iyôn ba, ken dôbij ibiyare bôrngê a naj kwôlê bi wo hen.

5

Merênge sa têrngê gemij hera wo Kelma

¹ Yênen, kwôlo gengijn sa wulê wo are bay ka hen a sañ hen na, ken ôrijn doy magtubu to niné li béngge gengijn sa wulê bi wo hen ré nij. ² Wôsa kwôlo gengijn sa Wulê bi wo Kelma wona a buloñ herañ dus mega gema wo so yoyre hen na, ken hôn dô nij. ³ Kirijna ðijné a kelé iyôñ ba: «Kirij ré yi nañ jalêrji men, nañ derêrji a men tô,» menba, mêné a soji dus môñ yé wo jubu iyore dus lere iyôñ. Añ kwôni pôn nêñ iyôñ wo a baa ba nañ. ⁴ Yênen, kenbay ba, ken mô na bô dilemne a wo wulê bi wo hen a jebéngge dus môñ ôbi gema iyôñ ré nij. ⁵ Wôsa kenbay kena kirij ka perañgi men, kena kam kirij ka wôli a men ðiba, kena ka dilemne ré nij. ⁶ Iyôñ ba, na yéngge kum mega wo ðijné yij hen iyôñ né nijba, na meréngge tu geñ men, na déngge tu melêné sa yerna a men. ⁷ Hena kwôni wo ré gey yé kum ba, na yoyre a ôbi ré yi kum men, hena kwôni wo ré gey kwoyé care ba, na yoyre a ôbi ré kwoyé men. ⁸ Nijba, nabay ba, nana kirij ka wôli iyôñ ba na ði tu melêné sa yerna. Men, ayé bôô wona nañ peré wo nana pur megêrna a men hen na, bi yi môñ *bargay kañ kumbul kañ musure ka nana tôbe têlij yerna iyôñ men, gelé wo nana ði bôrna sara hen kôba, yi môñ jabga woñ kumbul wo ken têlij sarngge iyôñ a men. ⁹ Wôsa Emen na terêna na wo nana gelij gusij tô bô taré wori a ré, nijba, ðiré gôlij nañ na wô kibi anja Kelma wona Jêsu Krist li hen ði. ¹⁰ Wôsa ôbi na wô sarna añ bi nana ô meré nañ ði añ ré nana ma na na, ré nana mô na tu geñ kôba, wulê wo ôbi a herañ hen na, na kwôlé wôni ré nij. ¹¹ Iyôñ ba, ken dôbij ibiyare bôrngge a men, ken lij bô deré nañ yernge kwôy kwôy mega wo ken lij nij hen iyôñ.

Gerjé kwôlé woñ dôbé ibiyare nañ dosé to ôbi liji

¹² Yênen, ðijné ka li jé wo Emen perêrñge a ka na ka Kelma ðiji bi ré dô tumôrñge men, ré geléngge are a men hen na, nini uwôlêngge bi kené biji kwôlé. ¹³ Lêngge tôrji a men, ken perji damañ a wô jé wo Emen wo bay li perêrñge a hen. Kenbay kôba, ken mô nañ bô jalé perêrñge a a men.

¹⁴ Men, yênen, nini uwôlêngge bi kené hal ðijné kañ kuyné men, kené dôbe ibiyare bô ðijné ka sun kwôlé hen men, kené li nañ ka iya hen men, uléngge bôrngge sa ðijné kêm a a men. ¹⁵ Beréngge dô, hena kwôni ré lêngge habij ba, ken hô liri habré hôrij turu a ré, nijba, ken lij deré perêrñge a men, ken li nañ ðijné kêm a men.

¹⁶ Lêngge yi deré nañ wulê wulê men, ¹⁷ ken uwôl Emen ta ta a men. ¹⁸ Hena kirij ré dô, ré habij kôba, ken lij Emen dosé. Wôsa na hen iyôñ a Emen ré gey wo kenbay ka kené bij nañ Jêsu Krist hen kené li.

¹⁹ Jôrijngge Tunu lê jé wore ré men, ²⁰ ken bô kwôlo ðijné ka kôl ciré na bay kibi Emen hen mega ani ré iyôñ né, ²¹ nijba, ken kôbe tô kwôlo kêm wo bay keléngge hen ba, ré hena na ligi Emen a ba, añ kwo dôri a kené ay lij jé. ²² Men, bi lê ani kani ka habij uwôge henem ré a men.

²³ Bi Emen woñ ôbi bij ðijné bô jalé hen li añ ken yi ðijné ka séli tiri a men, bi gem ermé wonge men, tununge nañ yernge kêm añ bi Wulê wo Kelma wona Jêsu Krist a buloñ herañ hen na, kwôlé wôni wo habij ré sa ðu sarngge ré. ²⁴ Emen bi wo uwôgêngge bi kené yi kari hen na, ôbi a lê wôsa anja ôbi genge ba, ôbi li môj môj.

²⁵ Yênen, uwôlêngge Emen wô sarni men.

²⁶ Lijngge bay ayé bôô kêm dosé nañ yi yé béni men.

²⁷ En uwôlêṅge naṅ hini Kelma wona bi kené dôṅse magtubu hende to hen tumô bay ayê bôô a kêm.

²⁸ Na kwôlo en gey kelê bi a hen. Bi Kelma wona Jêsu Krist tô kibri sarṅge a.

Magtubu to jôgij wôo to Pol li bij Tésalonisijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Bô magtubu tori to têt to wôo to ôbi li bij Tésalonisijnê hen na, *ôbi jé Pol hô kôl kwôlo ôbi na kôl bô magtubu tori to tumô hen. Kwôlê bi wo hen na, na kwôlo gengij sa hera wo *Krist naj dampare tori. Kwôlê bi wo hen dôyrê bay ayê bôo ka Tésalonik a. Ka pôni perêrji a hen na, kôl wulê bi wo hen ré sa nij (2: 2), ka pôni kaj lê jé wô wo kibi kirij ré baa ða nij aj na gawrê ka li jé hen a lê naj ci naj wulê wulê (3: 6-12). Magtubu hende to hen lij na wô najij kwôlê bi wo guseré églis to Tésalonik a hen.

Anga tumô ba *ôbi jé Pol ay tô lij Emen dosé wô kibi ayê bôo men, peré men wo yi yi bay ayê bôo ka Tésalonik a hen men, ôbi uwôl Kelma bi ré biji bi bay ré lêjnê tô anga ôbi uwôgeji kwôliji hen (1: 1-12). Cêgi kwôlê bi wo hen peraj menba, ôbi sa sa mawi kwôlo bô magtubu hende to hen. Na kwôlo gengij na sa anqaj gelé ka gengij sa hera wo Krist naj dampare tori. Hera wo Krist naj dampare tori a sa tumô kwôj ôbi uwôbi yiri woj ôbi habré hen né. Ôbi a lê aj bijné a narij Emen kwôlê damaj men, bay kajé Krist a men (2: 1-12). Tumô néé wo habré bi wo a uwôngé sa gawrê hen na, dô wo bay ayê bôo ré ðebu sa têrji a sa bôo pôni waji a gengij sa Kwôlo Dôri men, bi bay ré merên tô uwôlê Emen a ré a men (2: 13-3: 5). Na naj nééri a Pol ré kurij uné kujé aj gelji ka ré li jé aj bi ciré môrij kwôni ré hen (3: 6-15). Ôbi duu kibi magtubu tori naj teré kibi men, lij dosé a men (3: 16-18).

Sapitre 3: 10 wo kôl iyôj ba: «Kwôni wo ré kaj lê jé ba, ré ôm are ré men» hen na, yêge maa Tésalonisijnê gengij sa dayé ayê bôo naj jé wo Emen bij bijné kari kôbriji a naj wulê wulê hen.

Dosé to ôbi lij

¹ Nôbi, Pol naj Silas naj Timoté a lê magtubu hende to hen béngge kenbay bijné ka Ibarna Emen naj ka Kelma wona Jésus Krist ka Tésalonik a. Nini lêngge dosé. ² Bi bô deré naj bô jalé wo Ibarna Emen naj kwo Kelma Jésus Krist baa naj ken.

Kwôlo gengij sa jeré kwôlê Wulê wo Krist a heraj hen

³ Yênen, dé wo niné lij Emen dosé wô sarngge kwôy kwôy. Nini liri dosé wôsa ken bi bôrngge sari a baa ya tô men, kenbay kém ken perij yerngge damaj a men tô. ⁴ Ôbi a, kirija niné ðebu tumô églisjê ka Emen a ba, nini di dengôrni wô kebrenge wôsa bay geléngge gusij damaj hari kôba, ken bu ayê bôo wongge iyêre baa ya tô.

⁵ Na wô gusij hende to bay geléngge hen ana niné hôn wo Emen né sa jeré kwôlê sa bijné naj geréri hen, wôsa ken bu bôrngge iyêre baa ya tô. Ôbi a Emen ré lê wo ka sé bô emê iyêre tori a. Na wô wo ôbi na Kelma wongge ana bay ré geléngge gusij hen. ⁶ Ôbi a Emen né jeré kwôlê woj derôre aj bijné ka na geléngge gusij hen na, ôbi a geléji gusij men. ⁷ Ôbi a Wulê wo Kelma wona Jésus Krist naj mané kari ka derômaraj a ka ôrij

naŋ néé hen a heraji hen na, kenbay ka bay geléŋge gusijŋ haw hen men, nibay a men na, ôbi a sa jalê bôrna. ⁸ Ôbi a hera naŋ tare to kôle tô pelêm pelêm hen aŋ ãijé ka hôn Emen né men, ka bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo gengijŋ sa Kelma wona Jésu a ré hen a men na, ôbi a gelji gusijŋ. ⁹ Bay a gelijŋ gusijŋ kelanjê naŋ Kelma men, naŋ damŋare tori to dê kirijŋ hen a men. Ôbi a na mênê wo naŋ kwini hen. ¹⁰ Wulê bi wo hen na, na wulê wo Kelma wona Jésu a herajŋ. Kirijŋ bay ka hen na, ãijé kari a heramiri men, ãijé kêm ka bi bôrji sari a hen a ayê kibri a men. Kenbay kôba, ka perêrji a men wôsa na ken bi bôrŋge sa béré kwôli wo na nini uléŋge hen.

¹¹ Na ôbi á, niné uwôl Emen ta ta wô sarŋge men hen. Men, nini uwôli bi jé lêreŋge ré bijŋ naŋ uwôgê wo ôbi na uwôgêŋge hen men, nini uwôli bi ré béŋge néé bi kené lijŋ aŋga dôri kêm ka ken gey lê hen men, kené lijŋ jé sa ayê bôô woŋge a dô a men. ¹² Ôbi a ãijé ré ayê kibi hini Kelma wona Jésu wô kebrenge men, bay ré ayê kebrenge wô kibri men. Na hen iyôŋ a bay ré gelé derê Emen wona naŋ Kelma wona Jésu Krist a men hen.

2

Ôbi bô habré a lê habré wori pa dema Kelma ré hera tô

¹ Yênen, kwôlo gengijŋ sa hera wo Kelma wona Jésu Krist naŋ merê wo na erê merê naŋ dî a men hen na, en uwôlêŋge bi ² kené eremnére kwôlê si na si na ré men, kené sun wo Wulê wo Kelma ré herajŋ hen ré nêmen nijŋ né a men. Yaŋ ba, kwôni na a kelêŋge Emen a ré kelê ley, kwôni na uwôlêŋge béré ley, nibay a na lê bô magtubu a ley kôba, ken bi bôrŋge sara ré. ³ Déŋge bi kwôni lamêŋge naŋ gwosore tori tôni ré pa pa, wôsa wulê bi wo hen a sa hen iyôŋ mera ré. Pa dema wulê bi wo hen ré sa tô na, ãijé kwône a kapê Emen men, ôbi bô habré wo a mênê yôd hen kôba, a gelé yiri nô a men. ⁴ Ôbi bô habré bi wo hen a kapê are kêm ka gawré tebe hen men, bôrji môŋ emen iyôŋ hen a men. Ôbi a kelê ãiré gôlijŋ sa are kêm men, a erê kwôy bô iyéy Emen a ô merê ya aŋ a kelê ãôbi ãiré na emen bi naŋ yiri.

⁵ Kirijŋa na en baŋ iyére tonje a hen na, na en kelêŋge kwôli are bay ka hen kêm menba, bôrŋge jebêŋge sara ré ba? ⁶ Nijŋba, aŋga jôô wo are bay hen ré lijŋ haw hen na, kenbay ken hôn. Nijŋba, naŋ wulê wo Emen na genge hen dema ôbi bô habré bi wo hen ré so tu wolé. ⁷ Néé wo ôbi bô habré bi wo yi naŋ kini uwôbêri hen na, gel yiri nô nijŋ, nijŋba, a lê habré damaŋ a na wulê kwo na jôri geré hen a naŋ dem. ⁸ Hen dema ôbi bô habré bi wo hen ré so tu wolé. Aŋ Kelma Jésu a mênêri naŋ bul woŋ kibri men, a mênêri naŋ néé wo hera wori a men. ⁹ Wulê wo ôbi bô habré bi wo hen a soŋ hen na, a yé naŋ néé wo Sidan aŋ a lijŋ aŋgaŋ gijé naŋ kap gelé kap benare ka gay gay. ¹⁰ Ôbi bô habré bi wo hen a sa lê aŋga habijŋ ka gay gay wô lamijŋ ãijé wô biji bô mênê a wôsa bay kap bê bôrji sa kwôlê woŋ tiri a wo ré gôlijŋ naŋ ci hen. ¹¹ Na wô wo bay kap Emen aŋa ôbi ré bi ermé woji habijŋ aŋ ãiji bay bi bôrji na sa aŋgaŋ benare a a men hen. ¹² Ôbi a, Emen né perê ãijé kêm ka kap kwôlê woŋ tiri hen men, ka lê aŋga habijŋ a beré bôrji hen dî men.

Emen terêŋge bi ãiré gôlijŋ naŋ ken

¹³ Yênen, kenbay ka ken dé tu Kelma hen na, nija lijn Emen dosé wô kebrenge kwôy kwôy. Wôsa ôbi na terênge bi kené yi ka tumô ka diré gôlijn nap ken nap néé wo Tunu toj hendi bô bôrê to bi ken yi kari hen. Men, wô bôrnge wo ken bi sa kwôlê wop tiri a a men hen. ¹⁴ Na wô wo kené yij kari bi aja ôbi na ré uwôgênge wulê wo na nini uwôlijn béré Kwôlo Dôri wori bênge hen. Emen na uwôgênge bi kenbay kôba, kené uwôj hini emê wo Kelma wona Jêsu Krist men. ¹⁵ Iyôj ba, yênen, ken ðebe geraj tô kwôlo Emen a men, ken bi bôrnge jebênge sa kwôlo na nini gelênge a hen men, sa kwo na nini li bô magtubu a bênge hen a men.

¹⁶ Bi Kelma wona Jêsu Krist nap yiri nap Ibarna Emen wo geyéna aj dôbêna ibiyare bôrna men, béna angaj bê bô sara nap bô derê wori hen na, ¹⁷ bi dôbênge ibiyare bôrnge a damanj men, bi bênge néé wô lijn anga dôri men, wô kôlijn Kwôlo Dôri kwôy kwôy a men.

3

Uwôlênge Emen wô sarni

¹ Yênen, kwôlo baa wo nija kelé a na: nini uwôlênge bi kené uwôl Emen wô sarni bi kwôlo Kelma Jêsu ré ôrijn tumô lew lew men, bi bijné ré enge bijn kwôlê sara mega wo kenbay ken lijn hen iyôj men. ² Men, ken uwôli bi ôbi ré geméni wô bay bô habré, wôsa na bijné kêm a geyé bê bôrji sa kwôlo nini uwôl béréri hen né.

³ Wôsa Kelma na ôbi bôo pôn aj ôbi a bênge ka beré bôrnge iyêrê men, a gemênge wô Sidan a men. ⁴ Ôbi béni nini bi bôrni sarngé a men, nini hôn wo kené bi bôrnge sa kwôlo na nini kelênge a hen baa ya tô aj kené lê na hen iyôj kwôy kwôy.

⁵ Bi Kelma wona li nap ken aj ken geyij Emen kwôy kwôy men, ken ðerij bôrnge iyêre sa gusij to bay gelênge a mega wo Jêsu na ðerij bôri iyêre hen iyôj men.

Lênge jé mega wo nini lijn hen iyôj men

⁶ Yênen, nini kelênge nap hini Kelma wona Jêsu Krist bi kené pô yernge aj yi bay ayê bôo kap kwijnê aj kap kwôlo na nini gelji hen. ⁷ Ken hôn, anga na nini li hen na, na nini li bi kenbay kôba, kené lijn hen iyôj men, wôsa wulê wo na nini baj iyêre tonje a hen na, ken hôn wo na niné li jé damanj. ⁸ Men, na nini ôm anga kwôni ðéj iyôj né a men, nijba, na nini li jé yoyre nap tu tare môj niné map iyôj wô abij yerni wôsa nini gey gelênge gusij gengij sa angaj emêrni ré. ⁹ Lê wo nini li hen iyôj na, na engerênge are a na geléni ré, nijba, nini li hen iyôj bi niné yij angaj gelé ka dôri bi kené li. ¹⁰ Wulê wo na nini baj iyêre tonje a tô hen na, na nini kelênge iyôj ba: «Hena kwôni wo ré gey lê jé ré ba, bi ôm emê ré men.»

¹¹ Nini kôl hen iyôj wôsa bay kôl iyôj ba bijné ka pôni perêrnge a ré gey lê jé ré aj ré ô na wô dé tirji tô anga megêrji a ði. ¹² Bijné bay ka iyôngi hen na, nini kôlijn nap hini Kelma wona Jêsu Krist bi bay ré li jé nap wulê wulê wô uwôrijn angaj emêrji.

¹³ Yênen, kenbay ba, ken li anga dôri ôrijn tumô tumô ðiba, ken merên sara ré. ¹⁴ Hena kwôni ré bi kwôlê sa kwôlo nini li bô magtubu a bênge hen ré na, ken kôbri men, ken bijn nap ði ré a men, aj bi tayre ré ðiri.

¹⁵ Añ ken haali mega yênenge iyônɔ dɛba, ken bôri mega ré janenɔge iyônɔ né.

Deré kibi kwôlê

¹⁶ Bi Kelma Jésu wonɔ ôbi bɛn bɛnɛ bô jalê hen ôbi nañ yiri bi bɛnɔge bô jalê kwôy kwôy sa are kêmen, bi baa nañ ken kêmen.

¹⁷ Dosé toñ derɛn kibi magtubu hende to hen na, na nôbi Pol nañ kôben wupnê a lê hen nɛn. Na hen iyônɔ a ené derɛn kibi magtubu tɛnê kwôy kwôy men, na hen iyônɔ a ené lèrê a men.

¹⁸ Na kwôlo en gey kelênɔge bi a hen. Bi Kelma wona Jésu Krist tô kibri sarɔge a kêmen.

Magtubu to tumô to Pol li bij Timoté Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Timoté na, na kema wo yori na Jub, ôbi ay bôri. Ibari na grêk. Na iyé>Listre a bô emê Asi a kirija Pol ôrij kergare tori top ulê béré to têê wôô hen aña ôbi ré uwopni ya. (Asi to tô bô a hende to hen na, kemnêj ba hene na Turki. Jé lê bay jé 16:1-3). Ayij tôri wulê bi wo hen na, Timoté yi tô kibi *ôbi jé Pol perê ka kwôni a. Timoté bi Pol ôrij nap kirij kirij wô ulê béré men, Pol jéri têê kwône wô janê kwôlê wo denjel dengel perê ðijé ka kwôlê woji sun kirij hen men. Na hen iyôn a hini ré yij bô magtubu to Jé lê bay jé 17: 14-15, 18: 5, 19: 22 men, bô magtubu to gay gay to Pol li hen men (1 Kworêntijnê 4: 17, 16: 10-11, Pilipijnê 2: 19-24, 1 Tésalonisijnê 3: 2-6). Magtubu to wôô to Pol li bij Timoté hen men, bij Tit a men hen na, bay uwôgeji «magtubu to bay derê tumô kirij» (Lettres Pastorales).

Magtubu to tumô to Pol li bij Timoté hen na, kôl kwôli are subu:

1. Yêgê maa églis wô sa anğan gelé kap benare hen men, kwôli dayré ermé wo Jubnê nap kwo ðijé ka na Jubnê ré hen ta wo ðijé ka pôni mase ciré ulê béréri hen.
2. Magtubu hende to hen kôl na kwôli geré tibé Emen men, derê tumô églis men, hal wo bay derê tumô églis a men.
3. Deré kibri ba, hende gelij na Timoté geré lê jé wori men, beré sa bay ayê bôô a men aji bi ôbi ré yij mana wo Jésu Krist wo dôri (4:6).

Magtubu to Timoté to tumô hende to hen na, já sodérére kirij wôô: Kwo tumô ba, kôl na kwôli gelij bay ayê bôô are men, nap bay derê tumôriji men, (Sapitre 1-3) kwo jogij wôô ba, na tôô to gengij sa jé wo Timoté a lê hen a men (Sapitre 4-6).

Dosé to Pol lij Timoté

¹ Nôbi, Pol a lê magtubu hende to hen. Nôbi wo ena *ôbi jé wo Jésu Krist wo Emen woñ ôbi gôlij nap na hen a dôren men, nap kap tôô Jésu Krist wo nana bi hôrna sari a a men hen. ² En li magtubu hende to hen bem jôbi Timoté wo ju yi mega keman woñ bôn iyôn, sa kibi ayê bôô wom hen. Bi Ibari Emen nap Jésu Krist Kelma wona tô kibriji sam a men, bi bay bô tu na tom men, bi bay jal bôm a men.

Pol yêge maa Timoté wô sa ðijé kap bay gelére are kap benare hen

³ Mega wo na en kôlem wulê wo na ena ôrij Maséduwan hen na, mô a Epês a wôsa ðijé ka pôni kap bay gelij megêri anğan benare hen na, ju kôlji bi bay di ba. ⁴ Men, kôlji bi bay ré merên yirji sa kwôlê woñ dilemne a ré men, bay ré narij kwôlê wo gengij sa tô môj woji wo kô ré hen ré a men. Wôsa are bay ka iyôngi hen na, uwôl na naripare mera dîba, bij nap geré gelé wo Emen genge aji nana hôn nap ayê bôô hen né. ⁵ En ay tôn bem kôl hen iyôn na wô wo bay ayê bôô ré geyij yirji nap bôô pôn men, nap ermé wo dôri men, nap bê bôô woñ tiri a men. ⁶ Bijé ka pôni kap bay gelé anğan benare bay ka hen bul cêgeriji bij hal wo dôri bi wo hen aji bay ge kay sa naripare kwôlê woñ iyôn a tôj bi wo hen. ⁷ Bay gey ciré yé damné kap bay gelij ðijé tôô to Emen, nijba, bay gan kôba, hôn

kwôlê woji bi wo hen ré men, kwôlê wo bay kôl naꝓ ibiyare hen kôba, bay hôn tôri ré a men.

⁸ Nana hôn mega wo tôô to Emen na ré dô, hena nana ay lijn jé naꝓ geréri. ⁹ Bi na henênge mega wo tôô ré dɔꝓ na wô sa bay lêre angaꝓ derôre ré. Nɔꝓba, hende dɔꝓ na wô sa bɔꝓné kaꝓ bay ðagê sa tôô naꝓ bay bê kwôlê ré hen men, bay lê habré naꝓ bay lê têriꝓ hen men, bay bɔꝓnare Emen naꝓ anɔa yi naꝓ jengêrji hen kwôlê ré hen men, bay deré balêrji naꝓ bay deré bɔꝓné hen men, ¹⁰ bay yɔꝓ yɔꝓnare toꝓ iyôn a tôꝓ hen men, bay yɔꝓ naꝓ megêrji imnê hen men, bay lê jengga gawré hen men, bay benare hen men, bay gwôserê kwôlê tumô kilmé hen men, wô anɔa ðangi kêm ka habɔꝓ ka bɔꝓ naꝓ anɔa tiri ka na nana gelɔꝓ bɔꝓné ka Emen gey nana li hen né. ¹¹ Anɔaꝓ gelé kaꝓ tiri bay ka hen na, yi na bô Kwôlo Dôri wo Emen na bèn kôben a hen. Kwôlo dôri bi wo hen na, gengɔꝓ na sa Emen woꝓ ôbi hini emê hen men, wo na hanê derê hen a men hen.

Pol lijn Emen dosé wô sa bô deré wori

¹² En lijn Jêsu Krist Kelma wona dosé wô wo ôbi ben néé sa jé wuꝓê. En liri dosé wôsa ôbi bôren môn ôbi bôô pôn iyôn aꝓa ré dôren bi ené li jé wori hen. ¹³ Bi wo ca ba, na en iyêl kwôlê wo habɔꝓ gengɔꝓ sari men, na en gili gusɔꝓ men, na en tiréri a men hen. Nɔꝓba, Emen bô tu ɔa tɔꝓné wôsa na en bi bôn sari a ré men, tun na jôriꝓ sa anɔa na en li hen né a men. ¹⁴ Wô bɔꝓnare to en bɔꝓ naꝓ Jêsu Krist hen na, Kelma wona tô kibri damaꝓ a san a men, ôbi ben en bi bôn sari a men, ben en gey bɔꝓné ka ðangi a men. ¹⁵ Na tu kwôlê a ené kelê hen, aꝓ dô wo bɔꝓné kêm ré bi bôrji sara: Jêsu Krist era sa terare a nà wô gôlijɔꝓ naꝓ bɔꝓné kaꝓ bay lê têriꝓ, aꝓ nôbi kôba, ena ôbi têriꝓ wo gôlijɔꝓ sa bay lê têriꝓ kêm aꝓ sôn. ¹⁶ Na ôbi á, Emen ré bô tu ɔa tɔꝓné aꝓ bi Jêsu Krist ré gel ulê bôô wori naꝓ geré wuꝓê nôbi dami ôbi lê têriꝓ aꝓ bi ré yi anɔaꝓ gelé bɔꝓ bɔꝓné ka ca sa bê bôrji sari a aꝓ uwônɔꝓ gelé wo naꝓ kwini bi wo hen men hen. ¹⁷ Bi bɔꝓné heram men, ay kibi Kelma wo dami woꝓ ôbi merê naꝓ kwini hen kwôy kwôy men, kwo a ma ré hen men, kwo kwôni gili ré a men hen. Ôbi a na Emen pôn nêꝓ hari. *Amên, bi yi gelɔꝓ hen iyôn.

¹⁸ Keman Timoté, en bêm kaꝓ tôô hende to hen kôm a mega wo bay kibi Emen na kôl tumô gengɔꝓ sam hen iyôn. Erem sa kwôlê woji bi wo hen a aꝓ bi li naꝓ ju sa kumbul wo ju li naꝓ bɔꝓné kaꝓ bay gelɔꝓnare bɔꝓné anɔaꝓ benare hen. ¹⁹ Gem ayê bôô wom dô men, gem ermê wom a men. Wôsa bɔꝓné ka pônɔi kaꝓ lê jé naꝓ ermê wo dôri bi wo hen aꝓ mênɔꝓ ayê bôô woji. ²⁰ Si Himéné naꝓ Alêksander na perê bɔꝓné bay ka hen. En nôgiji bɔꝓ Sidan aꝓ bi bay ré halɔꝓ aꝓ bi cêgê ba, bay ré tiiré Emen ré nɔꝓ.

2

Kaꝓ tôô to gengɔꝓ sa uwôlê Emen

¹ Iyôn ba, anɔa ɔu bôn damaꝓ ka en ayɔꝓ tôôn bɔꝓ bay ayê bôô na, na bi bay ré enɔgerɔꝓ Emen ré bɔꝓ bɔꝓné anɔa bay ôriꝓ doyrɔꝓi hen men, bay ré uwôli men, bay ré sôm sari a men, bay ré liri dosé wô sa anɔa ôbi li bɔꝓ bɔꝓné kêm hen a men. ² Uwôlênge Emen wô sa kilmé men, wô bɔꝓné kêm ka kenare kôbriji a hen a men, aꝓ bi nana môriꝓ ðê naꝓ bô jalê men, bi nana ði yerna yi Emen a dô men. ³ Uwôlê Emen wô sa bɔꝓné kêm na, na anɔa dôri men, na anɔa dé tu Emen woꝓ ôbi gôlijɔꝓ naꝓ na hen a men. ⁴ Ôbi

gey hen iyôn bi ðijné kêm ré gôl men, bay ré hôn tu kwôlê a men. ⁵ Wôsa Emen na pôn nêj hari men, ôbi ðebé derôrji a nañ ðijné na, na Jêsu Krist pôn nêj hari men, ôbi na gawra a men. ⁶ Ôbi ay yiri lijn sarga añ bi ðijné kêm ré mô sarji senje. Ôbi li hen iyôn gelijn ðijné ka Emen ré gey gôlijn nañ ci. Ôbi gel hen iyôn na wulê wo Emen na genge hen. ⁷ Na ôbi á, Emen ré ðén bi ené yi ôbi uwôlê béré men, *ôbi jé wo Krist a men hen. Añ bi ené gelijn ðijné ka na Jubnê ré hen anja gengijn sa ayê bôô men, tu kwôlê a men. En kôl na kwôlê woñ tiri ðiba, na benare ré.

⁸ En gey bi ðijné ré uwôl Emen nañ kirijn kirijn men, bay ré pô kôbriji wo séli ta añ uwôlijnni nañ bôô wo pôn men, nañ bô tarê ré men, nañ nañare ré a men.

Kwôlo gengijn sa anja yébé ré li

⁹ En gey bi yébé ré ha bargay kaji nañ tô gerérji ðiba, kañ lamijn imñê hen né men, bi bay ré duu yirji tôn men, bi ré pôy sarji toñ bayrare ré men, ré elagêrê yirji nañ lôr ré men, nañ ré men, ré tôte bargay ka gararji gañ hen né a men. ¹⁰ Nijnba, anjañ kalmare kaji ba, bi yi na jé lêreji wo dôri hen, ôbi a dé yébé ka kôl ciré na ka Emen hen. ¹¹ Kirina yébé mô wô toyé kwôlê na, bi bay herage ré men, bi bijn ôbi halêrji hen kwôlê a men. ¹² En jôô wo yébé ré gelijn imñê are men, ré ôm sarji ré men, ré herage ré a men. ¹³ Wôsa Emen ði Adam tumô dema ré ði Êb tó. ¹⁴ Men, na Adam a ðé Sidan lamni ré nijba, na iyore a ðé ôbi lamne men, ðagijn sa tóô to Emen a men. ¹⁵ Iyôn hari kôba, iyore a uné gelê wô kamrê ka hende a yé hen men, hena hende ré gem ayê bôô wore men, hena hende ré gey ðijné men, hena jé lêre ré dé tu Emen men, hena hende ré pôy yere a men.

3

Bay derê tumô églis to bay ayê bôô

¹ Kwôlo ena kelê hen na, na kwôlê woñ tiri. Hena kwôni ré ôrijn doy yé ôbi derê tumô églis to bay ayê bôô na, ôbi denja na jé wo dôri hen. ² Ôbi derê tumô kirijn na, bi yi kwôni wo bay dô kwôli dô men, kwo tamni pôn men, ôbi ðeré yiri men, ôbi gemé yiri men, ôbi lêre are nañ tó gerérji men, ôbi ðeré kergê yiri a men, bi nêm gelijn ðijné are a men, ³ bi yi ôbi yé care gañné men, ôbi bégerem ré a men, nijba, bi na kwôni wo kalêri jal men, ôbi nañare ré men, ôbi geyé gursu gañ né men, ⁴ bi bô sa iyére tori dô men, hal kamni añ bi bay ré liri sa iyêrê ré men, ré biri kwôlê dô a men. ⁵ En kôl hen iyôn wôsa hena kwôni ré hôn berê sa iyére tori ré ba, ôbi a lê iyeñ a ré dôrijn tumô églis to bay ayê bôô ba? ⁶ Men, bi na kwôni wo ay bôri haw ré wô wo ôbi maa dé denjôri, añ Emen maa biri mega wo na ðerijn Sidan hen iyôn men, ⁷ bi ðijné ka ay bôrji ré hen kôba, bi dô kwôli dô a men. Ré ba, tayre a ðiri tumôrji a añ ôbi maa kurijn bô boyre to Sidan a.

Diyakerpê

⁸ Diyakerpê kôba, bi bay yi bay lêre are nañ gerérji men, bay gwôseré kirijn ré men, bay yé care gañ né men, bay a emê lim né a men. ⁹ Men, bay a ðeré tu kwôlê woñ ayê bôô wo Emen na yêge sari hen nañ ermé wo dôri men. ¹⁰ Men, bi bay sélijn tumô añ hena bay ré li ani kani ka habijn

ka bay ré uwôlij kwôlê sarji a naḡ dema kené biji jé kôbriji a tô. ¹¹ Yébé kaḡ diyakerḡné kôba, bi yi bay lère are naḡ gerérji men, bay kôlijare ðijné kwôlo habij né men, bay yê care gaḡ né men, bay lère are kêm naḡ bôo pôn men. ¹² Diyaker na, na kwôni wo a ôrij naḡ iyore pôn nêḡ. Bi ôbi bô sa iyére tori dô men, hal kamni dô a men. ¹³ Hena diyakerḡné ka ré li jé woji dô na, ðijné a biji kwôlê men, bay jé bay ka hen a kelê kwôli ayê bôo wona tô Jêsu Krist a naḡ ibiyare.

Kwôlo dami wo na yi naḡ kini uwôbêri wo Emen yêge sari

¹⁴ En li magtubu hende to hen bem haḡné niḡba, en erem wo ené erê gelem hen ya a men. ¹⁵ Aḡ hena ené bij lew ré ba, magtubu hende to hen a gelem hal wona wo dôri wo nabay ðijné ka Emen ka na églis to Emen woḡ ôbi merê tu geḡ hen. Églis hende to hen gere tu kwôlê môḡ gurô woḡ derô iyére naḡ tô iyére gerij iyére hen iyôḡ. ¹⁶ Na tiri, kwôlo na yi naḡ kini uwôbêri wo Emen yêge sari béna wo gengij sa ayê bôo wona hen na, na kwo dami. Aḡ kwôni wo a nêmé narê ba, naḡ. Krist, kwo Emen dôri hen era naḡ yiri môḡ gawra iyôḡ men, Tunu toḡ hendi bô bôrê yêge sari mega kwôni woḡ derôre men, *manê ka derômaranḡ a kôba, gili a men. Bay uwôl béreri perê tô yê ðijné ka sa terare a na men, ðijné kwône sa terare a nà, na bi bôri sari a men, Emen na ayri hôrij ta derômaranḡ a a men.

4

Bijé kaḡ bay gelére are kaḡ benare

¹ Tunu toḡ hendi bô bôrê kôl waḡ a ta kôl iyôḡ ba: Bô gerḡné wulê wo nana mô bô a hen na, gawré ka pôni a déḡ ayê bôo woji men, bay a kebê tô tunu toḡ hende benare hende to hen men, bay a erê na tô anḡan gelé ka tunu to habij hende to hen men. ² Bay a dé ðijné kaḡ bay kelê kwôlê kibriji wôo wôo naḡ kaḡ bay benare bay ka ermé woji naḡ môḡ ré uwôḡ naḡ musure to sêy to bay dera bô tare a iyôḡ hen gerij naḡ ci kayê. ³ Bijné bay ka hen gelij megêrji bi bay ré enḡe yébé ré men, anḡa pôni kôba, ré dô emê ré a men. Niḡba, Emen a dé anḡan emê bay ka hen bi bay ayê bôo ka hôn tu kwôlê hen aḡ kirijna bay ré liri dosé sara menba, ré ôm. ⁴ Ari dé Emen kêm na ka dôri dîba, ani kani kaḡ kaḡ ba, naḡ. Wôsa are bay ka kêm ka Emen bi hen na, na enḡe aḡ na liri dosé wô sarji. ⁵ Wôsa kwôlê wo Emen men, uwôlêri a men na, li wo anḡan emê bay ka hen dé tu Emen.

Ôbi jé wo Jêsu Krist wo dôri

⁶ Hena jerê gelij bay ayê bôo are bay ka hen kwôy kwôy men, hena jerê gôse yem naḡ kwôlê woḡ ayê bôo men, naḡ anḡan gelé kaḡ tiri ka ju bi kwôlê sara hen a men na, já yé mana wo Jêsu Krist wo dôri. ⁷ Toy kwôlê woḡ dilemne wo gali wo bij naḡ ayê bôo ré hen ré men, mase bi ju dî yem yi Emen a dî men. ⁸ Hena kwôni ré li are gay gay bi ibéri ré iyêserê na, na anḡa dôri haji niḡba, dé yi yi Emen a na anḡa dôri ka dé are kêm. Wôsa a lê naḡ ju haw hen men, tôre to cêgê a men. ⁹ Kwôlê bi wo hen na, na tu kwôlê aḡ dé wo ðijné kêm ré bi bôri sara. ¹⁰ Na wô ôbi bi wo hen aḡa nana berij yerna iyére lij jé wô uwôrij gelé wo Emen na genge dîré béna hen, wôsa nana bi bôrna na sari ôbi woḡ ôbi merê tu geḡ hen men,

ôbi gôlîj naŋ bîjné kêm hen a men. Aŋ gôlîj naŋ bîjné ka bi bôrji sa Jêsu Krist a tumô.

¹¹ Ju gelji are bay ka kêm hen men, ju ay tòm biji bi bay ré li a men. ¹² Bi kwôni tôrj'em wôsa jeré na kema mana ré, nîjba, ju yi ôbi gelîjare bay ayê bôô tô geré naŋ kwôli kelêrem men, jé lêrem men, geyé wo ju geyîj bîjné hen men, bê bôô wom sa Emen a men, bô bôré wom a men. ¹³ Pa dema ené bîj uném tô na, dî yem sa deŋsê magtubu to Emen a tumô bîjné men, uwôl béré kwôlê dôri men, halji a men. ¹⁴ Lîj wôré naŋ néé wo Emen bem hen né. Ôbi na bem kirîja bay kibi Emen na kôl kwôlê gengîj sam aŋ surjê na uwôlîj kôbriji sam a men hen. ¹⁵ Na jé bi wo hen aŋa jeré lê men, ay yem bîj jé bi wo hen bi bîjné kêm gel mega wo jeré dô tumô tumô tô geré wo Emen a. ¹⁶ Di tu melênê sa hal wom a men, dî tu melênê sa aŋga ju gelîj bîjné hen men, débe iyêre sara a men. Hena jeré li hen iyôn na, já gôlîj naŋ yem men, já gôlîj naŋ bîjné ka toy kwôlê wom bi wo hen a men.

5

Hal wom tumô bay ayê bôô a

¹ Kirîja ju mô wô jânê kwôlê naŋ kwôni wo suri na, ju nayri ré nîjba, ju iyêli naŋ tòm to jali, mega wo ôbi ré na ibam iyôn. Kam manê ba, ju bôrji mega wo bay ré na yênem iyôn a men. ² Bô yébé ka iyêrjê mega ré na yonêm iyôn men, kam kalmê ba, ju bôrji mega yênem kaŋ yébé iyôn dîba, ju li tu bôriyare sarji a ré.

³ Bîj yébé kaŋ mamê ka kwôni woŋ ôbi berê sarji naŋ hen kwôlê men, ju li naŋ ci a men. ⁴ Nîjba, hena iyore toŋ mamne ré ôrîj naŋ kamne ley kwôngêre ley ya na, bi bay dôyrê lê jé sa ayê bôô woji a sa balêrji tumô wôsa balêrji naŋ mônrjî na li naŋ ci na hen iyôn men. Wôsa lê bi wo bay li hen iyôn hen na, na aŋga dé tu Emen. ⁵ Iyore to na mamne tiri aŋ kwôni woŋ ôbi berê sare naŋ na, hende bi bôre na sa Emen a men, uwôli men, sôm sari a a men kwôy kwôy bi ôbi ré li naŋ tu. ⁶ Nîjba, mamne toŋ hende lêre aŋga bôre hende a geyé mera hen na, hende mô tu geŋ hare nîjba, hende yi mega kwôni wo ma iyôn. ⁷ Gelji kwôlê bi wo hen aŋ bi kwôni ré kôl kwôlîji wôni wo habîj né. ⁸ Hena kwôni ré bô sa bîjné ka bô iyêre tori a naŋ balêri dô ré na, ôbi déŋ na ayê bôô wori hen. Aŋ ôbi li na habré wo dé kwôni wo ay bôri ré hen sôn.

⁹ Yébé kaŋ mamê ka já dé hiniji bô magtubu a aŋ lê naŋ ci a na: hena hende ré ôrîj naŋ elê tôre jii men, hena kurôre na ré na pôn men, ¹⁰ bi hende yi iyore to bîjné na ay kebre sa ari lêre ka dôri a men, bi na iyore to na gem kamne dô men, na bu kergê yere a dô men, na pul tê bîjné ka Emen naŋ dôbê sa men, na li naŋ bîjné ka na mô perê bô emê men, na ay yere bîj aŋgaŋ lê ka dôri a men nîj na, ju dî hene bô magtubu a ham nîj.

¹¹ Kwôlo gengîj sa yébé kaŋ mamê ka baa kalmê tô hen na, dî hiniji bô magtubu a ré, wôsa dô réba doy yîj naŋ impê a liji aŋ bay a geyé engé impê ka dŋŋi aŋ a déŋ geré wo Jêsu Krist. ¹² Hena bay ré li hen iyôn na, Emen a ulê kwôlê sarji a wôsa bay mène tôô to bay na ay ciré ayê yirji lîj jé bîj Jêsu Krist hen. ¹³ Hena bay ré enge impê ré nîj kôba, kirîja hiniji dîj bô magtubu a nîj na, dô ré ba, bay a yé bay kuyare aŋ ôrîj naŋ kibi iyêre iyêre kaŋîj lîj jé men, bay a erê wô lê way men. Kwo dé aŋ na, bay tôbe kibriji bô kwôlê wo bîjné men, bay kôl na kwôli aŋga dôlji ré hen a

men. ¹⁴ Na wô sa bi wo hen aña ené gey bi yébé kañ mamê ka ba kalmê tô hen bi ré enge impné men, ré yêñ kamré men, ré bôriñ sa iyére toji a men, dîba, ré biñ bay barena geré bi ré kôliñ kwôlê wo habiñ gengiñ sarna ré.

¹⁵ En kôl hen iyôñ wôsa yébé kañ mamê ka pôni djiñ geré woñ derôre hen añ, añ ôrji tô Sidan a.

¹⁶ Hena iyore toñ hendi ayê bôô ré ôriñ nañ yébé kañ mamê ka na balêre ya na, bi hende bô sarji, dîba, bi hende nôgiji biñ églis ré. Añ bi églis ré djiñ yere bôriñ sa yébé kañ mamê ka kwôni wo ré bô sarji nañ hen dî.

¹⁷ Surñê ka dô tumô bay ayê bôô dô hen na, bi ken biji kwôlê dô men, ken têbiji dô a men. Niñba, ka dô kwôlê men, halêñge a men hen na, ken biji kwôlê damañ a. ¹⁸ Wôsa kwôlê wo Emen kôl iyôñ ba: «Kirîna kelba ré dîiré kaw wô tereji ba, dô wo jeré ha kibri ta ré.» Kwôlo Emen bi wo hen hô kôl iyôñ ba: «Kwôni wo ré li jé ba, dô wo ré uwôñ sa kôbri a men.»

¹⁹ Hena kwôni ré uwôl kwôlê sa kwôni wo suri a pôn bô églis a ré li ani kani añ hena ñiné ré nêñ wôô réba subu ré kôl hen iyôñ a ré na, ju bi bôm sara ré. ²⁰ Bijné kañ bay lêre têriñ yôôd hen na, ju nayji tu kwônê ñiné añ bi ka ñangi ré hare.

²¹ En uwôlem tumô Emen a men, tumô Jêsu Krist a nañ tumô manê kari ka derômarañ a ka ôbi tôrji hen a men, bi ju bi kwôlê sa kwôlê wo en kôlem a hen. Li ani kani kañ derê tu kirîñ né men, ju ô tô kwôni a iyôñ mera ré men. ²² Hena lew ju uwôl kôm sa kwôni a bi ré liñ jé bô églis a ré. Dô wo ju hôni dô tumô dem réba yi mega jeré li têriñ hende to ôbi li hen men. Li ani kani ka habiñ ré, niñba, ju yi kwôni wo séli dî. ²³ Dô wo ju yi kam piniji mera ré niñba, ju yi care dê iyôñ a men wô bôm wo lêrem gañ gañ hen.

²⁴ Têriñ to ñiné ka pôni yi tu wolé pa dema bay ré jô kwôlê sarji a tô. Niñba, tô ñiné ka pôni na, kirîna kwôlê ñu sarji dema jeré henê têriñ lêreji tô. ²⁵ Jé lê wo dôri wo ñiné ka pôni li hen na, yi tu wolé a men. Hena ré yi nô tu wolé lew ré kôba, a uwôbiñ sem né.

6

¹ Bijné kêm ka na limé hen na, bi bay duu yirji añ biñ bay iyére toji kwôlê añ bi kwôni ré tiiré Emen ré men, ré kô kwôlo habiñ gengiñ sa angañ gelé ka nana geliñ hen ré a men. ² Limé ka bay iyére toji na bay ayê bôô hen na, bay a kapê biji kwôlê wô wo bay ré na yênêrji bay ayê bôô mera ré, niñba, bi bay li jé woji dô damañ a, wôsa ñiné ka bay li jé biji hen na, na bay ayê bôô ka bay geyji hen.

Kwôlê wo gengiñ sa gelé are kañ benare nañ ari upé kañ tiri

Gel, anga já geliñ ñiné men, dôbiniñ ibiyare bôrji a a men a na: ³ Hena kwôni ré geliñ ñiné anga ñangi añ kañ tu kwôlê wo Kelma wona Jêsu Krist men, gelé wo nana geliñ ñiné sa anga biñ nañ ayê bôô wona hen ré a men na, ⁴ ôbi na ôbi uwôyré yiri déñ iyôñ men, ôbi hôn ani ré kwôy men, doy naripare kwôlê nañ napare sa iyay kwôlê woñ kelê a liri mera a men. Are bay ka hen na, sañ nañ terbére men, biñ tôrji nariñ kwôlê men, tirîñ yirji kwôy kwôy men, ermé kwôlê wo habiñ gengiñ sa megêrji a men. ⁵ Nariñay kwôlê wo kô ré hen yi perê ñiné bay ka ermé woji mênij hen

men, ka hôn tu kwôlê ré yôd hen a men. Bay erem mega wo bê bôô sa Emen na, ré na geré ari upé.

⁶ Na tiri, hena kwôni ré bi bôri sa Emen a na, ôbi na ôbi upé tô kwôlo Emen a, hena yiri ré dôri sa anga ôbi ôrijn kôbri a hen. ⁷ Wôsa nana era sa terare a nà kôbrena senje men, na belé heré kôbrena senje a men. ⁸ Iyôn ba, hena nana ôrijn nap anğan emê men, bargay a men na, bay a hen nêni iyôn. ⁹ Bijné ka gey yé bay upé bay ka hen na, herij bô anğan lamê a. An yi môj bay ré herij na bô boyre a iyôn wô doy anga gali nap ka habij ka liji hen. Doy are bay ka hen na, mênêji yôd mega wo ré na cér a ré perêji iyôn. ¹⁰ Wôsa geyé gursu na, na tô hanê mênê wo gay gay hen kêni. An bijné ka pôni ôrijn doy upé gursu daman an li wo bay ge kay tô ayê bôô woji a an denğôrji lebarêji daman.

Kan tôô Pol to ay bij Timoté

¹¹ Nijnba, jôbi gawra wo ju na kwo Emen na, dô wo ju dôbe kôbem bô anga habij bay ka hen a ré. Mase woge geré lê anğan derôre tumô Emen a men, bi jé lêrem yi mega kwo Emen gey hen iyôn men, bi bôm sari a kwôy kwôy men, gey megam men, uwôl bôm an ju yi kwôni wo kalêri jal a men. ¹² Mega wo ju bi bôm sa Jêsu a hen iyôn na, mase bi ju li anga ôbi gel hen, an jeré uwôrijn sa kôm wo na gelé wo nap kwini hen. Emen na uwôgem bi jeré li are bay ka iyôngi hen kirija na ju kôlij kwôli ayê bôô wom tumô kwônê bijné hen. ¹³ En ay tón bem tumô Emen woñ ôbi bé are kêni mô tu geñ hen men, tumô Jêsu Krist a wo na kôl kwôlê woñ tiri tumô kelma Pos *Pilata a kwôy hen, ¹⁴ bi jeré bi kwôlê sa kwôlê bi wo hen a men, déj an kani an né men, li ani kani ka habij sara ré a men. Li hen iyôn kwôy jêj kirija Kelma wona Jêsu Krist a heran. ¹⁵ Ôbi a bulo hera sa to Emen a gengé, ôbi na kwo bijné ay kibri men, ôbi pôn nêj hari a ôrijn nap néé men, ôbi na Dami woñ sa kilmé men, Dami wo damné ka ôm kirij sa terare a na a men. ¹⁶ Ôbi pôn nêj hari a na kwo ma ré men, ôbi mô bô kirij ka perangi ka jôrij bijné geléri hen men, kwôni na gili tumô ré men, kwôni a nêni geléri haw hen ré a men. Damjare nap néé wo yi sari nap kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

¹⁷ Bijné kan bay upé ka haw hen na, ay tòm biji bi bay ré uwôyrê yirji ré men, ré bi bôrji sa ari upérji bay ka hen né a men, wôsa bay hôn wo anğan upé bay ka hen ré yé kwôy kôba, bay hôn né hen na, bi bay ré bi bôrji sa Emen woñ ôbi bé are kêni nap kwônêrji an nana môrij nap yi deré hen dî. ¹⁸ Kôlji bi bay ré li anga dôri men, bi ari upérji ré na lê anğaji ka dôri men, bay ré yi bay lê deré men, bay ré bu baliyare nap bijné nap ari upérji a men. ¹⁹ Hena bay ré li hen iyôn na, bay dî anğan upérji bay ka hen na kini uwôbêrji ka dôri a wô wulê wo kiyay. Ôbi á, bay ré sa meré deré nap gelé wo nap kwini.

²⁰ Timoté, cubu tum sa anga Emen bêm kôm a hen. Dôbe kem bô kwôlê woñ déj iyôn a an bij nap ayê bôô hen ré men. Dôbe kem bô kwôlê wo gengij sa henê are a nijba, na henê are bay ka hen né a men hen. ²¹ En kôlem hen iyôn wôsa bijné ka pôni ka kôl ciré ôrijn nap henê are bay ka hen an bay na déj ayê bôô woji.

Bi bô deré wo Emen baa nap ken.

Magtubu to jôgijn wôô to Pol li bijn Timoté Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Magtubu to jôgijn wôô to Pol li bijn Timoté hen na, na kirijna ôbi gelijn gusijn gap danggay a Rôm a (Sapitre 1: 7). Wulê wo Pol a dirijn kibi jé wori baa ða nijn aña ôbi ré li magtubu hende to hen ayijn tôri bijn kwo na ôbi bêêri ôrijn kirijn wo ôbi geyri gap hen (Sapitre 1: 2).

Sapitre 1: 3-2: 13 na, *ôbi jé Pol ay tô lé magtubu tori najn lijn Emen dosé wô peré wo Timoté pur bijné men, wô ayê bôô wori a men. Wô gusijn to ôbi a upé men, kapê wo bay a kapê manê ka Kwôlo Dôri hen a men na, Pol ay tôri bijn Timoté ré ðu bôri iyêre sa gusijn a men, ré li mapê najn ibiyare men, najn bôô pôn a men mega asgar wo Jésu Krist iyôñ. Men, Pol yêge maa Timoté bi ré ði tu melênê sa yiri a wô bijné kap bay geyé narijare kwôlê wojn ðéjn iyôñ hen men, wô najnare to gengijn sa kwôli kelêrji wojn ðéjn iyôñ wo a dôrem ôrijn kelangê najn ayê bôô hen men.

Sapitre 2: 14-4: 5 na, Pol kôlijn Timoté ré ay hal wori men, bi ôbi ré ðebu sa têri a najn bôô pôn sa anjgap gelé ka bijn najn kwôlo Emen ka bay na gili najn kamjêri yey hen.

Sapitre 4: 6-22 na, deré kibi magtubu tori hende to hen na, Pol kôl kwôli kirijn ka ré iyêre najn ði. Nijna, ôbi lijn Kelma dosé wô geré wo ôbi gereri hen.

Kwôy wo ôbi derijn kibi jé wori na, Pol li mapê wo dôri wo gengijn sa Kwôlo Dôri (Sapitre 4: 7). Najn elê wo yôñ yôñ wo bijné ðênse magtubu hende to hen na, Pol kôlji bi bay ré li mapê wo dôri bi wo hen ðiba, bay ré harijn ôbi bare ré men, bay ré li najn ayê bôô men, ulê bôô men, peré bijné najn ðebé sa têê a a men.

¹ Nôbi Pol, *ôbi jé wo Krist Jésu najn bô geyé wo Emen wo na genge bi ené uwôl béré gelé wo ayijn tôri ðiré bijn bijné wo yi yi Jésu Krist a kirijna nana bijn najn ði hen.

² En li magtubu hende to hen bem jôbi Timoté wo ju yi môñ keman wo en geyri hen iyôñ. Bi Ibarna Emen najn Kelma wona Krist Jésu tô kibriji sam a men, bi bay bô tu ja tom men, bi bay jal bôm a men.

Pol uwôl Emen wô sa Timoté men, dôbri ibiyare bôri a a men

³ En lijn Emen wo en li jé biri najn bôn wo dôri mega wo môjêrna kôba, na lijn jé biri hen iyôñ dosé. En liri dosé wôsa yoyre najn tu tare kirijna en mô wô uwôlêri na, en erem sam a kwôy kwôy. ⁴ Bôn juben sa sômê wo na ju sôm a hen ajn en gey gelem ajn bi yen ré dôren. ⁵ Men, en erem sa ayê bôô wom wojn tiri hen, ayê bôô wojn tiri bi wo hen na, agerem Loyis najn yom Énis na ôrijn hen iyôñ men ajn en hôn wo jôbi kôba, ayê bôô wom ré na kwôj tiri hen iyôñ men. ⁶ Na ôbi á, ené jubu tô bôm ta bi jeré cubu tum tô gwosoy jé wo Emen na bem kirijna na en uwôlijn kôben sam a hen dô ðiba, bi ré yi anja beray mera ré. ⁷ Wôsa Tunu to Emen béna hen na, na to béna néé men, tojn geyé bijné men, tojn gemé yi a men, ðiba, na tunu tojn harê ré.

⁸ Hen iyôñ na, dô wo ju ði tayre dêm sa dôrijn bijné kwôlê wo gengijn sa Kelma wona hen ré men, gengijn san nôbi wo en yi danggay a wô sa Jésu

hen né a men. Nijba, ju gelij gusij na en wô sa kwôlê wo dôri wo Emen na né wo ôbi bem hen. ⁹ Emen a gôlij na na men, ôbi a uwôgêna bi nana yi bijé kari a men. Na wô jé lêrena wo dôri wo nana li hen né, nijba, na gengé wori men, bô derê wori a men. Na bô derê wo ôbi li na na tô Jêsu Krist a pa dema tô terare na ré dîj tô. ¹⁰ Men, haw hen ôbi gelêna bô derê wori bi wo hen na sa to ôbi gôlij na na Jêsu Krist na sa hen, wôsa Jêsu Krist a mênê néé wo temare yôd. A na na kwôlê wo dôri bi wo hen na, ôbi yêge sa gelê wo a kerê ré hen béna.

¹¹ Nôbi kôba, na wô kwôlê wo dôri bi wo hen a Emen ré dé n mega ôbi ulê béré iyôn men, mega *ôbi jé iyôn men, mega ôbi gelij bijé are iyôn a men hen. ¹² Na ôbi á, ené gelij gusij hende to hen hen. Nijba, en dî tayre dên ré wôsa en hôn kwo en bi bôn sari a hen men, en hôn wo ôbi ré ôrij na néé wôj gemé a nga ôbi bèn kôbena hen derê kwôy Wulê wôj jéré kwôlê a. ¹³ Gem tu kwôlê wo ju toy keben a hen dô a na bi yi môj a nga gelé kam iyôn men, ju bu ayê bôd wom iyêre men, pur bijé a men wô kibi bijare tona na Jêsu Krist. ¹⁴ Timoté, cubu tum sa a nga Emen bêm kôm a hen dô na néé wo Tunu toj hendi bô bôre to yi yerna hen a men.

¹⁵ Ju hôn wo bay ayê bôd kê m ka mô bô emê wo Asi a na, dénji a na men, a na perêrji a hen na, si Pijélus na Hemojêns kôba, dénji a na men. ¹⁶ Nijba, bi Emen bô tu na to Onésipôr na bijé ka bô iyêre tori a, wôsa ôbi dôben ibiyare bôn a kwôy kwôy, men ôbi bi tayre diri san a wô wo ené na da ngay ré a men. ¹⁷ Nijba, kirija ôbi sa Rôm a na, ôbi wogen dé dé ô upen. ¹⁸ Bi Kelma bô tu na tori wulê wo ôbi a jôrij kwôlê sa bijé a hen. Are kê m ka ôbi na li na en Epês a hen na, ju hôn dô.

2

Bi jé lêrem yi môj kwo Jêsu Krist hen iyôn

¹ Keman, sa kibi bijare to ju bij na Jêsu Krist hen a na ôbi ré li derê na ju hen. Iyôn ba, ju bu bôm iyêre. ² A na kwôlê wo ju toy keben a tu kwônê bijé hen na, ju gelij bijé ka ju bi bôm sarji a ka a nê m gelij megêrji ka da ngi hen iyôn men hen.

³ Gelij gusij na bay ayê bôd kê m mega ôbi ma nê wo Jêsu Krist wo dôri iyôn. ⁴ Hena asgar wo ré mô sa têri a diré erê kibi kumbul a a na ré gey bi ôbi sari ré dini na, ôbi a dé tini sa a nga cêgiri a hen ré nij. ⁵ Men, hena ôbi cogo wo ré li cogo na geréri ré ba, bay a ayê kibri ba? ⁶ Men, ôbi yagê wo na cubu tiri dô sa yagê a terbére a na, kibi kelanê ba, ôbi a upé sa kôbri tumô. ⁷ Erem sa kwôlê wo en kôlem a hen a na Kelma a bé tum a jôrij sara a na já henê senje.

⁸ Erem sa Jêsu Krist a wôj kunga kelma Dabid wo Emen na biri ji si kamnê hen kwôy kwôy mega wo en kôl kwôli bô béré Kwôlo Dôri wo en uwôn a hen. ⁹ Na ôbi á, ené gelij gusij men, bay beren uwôn da ngay a mega wo ené na ôbi lêre habré iyôn hen. Nijba, kwôlê wo Emen ba a yé da ngay a men ba? ¹⁰ Na tôri bi wo hen a na ené berij bôn iyêre sa gusij hende to kê m hen wô derê wo bijé ka Emen na tôrji bi bay kôba, ré uwônij gelê wo yi yi Jêsu Krist a hen men, bay ré môrij bô hini emê wo na kwi ni a hen a men. ¹¹ Kwôlê wo na kelê hen na, na tu kwôlê. Hena na nana ma na Jêsu Krist na, na merê nge tu gej na dî a men. ¹² Men, hena na nana bu bôrna iyêre ba, na emê iyêre na dî men. Hena nana ka nni ba, ôbi kôba, a ka nêna men.

¹³ Men, hena nana dëbu sa terna ré ba, ôbi ba, dëbu sa téri a, wôsa ôbi ba, a kelê baa lê ariri ré ré.

Ôbi jé wo dé tu Emen

¹⁴ Ju jubu tô bôrji ju hô jubu a tumô Emen a sa kwôlê wo na en kôlem hen. Halji bi bay narîj kwôlê sa kwôli kelêrji a ré. A hena bay ré narîj kwôlê mega hen iyôn na, dô ré wôsa a mênê ayê bôo wo bîjé ka toyji hen. ¹⁵ Bu yem ta lij jé aḅ bi Emen bôrem mega kwôni wo dôri iyôn men, kwo tayre diri sa jé wori a ré men, môj kwo uwôl béré tu kwôlê naḅ geréri iyôn a men. ¹⁶ Jôo yem sa narîjare kwôlê woḅ dëḅ iyôn wo bîj naḅ ayê bôo ré hen, wôsa narîjare kwôlê bi wo iyônḅgi hen a lê aḅna bîjé ré dîj Emen dê dê aḅ hen. ¹⁷ Wôsa kwôli kelêrji lij bîjé habîj mega bara to ô tumô tumô iyôn. Si Héméné naḅ Pilétus na perê bîjé kaḅ bay kelêre kwôlê wo habîj bi wo hen iyônḅgi hen. ¹⁸ Bay dëḅ tu kwôlê bi wo hen aḅ, wôsa bay kôl iyôn ba Emen né bîj bîjé ka ma ré ji si kamḅe nîj. Aḅ mène ayê bôo wo bîjé ka pônî. ¹⁹ Nîjba, Emen dî tô ayê bôo wona iyêre kaḅ kaḅ. Aḅ tô ayê bôo bi wo hen na, are wôo dîj sara, ka tumô kôl iyôn ba: «Kelma hôn bîjé kari» men, ka jôḅḅ wôo kôl iyôn ba: «Kwôni wo kôl dîrê na kwo Kelma ba, bi jôo yiri sa lê aḅna habîj a.»

²⁰ Bô iyêre to dami a na, na gwoḅe kaḅ lôr naḅ kaḅ lari a yé ya mera ré, nîjba, kaḅ gurô naḅ kaḅ gerem kôba, yi ya men. Gwoḅe kaḅ lôr naḅ kaḅ lari hen na, bay ômîj are na sa wulê wo dami a, nîjba, kaḅ gurô naḅ kaḅ gerem hen na, bay ômîj are naḅ wulê wulê. ²¹ Kwo bay ayê bôo kôba, na hen iyôn men. Wôsa hena kwôni ré jôo yiri sa lê aḅna habîj bay ka en kôl kwôliji hen aḅ dî yiri naḅ jengêri hen na, ôbi yi mega gwoḅe kaḅ lôr naḅ kaḅ lari iyôn Emen a ayêri lij jé wo dôri wo gay gay hen kêm. Wôsa ôbi ay yiri yôd bîj Kelma wô merê sa kôbri mega gawra wo já jéri bi ré li jé wo dôri wo gay gay hen. ²² Jôo yem sa doḅ aḅna li manê naḅ kalmê hen yôd aḅ. Aḅ ju woge wô lê aḅnaḅ derôre men, ju gem ayê bôo wom men, gey megêm men, ju mô naḅ bô jalê a men. Li hen iyôn naḅ bîjé ka uwôl Kelma naḅ bôo pôn hen. ²³ Men, ju jubu bay narîjare kwôlê wo gali hen sêd aḅ a men. Wôsa ju hôn wo narîjare kwôlê wo gali bi wo hen iyônḅgi hen na, saḅ naḅ naḅare kwôy kwôy. ²⁴ Nîjba, ôbi jé wo Kelma na, dé wo ré naḅ naḅ kwôni ré, nîjba, ré li dô naḅ bîjé kêm men, ré nêm gelîj bîjé are men, ré na ôbi ulê bôo sa aḅna habîj ka bîjé li naḅ dî hen a men. ²⁵ Ôbi a ulê bôri pô gelîj bîjé kaḅ bay jebê kwôlê sêd aḅ hen are. Wôsa dô réba Emen a bîji néé bi bay ré bilîj ermê woḅi aḅ a bé tirji ré jôriḅ sa tu kwôlê. ²⁶ Na hen iyôn dema bay ré henê ermê kwôlê wo dôri aḅ dôriḅ kibi boḅre to ôbi bare Sidan a wo berji bay li aḅna bôri ré gey hen.

3

Jé lê gawrê kirîjna sa terare baa dâ wo ta kerê

¹ Hôn wo kirîjna sa terare baa dâ wo a kerê nîj na, kirîj a iyêrê damaḅ. ² Wôsa bîjé a yé bay yerê men, bay geyê gursu men, bay dê dengôrji men, bay uwôyrê yi men, bay kelê kwôlo habîj gengîj sa Emen men, bay bîj balêrji kwôlê ré men, bay yilé kirîj men, bay bê kwôlê sa aḅna Emen a ré men. ³ Bay a yé bîjé ka iyêre men, bay a berê tu na to kwôni ré men, na bay kelê kwôlê wo habîj gengîj sa bîjé men, na bay bégêrem men,

bay lê bisipne men, na bay bayi anğa dôri men, ⁴ na bay perê sa megêrji men, bay lêre are môñ ßipné ka erem kwôlê ré iyôn men, bay uwôyrê yirji damañ men, bay geyé derê wo sa terare a nà dê Emen a men. ⁵ Tu ßipné a ba, bay li môñ ciré na bay ayê bôô môñ nabay iyôn men, niñba, néé wo ayê bôô woñ tiri hen na, bay kañ. ßipné bay ka iyônñgi hen na, pô yem wolé nañ ci. ⁶ Wôsa ka pôni ô bô iyé ßipné añ bôyji yébé kañ bay lê añ doy lê anğa gay gay yi bôrji a hen nañ anğan gelé kaji kañ benare bay ka hen. ⁷ Yébé bay ka hen gey bi bay ré dôrji kwôlê ta ta haji niñba, bay nêmen henê tu kwôlê ré kwôy. ⁸ Mega wo ca ba, si Janês nañ Jambrês* na kañ Moyis hen iyôn na, ßipné bay ka hen kôba, kañji béré kwôlê woñ tiri bi wo hen men. Na ßipné ka ermé woji mênin añ na ßipné ka ayê bôô woji dé tu Emen né a men. ⁹ Niñba, jé lêreji bi wo hen a erê tumô ré, wôsa bay a bôrji mega bay galé iyôn mega wo bay na bôriñ si Janês nañ Jambrês mega bay galé hen iyôn men.

Debe sa têm a sa anğa bay na gelem a hen

¹⁰ Niñba, jôbi ju gel gelé are kañê dô men, ju hôn hal wupé men, ju hôn anğa en genge ené lê hen dô men, ayê bôô wupé dô men, ulê bôô wupé dô men, ju hôn geyé wo en gey ßipné hen dô men, débé sa tê tiñê a dô men, ¹¹ ju hôn gusiñ to bay gelen hen dô men, anğan tu ña ka lén a Antiyôk a men, Ikônïyôm a men, Listre a a men hen na, ju hôn dô. En gelin gusiñ hende to kêm hen niñba, Kelma dôren kibi a kêm men. ¹² Na tiri, ßipné kêm ka gey lê anğa Emen gey hen wô wo ciré biñ pôn nañ *Krist Jêsu hen na, bay a gelji gusiñ na hen iyôn men. ¹³ Niñba, ßipné kañ bay bô habré men, bay lamé kirin a men hen na, jé lêreji wo habin bi wo hen a erê tumô tumô, bay a lamé megêrji men, bay kôba, bay a lamêji men. ¹⁴ Niñba, jôbi ba, ju ðebu dô sa kwôlo bay na gelem añ na ju bi bôm sara dô hen wôsa ju hôn ßipné kañ bay gelemare are bay ka hen dô. ¹⁵ Wôsa kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen na, ju hôn nañ kamñem yeñ. Kwôlê bi wo hen a bem tu melênê wo jeré biñ bôm sa Jêsu Krist a añ jeré gôlin. ¹⁶ Kwôlo kêm wo lip bô magtubu to Emen a hen na, na kwôlo hena kibri a, iyôn ba, dô wô halin ßipné men, ñaniñji men, enêji men, wô geléji geré lê anğan derôre a men. ¹⁷ Añ bi gawra wo Emen ré uwônin geré lin anğa dôri ka gay gay.

4

Gerñe halê wo Pol hal Timoté sa jé wo yi kôbri a hen

¹ Kirina Jêsu Krist a hera wô emé iyére tori na, ôbi a sa jeré kwôlê sa ßipné ka baa tu gerñ nañ ka ma a. A hena ré na hen iyôn ba, en ay tôn bem tumô Emen a men, tumô Jêsu Krist a a men bi jeré ² dô kwôlê wo dôri wo Emen biñ ßipné añ ju ðebu sara hena ré kirin ré dô, ré habin kôba, ju ðebe sa têm a. Gelji wo anğa bay ré li hen ré habin men, ju ôneji wô têriñ toji men, ju dôbji ibiyare bôrji a men. Li hen iyôn nañ ermé woñ geléji are men, ju uwônin bôm pô sarji a. ³ Wôsa wulê a sa wo ßipné a geyé toyé béré kwôli anğan gelé kañ tiri bay ka hen né. Niñba, bay a lê na anğa bôrji gey hen men, darña toyé kwôlê diji añ bay dayré kwônê ßipné kañ bay gelé

* **3:8** : 3 Hini woñ Janês nañ Jambrês bi wo hen na, na hini wo Jubné na uwôgin ßipné kañ beli bay ka wôô hen. Bay na gawré ka Ejipt añ na bay a na kañê kwôlo Moyis hen. (Sé nó 7: 11-12.)

are ligirji a bi bay ré kôlji kwôlê wo bay gey toyé hen dî. ⁴ Bay a ayê marji aṅ sa tu kwôlê a niṅba, bay a dôbê marji wô toyiṅ kwôlê woṅ dilemne wo gay gay hen dî. ⁵ Niṅba, jôbi na, ju dî tu melênê sa yem a sa are bay ka hen kê. Bu bôm iyêre sa gusiṅ a men, li jé wom woṅ uwôlê béré Kwôlo Dôri wo gengiṅ sa Jésus Krist hen biṅ biṅé men, li jé woṅ ulê béré Kwôlo Dôri wo Kelma bêm kôm a hen dô a men.

⁶ Wôsa kuṅê nôbi ba, en yi haw hen môṅ care toṅ bê tôṅ iyôṅ. Wô wo wulê wo na maṅ baa ḍa niṅ. ⁷ Wôsa na en sêṅ sêṅpare toṅ ibiyare men, gere to na en ge hena, en duu kebre niṅ men, en gem kwôli ayê bôô dô a men. ⁸ Aṅ haw hen na, aṅgaṅ têtê sa kôbi kaṅ tiri ka biṅé ka ay joor hen yi gemen yaṅ ya. Bay a na gwôyé wo bay lê aṅgaṅ derôre. Aṅ Kelma woṅ ôbi jerê kwôlê woṅ derôre a ben Wulê wo ôbi a heraj wô jerê kwôlê sa biṅé a hen. Ôbi a ben na nôbi penen mera ré, niṅba, biṅé ka gey herari hen men.

Pol kôlij Timoté kwôlê wo gengiṅ sari

⁹ Jubo yem ta ju era lew uṅen. ¹⁰ Wôsa aṅga sa terare a na bu bô Démas aṅ ôbi déṅ aṅ ôriṅ Tésalonik a. Krésens ô Galati a men, Tit kôba, ô Dalmati a a men. ¹¹ Aṅ na Luk pôn nêṅ hari a baa ré en na. Kirija já era ba, ju kelaj naṅ Mark ré era naṅ ju wôsa ôbi nêṅ lê naṅ en sa jé wo Emen a. ¹² Tikik ba, en jéri Epês a. ¹³ Kirija já era ba, ju aya bargay kaṅé kaṅ kelanê ka na en ḍo iyé Karpus Trowas a hen kôm a eraṅ ben. Men, pera magtubu to beray hen kôm a eraṅ ben niṅba, toṅ ariṅ hen na, ju gerbaṅ né pa pa.

¹⁴ Alêksander woṅ ôbi biṅgé hen lêṅ aṅga habiṅ gaṅ. Kelma a têtêri sa bô habré wori bi wo ôbi lêṅ hen. ¹⁵ Jôbi kôba, ju dî tu melênê sa yem a men, wôsa ôbi kaṅ kwôlê wona.

¹⁶ Kirija en ḍubu tumô bay jerê kwôlê a kunen ta kôl kwôlê jôriṅ san na, kwôni pôn nêṅ iyôṅ wo na kuṅê ba naṅ. Bay kêṅ déṅ aṅ. Niṅba, en uwôliṅ Emen bi ré jô kwôlê sarji a ré. ¹⁷ Niṅba, Kelma baa naṅ en men, na ben néén a men, aṅ bi ené uwôliṅ béré Kwôlo Dôri dô biṅ biṅé kêṅ ka na Jubnê ré hen ré toy. Aṅ Kelma dôren kibi kwo a. ¹⁸ Ôbi a dôren peré aṅga habiṅ a kêṅ aṅ a ben na sé bô emê iyêre tori to derômaraj a naṅ derêri. Bi hini emê yi wô sari kwôy naṅ kwini. *Amên, bi yi geliṅ hen iyôṅ.

Dosé toṅ deriṅ kibi kwôlê

¹⁹ Lij si Prisil naṅ Akilas naṅ biṅé ka bô iyé Onésipôr a kêṅ dosé ben. ²⁰ Erast baa Kworênt a men, Tropim ba, en ḍori a Milé a wôsa ôbi ômiṅ. ²¹ Jubo yem ta, ju era uṅen tumô kibi terbére a. Ubulus men, Pudêns men, Linus men, Klodiya naṅ bay ayê bôô kêṅ lêṅ dosé men. ²² Bi Kelma baa ré ju, men, bi derê wo Emen baa ré ken kêṅ a men.

Magtubu to Pol li bij Tit

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Tit na ôbi ayê bôo wo tôri na Jub ré (Galatijê 2: 1-3). Ôbi na ôbi bê Pol ôrij kergare men, ôbi na dôbe yiri daman perê *ôbi jé Pol nan Kworëntinjê wô nan kwôlê woji (2 Kworëntinjê 7: 6-16). Na kirija Tit ban Krêt a ana Pol ré li magtubu hende to hen biri hen. Wôsa *ôbi jé Pol na ðori yer bi ré bô sa jé men, ré tô bijé dî bi ré dô tumô églis to sa iyê Krêt a hen men (Sapitre 1: 5).

Bô kwôlê wo derê tumô magtubu hende to hen na, kôl na mawi kwôlê wo *ôbi jé Pol kôl (1: 1-4).

Sapitre wo pôn na, kôl na kwôli hal wo kwôni wo gey yé ôbi derê tumô églis (1: 5-16).

Sapitre wo wôo na, kôl na kwôli hal wo Tit nan gwogelê bijé ka bô églis a: ka iyêrnê men, yébé ka surjê, kam manê men, limé a men (2: 1-15).

Sapitre wo subi na, kôl na kwôli anja bay ayê bôo ré lê men, merê wo bay ré mô nan bô jalê men, dé wo bay ré déj tô anja ré san nan karijare a men (3: 1-11). Men derê kibri na, kwôli tôo to Pol toj yiri to ôbi ay bij Tit men, dosé to ôbi liri a men (3: 12-15).

Kwôni wo dêjse magtubu hende to hen dô ba, henê wo hende ré kôl na kwôli Tit nan jé lêri mera ré, nijba, kwôlo kôlij bô magtubu hende to na, na kwôlo yi perê bay ayê bôo a kwôy kemnêj.

Dosé to Pol lij Tit

¹ Nôbi Pol, lema wo Emen men, *ôbi jé wo Jésus Krist a men hen, a lê magtubu hende to hen bem hen. Emen a joon bi ené li nan bijé ka ôbi tôrji hen sa ayê bôo woji a an bi bay ré iyêrij tô a a men, bi ené gelji bi bay ré hôn tu kwôlê an bi jé lêreji ré dé tu Emen. ² An bi bijé ré hôn wo gelê wo nan kwini wo ciré mô gem hen na, ciré sa upé. Emen wo kôl kwôlê wo benare sa pôn ré hen a ayê tôri béna wô gelê wo nan kwini wo hen kirija tô terare na dîj né tô hen. ³ Emen wo ôbi gôlij nan na hen a yêgê sa kwôlê bi wo hen nan wulê wo ôbi na gengij hen an ôbi ay tôo ben bi ené dô kwôlê bi wo hen bij bijé.

⁴ En li magtubu hende to hen bem jôbi Tit. Ju yi môj keman wo bôn iyôn wôsa ayê bôo wona na pôn. Bi Ibarna Emen nan Jésus Krist wo ôbi gôlij nan na hen tô kibriji sam a men, bem bô jalê a men.

Jé wo Tit a lê Krêt a

⁵ Na en dém Krêt a bi jeré nan anja na baa nanê tô hen nan gerérji men, jeré tô bijé bi bay ré bô sa églis pôn pôn to yi sa terare to Krêt a hen, men, ju erem sa tôo to na en bêm kôm a hen a men. ⁶ Kwôni wo na ôbi berê sa églis na, bi na kwôni wo ôbi lêre ani kani ka habij ré men, bi tamni na pôn men, bi kamni na bay ayê bôo men, bijé bôrji mega bay lê anja iyôn a tôj ré men, bay narê kwôlê ré a men. ⁷ Ôbi derê tumô kirij na, na ôbi gemé anja Emen. Iyôn ba, bi ôbi li ani kani ka habij né. Ôbi a yé ôbi perow ré men, ôbi bô tarê ré men, ôbi kwoyé care ré men, ôbi bégerem ré men, bi na kwôni wo li jé dema ré uwôrij gursu dî men. ⁸ Bi

yi ôbi lê kergare men, ôbi geyé lê anğa dôri men, ôbi kebê kwôlê men, ôbi lê anğan derôre men, ôbi a yé nañ jengêri men, ôbi a jeré yiri sa lê anğa habiñ a men, ⁹ ôbi a beré kwôlo já biñ bôm sara hen iyêrê añ biñ nañ ari gelé ka bay na gili hen. Añ hena ôbi ré li hen iyôn na, ôbi a dôbiñ megêri ibiyare bôrji a nañ ari gelé kañ tiri bay ka hen. Men ôbi a gelé benare to bay gagé kwôlê bi wo hen añ hen tu wolé a men.

¹⁰ Wôsa ñiné kwône na bay naré kwôlê men, na bay kelêre kwôlê woñ iyôn a tôn a men, bay lam ñiné nañ kwôlê woji woñ iyôn a tôn bi wo hen a men. Peré ñiné bay ka hen na, Jubné kañ bay ayé bôô hen a kwôné. ¹¹ Bîné bay ka iyôngi hen na, ju jôrji geliñ ñiné kwôlê bi wo hen wôsa bay kôl iyôn añ mênin bô iyé ñiné kwône. Wôsa kwôlê bi wo bay geliñ ñiné hen na, na kwo bay ré geliñ ré a men, niñba, bay gel hen iyôn ciré uwôñin na lari mera. ¹² Na iyôn á, yéneji woñ Krêt wo bay bôri mega ôbi kibi Emen iyôn hen na ré kôl iyôn ba: «Bîné ka Krêt a na, na bay benare men, bay yi môñ tanare to mañi iyôn men, na bay lê jé ré men, ermiji na sa anğan emé a mera a men.» ¹³ Kwôlê wo ôbi kôl hen na, na tu kwôlê. Na ôbi á, ré dô wo jeré nayji damañ añ bi ayé bôô woji ré na kwoñ tiri men, ¹⁴ bi bay ô tô kwôlê woñ dilemne wo Jubné kôl hen ré niñ men, bi bay ô tô tôô to ñiné kañ bay kañé tu kwôlê hen ré niñ a men. ¹⁵ Wôsa ñiné ka na ka séli tu Emen a na, are kêma na ka séli tirji a men. Niñba, ñiné ka li anğa kagemi añ bi bôrji sa Emen a ré a men na, ari lêriji kêma na ka kagemi men. Wôsa hené are kaji nañ ermé wo sa tèmreñji a a men na, *kagem hen iyôn a men. ¹⁶ Bay kôl ciré hôn Emen niñba, jé lêreji gel wo bay ré hôn ré kwôy. Añ bay yi iñamé tu kirin a men, bay na bay sa iyêrê men, bay nêma lê ani kani ka dôri iyôn né a men.

2

Hal wo ñiné ka surñé kañ bay ayé bôô a na

¹ Niñba, jôbi ba, ju geliñ ñiné are ka biñ nañ anğan gelé ka Emen kañ derôre hen. ² Kôlin imné ka surñé bi bay ré ñi tu melêné sa yirji a men, bi jé lêreji ré nêma wo bay a biñi kwôlê men, bay ré ñi tu melêné sa yirji a men, bay ré ô dô tô ayé bôô woñ tiri hen men, sa geyé woñ tiri hen men, sa ulé bôô woñ tiri hen a men. ³ Yébé ka surñé kôba, ju kôlji iyôn hende to hen men, bi bay li anğa dé tu Emen hen men, bi bay kôlin megêrji kwôlo habiñ ré men, ré yiñi limé ka care ré men, bi hal megêrji sa lê anğa dôri a a men. ⁴ Añ bi bay ré geliñ yébé ka ba yirji a hen bi bay ré pur kwôñreñji men, kamniñi men, ⁵ bi bay ré ñi tu melêné sa yirji a men, bi yi bay bô bôré men, bi dé tu Emen men, gem bô iyére toji men, bi dôbe sarji biñ kwôñreñji a men. Hena bay ré li hen iyôn na, ñiné a tiiré Emen né.

Kwôlo gengiñ sa kam mané

⁶ Kam mané kôba, ju halji bi bay ré ñi tu melêné sa yirji a dô hen iyôn men. ⁷ Jôbi kôba, sa are kêma ka ju li hen na, ju li dô bi megêm mané ayin hal wom wo dôri hen men, kirina ju geliñ are na, ju gel nañ bôm pôn ñiba, ju ay liñ wôré ré. ⁸ Kôl tu kwôlê wo kwôni a nêma naré ré hen añ bi tayre ñi bay barena, ôbi á, bay ré upé kwôlê wôni wo habiñ kelé gengiñ sarna ré hen.

Kwôlo gengiñ sa limé

⁹ Kôlijn bijné kap limé hen bi bay ré bijn bay iyére toji kwôlê sa are kêma men, bay ré li are kêma ka dôrijn bay iyéreji hen men, bay ré gagji sa kwôlê wôni a ré men, ¹⁰ bi ré bay gômse anğaji kani ré a men. Nijba, bi bay li na anğa dôri an bi bay iyére toji bay ka hen ré bijn bôrji a sarji a men, are kêma ka bay ré li hen na, bi bay ré li bi bijné ré kôl kwôli anğan gelé ka gengijn sa Emen wojn ôbi gôlijn najn na hen na, ré na ka dôri gaj.

Bô derê wo Emen na hanê gelé wo bijné kêma

¹¹ Wôsa Emen na yêge sa bô derê wori wo na tô gelé wo bijné kêma hen. ¹² Najn bô derê wori bi wo hen a, ôbi ré geléna bi nana jubu anğa habijn sêd an men, nana dî tô doy anğa habijn ka li gawrê hen an bi nana dîjn tu melênê sa yerna men, nana lijn anğan derôre men, nana yijn bay bô pôn a men tu Emen a sa terare a nâ. ¹³ Na hen iyôn a, nana gemijn wulê wojn yi derê wo nana mô gem hen. Wulê wo dampare to Jêsu Krist wojn ôbi gôlijn najn na wo na Emen wo dami hen a gelé yere nô. ¹⁴ Ôbi ay yiri bijn temare wô sarna an bi dîrê derêna kibi hal wona wojn kapê Emen a hen an, bi nana yijn bijné kari kap dên ka séli men, nana lijn anğa dôri najn yi gwa kwôy kwôy a men.

¹⁵ Gel, na anğa já gelijn bijné bay a na: Dôbjn ibiyare bôrji a men, nayji a men najn tôo to yi kôma a hen dîba, ju dî bi kwôni bôrem mega ani ré iyôn né.

3

Hal wo ôbi ayê bôo

¹ Jubu tô bô bijné ka Emen bi bay dôbe sarji bijn bay emê sa iyére najn bay jé kaji a men, bi bay biji kwôlê men, bôrji ré yi sa lê anğa dôri a men. ² Kôljn bi bay ré tiirê kirijn ré men, bi yi bay najnare ré men, bi yiji gawrê ka dôri men, bi kalêrji ré jal najn bijné kêma a men. ³ Wôsa nabay kôba, ca ba, na nana bay galé men, bay narê kwôlê men, na nana ge kay men, na nana limé ka doy anğa gay gay najn derê wo sa terare a nâ a men, na nana mô wô lê habrê men, wô lê terbére men, bijné na tôrjêna men, nabay kôba, na nana tôrjêni men. ⁴ Nijba, kirijna Emen wojn ôbi gôlijn najn bijné geléna bô derê wori najn geyé wo ôbi gey bijné hen na, ⁵ na sa kibi lê anğan derôre ka na nana li hen né, nijba, na sa kibi bô derê wori mera. Ôbi na gôlijn najn na sa kibi néé wo Tunu tojn hendi bô bôrê to béna nana yêjn dan hen men, béna gelé wo kôrbi a men sa kibi pelé wo hende peléna an nana sêl hen. ⁶ Wôsa Tunu tojn hendi bô bôrê hende to hen na, Emen bêna sarna daman najn geré wo Jêsu Krist ôbi gôlijn najn na. ⁷ Ôbi li hen iyôn bi nana yijn bijné kap derôre tiri a wô bô derê wori men, naa uné anğa dôri ka ôbi dî wô sarna ka nana mô gem hen a men. ⁸ Kwôlo en kôl hen na, na tu kwôlê an en gey bi jerê dëbu sara daman an bi ka bi bôrji sa Emen a hen ré ayijn yirji lijn anğa dôri cerêd. Men na bay a na anğa dôri ka a lê najn gawrê a men hen. ⁹ Nijba, ju uwôl kem sa narijnay kwôlê wojn galé hen né men, sa kwôlê wo gengijn sa derê tô môjn wo bijné wo dâ kerê ré hen né men, sa najnare najn narijnay kwôlê wo gengijn sa tôo to *Moyis hen ré a men. Wôsa are bay ka iyôngi hen na, na anğan dên iyôn men, a lê najn kwôni ré a men. ¹⁰ Hena kwôni ré li an karipare yi perê bay ayê bôo a na, ôni têe pôn. Hena ôbi ré dî baa ré ba, ju hô ôni têe pôn a. A hena ôbi ré hô toy ré a nij ba, ju dî tôri an.

¹¹ Ju hôn wo gawra bi wo iyônggi hen na, ré ge kay tô geré wo Emen a men, ôbi ré li têriñ men, têriñ tori hende to hen ré jibé kibri men.

Gerñé kañ tôô to Pol ay bij Tit

¹² Kirijna na jé Artemas réba Tikik ré ô uném na, ju jubo yem ta, era unen Nikopolis a. Wôsa na yañ a ené erê merê kwôy deriñ terbére. ¹³ Ge gere ju li nañ Jénas ôbi iré kwôlê hen nañ Apolôs a men sa kergarji toji to bay a erê hen díba, bi ani kani nañji ré. ¹⁴ Bi yênêrna bay ayê hôô dôyrê lê jé wo dôri nañ hôô pôn añ bi li nañ bijé díba, bi jé woji bi wo hen yi kwo beray mera ré. ¹⁵ Bijé kêm ka mô nañ en na lêm dosé. Men, miñjêrni kañ bay ayê hôô kôba, ju liji dosé béni a men. Bi Emen tô kibri a sarñge a kêm.

Magtubu to Pol li bij Pilémô Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Pilémô na, na kwôni wo dami wo ay bôri men, na kwôni wo églis to Kwolôs a a men. Ôbi na melaj *ôbi jé Pol a men (bêrsé 1). Ôbi na ôrij nañ lema iyére tori wo hini na Onésim wo na si ge añ iyé Pilémô a añ ô uné Pol bô danğay a Rôm a. Añ Pol ayri bôri. Menba, Pol genge wô jén nañ dî hôrij bij ôbi iyéyri Pilémô. Na ôbi á, ôbi ré li magtubu hende to hen biri wô uwôlêri bi ôbi ré biri yiri mega lema iyôñ ré, nij nijba, mega yêni tô kwôlo Emen a. Bijé ka póni kôl ré na Onésim a na ré erañ nañ magtubu to Pol li bij kamañ ka Kwolôs men to ôbi li bij Pilémô men hen. Magtubu hende to hen kini soderére a na:

Bêrsé 1-3 na, dosé to Pol lij Pilémô nañ bijé ka bô iyére tori a.

Bêrsé 4-7 na, Pol lij Emen dosé wôsa ayê bôô wori men, wô yi gwa wo Pilémô a men.

Bêrsé 8-22 na, Pol kôlij Pilémô gengij sa Onésim wo dîré ða jén nañ dî hôrij biri hen.

Bêrsé 23-25 na, ôbi liji dosé derij kibi magtubu tori.

Pol li magtubu hende hen nañ tôô to jali bij melajni Pilémô. Ôbi ay tôô tôni biri ré men, dîri ani kani ereñ sari a ré men, ôbi hôn wo Pilémô a ré na ôbi sa Onésim a men. Ôbi kôlij Pilémô men, bijé kêm ka dêñse magtubu hende to hen na, mega wo bê bôô sa Krist a ré bul eré yi a ré wo peré gawré hen lij kwo dôri.

Dosé to Pol lij Pilémô

¹ Nôbi Pol wo en yi danğay a wô kibi jé wo *Krist Jésu wo en li hen. Nibay nañ yênena Timoté a lê magtubu hende to hen bem jôbi yênini Pilémô melajni men, megarni ôbi jé men hen. ² Lij yêreni Apiya men, lij Arsip wo na megarni ôbi kumbul hen men, lij églis to bô iyére tom a hen dosé béni men. ³ Bi bô deré nañ bô jalé wo Ibarna Emen nañ kwo Kelma Jésu Krist baa nañ ken.

Kwôli ayê bôô wo Pilémô nañ geyé wo ôbi gey bijé ka Emen hen

⁴ Pilémô, kirija en uwôl Emen na, en erem sam a menba, en liri dosé kwôy kwôy. ⁵ Wôsa en toy kôli geyé wo ju gey bijé ka Emen kêm hen men, kwôli bôm wo ju bi sa Kelma Jésu a men hen. ⁶ En uwôl Emen bi ayê bôô wo dayem nañ nini hen ré ô tumô tumô men, bi ré bem ju hônij anga dôri kêm ka nana uwôñ tô Krist a hen men. ⁷ Yênen, geyé wo ju gey bijé ka Emen hen na, ben yi deré damañ men, dôben ibiyare bôn a men, wô jalé wo ju jal bô bijé ka Emen hen.

Pol sôm sa Pilémô a wô sa Onésim

⁸ Na ôbi á, bi wo ani kañ bay jôrenare tô Krist bi ené ay tôô bem jeré lij anga yi lê hen nañ hen haji, ⁹ kôba, wô geyé wo nana geyij yerna hen na, ené ena uwôlem hen, nôbi Pol wo ena kwo iyêri añ haw hen en yi danğay a wô jé wo Jésu Krist wo en li hen. ¹⁰ En uwôlem wô sa Onésim wo na keman wo en yêri tô Jésu Krist a kirija en yij danğay a hen. ¹¹ Na ca ba,

ôbi na yi ani tum a ré, niŋba, haw hen ôbi yi are tun a men, tum a a men niŋ.

¹² En hô jéŋ naŋ dī hôriŋ bem ôbi wo en geyri damaŋ hen. ¹³ Ré ené geméri legen a nà, bi ôbi ré li naŋ en hôlmêm a kirija en yiŋ daŋgay a wô kibi Kwôlo Dôri hen, ¹⁴ niŋba, en gey lê iyôŋ mera baa engeremare ré ré. Wôsa en gey berem ereŋ bi jiré li deré naŋ en né, niŋba, bi jiré li naŋ bô geyé wom dī.

¹⁵ Dô réba ôbi na dém aŋ sem aŋ bi jiré hô uwopni naŋ kunem yôd niŋ. ¹⁶ Niŋba, na mega lema iyôŋ ré niŋ, niŋba, ôbi dô dê lema dê niŋ men, ôbi na yênem wom niŋ men. En geyri gaŋ, niŋba, kwom jôbi ba já geyéri gôlen aŋ sôŋ, wôsa ôbi na lema wom men, na yênem tô Kelma a men.

¹⁷ Hena ju ré bôren môŋ megam ôbi jé iyôŋ na, ju ñiri yem a mega wo ré jeré beren na nôbi yem a hen iyôŋ men. ¹⁸ Hena ôbi na ré lêm anga habiŋ kani ley, hena ôbi na ré naŋ telare tom sari a ley na, ju dén san a. ¹⁹ Nôbi Pol a lê kwôlê bi wo hen naŋ kôben wupê hen na, na hô têbem are bay ka hen hôriŋ. Jôbi kôba, ju hôn wo wô kibi ayê bôô wom na, telare tiŋê baa sam a ya men. ²⁰ Yênen, li are bay ka en engerem hen ben wô kibi peré wo nana pur Kelma hen men, ju jal bôn a men, wôsa nana yêné tô Krist, kwo Emen dôri hen.

²¹ Kirija en liŋ magtubu hende to hen na, en hôn wo jeré lê dê ka en engerem hen aŋ sôŋ. ²² Nan iyére pôn dén, wôsa en bi bôn wo Emen ré toyé uwôlê wonŋe aŋ ré belê geré ben bi ené biŋ uprêŋge.

Gerjé dosé to Pol liŋ Pilémô

²³ Epapas wo yi daŋgay a naŋ en wô jé wo Jésu Krist wo nini li hen lêm dosé. ²⁴ Men, Mark men, Aristark men, Démas naŋ Luk miŋjén bay jé kôba, lêm dosé a men.

²⁵ Bi bô deré wo Kelma Jésu Krist baa naŋ ken.

Magtubu to bay li bij Hébrenê Kwôlo kôl kwôli magtubu to bay li hen

I i wo dêjnse magtubu to Hébre na, ôbi a kelê ré gelijn mônj derê kwôlê églis a iyôn men, ré gelijn mônj derê kwôlê tumô ðijné ka kwôni a iyôn a men, ðiba gelijn nañ magtubu to ju li bij kwôni iyôn né. Nijnba, bô sapitre 13 añ gerjé bêrsé wori na, dosé to yi ya hen a gelé wo ré na deré kibi magtubu. Añ magtubu hende to hen na, kôl kwôli ôbi lêre hen ré men, kôl kwôli ðijné ka bay li magtubu hende to hen bij hen né a men. Dô ré ba magtubu hende to hen lij na Itali a, nijba, kwôni hôn ðêrêrê wori ré (13: 24). Magtubu hende to hen lij bij na bay ayê bôô ka kwôliji ôm habijn hen añ gawrê kañ kwôlê woji daman hen. Añ li wo ka pônî erem ðéj ayê bôô woji. Ôbi lê magtubu hende to hen dôbjî ibiyare bôrji a bi bay ré ðebu iyêre tô ayê bôô men, gelji dampare to Krist to ðê are kêmen nañ ari lêri kêmen ka gengijn sa gelé hen.

Sapitre 1:1-3 na, kirijna tô magtubu hende to hen ayijn menba, kôl na kwôli gelé wo Emen né gel yiri nô nañ geré wo Kemari Jêsu Krist hen. Magtubu hende to hen soderijn na kirijn wôô.

Kwo tumô sapitre 1:4-10: 18 na, kôl kwôli dampare to Krist to ðê kirijn hen. Ôbi na kwo dami gôlij sa bay kibi Emen mera ré (1: 1-3) nijba, kwo dami gôlij sa *manê ka derômaran a men (1: 4-2: 18), sa *Moyis men, sa Josuwé men (3: 1-4: 13). Ôbi na *dami wo damné kañ bay bê kwôbe pôn nêj wo bijare to kôrbi. Men, ôbi gôlij sa damné kañ bay bê kwôbe ka bijare to cayi hen men (4: 14-7: 28). Sarga wori wo ôbi li têê pôn nêj hen na, ðê sa sarganê ka kwôni ka *Israyêl (8: 1-10: 18).

Kwo wôô sapitre 10: 19-13: 19 na, ôbi dôbe ibiyare bô Hébrejê bi bay ré lêjnê tô ayê bôô a (10: 19-39). Na ya hen a, nana uwôn mawi kwôlo gengijn sa angan ayê gengé ka gengijn sa bay ayê bôô ka magtubu tôô to cayi (Sapitre 11), men ôbi kôlji bi bay ré ði tirji sa Jêsu Krist a wô berijn bôrji iyêre sa kañê wo bay kañji hen, mega wo ôbi na berijn bôri hen iyôn men (12: 1-11). Cêgi gerjé tôô to ôbi ay biji men, yêgijn marji a men (12: 12-13: 19) hen, menba, ôbi duu kibri nañ terê kibi men, liji dosé a men (13: 20-25).

Wô lê nañ Hébrejê bi bô mênê woji ré ðê sarji ré na, ôbi lê magtubu hende to hen dôbjî na ibiyare bôrji a mera ré, nijba, ôbi kôl kwôli kirijn ka iyêre gengijn sa bay ayê bôô sa terare a nà men, kôl kwôli anga Krist li nañ geré wo temayri hen men. Ôbi li sarga wo nini nêmen lê ré hen. Ôbi lê magtubu hende to hen kôlij bay dêjnê magtubu hende to hen ré yiji bay derê kwôli Jêsu Krist perê ka kwôni a, ôbi wo na ôbi tô gelé wo nañ kwini wô ðijné kêmen ka biri kwôlê hen.

Emen iyêl nañ geré wo Kemari Jêsu

¹ Ca ba Emen na kôlij môjnêrna kwôlê têê kwône men, nà ná bay kibri a ôbi na ré jéji kôlij ðijné kwôli bi wo hen nañ gwosoyri wo gay bay men.

² Emen na kôlij ðijné kwôlê na hen iyôn hende to hen kwôy kemnêj añ haw hen wo sa terare baa ða wo ta kerê nij hen kôba, ôbi kelêna kwôlê wori nañ geré wo Kemari. Kirijna Emen na ðijn tô terare nañ are kêmen hen

na, nà ná naŋ Kemari Jésu wo ôbi na biri are kêm kôbri a mega ôbi emê cibré iyôŋ hen. ³ Na naŋ Kemari aŋa nana gelijŋ damŋare to Emen hende to dami hen men, ôbi gelijŋ naŋ Emen têt têt a men. Na naŋ néé wo kwôlê wori bi wo hen aŋa ôbi ré biŋ aŋga sa terare a nà kêm ô naŋ gerérji hen. Cégi ŋanê wo ôbi ŋan geré wô dôriŋ têriŋ sa ðijé kêm aŋ bi bay ré séliŋ hen iyôŋ niŋ na, ôbi ô meré sa kôbi Ibari Emen woŋ gusurô a wo na Emen ôbi sa are kêm hen wô emê iyére naŋ ði.

Jésu na kwo dami wo gôliŋ sa manê ka derômaran a

⁴ Na hen iyôŋ aŋa Emen né li wo Kemari na kwo dami gôliŋ sa manê ka derômaran a mega hini woŋ Kemari bi wo ôbi na biri hen na kwo gôliŋ sa hini manê ka derômaran a bay ka hen kêm. ⁵ Peré manê ka derômaran a na, na i a Emen ré kôli iyôŋ ba:

«Na jôbi a na Keman

aŋ kemnêŋ ðijé a henê wo ené na Ibam ba?»

Men, kwo ôbi kôli iyôŋ ba:

«Na yé Ibari aŋ ôbi a yé Keman men ba?»

Emen na kôl hen iyôŋ gengijŋ na Jésu mera. ⁶ Niŋba, kirijŋa Emen na ða jêŋ naŋ Kemari wo na ôbi sa are kêm sa terare a nà na, ôbi na kôl iyôŋ ba:

«Bi manê kêm ka derômaran a ré tibri.»

⁷ Kwo manê ka derômaran a ba, Emen na kôl iyôŋ ba:

«Bay ré na bay jé kari mera.

Bay yi môŋ kal iyôŋ men,

môŋ kôli tare iyôŋ a men.»

⁸ Niŋba, kwo gengijŋ sa Kema Emen na, Emen kôl iyôŋ ba:

«Jôbi Emen, gagay kenare tom a yé yôd naŋ kwini men,

ju ôm iyére tom naŋ gerére a men.

⁹ Jôbi ba, aŋgaŋ derôre a jeré gey ðiba ju gey ka habijŋ né.

Na tôri bi wo hen aŋa Emen wo na Emen wom hen

na ré dôrem aŋ ayem liŋ kwôni wo dami ðê bay erérem

aŋ yem dôrem damaŋ.»

¹⁰ Emen hô kôl gengijŋ sa Kemari kôl iyôŋ ba:

«Kelma, ca tumô ba jôbi a dé tô terare men,

derômaran kôba na jôbi a dé a men.

¹¹ Are bay ka kêm ka ju ði hen na,

a naŋé niŋba, jôbi ba já meré yôd naŋ kunem.

Derômaran naŋ sa terare a halê môŋ bargay ka ôli iyôŋ.

¹² Já lêgerêji timên timên môŋ bay lêgerijŋ bargay kaŋ kelanê iyôŋ ulê aŋ men,

jà gasêji môŋ bay gasijŋ bargay iyôŋ.

Niŋba, jôbi ba, ju na kenem bi wo hen a ðiba ju bilijŋ né men,

meré tu geŋ wom kô ré a men.»

¹³ Mana wo derômaran wo Emen na kôli iyôŋ ba:

«Era ju sa mô sa kôben woŋ gusurô a na kwôy wo na lê aŋ bay barem a yé aŋgaŋ sêlê tèm» hen na, naŋ.

¹⁴ Kwo manê ka derômaran̄ a ba bay na tunu to li jé wo Emen to ôbi jére ô lê nan̄ ðiné ka ôbi d̄a gôlin̄ nan̄ ci hen mera.

2

Gelê wo Emen béna hen na, na li lij wôrê ré

¹ Mega wo Emen kelêna kwôlê nan̄ geré wo Kemari hen iyôn̄ na, bi na ay kwôlo ôbi kelêna bi wo hen lij wôrê ré. Hena nana ay lij wôrê ba, naa d̄éj geré wo dôri. ² Wôsa nana hôn mega wo kwôlo *manê ka derômaran̄ a na kelêna hen na, na kwôlo dami. An̄ ðiné ka na toy ré men, na bi kwôlê sara ré a men hen na, Emen na pôrji wô kibi jé lêreji bi wo hen. ³ Nij̄ba, nabay ba, nana toy béré kwôli gelê wori bi wo hen men, an̄ hena nana li lij wôrê ba, Emen a perêna wô jé lêrena bi wo hen men. Na Kelma Jésu Krist nan̄ yiri a kelêna tumô kwôli gelê wo Emen ré gôlin̄ nan̄ na an̄ ðiné ka na toy kwôli gelê bi wo hen na, bay gel wo kwôli bi wo hen ré na tiri. ⁴ Men, Emen kôba, gel mega wo béré bi wo hen ré na tiri an̄ bi bay li angan̄ gelê nan̄ kan̄ genê ka d̄é kirij̄ ka gay gay men, ôbi bij̄ ðiné jé lêreji gay gay wo Tunu biji hen nan̄ bô geyé wo Emen.

Jésu gelij̄ ðiné geré wo ôbi a gôlin̄ nan̄ ci

⁵ Na manê ka derômaran̄ a Emen né ðiji sa wulê wo a era hen nana kôl kwôli haw hen né. ⁶ Nij̄ba, lij̄ bô magtubu to Emen a kôl iyôn̄ ba:

«Ayi! Emen, gawra na i a jeré erem sari a kêm hen iyôn̄ ba?

Men gawra wo na ani ré hen ba, wô mi a jeré bô sari hen iyôn̄ ba?

⁷ Ju li an̄ manê ka derômaran̄ a yi ka dami kari seem iyôn̄ menba, ju biri dampare mega to kilmé iyôn̄.

⁸ Ju biri dampare hende to hen iyôn̄ bi ôbi ré ômij̄ sa are kêm.»

Hena Emen né bij̄ gawra mô sa are a kêm hen iyôn̄ na, gel na wo ani kani ré baa wolé ré. Nij̄ba, haw hen meré wo ôbi mô sa are a kêm hen na, nana gel ré tô. ⁹ Nij̄ba, na Jésu a nana gili wo dô tumô are kêm. Ca ba Emen na bij̄ manê ka derômaran̄ a yi ka dami kari sem an̄ bi nan̄ bô deré wo Emen na, ôbi ré ma wô sa ðiné kêm. Na wô béré wo ôbi fu bôri iyêre sa gusij̄ to bay giili a men, wô temare to ôbi ma a hen a men an̄a Emen né biri dampare mega to bay bij̄ kelma iyôn̄ hen. ¹⁰ Wôsa Emen a na ôbi d̄ére are kêm men, are kêm na kari a men. Wô kibi gusij̄ to Jésu gelij̄ hen na, Emen fu na sa têri yôd an̄ bi ðiné kwône ré yij̄ kamni d̄ôbi Emen men, bi bay ré sij̄ bô kirij̄ kan̄ hini emê a wôsa Jésu a deré tumôrji bi ôbi ré gôlin̄ nan̄ ci.

¹¹ Jésu a lê a ðiné ré yij̄ ka séli tu Emen a an̄ ðiné bay ka hen na, bay kêm Ibarji a na Emen pôn̄ nêj̄ hari. Na hen iyôn̄ a Jésu ré uwôgeji yênêri nan̄ yi yé hen. ¹² An̄ ôbi kôlin̄ Emen iyôn̄ ba:

«Na kôlin̄ yênên kwôlem men, na d̄ebé tumô ðiné kêm wô ayê kem a men.»

¹³ Ôbi hô kôl iyôn̄ ba:

«Na bê bôn̄ na sa Emen a.»

Men, hô kôl iyôn̄ ba:

«Gel, nibay nan̄ kamrê ka Emen na gey ené gôlin̄ nan̄ ci bay a na.»

¹⁴ Kamrê ka ôbi kôlin̄ kwôlij̄i hen na, na nabay ka sa terare a nà ka ôrij̄ nan̄ kurôn̄gi yi nan̄ kwôbe hen. Bi wo hen an̄a Jésu kôba, ré yi mega

ci hen iyôn wô mañ añ mênij Sidan men, wô kibi temayri hende to hen na, ôbi mênij Sidan wo ôrij nañ néé woñ derij ðijé hen. ¹⁵ Jésu li hen iyôn bi ðijé ré hariñ temare ré nij wôsa ca ba bay na mô mega limé iyôn sa kibi harê, nijba, Jésu era sa tôrji biji ta. ¹⁶ Wôsa ôbi era sa terare a na na wô lê nañ manê ka derômarañ a ré, nijba, na wô lê nañ kwôngé *Abraham. ¹⁷ Na hen iyôn aña ré dé wo ôbi ré yi mega yênêri iyôn sa are kêm a añ bi ré yij *dami wo damné kañ bay bê kwôbe woji tumô Emen a wô lij jé wo Emen. Ôbi a derê têrij sa ðijé. Dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo Emen bi wo hen na, na kwôni woñ ôbi bôô pôn men, na ôbi berê tu ja to ðijé a men. ¹⁸ Añ haw hen ôbi nê m lê nañ ka bay sélji wô mênêji hen, wôsa ôbi kôba, bay na gili gusij men, bay na séli a men.

3

Jésu na kwôni wo dami gôlij Moyis

¹ Iyôn ba, yênên, kenbay ka Emen uwôgêngge añ kena kari hen na, déngge ermé woñge yi sa Jésu a wo Emen jori bi ré yi *dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo gengij sa ayé bôô wo nana kôl kwôli bij ðijé hen. ² Jésu na kwo Emen na dôri wô jé woñ bê kwôbe. Ôbi li jé wori nañ bôô pôn mega wo *Moyis kôba, na lij bô geyé wo Emen hen iyôn men, mega wo lij bô magtubu a iyôn ba Moyis ré na ôbi bôô pôn bô iyé Emen a kêm iyôn. ³ Hini emê wo bay uwôl sa Jésu a hen gôlij kwo bay uwôl sa Moyis a. Wôsa ðijé den na ôbi dé iyére dîba, kwôni den iyére yere sa pôn né. ⁴ Iyére to yôn yôn kôba, nañ ôbi dére dére, nijba, ôbi dé are bay ka kêm hen na Emen pôn nêj hari. ⁵ Ôbi a, Moyis na ré na ôbi jé wo li jé wori nañ bôô pôn bô iyé Emen a kêm. Ôbi na na mana añ ré yé ôbi deré kwôli anja Emen réé kelé kwôlij men hen. ⁶ Nijba, *Krist ba, na Kema Emen añ bô sa are bay ka kêm ka yi bô ira hen. Men, ôbi li jé wori bi wo hen nañ bôô pôn a men. Nabay ðijé kari kôba, nana yi môñ iyére tori iyôn hena nana ðu ayé bôô wona dô men, hena nana dî bôrna dô sa anja nana dij denjôrna hen a men.

Kini deré bul wo ðijé ka Emen yi ya

⁷ Na ôbi á, Tunu toñ hendi bô bôré ré kôl iyôn ba:
 «Hena kené toy tóô Emen kemnêj na,
⁸ ken bi bôrnge denjel mega wo môpêrnge na narij kwôlê kibri a men, wulê wo bay na séljini derô gwôlê hen a men né.
⁹ Wulê bi wo hen na, Emen na kôl iyôn ba:
 Môpêrnge na naren kwôlê men,
 na sélen a men,
 mês a sa anja dôri ka na en li biji bay na gel kwôy elê tôre pôrbu hen.
¹⁰ Na ôbi á, ulé bôô wupé sarji a na haw hen ré kô nij.
 Añ en kôl iyôn ba:
 <Bijé bay ka hen ermé woji na kelañ nañ en men,
 bay li anja en gey bi bay ré li hen né a men.>
¹¹ Na wô bi wo hen aña ené dusu yen nañ bô tarê kôl iyôn ba:
 <Bijé bay ka hen a bijji kini deré bul wo na en gey biji hen ré kwôy.> »

¹² Yênen, déngge tu melênê sa yerŋge a wô wo kwôni perêrŋge a hen bô habré naŋ kaŋé toyé kwôlê maa liri aŋ a derê yiri yi Emen woŋ ôbi merê tu geŋ a. ¹³ Dôbŋge ibiyare bôrŋge a naŋ wulê wulê wô wo Sidan maa lêŋge aŋ ka yé bay têriŋ men, bay bôd denŋelé a men. Mega wo magtubu to Emen kôl: «Kemnêŋ» hen iyôŋ na, hena kwôlê bi wo hen ré kuriŋ marŋge a ba ya tô na, ken dôbŋge ibiyare bôrŋge a. ¹⁴ Hena nana bi bôrna dô sa Krist a mega wo nana biŋ bôrna sari a tumô hen iyôŋ na, nana biŋé kari bay na tiri.

¹⁵ Ôbi a, ré liŋ bô magtubu to Emen kôl iyôŋ ba:

«Hena kené toy tôô Emen kemnêŋ na, ken dî bôrŋge denŋel mega wo môpêrŋge na nariŋ kwôlê kibri a men hen iyôŋ né.»

¹⁶ Na biŋé ka yôŋ a na toyé tôô Emen aŋa na ré biri kwôlê ré hen a men ba? Biŋé bay ka hen kêm na, na ka Moyis na deraji soŋ Ejipt a hen. ¹⁷ Na ka yôŋ aŋa bô Emen na ré tari sarji a kwôy li elê tôre pôrbu derô gwôlê hen ba? Na wô sa ka na li têriŋ aŋ na maji derô gwôlê a hen. ¹⁸ Wulê bi wo hen na, na biŋé ka yôŋ a Emen na ré dusu yiri kôl iyôŋ ba: «Bay a biŋ sa iyére to en fu sa tere wô biji bi bay ré dôriŋ bul ré kwôy» hen ba? Ôbi na kôl hen iyôŋ na wô sa bay narê kwôlê. ¹⁹ Ôbi a, yênen, nana hôn mega wo ré na wô ayê bôd woji wo naŋ bi aŋa bay ré biŋ kini derê bul bi wo hen a ré hen.

4

¹ Emen na ay tôri dîré biŋ biŋé geré ré ôriŋ kini derê bul wori a. Tôri hende to ôbi na ay hen na, ba ya kemnêŋ kemnêŋ. A iyôŋ ba ken déngge tu melênê sa yerŋge a bi kwôni perêrŋge a hen ba erê kini derê bul bi wo hen a ré. ² Nabay kôba, nana toy béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen mega wo môpêrna na toyiŋ derô gwôlê hen iyôŋ men. Niŋba, Kwôlo Dôri bi wo hen, na li naŋ ci ré wôsa bay bi bôrji sara ré. Na ôbi á, bay ré biŋ kini derê bul bi wo hen a ré hen. ³ Kini derê bul bi wo hen na, na kwona nabay ka nana bi bôrna sa Kwôlo Dôri wori bi wo hen a. Na kwôli derê bi wo hen a Emen ôbi na ré kôliŋ iyôŋ ba:

«Bôn na taren aŋ na en dusu yen kôl iyôŋ ba:

Biŋé bay ka hen a biŋji kini derê bul wo na en gey biji hen ré kwôy.»

Kôliŋ hen iyôŋ na wô wo derê bul ré naŋ ré, wôsa kirija Emen na dîŋ sa terare hen na, ôbi na dî are kêm kô niŋ. ⁴ Liŋ bô magtubu to Emen kwôli wulê wo jôgiŋ jurgem kôl iyôŋ ba:

«Emen dô bul sa to jurgem a wulê wo ôbi kôriŋ jé wori woŋ dé are hen.»

⁵ Men, bô magtubu to Emen hende to nana denŋse hen na, liŋ ya kôl iyôŋ ba:

«Bay a erê biŋ kini derê bul wupé ré kwôy.»

⁶ Biŋé bay ka tumô ka na toy kwôlo Emen hen na, bay biŋji kini derê bul bi wo hen a ré hen na, na wôsa bay kaŋ biri kwôlê. Iyôŋ ba, kini derê bul bi wo hen na, biŋé ka pôni a biŋ ya. ⁷ Na ôbi wo hen, aŋa Emen né genŋe wulê wo daŋgi wo bay uwôgeri «kemnêŋ.» Elê kwône gaŋ cêgê menba, ôbi na kôl kwôlê naŋ geré wo kelma Dabid mega wo na liŋ tumô kôl iyôŋ ba:

«Hena kené toy tô Emen kemnêḡ na, ken bi bôḡḡe denḡel ré.»

⁸ Hen aḡa Josuwé na ré dô tumô kam *Israyêl kwôy biḡ kini derê bul bi wo hen na, Emen henaḡ ré kelê kwôli wulê wo daḡḡi ré niḡ. ⁹ Ôbi a, ãiḡé ka Emen réé biḡ kini derê bul bi wo hen a mega wo Emen kôba, dô bul wulê wo jôḡḡi jurḡem wori a hen men. ¹⁰ Wôsa kwôni wo biḡ kini derê bul bi wo Emen ãu sa têri hen na, ôbi a derê bul sa jé wori a mega wo Emen liḡ jé wori dé are kô aḡ dôriḡ bul hen iyôḡ men. ¹¹ Iyôḡ ba, na masêḡḡe wô biḡ kini derê bul bi wo hen a ãiba, bi kwôni kuriḡ wô wo ôbi ré kaḡ kibi Emen mega wo môpêrna na liḡ hen iyôḡ né.

¹² Kwôlo Emen na, na kwôlo yi mega ré mô tu ḡeḡ iyôḡ men, na kwôlo néeri ya a men. Aḡ déé ãé yebere to dami to kaḡne wôô hen aḡ sôḡ. Ôbi ô kwôy kiriḡ ka tunu naḡ ermê daḡ ya hen men, kibi kuriḡ a men, bô ibé a men, ôbi yêḡe sa aḡḡa yi bôrna ka nana ḡey lê hen a men. ¹³ Ani ka a uwôbê tu Emen a ba, naḡ wôsa ôbi hôn ari dééri pôn pôn kêm men, ari déri ka a uwôbê tiri a ba, naḡ a men. Aḡ na tumôri ôbi a, aḡa nana sa derê tô ari lêrena ta biri.

Jésu na dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe wona

¹⁴ Kwôli ayê bôô wona wo nana dôriḡ ãiḡé kwôli hen na, na ãiri dô wôsa Jésus Kema Emen a na *dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe wona wo ô kwôy tumô Emen a hen. ¹⁵ Dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe wona bi wo hen hôn iya wona dô damaḡ wôsa ôbi kôba, bay séli naḡ ḡeré wo ḡay ḡay môḡ nabay iyôḡ men, niḡba, ôbi li têriḡ ré ded. ¹⁶ Iyôḡ ba, eraḡḡe na usêḡḡe ligi Emen wori ôbi bô baliyare hen ãiba, na harêḡḡe ré. Kiriḡ bay ka hen ôbi a dé bôri jalê sa têriḡ lêrena men, a lê derê naḡ na men, wô ḡoliḡ naḡ na wulê wo naa ôriḡ doyi hen a men.

5

¹ Emen tô damné kaḡ bay bê kwôbe na perê ḡawrê a aḡ ãiḡi bi bay ré yi bay jé kari biḡi men, bi bay ré biḡ kwôbe wô têriḡ lêreji a men. ² ãiḡé ka hôn ani ré men, ḡe kay a men hen na, *dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe a henê ḡeré lê derê naḡ ci wôsa ôbi kôba, iya mega bay hen iyôḡ men. ³ Na wô wo ôbi kôba, iya men hen, aḡa ré li sarga biḡ Emen na wô têriḡ to ãiḡé mera ré, niḡba, wô têriḡ tori a men hen. ⁴ Kwôni a hena iyôḡ aḡ ayê damaḡare to dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe dé sari a sa kibri mera ré. Niḡba, na Emen a uwôḡiri mega wo ôbi na uwôḡiḡ Arôn hen iyôḡ.

⁵ Kwo *Krist kôba, na hen iyôḡ hende to hen men, ôbi ay damaḡare to dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe sa kibri mera ré. Niḡba, na Emen a uwôḡiri aḡ kôli iyôḡ ba:

«Na jôbi a na Kema aḡ kemnêḡ ãiḡé a henê wo ené na Ibam.»

⁶ Ôbi hô kôl bô magtubu to Emen a kôl iyôḡ:

«Ju na ôbi bê kwôbe naḡ kunem yôd mega wo Mêlkisédek na yiḡ hen iyôḡ.»

⁷ Kiriḡa Jésus na baḡ sa terare a na tô na, ôbi na hôn wo Emen ré naḡ néé wo ré ḡoliḡ naḡ ãi kibi temare a. Aḡ ôbi uwôl Emen têé kwône kwôy sômiḡ kibé naḡ tôô to dami aḡ Emen li naḡ ãi sa kibi bê kwôlê wori bi wo

hen. ⁸ Bi wo ôbi na Kema Emen hen hari kôba, ôbi gelij gusij wô hônij bijare Emen kwôlê. ⁹ Kirija Jêsu dirij kibi jê wo Emen biri ré li hen kê m kô nij na, ôbi yi ôbi gôlij nap bijné wo j tiri men, ôbi bij bijné kê m ka biri kwôlê hen gelê wo nap kwini. ¹⁰ Emen ðiri dami wo damné kap bay bê kwôbe mega Mêlkisédêk na yij hen iyôj men.

Dênge tu melênê sa yerjge a wô wo ma kena dêj geré wo Emen

¹¹ Kwôlo gengij sa Mêlkisédêk na, kwôli yi mê wo niné kelê nijba, wo niné dô tôri bênge na iyêre gap wôsa kirija kwôni derênge kwôlê ba, ken toy lew ré. ¹² Ré na kenbay a ré yé bay derê kwôlê wôsa ken dôyrê are bay ka hen ca yej nijba, ken hôn dô ré. A j ken ôrij doy bi kwôni ré hera wô gelênge a sôj anja na nina gelênge tumô cog cog ka gengij sa kwôlo Emen hen. A j yi mega wo kené na kamrê ka dê ka yi na kuba mera ðiba, ken yi môj gawré ka iyêrjê ka ré emê na kwô nij hen iyôj né kwôy. ¹³ I i wo yi kuba baa ya tô na, ôbi na kema wo dê. Kwôni bi wo iyôjgi hen na, ôbi hôn derê tu anja habij nap ka dôri ré. ¹⁴ Kwô na, na kwo bijné ka iyêrjê. Bay dôyrê ermê sa are a men, bay hôn derê tu anja habij nap ka dôri a men.

6

¹ Iyôj ba, na dôyrênge anja iyêre iyêre ka gengij sa Jêsu a j bi nana hôn daman a mega bijné ka iyêrjê men, kwôlo na nana toy tumô hen na, na dênge cêgerna a j na dôyrênge na anja iyêre iyêre nij. Nija hô gelij bijné anja tumô cog cog ka bay na gelji hen ré nij. Anja bay na gelji tumô cog cog bay a nà: Belé cêgeriji bij anja a ôrij nap ci kibi temare a hen men, bê bô sa Emen a men, ² gelé anja gengij sa batêm to gay gay* hen men, ulê kôbi sa kwôni a men, gelé anja gengij sa jê sé kamjê men, ka gengij sa jerê kwôlê wo nap kwini hen a men. ³ A j are bay ka ré dôjsij hen na, hena Emen né ulêna sara a men ba, nija hô gelênge a ré nij. A j naa erênge tumô.

⁴⁻⁶ Iyôj ba, bijné ka hô hô tô jê lêreji wo cay hen ba, kwoji a yé iyen ba? Bijné bay ka iyôjgi hen gelji perangê wo hena ligi Emen men, bay uwôj terê kibi wori daman men, uwôjji Tunu to j hendi bô bôrê men, bay hôn derê wo kwôlo Emen men, bay hôn néé wo wulê wo Emen a sa ômij iyêre tori hen a men. A hena bijné bay ka na hôn are bay ka hen kê m apa ré hô hô rji cêgê na, anja kwôni a lê a j bi bay ré hô bul cêgeriji bij têrij toji ba, nap nij. Wôsa yi mega wo bay ré hô bér Kema Emen sa gurô tagelê men, bay ré tiréri tu bijné a men iyôj.

⁷ Kirija emen uwôjge kwôy kwôy sa terare a a j kaw ka bay ci hen si dô a j li nap bay yagêre hen na, Emen tô kibri sa terare hende to hen a. ⁸ A hena gasem nap kalmê ka habij ré si sa terare hende to hen a na, hende yi ani ré a j Emen a tô mêre men, a mênêre yôd a j a men.

⁹ Miljén, hena niné iyêl hen iyôj hani kôba, kwonje kenbay ba, nini hôn sarni a dô mega kené ô geré wo Emen a baa ya tô men, ôbi réé sa gôlij nap ken a men. ¹⁰ Emen na kwôni wo j derôre ðiba, a gôrbij sa jê wonje ré men, sa lê wo ken li nap bijné kari tumô a j haw hen ken li baa ya tô hen né kwôy. Hen iyôj dema ré gel wo kené gey Emen. ¹¹ Nini gey

bi kené li mega ken lij hen iyôn kwôy kwôy wo ken derij kibri dîba, ken merên tô a ré. Ôbi dema kené uwônij are kêm ka ken dî bônge sara hen. ¹² Diba ken yi kwijnê ré nijba, bi jé lêrenge yi môj bay ayê bôô ka lêjnê tô ayê bôô woji a iyôn. Na bay a upé ançan sa kôbi ka Emen na genge dîré biji hen.

Ança Emen genge ba ôbi a lê môj môj

¹³ Ken hôn mega wo ca tumô ba, Emen na genge ança dîré bij *Abraham. Kirija ôbi genge bij Abraham are hen iyôn na, ôbi dusu yiri nan yiri gan wôsa kwôni wo dami dêri wo ôbi a desij yiri nan dî ba, nan. ¹⁴ Menba, ôbi dusu yiri kôl iyôn ba: «Na tiri, na terê keben sam a daman men, na bé kwôngêm a kwônê a men.» ¹⁵ Kirija Abraham toy hen iyôn na, ôbi uwôl bôri môrij gemij. An wô kibi ulê bôô wori bi wo hen na, ôbi uwôn are bay ka Emen na genge dîré biri hen. ¹⁶ Kirija gawré dusu yirji ba, bay dusu nan hini kwôni wo dami dêji. Desé yi bi wo hen iyôn na, nan are kêm perê bijé a. ¹⁷ Na ôbi wo hen ança Emen ré lij hen iyôn men hen. Ôbi gey gelij bijé ka ôbi na genge dîré biji are hen bi bay ré hôn dô sarji a mega wo ança na dîré genge hen na, dîré hera cêgê ré nij. Na ôbi á, ôbi ré genge are tumô dem ança ré dusu yiri cêgê tô hen. ¹⁸ Iyôn ba, ança Emen na genge hen men, desé wo ôbi na dusu yiri hen a men na, na ança wôô ka Emen a belé ermé wori sara ré kwôy men, Emen a lê benare sara ré a men. Nabay ka nana bô Emen mega kini uwôbêrna hen na, are bay ka hen dôbêna ibiyare bôrna daman bi nana dêbij iyêre gemij ançan dé bôô sara bay ka hen. ¹⁹ Ançan dé bôô sara bay ka hen na, yi mega ança harêna tôn an bi nana dêbij geran tumô Emen a iyôn. Na ôbi á, bargay ka bay ré ha jôrij tô kirij ka yi nan jengêrji hen ré bôlij tumôrna an nana si ô kirij ka dê kirij ka yi nan jengêrji ka Emen dêbij ya hen. ²⁰ Na kirij bay ka hen ança Jêsu ré ô ya tumôrna wô sarna. Na ôbi á, ôbi ré yij dami ôbi bê kwôbe nan kwini môj kwo Mêlkisédêk hen iyôn.

7

Mêlkisédêk na ôbi bê kwôbe wo Emen

¹ Mêlkisédêk bi wo hen na, na na kelma wo Salêm men, na na ôbi bê kwôbe wo Emen woñ ôbi gôlij sa are kêm hen. Wulê wo pôni *Abraham ô kumbul upé kilmé sa iyêre to danci a menba, ôbi bôyji. Kirija Abraham bulo hera tô kumbul a menba, Mêlkisédêk jô kwini an tô kibri sari a. ² Abraham dôjse ança ôbi pera kibi kumbul a hen môj ba dô kibriji pôn môj ba dô kibriji pôn hen iyôn an bij Mêlkisédêk. Hini woñ Mêlkisédêk bi wo hen bôri na «kelma woñ derôre» wôsa ôbi na kelma wo Salêm, an hini woñ Salêm bi wo hen bôri na «bô jalê.» ³ Kwôli yori nan ibari men, môjêri men, sa yêri men, sa temayri a men na, kwôni na li bô magtubu to Emen a ré. An ôbi yi môj Jêsu woñ Kema Emen iyôn wôsa ôbi yi ôbi bê kwôbe wo Emen yôod mera.

⁴ Berênge dampare to Mêlkisédêk bi wo môyrena wo tumô Abraham na ay kibi ança môji kari ka ôbi na pera kibi kumbul a biri hen. ⁵ Kwôngê *Lébi ka pôni kôba, na bay bê kwôbe men. Tôô to *Moyis na kôlji iyôn ba:

«Bijné ka *Israyêl a ayê kibi anɣa môji kaji biji bi bay ré ôm.» Bi wo bay kêm na kwôngê Abraham men hen kôba, na yênêrji a biji kibi anɣa môji bay ka hen. ⁶ Mêlkiisédek na tô môj wo Lébi ré hari nijnba, Abraham tô kibi anɣa môji kari ka ôbi pera kibi kumbul hen biri menba, Mêlkiisédek tô kibri sa Abraham a. Bi wo na na Abraham a Emen na ré genge are wô biri dî hen. ⁷ Iyôn ba, nana hôn mega wo kwôni tô kibri sa megari a ba, ôbi na kwo dami gôlijn kwo uwôn terê kibi hen. ⁸ Kwôngê Lébi ka yênêrji ay kibi anɣa môji biji hen kôba, na bijné ka a ma nijnba, Mêlkiisédek kwori ba, ôbi a ma ré mega wo na lijn bô magtubu to Emen a hen iyôn. ⁹ Iyôn ba, kirijn Abraham ay kibi anɣa môji kari bijn Mêlkiisédek hen na, yi mega Lébi a na réé bé hen men. Na Lébi bi wo hen a kwôngêri réé sa upé kibi anɣa môji ka kam Israyêl hen. ¹⁰ Bi wo Lébi na yêj ré tô hen kôba, ôbi na ná bô Abraham a kirijn Mêlkiisédek jô kwini kirijn ôbi uwôj kibi kumbul a hen. Gel, na wo Mêlkiisédek ré dê Lébi.

¹¹ Hena jé wôj bê kwôbe wo kam Lébi henaɣ ré nêj deré kibi jé wo Emen gey hen na, ôbi bê kwôbe wo dɛnɣi mega Mêlkiisédek iyôn ba henaɣ ré naɣê nijn men, henaɣ ré yé na kuɣa Lébi môj Arôn iyôn mera. Wôsa na na kôbi bay bê kwôbe ka Lébi a na hanê tôô to Emen na bijn kam Israyêl hen. ¹² Wôsa hena Emen né dî tô môj wo bay bê kwôbe wo dɛnɣi na, gel na wo ôbi ré dé tôô to dɛnɣi men. ¹³ Aɣ Kelma wona Jêsu bi wo magtubu hende to hen kôl kwôli hen na, tô môj wori na kwo dɛnɣi men kwôni wo tô môj bi wo hen na yi ôbi bê kwôbe tumô ré men. ¹⁴ Nana hôn wo Jêsu ré hena na tô môj wo Juda a aɣ kirijn Moyis na kôl kwôli bay bê kwôbe hen na, ôbi na kôl kwôlê wôni gengijn sa tô môj bi wo hen ré.

Ôbi bê kwôbe wo dɛnɣi mega Mêlkiisédek iyôn

¹⁵ Gel, anɣa gel deré kwôlê bay a na: ôbi bê kwôbe wo dɛnɣi wo yi môj Mêlkiisédek iyôn hen so. ¹⁶ Gawra bi wo hen yi *dami wo damné kaɣ bay bê kwôbe naɣ tôô to kôl jeré hena na tô môj wo hen a dem hen né, nijnba, na naɣ néé wori wo li aɣ ôbi môrijn tu geɣ naɣ kwini yôd hen dî. ¹⁷ Na mega wo lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Ju na ôbi bê kwôbe naɣ kunem yôd mega wo Mêlkiisédek na yijn hen iyôn.»

¹⁸ Iyôn ba, Emen mêne tôô to ôbi na dî ca tumô hen aɣ wôsa nére naɣ men, hende yi ani ré nijn a men. ¹⁹ Tôô to Moyis hende to hen a nêjê lê aɣ bijné a yijn derôre tu Emen a ré, nijnba, haw hen anɣa nana dî bôrna sara hen na, dê tôô hende to hen men, a béna geré wo nana ôrijn tumô Emen a a men.

²⁰ Kirijn Emen da dé Jêsu mega dami wo damné kaɣ bay bê kwôbe na, ôbi dusu yiri tumô dem. Nijnba, kirijn tô môj wo *Lébi yiji bay bê kwôbe hen na, kwôni na dusu yiri tumô dem né. ²¹ Kwo Jêsu ba Emen dusu yiri biri kôl iyôn ba:

«Nôbi, Emen Kelma anɣa na desijn yen bem hen na, na herê cêgê ré nijn. Já yé ôbi bê kwôbe kwôy naɣ kunem.»

²² Hen iyôn ba, gel wo ré na sa kibi Jêsu wo li aɣ bijnare to Emen bijn naɣ na hen ré na to dôri dê to cay hen aɣ tô.

²³ Men, kwo bay bê kwôbe ka pôni ka tô môj wo Lébi ba, bay kwône na wôsa temare jôrji lê jé woji wôj bê kwôbe bi wo hen sem. ²⁴ Nijnba, kwo

Jésu ba, na hen iyôñ né, wôsa ôbi mô tu geñ nañ kwini yôd dîba, ma ré añ jé wori woñ bê kwôbe hen yi nañ kwini yôd. ²⁵ Na ôbi á, ôbi ré nê m gôlij nañ bîjé ka era ligi Emen a nañ geré wori yôd nañ kwini wôsa ôbi mô tu geñ nañ kwini yôd men, ôbi uwôl Emen wô sarji a men.

²⁶ Na dami wo damné kañ bay bê kwôbe bi wo hen iyôñgi a nana ôrij doyri. Ôbi dé tu Emen men, ani kani ka habij nañ yiri a men, ôbi li têrij tôni ré men, Emen dôri dî gay nañ bay têrij añ ayri ta derômarañ a. ²⁷ Kwori ba, ôbi yi mega tô damné kañ bay bê kwôbe ka ba hen né. Wôsa ôbi ôrij doy bê kwôbe nañ wulé wulé wô têrij tori tumô dema ré bi wô sa to bîjé tô a men ré. Ôbi ay yiri bi lij sarga têê pôn yôd mera. ²⁸ Tôô to Moyis dî damné kañ bay bê kwôbe kañ gawrê kañ bay têrij, nijba, kwôlo gengij sa desé yi wo Emen na, era na cêgi tôô. Añ dî na Kema Emen wo ôbi na bu sa têri yôd hen men, a merê nañ kwini mega dami wo damné kañ bay bê kwôbe.

8

Jésu na dami wo damné kañ bay bê kwôbe wona

¹ Perê kwôlo nini kôl hen na, kwo dami a na: nana ôrij nañ *dami wo damné kañ bay bê kwôbe bi wo iyôñgi hen wo mô derômarañ a sa kôbi Emen woñ gusurô a wo na Emen woñ ôbi ibé iyére hen. ² Añ ôbi li jé wori woñ bê kwôbe bi wo hen kirij ka yi nañ jeñgêrji a. Ca ba, damné kañ bay bê kwôbe na li jé woji na bô iyére to lij nañ bargay to gawrê a lê, nijba, iyére to Jésus lij jé wori ya hen na, na kirij kañ tiri ka Emen a lê dîba, na gawrê ré hen.

³ Dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo yôñ yôñ kôba, jé lêri na ayê ari bîj Emen men, lê sarga biri a men. Iyôñ ba, dami wo damné kañ bay bê kwôbe wona nabay kôba, bi ôrij nañ anğar ayê bîj Emen men. ⁴ Hena ôbi henañ ré mô sa terare a na ba, henañ ré yé ôbi bê kwôbe ré a men, wôsa bay ayê are bîj Emen nañ tôô to *Moyis na, ya nij. ⁵ Jé woñ bê kwôbe bi wo bay li hen na, na tini kwoñ tiri wo yi derômarañ a. Kirija Moyis na da dé iyére hende to hen na, Emen kôli iyôñ ba: «Ju toy, já dé môñ kwo na en gelom sa keram a hen, iyôñ.» ⁶ Ôbi a, Emen né bîj Jésus jé wo dami dê kwo bay bê kwôbe bay ka hen men, na ôbi a dèbé perê Emen a nañ gawrê añ bay ré bîjji bîjare to dê to cay hen wôsa anğa Emen genge bô bîjare hende to hen a na, gôlij anğa tumô ka na nana uwôñ hen añ tô.

⁷ Hena aña bîjare to tumô henañ ré nê m lê are kê m ka Emen gey ré li hen na, ôbi henañ ré hô kelé kwôli bîjare to têê wôôyi ré nij. ⁸ Nijba, Emen na nay bîjé kañ bay lê habré a añ Kelma kôlji iyôñ ba:

«Wulêri a sa na, na bîj bîjare to kôrbi
nañ kam *Israyél men, kam Juda a men.

⁹ Ca tumô kirija na en bu kôbi môñêrji soñ Ejipt a na,
na en bîj nañ ci, nijba,
bîjare to na bîj nañ ci haw hen na,
na môñ to na en bîj nañ môñêrji tumô hen né.
Bay na mêne bîjare to na en bîj nañ ci tumô hen
aña ené worji cêgen hen.

Na nôbi Kelma woji a kelê emê hen.

¹⁰ Wulê bi wo hen na, bijnare to na bijn nɔn kam Israyêl hen na, na wo na bé tôte tijnê a yé ermé woji a men, a yé bôrji a a men, na yé Emen woji men, bay a yé bijné kanê men.

¹¹ Men, kwôni wo a dôyrê yiri ô kôlij yêni bi ré hôn Kelma ba, nɔn nijn. Wôsa kwo dé ré, kwo dami ré bay kêm a hônen.

¹² Aɔn na dé bôn jalê sa têrij lêreji a men, na gôrbijn sare a men.»

¹³ Na kwôli bijnare to kôrbi a Emen né kôl hen. Iyôn ba, ken hôn mega wo bijnare to tumô hen na, na to ôli nijn. Aɔn nana hôn mega wo anɔa ré na ka cay aɔn ré ôl men, ré li nɔn kwôni ré nijn a men ná, ré na anɔa ré nanê haw hende hen.

9

Jé lê bay bê kwôbe ka tòn na nɔn kwo Jésus

¹ Kwôlo gengijn sa bijnare to tumô hen na, kini tibé Emen wo bijné li sa terare a na yi ya men, tôte toɔn gelijn bijné kini tibé Emen kôba, ya men.

² *Iyé Emen hende to hen bay lere nɔn bargay aɔn bôre na wô. Bôre wo kibé ba, bay uwôgere «Kirijn ka yi nɔn jengêrji» men, bay dî jelgare toɔn masure to erêngêre jurgem toɔn terijn lampa hen ya men, tabel to bay bijn mapa wo bay bijn Emen hen ya men. ³ Kibi iyére to wôôyi a na, bay jô tôte nɔn kibi bargay aɔn bay uwôgere «Kirijn ka yi nɔn jengêrji ka Emen debe ya hen.» ⁴ Bô iyére hende to hen na, kini uwoyé gindiriw wo bay li nɔn lôr kan lij sarga bijn Emen hen na, yi ya. Men sunugu toɔn bijnare to bay tôte ta kêm nɔn lôr hen yi ya. Bô sunugu hende to hen na, bapa wo bay li nɔn lôr yi ya. Bô bapa bi wo hen a na, anɔaɔn emê ka bay uwôgeji *man ka Emen na bijn bijné derô gwôlê hen na, yi ya. Cilan wo Arôn wo na béé hen men, habelê keram wo wô wo Emen na lij tôte toɔn bijnare ya hen a men na, yi bô sunugu hende to hen a men. ⁵ Sa sunugu hende to hen na, bay iyege are nɔn misirêrji môɔn manê ka Emen ka bay uwôgeji Séribên dé a sara aɔn gel wo Emen né kirijn bay ka hen ya. Aɔn are bay ka hen bul misêreji wô têlij sa kirijn ka bay bijn kwôbe hen aɔn bi Emen ré dɔn bôri jal sa têrij to bijné a hen. Nijnba, en gey kelê kwôli are bay ka kêm hen né tô.

⁶ Na hen iyôn a bay ré janijn kirijn bay ka hen menba, na bô iyére to kibé hen aɔa bay bê kwôbe ré eraji sa li jé woji ya nɔn wulê wulê. ⁷ Kwo gengijn sa iyére to wôôyi a ba, na *dami wo damné kan bay bê kwôbe a sé ya mera. Ôbi si ya tôte pôn bô elê aɔn ôbi a ôrij nɔn kwôbri lari aɔn bijn Emen kibi têrij tori men, kibi to bijné kêm to bay li bô menɔnare a hen.

⁸ Tunu gey gelé hen iyôn wôsa hena gerê woɔn erê kini debé Emen a ré bôlij ré tô na, na wôsa iyére to cay hen baa ya tô. ⁹ Are bay ka kêm hen na, gel na anɔa li are bô ulê bi wo na. Men, gel na wo anɔa nana bijn Emen nɔn sarga to nana li biri hen na, ré nêw wo ré lê aɔn bô gawra ré sêlij né. ¹⁰ Na anɔa gengijn na sa emê mera men, care men, sa hara woɔn pelé yi wô sêlij tumô Emen a hen men, anɔaɔn lê ka gay gay a men. Men gengijn na sa tôte to anɔa yi nô yi gawra ka Emen dɔji wô kibi wo hawi na kwôy jêɔn kirija Emen a belé are kêm lij ka kôrbi.

Sarga wo Krist

¹¹ Haw hen na, *Krist na sa nij. Añ ôbi a na dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo erañ nañ anğa dôri ka nana ôriñ nij hen. Kini lê jé wori a na, na kirij ka yi nañ kiniji dîba, na môn iyére toñ bargay to cay hen né men, na iyére to dô dê añ a men. Iyére hende to hen na, na iyére to sa terare a nà ré men, na gawrê a lê ré a men. ¹² Men, kirijna ôbi na ô kirij ka yi nañ jengêrji ka Emen debe ya hen na, ôbi na ôriñ na nañ kwôbri kwapê ré men, kwôbri kam kelbê ré a men, nijba, ôbi na ôriñ na nañ kwôbriri gañ añ sijn bô a têê pôn yôd mera añ lij sarga. Na sa kibi kwôbriri bi wo hen aña ôbi ré gôlij nañ na nañ kununa sa têriñ tona. ¹³ Ca ba, bay na duu na kwapê nañ kilbê añ bay wusu kwôbrirji sa ðijé ka nê m tibé Emen né hen. Men, bay hô pô buni môni tôlbôre to bay na duu añ uwoyre hen hô wusu sarji a añ bi bay ré yij ðijé ka séli. ¹⁴ Nijba, hena kwôbri lari na ré nê m lê hen iyôn ba, kwôbri Krist a lê dê añ wôsa kwôbriri gôlij kwo lari añ sôn tô. Ôbi ay yiri bij Emen yôd mega ari lê sarga ka dôri nañ néé wo Tunu to mô nañ kunu hen. Na kwôbriri bi wo hen a mênê ermê lê anğa habij ka yi bôrna añ nana sélij men, nana lij jé wo Emen woñ ôbi mêrê to geñ a hen a men hen.

Bijare to kôbri to Krist a na gerére

¹⁵ Na kibi anğa Krist li hen aña ôbi ré hô day ðijé pôn nañ Emen hen. Añ bi ôbi ré hô bij bijare to kôrbi nañ ci hen. Iyôn ba, ðijé ka Emen uwôgeji hen na, bay a upé anğa ôbi na genge ðiré biji hen, añ are bay ka hen a yé kaji yôd kibi temay Krist. Sa kibi temayri hende to hen aña ôbi ré gôlij nañ ðijé wô habré woji wo bay na li kirijna bay na bañ tô bijare to cay a hen. ¹⁶ Bijare na, na anğa yi mega magtubu to kwôni li kôlij kwôli bô geyé wori iyôn. Hena gawra ré li magtubu gengij kini cé ari upéri wulê wo ðiré ma na, bi ani gel wo ôbi ré ma tiri a men dem. ¹⁷ Hena gawra ré ma ré tô ba, magtubu to ôbi na li gengij sa cé ari upéri hen na, hende li jé ré tô. Wulê wo ôbi ma nij dema hende ré li jé tô. ¹⁸ Bijare to Emen na bij nañ gawrê tumô hen kôba, na hen iyôn hende to hen. Añ kwôbri lari a bij tón pa dem. ¹⁹ Tumô ba *Moyis na kôlij ðijé kwôli tôô kêm to Emen na bi men, ôbi pô kwôbri kwapê nañ kam kilbê ka bay duu hen men, gebe kam dê a men añ day ta. Men, ôbi pô kalmê ka bay uwôgeji *hisôp hen men, pô gusiri gamgê ka sêy dé a men añ dôbe bô kwôbe bi wo hen a añ dô wusu sa magtubu toñ tôô men, wusu sa ðijé kêm a men. ²⁰ Añ ôbi kôl iyôn ba «Kwo na na, na kwôbe wo gel bijare to Emen na bij nañ ken añ ôbi gey bi nana bi kwôlê sa bijare hende to hen a.» ²¹ Iyére to bay li nañ bargay hen kôba, Moyis wusu kwôbe bi wo hen nañ anğa kêm ka yi bô ka bay tibij Emen hen sara. ²² Bô wulê bi wo tôô a na derê tumô kirij hen na, are kêm na yi ka séli nañ geré wo kwôbe. Hena kwôbe ré bij tón ré ba, geré wo Emen a ðij bôri jalé sa têriñ to gawrê ba, nañ.

Sarga wo Jésu Krist dô têriñ to ðijé

²³ Are kêm ka yi bô tibé wo cay a hen na, yi mega tini kañ tiri ka derômarañ a iyôn mera. Añ bi are bay ka hen a ré yi ka séli na bay a lê na hen iyôn pa dem. Nijba, kwo gengij sa tibé Emen woñ tiri hen na, gey na sarga wo dô dê añ.

Jésu Krist ô derômaraj a

²⁴ Krist na si bô iyére toj bargay to gawrê na lê hen né, wôsa hende na tini kini ðebé Emen. Nijba, kwori ba, ôbi ô si bô derômaraj a aŋ haw hen ôbi na gawra wona tumô Emen. ²⁵ Damné kaŋ bay bê kwôbe si bô iyéy Emen a naŋ kwôbri lari têê pôn bô elé a kwôy kwôy. Nijba, Krist ô hen iyôŋ wô ayé yiri lij sarga têê kwône ré. ²⁶ Hen aŋa Jésu Krist henaŋ ré ay yiri lij sarga têê kwône na, henaŋ ôbi ré gelij gusij têê kwôné ayij tôri wulé wo Emen na dŋj tô terare hen. Nijba, ôbi sa têê pôn nêŋ wulé wo sa terare ta kerê baa ða hen ayij yiri lij sarga bij Emen wô dôrij têrij to ðijé yôd aŋ. ²⁷ I i kôba, gengij wo ré ma têê pôn nêŋ aŋ cêgi temare a ba, i i kôba, a erê tumô Emen a bi ôbi ré jô kwôlê sari a. ²⁸ Aŋ Krist kôba, bay ayri lij sarga têê pôn nêŋ wô têrij to kwôné ðijé, ôbi a bulo hera wo têê wôdyi na, na wô derê têrij ré nij, nijba, na wô gôlij naŋ ðijé ka gemni hen.

10

Jésu Krist li sarga wo dô ðê kwo kê m hen têê pôn nêŋ

¹ Tôto *Moyis na, yi na aŋga dôri ka a era hen têt têt ré, nijba, hende na aŋga lij gelij naŋ tu. ðijé li sarga wô ôrij tumô Emen a nijba, bay nê m yé ðijé ka sêli tumô Emen a ré wôsa bay a lê sarga hen iyôŋ naŋ elé elé.

² Hena sarga bi wo hen ré nê mê lê aŋ ðijé ré yij ka sêli têê pôn yôd na, kwôli têrij henaŋ né berê sarji ré men, bay henaŋ ré lê sarga wôni ré nij a men. ³ Nijba, sargaŋé bay ka hen a lê aŋa bay ré hô erem sa têrij lêreji a naŋ elé elé hen. ⁴ Wôsa kwôbri kilbê naŋ kwo kwaŋé a nê mê derê têrij ré.

⁵ Ôbi a, *Krist kirijna ða era sa terare a nà nà, kôlij Emen iyôŋ ba: «Ju gey bi bay ré duu lari lij sarga bem ré men, bay ré bem ani ka ðaŋgi ré a men, nijba, ju li aŋ en ôrij naŋ yen.

⁶ Wôsa lari wo bay duu aŋ uwoy aŋ kê m wô bem hen dôrem ré men, sarga woŋ dôrij têrij hen kôba dôrem né a men.

⁷ Menba, en kôlem iyôŋ ba: «Ayi! Emen, gel en ðebe na, en era sa terare a nà, na wô lê aŋga ju gey ené li mega wo na lij bô magtubu toj tôô a gengij san hen iyôŋ.» »

⁸ Krist na kôl tumô kôl iyôŋ ba: «Ju gey bi bay ré duu lari bem né men, ani ka ðaŋgi ré men, lari ka bay duu aŋ uwoy aŋ kê m hen ré men, sarga woŋ dôrij têrij ré a men. Are bay ka hen kê m dôrem né.» Ôbi kôl hen bi wo are bay ka kê m hen na lij na naŋ tôô haji hen. ⁹ Men, ôbi hô kôl iyôŋ ba: «Gel, en ðebe nà. En era sa terare a nà, na wô lê aŋga bôm gey hen.» Iyôŋ ba, gel na wo Emen né mène sarga wo cay hen aŋ, aŋ gase naŋ kwo Krist. ¹⁰ Wôsa Jésu Krist li aŋga bô Emen gey hen. Ôbi ay yiri bi lij sarga têê pôn yôd aŋ na hen iyôŋ a têrij ré dôrij sarna hen.

¹¹ Kwo bay bê kwôbe ka Jubnê ba, bay li jé woji na sa pôn pôn men, bay bi kwôbe ðebij kwôy kwôy men, nijba, sarga bi wo hen a derê têrij to ðijé ré kwôy. ¹² Jésu Krist kwori ba, ay yiri bi têê pôn yôd wô dôrij têrij to ðijé yôd men, mô sa kôbi Emen woŋ gusurô a a men. ¹³ Aŋ haw hen

na, ôbi gem na wulê wo Emen a sa bé bay bariri kêm a yé anğan sêlê têri hen. ¹⁴ Na nañ ayê wo Krist ay yiri bi tée pôn nêñ hen aña ôbi ré bijn bijné kari ka ôbi biji yi ka sêli hen ré yi ka dôri cerêd hen.

¹⁵ Tunu toñ hendi bô bôre kôba, geléna wo sarga wori bi wo pôn hen ré nêñ kirija hende kôl iyôn ba:

¹⁶ «Kelma Emen kôl iyôn ba bijnare to na bijn nañ bijné bô wulê wo nà ná, na wo na bé tóo tijê a yé bôrji a men, ermé woji a a men.»

¹⁷ Men, hende hô kôl iyôn ba: «Na gôrbijn sa têrij lêreji men, sa anğa habijn ka bay lêre hen a men.» ¹⁸ A hena Emen né dî bôri jal sa têrij lê bijné a ba, sarga wo ðanji woñ dôrij têrij to bijné ba, nañ nij.

Usonançe ða ligi Emen a

¹⁹ Yênen, hena ré na hen iyôn na, na sa kibi temay Jêsu Krist nañ kwôbriri wo bijn tôn hen aña nana nême erê kini ðebé Emen a nañ bôo pôn hen. ²⁰ Jêsu na yêge bargay ka bay jôrij tô iyére hen añ, añ bôl geré wo na sijn ira hen bêna. Na geré wo kôrbi wo naa môrij geñ tô a. Bargay bay ka ôbi yêge hen na, yi mega kurôngi yiri wo bay na duu hen iyôn.

²¹ Añ nana ôrij nañ *dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo Emen ðiri sa iyére tori a. ²² Iyôn ba, na usonçe ligi Emen a nañ bôo pôn men, na ðênge bôrna sari a yôd men. Wôsa kwôbri Jêsu Krist a mênê ermé wo habijn bôrna men, nana pelijn nañ kam ka sêli men. ²³ Anğan ðé bôo sara ka nana kôlij bijné nana ôrij hen na, na gem dô wôsa nana hôn mega wo anğa Emen ré genge ðiré lê ba, ôbi ré li môj môj. ²⁴ Na ermijn sa yerna men, na dôbijnge ibiyare bôrna añ bi na geyijn yerna men, na lêngge anğa dôri dôri a men. ²⁵ Na kañênge ðapare nañ megêrênge mega wo bijné ka pôni kañné hen iyôn né. Añ mega wo Wulê wo Kelma a herañ baa ða nij hen iyôn na, na dôbijnge ibiyare bôrna.

²⁶ Hena nana henênge kwôlê woñ tiri wo Emen aña nana hô lêre têrij tona hôrij nañ bô geyé wona a sôn na, sarga wo ðanji wo na lê wô dôrij têrij tona ba, nañ nij. ²⁷ Añ kwôni wo li hen iyôn na, anğa bari ba, na harê wo dami mera wôsa Emen a sa jerê kwôlê sari a. Beré bi wo hen na, na tare to dami to a uwoyé bijné ka bijn Emen kwôlê ré hen. ²⁸ Hena kwôni wo ré ðage sa tóo to Moyis aña gawrê wôo réba subu ré gel añ sa surge tôri ta na, bay a deréri mera ðiba, kwôni a berê tu ña tori ré nij. ²⁹ Hena ré yi hen iyôn gengijn sa tóo to Moyis na, kwôni wo ré dô Kema Emen dema ré gelijn gusijn ðé añ sôn ré ba? Ôbi bô kwôbe wo li añ Emen bijn nañ na hen men, wo li añ nana yijn ka sêli hen a men mega ani ré. Ôbi na tiiré Tunu to li añ nana uwoñ bô deré wo Emen hen. Kwôni bi wo iyônji hen na, a gelijn gusijn. ³⁰ Nana hôn wo Emen kôl iyôn ba: «Bijné ka kañen hen na, na ðê bare men, na têbêji sa kôbriji wô jé lêreji wo habijn hen a men.» Men, ôbi hô kôl iyôn ba: «Nôbi Emen Kelma na jerê kwôlê sa bijné kañê.» ³¹ Bi Emen woñ ôbi merê tu geñ hen ré bu kwôni na, na anğan bô emé ka ðamañ.

³² Ermênge sa wulê wo na ken gelijn kirijn ka peranji ka kwôlo Emen kunênge ta cog, cog hen na, na ken gelijn gusijn ðamañ men, na ken ðebu iyére sa kumbul woñge a men. ³³ Bay na tiiré ka pôni perênge a tu bijné

kêm men, bay na gelji gusiñ men, ka pôn perêrnge a hen na li nañ ka bay na gelji gusiñ hen men. ³⁴ Ken bô tu ña to ñiné ka yi dangay a wô kibi Jêsu hen a men. Kirîña ñiné na tô ari upêrnge ba, na ken li yi derê wôsa ken hôn wo kené ôrîñ nañ anğa dôri ka ré dê are kêm ka ré nañê ré kwôy hen ya. ³⁵ Hen iyôn ba, ken meremné ré wôsa hena kené li hen iyôn na, anğan têbê sa kôbi ka dami yi wô sarnge ya. ³⁶ Berênge bôrnge iyêre wô lij bô geyé wo Emen, ôbi a, kené upé anğa ôbi na genge diré bêrnge hen. ³⁷ Na ôbi á, na ré lij bô magtubu to Emen kôl iyôn ba: «Sem a, dê a menba, kwo a hera hen na, era hen ya ñiba, ôbi a mera dé dé ré nijñ.

³⁸ Men, kwôni wo na kwon derôre tun a ba, a meré tu geñ nañ geré ayê bôo wori nijba, kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

³⁹ Kwona nabay ba, nana bay heré cêgê ka ca mênê hen ré, nijba, nana ñiné ka bi bôrji sa Emen a wô uwônijn gelê hen.

11

Anğa ñiné ka na bi bôrji sa Emen a na li

¹ Bê bôo sa Emen a na, na henê mega wo anğa jeré gel ré tô añ jeré ñi bôm sara hen na, ré na anğan ré yi ya tiri a men. Añ arirji ré lij a men. ² Ñiné ka ca tumô, na bi bôrji sa Emen a na hen iyôn hende to hen aña bay na ré ñéñ tu Emen hen.

³ Na sa kibi ayê bôo aña nana hônijn mega wo Emen na ré ñi sa terare nà, nañ kwôlo si kibri a añ are kêm ka nana gel sa terare a nà ná, tôrji ré ñiñ na sa ka gelijn né a.

⁴ Na sa kibi ayê bôo aña Abêl ré lij sarga wo dô dê kwo Kayen hen bij Emen. Na sa kibi ayê bôo wori bi wo hen aña Emen na ré bôri mega kwoni won derôre hen men, ôbi na ré gey sarga wori hen, añ gel na wo Abêl ré dé tiri a men. Na sa kibi ayê bôo aña Abêl na ré ma ca hari kôba, kwôli anğa ôbi na li hen ré ôm baj kemnéñ kemnéñ hen.

⁵ Na sa kibi ayê bôo aña Emen né ay Ênôk tu geñ ôrîñ derômarañ a, ñiba, ôbi ma ré. Kwôni hô gili ré nij wôsa Emen na ayri ôrîñ ligiri a. Añ lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ênôk na dé tu Emen tumô dem aña ôbi na ré ayri ôrîñ derômarañ a hen tô.» ⁶ Iyôn ba, na sa kibi ayê bôo dem aña kwôni ré ñéñ tu Emen. Iyôn ba, hena kwôni wo ré era ligi Emen ba, ôbi bi bôri sari a mega wo Emen ré mô ya men, bi ôbi hôn mega wo Emen ré tô kibri sa ka wogeri hen a men.

⁷ Na sa kibi ayê bôo aña Nowé ré toyijn yêgê wo Emen yêge maari gengijn sa anğa a era hen ka kwôni gel ré tô hen. Ôbi ay kwôlo Emen kôli hen mega kwôlê won ñéñ iyôn né aña ôbi ré lij bato wo dami mega wo Emen kôli hen iyôn. Añ ôbi gôlijn nañ yiri men, nañ ñiné ka bô iyêre tori a men. Añ na hen iyôn aña anğa Nowé na li hen ré gel wo ñiné ka sa terare a na ré li anğa habijn. Añ sa kibi ayê bôo wori bi wo hen aña Emen né bôri mega kwôni won derôre tiri a hen.

⁸ Na sa kibi ayê bôô aña *Abraham ré bijn kwôlê sa uwôgê wo Emen uwôgeri a aň henañ ôriň sa iyére to Emen genge đíré biri hen. Aň ôbi hena ô iyôň a tôň mera đíba, hôn sa iyére hende to hen tumô ré a men. ⁹ Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aña ôbi ré môriň mega kerga iyôň sa iyére to Emen na genge đíré biri hen. Ôbi mô na bô iyére to bay li nã bargay hen. Bay môrji nã si Isak nã Jakwôb ka Emen na genge đíré biji sa iyére hende to hen men. ¹⁰ Abraham li hen iyôň wôsa ôbi bi bôri na sa iyére to tôre đĩn iyére dô men, Emen a na ôbi gengére men, ôbi nã yiri a na ôbi đéere a men.

¹¹ Na sa kibi ayê bôô aña Abraham ré uwôriň geré yêň kema nã halêri hen bi wo tamni Sara kôba, yê wori na nã men, hende na haal niň a men hen. Ôbi hôn wo kwo ré genge đíré biri kema hen na, ré kelê kwôlê woň benare ré. ¹² Ôbi a, nã geré wo gawra wo pôn wo na yi mega temay gawra iyôň hen aña tô môň wo gawré ré bina môň têbêgne to derômarã a iyôň hen men, môň hal wo kibi cér a wo kwôni nêmen denjê ré hen a men.

¹³ Gawré bay ka nana kôl kwôliji hen na, na bi bôrji sa Emen yôôd kwôy wo bay nã. Are bay ka Emen na ayiň tôri hen na, bay uwôň né, niňba, bay hôn wo ariri ré liň aň bay li yi deré wô sarji men, bay kôl iyôň ba: «Niňba kergê men, iyére toni nã sa terare a na a men.» ¹⁴ Gawré bay ka kôl kwôlê bi wo iyôňgi hen na, gel tu wolé wo bay ré woge na sa iyére to ré yi toji. ¹⁵ Men, gel wo bay ré erem sa iyére to bay na henã ya hen ré a men. Hen aña bay henã ré erem sa iyére to bay henã ya hen na, bay henã ré upé geré bilij hôriň ya. ¹⁶ Niňba, tiri wori ba, bay woge na sa iyére to đê to bay henã ya hen. Sa iyére hende to hen na, na derômarã. Ôbi a, hena bay ré uwôge Emen «Emen» woji kôba, tayre ré diri ré hen wôsa ôbi nã sa iyére wô biji ya a men.

¹⁷ Na sa kibi ayê bôô aña Abraham na ré ay kemari Isak đíré liň sarga kirija Emen na sêliň bôri hen. Ôbi na ay kemari bi wo pôn nêň hen đíré liň sarga bi wo na kemari bi wo hen aña Emen na ay tôri biri ¹⁸ kôli iyôň ba: «Na nã kemam Isak aña kwôngêmen ré kwônê mega wo na en gengiň hen iyôň.» ¹⁹ Niňba, Abraham hôn mega wo Emen ré ôriň nã néé wo ré lê aň Isak ré jê sé kamjê. Na hen iyôň a, ré yi mega wo Isak na ré ma aň ré ji si kamjê iyôň.

²⁰ Na sa kibi ayê bôô aña Isak ré tôriň kibri sa si Jakwôb nã Esawu aň ôbi hôn mega wo terê kibi bi wo hen na ariri ré sa liň.

²¹ Na sa kibi ayê bôô aña Jakwôb kirija baa đã wo đã ma na, ôbi tô kibri sa kam Josêp ka wôh hen men, ôbi gere yiri nã kwore wori aň ayiň kibi Emen.

²² Na sa kibi ayê bôô aña Josêp kirija ré baa đã wo đã ma na, kôl kwôli sé wo kam *Israyêl a sêj Ejipt a men, gengeji aňga bay ré sa liň nã ibéri wulê wo đíré ma a men.

²³ Kwo iba *Moyis nã yori kôba, na sa kibi ayê bôô woji aña kirija bay yêň Moyis na, bay uwôbiri li geserê subu wôsa bay bô manare to kemari menba, bay hariň tôô to kelma ay hen né kwôy.

²⁴ Na sa kibi ayê bôô aña kirijna Moyis ré yij kwo iyêri na, ré kañ bi bay ré uwôgeri kema môni Parawôn wo na kelma wo Ejipt hen. ²⁵ Añ ôbi gey gelij gusij nañ ãijé ka Emen dîba, ãiré meré nañ yi deré wo haw hen mera bô têrij a ré. ²⁶ Ôbi gey bi ãijé ré kañni mega bay ré sa kañij *Krist, kwo Emen dôri hen, hen iyôn na ré dô ãé ari uné ka sa iyé Ejipt a kêm wôsa ôbi ãi tiri na sa anğañ têbê sa kôbi ka a era hen a ãi.

²⁷ Na sa kibi ayê bôô wori aña Moyis na ré sêp sa iyé Ejipt a ãiba, na harij bô taré wo kelma Parawôn ré men, ôbi ãebu sa têri a mega wo ôbi ré gel Emen wo kwôni gili sa pôn né hen iyôn. ²⁸ Na sa kibi ayê bôô bi aña ôbi ré ãi tô lê geseré wo bay uwôgeri Pak hen men, ôbi kôlji bi bay ré tal kwôbri lari a kibi geré añ bi mana wo temare ré duu kamrê kañ kalmare ka Israyêl ré nij.

²⁹ Na sa kibi ayê bôô aña kam Israyêl ré ãayji cér wo bay uwôgeri cér wo sêy hen mega kirij ka hay iyôn menba, kamañ ka Ejipt gey ciré lê hen iyôn men, menba, cér bi wo hen pôrji kêm.

³⁰ Na sa kibi ayê bôô woji bi wo hen aña haba woñ gerem wo sa Jériko ré tij kirijna kam Israyêl tor sari kwôy wulê jurgem hen. ³¹ Na sa kibi ayê bôô aña Rahab hende yij yijare toñ têrij ré ma nañ bay kañé Emen né wôsa hende na ãu ãijé ka Israyêl ka na nañla sa kôbe kirij hen yere a nañ yi deré.

³² Na ba na kwôli mi a ené kelê sôn ba? Na wo ené uwôn tulmô kirij ãe ba, ené kelê kwôli si Jédéyôn, Barak, Samsôn, Jepté, Dabid, Samiyêl nañ bay kibi Emen kêm. ³³ Na sa kibi ayê bôô woji aña bay ré bôy kumbul nañ sa iyére iyére men, bay li anğañ derôre tu Emen a men, bay uwôn anğ a Emen na genge ãiré bijji hen a men. Bay ãu kibi kwo men, ³⁴ bay bare néé wo tare men, kirijna bay ca deréji ré yebere to dami kôba, bay ge gôl men, bay na iya nijba, uwôn néé lew men, kibi kumbul a ba, bay na imjê men, bay bôy kumbul sa asğañé ka sa iyére to ãanji a a men. ³⁵ Na sa kibi ayê bôô aña yébé ré hô gelij ãijé kaji ka na ma hen ji si kamñé. 'Bijé ka ãanji kwôni bay gelji gusij tu temare a añ bi bay ré ãéy ayê bôô woji, nijba, bay ãebe sa têrji a kwôy wô sa jij sij kamñé wô môrij bô deré a men. ³⁶ Bijé ka pôn bay tiréji men, bay sêji nañ sera men, haréji nañ ganji musure men, bay bijji ãanğay a a men.

³⁷ Bijé ka pôn bay gôbeji duu ré keram men, ka pôn bay karji derôre a wôd men, ka pôn bay derji ré yebere to dami men, ka pôn bay kayrê nañ kirij kirij men, bay haré na wumne men, na bay nimré men, bay gelji gusij damañ a men. ³⁸ Sa terare na ná, ãôd ba, bay henañ ré meré ya ré wôsa bay na ãijé kañ bay bôô pôn ka dôri. Bay kayrê eré bô kalmé men, sa keram a men, yéré bô iyom keram men, bô iyom a a men.

³⁹ Na sa kibi ayê bôô woji aña gawrê bay ka kêm hen ré ãéy tu Emen hen, nijba, anğ a Emen na genge ãiré bij ãijé kari hen na, bay gel nañ tirji ré tô. ⁴⁰ Wôsa Emen na erem sa anğ a dô ãé añ wô sarna añ ôbi na gey bi bay ré uwôn are bay ka kêm hen piniji ré.

11:24 11: 24 Sé nô 2: 10-12 **11:27** 11: 27 Sé nô 2: 11-15 **11:28** 11: 28 Sé nô 12: 21-30
11:29 11: 29 Sé nô 14: 21-31 **11:30** 11: 30 Josuwé 6: 12-21 **11:31** 11: 31 Josuwé 6: 22-25,
2: 1-21 **11:32** 11: 32 Bay jeré kwôlé 6 - 7, 4 - 5, 13 - 16, 11 - 12, 1 Samuyêl 16: 1, 1 Kilmé 2: 11,
1 Samuyêl 1: 1 - 25: 1 **11:33** 11: 33 Daniyêl 6 **11:34** 11: 34 Daniyêl 3: 1-30 **11:35** 11: 35
1 Kilmé 17: 17-24, 2 Kilmé 4: 18-37 **11:36** 11: 36 1 Kilmé 22: 26-27, 2 Kronik 18: 25-26, Jérémi
20: 2, 37: 15, 38: 6 **11:37** 11: 37 2 Kronik 24: 21

12

Ibarna Emen

¹ Bijné bay ka kêm ka na bi bôrji sa Emen a ka nana toy kwôliji hen na, bay méréna ta wô geléna geré. Iyôn ba, na déŋge aŋ yôd aŋga nééy ka jeréna erê tumô hen men, têriŋ to gabêna tôŋ lew hen aŋ, na geréŋge gere to Emen gey nana ge hen dîba, na merênêŋge tô a ré. ² Na déŋge turna yi sa Jêsu a wôsa ôbi a na ôbi dé tô ayê bôô wona men, ôbi deré kebre a men hen. Ôbi ay yiri bi bay diiri aŋ bééri sa gurô tagelê dîba, dî tay temare to iyôŋgi hende to hen diri ré. Wôsa ôbi erem sa yi deré wo Emen ré sa biri a hen dî. Aŋ haw hen ôbi mô sa kôbi Emen woŋ gusurô a bô emê iyére tori a.

³ Erméŋge sa gelé wo bay têriŋ na gelij Jêsu gusij men, ken erem sa beré wo ôbi bu bôri iyére perê gusij hende to bay gili hen aŋ bi bôrŋge ré ménij kwôy wo ken déŋ gere toŋge ré. ⁴ Wôsa kumbul wo ken li naŋ têriŋ hen na, ken li kwôy maŋ kibé ré tô. Iyôn ba, ken bi bôrŋge mène ré. ⁵ Na ken gôrbij sa ibiyare to Emen na dôbêna bôrna môŋ kamni iyôŋ hen ba? Ôbi na kôl iyôŋ ba:

«Keman, kirija Kelma halem ba,
ju erem sara, a hena ôbi ré nayem ba,
ju dî bôm ménê ré a men.

⁶ Wôsa Kelma hal na kwôni wo ôbi geyri men,
ôbi sê na kwo ôbi bôri môŋ kemari iyôŋ hen men.»

⁷ Beréŋge bôrŋge tô gusij hende to ken gelij hen, wôsa Emen haléŋge na bô a hen men, na perê gusij hende to hen a dema Emen ré beréŋge môŋ kamni iyôŋ men. A hen ba, kema wo ibari ba halêri hen ya ba? ⁸ Emen hal kamni kêm na hen iyôŋ hende to hen. A hen aŋa ôbi ré haléŋge ré na, ken yi môŋ lamnaŋê iyôŋ dîba, kena kamni ré. ⁹ Na erem sa balêrna kaŋ impê ka sa terare a na ka halêna menba, nana kemnaŋ tiniji hen ba, Ibarna wo derômaran a dema nana dôbê sarna biri ré ba? A hena nana biri kwôlê na, naa merê tu geŋ naŋ kununa. ¹⁰ Balêrna kaŋ impê ka sa terare a na ná, bay halêna na kirija nana baŋ kamrê hena bay ré bô mega wo ré dô, nijba, Ibarna wo derômaran na, halêna na wô deré wona aŋ bi nana yij naŋ jengêrna môŋ kwori iyôŋ men. ¹¹ Kirija bay halêna na, tumô ba nana bô mega wo angaŋ gusij iyôŋ dîba, yi deré naŋ bô a nijba, wulê wo gusij hende to hen kô nij na, kwôni wo na gelij gusij hende to hen na, bôri a jali men, jé lêri a yé kwon derôre a men.

Ayê tôô naŋ yêgê maa

¹² Yênen, iyôŋ ba, ken bu bôrŋge iyére ken ôriŋ tumô dîba, ken dî bôrŋge mène ré. ¹³ Bi jé lereŋge yi kwon derôre aŋ bi kené iya ré, nijba, bi kené yij ka néerji ya hen dî.

¹⁴ Maséŋge bi bô jalé ré yi perêŋge a naŋ bijné kêm men, ken mase bi ken yi bijné ka yi naŋ jengêrji tumô Emen a. A hena kwôni wo ré yi naŋ jengêri ré na, ôbi a gelé tu Kelma ré kwôy. ¹⁵ Déŋge tu melênê sa yerŋge a bi kwôni déŋ bô deré wo Emen né men, ken dî tu melênê sa yerŋge a bi kwôni yi môŋ gurô wo dafan iyôŋ né, wôsa kwôni bi wo iyôŋgi hen na, a ménê megêri. ¹⁶ Déŋge tu melênê sa yerŋge bi kwôni yi ôbi yij yijare toŋ têriŋ ré men, bi yi ôbi kaŋê aŋga Emen mega wo Esawu na kaŋij

aṅ na ayiṅ suriyare tori biṅ ôbi cêgeri aṅ eṅgiṅ aṅgaṅ emê hen iyôṅ né.
 17 Cêgê, kirijna ôbi gey uné terê kibi wo ibari menba, bay jôri. Ôbi uwôlji naṅ cémé a tiri a, niṅba, kwôni nê m lê ani ré niṅ.

18 Henêṅge mega wo kirij ka kené d'ebij ya tumô Emen a hen na, ré yi mega sa keram wo kam *Israyêl na d'ibij ya tumô hen iyôṅ né. Keram bi wo hen na, na aṅga já hebé naṅ kôm men, tare na eṅge ya men, kirij na yi dilemne d'iba, kirij ka perañgi na naṅ men, kal na ge naṅ nééri men,
 19 burujju na ô m men, tôô kwôni kôba, na ô m a men. Aṅ tôô kwôni bi wo bay toy hen na, harê liji aṅ bay uwôlij Emen bi ôbi naṅ yiri ré kôlji kwôlé ré niṅ. 20 Wôsa kwôlo ôbi kôlji hen na, na kwôlo d'ê sarji. Ôbi kôlji iyôṅ ba: «Bi kwôni hebe keram wo yi hen né. Hena ré na lari a hebéri kôba, ken gôbri duu naṅ keram.» 21 Are bay ka kêm ka bay gel hen na, liji harê damaṅ. Aṅ *Moyis kôba, kôl iyôṅ ba: «Harê lèn damaṅ men, en wuré a men.»

22 Niṅba, kwonṅe kenbay ba, na hen iyôṅ né, wôsa ken uso d'a naṅ keram wo Sijô men, naṅ sa iyé Emen woṅ ôbi merê tu geṅ hen a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to derômarañ a naṅ kwônê manê kare ka gôlij d'êṅsê hen. 23 Ken era d'a naṅ kwônê biṅé ka li yi derê hen men, biṅé bay ka hen na, yi mega yê kalmare ka Emen iyôṅ ka hiniji d'ij bô magtubu a derômarañ a men, ken era d'a ligi Emen woṅ ôbi jerê kwôlé sa biṅé a kêm hen men, ken era d'a ligi tini biṅé ka ca kaṅ derôre cerêd yôd hen a men. 24 Men, ken era ligi Jésus a wo d'êbe derô gawrê naṅ Emen wô biṅare to kôrbi hen men, ken era d'a naṅ kwôbriri wo biṅ tôṅ wo gel na aṅga dôri d'ê ka kwôbri Abêl hen*.

25 Iyôṅ ba, ken d'i tu melênê sa yerṅge a d'iba, ken kaṅ toyé kibi kwo iyêlêṅge kwôlé hen né. Tumô ba, biṅé na kaṅ toyé kibi kwôni wo na yêge marji sa terare a nà hen. Na hen iyôṅ aṅa bay na ré gelij gusij hen. Nabay ka nana toy tôô Jésus wo hena derômarañ a hen aṅa nana kaṅni na, nabay kôba naa gelij gusij men. 26 Ôbi wo tumô na iyêl aṅ terare na yebagij hen na, haw hen ay tôri kôl iyôṅ ba: «Têê pôn a sôṅ na lê sa terare a yebagij. Na sa terare punu a yebagij mera ré, niṅba, derômarañ kôba, a yebagij a men.» 27 Kwôlo ôbi kôl ré têê pôn a sôṅ hen na, geléna na wo are kêm ka ôbi na d'i hen na, ré wuré aṅ ré naṅêji a men. Aṅ bi aṅga nê m wuré ré hen a ré merê.

28 Iyôṅ ba, na liṅge Emen dosé wôsa ôbi béna emê iyére to wuré ré hen, men, naa gel yi derê wona bi wo hen heramiṅniri naṅ gerê wo dé tiri hen men, na ayêṅge kibri men, na biṅgeri kwôlé a men. 29 Wôsa Emen wona na, yi môṅ tare toṅ hendi mênê kirij iyôṅ.

13

Hal wo dôriṅ Emen

1 Kenbay biṅé ka Emen na, dô wo ken perij yerṅge hen iyôṅ tumô tumô.

2 Berêṅge kergê yerṅge a d'iba, ken gôrbij né wôsa ka pôni ka na li hen iyôṅ na, bay na bu *manê ka derômarañ a yirji a hen niṅba, bay na hôn

12:16 12: 16 Dé tô are 25: 33-34 **12:17** 12: 17 Dé tô are 27: 30-40 **12:19** 12: 19 Sé nô 20: 18-21, Détéronôm 4: 11-12, 5: 22-27 **12:20** 12: 20 Sé nô 19: 12,13, Détéronôm 5: 23-25 **12:21**

12: 21 Détéronôm 9: 19 * **12:24** 12: 24 Kwôbri Abêl ba, gel na bare niṅba, kwôbri Jésus ba, gel na gelê. **12:26** 12: 26 Ajé 2: 6 **12:29** 12: 29 Détéronôm 4: 24

né. ³ Erménge sa ðiné ka yi danɣay a môñ ré na kenbay a yé ré danɣay a iyôn men, ken erem sa ka gelijn gusijn a môñ ré na kenbay a ré gelijn gusijn iyôn men.

⁴ Kwôlo gengijn sa enɣé yi na, bènge kwôlê sara. Bi gawrê tô kwôrnare yijnj yjnare toñ iyôn a tôñ hen né, wôsa Emen a sa jerê kwôlê sa bay lêre têrjn hende to iyônɣi hen men, ôbi a sa jerê kwôlê sa bay wogé yébé megêrji hen a men.

⁵ Bi gursu gelénge gusijn né men, anɣa dê ka ken ôrjn hen na, bi nêmen hen iyôn wôsa Emen kôl iyôn ba: «Na derê kôben dênge an ré kwôy.»

⁶ Na ôbi á, tôrna ré nêrêna menba, naa kelê iyôn ba:

«Kelma a lê nañ en iyôn ba, na harjn na mi sôn ba?

Men, na mi gawra ré lén ba?»

⁷ Erménge sa bay derê tumôrnge ka tumô ka na ulénge béré kwôlo Emen hen men, erménge sa jé lêreji a men, sa temare to bay uwôn a men. Iyôn ba, ken bi bôrnge sa Emen a mega wo bay kôba, na bijn bôrji sa Emen a hen iyôn men. ⁸ Na Jésus Krist bi wo hen a na ôbi gôljin nañ na henañ men, kemnên men, kiya a men dîba, ôbi bilijn né. ⁹ Dénge tu melênê sa yerɣe a wô wo ðiné ka pônî maa laménge nañ gelé anɣaji ka gay gay ka bijn nañ kana ré hen. Toyénge kwôlo bay kôl hen né wôsa na bô derê wo Emen a bijn gawra néé dîba, na lê tôô to gengijn sa anɣan emê hen ré. Dô wo ken hôn hen iyôn hende to hen. 'Bijnê ka li tôô to gengijn sa anɣan emê hen na, tôô hende to hen li nañ ci ré kwôy.

¹⁰ Bay bê kwôbe ka Jubnê kañ bay lê sarga bô iyére toñ bargay hen na, bay nêmen emê anɣan sarga ka yi kini bê kwôbe wona hen né. ¹¹ *Dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo Jubnê li sarga bijn Emen bi ôbi ré dîñ bôri jal sa têrjn lê gawrê a. Ôbi ô kirijn ka Emen ðebijn ya hen nañ kwôbri lari ka bay duu hen kôbriji a. Nijnba, tanayriji ba, bay ôrjn wolé nañ iyére ô uwoyé an. ¹² Na hen iyôn a Jésus kôba, bay ré ôrjn nañ dî wolé nañ iyére wô derêri men hen. An kwôbriri bijn tôn wô dôrjn têrjn to ðiné. ¹³ Iyôn ba, na sênge erénge ligiri a wolé yañ an bi ðiné tôrnêna nañ dî. ¹⁴ Wôsa sa iyére tona toñ tiri nañ sa terare a tôñ nà, njnba, nana bi bôrna na sa iyére to derômaran to naa sa erê merê nañ kununa yôd hen. ¹⁵ Iyôn ba, na heraménge Emen yôôd sa kibi anɣa Jésus na li hen. Heramê wo nana herameri hen na, yi mega sarga wo nana li biri iyôn. Na hen iyôn anja kwôlo si kebrena ba, bi heramêri kwôy kwôy wôsa nana kôl ôbi ré na Kelma. ¹⁶ Linge nañ yerɣe men, ari upérnge kôba, ken bijn megêrnge dê men. Gôrbjnge kwôlê bi wo hen né pa pa, wôsa na ari lê bay ka hen iyônɣi hen a na sarga wo dé tu Emen.

¹⁷ Bijnge bay derê tumôrnge kwôlê men, ken dôbe sarɣe biji a men. Wôsa bay a na bay berê sarɣe men, tôre to cêgê ba, na bay a kôljin Emen wô berê wo bay na bôrjn sarɣe hen a men. A hena kené biji kwôlê na, bay a lê jé woji bi wo hen nañ yi derê dîba, bay a ðarê ré. Wôsa hena bay ré ðare ba a lê nañ ken né.

¹⁸ Uwôlénge Emen wô sarni kwôy kwôy wôsa nini hôn wo ani kani ka habijn ré nañ ermé woni a njnba, niné gey lê na anɣa dôri kwôy kwôy dî.

¹⁹ Men, en uwôlêŋge bi kené uwôl Emen ta ta bi ôbi ré ben geré bi ené hôriŋ unéŋge lew.

Kwôlê woŋ diriŋ kibi kwôlê

²⁰ Emen woŋ ôbi bô jalê na biŋ Kelma wona Jésu ji si kamŋê. Kelma wona Jésu na ôbi gemé gangê wo dami sa kibi sarga wo kwôbriri wo dî tô biŋare to naŋ kunu hen. ²¹ Bi Emen béŋge néérŋge ken liŋ bô geyé wori men, bi béna na li aŋga dé tiri a men naŋ néé wo Jésu Krist béna hen. Bi ayê kibi yi wô sari naŋ elê elê. *Amên, bi yi geliŋ hen iyôŋ.

Dosé to ôbi liji

²² Yênen, en li magtubu hende to hen béŋge dôbiŋ ibiyare bôrŋge a. Aŋ en uwôlêŋge bi kené uwôl tô bôrŋge aŋ kené toyiŋ kwôlê bi wo hen. Wôsa na kwôlo lôg seŋge díba, na kwôlê wôni wo gaŋ né. ²³ En kelêŋge bi kené hôn mega wo yênena Timoté wo bay na ñiri uwôli danggay a hen na, bay ré uwôli ta niŋ. Aŋ hena ôbi ré era unen céd ba, wulê wo na erê geléŋge ba, niŋa erê naŋ dî pôn.

²⁴ Liŋge bay derê tumôrŋge naŋ ñiŋé ka Emen kê m dosé. Yênerna ka Itali kôba, lêŋge dosé men.

²⁵ Bi bô derê wo Emen baa naŋ ken kê m.

Magtubu to Jak li

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Jak li hen

Magtubu to Jak li hen na, ôbi gelij ðijé ka Emen ka ô débé aṅ usuriṅ sa terare a nà kêm hen aṅga bay ré li (Sapitre 1: 1). Bô magtubu hende to Jak li hen na, ôbi pô are gay gay gelij bay ayé bôô hal woji wo habij perêrji a men, peré ðijé ka hôn Emen né hen a men. Bijné ka pôn kôl iyôṅ ba Jak na ré na yêni Jêsu. Kwôlo Jak kôl bô magtubu tori a hen na, ôbi kôl kwo hen uwôl tôṅ, ôbi kôl kwo hen uwôl tôṅ mera ðiba, ôbi gel mawri mawri ré.

Sapitre 1: 2-8 na, Jak kôl na kwôli tu melênê tumô. Tu melênê bi wo hen na, hena na ligi Emen a aṅ kwôni wo gey upé ba, bi ré engeriri naṅ ayé bôô woṅ tiri.

Sapitre 1: 9-27 na, ôbi kôl na kwôli nimiré naṅ ari upé men, kwôli aṅgaṅ bô emé naṅ aṅgaṅ sélé kirij men, kwôli lê kwôlo Emen woṅ tiri wo gel yiri bô hal gawra hen.

Sapitre 2: 1-13 na, ôbi kôl naṅ néri kwôli deré tu wo yi peré bay ayé bôô a hen.

Sapitre 2: 14-26 na, ôbi kôl na kwôli mawi kwôlo bô magtubu to ôbi li hen. Hena kwôlê bi wo hen na, na iyeṅ a ayé bôô naṅ aṅgaṅ lê réé bij pôn ba?

Sapitre 3: 1-12 na, ôbi pô aṅgaṅ gelé ka gay gay kôlij kwôli aṅga habij ka kôli gawra li hen.

Sapitre 3: 13-18 na, ôbi hô kôl na kwôli tu melênê woṅ tiri hen.

Sapitre 4: 1 kwôy sapitre 5:6 na, Jak nay ðijé ka li aṅ naṅare yi peré migêrji a men, ka li aṅga habij ka sa terare a nà men, ka bô yirji môṅ bay jeré kwôlê sa migêrji a iyôṅ men, ôbi kurij upé bay upé ka bij ðijé liji jé hen jé damarj niṅba, têbiji dô ré hen.

Sapitre 5: 7-20 wô derij kibi kwôlê wori na, Jak kôl kwôli ulé bôô men, kwôli lêṅnê tô uwôlê Emen a men, kwôli halé yi wo Tunu gel geréri hen a men.

Magtubu hende to Jak li bij bay ayé bôô hen na, na kwôlo sél. Na bê bôô sa Kwôlo Dôri wo Jêsu a mera ré, niṅba, bi ayé bôô gel yiri bô hal wona a, wôsa ayé bôô wo ariri lij sara ré ná, na ayé bôô wo ma.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi *Jak mana wo Emen naṅ kwo Kelma wona Jêsu Krist a lê magtubu hende to hen. En lêṅge kenbay bay ayé bôô ka peré tô môṅ wo *Israyél ka môj kibi wôô ka usuriṅ sa terare a nà kêm hen dosé.

Bijné ka bi bôrji sa Emen a hen na, na bay a ôbi ré gelji tu melênê

² Yênen, lêṅge yi deré damarj sa aṅgaṅ gusij ka gay gay ka lêṅge hen.

³ Hena kené bi bôrṅge sa Emen kwôy kwôy aṅ ken bu bôrṅge iyêre sa gusij to lêṅge hen na, na ôbi a, ulé bôô woṅge ré réê tumô tumô hen.

⁴ Berêṅge iyêre hen iyôṅ kwôy ken derij kibri aṅ ken yij ðijé ka jé lêreji dô dô jéd men, bi ani kani ka dôri ré naṅêṅge ré a men.

⁵ Hena kwôni perêṅge a hen a tu melênê ré naṅni na, bi ôbi uwôlij Emen aṅ ôbi a biri, wôsa ôbi na Emen woṅ ôbi bij ðijé are naṅ bôô pôn

men, nayji wô sarji ré a men. ⁶ Hena kwôni ré uwôlîj Emen ani na, bi ôbi hôn mega wo Emen né biri are bay ka hen. Hena ôbi ré gaanê na, ôbi yi môj mêm wo dami wo kal liri aḡ hebirîj si na si na iyôj. ⁷ Kwôni bi wo iyôḡgi hen na, bi erem wô upé ani kôbi Kelma a ré. ⁸ Wôsa na kwôni wo ermé wori wôô wôô men, li ani naḡ bôô pôn né a men.

Kwôlo gengîj sa ari upé

⁹ Bi ôbi ayê bôô wo na ôbi nîmré hen hari kôba, bi li yi derê wôsa Emen biri anḡaḡ cibré derômaran a. ¹⁰ Men, bi ôbi ayê bôô woḡ ôbi upé hen kôba, bi li yi derê wôsa Emen heran naḡ dî tôj. Wôsa ôbi upé na, a naḡê môj béé gurô wo hay lew hen iyôj. ¹¹ Wôsa tare si berare kan kan aḡ hay béé gurô, ôbi herîj men, manayri kôba, mênîj a men. Ôbi upé kôba, a naḡê perê ari upéri bay ka hen men, a ma tô geré gere wogîj upé bi wo hen a men.

Kwôlo gengîj sa gusîj naḡ anḡaḡ sélé

¹² Kwôni wo fu bôri iyêre sa gusîj to ôbi gelîj a hen na, yiri a sa dôri wôsa kirîja ôbi gel beré bôô wori iyêre hen iyôj nîj na, Emen a sa têbri sa kôbri. Sa kôbi bi wo hen na, na gelê wo naḡ kwîni wo ôbi na genge dîré bîj ka geyri hen. ¹³ Hena ani ré lam kwôni ba, bi ôbi kôl iyôj ba: «Na Emen a sélen hen» ré, wôsa kwôni a nêmé lamê Emen bi ré li anḡa habîj né men, Emen bi kôba, a lamê kwôni ré a men. ¹⁴ Nîjba, hena nana lamîj ba, na doy anḡa habîj ka yi bôrna hen a wuréna ôrîj a nana herîj bô boyre a hen. ¹⁵ Wôsa doy anḡa habîj bay ka yi bô gawra hen yê têrîj menba, kirîja têrîj hende to hen lîj dé dé nîj na, yê temare men. ¹⁶ Yênen kanê, sa kwôlo hen a na, bi kwôni lamêḡge sara ré.

¹⁷ Na anḡa dôri kêm ka hena ligi Emen a, are bay ka hen na, hena na ligi Ibarna Emen woḡ ôbi dé tare men, geserê men, têbêḡne a men hen. Wôsa Emen na peranḡe kirîj na hen iyôj kwôy dîba, ôbi a bilîj môj tare iyôj aḡ déḡge bô dilemne a ré. ¹⁸ Na sa kibi kwôlê bi wo na tu kwôlê hen a ôbi ré gôlîj naḡ na naḡ bô geyé wori aḡ bi nana yi bay tumô ari déri kêm hen.

Toyé kwôlê men, lê ariri men

¹⁹ Yênen kanê, ermêḡge sa kwôlo na kelê hen: bi i i kôba, dôbe maari lew toyîj kwôlo megari kôl hen men, bi kôbe kwôlê dema ré kôl men, bi bôri tari lew lew ré a men. ²⁰ Wôsa hena bô kwôni ré tari na, ôbi a lê na anḡaḡ derôre ré tu Emen. ²¹ Men, ken dî tô lê anḡa a lê aḡ ka *kagemîj naḡ habré wo yi bôrḡge a hen aḡ, aḡ ken dôbe marḡge toyîj kwôli wo yi môj kay cé iyôj bôrḡge a hen, wôsa na ôbi a gôlîj naḡ ken.

²² Berêḡge dô réba ma ka kelê yan ba, ré na toyéri mera, nîjba, na lê ariri a men dem. Aḡ hena kené li hen iyôj ré na, ken ge na kay tô geré wo Emen a. ²³ Hena kwôni ré toy kwôlo Emen bi wo hen mera aḡ li ariri ré na, yi mega kwôni wo gel tini bô anḡaḡ gelé tunu a iyôj. ²⁴ Kirîja ôbi gel tini hende to hen iyôj aḡ kurîj ô ta nîj na, ôbi hôn na ba, dîré gelîj na iyej ba, ba ôbi hôn né nîj. ²⁵ Nîjba, hena kwôni ré cubu tiri tô tóô to Emen to dô cerêd toj hendi derêri bô lemnare to têrîj hen aḡ lêḡnê tô a aḡ li ariri dîba, toy na toyé mera ré na, Emen a terê kibri sa jé lêéri a.

²⁶ Hena kwôni ré kôl dîré na kwo Emen aḡa ré gem kibri ré aḡ kôl kwôlo habîj kwôy kwôy na, na ôbi benare men, lê kwôlo Emen wori bi wo hen kôba, na ani ré a men. ²⁷ Anḡa Ibarna Emen bô mega ka dôri men, lê

kwôli woɲ tiri a men a nà: lê naɲ kam tiɲaɲê naɲ yébé ka kwôɲɲêɲji ma bô nimiré toji a men, jeré yi sa lê aɲga habiɲ ka biɲé li sa terare a nà a men.

2

Derêɲge tu kwôni ré wôsa tumô Emen a na, biɲé kêm némɲ

¹ Yênen, kenbay ka ken bi bôɲge sa Kelma wona Jêsu Krist wo bay ay kibri hen na, derêɲge tu kiriɲ né. ² Kiriɲ ka pôni a ba, gawré wôô a era kini dapare tonɲe a menba, kwo pôni na ôbi upé tôte bargay ka dôri men, dôbe gamarɲ kaɲ lôr kôbri a a men, menba, kwo dɲaɲgi na ôbi nimiré tôte bargay ka dôri hen dosé naɲ bê kwôlê aɲ ken kôli iyôɲ ba: «Era, ju sa mô sa kalarɲ a nà», menba, ken kôliɲ kwoɲ ôbi nimiré hen iyôɲ ba: «Jôbi ba, ju debe jan», réba «Ju mô kwan a terare a nà.» ⁴ A hena kené li hen iyôɲ ba, ken dô na tu kiriɲ men, ken jô na kwôlê a men naɲ ermé wo habiɲ hen ré ba?

⁵ Yênen kaɲê, toyêɲge kwôlo na kelê hen: hena cobe na bay nimiré ka sa terare a nà bi ré yi bay upé sa aɲga gengiɲ sa bê bôô sa Emen aɲ ré sa ô môɲriɲ naɲ dî bô emé iyére to ôbi na genge dîré biɲ ka geyri hen. ⁶ Niɲba, kenbay ken tiiré bay nimiré. Aɲ na bay upé a na bay geliɲ turɲge gusiɲ men, bay a na bay ôriɲ naɲ ken tumô bay jeré kwôlê a hen a men dî ré ba? ⁷ Men, na bay a na bay mênê hini Jêsu wo dôri wo ôm sarɲge a hen a men ré ba?

⁸ Hena kené bi kwôlê sa tôte to hena ligi Emen a to bay li bô magtubu tori a to kôl iyôɲ ba: «Gey megam mega wo ju geyiɲ yem hen iyôɲ» na, ken li dô. ⁹ Niɲba, hena kené dô tu kiriɲ na, ken li na têriɲ hen men, kwôlê bu sarɲge men, wôsa ken dɲage sa tôte hende to hen. ¹⁰ Hena kwôni ré bi kwôlê sa tôte to hena ligi Emen a hen kêm aɲa ré dɲage sa to pôni pôn nêɲ mera na, ôbi mênê na tôte to baa hen kêm. ¹¹ Wôsa Emen kôl kwôni ré yiɲ naɲ tam megari ré men, na ôbi bi a hô kelê kwôni ré duu megari ré hen a men. A hena jeré yiɲ naɲ kwôni wo na kurôm ré réba tamnem ré aɲa jeré duu megam na, ju mênê na tôte to Emen hende to hen. ¹² Henêɲge wo kwôlo kêm wo kené kôl hen men, are kêm ka kené li hen a men na, Emen né sa jeré kwôlê sarɲge a naɲ tôte to bêɲge ken mô sarɲge seɲge hen. ¹³ Hena kwôni ré na ôbi beré tu ɲa to megêri ré na, kiriɲa Emen a sa jeré kwôlê sari a hen ba, ôbi a sa beré tu ɲa tori ré men, niɲba, kwoɲ ôbi beré tu ɲa to megêri na, ôbi a hariɲ jeré kwôlê ré kwôy.

Ayé bôô wo lê ariri naɲ sara ba, yi mega ré na dɲéɲ iyôɲ

¹⁴ Yênen, hena kwôni ré kôl dîré bi bôri sa Emen a aɲa ré li ariri ré ba ayê bôô wori bi wo hen na dɲéɲ iyôɲ. Ayê bôô bi wo iyôɲgi hen na, a gôliɲ naɲ dî ba? ¹⁵ Dô ré ba, yênem réba yêrem ré ôriɲ doy bargay ley, doy aɲaɲaɲ emê ka naɲ wulê wulê ley, ¹⁶ aɲa kwôni perêɲge a hen ré kôli iyôɲ ba: «Ô naɲ bô jalé aɲ bi Emen bêɲge bargay naɲ aɲaɲaɲ emê ka naɲ wulê wulê» aɲ hena jeré biri are bay ka naɲni hen né ba, a lê naɲ dî na iyeɲ ba? ¹⁷ Ayê bôô kôba, na hen iyôɲ hende to hen men. Wôsa hena kwôni ré bi bôri sa Emen a aɲa ré li ariri ré ba, ayê bôô wori bi wo hen yi mega ré ma iyôɲ.

18 Dô ré ba kwôni a kelê iyôn ba: «Jôbi ba, ju bi na bôm sa Emen a mera, a nôbi ba, en li ariri men.» Menba, na kôli iyôn ba: «Ju gelen ayê bôô wom wo ju li ariri ré hen men, nôbi kôba, na gelem ayê bôô wupê wo en li ariri hen men.» 19 Hena jeré hôn wo Emen ré na pôn nêj hari ba, dô. Wôsa tunu to habij kôba, hôn na hen iyôn a men, aña ré harijñi kêm hen. 20 Kubra, ju gey wo enê gelem mega wo ayê bôô wo ariri ré lij né ba, ré na déj iyôn né ba? 21 Erména sa môyrena *Abraham a, na jé lêri wo dôri aña ôbi na ré yij gawra woñ derôre tu Emen a wô ayê wo ôbi na ay kemari Isak díré lij sarga bij Emen hen. 22 Ju hôn, bê bôô wori sa Emen men, lê ariri a men na, na anja pôn. Na sa kibi jé lêri aña ayê bôô wori ré dôrij dô jêd hen. 23 Ôbi a, anja ré lij hen ré bij nap kwôlê wo na lij bô magtubu a kôl iyôn ba: «Abraham ay bôri bij Emen aña Emen né bôôri mega kwôni woñ derôre sa kibi ayê bôô wori.» Men Emen uwôgeri melajni a men hen. 24 Ôbi a kené henê wo lê jé sa ayê bôô a a Emen né bôrij gawra mega ôbi lê anja derôre díba, na sa kibi ayê bôô pini mera ré.

25 Mega wo Rahab hende wônijare toj têrij hen kôba, na sa kibi jé lêre wo dôri aña hende ré yij iyore toj derôre tu Emen hen wôsa hende fu bay jé ka *Israyêl yere a añ uwôbeji kwôy wo hende biji sij gerij hen. 26 Mega wo bul nap bô kurôñgi yi a ba, ôbi ma hen na, ayê bôô wo ariri lij né kôba, ma na hen iyôn men.

3

Nabay gawré na geménañge kebrena

1 Yênen, bi doy yé bay gelijare bijé are bi li bijé kwône perêrñge a hen né. Wôsa ken hôn, kwôlê wo bay a jeré sa bijé bay ka hen a na, a iyêré damañ gôlij tô bijé ka ba hen. 2 Wôsa nabay kêm na, nana li habij nap geré wo gay gay. Hena kwôni wo ré iyêl kwôlê aña kwo habij ré nap bô a ba, ôbi na gawra wo dô dô jêd men, nêj jirê yiri sa habré bij a men. 3 Mega wo nana dôbij henda arjim kibri a bi ré bêna kwôlê hen na, nana pôy na yiri kêm a men. 4 Erméñge sa bato to damné hen. Bay damné haji nijba, kema anja pôni dê iyôn yi bô a ya wô kwôñjêji ôrij. A hena kal ré ge nap néeri gelij iyen kôba, bato ô na si kirij ka ôbi ayê gôône gey erê si ya hen dí. 5 Ôbi a, kôli gawra kôba, na anja dê iyôn bô kayri a, menba, iyêl kwôlê wo dê sari.

Men, ken erem sa tare to dê iyôn to kurij kirij a menba, erge dô bô gwôlê dêd dêd hen iyôn. 6 Kôli gawra kôba, yi na mega tare hende to hen iyôn men. Ôbi a na dampê habré wo yi yi gawra men, mêni a men. Men, ôbi yi dê iyôn perê kam yerna wo kwôni a aña na ôbi bi wo hen a lê yi gawra *kagem hen men, ôbi yi mega tare to hena yi Sidan a aña mêne kewi yi gawra iyôn. 7 Wôsa gawra na, gôlij sa are kêm men, ôbi gôlij sa tanare to noni gay gay men, sa ciré ka gay gay hen men, sa kam tanare nap si kalaw ka gay gay hen men, gôlij sa kuyê nap tanare toj bô kam a hen a men. 8 Nijba, kôlem na, gawra nêj gôlij sari ré, wôsa ôbi na anja habij ka kwôni nêj gôlij sarji ré ka wurarji a derem hen. 9 Na kôlena bi wo hen, a nana heramij Kelma wona wo na Ibarna hen men, na ôbi bi wo pôn hen a nana tômij gawré ka Emen díji gilij né dí hen a men.

¹⁰ Wôsa na kibi bi wo pôn hen, a heramê Emen men, na ôbi wo pôn hen a kôlij ðiné kwôlo habij a men hen. Nijba, yênen, bi kwôni li hen iyôn ré. ¹¹ Sa pôn tu kam pôn ge ka lêri men, ka habij men ba? ¹² Yênen, sa pôn tôgôre yêre môldône men, tinador yêre tôgôre men ba? Mega wo tu kam kaj dôre a geré kam ka lêri ré men hen iyôn.

Tu melênê wo hena ligi Emen a men, kwo hena ligi gawré men

¹³ Perêrnye a hen ba, i a na ôbi tu melênê men, ôbi henê are men ba? Hena kwôni bi wo iyôngi hen ré ya ba, bi li anja dôri men, bi kalêri jal a men, dema ré gelé wo ôbi ré na ôbi tu melênê tô. ¹⁴ Hena kené li terbére naj migêrnye men, ken woge derê wo gengij sarnye kenbay mera a men ba, ken di na denngôrnye ðéj iyôn men, ken kôl na kwôlê wôj benare a men. ¹⁵ Tu melênê bi wo iyôngi hen na, na kwo hena na derômaranj a ré, nijba, na kwo sa terare a nà men, na kwo gawré men, kwo Sidan a bé hen a men. ¹⁶ Wôsa kirij ka yôn yôn ka ðiné li terbére ya men, woge na derê woji mera a men na, na kirij ka kirij gusirij ya men, habré a wiinê kirij bay ka hen a men. ¹⁷ Nijba, tu melênê wo hena ligi Emen a na, yi gay. Kwôni wo na ôbi tu melênê wo iyôngi bi wo hen nà: tumô ba, ôbi sí men, bôri jal men, kalêri jal men, li sa iyêre ré men, bôri dô men, li anja dôri ka gay gay men, dô tu kwôni ré men, iyêl kwôlê kibri wô wô ré a men. ¹⁸ Bijné kaj bay bô jalê ka bij migêrji bô jalê na, yi mega wo ré ci kay anja dôri bô bô jalê woji ôbi wo hen, aj sarji ba, na lê anjan derôre tu Emen a.

4

Dénge tô anja sa terare a nà aj, aj ken ô tô Emen

¹ Gederijnare to ken gedererij men, najare to ken nayrij a men hen ba, tôrji hena na yôn ba? Na doj anja habij ka yi bôrnye a hen a lê aja kené gererij men, ken nayrij a men hen né ba? ² Ken li tu bôriyare sa are a, nijba, ken uwôj né, na ôbi á, kené kena derij megêrnye hen. Men, ken li terbére sa are a, nijba, ken nê m upé ré, na ôbi á, kené nayrij men, kené gererij yernye a men hen. Anja ken ôrij doyriji hen nà, ken uwôj né wôsa ken uwôlij Emen né. ³ A hena kené uwôlij Emen are kôba, ken uwôj né wôsa ken uwôli naj ermé wo habij hen wôsa ken uwôl na wô tu bôriyare to lénge hen mera. ⁴ Kenbay ka ken ðebe sa têrnye a ré hen, ken hôn mega wo hena kwôni ré gey anja sa terare a nà ba, ré na ôbi bayi Emen iyôn né ba? Men, kwôni wo gey erê tô anja sa terare a nà na, a yé ôbi bayi Emen. ⁵ Ken erem mega wo kwôlo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen li terbére sa Tunu to ôbi béna hen.» Hen ba, ken bô mega wo ré na kwôlo beray ba? ⁶ Menba, ôbi hô li derê damañ naj na a men. Wôsa lij bô magtubu a kôl iyôn ba: «Emen kaj bay uwôyrê yi, nijba, ôbi tô kibri sa bay dôbê sa hen ði.» ⁷ Iyôn ba, ken dôbe sarnye bij Emen kwôlê. Debijne Sidan iyêre menba, ôbi a gerênge. ⁸ Eranje ða ligi Emen a menba, ôbi kôba, a dôre ða legernye a men. Kenbay bay têrij hô hebênge yi têrij ré nij. Men, kenbay kaj bay kelê kwôlê kebrenge wô wô hen kôba, ken ði ermé wonge yi kirij pôn yôd a men. ⁹ Bi turnge li ja wô kibi têrij lêrenge men, sômênge men, barênge men, bi ayê wonge

beliŋ sômê men, bi yi derê wonŋe biliŋ tu na a men. ¹⁰ Dôbênŋe sarŋge biŋ Emen a aŋ ôbi a bé ka yé ka damné tiri a.

Lipŋe nôm perêŋge a ré

¹¹ Yênen, sênŋe tôrŋge ken kôliŋ kwôlo habiŋ né. Hena kwôni ré jô kwôlê sa yêeni a réba liri nôm men na, ôbi kôl na kwôlo habiŋ gengiŋ sa tôo men, jô na kwôlê sara hen a men. A hena kwôni ré jô kwôlê sa tôo na, ôbi bure kwôlê ré. ¹² Iyôŋ ba, na Emen pôn nêŋ a na ôbi béere tôo men, ôbi a na ôbi jerê kwôlê a men. Men, ôbi pôn nêŋ a na ôbi gôliŋ naŋ kiriŋ men, ôbi ménê kiriŋ a men. Jôbi ba, ju na i aŋa jerê jô kwôlê sa megêm hen ba?

Yênŋe bay uwôyrê yi ré

¹³ Dôbênŋe marŋge dô ken toyiŋ kwôlo na kelê hen. Kenbay ka ken kôl iyôŋ ba: «Kemnêŋ réba kiya niŋa erê sa iyére to hen a, niŋa erê merê ya lê elê pôn wô lê jênŋa wogiŋ gursu.» ¹⁴ Ken hôn aŋga kiya a sa hen né aŋ ken yi môŋ kiriŋ ka geri ka ge aŋ sem iyôŋ menba, naŋ mera hen iyôŋ. ¹⁵ Dôd wori ba, ré kené kelê iyôŋ ba: «Hena Emen né gey bi niné mô baa sa terare a na baa ya tô na, niŋa lê aŋga na, aŋga hen.» ¹⁶ Wo kené kôl hen iyôŋ ba, ken kaŋ, aŋ ken uwôyrê yerŋge men, ken di denŋôrŋge a men hen iyôŋ na, na aŋga dô ré. ¹⁷ Iyôŋ ba, hena kwôni ré hôn aŋga dôri ka ôbi ré lê aŋa ré li ré na, ôbi li têriŋ.

5

Kwôlo gengiŋ sa bay uné

¹ Kenbay bay uné, dôbênŋe marŋge dô ken toyiŋ kwôlo na kelê hen. Karêŋge kula men, sômênŋge a men wô bô emê wo gay gay wo a sa sarŋge a hen. ² Wôsa ari uné kaŋge uyê men, téere ôm bargay kaŋge kebré men, ³ lôr naŋ gursu tonŋge ßu kaar aŋ na kaar bi wo hen a ulênŋe kwôlê sarŋge a men, a ménê yerŋge mega wo tare a ré uwoyé iyôŋ men. Wulê wo haw hen na, sa terare baa ða wo a kerê niŋ menba, ken dayrê ari uné a a ka liŋ iyeŋ ba? ⁴ Bîné ka walênŋe kaw kaŋge hen kôba, ken têbeji sa kôbriji ré aŋ bay ðar damaŋ men, sômê woji ôm kwôy kuriŋ ma Kelma Emen wôŋ ôbi néé hen, aŋ ôbi toy tôrji. ⁵ Sa terare a na ba ken mô bô derê men, ken li aŋga bôrŋge gey men, ken ôm dô uwoderiŋ mega lari ka bay abe wô deré iyôŋ men. ⁶ Kwôni wôŋ ôbi lê are derêre hen kôba, na ken ðiri naŋ kwôlê aŋ ken diiri, niŋba, ôbi ðebênŋe iyére ré.

Ulênŋe bôrŋge sa gusiŋ to ken geliŋ a hen

⁷ Yênen, hen iyôŋ hari kôba, ken uwôl bôrŋge kwôy jêŋ kiriŋ ka Kelma wona Jêsu Krist a heraj. Ermênŋe sa ôbi yagê a ken gel ôbi uwôl bôri gemiŋ aŋga dôri ka terare ré biri ayiŋ tôri masemne a kwôy kibi kelané a. ⁸ Kenbay kôba, ken uwôl bôrŋge hen iyôŋ men. Berênŋe bôrŋge iyére wôsa Wulê wo Kelma wona a heraj hen baa ða niŋ.

⁹ Yênen, bi ðarê kwôlê yi perênŋe a ré, aŋ bi Emen kôba, ré jô kwôlê sarŋge a ré men. Wôsa kwo a jerê kwôlê sarna hen ðebu kibi geré niŋ. ¹⁰ Yênen, ermênŋe sa bay kibi Emen ka na kôl kwôlê naŋ hini Emen hen. Bay na geliŋ gusiŋ damaŋ, niŋba, bay na uwôl bôrji men. Kenbay kôba, ken uwôl bôrŋge mega bay hen iyôŋ men. ¹¹ Aŋ nana kôl iyôŋ ba: «Yi derê yi wô sa ðîné bay ka ßu bôrji iyére sa gusiŋ to bay geliŋ a hen.» Men

ken toy kwôli ulê bôô wo Jôb men, kwôli anga Emen li naɲ ði cêgê a men. Wôsa Kelma bô tu ɲa to bɲé men, ôbi tô kibri sarji a a men.

¹² Yênen, kwôlo na kelê hen na, na kwôlo dami. Desênge yerɲge naɲ derômaran ré men, naɲ sa terare ré men, naɲ ani kani ka ðanɲi ré a men. Hena ré na tiri ba, na tiri men, hena ré na tiri ré ba, na tiri ré men. Kelênge hen iyôn wô wo Emen maa jerê kwôlê sarɲge a.

¹³ Hena kwôni perêrɲge a hen ré mô bô gusɲ a ba, bi uwôl Emen. Hena kwôni perêrɲge a ré mô bô yi derê ba, bi kebe kurôn heramɲ Emen.

¹⁴ Hena kwôni perêrɲge a ré ômɲ ba, bi jé uwôga surɲê ka églis bi bay sa uwôl Emen wô sari men, bi bay bu sari naɲ wen a men naɲ hini Kelma Jêsu.

¹⁵ Hena bay ré uwôl Emen aɲ bi bôrji sari a na, ôbi a berarêri men, a berê kôbri ta a men. Hena ôbi na ré li têriɲ tôni kôba, Emen a dé bôri jalê sari a a men. ¹⁶ Iyôn ba, na i i kôba, dô tô têriɲ tori bɲ megari men, bi i i kôba, uwôl Emen wô sa megari a men. Aɲ bi Emen berarêrɲge. Wôsa kwôni wo na kwon derôre tu Emen a na, uwôlê Emen wori nééri daman.

¹⁷ Ermênge sa *Eli a, ôbi na na gawra mega nabay nà iyôn sa terare a nà. Ôbi uwôl Emen naɲ bôri pôn bi emen ré uwônge ré, menba, ayɲ tôri wulê bi wo hen kwôy elê subu naɲ kwari na, emen uwônge ré a men.

¹⁸ Menba, cêgê ôbi hô uwôl Emen hôriɲ menba, emen ay tô uwônge aɲ kalmê hô si hôriɲ sa terare a.

¹⁹ Yênen, hena kwôni perêrɲge a hen ré ge kay tô geré wou tiri wo Emen a, aɲa megari ré heran naɲ ði na, ²⁰ ken hôn mega wo megari bi wo hen ré derari na kibi temare a iyôn. Hena têriɲ tori hende to hen na ré daman mega mi kôba, Emen a dé bôri jalê sari a.

Magtubu to tumô to Piyêr li Kwôlo kôl kwôli magtubu to tumô to Piyêr li hen

Magtubu to tumô to Piyêr li hen na, ôbi li bîj na bay ayê bôo ka iyêre to bay yi bô emê wo Asi to kemnêj ba na sa iyê Turki hen. Eglisnê bay ka yi sa iyêre hende to bay bô emê wo Asi hen na, na Pol réba megêri bay jé a na dé tôrji. Na Rôm a a ôbi ré lij magtubu hende to hen hen. Ôbi uwôge Rôm Babilôn (Sapitre 5: 13). Kwôlo Piyêr kôl bô magtubu tori hende to hen na, gel wo bîjné ré kañ bay ayê bôo men, bay ré dîji kwôli lê anja habîj sarji a men, bay ré ca geléji gusîj a men. Na ôbi á, Piyêr ré gey hô dôbêji ibiyare bôrji a añ gelji bi bay ré dî tirji na sa Jêsu Krist a wo bay gelîj gusîj môj wo ôbi na gelîj men hen iyônj.

Sapitre 1: 1-2 na, dosé to ôbi liji.

Sapitre 1: 3-12 na, kôl na kwôli uwôlé heramîjniri. Piyêr hô kôlij bay ayê bôo iyej a Emen né gôlij nañ ci men, iyej a ôbi ré bîji anjañ dé bôo sara ka ré gôlij nañ ci sa kibi temay Jêsu Krist men, jê wo ôbi ji si kamnê hen a men.

Sapitre 1: 13 kwôy 2:10 na, Piyêr dôbe ibiyare bô bôo bay ayê bôo a añ kôlji bay ré dî tu melênê sa yirji a men, hal woji ré yi kwo dé tu Emen hen sa kibi bîjare toji nañ *Krist.

Sapitre 2: 11 kwôy 4: 19 na, ôbi hal bay ayê bôo gengîj sa hal woji gengîj sa to tôo to bay emê sa iyêre men, gengîj sa mana nañ ôbi iyéyri men, gengîj sa bê kwôlé wo ré yi perê bîjné tô kwôrnêre a men, gengîj sa hal woji bô églis a men, nañ bîjné ka nô a men. Piyêr kôl bay ayê bôo ré ay hal wo Krist men, jé lêreji men, ermé woji gengîj sa anjañ gusîj a a men na, ré gel wo bay ré bi bôrji sa kwôlé wori a.

Sapitre 5: 1-11 na, Piyêr kôlij surjné ka bô églis a men, manê nañ tô bay ayê bôo kêm ka baa hen bi bay ré dëbu iyêre sa gusîj to bay gelîj hen añ bay ré bi bôrji sa anja Emen na genge wô sarji hen.

Sapitre 5: 12-14 na, Piyêr duu kibi magtubu tori hende to hen nañ dosé men.

Ôbi kôlij bay ayê bôo hena bay ré gelîj gusîj kôba, bay ré lêrnê tô ayê bôo woji a añ ré yé anjañ gelé bîj bîjné ka sa terare a nà. Men, bi jé lêreji nañ hal woji kêm ré kôl kwôli anja dô dê kirîj ka Emen li hen (Sapitre 2: 9). Añ bi bîjné ka na bay ayê bôo ré hen, ré gelîj jé lêreji wo dôri añ ré heramîj Emen wulê wo ôbi a buloj heraj (Sapitre 2: 12).

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi Piyêr *ôbi jé wo Jêsu Krist a lê magtubu hende to hen béjge kenbay bîjné ka Emen terêjge bi kené yi kari ka ken ô débé añ usurîj sa iyê Pônt a men, Galati a men, Kapadôs a men, Asi a nañ Bitini a hen a men hen. ² Ibarna Emen na terêjge mega wo ôbi na genge tumô hen iyônj. Añ ôbi dëjge ken yi nañ jengêrjge sa kibi Tini añ bi kené li tôo Jêsu Krist men, bi ôbi ré pelêjge nañ kwôbriri a men. Bi bô derê wo Emen nañ bô jalé wori baa nañ ken daman.

Ayênange kibi Emen waj ôbi gôlij nañ na hen

³ Na liŋge Emen woŋ Iba Kelma wona Jêsu Krist dosé. Wôsa sa kibi bô derê wori wo li aŋ yi mega nana yêŋ đañ iyôŋ sa kibi jê sé wo Jêsu Krist kamŋê perê ðîjé ka may a hen. Ôbi a, nana bi bôrna wo nana upé gelé naŋ đí. ⁴ Aŋ nana hôn wo nana ôriŋ naŋ aŋgaŋ upé ka Emen gem béna ka yi derômarañ a hen men. Are bay ka hen na, na aŋga a mênîŋ ré men, a beré kar ré men, a dôriŋ bôré ré a men. ⁵ Na sa kibi ayê bôô woŋge aŋa Emen né gemêŋge naŋ néé wori aŋ bi kené uwôŋîŋ gelé wo ôbi a yêgé sari wulê wo sa terare a kerê hen.

⁶ Sa kibi ari upé kaŋge bay ka yi derômarañ a bay ka hen na, hena haw hen aŋgaŋ sélé ka gay gay ré béŋge bô emê kôba, ken li yi derê hen. ⁷ Wôsa lôr wo na lari wo a mênîŋ hen kôba, bay sééli bô tare a wô hônîŋ, derêri. Iyôŋ ba, ayê bôô woŋge dô damaŋ đê lôr aŋ bay sééli bi ciré hônîŋ derêri. Ôbi dema kené uwôŋîŋ ayê kibi men, heramê naŋ dampare Wulê wo Jêsu Krist a buloŋ herañ hen. ⁸ Ken gili naŋ turnge ré tô kôba, ken geyri. Men, bi wo ken gili ré hen kôba, ken bi bôrŋge sari a men. Na ôbi á, kené li yi derê wo dami đê sa kirîŋ hen. ⁹ Wôsa ken uwôŋ aŋga na ken bi bôreŋge sara kené upé hen na, bay a na gelê.

¹⁰ Tumô ba, bay kibi Emen na kôbe tôri ciré henê na ba ré na iyeŋ a Emen ré gôliŋ naŋ ðîjé ba? Na ôbi á, bay na ré uwôl béré tumô biŋ ðîjé gengîŋ sa bô derê wo Emen na bu sa têri wô sarŋge hen. ¹¹ Tini Krist to yi bôrji a hen na kôlji tumô mega wo Krist, kwo Emen dôri hen ré gelîŋ gusiŋ pa dem aŋa ôbi ré upé hini emê tô. Bay kibi Emen bay ka hen, kôbe ciré henê wulê wo are bay ka hen ré saŋ men, bay ré liŋ na iyeŋ ba a men. ¹² Emen kôlji iyôŋ ba, béré kwôlo bay ré uwôl hen na, ré yi gengîŋ sarji ré niŋba, ré yi gengîŋ na sarŋge kenbay đí. Haw hen ðîjé ka ulêŋge béré Kwôlo Dôri hen na, bay kelêŋge na kwôli are bay ka hen. Bay na kôl na naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôré to Emen na joŋ hen. *Manê ka derômarañ a kôba, gey bi ciré henê are bay ka hen men.

Jé lê wo dé tu Emen

¹³ Sa kibi are bay ka Emen li béŋge hen na, panêŋge yerŋge wô liŋ jé biŋ Emen men, ken mô tu geŋ men, ken erem sa aŋga đañgi a ré niŋ a men, niŋba, ken erem na sa ka dôri ka ka upé Wulê wo Jêsu Krist a buloŋ herañ hen đí. ¹⁴ Aŋ haw hen na, biŋge Ibareŋge Emen kwôlê yôôd wôsa tumô kirîŋa na ken hôn Kwôlo Dôri ré tô hen na, lê aŋga habîŋ a na beré bôrŋge, aŋ haw hen ken hô li ré niŋ. ¹⁵ Mega wo Emen wo uwôgêŋge bi kené yi ðîjé kari yi naŋ jengêri hen iyôŋ na, kenbay kôba, ken yi naŋ jegêrŋge hen iyôŋ men naŋ jê lêreŋge kêm. ¹⁶ Bay na li bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Yêŋge naŋ jengêrŋge wôsa nôbi Emen en yi naŋ jengêren.»

¹⁷ Kirîŋa ken uwôl Emen ba, ken uwôgeri Ibarni. A iyôŋ ba, ken kemnaŋ tini aŋ bi jê lêreŋge yi kwo dôri kwôy wo ken baŋ sa terare a nà tô. Wôsa Emen jô kwôlê sa ðîjé i i ba, naŋ jê lêriŋi jê lêriŋi đîba, ôbi dô tu kwôni ré. ¹⁸ Ken hôn mega wo Jêsu Krist ré jô sarŋge tô hara woŋ đéŋ iyôŋ wo môŋêrŋge na gelêŋge hen. Ôbi na jô sarŋge na naŋ gursu ley, lôr ley ka a mênîŋ hen né, ¹⁹ niŋba, ôbi na jô sarŋge naŋ kwôbri Krist wo gôliŋ sa are kêm hen. Ôbi yi mega kema kwormo wo bay duu liŋ sarga iyôŋ. Ôbi yi naŋ jengêri aŋ ani kani ka habîŋ naŋ yiri. ²⁰ Tumô kirîŋa tô terare na đîŋ né tô kôba, Emen na dôôri niŋ aŋ haw hen kôba, Emen yêge sari wô derê

wonje. ²¹ Na sa kibri aña kené bijn bônje sa Emen wo biri ji si kamje aña ayijn kibri hen. Na ôbi á, kené ay bônje bijn Emen men, ken bi bônje sari a men hen.

²² Mega wo ken yi nañ jengêrje sa kibi bê kwôlê wonje sa kwôlo Emen woñ tiri hen na, li kwôy wo ken gey yênerje. Iyôn ba, ken geyji damañ hen iyôn yôod nañ bôd pôn. ²³ Wôsa ken yêñ ñañ nañ néé wo kwôlo Emen wo bijn bijnê gelê aña yi nañ kwini men, a mênijn ré kwôy a men hen. Emen woñ ôbi merê nañ kwini a na bênje gelê bi wo hen ñiba, na gawra wo a ma hen né. ²⁴ Lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Gawrê kêm yi môn kalmê hen iyôn,
bayrareji yi môn béé gurô iyôn, bay hay aña béereji herijn.

²⁵ Nijnba, kwôlo Kelma Emen ba, a kerê ré kwôy.»
Kwôlo Emen bi wo nini kôl kwôli hen na, na Kwôlo Dôri wo bay na ulênje béreri hen.

2

¹ Mega wo Emen bênje gelê wo kôrbi hen iyôn na, ken ñi jé lêrenje wo habijn hen kêm wo na hen baa: lê benare men, kelê kwôlê kebrenje wôd wôd men, tu bôriyare men, jôm a men. ² Bi doy kwôlo Emen lênje môn kema wo dê ôrij doy kuba yori hen iyôn, aña ken iyêrij tô a kwôy wo Emen a sa gôlijn nañ ken yôod. ³ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kenbay nañ yernje ken hôn derê wo Kelma Emen dô hen.»

Jésu Krist na keram woñ dé iyére wo dô dê tô keram wo baa hen

⁴ Iyôn ba, ken uso ña ligi Kelma wo yi mega keram wo mô tu geñ wo gawrê kañ, njnba, tu Emen wo dôri hen na, ôbi na keram wo dô dê are kêm hen. ⁵ Kenbay kôba, kena keram wo mô tu geñ bi wo hen men, aña Tini Emen ay ñijn *iyéy Emen hen. Ôbi a dé ka yé bay bê kwôbe bô a aña bi kené lij jé biri nañ bôd pôn men, ken li sarga wo Tunu gelênje kené li aña dôrij Emen sa kibi Jésus Krist. ⁶ Lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Gelênje, en ay keram wo dô gañ aña ñi sa iyé Sijnô aña na ñijn tô iyére tijê sara men, en dôori wôsa ôbi na kwo dôri, aña kwôni wo bi bôri sara ba, tayre a ñiri ré kwôy.»

⁷ Kenbay ka ken bi bônje sara hen na, ôbi dô dê are kêm. Nijnba, bijnê ka bi bôrji sara ré hen na, ôbi na ani tirji a ré kwôy. Men, lij bô magtubu a kôl iyôn ba:

«Keram bi wo bay dé iyére na kañni hen na,
ôbi a hô yé keram woñ dé tô iyére.»

⁸ Men, hô lij kôl iyôn ba:

«Na keram woñ ôbi dê tê kwôni men,
na kwo a lê aña kwôni a kurijn a men.»

Bijnê ñi têrji sa keram bi wo hen a wôsa ca tumô ba, Emen na genge bi ré yi hen iyôn wô bijnê ka bi bôrji sa kwôli bi wo hen a ré hen.

⁹ Nijnba, kwonje kenbay ba, kena tô yé wo Emen derênje men, kena kilmé men, kena bay bê kwôbe ka li jé bijn Kelma Emen men, kena tô yé wo na kwo Emen men, kena bijnê ka Emen bi a men. Aña ôbi terênje bi

kené kôlij ðijné kwôli anğa kwôni ka ðiré li hen men, kirijna ôbi uwôgênge an derênge bô kirij ka hendi a an bi kené ô meré kirij ka perangi a ka ðê kirij. ¹⁰ Tumô ba, na kena ka Emen né, nijba, haw hen kena kari men, na ken hôn mega wo ôbi na ré bô tu ja tonge ré, nijba, haw hen ken hôn wo ôbi ré bô tu ja tonge men nij.

Yênge bay jé ka Emen

¹¹ Milpén kapê, henênge wo kené na kergê sa terare a nà dîba, iyére tonge nan tòn nà. Iyôn ba, en uwôlênge bi kené li anğa habij ka ken li tu bôriyare sara hen ré nij. Are bay ka hen na, bay a jerênge lê anğa dôrij Emen hen. ¹² Bi jé lêrengge yi kwo dôri peré bay hené Emen né a, an bi hena bay ré lêngge nôm mega wo kené li anğa habij ba, bi bay gel anğa dôri ka ken li hen kwôy kwôy an bi bay ayij kibi Emen wulê wo ôbi a san.

¹³ Mega wo ken ô tô Kelma wona Jêsu Krist a hen iyôn na, ðijné kêm ka sa terare a nà ka ôrij nan néé hen ken biji kwôlê men, ken bij kelma woj ôbi sa kirij kêm hen kwôlê men, ¹⁴ ken bij ðijné ka kelma ðiji bi ré pô bay lêre anğa habij men, wô dené ka li anğa dôri a men hen kwôlê. ¹⁵ Emen gey bi kené li anğa dôri an ðijné kap bay galé ka hôn ani ré ka lêngge nôm hen ré uwôn kwôlê woj kelê ré nij. ¹⁶ Bi jé lêrengge yi kwo ðijné ka mô nan sarji, an ken ði bi meré sa senge tonge hende to hen li an ken lij anğa habij ré, nijba, bi jé lêrengge yi kwo manê ka Emen ði.

¹⁷ Bijge ðijné kêm kwôlê men, geyênge yênerngge bay ayê bôô men, kemnanje tini Emen men, ken bij kelma ôbi emê sa iyére kwôlê a men.

Bi jé lêrengge yi môj kwo Jêsu Krist hen iyôn

¹⁸ Kenbay manê, dôbênge sarngge bij bay iyére tonge men, hena bay ré lêngge dôô, ré lêngge habij kôba, ken kemnan tiniji a men. ¹⁹ Hena kwôni ré bu bôri iyére sa bô emê woj ðên iyôn a hen wô kibi Emen na, na anğa dôrij Emen. ²⁰ Hena kené li habij ana bay ré sênge men, gelênge gusij a men ba, i a ayê kebrenge ba? Nijba, hena kené li dô ana bay ré gelênge gusij ana kené bu bôrngge iyére sara na, na anğa dôrij Emen. ²¹ Na wô ôbi bi wo hen ana ôbi ré uwôgênge wôsa Jêsu Krist kôba, na gelij gusij wô sarngge na hen iyôn men, an gelênge geré bi kené li môj kwori iyôn. ²² Wôsa ôbi na li ani kani ka habij né men, kwôlê woj benare nan kibri a a men. ²³ Kirijna bay tiréri ba, ôbi tiréji men né men, kirijna bay geli gusij ba, ôbi kôl ðiré lij habre gôrij tu ré a men, nijba, ôbi ay yiri uwôl kôbi Emen woj ôbi jeré kwôlê nan geréri hen ði. ²⁴ Jêsu Krist nan yiri a peré habre woni bi sari a kirijna bay na bééri sa gurô tagelê hen an bi nana yi môj nana ma tô têrij a iyôn an bi nana môrij tu gej men, jé lêrena ré yi kwo dôri a men. Sa kibi gusij hende to bay geli hen ana nabay nana berarj kemnêj hen. ²⁵ Tumô ba, na ken yi môj gamgê ka ge kay iyôn nijba, haw hen na, bay hô unênge hôrij tô geré kayê wonje a, an ken ô tô kwonj ôbi beré sarngge a men, ôbi gemérngge a men hen nij.

3

Jé lê wo impê a lê nan yéberji men, jé lê yébé nan kwôrnerji men

¹ Kenbay kap yébé, dôbênge sarngge bij kwôrnerngge an bi ka kwôrnerji bi bôrji sa kwôlo Emen a ré hen, ré kené kôlji kwôlo Emen né kôba, kirijna bay gel jé lêrengge wo dôri hen iyôn na, bay a ayê bôrji men. ² Bay a gelé

wo kené na ka séli men, bay a gelé kemnare to ken kemnañ tiniñi hen men. ³ Wogéñge kwôy kwôy wô lê kalmare tu ñiné nañ ñané yerñge nañ sarñge toñ piyé to ré dô dê to ñiné hen ré men, nañ anñañ maa kañ lôr ka ken tôbê hen ré men, nañ bargay ka dôri dôri ka ken tôbê hen ré a men. ⁴ Nijba, kalmare tonje ba, bi hena na bôrñge a dî. Kalmare hende to hena bôrñge a hen a na: ulê bôô men, erê jalê a men. Wôsa lê are bay iyôñgi hen na, na kalmare to a mênij ré kwôy men, dôriñ Emen a men. ⁵ Na hen iyôñ a yébé ka tumô ka na kôl ciré na ka Emen a hen na ré lijñ kalmare hen men, na dôbiñ sarji bijñ kwôrñêrji a men hen. ⁶ Erméñge sa Sara a, hende na bijñ kurôre *Abraham kwôlê kwôy añ uwôgijñi «ôbi iyéyren» a men. A hena kené li anña dôri men, ken hariñ ani ré a men na, ken yi môñ Sara iyôñ men.

⁷ Kenbay kañ kwôrñêrji kôba, bi i i kôba, bi mô dô nañ tamni wôsa yébé na, néérji némij nañ kwoñge ré. Kemnañge tiniñi wôsa gelé wo Emen béñge señge hen na, bay kôba, ôbi bijñ na hen iyôñ men. Hena kené li hen iyôñ na, kirijña ken uwôl Emen ba, ôbi a toyé béñge.

Bay ayé bôô na bay lê anña dôri haji, nijba, bay a geléji gusijñ

⁸ Kwôlo na kelé dirijñ kibi kwôlê wupê a na: kenbay kêm bi bôrñge pôn men, ken bôrñge tu ña tonje men, geyijñge yerñge wôsa kena yêné men, lijñge nañ yerñge men, ken yi bay uwôyrê yi ré a men. ⁹ Hena kwôni ré lêñge habijñ ba, ken liri habré hôriñ ré men, hena bay ré tiréñge ba, ken tiréji hôriñ ré a men, nijba, ken uwôl Emen bi ré tô kibri sarji a wôsa wulê wo Emen uwôgêñge bi kené yi kari hen na, na wô wo dîrê tôriñ kibri sarñge a. ¹⁰ Lijñ bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba:

«Hena kwôni wo ré gey merê derê men, lê yi yé a men na, bi kwôlê wôni wo habijñ si kibri a ré men, bi li benare ré nijñ men.

¹¹ Bi li anña dôri dîba, bi li ani ka habijñ né men,

bi woge geré bi bô jalê ré yi perê megêrji a kwôy kwôy a men.

¹² Tu Emen yi sa bay lê anña dôri a men, ôbi toy uwôlê woji a men. Nijba, ôbi kañ bay lê habré.»

¹³ Hena kené mase wô lê anña dôri na, kwôni wo a lêñge habré ba, nañ.

¹⁴ A hena bay ré geléñge gusijñ sa kibi jé lêreñge wo dôri a na, Emen a terê kibri sarñge a. Iyôñ ba, ken hariñ gawrê ré men, ken sun né a men.

¹⁵ Nijba, ken bi bôrñge yi pôn sa heramê Krist a pôn nêñ hari men, ken bôri mega Kelma wonge iyôñ a men. Meréñge sa têrñge a añ kirijña hena ñiné ré engeréñge wô mi a kené dî bôrñge sa Jésu Krist a ba, ba ken dô tôri bijñ. ¹⁶ Deréñgeji tôri hen iyôñ ken bijñ nañ tôô to jali men, ken bengeji kwôlê a men. Anña ken erem wo ré dô a kené li dî añ kirijña ñiné ca kelé kwôleñge wo habijñ ba, bi tayre diji wô tiiré bi wo bay tiiré jé lêreñge wo dôri tô geré wo *Krist hen. ¹⁷ Hena ré na bô geyé wo Emen bi kené gelijñ gusijñ wô kibi jé lêreñge wo dôri na dô. Nijba, gelijñ gusijñ wô kibi lê anña dôri na, dô dê gelijñ gusijñ wô kibi lê anña habijñ. ¹⁸ Jésu Krist kôba, ma wô kibi têriñ tonje men. Sa hende to hen na, ôbi ma têé pôn yôd. Kwôni wo li têriñ né kwôy hen ôbi a ma wô kibi bay lê têriñ wô ôriñ nañ ken ligi Emen a. Bay duu yiri nijba, Tunu toñ hendi bô bôrê biri ji si kamné.

¹⁹ Nañ néé wo Tunu hende to hen na, ôbi ô uwôlijñ béré kwôlo Emen bijñ tini ñiné ka na ma ka yi danñay a hen. ²⁰ Na tunu hende to yi danñay

a hen a na narê kwôlê kibi Emen hen. Emen na uwôl bôri môrij gemji kwôy wulê wo Nowê panij bato kô. Bijnê ka si bô bato hende to hen a aŋ gôlij kam hen na, bay na marge dêj mera. ²¹ Kam bay ka hen na, gel na batêm to gôlij naŋ ken haw hen. Batêm hende to hen na, na to bay pelij yirji hen né, nijba, na to nana uwôlij Emen bi ré dô têrij lêrena bôrna aŋ hen. Aŋ ôbi gôlij naŋ ken sa kibi jê sé kampê wo Jêsu Krist perê bijnê ka ma a. ²² Jêsu Krist bul hô derômaran a aŋ mô sa kôbi Emen woj gusurô a. Aŋ ôbi na ôbi sa *manê ka derômaran a men, ôbi sa are kêma ka ôrij naŋ tôo men, néé hen a men.

4

Hal wo cay naŋ kwo kôrbi

¹ Kirija *Krist bul yiri yi gawra hen na, ôbi gelij gusij. Na ôbi wo hen aŋa kenbay kôba, ken bi ermé bi wo hen yi sarŋge a wô gelij gusij mega ôbi iyôn men, wôsa kwôni wo gelij gusij yiri a na, ôbi bul cêgeri bijn têrij nij. ² Ayij tôri haw hen ôrij tumô a kwôy wo ken môrij ba sa terare a nâ baa ya tô hen na, bi jê lêreŋge dé tu Emen dîba ken li aŋga habij ka bôrŋge gey hen né. ³ Tumô ba, na ken mô cerôb na wô lê aŋga bay henêre Emen né gey lê hen. Aŋ haw hen na, nêma nij. Tumô ba, ken nêma beré yerŋge sa lê aŋgaŋ inamê naŋ aŋga kurôŋgi yi gey hen né kwôy. Na kena bay kwoyê care men, bay erê wô lê yi deré ômij are kwôy bôlij tô a men, ken dayrij wô yê care men, kena bay tibé kamrê a men. Aŋ na aŋga bijn naŋ tôo to Emen né ded. ⁴ Aŋ haw hen, kirija bay li are bay ka habij ka iyônŋi hen aŋa kené li naŋ ci hen iyôn men ré na, bay a beré mega ré dê sa kirij menba, bay tirêŋge. ⁵ Nijba, cêgê bay a deré tô jê lêreji wo habij bi wo hen kêma tumô Emen a. Wulê baa da wo ôbi a jerê kwôlê sa bijnê ka mô tu geŋ a naŋ ka ma a men. ⁶ Kwo bijnê ka ma hen na, wulê wo bay na baŋ sa terare a nâ tô hen na, Emen na jô kwôlê sarji a mega wo ôbi jôrij kwôlê sa bijnê a kêma hen iyôn. Nijba, kirija bay ma nij ba Krist na uwôljji béré Kwôlo Dôri bi bay ré môrij tu geŋ môj Emen iyôn men.

Hal wo bay ayê bôo perêrji a

⁷ Wulê wo sa terare a kôrij na baa da nij. Ôbi a ré dô wo kené bu yerŋge men, kené mô tu geŋ a men wô uwôlê Emen. ⁸ Geyiŋge yerŋge naŋ bôo pôn, na aŋga dô dê are damaŋ. Wôsa hena jeré gey kwôni na, li aŋ já dé bôm jalê sa têrij tori a kwônê. ⁹ Bijnê ka era iyére tonŋge a na, ken berji yerŋge a dîba, ken bare ré. ¹⁰ Bi i i ba, ay gwoy lê aŋga Emen biri hen lij jê bijn megêri men. Ôbi a, kené yij bay beré sa gwoy lê are ka kwôni ka hena ligi Emen a hen. ¹¹ Hena Emen né bijn kwôni gwoy deré kwôlê na, bi ôbi dô na kwôlê woj tiri wo hena kibi Emen a hen. Hena Emen ré bijn kwôni gwoy lê naŋ bijnê na, bi ôbi li naŋ néé wo Emen biri hen. Lêŋge hen iyôn bi bijnê ay kibi Emen wô sa are kêma ka lij sa kibi Jêsu Krist hen. Hini emê naŋ néé yi wô sa Emen kwôy naŋ kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Yi deré yi gengij sa kwôni wo gelij gusij wô sa kibi Jêsu Krist

¹² Miljén kajê, gusij to ken gelij damaŋ mega wo kené mô na bô tare a iyôn hen na, ken bô mega wo ré na aŋga dê kirij ka ré sa sarŋge a iyôn né. ¹³ Nijba, lêŋge yi deré wôsa ken gelij gusij mega wo Jêsu na

gelij hen iyôn men. Iyôn ba, ka sa lê yi derê daman a wulê wo ôbi a gelij dampare tori hen. ¹⁴ Hena bay ré tirênge wô sa Krist na, kunenge pelal wôsa Tini Emen toj hendi néé hen baa nan ken. ¹⁵ Bi kwôni pôn nêj iyôn perêrnge a hen gelij gusij wô wo ôbi ré na ôbi deré temare men, ôbi gemsare men, ôbi lê habré men, ôbi tôbê kibri bô kwôlo ñiné a a men né. ¹⁶ Nijba, hena ôbi ré gelij gusij ba, bi gelij na wô wo ôbi ré bi bôri sa Krist a men, bi tayre diri ré, nijba, bi ôbi heram Emen wô hini Jêsu wo ôm sari a hen dî men.

¹⁷ Wôsa Wulê wo Emen a jôrij kwôlê sa ñiné a hen na, nêmen nij. Ôbi a jerê kwôlê sarna nabay ñiné kari a tumô. A hena ôbi ré jô kwôlê sa ñiné kari a tumô ba, ka bi bôrji sa Kwôlo Dôri a ré hen ba, kwoji ba a yé na iyen ba? ¹⁸ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Hena ñiné kap derôre upé gelê ré iyêrê wô sarji hen iyôn ba, bay lê habré nan bay lê têrij ba, kwoji ba a yé na iyen nij ba?»

¹⁹ Iyôn ba, ka gelij gusij nan bô geyé wo Emen hen na, bi bay li anja dôri kwôy kwôy men, bi ay yirji uwôl yôd kôbi ôbi dé are wôj ôbi bôo pôn hen a men.

5

Kwôlo gengij sa surjê nan bay ayê bôo bô églis a

¹ Na ñiné kap surjê perênge a hen a ené kelêji kwôlê haw hen. Nôbi kôba, ena kwo suri mega bay iyôn men, en gel gusij to *Krist gelij nan tun men, na upé hini emê wo Krist wo Emen a sa yêgê sari hen men. Na kwôlo en kôlji bi a na: ² cibênge turnge sa ñiné ka Emen bênge kôbrenge a hen dô mega wo ôbi gemé gangê cebij tiri dô sa gangê kari a hen iyôn. Cibênge turnge dô sarji nan bôo pôn mega wo Emen gey hen iyôn dîba, ken li mega kwôni a ré bérênge eren iyôn né. Bi bôrnge yi sa jé wônge a dîba, ken dî turnge sa lari wo kené upé hen ré. ³ Bijné ka Emen bênge kôbrenge a bi kené cubu turnge sarji a hen na, ken mô sarji môj kené na kilmé iyôn né. Nijba, bi jé lêrenge wo dôri a bay ré gel wô lij hen iyôn men dî. ⁴ Hena kené li hen iyôn na, wulê wo Jêsu Krist wôj ôbi cebé tiri sarna a kêm hen a bulo hera na, ôbi a bênge anjan sa kôbi ka na gwôyé wôj hini emê wo a yé nan kwini yôd hen.

⁵ Kenbay kap manê kôba, ken dôbe sarjê bij surjê kanje ka bô églis a. Men, kenbay bay ayê bôo ka bô églis a kêm hen ken uwôyrê yerjê perêrnge a ré. Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen kap bay uwôyrê yi, nijba, tô kibri sa ñiné kap bay dôbê sa a dî.»

⁶ Iyôn ba, ken di sarjê tôj tumô Emen wôj ôbi néé a an wulê wo ôbi na genge hen nêmen ba, ôbi a bé ka derê sarjê ta tô. ⁷ Perênge angê wo ken anje hen kêm, ken biri sari a wôsa ôbi a na ôbi berê sarjê.

⁸ Merênge sa têrnge a an ken bu yerjê wôsa ôbi barenge Sidan piyrê tôri wogij kwôni wo dîrê mênêri mega wo kwo harerê si na si na wô wogij kurôn wôj beré emê iyôn hen. ⁹ Debênjeri iyêre an ken bi bôrnge sa Emen yôôd. Wôsa ken hôn, yênêrnge bay ayê bôo nan kirij kirij sa terare a nà gelij gusij na hen iyôn men. ¹⁰ Kirijna ka gelij gusij sem iyôn a menba, Emen wo bô derê hena ligiri a wo uwôgênge wô hini emê wo nan kwini tô Krist a hen na, ôbi a hô janênge cégi gusij to ken gelij a

hen. Ôbi a bêŋge néérŋge men, a dôbêŋge ibiyare bôrŋge a men, a bé ka ðebé iyêrê geraŋ sa têrŋge a a men. ¹¹ Néé yi wô sari naŋ kwini kwôy yôd. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Dosé naŋ kwôlé woŋ derij kibi kwôlé

¹² Magtubu hende to dê to en li bêŋge hen na, na yênen Silas wo ðebe iyêre tô kwôlo Emen hen a lê ben hen. En li magtubu hende to hen na wô dôbij ibiyare bôrŋge a men, ené gelêŋge mega wo ré na bô derê wo Emen woŋ tiri hen a kené hariŋ ya hen.

¹³ Bijné ka bô églis to Babilôn a ka Emen tôrji mega wo terêŋge hen iyôn men na, lêŋge dosé men, keman Mark kôba, lêŋge dosé a men. ¹⁴ Lijge dosé perêŋge a dô naŋ bô pôn aŋ bi gel wo kené geyij yerŋge. Bi bô jalé wo Emen baa naŋ kenbay kê m ka ken bij pôn naŋ Jêsu Krist hen.

Magtubu to wôôyi to Piyêr li Kwôlo kôl kwôli magtubu to têê wôo to Piyêr li hen

Magtubu to têê wôo to Piyêr li hen na, ôbi li bij na bay ayê bôo kêm (Sapitre 1: 1). Kwôlo bô magtubu hende to hen na, na wô kurij kumbul upé bay gelére are kap benare ka bij nap tu Kwôlo Dôri hen né hen. Bijé bay ka hen na, bay wuj kwôy ô églis a. Anja gel habré wo anjan gelé kaji bay ka hen na, na lê anjan bôo a tón ka bijé li hen. An geré wo kwôni a kapijan anjan gelé kap benare kaji bay ka hen na, na dé yi yôd yi hené Emen wop tiri hen men, yi Jésus Krist a a men. Hené Emen wop tiri bi wo hen na, na kwo bay jé ka na gel Jésus nap tirji men, na toy kwôlé wori nap marji a men an na dô kwôli hen.

Sapitre 1: 1-2 na, na dosé to ôbi liji.

Sapitre 1: 3-21 na, Piyêr débu sa hal wo dôri wo gel ayê bôo men, bê bôo pôn sa uwôgê wo Emen uwôgeji hen an bij nap deré kwôlo ka na gel Kelma Jésus nap tirji na dô hen.

Sapitre 2: 1-22 na, Piyêr kap ari lê bijé kap bay gelére are kap benare hen yôd men, kap hal woji a men.

Sapitre 3: 1-18 na, Piyêr kôl kwôli are pôn peré ari gelé kaji kap benare bay ka hen. Bay ayré bijé ka mô gem hera wo Krist hen men, bay kôl herari bi wo hen rée napê a men. Piyêr uwôlji sara iyôn ba hena Krist ré hera ré tô ba, ré na sa kibi bô jalé wo Emen wo ré dî kirij bij gawré kwône ré bi bôrji sa Krist a an ré uwônij gelé men.

Sa terare a na na, bay gelére anjan benare nap sa pôn né. Kwôlo Piyêr kôl bô magtubu tori to jôgij wôo hen na, yi mega ré kwôlo ré kôlij kemnéj iyôn. Kwôlé bi wo hen dôbij bay ayê bôo ibiyare bôrji a an bi bay ré ôrij tumô tumô tô hené Kelma Jésus woji a an bay ré dî kwôni gerij nap ci kay nap ermé wop iyôn a tón hen né.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi Simô Piyêr mana wo Jésus Krist men, *ôbi jé wori a men.

Nôbi a lê magtubu hende to hen bénge kenbay ka ken uwôn ayê bôo wo dôri môp kwoni iyôn sa kibi ari lê kap derôre ka Jésus Krist wo na Emen wop ôbi gôlij nap na hen. ² Bi bô deré nap bô jalé wo Emen baa nap ken daman wô kibi hené wo ken hôn Emen nap Kelma Jésus Krist dô hen.

Hal wo bay ayê bôo

³ Na Jésus Krist a lê a nana hônij Emen wo na uwôgêna hen an bi nabay kôba, nana uwôn hini emé wori men, bô deré wori a men. Na ôbi á, nap néé wori wo dê kirij hen na, ôbi ré béna are kêm ka napêna hen an bi jé lêrena ré yi kwo kôrbi men, bi nana lij anja dé tu Emen a men. ⁴ Na hen iyôn ana ôbi ré béna anja dôri ka dê kirij daman ka ôbi na genge dîré béna hen. An kirija ken uwôn are bay ka hen na, kena gôlij ermé kwôlé wo gengij sa anja habij ka mène kirij ka sa terare a na an bi kené ay hal wo Emen hen dî. ⁵ Na bi wo hen ana, ené kelênge bi kené mase kwôy bi jé lêrengé wo dôri ré nôge tô ayê bôo wonge men, bi hené Emen wonge

ré nôge tô jé lêrenge wo dôri hen men, ⁶ bi beré yi wonge nôge tô hênê are kanje men, bi lêñnê wonge nôge tô beré yi wonge men, bi dé yi yi Emen a nôge tô lêñnê wo ken lêñnê hen men, ⁷ bi geyé yi tô yêñjare a bi nôge tô dé yi yi Emen a men, bi peré yêñêrge nôge tô geyé wo ken gey ðijé kêm hen a men. ⁸ Na jé lê bi wo hen iyôn hen a deré wo kené li kwôy kwôy, ôbi a, kené hônij Kelma wona Jésus Krist damañ a men, jé wo ken li hen a yé na kwo dôri hen iyôn kwôy kwôy a men. ⁹ Nijba, kwôni wo li are bay ka hen ré na, ôbi yi môñ kwôni wo tiri tij añ gel kirij kelanj né iyôn men, ôbi gôrbij wo Emen na ré ði bôri jal sa têrij lêêri to tumô hen kwôy a men.

¹⁰ Miljén, Emen a terênge añ uwôgênge iyôn ba, ken mase bi jé lêrenge yi kwo dôri hen iyôn kwôy. Hena kené li hen iyôn na, ka geré kayé tô geré wo Emen a ré. ¹¹ Na ôbi á, Emen ré ði geré wol damañ bi kené sij bô emé iyére to Kelma wona Jésus Krist woñ ôbi gôlij nañ na hen. Emé iyére tori hende to hen a yé na hen iyôn kwôy nañ kunu.

¹² Iyôn ba, na jebé tô bôrñge ta ta sa are bay ka kêm hen bi wo ken hôn nij men, ken ðebe iyére tô kwôlê woñ tiri wo bay na gelênge hen nij a men hen. ¹³ Nijba, na aña dôri bi ené jebij tô bôrñge ta ta sa are bay ka kêm hen kwôy wo na mañ añ bi kené yi kum sara ré. ¹⁴ Wôsa en hôn wo dê iyôn a menba, na ma mega wo Kelma wona Jésus Krist na kôlen tumô nij hen iyôn. ¹⁵ Na masé bi kené uwôñij geré wô jebij tô bôrñge ta ta sa are bay ka hen cêgi temayren a.

Emen geléna wo Jésus Krist ré na Kemari

¹⁶ Tumô na nini kelênge kwôlo gengij sa hera wo Kelma wona Jésus Krist nañ néé wori. Kwôli are bay ka kêm ka na nini kelênge hen na, na kwôlê woñ dilemne wo gawrê ré, nijba, na damñare tori to na nini gel nañ tirni a nini kôl kwôle hen. ¹⁷ Kirija Ibari Emen biri hini emé nañ damñare a men na, nini toy Emen woñ ôbi sa are kêm kôl iyôn ba: «Kwo nà ná, na Keman, en geyri men, en li yi deré sari a a men.» ¹⁸ Nibay kôba, na nini ðebe ya nañ Jésus Krist sa keram wo yi nañ jengêri bi wo hen a añ nini toy nañ marni tô kwôni wo iyêl òm deròmarañ a hen.

¹⁹ Na ôbi á, niné bi bôrni damañ a sa kwôlo bay kibi Emen na kôl a hen. Dô wo ken dôbê marñge dô ken toyij kwôlê bi wo hen wôsa ôbi yi môñ lampa to berare kirij kañ dilemne iyôn. Toyênge kwôlê woji bi wo hen kwôy wo ka gelij are kêm sélé môñ tare berare kirij hen iyôn. Wulê bi wo hen na, Jésus Krist wo yi môñ telabo iyôn hen a bulo hera upênge. ²⁰ Aña tumô ba, ken hôn sarñge a dô mega wo kwôlo na si kibi bay kibi Emen a na, añ lij bô magtubu to Emen hen na, bay nañ yirji kôba, na nêmerê tô kwôlê bi wo hen né. ²¹ Wôsa wulê wo bay kibi Emen na kôlij kwôlê bi wo hen na, bay na kôl na nañ néé woji ré, nijba, na Tunu toñ hendi bô bôre a na deré tumôrji aña bay na ré kôlij kwôlê bi wo hena ligi Emen a hen.

2

*Dênge tu melênê sa bay gelére are kañ benare hen
(Jud 4-13)*

¹ Na ca yeŋ a bay kibi Emen kaŋ bay benare na ré mô perê kam *Israyêl a. Kemnêŋ kôba, bay gelére are kaŋ benare hen kôba, mô perêŋge a hen ya men. Bay a era jegê gelij bîné aŋgaŋ benare ka a mênêji hen men, bay a kaŋê Kelma Jêsu Krist wo na gôlij naŋ ci hen. Lê bi wo bay li hen iyôŋ na, sem iyôŋ a menba, mênê wo dami a sé sarji a dus. ² Gawrê kwône a ayê jê lêreji wo habij bi wo hen men, bîné a kelê kwôlo habij gengij sa geré wo Emen wô sarji men. ³ Na wô uwôŋ lari kera apa bay gelére aŋgaŋ benare bay ka hen ré lamêŋge derêŋge kwôlê woŋ benare hen. Bîné bay ka hen na, Emen na genge wô jerê kwôlê sarji a ca yeŋ niŋ, aŋ sem a menba, ôbi a mênêji aŋ yôd.

⁴ Tumô kirija *manê ka derômaran a kôba, na li têriŋ hen na, Emen na bô tu ŋa toji ré. Ôbi pôrji biji bô iyom wo ðogi wo hendi a kwôy gemij Wulê wo ôbi a jôriŋ kwôlê sarji a. ⁵ Bîné ka tumô ka na li têriŋ hen kôba, ôbi na bô tu ŋa toji ré. Ôbi a, kam bélem na ré mène bîné kaŋ bay habré ka sa terare a nâ hen. Niŋba, ôbi na gôlij naŋ kwo na uwôl béré bi bîné ré li aŋgaŋ derôre hen men, ôbi na gôlij naŋ bîné jurgem a jôgin naŋ Nowé a men. ⁶ Kwo gengij sa sa iyére to *Sodôm naŋ *Gwomôr kôba, Emen na jô kwôlê sa bîné ka mô ya hen. Ôbi na uwoyréji mênêŋ yôd aŋ naŋ tare. Ôbi li hen iyôŋ gel wo bîné ka ré biri kwôlê ré hen na, ðiré sa liji na hen iyôŋ men. ⁷ Aŋ wulê bi wo hen na, ôbi siŋ naŋ Lôŋ woŋ ôbi lê aŋgaŋ derôre hen aŋ Sodôm a. Wôsa ermé wo Lôŋ na mênij gaŋ wô aŋga habij ka bîné bay ka li môŋ tôô ré naŋ iyôŋ hen. ⁸ Wôsa Lôŋ ôbi lê aŋgaŋ derôre kirija ôbi môriŋ perê bîné bay ka hen na, ôbi gel jê lêreji wo habij hen men, ôbi toy kwôlo habij wo bay kelêre naŋ wulê wulê hen a men na, bôri mênij yôd. ⁹ Mega wo yi hen iyôŋ na, gel wo Emen ré hôn aŋga ôbi ré lê aŋ dôriŋ bîné ka bi bôrji sari a hen kibi bô gusiŋ a men, ôbi hôn aŋga ôbi a lê wô gemij bîné kaŋ bay lê têriŋ bay ka hen kwôy Wulê wo ôbi a sa jôriŋ kwôlê sa bîné a hen. ¹⁰ Bîné ka Emen a perêji ðê megêrji na, na bay lêre aŋga habij ka fu bôrji hen aŋ bay kaŋiŋ tôô to Emen hen.

Bay gelére aŋgaŋ benare bay ka na en kelêŋge kwôliji tumô hen na, bay hariŋ ani kani ré men, bij kwôni kwôlê ré men, manê ka derômaran a ka ôriŋ naŋ hini emê hen kôba, bay hariŋ tiniŋi ré men, bay tirêji a men. ¹¹ Manê ka derômaran a ka ôriŋ naŋ néé ðê bay gelé aŋgaŋ benare bay ka hen kôba, bay tirêji tumô Emen ré. ¹² Bîné kaŋ bay lêre aŋga habij bay ka hen na, bay erem kwôlê ré môŋ kwo tanare to noni to bay a beré deré hen iyôŋ. Bay tiiré aŋga bay hôn tôrji ré hen men, bay ma môŋ tanare to noni hende to hen iyôŋ a men. ¹³ Bîné bay ka iyôŋgi hen na, gusiŋ a na ari têbê sa kôbriji mega wo bay na gelij megêrji gusiŋ hen iyôŋ men, lê aŋga habij ka tu tare ta a beré bôrji men, kirija bay mô naŋ ken kibi aŋgaŋ emê na, jê lêreji yeŋge tayre men, selêŋge a men. Bay lamêŋge aŋ liŋ yi deré sara damaŋ. ¹⁴ Ermé kwôlê woji yi na sa wogé yébé a mera men, bay merên tô lê têriŋ a ré men, kirija bay gel bîné ka iya tô kwôlo Emen a na, bay lamji biji bô têriŋ a men, bay erem na sa ari upé a ta ta a men. Aŋ kwôlê wo Emen fu sarji a niŋ. ¹⁵ Bay ðéŋ geré wo Emen aŋ ge kay aŋ ayji geré tô Balam woŋ kema Bosôr a wo dôri liŋ bîné habré wô uwôŋiŋ lari hen. ¹⁶ Niŋba, wulê wo pôni a na, Emen nay Balam wô wo ré biri kwôlê ré. Wulê bi wo hen na, kura wo iyêl ré hen kôba, kôlij *ôbi

kibi Emen Balam kwôlê môñ gawra iyôn añ jôri sa lê anğan kubrare a.

¹⁷ Bijnê kañ bay gelére anğan benare bay ka hen na, bay yi môñ kelmá wo kam nañ tôri a iyôn men, bay yi môñ yé emen wo kal dôri añ iyôn men, Emen nan kini merê woji bô kirijñ kañ dilemne ka dê kirijñ a. ¹⁸ Bay uwôyêr yirji nañ kwôlê woñ déñ iyôn wo bay kôl hen men, doy lê têriñ to yi bôrji a hen na, bay lamijñ bijnê ka dera yirji perê bay lê habré a hen añ bi bay ré li môñ kwoji iyôn. ¹⁹ Men, bay kôlji coré merê nañ sarji menba, bay yirji gañ na limé ka têriñ to a mênêji hen men. Wôsa i i kôba, na lema wo anğa biri lemnare hen. ²⁰ Hena bijnê ka ré dera yirji tô lê anğa habijñ ka sa terare a nà wô wo bay hôn Kelma woñ ôbi gôlijñ nañ na Jêsu Krist hen aña bay ré hô ô lê habré bi wo hen hôrijñ na, wulê wo bay mô bô a haw hen na, habijñ dê kwo tumô añ sôn. ²¹ Hena ré na hen iyôn na, bay henañ ré hôn geré woñ derôre ré ba, dô gôlijñ wo bay ré hôn añ bi kwôlê sa tôo to Emen to yi nañ jengêre to bay na gelji hen ré hen. ²² Are bay ka bay li hen na, na mega wo gwosoy kwôlê kôl iyôn ba: «Gera ré hô ôm belê wori hôrijñ» men, na mega «Gwôsijnô wo bay ré pili sél menba, ré hô ô dôbe yiri bô kurbô a hôrijñ hen iyôn.»

3

Kwôlo gengijñ sa hera wo Kelma Jêsu Krist

¹ Miljên kañê, magtubu to na na, na to jôgijñ têê wôo to en li béngge. Bô magtubu hende to wôo hen na, en li jibijñ na tô bôrnge ta nañ ermé wo dôri gengijñ sa anğa na ken hôn nijñ hen añ bi kené môrijñ tu geñ sara. ² En gey bi kené gôrbijñ sa kwôlo bay kibi Emen ka tumô ka yi nañ jengêrji na kôl hen né men, ken erem sa anğa Kelma Jêsu Krist wo na ôbi gôlijñ nañ na wo na kelêngge kené li hen. Ôbi na kelêngge kwôlê bi wo hen nañ geré wo bay jé kari ka ôbi na jéji hen. ³ Men, anğa en gey bi kené hôn a na: mega wo wulê wo sa terare baa ða wo ta kerê nijñ hen na, bijnê ka pôni a so añ a lê are kêma ka bôrji gey hen men, bay a selêngge men. ⁴ Añ bay a kelê iyôn ba: «Jêsu Krist bi na yôn ði ba? Ôbi na kôl ðiré bulo hera menba, na iyeñ ði ba? Môpêrna ma nijñ kôba, ôbi hera ré tô tô men, anğa sa terare a nà kêma kôba, yi na kiniji baa ya kirijña tô terare na ðijñ yeñ ðiba, nini gel ani kani ka belijñ né tô.» ⁵ Bijnê bay ka kôl kwôlê bi wo iyôngi hen na, bay gôrbijñ mega wo tumô ba, Emen na ré kôl kwôlê menba, derômarañ nañ sa terare na ré lijñ men, ôbi ði terare nà, nañ kam men, ôbi ði jengê yi perê terare a nañ kam a men. ⁶ Men, nà ná nañ kam aña Emen na ré mênijñ sa terare tumô kirijña kam bélem na ay sa terare kêma hen. ⁷ Men, ôbi na kôl iyôn ba: derômarañ nañ sa terare to ré yi haw hen na, bay ré yé hen iyôn kwôy Wulê wo ðiré sa uwoyéji nañ tare yôd añ. Ôbi gemji hen iyôn nañ kwôlê wori kwôy Wulê wo ôbi a sa jôrijñ kwôlê sa bijnê men, a mênijñ bay lê têriñ a men.

⁸ Miljên kañê, kwôlo pôn nêñ wo nà ná, bi bôrnge gôrbijñ sara ré, kwôlê bi a na: tu Emen a na, wulê pôn na, yi môñ elê dubu iyôn men, elê dubu kôba, yi môñ wulê pôn iyôn men. ⁹ Bijnê ka pôni kôl iyôn ba: «Emen né li anğa ôbi na ré kôl ðiré lê hen lew ré.» Nijñba, na hen iyôn né, ôbi uwôl bôri nañ ken bi kwôni pôn nêñ iyôn kôba, ré mênijñ né nijñba, bi bijnê kêma ré ði tô têriñ toji añ.

¹⁰ Nijba, kirijna wulêri a nê mê menba, Kelma Jêsu Krist a hera môt môt. Ôbi a so dus mega ôbi gemsare iyôn. Wulê bi wo hen na, bîjné a toyé né are a emê dami derômaran a apan derômaran a napê selên mera apan tare a uwoyé anja derômaran a hen kê m yôd apan men, sa terare apan are kê m ka yi ya hen a napê a men. ¹¹ Mega wo are bay ka kê m hen a napê hen iyôn na, dô wo ken dî tu melênê sa yerŋe a men, ken ay yerŋe bîj Emen yôd men, bi jê lêreŋge yi kwo sêli a men. ¹² Merêŋge ken gem Wulê wo Emen a heran hen men, ken mase bi Wulê bi wo hen era lew a men. Wulê bi wo hen na, tare a uwoyé derômaran apan a napê selên apan. Men, are kê m ka yi ya hen a jôriŋ apan uwoyé tare hende to hen men. ¹³ Nijba, Emen na ay tôri bêna mega wo derômaran to kôrbi apan sa terare to kôrbi ré so apan na bay a nana mô gem hen apan are kê m ka ré yé ya hen na, ré na anjan derôre.

¹⁴ Milnên kapê, mega wo ken mô gem Wulê bi wo hen na, masêŋge bi ken li têriŋ tôni ré nijba, ken bi jê lêreŋge ré yi kwo sêli yôd tu Emen a men, ken bi bô jalê yi perêreŋge a apan dî a men dî. ¹⁵ Henêŋge mega wo hena Kelma wona Jêsu Krist ré uwôl bôri apan ré bulo hera haw hen ré tô na, ré na wôsa ôbi ré gey bi kené uwôn tulmô kirij bi kené uwônij gelê. Na ôbi á, yê nena Pol na ré li magtubu a bêŋge gelijge are bay ka hen apan tu melênê wo Emen biri hen hen. ¹⁶ Na kwôli are bay ka hen apan bô magtubu tori kê m to ôbi li na, ôbi kôl kwôliji bô a. Kwôlo pônî wo ôbi kilêrê bô magtubu tori hende to hen a na, henê bôri na, iyêre gan. Na ôbi á, bîjné ka hôn bô kwôlê bi wo hen dô ré ka dèbu geraŋ sa têrji a ré hen a men na, bay bul bô kwôlê woŋ tiri bi wo hen apan dô kwoji apan benare mega wo bay lij kwo danji bô magtubu to Emen a hen iyôn. Lê bi wo bay li hen iyôn na, bay mêne yirji apan kôbriji woji gan.

¹⁷ Milnên kapê, kwonje kenbay ba, mega wo ken toy hen iyôn nij na, dèŋge tu melênê sa yerŋe a wô wo bay bîj Emen kwôlê ré hen a lamêŋge apan bi kené dèŋ dèbê sa têe wonje a. ¹⁸ Iyôn ba, ken ô tô Kelma woŋ ôbi gôlij apan na Jêsu Krist a kwôy kwôy apan bi ôbi ré tô kibri sarŋge a men, kené hônijni dô tumô tumô men. Bi heramê yi wô sari haw hen kwôy apan kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Magtubu to tumô to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to tumô to Ja li hen

Magtubu to subu to Ja lij hen na, gawrê kôl kêm wo ré na *ôbi jé Ja a ré lê hen bi wo hini uwôgijî têê pôn nêj iyôn bô ré hen, men, gawrê ka ôbi li magtubu hende to hen biji hen kôba, hiniji uwôgijî né a men. Gañ wori ba, gel na wo magtubu hende to hen ré lij bijî na bay ayê bôô. Bay ayê bôô bay ka hen na, toy kwôlê kwône gengijî geré lê kwôlo Emen wo gay gay hen wo a ôrijî nañ ci kelañ nañ ayê bôô woñ tiri hen. Na ôbi á, ôbi lê magtubu hende to hen ré genge angañ lê kirijî wôô bô magtubu hende to hen a.

Ka tumô ba, na dôbêji ibiyare bôrji a bi bay ré bijî bijîna toñ tiri nañ Emen men, nañ Kemari Jêsu Krist a men, a yé hen iyôn nañ geré woñ peré yi tô yêñijîna a.

Ka wôôyi ba, na kañê angañ gelé kañ benare ka jôô bê bôô pôn sa Kwôlo Dôri a hen.

Sapitre 1: 1-4 na, kôl wô mi a ôbi lê magtubu hende to hen ré lere hen ba? Ermé wori bi a na: nôgê tô bijîna to bay ayê bôô nañ Emen men, nañ Jêsu Krist men, bijîna to perêrji a a men. Hen iyôn na, bay a dèbê tô geré wo ka na gel Jêsu men, na toy kwôlê wori hen a men na gelji hen.

Ôbi lê magtubu hende to hen kôlijî gawrê bay ka hen ré mô kirijî ka perangi a wôsa Emen na kirijî ka perangi. Iyôn ba, tôô to kôl kwôli peré hen a bay ré bi kwôlê sara (1: 5 - 2: 17). Cêgeri wori menba, ôbi kôlji kwôli sa wo ôbi bayi Krist wo dami hen men, bay benare ka kôl Jêsu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen né men (2: 18-29). Men, ôbi kôl kwôli anga gel wo kwôni ré na kema Emen woñ tiri hen, men jé lêri na kwoñ derôre men, peré wo bay perijî yiri hen men, bôô pôn woji sa Jêsu Krist a a men (3: 1-24). Kirijîna ôbi gelji derê tu kwôlê woñ benare nañ tu kwôlê (4: 1-6) nijî na, ôbi lê magtubu hende to hen hô hera têê pôn a sôn gengijî sa kwôli peré añ ôbi kôl iyôn ba yé gawra wo Emen na, na peré kirijî wôsa Emen na kwôni wo pur kirijî (4: 7-21). Ôbi kôl kwôli ayê bôô wo ay joor hen men, mawi kwôlê wo yi bô magtubu a hen a men añ dirijî kibi magtubu tori (5: 1-21.)

Bô magtubu hende to hen na, gel na ayê bôô woñ tiri hen men, li nañ ermé wo bay ayê bôô bi bay ré dô yirji añ yi kwôlê woñ benare wo wuu kirijî hen men, dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré day bê bôô sa Jêsu Krist a nañ peré yênem.

Kwôlê wo bi merê tu geñ

¹ Kwôni wo nini li magtubu bêngge kelêngge kwôli hen na, tumô wo tô terare na dîjî né tô kôba, ôbi na ya nijî. Kwôni bi wo hen na, nini toy kwôli kelêri men, nini geli nañ tirni men, nini kôbri men, nini hebiri nañ kôbrini a men. Ôbi bi a na kwôlo bijî gawrê merê tu geñ hen. ² Na ôbi á, kirijîna Emen né yêge sa kwo bi merê wo nañ kwini bi wo hen nijî na, nini gili añ na ôbi a, niné kelêngge kwôli hen. Merê tu geñ bi wo nini kelêngge kwôli hen na, na yi ya nañ kwini. Tumô ba, ôbi na ná nañ Ibarna Emen

derômaran a nijba, haw hen Emen gelénari nô nij. ³ Na are bay ka nini gel nan tirni men, nini toy nan marni a men hen ana niné kelênge kwôliji men hen. Nini kelênge hen iyôŋ bi kenbay kôba, kené bij pôn nan nini mega wo nibay nini bij pôn nan Ibarna Emen men, nan Kemari Jêsu Krist men hen iyôŋ. ⁴ Na ôbi á, niné li magtubu hende to hen béngge kelênge kwôli are bay ka hen an bi yirni ré derêni ceréd.

Ereŋge kirij ka perangi a di

⁵ Emen na kirij ka perangi díba, kirij ka hendi nan yiri a. An na kwôli perangé wori bi wo hen ana Kemari Jêsu Krist nan yiri ré keléni kwôli ana niné kelênge men hen. ⁶ A hena nana kôl nabay nan Emen nana bijge pôn ana nana mô bô dilemne a kwôy kwôy na, gel wo nana na bay benare men, jé lêrena ré na kwon benare men, tu kwôlé nan bô a men. ⁷ Nijba, hena nana ô kirij ka perangi a mega wo Emen môrij kirij ka perangi a hen iyôŋ na, nana bij pôn perêrna men, kwôbri Kemari Jêsu pul têrij tona an, an bi nana yij ka séli a men.

⁸ Hena nana kôl nana li têrij ré ba, nana kôl na kwôlé won benare men, nana lam na yerna wona gan a men, díba, kwôlé won tiri wo Emen nan yerna. ⁹ Nijba, hena nana kôl ta wan nana na bay lê têrij ba, Emen a dé bôri jalé sa têrij lêrena hende to hen a. Men, ôbi a deré têrij tona an naa yij ka séli wôsa Emen na kwôni won derôre men, ôbi na ôbi bôô pôn a men. ¹⁰ A hena nana kôl nana li têrij ré ba, gel wo nana kôl Emen ré na ôbi benare men, kwôli kôba, ré nan bôrna a men.

2

¹ Kamnen kapê, en li magtubu hende to hen béngge kôlijge kwôli are bay ka hen an bi kené li têrij ré nij. A hena kwôni ré li têrij kôba, ken hôn wo ôbi jeré kwôlé sarna ré mô kwa Ibarna Emen a ya. Ôbi a na Jêsu Krist won ôbi lê anjan derôre hen. ² Na ôbi a ma mega anjan bé kwôbe iyôŋ an bi Emen né díj bôri jal sa têrij tona a. Emen dí bôri jal na sa têrij tona nabay a mera ré, nijba, ôbi dí bôri jal sa têrij to díjé ka sa terare a na kêm a men.

Béngge kwôlé sa tôô Emen toj perij yi hen

³ Hena nana bi kwôlé sa tôô to Emen a ba, a gelé wo nana hôni dô hen. ⁴ A hena kwôni ré kôl iyôŋ ba: «En hôn Emen» ana ré bi kwôlé sa tôô tori a ré na, ôbi kôl na kwôlé won benare díba, kwôlé won tiri nan yiri a. ⁵ Nijba, kwôni wo bi kwôlé sa kwôlo Emen a na, peré wo ôbi pur Emen hen, na tiri kwôy. Hen iyôŋ na, ôbi a geléna wo nana bij pôn nan dí. ⁶ A hena kwôni ré kôl díré bij nan Emen ba, bi jé lêri yi môj kwo Jêsu hen iyôŋ men dem.

⁷ Miljên kapê, na tôô tôni to kôrbi a ené li magtubu béngge kwôle hen né, nijba, na tôô hende to bay na kelênge kwôle ca tumô nij hen. Tôô hende to cay hen na, na kwôlo na ken toy nij hen. ⁸ Hen iyôŋ hari kôba, yi mega wo ré na tôô to kôrbi a ené li béngge hen iyôŋ, wôsa jé lê Jêsu Krist geléna mega wo tôô hende to hen ré na toj tiri men, jé lêreŋge kôba, gel hen iyôŋ a men. Nana hôn wo ré na tiri wôsa kirij ka hendi ca nané nij, an na kirij ka perangi kap tiri a gasê perangé.

⁹ A hena kwôni ré kôl díré mô na kirij ka perangi a ana, ré dô yêni ba, ken hôn wo ôbi ré baa na bô kirij kap dilemne a. ¹⁰ A hena kwôni ré pur

yêni na, ôbi mô na kirij ka perañgi a aņ ani kani ka a lê aņ ôbi a lê têrij ba, naņ. ¹¹ Nijba, kwôni wo kaņ yêni ba, ôbi mô na bô dilemne a baa ya baa ya men, are kêm ka ôbi li ba, li na bô dilemne a men, ôbi hôn kirij ka ôbi ôrij ya hen né a men, wôsa ôbi gel kirij né sa kibi dilemne to ti tiri hen.

Déjge turņge sa aņga sa terare a nà ré

¹² Kamnen, en li magtubu hende to hen béņge wôsa Emen đi bôri jal sa têrij tonņe a nij wô kibi hini Jêsu Krist. ¹³ Kenbay ka surņê, en li magtubu hende to hen béņge, wôsa ken hôn kwôni bi wo na mô ya ca tumô dema tô terare na ré đij tô hen men. Kenbay kaņ kam manê kôba, en li magtubu hende to hen béņge men wôsa ken gôlij sa ôbi lê habré nij.

¹⁴ Kamnen, na en li magtubu hende to hen béņge wô henê wo ken hôn Ibarna Emen hen. Kenbay ka surņê en li magtubu béņge wôsa ken hôn kwo na mô ya ca tumô dema tô terare na ré đij tô hen men. Kenbay kaņ manê en li béņge, wôsa ken đebe geraņ men, kwôlo Emen yi bôrņge a men, ken gôlij sa ôbi lê habré a men.

¹⁵ Peréņge sa terare naņ are kêm ka yi sara hen né. A hena kwôni ré gey aņga sa terare a nà ba, ken hôn wo ôbi ré gey Ibarna Emen né men. ¹⁶ Wôsa aņga sa terare a nà ka na: doy aņga habij ka gawrê gey lê hen men, tu bôriyare men, bê bôô sa ari uņé uwôyrij yi a men na, hena na ligi Ibarna Emen a ré, nijba, na aņga sa terare a nà đi. ¹⁷ Wôsa sa terare men, aņgaņ tu bôriyare kare kêm ka yi ya hen a men na, a naņêji kêm, nijba, kwôni wo li bô geyé wo Emen ba, ôbi a merê kwôy yôd.

Déjge tu melênê sa yerņge wô bay kaņêre Jêsu Krist hen

¹⁸ Kamnen, wulê wo sa terare a kerê hen na, baa đa nij. Ken toy mega wo ôbi bayi *Krist hen ré a sa. Nijba, haw hen bay bayi Krist kwône hen ya nij, aņ ôbi a gelê wo Wulê na ré đa nij. ¹⁹ Bijé bay ka hen na, hena na perêrni a aņa ré siji ô hen. Nijba, bay nà ná kani ré. Hena bay henaņ ré na kani na, bay henaņ ré merê naņ ni. Na ôbi á, bay ré sij ôrij hen. Nijba, are bay ka hen yi hen iyôņ bi nana hôn mega wo bay ré na bijé kana ré.

²⁰ Nijba, kwonņe kenbay ba, Krist béņge Tini aņ kenbay kêm ken hôn tu kwôlê. ²¹ Hena enê li magtubu hende to hen béņge na, na wô wo kenê hôn tu kwôlê hen né ré, nijba, wô wo kenê hôn ni nij men, ken hôn mega wo benare ré naņ bô tu kwôlê a hen.

²² Kwôni woj ôbi benare ba, na kwo kôl mega wo Jêsu ré na Krist, kwo Emen đori hen ré. Kwôni wo kaņ Ibarna Emen naņ Kemari Jêsu na, ôbi na ôbi bayi *Krist hen. ²³ A hena kwôni wo ré kaņ Kema Emen ba, ôbi hôn Ibari Emen né men, nijba, hena kwôni ré kôl mega wo Jêsu ré na Kema Emen ba, ôbi hôn Ibari Emen men.

²⁴ Kwonņe kenbay ba, ken đi bôrņge yi sa kwôlo na ken toy ca tumô hen. Léņge bi kwôlê bi wo hen yi bôrņge a men, bi ken gem kwôlê bi wo na ken toy ca tumô hen bôrņge a a men. A hena kenê gem kwôlê bi wo na ken toy ca tumô hen bôrņge a na, ken bij pôn naņ Kemari Krist men, naņ Emen Ibari a men. ²⁵ Kemari bi kôba, na genge điré béna merê wo naņ kwini hen.

²⁶ Gel, na kwôli bîjé kaŋ bay lamêreŋge bê tôrji a wô mênêŋge a ené li magtubu béŋge kelêŋge kwôliji hen. ²⁷ Nijba, kenbay ba, Tunu to Krist na béŋge hen na, mô bôrŋge a ya. Na sa kibi Tunu hende to yi bôrŋge hen aŋa kené ôriŋ doy kwôni wo ðaŋgi ré gelêŋge ani ré hen. Wôsa Tini hende to hen gelêŋge are kêmen. Hende geléna tu kwôlê ðiba, kwôlê woŋ benare wôni naŋ perê a. Bîjge naŋ Jésu Krist mega wo hende na gelêŋge hen iyôŋ.

²⁸ Kamnen kaŋê, lêŋnêŋge tô bîjare tonŋe a naŋ Jésu Krist aŋ bi Wulê wo ôbi a herañ hen na, bi nana hareri ré men, tayre ðéna tiri a ré a men. ²⁹ Mega wo ken hôn wo Jésu Krist ré na kwôni woŋ derôre hen iyôŋ na, kwôni wo li anŋaŋ derôre ba, na Kema Emen men.

3

Nana kam Emen

¹ Gelêŋge peré wo Emen peréna kwôy aŋ uwôgêna kamni hen. Aŋ nana kamni bay tiri a men. Na ôbi á, bîjé ka sa terare a nà ré henêna ré hen, wôsa bay hôn Ibarni Emen né. ² Milnên kaŋê, kwo nana môriŋ haw hen ba, nana kam Emen nij. Nijba, aŋga a sa sarna ba, nana hôn né tô. Aŋ aŋga pôn ka nana hôn na, wo Wulê wo *Krist a herañ hen na, naa gelij naŋ têj têj wôsa naa geléri Wulê bi wo hen. ³ Ôbi a, kwôni wo ré ði bôri sa Krist a yôd ba, bi li têriŋ né mega wo Krist bi na kwo séli hen iyôŋ men.

⁴ A hena kwôni ré li têriŋ na, gel wo ôbi ré ðage na tôô to Emen hen. Wôsa têriŋ na, na ðagê sa tôô to Emen. ⁵ Wôsa ken hôn wo Jésu Krist ré sa sa terare a nà, na wô derê têriŋ lêrena nijba, ôbi ba, têriŋ naŋ yiri a. ⁶ Ôbi a, kwôni wo ré bîj naŋ ði ba, a lê têriŋ né. A hena kwôni wo ré li têriŋ na, gel wo ôbi ré gel Jésu Krist ré men, ré hôni ré a men.

⁷ Kamnen, ðeŋge bi bîjé lamêreŋge ré. Hena kwôni ré li anŋaŋ derôre ba, ôbi kôba na kwôni woŋ derôre mega wo Jésu Krist na kwôni woŋ derôre hen iyôŋ men. ⁸ Nijba, kwôni wo li têriŋ ba, na kwo Sidan wôsa Sidan na ôbi têriŋ ca wo sa terare na ðij yêŋ. Na ôbi á, Kema Emen ré sa wô mênê ari lêri kêmen aŋ hen.

⁹ Ôbi a, kwôni wo ré na kema Emen ba, a lê têriŋ ré nij yôd, wôsa merê tu geŋ wo Emen biri hen na, yi bôri a. Emen na Ibari ðiba, ôbi a lê têriŋ ré nij. ¹⁰ Ôbi wo hen a gelé a bay ré hônij kam Emen naŋ ka Sidan. Wôsa kwôni wo li anŋaŋ derôre ré men, pur yêni ré a men na, gel wo ôbi ré na kema Emen né.

Kenbay kaŋ kam Emen periŋge yeriŋge

¹¹ Kwôlo Emen wo na ken toy ca tumô hen kôl iyôŋ ba: «Geyiŋge yeriŋge.» ¹² ðiba na bi jé lêrena yi môŋ kwo Kayen iyôŋ né. Ôbi na kema ôbi lê habré, wôsa ôbi na duu yêni gaŋ. Nijba, wô mi a ôbi na ré ðiri ba? Ôbi na ðiri wôsa ari lê yêni Abêl na kaŋ derôre, nijba, ka Kayen ka na li kêmen hen na, na ka habij.

¹³ Yênen, hena bîjé ka sa terare a nà ré kaŋêŋge ba, ken bô mega wo ré ðê kirij iyôŋ né. ¹⁴ Wôsa nana hôn wo na nana yi mega kwôni wo ma iyôŋ, nijba, haw hen nana mô tu geŋ. Nana hôn wôsa nana pur yênerna. Kwôni wo pur yêni ré ba, yi mega ôbi ré ma baa ya iyôŋ. ¹⁵ A hena kwôni ré kaŋ yêni yôd ba, ôbi na ôbi derê temare. Aŋ ken hôn mega wo ôbi derê

temare na, gelê wo naɲ kwini naɲ yiri a. ¹⁶ Jêsu Krist geyéna aɲ era sa ma wô sarna. Aɲ geléna peré wo nana perɲ yênerna. Bi nabay kôba, na ay yerna biɲ temare wô sa yênerna men. ¹⁷ A hena kwôni wo ré uwôɲ are aɲa ré gel yêni wo anɲari kani naɲ aɲa ôbi ré li naɲ dî ré ba, gel wo ôbi ré gey Emen né. ¹⁸ Kamnen, hena ré na hen iyôɲ na, na kelêɲge naɲ kebrena nana gey yênerna naɲ kwôlo dôri mera ré. Niɲba, na gel wo nana geyji tiri a men, na li naɲ ci a men.

Kam Emen a hareri ré

¹⁹ Nana li hen iyôɲ dema nana henê wo nana na kam Emen wo na tu kwôlê hen. Ôbi a, bôrna ré kurɲ tôɲ kirɲa nana uwôli. ²⁰ A hena ermé wona ré uléna kwôlê sarna kôba, Emen dami dê ermé wona men, ôbi hôn are kêma a men. ²¹ Yênen kapê, a hena bôrna ré uléna kwôlê sarna ré niɲ ba, gel wo nana hare era sa débé tumô Emen a ré niɲ. ²² Men, Emen béna are kêma ka nana uwôli hen wô wo nana bi kwôlê sa tôo tori a men, nana li anɲa dôri a men. ²³ Tôo tori hende to hen kôl iyôɲ ba: «Nana bi bôrna sa hini Jêsu Krist a wo na Kemari hen men, nana perɲ yerna mega wo Krist na kôl hen iyôɲ a men.» ²⁴ Kwôni wo bi kwôlê sa tôo tori a na, ôbi na kwo Emen men, Emen kôba, biɲ naɲ dî a men. Tini to ôbi béna hen a gelê wo ôbi ré mô naɲ na.

4

Henê jé lê Tunu to Emen naɲ to ôbi bare

¹ Yênen kapê, hena kwôni ré era legerɲge a aɲ kelêɲge kwôlo dîré kôl hen ré na naɲ néé wo Tunu na, ken bi bôrɲge sara lew ré tó. Niɲba, ken kôbe kwôli kelêri bi wo hen dô gel na ba ôbi iyêl na naɲ Tini Emen na tiri a men ba, dema kené bi bôrɲge sara tó. En kôl hen iyôɲ wôsa bay kibi Emen kapɲ bay benare kwône sa terare a haw hen. ² Geré wo ka hônɲ kwôni ré ôriɲ naɲ Tini Emen a na: hena kwôni ré kôl Jêsu Krist ré yêɲ môɲ gawra iyôɲ aɲ ré era sa terare a na ná, ôbi ôriɲ naɲ Tini Emen. ³ Niɲba, hena kwôni ré kôl Jêsu Krist ré yêɲ môɲ gawra iyôɲ ré na, Tini Emen naɲ yiri a. Niɲba, ôbi ôriɲ naɲ tini ôbi bare dî. Na ken toy ca tumô mega wo tini ôbi bare bi wo hen ré sa tó, niɲba, haw hen hende sa niɲ.

⁴ Niɲba, kamnen kapê, kenbay ba, ken gôliɲ sa bay kibi Emen kapɲ bay benare bay ka hen niɲ, wôsa kena kam Emen. Wôsa Tunu to yi yerɲge a hen na, na Tunu to néere damaɲ gôliɲ to sa terare a na. ⁵ Wôsa bay kibi Emen kapɲ bay benare bay ka hen na, na gawré ka sa terare a na. Na ôbi wo hen aɲa bay ré kôl na kwôli anɲa sa terare a na aɲ gawré ka terare a na dôbe marji toyɲ kwôli kelêrji bi wo hen. ⁶ Niɲba, nabay ba, nana ka Emen. Kwôni wo hôn Emen ba, a toyé kwôlê kebrena niɲba, kwo na kema Emen né ba, a toyé kwôlê wona ré. Na hen iyôɲ, nana hônɲ kwôni wo ôriɲ naɲ Tunu toɲ tiri hen naɲ kwo ôriɲ tunu toɲ benare hen men.

Emen gey bi nana perɲ yerna naɲ bôo pôn mega wo ôbi peréna hen iyôɲ men

⁷ Yênen kapê, na perɲge yerna naɲ wulê wulê wôsa peré hena na ligi Emen. Wôsa kwôni wo pur Emen men, pur gawré a men na, ôbi na kema Emen men, ôbi hôn Emen a men. ⁸ Kwôni wo pur Emen né men, pur gawré ré a men na, ôbi hôn Emen né, wôsa are kêma ka Emen li hen na, ôbi li na naɲ peré. ⁹ Emen joɲ naɲ Kemari wo pôn nêɲ hari hen era sa

terare a nà bi ré sa béna nana mô tu geɲ. Na ôbi a gelé perê wo Emen ré peréna hen tu wolé. ¹⁰ Geré peré wo Emen peréna bi a na: na nabay a peré Emen tumô ré, nɪɲba, na ôbi a peréna tumô aɲa ré joɲ naɲ Kemari bi ré sa ma mega aɲgaɲ lê sarga iyôɲ aɲ dɪré dɪɲ bôri jalé sa têriɲ lêrena.

¹¹ Yênen kaɲê, mega wo Emen peréna hen iyôɲ na, nabay kôba, na perɲge yerna hen iyôɲ men. ¹² Wôsa Emen na, kwôni wo giili ba, naɲ tô. A hena nana perɲ yerna ba, ôbi biɲ naɲ na men, peré wori bi wo yi bôrna hen na, na peré woɲ tiri a men.

¹³ Na hen iyôɲ a, nana hôn wo nana biɲ pôn naɲ Emen men, ôbi kôba, ré biɲ pôn naɲ na a men sa kibi Tini to ôbi béna hen. ¹⁴ Wôsa nibay kôba nini gel naɲ tiri toni aɲa niné ulêɲge béreri hen: wo Ibarna Emen né joɲ naɲ Kemari sa terare a nà bi ré sa gôliɲ naɲ fiɲé. ¹⁵ Ôbi a, kwôni wo ré kôl Jésu ré na Kema Emen ba, Emen biɲ naɲ dɪ men, ôbi kôba, biɲ naɲ Emen a men. ¹⁶ Nibay ba, nini hôn peré Emen peréni hen aɲ nini bi bôrni sara. Wôsa Emen na ôbi peré kirɲ. Kwôni wo pur Emen men, pur gawré a men na, ôbi biɲ naɲ Emen men, Emen kôba, biɲ naɲ dɪ a men. ¹⁷ Peré wori bi wo yi bôrna hen, ré na peré woɲ tiri na, Wulê wo ôbi a sa jôriɲ kwôlé sa fiɲé ka sa terare a nà hen na, na haré ré wôsa jé lêrena sa terare a nà biɲ naɲ kwo Jésu. ¹⁸ Wôsa hena kwôni ré hôn wo Emen né piri na, haré a naɲê bôri a. Na wô peré wo Emen pur kirɲ hen bi aɲa ré dage haré bô kwôni a hen. A hena kwôni ré hare ba, yi môɲ bay réé sa fiiri iyôɲ, wôsa kwôni wo hare na, peré wo Emen piri hen na, ôbi hôn derêri ré.

¹⁹ Na Emen a peréna tumô kaɲ dema nabay nana piri men, perɲ megêrna a men hen tô. ²⁰ A hena kwôni wo ré kôl dɪré pur Emen aɲa ré kaɲ yêni yôd ba, na ôbi benare déɲ iyôɲ. Hena kwôni ré pur yêni wo ôbi giili naɲ tiri hen né ba, ôbi a lê iyeɲ aɲa ré peré Emen wo ôbi giili ré hen ba? ²¹ Tôô to Krist béna hen na, kôl iyôɲ ba: «Kwôni wo pur Emen ba, bi pur yêni a men dem.»

5

Bê bôd wona sa Jésu a a nana ayɲ joor sa terare a nà hen

¹ Na i i wo bi bôri mega wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen na, ôbi na kema Emen. A hena kwôni wo ré pur iba kamré ba, a peré kamni a men. ² Peré wo nana pur Emen men, bê wo nana bi kwôlé sa tôô tori a a men hen na, gel wo nana pur kam Emen men. ³ Hena nana bi kwôlé sa tôô to Emen a na, gel wo nana pur Emen naɲ bôd pôn tiri a men. Aɲ tôô tori hende to hen, na aɲga a néna ré. ⁴ Wôsa kema Emen wo yôɲ yôɲ ba, ôriɲ naɲ néé woɲ gôliɲ aɲga sa terare a nà. Aɲ gelé bi wo nana gôliɲ sa aɲga sa terare a nà hen na, na sa kibi bê bôd wona sa Jésu Krist a. ⁵ Na i a gôliɲ sa aɲga sa terare a nà ba? Na kwo bi bôri sa Jésu ré na Kema Emen hen na, ôbi a gôliɲ sa aɲga sa terare a nà.

⁶ Na Jésu Krist wo era sa terare a nà bi. Ôbi eraɲ naɲ kam men, kwôbe a men. Ôbi eraɲ na naɲ kam piniji ré, nɪɲba, ôbi eraɲ naɲ kwôbe a men*. Na Tini Emen a kelêna mega wo kwôlé bi wo hen ré na tiri. Wôsa Tunu hende to hen a na tu kwôlé. ⁷ Wôsa are subu a geléna mega wo Jésu ré na

* 5:6 5: 6 Kam na, kôl gengɲ na sa batêm men, kwôbe ba kôl gengɲ ba sa temay Jésu men.

Kema Emen. ⁸ Anɣa subu bay a na: Tini Emen men, kam men, kwôbe a men. Are bay ka subu hen na, kwôlê woji na pôn. ⁹ Hena megêrna gawrê ré kelêna kwôli anɣa ciré hôn ba, nana bi bôrna sa kwôlê woji bi wo hen. A hena nana bi bôrna sa kwôlo megêrna kelêna hen iyôn na, kwo Emen kelêna hen na, dê kwoji an tô. An na Emen bi naɣ yiri a kelêna kwôlo gengin sa Kemari. ¹⁰ Kwôni wo bi bôri sa Kema Emen a ba, a henê sari a mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri. Nijnba, kwôni wo bi bôri sa Emen a ré ba, bô Emen mega ôbi benare iyôn. Wôsa ôbi bi bôri sa kwôlê wo Emen kôl gengin sa Kemari hen né. ¹¹ Kwôlê wo Emen kelêna bi a na: ôbi béna merê tu geɣ wo naɣ kwini an merê tu geɣ bi wo hen na, ôbi béna na naɣ geré wo Kemari. ¹² Wôsa hena kwôni wo ré bijn naɣ Kemari ba, uwôn merê tu geɣ bi wo hen. A hena ôbi ré bijn naɣ Kema Emen né ba, a upé merê tu geɣ bi wo hen né men.

Gelê wo naɣ kwini

¹³ En li magtubu hende to hen kelênge kwôli are bay ka hen kenbay ka ken bi bôrnɣe sa hini Kema Emen a hen, bi kené hôn mega wo kené ôriɣ naɣ merê tu geɣ wo naɣ kwini nijn. ¹⁴ Hena nana engeriɣ Emen anɣa bijn naɣ bô geyé wori hen na, nana hôn mega wo ôbi ré toy. Ôbi a, kirijn nana ðubu tumôri a ba, naa harê ré hen. ¹⁵ Hena nana hôn mega wo ôbi ré toy uwôlê wona na, nana hôn mega wo ôbi ré béna anɣa nana uwôli bay ka hen nijn a men.

¹⁶ Hena kwôni ré gel yêni li têriɣ to a ôriɣ naɣ dî kibi temare a ré na, bi ôbi uwôl Emen wô sari an Emen a biri merê tu geɣ. En kôl na kwôli bijné ka li têriɣ to a ôriɣ naɣ ci kibi temare a ré hen. Wôsa têriɣ to kwôni li ba, nêni temayri hen na, yi ya. An en kelênge na wo kené uwôl Emen wô sa bay lêre têriɣ hende to iyônggi hen né. ¹⁷ Anɣa habijn kêni ka nana li hen na, na têriɣ tu Emen. Nijnba, têriɣ to a ôriɣ naɣ kwôni kibi temare a ré hen na, yi ya.

¹⁸ Nana hôn wo na i i wo ré na kema Emen ba, ré lê têriɣ ré nijn. Kema Emen gemni an ôbi lê habré a nêni gelêri ré nijn.

¹⁹ Nabay ba, nana hôn wo nana na kami Emen nijn. Nijnba, sa terare na bô emê wo ôbi lê habré a.

²⁰ Nana hôn wo Kema Emen ré era sa terare a nà an béna tu melênê bi nana hônijn Emen wou tiri. Nana ka Emen wou tiri bi wo hen wôsa nana bijn naɣ Kemari Jêsu Krist. Kemari bi a na Emen wou tiri men, ôbi a na merê tu geɣ a men.

²¹ Kamnen kaɣê, dênge tu melênê sa yernge a wô wo ma kena herê sa ô tibé kamrê hôriɣ.

Magtubu to wôôyi to Ja li

Kwôlo kôl kwôli magtubu to wôô to Ja li hen

Ôbi lê magtubu hende to hen na, uwôge yiri dîré na kwo seri. Nijba, kwôlo si kibiri a na, gel wo ôbi ré ôriņ naņ tôô damaņ sa ðiné bay ka ôbi li magtubu biji hen. Ôbi kôliņ na Iyore to Emen dôri hen men, kôliņ kamne a men. Iyore hende to hen na, gel na églis naņ bay ayê bôô ka bô (bêrsé 1).

Ôbi dôbe ibiyare bô gawrê bay ka hen bi bay ré ay geré wo biņ naņ tu kwôlê men, bay ré periņ a men (bêrsé 1-6) men. Ôbi yêge marji gengiņ sa ðiné ka ermê woji yi môņ kwo ka ôbi kôl kwôliji bô magtubu to Ja to tumô hen iyôņ (bêrsé 7-11). Ôbi duu kibi magtubu tori kôliņji kwôli kergare tori iyére toji a men, kôliņji kwôli dosé to églis to pôni men (bêrsé 12-13).

Mega bô magtubu to Ja to tumô hen na, to nâ kôba, kôliji bi bay ré bô dô men, ré ðubu sa têrji a tô ayê bôô woņ tiri a hen.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi suri a lê magtubu hende to hen béré mini Iyore to suri to Emen dôre hen men, en li biņ kamnê ka en pirji tiri a men hen. Na nôbi penen a perêņge hen mera ré, nijba, ðiné kêm ka hôn kwôlê woņ tiri hen kôba, perêņge a men. ² En perêņge wôsa kwôlê woņ tiri wo yi bôrna hen na, a yé kwôy naņ kwini.

³ Men, Ibarna Emen naņ Jêsu Krist Kema Ibarna Emen a terê kibriji sarna men, bay a berê tu na tona men, bay a béna bô jalê a men. Derê bi wo kêm hen yi wô sarna nabay ka nana bi bôrna kwôlê woņ tiri a hen men, wô peré wo nana periņ yerna hen a men.

Tôô to gengiņ sa peré

⁴ Yen dôren damaņ wôsa en toy mega wo kamnê ka pôni jé lêreji ré biņ naņ kwôlê woņ tiri mega wo Ibarna Emen na ay tori bi nana li hen a men.

⁵ Iyore, en uwôlê bi nana piripiņge yerna. Kwôli peré bi wo en li magtubu béré kwôli hen na, na tôô tôni to kôrbi ré, nijba, na kwo na nana toy ca tumô kaņ hen. ⁶ Peré bi wo hen na, na bê kwôlê sa tôô to Emen a. Ôbi a na tôô to Emen to na ken toy ca tumô hen men, na tôô to na kôl kené periņ yernge naņ wulê wulê hen a men.

⁷ En kelêņge hen iyôņ wôsa ðiné kaņ bay lamêre kirij kwône sa terare a nâ ka kôl Jêsu ré yêņ môņ gawra ré men, ré era sa terare a nâ ré a men. Ôbi kelêre kwôlê bi wo hen na, na ôbi lamêre kirij men, na ôbi bayi *Krist men. ⁸ Iyôņ ba, ken ði tu melênê sa yernge a bi jé wo ken li hen na, kené uwôņiņ sa kôbrenge ðiba, bi mênê ðéņ iyôņ né.

⁹ Hena kwôni ré bi bôri sa kwôlê wo Jêsu gel hen ré aņ bi kwôlê wo ðangi wôni a sara a na, kwôni bi wo hen biņ naņ Emen né. Nijba, kwo bi bôri sa ari gelé ka Krist hen na, ôbi biņ naņ Ibarna Emen men, ôbi biņ naņ Kemari a men. ¹⁰ Na ôbi wo hen aņa ené kelêņge hena kwôni ré era legerņge a aņa ré gelêņge na kwôlê bi wo hen ré na, ken ðiri yernge a ré men, ken liri dosé ré a men. ¹¹ A hena kwôni wo ré liri dosé na, ôbi biņ naņ ði sa jé lêri wo habiņ bi wo hen a.

Kwôlê woy dirij kibi

¹² En ôrij nan kwôlê gan ya wo ré ené kelênge nijba, en nê m lê kêm bô magtubu to nà ré. En gey ené erê gelênge an naa merênge bem iyêlêri seŋge an bi yerna ré derêna bem cerêd.

¹³ Kam yêêrê to Emen dôre men hen lêrê dosé.

Magtubu to subi to Ja li

Kwôlo kôl kwôli magtubu to subu to Ja li hen

Magtubu to na na, na gawra wo uwôge yiri kwo seri bi a lê hen (bêrsé 1, 2 Ja bêrsé 1). Ôbi li bijn na gawra wo bay uwôgeri Gayus hen. Gayus bi wo hen na, kwôlê wôni wo hônijn gaŋ gengijn sari ba, naŋ niŋba, kôl iyônŋ ba, ôbi ré na ôbi bôô pôn tô geré tu kwôlê wo Emen a. Hal wori yi gay naŋ kwo Diyotrêp woŋ ôbi gwôserê kirijn wo na kôl kwôlo habijn gengijn sa kwo seri bi wo hen hen men, ôbi na kwôni wo bu kergê yiri a ré a men.

Ôbi lê magtubu hende to hen ay kibi Gayus sa bôô pôn wori a men, wô lê wo ôbi li naŋ bay ayê bôô hen a men (bêrsé 1-8). Ôbi bare wô hal wo Diyotrêp (bêrsé 9-10) men, ôbi dô kwôli Démétrus woŋ ôbi ayê bôô wo pôni hen dô men (bêrsé 11-12), dema ré kôlji kwôli kergare tori iyére toji a hen men, kwôli dosé to miŋnérji men (bêrsé 13-15).

Bô magtubu hende to hen na, kôl na kwôli lê kergê men, beré yênem yem a a men na, gel na peré naŋ bôô wo pôn gengijn sa tu kwôlê.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi suri a lê magtubu hende to hen bem jôbi melapnen Gayus wo en purem bôn pôn hen.

² Melapnen wupê, en uwôl Emen bi are kê m ré dô bem men, bi ômpare toni ré lêm ré mega tunum môrijn dô tumô Emen a hen iyônŋ men.

Bay ay kibi Gayus

³ Yen dôren damaŋ kirija yênerna bay ayê bôô saji nà aŋ kôlenji wo jeré dî yem yi tu kwôlê men, jeré li are naŋ geré wo tu kwôlê bi wo hen a men. ⁴ Kirija en toy wo kamnen ré li aŋgaŋ derôre hen iyônŋ a men na, yen dôren damaŋ dê are kê m.

⁵ Melapnen wupê Gayus, lê wo ju li naŋ yênerna bay ayê bôô kaŋ iyére naŋ kaŋ kergê hen a men na, ju li na naŋ bôô pôn tiri. ⁶ Bijné bay ka ju li naŋ ci hen na, bay heramem kibi bay ayê bôô ka nà kôl iyônŋ ba: «Ôbi peréni damaŋ.» Aŋ en hô uwôlen bi jeré li naŋ ci mega wo Emen gey hen iyônŋ tô kergare toji a. ⁷ Kergare hende to bay ô hen na, na wô lê jé wo Jésus Krist aŋ bay uwôn ani kôbi bay ayê bôô ré hen né. ⁸ Na ôbi á, nabay kaŋ bay ayê bôô nana a lê naŋ bijné bay ka hen aŋ bi ré gelji wo nana bijn naŋ ci sa jé wo bay li gengijn sa kwôlê woŋ tiri bi wo hen hen.

Si Diyotrêp naŋ Démétriyus

⁹ Gayus, en li magtubu jép bijn églis tonje menba, Diyotrêp wo kôl diré na kwo dami bô églis a hen li sa iyêré aŋ kaŋ toyé kwôlê bi wo en kôl hen.

¹⁰ Wulê wo na erê gelénge hen na, na derénge tô kwôlê woŋ benare bi wo ôbi pôy d'eni sarni a hen. Na kwôlê woŋ benare bi wo hen a ôbi ré kôl mera ré, niŋba, ôbi kaŋ beré bay ayê bôô kaŋ kergê hen yiri a a men. Aŋ hena bijné ka danŋi ré gey beréji a yiriji a kôba, ôbi jôrji a men. Aŋ kôlji diré dagéji bô églis a.

¹¹ Melapnen wupê, ô tô jé lê bijné ka habijn a hen né niŋba, ju ay hal wo bijné kaŋ bay lêre aŋga dôri hen dî. Kwôni woŋ ôbi lêre aŋga dôri na, na kwo Emen, niŋba, kwop ôbi lêre aŋga habijn hen na, hôn Emen né kwôy.

¹² Kwo Démétriyus ba, bijné kêm kôl kwôlo dôri gengij̄n sari. Men, béré kwôlo Emen wo ôbi uwôl hen kôba, gel wo ôbi ré li an̄ga dôri. Nibay kôba, nini bijn sara mega wo ôbi ré li an̄ga dôri. An̄ ju hôn wo niné kelé kwôlê woj̄n benare ré.

Kwôlê woj̄n derij̄n kibi

¹³ En ôrij̄n nān kwôlê gān ré ené kôlem nij̄ba, na nê mê lê hô magtubu to nà kêm né. ¹⁴ En gey ené erê ô gelem hen ya hen na, naa erê iyêlêri seŋge. ¹⁵ Bi hô jalê wo Emen baa nān ju.

Mil̄ném kêm lêm dosé men, ju lij̄ mil̄j̄rni pôn pôn kêm dosé béni men.

Magtubu to Jud li

Kwôlo kôl kwôli magtubu to Jud li hen

Magtubu to Jud na, lijn bij na gawrê ka pôni mera ré, nijba, lijn bij na bay ayê bôo kêm. Kwôlo kôlinj bô magtubu hende to hen na, gelijn najn kwôlo yi bô magtubu to Piyêr to wôôyi hen iyôn (2 Piyêr 2). Magtubu to Jud men, to Piyêr to wôôy hen a men na, li na kumbul najn gawrê kaj bay cé kwôlo mène geré wo Krist ajn kôl na kwôli yijare tojn iyôn a tón hen.

Bêrsé 1-2 hen na, ôbi kôl kwôlo kôl kwôli magtubu hende to hen.

Bêrsé 3-16 hen na, ôbi kurijn upé gawrê kaj bay gelére anjan benare ka dôbe yiri bô églis a hen men, ôbi kôl kwôli kwôlo ré sa beré sarji kêm hen a men.

Bêrsé 17-23 hen na, bay ayê bôo ba, ôbi kôlji bi bay ré dëbu sa têrji a tô ayê bôo woji a.

Bêrsé 24-25 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori najn ayê kibi Emen wo pôn nêj hen men, kibi ôbi gôlinj najn na Jésus Krist hen men.

Magtubu hende to hen kôl na kwôli hal wo habijn wo néé wo benare hen men, kwôli lê wo Emen a sa lê najn bay ayê bôo hen men, kwôli dé wo bay dî bôrji sari a hen men, sa Jésus Krist a hen men, sa Tunu tojn hendi bô bôré hen a men (20-21).

Dosé to ôbi lijn

¹ Nôbi Jud mana wo Jésus Krist men, ena yêni *Jak a men.

En li magtubu hende to hen bijn bijné ka lbarna Emen geyji ajn uwôgeji ajn na Jésus Krist a geméji hen hen. ² Bi Emen dî bôri jal sarjge a men, bi bêngge bô jalê wori men, bi peré wori baa najn ken daman a a men.

Bay gelére anjan benare

(2 Piy 2: 1-17)

³ Milnên kapê, bôn yi na jeran bi ené lê magtubu bêngge gengijn sa meré tu ger wo Emen béna nabay kêm hen. Nijnba, en bô mega ré na anja dôri wo ené li magtubu hende to hen bi ené dôbin ibiyare bônjge a ajn bi kené lijn kumbul wô dëbin gerañ tô ayê bôo wonje a. Ayê bôo bi wo hen na, na Emen a bijn bijné ka na kari hen têé pôn yôd. ⁴ En kôl hen iyôn, wôsa bijné ka pôni ka harijn tini Emen né hen, tôbe yirji perêrjge a najn jalê wô belé kwôlo gengijn sa beré tu ja to Emen wona hen mênê, ajn bi ciré uwônijn geré yijn yijare tojn iyôn a tón to bôrji gey hen men, bay kaj Jésus Krist wo na ôbi sarna men, Kelma wona a men pôn nêj hen. Kwôli mênê wo yi gengijn sa bijné bay ka iyônji hen na, na lijn bô magtubu to Emen a ca nij.

⁵ Kwôlo na kelê hen na, ken hôn ca tumô nij, nijba, na hô jebé tô bônjge sara hôrij. En gey bi kené hôn mega wo bô wulê wo na tumô hen na, Kelma Emen na sijn najn kam *Israyêl bô iyére to Ejipt a ajn, nijba, ôbi mène ka bi bôrji sari a ré hen. ⁶ Men, ken hô erem sa *manê ka derômaran a ka bô néé wo Emen bijn hen mega wo ré nêni ani ré tô ajn dji kini merêrji ajn hen na, Emen na harêji najn ganji musure bijn kirijn kaj dilemne culum a kwôy gemijn Wulê wo ôbi a sa jôrij kwôlé sa bijné. ⁷ Men, ken hô erem a sa *Sodôm najn *Gwomôr najn iyére to mér sarji hen kôba, na lijn na mega

manê ka derômaran a bay ka hen men. Bay na yij yijnare toj iyôn a tôn hen men, bay yij naj megêrji imjê men, naj megêrji yébé a men. Ôbi a, Emen na ré pôrji biji bô tare to yi naj kunu hen. Yi hen iyôn wô gelij bijnê kêm anga ré sa sa bay lêre are bay ka iyôngi hen.

⁸ Bijnê kap bay gelé angan benare bay ka perêrnge a hen na, jé lêreji na hen iyôn men. Bay kôl Emen né kôlji kwôlê bô pelal a an bay berin tô kôbriji lij têrin naj yirji gan men, kapij bê kwôlê sa dampare to Emen a men, tiirij manê ka derômaran a ka ôrij naj hini emê hen a men. ⁹ Misêl wo na ôbi sa manê ka derômaran a hen kôba, na tiiré Jabel hen iyôn né. Wulê wo ôbi na narij naj dî gengij sa kwogelê *Moyis hen na, ôbi na kôlij Jabel kwôlo habij ré, nijba, ôbi kôli iyôn ba: «Bi Kelma berem mera.» ¹⁰ Bijnê bay ka hen na, anga bay hôn tôrji ré kôba, bay tiréji men, bay yi mega tanare to noni to erem kwôlê ré iyôn men, bay lêre are iyôn a tôn an are bay ka hen a yé tô mênê woji hen. ¹¹ Bijnê bay ka iyôngi hen na, bô emê yi gengij sarji, wôsa bay ay geré wo Kayen men, do y uné lari liji an bay ge kay mega Balam iyôn men, bay na kwôlê mega kwo Kworé iyôn a men. An bay mène môn kwori hen iyôn men. ¹² Kini emê wonge a tô yêinjare a na, bay tôbe yirji perêrnge a an gurêrnge. Lê anjaji bay ka iyôngi hen na, li an bay erem na sa yirji a mera men, tayre diji sara ré men, bay yi môn yé emen wo kal dô an iyôn men, bay yi môn gurô wo kibi kelanêri a kôba, yêêri naj iyôn, kal dôri naj hanêri an yi mega ré ma têê wôo iyôn. ¹³ Men, bay yi môn mêw wo dami wo habij iyôn a men. Têrin toji yi tu wolé môn kworij wo kam daya sa bi nô iyôn men, bay yi môn têbêrne to erê si na si na hen iyôn a men. Emen jan kini merê woji bô kirij kap dilemne culum a an bay a merê ya kwôy naj kwiniji.

¹⁴ Kwo Ênôk wo na kunga Adam wo jôgij têê jii na kôl kwôlê gengij sarji tumô kôl iyôn ba: «Toyênge, Kelma a era hen ya naj kwônê manê kari ka derômaran a ka yi naj jengêrji hen. ¹⁵ Ôbi a era wô jerê kwôlê sa bijnê ka sa terare a nâ kêm men, a perê bay henê Emen né hen wô kibi anga habij kêm ka bay li hen men, wô kibi kwôlo habij kêm wo bay kôl gengij sa Emen hen a men hen.» ¹⁶ Bijnê bay ka iyôngi hen na, yirji dôrji ré men, bay bare kwôlê kwôy kwôy men, bay li are kêm ka bôrji gey hen men, na bay uwôyrê yi men, bay lamê bijnê bi bay ré gey kwôlê woji a men.

Tôo toj ayê naj yêgê maa

¹⁷ Miljnên kapê, ermênge sa kwôlo bay jé ka Kelma wona Jésus Krist na kelênge ca tumô hen. ¹⁸ Bay na kelênge iyôn ba: «Wulê wo sa terare ré baa da wo ta kerê nij hen na, bijnê ka pôni ré selênge. Bijnê bay ka iyôngi hen hôn Emen né men, bay li anga bôrji gey a men.» ¹⁹ Men, na bay a lê ana karinjare ré yi perêrnge a hen men, bay na limé ka do y anga bôrji gey hen an Tini Emen naj bôrji a. ²⁰ Miljnên kapê, kwonje kenbay ba, masênge bi ken lij naj yernge an ken dibij tô ayê bôo wonge wo yi sa Emen a hen men, uwôlênge Emen naj néé wo Tunu toj hendi bô bôre hen a men. ²¹ Men, dénge yernge yi Emen wo perênge hen an ken gemij Kelma wona Jésus Krist woj ôbi lê derê bi ré bêjge gelê wo naj kwini hen.

²² Berênge tu ja to bijnê ka pôni ka gaanê sa ayê bôo woji a hen men, ²³ ka pôni ba, ken teraji kibi tare a an ken gôlij naj ci men. Ka pôni ba, ken bô tu ja toji men, ken dî tu melênê sa yernge a naj ci a men wô wo

bay maa lê aṅ ka geré kayê. Men, têriṅ toji to yi môṅ bargay ka *kagem hen kôba, ken hebe ré a men.

Heramê

²⁴ Ayêṅge kibi Emen wo nêṅ gemêṅge hen aṅ bi kené heriṅ bô têriṅ a ré hen men, kwo a derê têriṅ tonṅe kêṅ aṅ, aṅ a ôriṅ naṅ ken ka erê dèbé tumô kirṅ ka perañṅi kari a naṅ yi derê hen a men. ²⁵ Ôbi a na Emen pôn hari men, ôbi a gôliṅ naṅ na naṅ geré wo Kelma wona Jêsu Krist hen men. Bi ayê kibi men, dampare men, néé a men yi wô sari naṅ kwini. Na hen iyôṅ ayiṅ tôri ca tumô kwôy kemnêṅ. Aṅ a yé hen iyôṅ naṅ elê elê kwôy yôd.

*Amên, bi yi geliṅ hen iyôṅ.

Anğa Jésu Krist yêge sarji bijn Ja bô Pelal a Kwôlo kôl kwôli pelal wo jô Ja hen

Ja a na ôbi lê ger né magtubu hende to nà hen. Ôbi gel are gay gay ka Jésu Krist yêge sarji hen (1: 1-2). Ôbi kôl kwôli anğa ôbi gel kirina Tunu tojn hendi bô bôre herbe sari a hen (1: 10). Kirina ôbi lijn magtubu hende to hen na, ôbi mô na iyére to derô cér a to bay uwôgere Patmôs hen. Ôbi ge na geré a ré ô meré ya hen wô béré Kwôlo Dôri wo ôbi uwôl hen (1: 9). Wulê bi wo hen na, kelma wo dami wo Rômê gelijn tu bay ayê bôô gusijn daman. Ja li magtubu hende to hen bijn na églisnê ka jurgem ka bô emê wo Asi a wo kemnêŋ ba, na Turki hen.

Bay gelijn tu bay ayê bôô gusijn wôsa bay hôn na Kelma Jésu Krist pôn nêŋ hari hen. Perê kirijn bay ka habijn hen na, Ja li magtubu wô dôbji ibiyare bôrji a gengijn sa ayê bôô woji men, dé bôô woji a men. Magtubu tori hende to hen na, na kwôli anğa bô pelal a hen men, ka sarji yêgijn biri hen a men. Derê tô are bay ka hen na, i ba dô naŋ ermé wori ermé wori. Nijnba, mawi kwôlê yi gay mega wo haw hen ba, habrê ré ay joor hari, nijnba, Emen sa gagay kenare wori a na, are kêm na bô kôbri a. An derê kibri ba, *Krist a ayê joor sa are bay ka hen kêm.

Ja ay tô magtubu tori gelijn yiri mega wo diré na mana wo Krist wo ji si kampê hen (1: 1-8).

Bô pelal wo tumô bi wo hen na, Jésu Krist kôlijn Ja ré li magtubu bijn églisnê ka jurgem ka bô emê wo Asi a (1: 9 - 3: 22).

Sapitre 4-5 cêgê ba, bay ay Ja ôrijn derômaran a an pelal kwône jôôri. Men, kôl na kwôli gawré ka ay kibi Emen naŋ kibi Jésu Krist hen men. Kema Kwormo pôl surnére wo jurgem wô bôlijn kibi magtubu (6: 1 - 8: 1). Sapitre 8: 2 - 11:19 kôl kwôli burunju to jurgem hen. Sapitre 12: 1 - 13: 18 kôl kwôli tanare to gelijn naŋ cerew hen naŋ to tanare to habijn hen. Sapitre 14: 1-20 kôl Kema Kwormo naŋ gawré dubu môj naŋ arew pôrbu kibi pôrbu (144 000) ka uwôn gelê hen men, kwôli jerê kwôlê wo manê ka derômaran kôl kwôli hen a men. Sapitre 15: 1 - 16: 21 kôl kwôli bagna gerêngê wo anğan gelijnare gusijn ka Emen ka jurgem hen. Sapitre 17: 1 - 20: 10 kôl kwôli mênê wo Babilôn men, kwo tanare to habijn to gelijn naŋ cerew hen men, kwo bay kibi Emen naŋ bay benare hen men, kwo mara wo dami wo na Sidan a men hen. Sapitre 21: 1 - 22: 5 kôl kwôli derômaran naŋ terare to kôrbi men, Jérusalêm to kôrbi men. Sapitre 22: 6-21 kôl kwôli deré wo ôbi duu kibi magtubu tori yêgijn maa ka toy kwôlo gengijn sa anğa a era hen hen men, kôlji kwôlo kwo ji si kampê kôl hen a men, ôbi kôl iyôn ba: «En era da hen ya.»

Ermé wo ôbi lê magtubu hende to hen na, na wô dôbijn harê bô bay ayê bôô a ré, nijnba, na wô dôbji ibiyare bôrji a wô wulê wo kirijn ré sa iyêrê. Pelal bi wo hen na, na wô geléji jê lê wo Krist naŋ jê sé kampê wori men, gengijn sa wulê wo kemnêŋgi men, kwo kiyay a men.

¹ Gelêŋge anğa Jésu Krist yêge sarji bijn bay ayê bôô hen. Emen biri bi ôbi ré yêge sa anğa ré sa sa hen biji. Na ôbi á, Jésu Krist ré jê mana wori wo derômaran a yi mana wori Ja a bi ré kôli kwôli are bay ka hen.

² Menba, Ja dôrijn ðijné kwôli are bay ka kêm ka ôbi gel hen aþ kôl ré na kwôlo Emen woþ tiri wo Jêsu Krist a yêgê sari. ³ Aþ kwôni wo dêñse men, ka toy kwôlo hena kibi Emen a aþ lijn bô magtubu a aþ bi kwôlê sara a men hen na, yirji a sa dôrji. Wôsa wulê wo are bay ka hen a saþ hen na, baa ða nij.

Dosé to Ja lijn églis ka jurgem hen

⁴ Na nôbi Ja a lê magtubu hende to hen bijn églisnê ka jurgem ka bô emê wo Asi a hen lijni dosé. Bi bô derê naþ bô jalê wo Emen wo na Emen wo mô ca tumô men, mô ya aþ a sa sa hen naþ kwo tunu to jurgem to ðebu tumô gagay kenare wori a hen. ⁵ Men, kwo Jêsu Krist woþ ôbi derê kwôlê woþ tiri hen a men hen na, bi baa ré ken. Jêsu Krist bi wo hen na, ôbi a jê sé kamþê tumô perê ðijné ka ma a men, na Kelma woþ sa kilmé ka sa terare a nà kêm men.

Ôbi peréna aþ deréna bô têrijn a sa kibi kwôbriri wo bijn tôñ wô sarna hen. ⁶ Aþ beléna nana yi gwogelé kilmé men, bay bê kwôbe a men ka Ibari hen. Bi ayê kibi naþ néé yi wô sa Jêsu Krist kwôy naþ kwini. *Amên, bi yi gelijn hen iyôñ.

⁷ Gelênge, kirijna ôbi a hera bô kirijn ka geri a hen na, ðijné kêm a geléri naþ tirji men, ka na cibri naþ yêêre hen kôba, a geléri a men. Men, tô yê ðijné kêm ka sa terare a nà a sômê wô hera wori bi wo hen. Na tiri a yé na hen iyôñ. Amên, bi yi gelijn hen iyôñ.

⁸ Kelma Emen woþ ôbi néé wo na Emen wo na mô ca, wo mô ya men, a hera ya a men hen na, kôl iyôñ ba: «Nôbi ena ôbi ayê tô are men, ôbi derê kibriji a men.»

Ja gel dampare to Jêsu Krist bô pelal a

⁹ Na nôbi Ja yênenge wo suri wo bijn pôn naþ Jêsu Krist môþ kenbay iyôñ men hen a lê magtubu hende to hen bêñge hen. En gelijn gusijn men, en ðu bôn iyêre môþ kwoñge hen iyôñ a men, wô *emê iyêre to Emen. Aþ nôbi ba, bay ðuren uwôlen sa iyêre to yi derô cér a to bay uwôgeri Patmôs hen wô kibi béré kwôlê wo Emen wo en uwôl béréri hen men, wô kelê wo en kôl Jêsu ré dô na kwôlê woþ tiri hen a men. ¹⁰ *Sa merê ta to na sa to Kelma hen na, Tini Emen têlen naþ néé wore kirijn bay ka hen, menba, en toy tôô kwôni ôm kaþ ta mega burujju iyôñ. ¹¹ Aþ tôô hende to hen kôl iyôñ ba:

«Aþga já gelé hen na, ju li bô magtubu a tôñ aþ ju jêþ bijn ðijné ka Emen ka églisnê ka jurgem hen. Ju bijn églis to Epês men, to Smirn men, to Pêrgam men, to Tiyatir men, to Sardês men, to Piladêlpi men, to Lawdisé a men.»

¹² Kirijna en toy tôô hende to hen ôm hen iyôñ na, en bare ené gelé kwôni wo iyêlen kwôlê hen, menba, en gel na lampa jurgem to bay li naþ lôr hen men, ¹³ en gel ani gelijn naþ gawra iyôñ perê lampa hende to hen a. Ôbi dôbe bargay ka yêñge kwôy era tôñ têri a aþ ha kabrêri naþ arijn woþ lôr men, ¹⁴ gusiri sari bôre môþ wôbgê iyôñ men, gusijn tiri enjné môþ kôli tare iyôñ men, ¹⁵ têri jerapné môþ musure to busu iyôñ men, tôri ôm môþ tô kam kaþ biyê ka dami iyôñ men, ¹⁶ ôbi ðu têbêñne jurgem kôbri woþ gusurô a men, yebere to dii si kibri a men, tiri jerapné môþ tare toþ ðiñne iyôñ a men. ¹⁷ Kirijna en giili hen iyôñ na, en kurijn tumôri a burug mega

temay gawra iyôn. Menba, ôbi uwôl kôbri woƷ gusurô san a aƷ kôlen iyôn ba:

«Kemna ré, wôsa ena kwo tumô men, kwoƷ gerƷé a men. ¹⁸ Ena ôbi merê tu geƷ, na en ma nƷba, haw hen ba, en mô tu geƷ naƷ kunen nƷ. En ôriƷ naƷ néé sa temare a men, sa kirƷ ka bƷné ka ma môriƷ ya hen a men. ¹⁹ Are bay ka kêm ka ju gel hen men, ka a era hen a men na, li bô magtubu a. ²⁰ TêbêƷne to jurgem to ju gel kôben woƷ gusurô a hen naƷ lampa to jurgem to bay li naƷ lôr hen a men na, na dôrem tôri ju toy. TêbêƷne to jurgem hen na, na *manê ka derômaranƷ a ka jurgem ka Emen dƷji bô sa églisƷé ka jurgem hen men, lampa to jurgem hen na, na églisƷé bay ka jurgem hen a men.»

2

Magtubu to bay jéƷ bƷj églis to Epês

¹ Ani bay ka gelƷ naƷ gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aƷ ju jéƷ bƷj mana wo derômaranƷ a wo églis to Epês, kôli iyôn ba: «Kwôlo na na, na kwôlo si kibi kwo bu têbêƷne to jurgem kôbri woƷ gusurô a hen men, ô perê jelgare to erêƷgêre jurgem to bay li naƷ lôr hen.» »

² Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem men, merênê wo ju merên sa jé wom bi wo hen a men, ulê bô wom sara hen a men. Men, en hôn wo bay lê habré na, jeré gey naƷ ci sara ré men, bƷjé ka kôl ciré na bay jé kaƷé hen na, ju kôbe jé lêreƷi menba, ju hôn wo bay ré na bay benare déƷ iyôn. ³ Men, ju gelƷ gusƷ aƷ lêƷniƷ tô a wô san kôba, yem ilem sara ré. ⁴ NƷba, anƷa en kaƷ naƷ ju na, na wôsa ju puren môƷ kwo tumô ré. ⁵ Erem sa jé lêrem wo tumô a aƷ ju gel herê wo ju hô cêgê hen. Iyôn ba, haw hen na, ju dƷ jé lêren wo haw hen baa aƷ ju li kwo tumô hen hôriƷ dƷ. A hena jeré kaƷ ba, na hera sa derê jelgare toƷ terê lampa tom hen ôriƷ. ⁶ NƷba, anƷa en denem sara na, na wô kaƷé wo ju kaƷ jé lê bay tô Nikwolas mega wo nôbi kôba, en kaƷ hen iyôn men.»

⁷ «Kwo maari ya ba, bi toyƷ kwôlo Tunu kôliƷ églisƷé hen.»

«Kwo ay joor ba, na ayê tôô biri bi ré ôm yê gurô woƷ merê tu geƷ wo mô derô yagê wo Emen a hen.»

Magtubu to bay li jéƷ bƷj églis to Smirn

⁸ Ani bay ka gelƷ naƷ gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aƷ ju jéƷ bƷj mana wo derômaranƷ a wo églis to Smirn kôli iyôn ba: «Na kwôlo si kibi kwo na kwo tumô men, kwoƷ gerƷé men, kwo na ma aƷ mô tu geƷ hôriƷ hen.» » ⁹ Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn gusƷ to ju gelƷ hen men, en hôn nimré tom a men. Hen iyôn hari kôba, ju na ôbi upé. Men, en hôn kwôlo habƷ wo bay kôl gengƷ sam hen a men. BƷjé bay ka kôl kwôlo habƷ gengƷ sam hen na, bay bô yirƷi mega ciré na JubƷé nƷba, bay na iyéƷ dapare to Sidan. ¹⁰ Era baa tumô a hen na, já gelƷ gusƷ nƷba, ju sun né wôsa Sidan a perê ka pôni perêƷƷe a hen bê a danƷay a bi dƷré séliƷ bôƷƷe men, bay a geléƷe gusƷ sa môj, nƷba, ju bi bôm san a kwôy ju maƷ dema ené bem jabga woƷ gelê wo naƷ kwini hen tô.»

11 «Kwo maari ré ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlij églispê hen.»
«Kwo ay joor ba, a mañ temare toj têê wôô ré nij.»

Magtubu to bay jép bij églis to Pêrgam

12 Ani bay ka gelijn nañ gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jép bij mana wo derômarañ a wo églis to Pêrgam, na kwôlo si kibi kwo ßu yebere to dami to dii kôbri a hen.» 13 Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn wo kirijn ka jeré môrij ya hen na, na kirijn ka Sidan ôm iyére ya. Wôsa wulê wo bay derijn Antipas woñ ôbi bôô pôn woñ ôbi derê kwôlen iyére tonje a kirijn ka Sidan ômijn iyére ya hen kôba, ju ßu bôm iyére dîba, ju kapen né. 14 Nijba, anja en kañ nañ ju na, na wôsa ju dî ßinjé ka pôni perêrñge a hen bij nañ ari gelé ka Balam wo na gelijn Balak gwosoy lamê kam *Israyêl bi ré ômijn tanare to bay tibijn kamrê hen men, bi bay ré yijn yijnare toj iyôn a tôn hen a men. 15 Bijné ka pôni perêrñge a hen kôba, li na mega hen iyôn men. Wôsa bay bij nañ ari gelé ka bay tô Nikwolas gel hen. 16 Iyôn ba, haw hen ken dî jé lêreñge bi wo iyônji hen baa nij, réba na era upêñge hen ya sa sêñ nañ ßinjé bay ka hen nañ yebere to si keben a hen.»

17 «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlij églispê hen.»

«Añ kwo ay joor ba, na biri kwô wo bay uwôgeri *man wo yi kini uwôbêri a hen men, na biri jerew wo bôri wo hini wo kôrbi yi ya hen men. Hini bi wo hen na, kwôni woñ ôbi upêri hen a henê mera.»

Magtubu to bay jép bij églis to Tiyatir

18 Ani bay ka gelijn nañ gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jép bij mana wo derômarañ a wo églis to Tiyatir, na kwôlo si kibi Kema Emen wo tiri eñné mega tare iyôn hen men, têri jerapné môñ musure to ßusu iyôn hen a men.» 19 Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem kêmen, peré wo ju puren hen men, bê wo ju bi bôm san a hen men, lê wo ju li nañ ßinjé hen men, ulê bôô wom a men. Añ jé wo ju li haw hen na, dê kwo na ju li tumô hen. 20 Nijba, anja en kapem na, na wô wo ju dî Jéjabêl to kôl teré na hende kibi Emen hen lam bay jé kapê añ bay yijn yijnare toj iyôn a tôn men, bay ôm tanare to bay tibijn kamrê hen a men. 21 En dere kirijn dê bi ré dî jé lêre wo iyônji bi wo hen baa, nijba, hende kañ belé cêgere bij jé lêre wo habijn bi wo hen. 22 Ôbi a, ené dere nañ ômñare añ hende nañ bay bijare nañ tu bay ka hen, hena bay ré dî jé lêreji bi wo hen baa ré men, toy kwôlê keben a ré a men na, bay a gelijn gusijn damañ. 23 Men, na bé kamne a ma añ églispê kêmen a henê mega wo ené na ôbi henê ermé wo gawrê men, anja bay ré gey a men. Añ i i kôba, na têbri sa kôbri nañ jé lêri jé lêri.»

24 «Kwoñge kenbay ka Tiyatir ka pôni ka ken bij nañ iyore hende to hen sa ari gelé kare kañ habijn bay ka hen ré hen men, ken toy kwôlê wo Sidan wo bay kôl ré yi nañ kini uwôbêri hen né a men hen na, na dênje ani kani ka néy sarñge a ré nij. 25 Iyôn ba, ken bi bôrñge sa kwôlo na en kelêñge hen a kwôy jép wo na herañ. 26 Añ kwo li anja bôn gey hen kwôy ayijn joor ba, na sa biri tôô bi ré gôlij sa tô yê ßinjé ka sa terare a nâ. Añ tôô hende to na biri hen na, na to Iban kôba, na ben hen iyôn men.

²⁷ Añ ôbi a emê sa ðijé nañ celañ woñ musure men, bay a téji mega wo bay sêñ banê ti hen iyôñ men. ²⁸ Kwôni bi wo hen na, na biri telabo.»

²⁹ «Kwo maari ya ba, toyijn kwôlo Tunu kôlijñ églisñê hen.»

3

Magtubu to bay jéñ bijñ églis to Sardês

¹ Ani bay ka gelijn nañ gawra hen hô kôlen iyôñ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jéñ bijñ mana wo derômarañ a wo églis to Sardês kôli iyôñ ba, kwôlo nà nà, na kwôlo si kibi kwo ôrijñ nañ tunu to jurgem to li jé bijñ Emen hen men, ôrijñ nañ têbêñne to jurgem tôri a a men hen.» Ôbi kôl iyôñ ba:

«En hôn jé lêrem kê. Bijé ba, kôl yañ ba, jeré mô hen na tu geñ, nijba, ju na temay gawra. ² Ka tum añ añ ju pan anga yi kôm a hen wô wo bay maa ma yôd. Wôsa en gel wo jé lêrem sél ðega ðega tu Emen wupñ a ré. ³ Bi bôm jebem sa kwôlo na ju toy tumô añ na ju bi bôm sara hen. Di tô têrijñ lêrem baa añ ju bi kwôlê sa kwôlo na ju toy a hen. A hen a jeré ka tum añ ré ba, na sé sam a mega ôbi gemsare iyôñ añ sa hende to na sañ hen na, kwoni a henê ré. ⁴ Iyôñ hari kôba, bijé ka pôni perêñge a Sardês a hen na, bay ði bargay kaji *kagem né. Bay a tôbê bargay kaji ka bôderê bay ka hen añ bay a erê nañ en wôsa bay nê. ⁵ Kwo ay joor ba, na biri bargay ka bôri terij men, na mênê hini bô magtubu toñ merê tu geñ hen né a men. Na ôrijñ nañ ði tumô Iban a men, tumô manê kari a men añ na kôli iyôñ ba: «Kwo nà nà, na kupê.» »

⁶ «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlijñ églisñê hen.»

Magtubu to bay jéñ bijñ églis to Piladêlpi

⁷ Ani bay ka gelijn nañ gawra hen hô kôlen iyôñ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jéñ bijñ mana wo derômarañ a wo églis to Piladêlpi kôli iyôñ ba, na kwôlo si kibi kwo hena ligi Emen a añ kôl kwôlê woñ benare ré hen men, na kwo ðu angañ belê kibi iyére ka kelma Dabid kôbri a hen men, na kwo bôl kibi iyére ba, kwôni a nê mê legé hôrijñ ré hen men, kwo lege ba, kwôni a nê mê belê ré hen a men.»

⁸ Ôbi kôl iyôñ ba:

«En hôn jé lêrem kê. Wôsa en hôn néém dê hari, nijba, ju bi kwôlê sa kwôlê wupñ a men, ju ði bôm pôn san a a men ðiba, ju kapen ré. Haw hen en bôl kibi iyére bem añ kwôni a nê mê legé hôrijñ ré. ⁹ Gel, anga na lê nañ bay tô Sidan bay a na: bay kôl kibriji a ciré na Jubnê, nijba, bay na Jubnê ré a men, bay kôl na kwôlê woñ benare ðéñ iyôñ. Na biji bi bay a era sa dê m tijare dema bay ré henê wo ené geyem. ¹⁰ Wôsa ju bi kwôlê sa kwôlo na en kôlem jeré ðube sa têm a hen. Mega ôbi wo ju li hen iyôñ na, nôbi kôba, na gemem bô gusijn to a sa lê ðijé hen, wôsa na gusijn hende to hen a sa derê tu kwôni ré men, na gusijn to a sa sélé gawrê pôn pôn kêmen. ¹¹ Baa ða wo na hera nijñ hen na, ju ðu anga ju ôrijñ hen dô wô wo kwôni maa lamem añ já baa upé sa kôbi wom wo gengijn sa ayê joor wom bi wo hen. ¹² Kwo ay joor ba, na biri a yé môñ gurô ala wo *iyéy Emen to Emen wupñ iyôñ añ bay a erê añé ré kwôy nijñ. Na dé hini Emen wupñ sarji a men, na dé hini iyére to Emen wupñ sari a a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to kôrbi hende to hena na derômarañ a to Emen a joñ. Men na dé henen wo kôrbi sari a a men.»

13 «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlijn églispê hen.»

Magtubu to bay jép bijn églis to Lawdisé

14 Ani bay ka gelijn naj gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a ajn ju jép bijn mana wo derômaran a wo églis to Lawdisé kôli iyôn ba, na kwôlo si kibi kwojn tiri hen men, ôbi derê kwôlê wojn tiri wojn ôbi bôo pôn hen men, ôbi na tô ari dé ka Emen ka gay gay hen kêm a men.» 15 Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem kêm. En hôn wo jeré li jé wupê najn bôm pôn né. Wôsa jé wom jal ré men, uwoy ré a men ajn yi lim lim iyôn mera. A hena ré jeré jal ba, ré derê men, jeré uwoy kôba, ré derê a men. 16 Mega wo ju jal ré men, ju uwoy ré a men, ajn ju yi lim lim hen na, na tebem ajn. 17 Wôsa ju erem mega wo jeré na ôbi upê wo dami men, doy ani kani ré lêm ré a men, nijba, ju hôn wô nimré to ré ta derem hen iyôn ré kwôy. Nimré lêm men, ju ô tòm senje men, tum tijn a men. 18 Dén bi na gelem angajn lê: kel lôr wojn kijn kôben a bi ju yijn ôbi upê wojn tiri bi men, ju kel bargay ka bôri bi ju têlijn yem wô tayre to ju ô yem senje hen men, ju kel angajn ulê tu a bi ju uwôl tum a ajn bi ju gelijn kirijn dô hôrijn. 19 Wôsa nôbi na, kwôni wo en geyri ba, en hali men, en geli tu melênê a men. Iyôn ba, haw hen na, ju bi yem gwam men, ju dî ermé wom wo iyônggi hen baa nijn a men. 20 Gel, en dëbu kibi geré en di kermijn, a hena kwôni ré toy tôn ajn ré bôl kibi kermijn ben na, na sé bô iyére tori a ajn nôbi najn dî nijna emé are pôn. 21 Kwo ay joor ba, na biri bi mô najn en sa gagay kenare wupê mega wo nôbi en ayijn joor ajn en môrijn najn Iban sa gagay kenare wori a hen iyôn men.»

22 «Kwo maari ya ba, bi toyijn kwôlo Tunu kôlijn églispê hen.»

4

Kibi geré wo derômaran bôlijn

1 Cêgi kwôlê bi wo Tunu kôlijn églispê hen iyôn nijn, menba, en gel kibi geré bôlijn derômaran a. Ajn en toy tôo gawra wo na kôlen kwôlê tumô nijn hen.

Na tôo to na ôm môjn burujju iyôn hen. Tôo hende to hen kôl iyôn ba: «Daya ta nà ajn na gelem anja a era hen.»

2 Kirijn bay ka hen na, Tunu era lew sa têlen ta menba, en gel gagay kenare wo derômaran a ajn kwôni mô sara. 3 Tu kwôni bi wo hen jerajpnê môjn jerew wo bay uwôgeri *jaspe hen men, sarduwan men hen. Men, môbre to jerajpnê môjn jerew iyôn hen kôba, yi mér gagay kenare bi wo hen. 4 Gagay tôre wôo kibi pôrbu mô mér gagay kenare bi wo hen. Gagay bi wo tôre wôo kibi pôrbu hen na, surjê mô sara pôn pôn kêm. Surjê bay ka hen na, tôbe bargay ka bôri najn jabga kenare kwo bay li najn lôr hen sarji a a men. 5 Gagay kenare bi wo mô derôre a hen na, emen wulan ya men, ôn ya men, tôo gawrê ôm ya men, tay tô depere jurgem berare kirijn tumôri a a men. Tay tô depere hende to jurgem hen na, na tunu to jurgem to li jé kiji Emen hen. 6 Tumô gagay kenare bi wo hen na, kirijn en bey bey môjn kami cér iyôn men, sél kalala môjn gaasa iyôn a men.

Men, are pôrbu ka mô tu gejn ka tirji tumôrji a men, cêgeriji a men hen dëbu mér gagay kenare bi wo derôre a hen a men. 7 Ari dé Emen bay ka hen na, kwo tumô gelijn môjn kwo iyôn men, kwo wôôyi gelijn né kema

kelba iyôn men, kwo subi tirji gelijn né tu gawra iyôn men, kwo pôrbi gelijn né keré wo uwônge hen iyôn a men. ⁸ Ari dé Emen bay ka pôrbu ka mô tu geɲ hen na, mesérji na jii jii kêm men, tirji gôr yirji kêm men, mesérji a men. Bay ay kibi Emen yoyre men, tu tare a men kôl iyôn ba:

«Kelma Emen, ju na kwo yi naɲ jengêri, kwo yi naɲ jengêri, kwo yi naɲ jengêri, wo gôlijn sa are kêm.

Ju na kwo mô ca tumô, ju mô ya, aɲ a hera tô hen a men.»

⁹ Ari déri bay ka hen ay kibi kwo mô sa gagay kenare a aɲ mô naɲ kwini hen men, heramiri men, kôl kwôli damɲare tori men, lijni dosé a men hen. ¹⁰ Men, kirija ari déri bay ka hen ay kibri hen iyôn na, surɲê ka tôre wôô kibi pôrbu hen kôba, cubu gubarji tumô kwo mô sa gagay kenare a aɲ mô naɲ kwini hen aɲ tibri men, tô jabga kenare woji bi wo hen bi tumôri a a men. Aɲ bay kôl iyôn ba:

¹¹ «Kelma woni, Emen woni,

Ju nê m wo ðijé ré heramem men, ré gel damɲare tom men, jôbi pôn nêɲ a na ôbi ibé iyêrê.

Wôsa jôbi a dé are bay ka kêm hen men, jôbi a geyé bi bay ré yi ya hen a men.»

5

Magtubu to bay serij kebre kirij jurgem hen naɲ Kema Kwormo

¹ Menba, en gel magtubu to lêgerij to are lij si bôô men, si cêgê a men hen kôbi gusurô wo kwo mô sa gagay kenare a hen. Magtubu hende to hen na, bay serij kebre kirij jurgem. ² Menba, en hô gel *mana wo derômaran a woɲ ôbi gôlijn sa kirij kôl naɲ tôri to dami kôl iyôn ba:

«I a nê m pelé serɲê magtubu hende to jurgem hen aɲ dênɲij anɲa yi bô a hen ba?»

³ Kwôni naɲ, kwôni ré na kwo derômaran a, kwo sa terare a, kwo tô terare a kôba, a nê m pelé kibi magtubu hende to hen aɲ gelijn anɲa bô hen né. ⁴ Menba, en kurij a sa sômê daman wô naɲê wo kwôni naɲ wo ré pól kibi magtubu hende to hen aɲ ré gelijn anɲa bô a hen. ⁵ Menba, peré surɲê ka tôre wôô kibi pôrbu hen na, kwo póni kôlen iyôn ba:

«Sôm né, gel kwo wo hena tô yê wo Juda a ðebu na ya ôbi na tô môɲ wo kelma Dabid, ôbi na kwo gôlijn sa are kêm, ôbi a nê m pelé kibi magtubu hende to jurgem hen aɲ gelijn anɲa yi bô a.»

⁶ Menba, en gel Kema Kwormo ðebu ta ða naɲ gagay bi wo hen. Aɲ surɲê ka tôre wôô kibi pôrbu hen naɲ ari dé Emen ka pôrbu ka mô tu geɲ hen mééri ta. Kema Kwormo bi wo hen na, gelijn né bay na ré wali duu bij kwôbe iyôn. Kema Kwormo bi wo hen na, timjéri jurgem men, tiri kôba, jurgem a men. Tiri hende to jurgem hen na, na tunu to Emen to jurgem to ôbi jére gôrij kirij kêm sa terare a na hen. ⁷ Kema Kwormo bi wo hen dôra ða ligi kwo mô sa gagay kenare a hen wô enɲé magtubu to yi kôbri woɲ gusurô a hen.

⁸ Kirija ôbi enge magtubu hende to hen iyôn menba, ari dé Emen ka pôrbu hen naɲ surɲê tôre wôô kibi pôrbu hen cubu gubarji tôn tumôri a. Aɲ i i ba, ôrij naɲ jêngê kôbri a men, paɲna wo bay li naɲ lôr wo bay bi gesamne wôn bôri ta hen a men. Gesamne hende to hen na, na uwôlé wo ðijé ka Emen uwôli hen. ⁹ Bay kebe kurôn wo kôrbi ô m iyôn ba:

«Ju nê m en g é magtubu hende to hen men, ju nê m belê kebre wo serij hen a men.

Wôsa bay na derem a n ju têbe sa tô yê ðijé ka gay gay na n tô mô n wo gay gay na n kibi yê ðijé ka gay gay a men na n kwôbrem a n haw hen bay na ka Emen.

¹⁰ Ju liji lij ðijé kam ka jôbi a na Kelma woji men, ju liji bi bay yi kilmé men, bay bê kwôbe ka Emen wona a men.

Men bay a emé sa ðijé ka sa terare a na kêm a men.»

¹¹ Men, en hô gel *manê ka derômaran a ka kwôni nê m dênsé ré hen. Bay méere sa gagay kenare ta na n ari dé Emen ka pôrbu hen na n surjé ka tôre wôô kibi pôrbu a men kebeji kurôj. ¹² Bay kebe kurôj na n tôrji to dami ka n a ta ô m iyôj ba:

«Kema Kwormo wo bay na diiri hen na, na ôbi ibé iyêrê men, ôbi ari uné men,

na ôbi tu melênê wo gôlij sa kirij men,

na ôbi néé men,

ôbi nê m wo ðijé ré gel dampare tori men,

bay ré herameri men,

bay ré ay kibri a men.»

¹³ Men, en toy tôô ari dé Emen kêm ka derômaran a men, ka sa terare a na na n ka tô terare a na n ka bô cér a a men kêm kebeji kurôj ô m iyôj ba: «Na ayênge kibi kwo mô sa gagay kenare a hen na n Kema Kwormo bi wo hen a men.

Bi ayé kibi na n dampare na n heramê na n néé yi wô sarji kwôy na n kwini.»

¹⁴ Ari dé Emen ka pôrbu hen uwôlji sara kôl iyôj ba: «*Amên, bi yi gelij hen iyôj.» Men surjé kôba cubu gubarji tôj tumôrji a a n tibiji.

6

Kema Kwormo pôl serjé magtubu to jii hen

¹ Men, en gel Kema Kwormo ay tô belé kibi magtubu to bay serij kebre kirij jurgem hen. Ôbi bôl serjére wo tumô menba, ari dé Emen ka pôrbu hen na, en toy tôô kwo pôni ô m môj enê emen iyôj kôl iyôj ba: «Era!»

² Kirija en bô menba, en gel henda wo bôri a n gawra wo mô sara hen na, ðu dêsê kôbri a men, bay dôbri jabga wo n ayê joor sari a a men. Ôbi na bôy kumbul a n ô na wô biyé kumbul a sôj.

³ Kema Kwormo bi wo hen hô bôl serjére wo wôôyi menba, en toy tôô kwo wôôyi kôl iyôj ba: «Era!» ⁴ Menba, henda wo ðanjji soo. Henda bi wo hen na sêy pe n. A n kwo mô sara hen na, bay biri tôô bi ré era sa li kumbul sa terare a na a n bi ðijé ré derij yirji men, bay biri yebere to dami kôbri a a men.

⁵ Kirija ôbi bôl serjére wo subi menba, en toy tôô kwo subi kôl iyôj ba: «Era!» Menba, en gel henda wo hendi soo a n kwo mô sara hen, ðu anga n jé are kôbri a. ⁶ En toy tôô ani ô m môj tô gawra iyôj peré ari dé Emen ka pôrbu hen, kôl iyôj ba: «Gursu to kwôni lij jé sa pô n ba, nê m na comlé risi pô n mera, a hena ré na mêre ba, na comlé subu. Kwo we n na n kami tinador ba, ju hebeji ré.»

⁷ Ôbi bôl serjére wo pôrbi menba, en toy tôô ari dé Emen ka pôrbu hen kwo pôrbi kôl iyôj ba: «Era!» ⁸ Menba, en gel henda wo mulay soo a n kwo mô sara hen na, hini na temare a n sa iyé temare ô tôri a a men. Bay

jô kwa kirijn sa terare a nà aṅ biji tôô bi bay ré derijn bijné ya. Bay a derji naṅ yebere men, kurôṅ men, ka a maṅ temay ômpare men, ka pôni tanare to noni a derji a men.

⁹ Kema Kwormo bi wo hen bôl serjéne wo bayi menba, en gel tini bijné ka bay na derji wô kwôlo Emen wo bay na dô bijn bijné hen kini bê kwôbe a. ¹⁰ Bijné bay ka bay na derji wô kwôlo Emen hen na, kôl naṅ tôrji to dami kaṅ a ta kôl iyôṅ ba: «Kelma woni, ju na ôbi bô bôre men, ju na ôbi kelé tu kwôlé a men, bijné ka na deréni hen ba, kirijna yôṅ a jeré jeré kwôlé sarji a wô geṅêni ba?» ¹¹ Menba, bay tôbeji bargay ka bôri aṅ bay kôlji iyôṅ ba: «Ulêṅge bôrnge, wôsa kena kêm ré tô men, megêrnge bay je naṅ yênernge ka bi bôrji sa Emen a hen na, bay a deréji mega wo bay na derêṅge hen iyôṅ dem aṅa ôbi ré sa jeré kwôlé tô.»

¹² Kirijna en gel Kema Kwormo bi wo hen bôl serjéne wo jii hen menba, sa terare yebagijn men, tare bilijn hende mega bargay kaṅ mimé iyôṅ men, geseré bilijn sê môṅ kwôbe iyôṅ a men. ¹³ Têbêṅne herijn môṅ yê tôgôre to néy to kal lere iyôṅ. ¹⁴ Men, derômaranṅ a naṅê môṅ wo bay lêgerijn magtubu iyôṅ men, kirijn ka kariṅ derô cér a hen naṅ men, keram kôba, naṅ kini merêri wo cay a hen a men. ¹⁵ Kilmé men, bijné ka damné men, bay sa asgarjé men, bay uné men, bay néé men, limé naṅ bay iyére a men kêm ô uwôbê bô uwormo keram a men, peré keram a a men. ¹⁶ Bay kêm sôm aṅ kôljin keram iyôṅ ba: «Herijn sarni a aṅ ju uwôbêni aṅ bi kwo mô sa gagay kenare hen ré geléni ré men, bi uwonṅge wo Kema Kwormo ré sa sarni a ré a men. ¹⁷ Wôsa wulêri sa wo bay a gelé uwonṅge woji niṅ, hen ba, i a nême dèbé ta tumôrji a ba?»

7

Mana wo derômaranṅ talijn bijné ka Emen are bisijniji a men, aṅga a sa sa bijné ka Emen a men

¹ Cêgi are bay ka en gel hen na, en hô gel manê ka derômaranṅ ka pôrbu ka dèbe aṅê terare a kini pôrbu hen. Bay jôrijn kal wo kirijn pôrbu hen geré sa terare a nà men, sa cér a men, sa gurô a men. ² Menba, en hô gel *mana wo derômaranṅ a wo pôni so si tô emen iyôṅ aṅ buro aṅgaṅ talé ka Emen woṅ ôbi meré tu geṅ hen kôbri a. Menba, ôbi uwôge *manê ka derômaranṅ a ka Emen ka pôrbu ka ôbi na biji néé ré mênijn terare men, kam a men hen kaṅ a ta kôl iyôṅ ba: ³ «Terare naṅ kam naṅ gurô ka bay bêṅge néé bi kené mênji hen na, lêṅgiji ani ré tô kwôy wo niṅa talijn are bisijn manê ka Emen wona keré dem.» ⁴ Menba, en toy bay jôren kwônê manê ka Emen ka bay tal are bisijniji a hen. Bijné bay ka hen na, na dubu arew naṅ dubu tôre pôrbu kibi pôrbu (144 000) kaṅ kam *Israyêl ka tô môṅ wo môj kibi wôd hen (12).

⁵ Tô môṅ wo Juda na, bijné dubu môj kibi wôd a bay ré talji are bisijniji a men,

tô môṅ wo Rubên na, bijné dubu môj kibi wôd a bay ré talji are bisijniji a men,

tô môṅ wo Gad na, bijné dubu môj kibi wôd men,

⁶ tô môṅ wo Asêr na, bijné dubu môj kibi wôd men,

tô môṅ wo Nêptali na, bijné dubu môj kibi wôd men,

tô môṅ wo Manasé na, bijné dubu môj kibi wôd men,

⁷ tô môṅ wo Simêrôn na, bijné dubu môj kibi wôd men,

tô môḥ wo *Lébi na, ḥiné dubu môḥ kibi wôḥ men,
 tô môḥ wo Isakar na, ḥiné dubu môḥ kibi wôḥ men,
⁸ tô môḥ wo Jabulôn na, ḥiné dubu môḥ kibi wôḥ men,
 tô môḥ wo Josêp na, ḥiné dubu môḥ kibi wôḥ men,
 tô môḥ wo Bênjamin na, ḥiné dubu môḥ kibi wôḥ men.
 Na kwônê gawré ka tô môḥ wo môḥ kibi wôḥ hen a bay ré talji are bisijniji
 a.

Kwônê ḥiné ka Emen ka gay gay ka ḍaḥ a tumôri a

⁹ En hô bô kirij menba, en gel kwônê ḥiné ka kwôni nêḥ ḍêḥsêji keré ré ka hena tô yê wo gay gay a men, tô môḥ wo gay gay men, kibi yê wo gay gay a a men ḍebiji tumô gagay kenare wo Emen a men, tumô Kema Kwormo a men naḥ bargay ka bôri ka yêḥné yirji a men, naḥ ḍemaḥ gare a kôbriji a a men. ¹⁰ Bîné bay ka hen iyêl kwôlé kaḥ a ta kôl iyôḥ ba: «Gelê na kôbi Emen wona wo mô sa gagay kenare wori a hen men, na kôbi Kema Kwormo a men.»

¹¹ Men, manê ka derômaranḥ a kêḥ ḍebu méér gagay kenare men, surjê men, are dé Emen ka pôrbu hen a men, manê ka derômaranḥ a bay ka hen herij aḥ diji kuniji tôḥ tumô gagay kenare a aḥ tibiji Emen. ¹² Bay kôl iyôḥ ba:

«Na tiri! bi ayê kibi men, heramê men, tu melênê men, dosé men, ḍamḥare men, ibé iyêré men, néé a men hen na, bay kêḥ na ka Emen wona wo mô naḥ elêri elêri naḥ kwini hen. *Amên, bi yi gelij hen iyôḥ.»

¹³ Menba, suri wo pôni perê megêri a enḡeren iyôḥ ba: «Bîné bay ka tôbe bargay ka bôri ka yêḥné hen ba, na ka yôḥ ba? Men bay hena yôḥ ba?» ¹⁴ Menba, en uwôli sara iyôḥ ba: «Kelma, nôbi en hôḥji ré, niḥba, jôbi ju hôḥji kêḥ.» Menba, ôbi kôlen iyôḥ ba:

«Na ḥiné ka soji perê anḡaḥ tu ḥa a aḥ bay pel bargay kaji naḥ kwôbri Kema Kwormo aḥ sêl ḍaḥ ḍaḥ, ¹⁵ na ôbi a, bay ré ḍebij tumô gagay kenare wo Emen a aḥ bay ay kibri tu tare naḥ yoyre bô iyére tori a hen. Aḥ Emen wo mô sa gagay kenare wori hen gemji dô bô iyére tori a, ¹⁶ aḥ kurôḥ a liji ré men, kam a diji ré men, tare a jibêji ré men, kirij ka uwoy kani a uwoyji ré a men. ¹⁷ Wôsa Kema Kwormo wo ḍebu ḍa naḥ gagay kenare a hen a abêji aḥ a ôrij naḥ ci kibi kam ka ge yôḍ ḍiba, a hayê ré hen men. Emen a merê céme tirji a pêḥ a men.»

8

Kema Kwormo bôl serjêre wo jurgem wo na gerjêre nij hen

¹ Kirijna Kema Kwormo bôl serjêre wo jurgem wo na gerjêre nij hen na, kirij wôm sidij derômaranḥ a duu sa kôbi. ² Menba, en gel *manê ka derômaranḥ a ka jurgem ka ḍebrê tumô Emen a hen, menba, bay céji burujju pôn pôn kêḥ.

³ Men, en hô gel *mana wo derômaranḥ a wo ḍanḡi wo bu paḥa wôḥ lôr wo bay gusilirij gesamne bô a hen kôbri a aḥ eraḥ sa ḍebij ḍa kwa kini bê kwôbe a. Men, bay biri ider ḍamaḥ bi ré ḍay naḥ uwôlé wo ḥiné ka Emen aḥ bi ré gusul a kini bê kwôbe kaḥ lôr hen tumô gagay kenare wo Emen a. ⁴ Aḥ gusô ider bi wo hen naḥ uwôlé wo ḥiné ka Emen hen,

hena kôbi mana wo derômaran a bi wo hen ô kwôy tumô Emen a. ⁵ Kirija mana wo derômaran a gusul are bay ka hen kô nij na, ôbi ay parja won lôr bi wo hen an dôrijn disiri tare to kini bê kwôbe a hen wôn ta an ula sa terare a nâ. Menba, emen ôn men, emen wulan men, tôô gawrê ôm men, sa terare yebagijn a men.

Kwôli burunju ka jii ka tumô ka bay ibe hen

⁶ Menba, manê ka derômaran a ka jurgem ka bay ré céji burunju pôn pôn hen nan yirji wô ibére.

⁷ Kirija mana wo derômaran a wo tumô ibe burunju tori menba, garmê nan tare nan kwôbe pôlij ta an uwôsijn sa terare a nâ. An sa terare sodirijn kirijn subu an kware wo pôni uwon nan gurô wo mô ya hen men, kalmê ka gejn ka yi ya hen kôba, uwon a men.

⁸ Kirija mana wo derômaran a wo jôgijn wôô ibe burunju tori menba, bay ay ani dami môjn keram iyôn wo enge tare an bay nôgaji ula bô kam cér wo sa terare a nâ kêm menba, kam cér bay ka hen sodirijn kirijn subu an kwari wo pôni bilijn kwôbe. ⁹ Menba, anja kwa bi wo subi hen bilijn kwôbe hen ma kêm men, bato to yi kwa bi wo hen a kôba, mène kêm a men.

¹⁰ Kirija mana wo derômaran a wo jôgijn subu ibe burunju tori menba, têtêjne to dami to enge môjn tare iyôn deran ta kurijn kwa kam cér ka subi nan sa hanê kam a. ¹¹ Têtêjne hende to hen hene ôm: anja daan. An hende li an kwa kam ka subi hen bilijn dan an ðijné kwône ka yi kam bay ka hen na, ma ma.

¹² Kirija mana wo derômaran a wo jôgijn pôrbu ibe burunju tori menba, kwa tare to subi nan kwa geserê wo subi bilijn hende culum men, kwa têtêjne to subi kêm kôba, bilijn hende a men. Li an tu tare ba, kwa kirijn ka subi ka pôni hende men, kwa ka pôni ka subi berare men, yoyre kôba, kwa kirijn ka subi ka pôni berare men, kwarji wo wo subi wo pôni hende men.

¹³ En bô kirijn menba, en hô gel keré uwônge kelan ta an kôl nan tôri to dami kôl iyôn ba: «Bô emê, bô emê, bô emê, kirija manê ka derômaran a ka baa subu hen a ibé burunju toji na, bô emê a lê ðijné ka sa terare a nâ daman.»

9

¹ Mana wo derômaran wo bayi ibe burunju tori menba, en gel têtêjne hena derômaran a kurijn sa terare a. Menba, bay bore lakêêlê kan belé kibi iyom wo ðogi hen kôbere a. ² Kirija têtêjne hende to hen bôl kibi iyom wo ðogi bi wo hen menba, gusô so tugugu an bu tu tare ay li kirijn yi ðugum. ³ Menba, kuu so polijn nan gusô bi wo hen an gôr sa terare kêm. An kuu bi wo hen na, bay biri bi kirija ré jubum ba, bi ré lêm môjn kwo tigre iyôn. ⁴ Men, bay kôlji ré mène kalmê né men, maa gurô ré a men, nijba, ré cubu na ðijné ka anjan talê ka Emen nan bisinji a hen dî. ⁵ Bay ay tôrji bij kuu bi wo ré gelijn tu ðijné bay ka anjan talê ka Emen nan kibi bisinji a hen gusijn kwôy geserê bay, nijba, deré a bay ré derji ré. Gusijn hende to hen na yi môjn lê wo tigre lijn gawrê iyôn. ⁶ Wulê bi wo hen na, ðijné a wogé temare ré derji nijba, bay a unére ré men, bay a geyé bi temare ré derji nijba, hende a geré an.

⁷ Kuu bi wo hen na, gelij̄n naŋ yêndê ka bay ðay lij̄n kumbul iyôŋ. Aŋ ani tôbij̄n sa kuu bi wo hen a môŋ jabga woŋ lôr iyôŋ men, tirji yi môŋ tu gawrê iyôŋ men, ⁸ gusiri sarji yi môŋ to yébé iyôŋ men, kaŋniji gelij̄n môŋ kaŋ kwo iyôŋ men, ⁹ bay tôbe ani kabrêri a môŋ *bargay kaŋ kumbul ka bay li naŋ musure iyôŋ men, meserêrji ôm môŋ né pus kaŋ kumbul ka kwôni ka yêndê wu gerij̄n iyôŋ men, ¹⁰ esij̄niji yi môŋ kwo tigre iyôŋ men, cubu ðij̄né môŋ kwo tigre bi wo hen men. Na esij̄niji bi wo hen a na néerji wo bay a cibij̄n ðij̄né kwôy geserê bay hen. ¹¹ Kuu bi wo hen na, kelmari na mana wo habij̄n woŋ ôbi sa iyom wo ðogi bi wo hen hen. Mana wo habij̄n bi wo hen na, naŋ kibi hébre ba bay uwôgeri «Abadôn» men, naŋ kibi grêk ba bay uwôgeri «Apoliyôn» men. Hini bi wo hen bôri na: «Ôbi ménê kirij̄n.»

¹² Gusij̄n to tumô na di jô nij̄n aŋ baa wôô wo a era ya a.

¹³ Kirij̄na en toy mana wo jii ibe buruj̄ju tori hen iyôŋ menba, en toy tôô ôm tibi kini bê kwôbe wo pôrbu wo bay li naŋ lôr wo yi tumô Emen a hen. ¹⁴ Gawra bi wo hen kôlij̄n mana wo jii hen iyôŋ ba: «Busur manê ka pôrbu ka bay na harêji kibi cér wo dami wo bay uwôgeri Eprat hen ju bij̄i ta.» ¹⁵ Menba, bay busur manê bay ka pôrbu ka bay ré kôl kwôlij̄i hen, bij̄i ta bi bay ré ô deré ðij̄né ka bay soderé kini subu hen kwarji wo pôn. Wôsa na manê ka bay na ðiji ré duu ðij̄né hen iyôŋ gengij̄n sa elê bi wo hen men, geserêri bi wo hen men, wulêri bi wo hen men tayriri hende to hen a men. ¹⁶ Men en hô gel asgarj̄né kwône ðay sa yêndê eraji bay kwône gôlij̄n ðensê. En toy wo bay ré na milij̄nôn arew wôô. ¹⁷ Pelal wuj̄né bi wo jôren hen na, en gel yêndê naŋ bay ðayêrji. Bay ðayêrji bay ka hen tôbe bargay kaŋ kumbul ka enj̄né mega tare iyôŋ men, hendu mursul mega waj̄ne iyôŋ men, sêê mega deseré tare iyôŋ a men soji san a. Yêndê bay ka hen na, sarji gilij̄n naŋ sa kwôj̄né iyôŋ men, tare men, gusô men, puder to bô gusij̄n bunu to lurij̄n hen a men so kibrij̄i a. ¹⁸ Tare naŋ gusô naŋ puder to bô gusij̄n bunu a ka so kibi yêndê bay ka hen, na aŋga ômi kaŋ bay deré kwa ðij̄né ka kirij̄n pôn ka bay soderé kirij̄n subu hen. ¹⁹ Yêndê bay ka hen na, esij̄niji naŋ kibrij̄i a na nêrji. Wôsa esij̄niji bi wo hen na, gelij̄n né kalaw iyôŋ. Esij̄niji bi wo hen sari ya, aŋ na sa kibri ôbi a bay ré derij̄n ðij̄né hen.

²⁰ Tô ðij̄né ka baa ka aŋga ômi bay ka hen derji ré hen na, ôbi wo bay gel megêrji ma hen kôba, bay ði tô tibé kamrê kaji baa ré men, bay ði tô tibé tunu to habij̄n hen baa ré men, bay ði tô tibé kamrê kaji ka bay ige naŋ lôr men, naŋ lari wo bay uwôgiri arja men burônj̄ hen men, naŋ ka bay albe keram naŋ gurô hen a men na, bay ði tôrji baa ré kwôy. Kamrê kaji bay ka hen na, gel kirij̄n ré men, toy kwôlê ré men, ô ta ré a men. ²¹ Bijné bay ka hen na, ði tô deré megêrji baa ré men, ði tô misêre toji baa ré men, ði tô yj̄nare toji toj̄n iyôŋ a tôŋ hen baa ré men, ði tô gemsare toji baa ré a men.

10

Kwôlo gengij̄n sa môni magtubu to mana wo derômaran̄ a bu kôbri a hen

¹ Cêgi are bay ka hen menba, en gel mana wo derômaran̄ a wo ðangji wo gôlij̄n sa kirij̄n hen hena derômaran̄ era sa terare a nà. Kirij̄n ka geri

méeri ta men, môbre yi mér sari mega jabga iyôn men, tiri jerajânê môj tare to tay iyôn men, têri gelij môj kôli tare iyôn a men. ² Ôbi bu môni magtubu to bôlij a kôbri a men, dî têri toj gusurô bô cér wo dami a men, toj maa sa terare a men. ³ Men, ôbi iyêl kwôlê naj tôri to dami kaj a ta ôm môj sômê kwo iyôn. Kirija ôbi iyêl kaj a ta hen iyôn menba, en toy emen ône têê jurgem. ⁴ Kirija enê emen wo têê jurgem hen kô nij menba, en gey wo enê lê kwôli bô magtubu a menba, en toy tôô kwôni ôm derômaraj a kôlen iyôn ba: «Kwôlo enê emen bi wo hen kôl hen na, ju li kwôli bô magtubu a ré men, yêge sari bij kwôni ré a men.»

⁵ Menba, mana wo derômaraj a bi wo enê geli ré dî têri pôn bô cér a men, pôn sa terare a men hen ay kôbri woj gusurô ta si derômaraj, ⁶ aj dusu yiri naj hini Emen woj ôbi merê naj kwini wo dî derômaraj men, sa terare men, cér a men naj anja kêm ka yi bôrji a hen a men kôl iyôn ba:

«Are bay ka hen a sa haw hen a men dîba, a yé dé dé a sôn ré nij.»

⁷ Men, ôbi hô kôl iyôn ba: «Kirija mana wo jôgij jurgem a ibé burujju tori na: Emen a deré kibi gengé wori wo na yi naj kini uwôbêri wo ôbi na kôlij bay jé kari kaj bay kibri hen iyôn.»

⁸ Tôô kwôni wo enê toy ôm derômaraj a hen hô kôlen iyôn ba:

«Ô enjé môni magtubu to bôlij to yi kôbi mana wo dî têri pôn bô cér a men, pôn sa terare a men hen.»

⁹ Menba, en ô ligi mana bi wo hen aj en engereri ré ben môni magtubu hende to hen. Menba, ôbi kôlen iyôn ba:

«Enje ju ôm. Hende a uyê kem a mega timne iyôn nijba, kirija bij bôôm menba, a payré dengôm.»

¹⁰ Menba, kirija en enje magtubu hende to hen kôbri a ôm menba, hende uyê keben a mega timne iyôn nijba, kirija bij bôn a na, payré dengôm naj dapêre.

¹¹ Menba, bay hô kôlen a kôl iyôn ba:

«Hô ju ô kôlij bijné kwôlo Emen na kôl dîré lê naj tô yê bijné kwône men, emê iyére to gay gay a men, kibi yê bijné gay gay men, naj kilmérji a men hen.»

11

Bay deré kwôlê wo Emen ka wôô hen

¹ Menba, bay ben gurô wo yêngi woj jé are aj kôlen iyôn ba: «Ô ju ô jé *iyéy Emen men, kini bê kwôbe men, ju dêngse bijné kaj bay tibé Emen ka mô ya hen a men. ² Nijba, derô haba ba, ju dî ba, dîba ju jé ré wôsa Emen dî bij na bay henêri ré hen. Aj sa iyére to yi naj jengére hen na, bay a dîrêre lij têrij kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô. ³ Men bô geserê bi wo tôre pôrbu kibi wôô hen na, na jôj naj bay deré kwôlê wupê wôô ka a tôbê bargay kaj mimé yirji a aj a uwôlij béré kwôlê wupê bij bijné.»

⁴ «Bay deré kwôlê wupê bay ka wôô hen na, dëbiji tumô Kelma Emen woj ôbi sa bijné kêm ka sa terare a na hen men, bay yi mega gurô wo bay uwôgeri olibiyé kwo wôô hen men, mega jelgare toj teré lampa to wôô hen a men. ⁵ Bay deré kwôlê wupê bay ka hen na, hena kwôni ré kôl dîré lij habré ba, tare a sé kibriji a uwoyéri deré. Na hen iyôn a bay ré deré

kwôni wo gey liji habrê hen. ⁶ Wulê wo bay a uwôliŋ béré woji bi wo hen na, bay naŋ néé woŋ jôriŋ emen uwôŋgê men, kwo a lê kam bilij kwôbe hen men, kwôŋ béé habrê wo gay gay bi ré geliŋ tu biŋé gusiŋ mega wo bôrji gey a men.»

⁷ «Aŋ kirija bay uwôl béré woji bi wo hen kô niŋ na, tanare a so bô iyom wo ðogi a sa lê kumbul naŋ ci aŋ hende a deréji. ⁸ Aŋ kwogelérji a yé kirij ka bô iyére to bay na bériŋ Kelma woji ya sa gurô tagelê hen. Sa iyére hende to hen na, bay gengere môŋ *Sodôm naŋ Ejipt. ⁹ Kwogelérji bi wo hen na, kwônê tô yé biŋé men, tô môŋ wo biŋé men, biŋé naŋ kibi kwôlê woji wo gay gay hen a men, bay a era kêm sa gelé kwôy wulê subu naŋ kwari aŋ bay a geyé bi kwôni ré emji ré. ¹⁰ Biŋé ka sa terare a na kêm a séji peré wôsa bay deré kwôlo Emen bay ka wôo hen ré ma niŋ. Bay a lê yi derê men, bay biriŋ are perêrji a a men, wô wo bay na ré geliŋ tu biŋé gusiŋ gaŋ. ¹¹ Kirija wulê wo subu naŋ kwari bi wo hen kô niŋ na, Emen hô biji bul woŋ merê tu geŋ bôrji a aŋ bay hô béré aŋ hena ta. Biŋé kêm ka geliŋ tô béré woji bi wo hen na, kemnare liji damaŋ. ¹² Kirija bay hena ta hen iyôŋ menba, bay toy tôô kwôni ôm dami derômaran a kôlji iyôŋ ba: <Dayanŋe ta na.> Menba, bay ðay ta perê kirij ka geri tu bay bareji a. ¹³ Kirij bay ka hen na, terare yebagiŋ damaŋ. Aŋ iyére mô môj kene a menba, pôn tiŋ perê sa bô iyére to dami hende to hen a. Terare hende to yebagiŋ hen duu biŋé dubu jurgem aŋ tôrji wo baa hen kemnare liji damaŋ aŋ bay ay kibi Emen wo derômaran a.»

¹⁴ Haw hen bô emê wo jôgiŋ wôo di jô niŋ, berêŋge dô kwo jôgiŋ subu era hen ya.

Burunju to jôgiŋ jurgem to bay ibe

¹⁵ Cêgi bô emê wo wôoyi bi wo hen na, *mana wo derômaran a wo jôgiŋ jurgem ibe burunju tori menba, en toy tôô biŋé ôm wujuju derômaran a kôl iyôŋ ba:

«Haw hen na, emê iyére to sa terare a na, na to Kelma wona Emen naŋ *Krist, kwo Emen dôri hen. Emê iyére hende to hen a yé naŋ kunu.»

¹⁶ Menba, surŋê ka tôre wôo kibi pôrbu ka mô sa gagay kenare woji tumô Emen a hen heriŋji aŋ diji kwiniŋji tôŋ tumôri a aŋ tibri. ¹⁷ Aŋ kôl iyôŋ ba: «Jôbi ju na Kelma Emen woŋ ôbi ibé iyêrê wo mô ca tumô, wo mô ya. Nini lêm dosé wô kibi néé wom wo ðê kirij wo ju day are kêm kôm a aŋ môriŋ sarji a hen.

¹⁸ Tô yé biŋé ka hônem né hen bôrji na tarêji sam a, niŋba, haw hen na, na kwom jôbi a tarem sarji a niŋ. Men haw hen na, na Wulê wo já jôriŋ kwôlê sa biŋé ka ma niŋ hen men, na kwo já têbiŋ bay jé kam kaŋ bay kem hen sa kôbri a men. Men, na kwo já têbiŋ sa kôbi biŋé kam kêm kaŋ kamrê naŋ ka iyêrŋê ka bêm kwôlê hen men, men na kwôŋ mênê biŋé ka mênê sa terare hen yôd aŋ a men.»

¹⁹ Kirija surŋê bay ka hen iyêl kwôlê bi wo hen iyôŋ kô menba, kibi iyéy Emen to derômaran a bôliŋ menba, sunugu toŋ biŋare yi bô a hen yi ðaŋ tu wolé menba, emen wulaŋê men, tô biŋé ôm men, emen ône men, terare yebagiŋ men, garmê heriŋ damaŋ a men.

12

Iyore naŋ tanare to bay uwôgere dragôn hen

¹ Kirija are bay ka hen yi hen iyôn kêm kô nij na, aŋgaŋ gelé ka pôni si derômaran a. Aŋgaŋ gelé bay ka hen, na iyore to bargay kare na tare to tay aŋ sêl têere sa geserê hen. Jabga wo bay ayê joor wo yi sare a hen na, na têtêŋne môj kibi wôô. ² Menba, iyore hende to hen yi kwo aŋ ta yê. Yê bi wo hen lere daman aŋ hende sôm yere.

³ Menba, en hô gel aŋgaŋ gelé ka dŋŋi si derômaran a. Aŋgaŋ gelé bay ka hen na, na tanare to habiŋ to geliŋ naŋ mara wo dami aŋ sê. Sare na jurgem naŋ jabga woŋ kenare têt têt a men, timpére môj men. ⁴ Tanare hende to hen na, dera kwa têtêŋne pôn to yi kini subu hen naŋ esiŋne ba sa terare a nâ. Menba, hende dŋbu tumô iyore to ta yê hen aŋ kirija hende ré dô kema uwôl tôŋ nij ba, teré ayê emê. ⁵ Menba, iyore hende to hen yê kema wo a emê tô yê ðiŋé kêm naŋ néé wo dê kirij hen. Kirija hende dô kema bi wo hen uwôl tôŋ menba, bay ayri lew ôriŋ tumô Emen a men, tumô gagay kenare wori a a men. ⁶ Menba, yori ba, ge derô gwôlê kirij ka Emen na ðu sa têtji bi hende ré ô gôsij yere ya hen kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô.

⁷ Menba, kumbul kirij derômaran a. Misêl mana wo derômaran naŋ manê kari sêŋji naŋ mara wo dami bi wo hen naŋ manê kare men. ⁸ Menba, si Misêl bôyji aŋ dagaji aŋ bay uwôŋ kiniji derômaran a ré. ⁹ Aŋ bay daga mara wo dami bi wo hen naŋ bay tôre baa nô sa terare a nâ. Mara wo dami bi wo hen a na kalaw wo cay wo na lam ðiŋé wo bay uwôgeri Jabel men, Sidan a men hen.

¹⁰ Menba, en toy tôô kwôni ôm derômaran a kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Kemnêŋ na wulê wo Emen gôliŋ naŋ na naŋ kununa nij men, ôbi gel wo dŋré nêŋ lê are kêm men, dôbi a ré na ôbi sarji a men. Néé daŋ na kêm kôbi *Krist a wori a wôsa ôbi daga ôbi kaŋgé yênerna kwôy kwôy tumô Emen wona hen aŋ.

¹¹ Nijba, yênerna bay ka hen bôy ôbi kaŋgé kirij bi wo hen na wô sa kibi kwôbri Kema Kwormo men, na sa kibi kwôlo Emen wo bay dô bij ðiŋé hen a men. Wôsa bay ay yirji bij temare dŋba bay kemna ré.

¹² Iyôn ba, kenbay ka derômaran ken li yi derê hanŋe nij. Nijba, kwonŋe kenbay ka sa terare a naŋ ka bô cér a ka geliŋ gusij, wôsa bay daga Jabel ula sarŋge a aŋ bôri tari daman wô wo wulê woŋ mênê wori wo ré baa ða nij hen.»

¹³ Kirija mara wo dami bi wo na Sidan hen bô wo bay dagari ula sa terare a nâ nâ, ôbi dô sa tê iyore to na yê kema iba hen. ¹⁴ Menba, bay bij iyore hende to hen meserére wôô môŋ kwo keré iyôn bi ré uwôŋgij kwôy bij kirij ka Emen na ðu sa têtji gengij sare derô gwôlê hen. Aŋ Emen a gesere kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô kelaŋ naŋ kalaw bi wo hen. ¹⁵ Kirija ôbi uwôŋ iyore hende to hen né hen iyôn nij na, ôbi boo kam so kibri a bôy lebôd lebôd môŋ kam cér iyôn bi ré dô iyore hende to hen ôriŋ. ¹⁶ Nijba, terare waŋ aŋ yi kam bay ka hen cê kô jôriŋ sa iyore hende to hen. ¹⁷ Kirija mara wo dami bi wo hen bô wo hende ré gôli ta nij hen iyôn na, bôri tari daman aŋ ôbi hera kirij kumbul kwôŋgêre ka baa hen. Kwôŋgêre bay ka hen na, na ka bi kwôlê sa tôô to Emen a men,

na bay bôh pôn sa tu kwôlê wo Jésus na yêge sari hen a men. ¹⁸ Menba, mara wo dami bi wo hen dôrijn ô debé kibi cér a.

13

Tanare to habij já so bô cér a

¹ Menba, en gel tanare to habij to sare jurgem naj timpére môj hen, ja so bô cér a. Aj kibi timpéri bi wo môj a hen na, jabga woj kenare tóbij têt têt a, men sare hende to jurgem hen na, bay dî hini woj tiiré Emen hen pôn pôn ya. ² Tanare hende to hen na, gelij naj cerew iyôj men, tère damné gelij naj têt tanare to bay uwôgere urs hen men, kebre gelij naj kibi kwo iyôj a men. Mara wo dami bi wo hen bij tanare to habij to gelij naj cerew hen néé men, gagay kenare men, tôô toj emê sa kirij a men. ³ Sa tanare hende to sare jurgem hen na, sare to pôni uwôj iyare toj temare nijba, jé hôrij. Aj li bijné ka sa terare a na kêm tiniji ge kay aj bay bi bôrji sare a. ⁴ Men, bay ay kibi tanare to habij to gelij naj mara wo dami hen wô wo hende a ré bij to gelij naj cerew hen néére men, bay ay kibi hende to gelij naj cerew hen kôl iyôj ba: «I a gôle ba? I a lê kumbul naj tu ba?»

⁵ Menba, hende uwôj têt toj dij dengôre men, toj tiirij Emen a men. Hende uwôj têt toj lij hen iyôj kwôy geserê tôte pôrbu kibi wôô, ⁶ menba, hende ay têt tiiré Emen men, têt tiiré hini men, iyére tori men, bijné kêm ka mô derômaraj a hen men, ⁷ hende uwôj têt toj lij kumbul naj bijné ka Emen ka sa terare a nà aj ré bôyji men, têt yé bijné ka gay gay men, têt môj wo gay gay hen men, kibi kwôlê woji kêm na bô kôbre a men. ⁸ Aj bijné kêm ka sa terare a nà a ayé kebre nijba, bijné ka hiniji na dij ca bô magtubu toj merê tu gej to Kema Kwormo wo bay na diri hen. Hiniji bi wo hen, na dij ca kirija têt terare na dij ré têt hen, na bay a ayé kebre ré mera.

⁹ «Kwôni wo maari ya ba, bi toy kwôlo na kelê a hen. ¹⁰ Hena Emen na ré genge bi kwôni ré yi dangay ba, a yé dangay. A hena ôbi na ré bi bay ré diri naj yebere ba, a naj temay yebere men. Na hen iyôj a bijné ka Emen ré gelé ulê bôh woji men, ayé bôh woji a men hen.»

¹¹ Menba, en hô gel tanare to dangi to timpére wôô hena sa terare a nà. Timpére bi wo wôô hen na, gelij naj kwo Kema Kwormo iyôj nijba, iyêlê a ré iyêl mega kwo tanare to habij to gelij mara wo dami hen. ¹² Hende ôrij naj têt toj lij anja gay gay tu tanare to tumô hende to hen, men hende ôu bijné ka sa terare a nà erer bi ré ay kibi tanare to tumô to na uwôj iyare toj temare aj na jée hen men, ¹³ hende li anja gijné gay gay men, bi tare toj lamê hena derômaraj a kirij sa terare a nà tu bijné a kêm a men. ¹⁴ Sa kibi anja gijné kare bay ka hende li tumô tanare to cay hen na, hende lam bijné ka sa terare a nà damar bi tôte a. Aj hende kôlji bay ré jebe ani dî aj ré tibiji naj hini tanare to tumô to na uwôj iyay yebere toj temare aj bér hen. ¹⁵ Men, hende ôrij naj têt toj lê aj bi kamrê kaj jibé ka gelij naj tanare to tumô hen bi ré iyêl men, hende biri têt bi ré derij bijné ka kaj ayé kibri hen men. ¹⁶ Men, hende ay têt bi bay ré talij bijné kêm are kôbriji woj gusurô a men kibi bisinji a a men. Bay ré talij bay yagê men, bijné ka damné men, bay uné men, bay nimré men, kam iyére men, limé a men. ¹⁷ Wulê bi wo hen na, kwôni wo anja talê bay ka hen naj yiri a na, ôbi a nê mê kelé ani ré men, dé anjari kani

gara ré a men. Anḡaḡ talê bay ka hen na, na hini tanare to gelij cerew hen men, anḡaḡ dêḡsê ka yi môḡ hene bi wo hen men.

¹⁸ Kwôni wo naḡ tu melênê ba, a henê tô kwôlê bi wo hen derê men, ôbi henê are ba, a henê tô anḡaḡ dêḡsê ka tanare hen na, na ka gawra. Anḡaḡ dêḡsê bay ka hen na arew jii naḡ tôre jii kibi jii. (666)

14

Kema Kwormo naḡ ðijé ka ôbi jô sarji hen

¹ Menba, en hô gel Kema Kwormo ðebu sa keram wo bay uwôgeri *Sijôn a naḡ ðijé dubu arew naḡ dubu tôre pôrbu kibi pôrbu (144 000) ka bay di hini naḡ hini Ibari Emen kibi bisinji a hen. ² Men, en hô toy tôô kwôni ôm derômaran a môḡ kam cér ka dami ka bôy iyôḡ men, ôm môḡ emen wo pôy ôm gururu hen iyôḡ men, tôô hende ôm dô môḡ bay ré di jêḡgê iyôḡ a men. ³ Bijné bay ka ðebu tumô gagay kenare wo Emen a men, tumô ari déri ka pôrbu hen men, tumô surjê a hen a men hen na, na ka na ðubu naḡ Kema Kwormo sa keram wo bay uwôgeri Sijôn hen, bay a kebé kurôḡ wo kôrbi. Kurôḡ bi wo hen na, bay a henê kebéri mera ðiba, kwôni wo ðanḡi hôn né. Bijné bay ka hen na, na bay a Kema Kwormo na ré jô sarji hen.

⁴ Men, ðijé bay ka hen na, na ka na yij naḡ yébé ré hen men, kirij kêm ka Kema Kwormo ô ya ba, bay ô naḡ di men. Bay a na ðijé ka tumô ka Emen na jô sarji bi ré yi kari naḡ ka Kema Kwormo a men hen. ⁵ Men, na ðijé ka ani ka habij na naḡ yirji a men, kwôlê woḡ benare naḡ kibriji a men.

Jerê kwôlo Emen wo manê ka derômaran a ka subu kôl kwôli hen

⁶ En gel *mana wo derômaran a wo ðanḡi uwôḡḡa ta merêḡ derômaran a eraḡ naḡ Kwôlo Dôri wo yi naḡ kwini hen bi ðiré kôlij ðijé ka sa terare a na naḡ tô yê wo gay gay men, tô môḡ wo gay gay men, kibi yê ðijé wo gay gay hen a men. ⁷ Aḡ ôbi kôl kan a ta kôl iyôḡ ba: «Kemnanḡe tini Emen aḡ ken ay kibri a men, wôsa kemnêḡ na Wulêri wo ôbi a jôrij kwôlê sa ðijé ka sa terare a na nij. Iyôḡ ba, ken heram Emen woḡ ôbi dé derômaran men, sa terare men, cér wo dami men, naḡ hanê kam ka gay gay hen a men hen.»

⁸ Menba, en hô gel mana wo derômaran a wo jôḡij wôô so derômaran a tô kwo tumô hen aḡ kôl iyôḡ ba: «Babilôn sa iyére dami hende to hen mêne nij, hende mêne na tiri a men wôsa hende li aḡ têrij tore toḡ yijare toḡ iyôḡ a tôḡ to kwoyre mega care iyôḡ hen gôr tô yê ðijé kêm sa terare a na.»

⁹ Men, en hô gel mana wo derômaran a wo jôḡij subu so tô ka wôô hen aḡ kôl kan ta kôl iyôḡ ba: «I i wo ay kibi tanare to gelij naḡ cerew iyôḡ hen naḡ anḡa bay iyege gelij naḡ tu iyôḡ hen men, di bay tali are bisini a men kôbri a a men hen na, ¹⁰ bô tarê wo Emen a liri mega wo care to kwoy kwôni iyôḡ. Bô tarê wo Emen bi wo hen na, maḡ mega tu iyêrgê iyôḡ. Aḡ ôbi a gelij gusiḡ bô tare a men, bô puder to bô gusiḡ bunu a hen men, tu manê ka derômaran a men, tu Kema Kwormo a a men. ¹¹ Tare hende to a uwoyé ðijé bay ka hen na, gusôre a yê hen iyôḡ kwôy naḡ kwini wôsa bay tubu tanare hende to hen naḡ anḡa jebê ka gelij naḡ tu hen men, bay talji hene sarji a a men hen na, bay a gelij gusiḡ yoyre naḡ tu tare ðiba, kini derê bul woji a naḡ.»

¹² Iyôn ba, kenbay ka ken bi kwôlê sa tôô to Emen a men, ken bi bônge sa Jêsu Krist a hen a men na, ken lêgnê tô ayê bôô wonje a.

¹³ Men en hô toy tôô kwôni ôm derômaran a kôlen iyôn ba: «Li bô magtubu a iyôn ba: <Kemnên na, yi derê yi wô sa ka ma tô ayê bôô woji a hen.> Men, Tunu top hendi bô bôrê kôba, kôl iyôn ba: <Yi derê yi wô sa bijné ka ma tô jé wo Kelma hen na, bay a derê bul wôsa jé lêreji wo dôri kôbe tôrji.> »

Anja a sa lê bijné Wulê wo Emen a sa jôrij kwôlê sa bijné ka sa terare a nà

¹⁴ Men, en hô gel kirij ka geri ka bôri menba, ani gelij nan gawra iyôn mô sara. Gawra bi wo hen dôbe jabga won kenare won lôr a sari a men, fu marem wo dii a kôbri a men. ¹⁵ Men, en hô gel *mana wo derômaran a so bô *iyéy Emen a an kôlij kwo mô sa kirij ka geri a hen iyôn ba: «Ay marem wom ju walij kaw wôsa kaw né kô an tay walêrji nêni nijn.»

¹⁶ Menba, mana wo derômaran a wo ré mô sa kirij ka geri a hen ay marem walij kaw ka sa terare a nà kêm an.

¹⁷ Menba, en hô gel mana wo derômaran a wo danji so bô iyéy Emen a derômaran a ôbi kôba, fu marem wo dii kôbri a men.

¹⁸ Men, en hô gel mana wo derômaran a wo danji wo ôrij nan néé sa tare a hen hena kini bê kwôbe a sa uwôge kwo dibij nan marem wo dii a kôbri a hen kan a ta kôli iyôn ba: «Era ju sa wal telay tijnador to sa terare a nà wôsa né kô nijn.» ¹⁹ Menba, ôbi ay marem wori eran sa walij telay tijnador hende to hen ay ôrij bê kirij uwôrêre a. Kini uwôrê telay tijnador hende to hen na, gel na bô tarê wo Emen. ²⁰ Kirij uwôrê yê tijnador hende to hen na, yi kelan nan iyére kirijna bay uwôrere menba, na kwôbe a so fu kibi yêndê ta gêj an bôy môni kam cér iyôn ô kwôy kilométer arew subu.

15

Manê ka derômaran a ka jurgem ka debij nan anjan gelinare bijné gusij pôn pôn kôbri a hen

¹ Menba, en hô gel ari gelê ka dami ka dê kirij derômaran a. Na manê ka derômaran a ka jurgem ka debij nan anjan gelinare bijné gusij ka jurgem kôbriji a hen. Anjan gusij bay ka hen na, bay a na gerjê bô tarê wo Emen nijn.

² Men en hô gel are sél kalala môni gaasa iyôn an yi môni tare ré lamij bô a iyôn. Men, en gel bijné ka na kan bê bôrji sa tanare men, sa anjan jebê ka gelij nan tu hen men, kan talê hene yirji a hen a men kwôy ayij joor hen na, debji sa kirij bay ka hen nan jêngê ka Emen biji hen kég kég kôbri a. ³ An bay di jêngê kebij kurôn mega kwo mana wo Emen *Moyis hen iyôn men, kebji mega kwo Kema Kwormo hen iyôn a men. Bay kebe ôm iyôn ba:

«Jôbi Kelma Emen won ôbi ibé iyêrê men,

jé lêrem dê kirij an dô a men hen.

Ju na Kelma sa emé iyére to sa terare a nà kêm men,

jé lêrem yi nan geréri men, na tiri a men.

⁴ Hen ba i a kanê bêm kwôbe ba men,

i a nêmé kanê ayê kebem a men ba?

Wôsa jôbi pôn nêni ham a yé nan jêngêrem.

Na ôbi á, tô yê ðiné kêm ré era tumôm a sa heramem wô jerê kwôlê wom wo yi nañ geréri hen.»

⁵ Cêgi kurôn bi wo bay kebe hen na, en hô gel kibi *iyéy Emen to derômarañ a bôliñ nañ iyére toñ dapare to bay li nañ bargay toñ ðinare to Emen. ⁶ Men, en gel manê ka derômarañ a ka jurgem ka ré nañ anğan gelinare ðiné gusiñ kég kég kôbriji a hen so bô iyéy Emen hende to hen a. Bay tôbe bargay ka bôri terij terij yirji a men, ha tô bôrji nañ ariñ woñ lôr a men. ⁷ Perê ari dé Emen ka pôrbu hen na, kwo pôni biñ manê ka jurgem hen baña gerêngê woñ lôr jurgem wo bô tarê wo Emen woñ ôbi merê nañ kwini hen wiinê ta hen. ⁸ Dampare to Emen nañ néé wori wôn bô iyére tori môñ gusô iyôn, añ kwôni nê m sé bô a ré kwôy wo gusiñ to jurgem to manê bay ka hen gelin ðiné hen a kôriñ.

16

Ari bô tarê ka Emen ka yi bô baña gerêngê ka jurgem hen

¹ Menba, en hô toy tôô kwôni ô m kañ a ta bô iyé Emen kôliñ *manê ka derômarañ a ka jurgem hen iyôn ba: «Erênge ken ô bê anğan bô tarê ka Emen ka yi bô baña gerêngê wo jurgem hen kêm sa terare a nâ.»

² Menba, *mana wo derômarañ a wo tumô ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen sa terare a. Menba, iyare to habiñ to wulbére kirin hen li ðiné ka ari talê ka tanare to habiñ yi yirji a hen men, ka tebe anğan jibê ka gelin nañ tu hen a men.

³ Men, mana wo derômarañ a wo wôyi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô cér wo dami a. Menba, kami cér wo dami bi wo hen belin kwôbe môñ kwôbri temay gawra iyôn, añ anga mô tu geñ bô cér wo dami bi wo hen a na ma kêm.

⁴ Men, mana wo derômarañ a wo subi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô kam cér a men, bô tô hanê kam a añ bay kêm belin kwôbe.

⁵ Menba, en toy tôô mana wo derômarañ a woñ ôbi sa kam hen heram Emen kôl iyôn ba: «Jôbi ju na Emen wo ju yi nañ jengêrem, ju mô ca tumô, ju mô ya kwôy nañ kunum men, ju na kwôni woñ derôre wôsa jerê kwôlê wom yi nañ tô geréri. ⁶ Wôsa ðiné ka na bi kwôbri bay kem nañ ðiné kam a men tôñ hen na ju biji kwôbe bay yi. Bay liji hen iyôn na ya.»

⁷ Menba, en toy tôô kwôni ô m si kini bê kwôbe iyôn kôl iyôn ba: «Jôbi Kelma Emen woñ ôbi ibé iyêrê, jerê kwôlê wom na kwon tiri men, na nañ tô geréri a men.»

⁸ Mana wo derômarañ a wo pôrbi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri hen sa tare to tay a añ hende enge môñ tare iyôn añ bi ré sôderê ðiné.

⁹ Kirina tare hende to uwoy dé kirin hen sôderê ðiné hen iyôn na, bay tiirê hini Emen wôsa ôbi a ré joñ nañ gusiñ hende to hen, añ bay kañ dé jê lêreji wo habiñ hen baa men, kañ heramê Emen a men.

¹⁰ Mana wo derômarañ a wo bayi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen sa gagay kenare wo tanare to habiñ hende to hen a menba, kirin belin hendu sa emê iyére to tanare to habiñ hende to gelin nañ crew hen añ ðiné emnê kañniji wôsa bay gelin gusiñ damañ. ¹¹ Wo bay ré ði jê lêreji wo habiñ wo bay na lêrê hen baa añ hen na, bay tiirê hini Emen wo derômarañ a wô iyare to gelji gusiñ hen ði.

¹² Menba, mana wo derômaran a wo jii ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô cér wo dami dê iyôn wo bay uwôgeri Eprat hen a, an cér bi wo hen hay an janij geré bij kilmé ka hena si kini sé tare iyôn hen ré ôrij lij kumbul. ¹³ Men, en gel tunu to habij subu gelij môj bira iyôn. To pôni so kibi mara wo dami hen men, to pôni so kibi tanare to habij to gelij nan cerew hen men, to pôni so kibi bay kibi Emen kan bay benare a a men. ¹⁴ Tunu to habij hende to hen hena na ligi Sidan a men, hende lêre angan ginê kwôy kwôy a men. Men, hende ô ligi kilmé ka sa terare a na kêm wô dayrêji an lij kumbul Wulê wo dami wo Emen woj ôbi ibé iyêré hen.

¹⁵ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Dênge tu melênê sa yerjge a wôsa na hera mega ôbi gemsare iyôn. An yi derê a yé wô sa kwôni wo mô tu gen an, gem bargay kari da an bi kirija enê hera ba, diré tôbê yiri an bi kwôni ré gel tôri ré men, tayre ré sa diri ré a men.»

¹⁶ Tunu to habij hende to subu hen na, day kilmé ka sa terare a na kirij ka bay uwôgeji nan kibi hébre Harmagédôn hen.

¹⁷ Menba, mana wo derômaran a wo jurgem hen ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô kal a ta menba, tôô kwôni ôm bô *iyéy Emen a si kini gagay kenare wori a kôl iyôn ba: «Na kerêri nij.» ¹⁸ Menba, wulané emen berare kirij men, tôô gawrê ôm men, emen ône men, terare yebagij damañ dê kirij a men. Kirija Emen na dij bijné kwôy san kemnêj hen na, kwôni gel terare yebagij môj to na hen iyôn né. ¹⁹ Sa iyére to dami wayrij kirij subu men, sa iyére to tô yê bijné bijné mênij a men. Menba, bô Emen jebri sa habré wo Babilôn iyére to dami na li hen an ôbi buru hende yi kami tijador bô tarê wori. ²⁰ Kirij ka hay ka kaarij derô cér a hen na, kam tun sarji men, keram bilij yi némij nan sa terare a men. ²¹ Garmê ka damné damné herij derômaran a sa bijné. Garmê pôn ba, né nê nê némij nan pagé sugôr tôre pôrbu. Menba, bijné tiiré hini Emen wô gusij hende dê kirij to garmê gelji hen.

17

Bay ay Babilôn sa iyére to dami hen gengij nan hendi wônijare toj têrij

¹ Menba, *mana wo derômaran a wo pôni perê ka jurgem ka na bu baya gerêngê kôbri a hen, era sa kôlen iyôn ba:

«Era na sa gelem jerê kwôlê wo bay a sa jerê sa sa iyére to bay ayre gengij hendi yijare toj têrij to dami. Sa iyére hende to hen yi na kibi cér wo gay gay a hen. ² An kilmé ka sa terare a na yirij nan tu men, bijné ka sa terare a na kôba, yij nan tu men, an têrij tore hende to hen kwoyréji môj care iyôn a men.»

³ Menba, Tunu toj hendi bô bôré sa wôn bôn an mana wo derômaran a ôrij nan en derô gwôlê menba, en gel iyore mô sa tanare sêy a. Tanare hende to hen na, sare jurgem men, timpére môj a men. An hini woj tiiré Emen gôr yere. ⁴ Iyore hende to hen na, dôbe bargay ka sêy men, hendu silim silim a men yere. Hende elage yere nan angan kalmare ka bay li nan lôr men, mérj wo gay gay hen men, hende bu baya gerêngê woj lôr wo anga habij ka gengij sa wônijare tore toj têrij hende to hen wôn ta a men. ⁵ Men, bay di kibi bisijne a hini wo kwôni hôn bôri ré hen. Hini

bi wo hen ôm iyôn ba: «Babilôn iyére to dami, na yo bay wônîjare toj têtîj men, yo anğa habîj ka sa terare a nà.» ⁶ Men, en gel iyore hende to hen yi kwôbri ðîné ka Emen ka yi nañ jengêrji hen men, kwôbri ka bay na dirji wô kibi kwôlo Jêsu wo bay na dô hen men. Añ kwôbriji bi wo hen kwoyrêre kiyañ kiyañ môñ care iyôn.

Kirîja en bôre hen iyôn menba, tunun ge kay. ⁷ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen kôlen iyôn ba:

«Wô mi a jeré bi tunum ge kay hen iyôn ba? Na dôrem tô kwôlo gengîj sa iyore hende to hen nañ kwôlo gengîj sa tanare to sare jurgem nañ timpêre môj to hende hen bem ju toy. ⁸ Tanare to ré jeré gele hen na, na yi ya nîjba, haw hen hende nañ nîj, nîjba, tôre to cêgê na, hende a so bô iyom wo tôri nañ hen añ a erê bi Emen ré mênere añ yôd. Añ ðîné ka sa terare a nà ka hiniji na nañ bô magtubu toj merê tu geñ a kirîja Emen na ðîj tô terare yeñ hen na, kirîja a sa gelê tanare hende to hen na, tiniji a geré kayê wôsa tanare hende to hen na ya, añ haw hen nañ añ tôre to cêgê ba, a so hera hen.»

⁹ Men, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôn ba: «Bi ðîné erem tô kwôlê bi wo hen dô dema bay ré henê. Wôsa sa tanare hende to jurgem hen na, na keram wo jurgem wo iyore hende to hen mô sara hen men, na kilmé ka jurgem hen a men. ¹⁰ Kilmé bay ka jurgem hen na, ka bay hen nañ nîj, añ kwo pôn ôm kenare baa ya men, kwo jurgem woji a baa, añ kirîja ôbi a so na, a sa emê kenare, nîjba, ôbi a sa emê kenare hende to hen sem né. ¹¹ Tanare to na ya tumô nîjba, haw nañ nîj hen na, hende a na kelma wo jôgîj marge men, na perê kilmé ka jurgem bay ka hen a a men. Añ kirîja hende sa so hera nîj na, a erê bi Emen ré sa mênere yôd hari nîj.»

¹² «Timpê tanare hende to môj to ju gel hen na, na kilmé ka môj ka baa emê kenare tô hen. Nîjba, Emen a sa biji tôô bi ré ômîj kenare nañ tanare hende to hen pôn. ¹³ Kilmé bay ka môj hen na, ermê woji na pôn, tôô toji toj emê iyére men, néé woji a men na, bay ðî bîj tanare hende to hen. ¹⁴ Bay a lê kumbul nañ Kema Kwormo nîjba, ôbi a bôyji wôsa na ôbi a na Damî woñ sa kilmé men, Damî wo damné a men. Añ ðîné ka ôbi uwôgeji añ cobji añ na bay bôô pôn hen na, bay kôba, a biyé kumbul nañ ðî men.»

¹⁵ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôn ba: «Cér wo jeré gel hendi wônîjare toj têtîj ré mô sara hen na, na tô yê ðîné ka gay gay men, tô môñ wo gay gay hen men, kibi yê wo gay gay wo sa terare a nà. ¹⁶ Kwo gengîj sa timpê ka môj ka ju gel hen men, tanare hende to hen a men hen na, bay a kapê hendi yîjare toj têtîj hende to hen yôd men, bay peré angare kêmen men, bay a terê bargay yere a añ ðere tôre senge men, bay a yêgerêre emê añ tôre wo baa ba, bay a uwoyé añ a men. ¹⁷ Wôsa na Emen a bîj kilmé bay ka môj hen ermê bi bay ré bîj añ lîj anğa ôbi gey hen. Kilmé bay ka hen ðañ kibriji añ ðîj tôô toji toj emê iyére hen bîj tanare hende to hen kwôy wo kwôlê wo Emen na kôl hen ariri ré lîj.»

¹⁸ «Men, iyore hende to jeré gele hen na, na sa iyére to dami to ôm sa kilmé ka sa terare a na kêmen hen.»

¹ Menba, en hô gel *mana wo derômaran a wo ôrijn nan tôô hen herbo tôn sa terare a nà, an dampare tori to dami hen berare kirin dan dan an.

² Ôbi kôl nan tôri to dami kan a ta kôl iyôn ba: «Babilôn iyére to dami mênin, hende mênin yôd an nin. An hende yi na kini meré tunu to habin men, tunu to habin to yôn yôn kôba, mô ya men, ciré mega gundu men, dunu men, ka habinné ka biné gey ré hen kôba, mô ya a men. ³ Yinare tore ton têrin hende to hen kwoyré tô yé biné ka sa terare a nà mega care iyôn men, kilmé ka sa terare a nà yuirin nan tu men, bay jengga kôba, sa kibi yinare tore ton iyôn a tôn hende to hen na, bay uwônjin are daman hen men.»

⁴ Menba, en toy tôô kwôni wo danji ôm derômaran a kôl iyôn ba: «Kenbay biné kané na, sénge bôre a an, wô wo ma ka lê têrin tore hende to hen men, wô wo bô emé maa kurin sarngge a nan tu a men. ⁵ Wôsa têrin tôre hende to hen dayrin sa megare a megare a kwôy ô ta derômaran a an Emen erem sa ari lê kare ka habin bay ka hen a. ⁶ Gusin to hende na gelin biné hen na, ken gele hen iyôn têj hôrin a men, habré wo hende na lin biné hen na, ken lere dê an men, gwore tore to hende na jén care to maani bô a bin biné hen na, ken jé bôd wôd bô a buru hôrin. ⁷ Gelénggere gusin daman an bi dengôre ôle bôd bôd mega hende na môrjin dô an na din dengôre hen iyôn. Wôsa hende kôl iyôn ba teré na tôlômné fîba, teré na mamne ré men, bô emé wôni ré kurin sara ré a men. ⁸ Na ôbi á, ômpare men, bô emé temare nan kurôn ré sa sare a tu tare pôn nêj hen, wôsa bay na yi gengin na sare. Tare kôba, a uwoyére wôsa Kelma Emen wo a jeré kwôlê sara hen na, na ôbi ibé iyêrê.»

⁹ Kilmé ka sa terare a nà, yin yinare ton têrin nan tu men, na môrji bô deré wore a a men, hen na, kirina bay a gelé gusô tare to bay uwoyinne hen na, bay a sômê sêp dengôrji fêra fêra kwôle. ¹⁰ Mênê wore bi wo kurin sara hen na, liji kemnare an bay sôm dîbin sêd an kôl iyôn ba: «Mênê won mi a kurin sara gelin hen iyôn ba? Ayi! Babilôn iyére to dami nan ton hende néé hen ana mênê ré hena sa pôn nêj kurin sara yi hen ba?»

¹¹ Men, bay jengga ka sa terare a nà, kêm kôba, a sômê sêp dengôrji wô angan gara kaji ka kwôni won ôbi kelérji nan nin hen. ¹² Angan gara kaji bay hen bay a na: lôr men, lari men, mérin nan nan ka tôrji gay gay hen men, bargay ka lêy men, ka hendi silim silim hen men, ka sêyi men, bargay ka danji ka gay gay hen men, gurô wo tôri gay gay wo dîné dô hen men, anga gay gay ka bay li nan kan jun hen men, ka nan gurô wo garari gan hen men, ka bay li nan musure to bay uwôgere burônjin hen men, musure men, keram wo bay uwôgeri marbre hen a men. ¹³ Men, angaji kan gara ka danji na: gurô wo bay uwôgeri kanêl hen nan ka danji men, ider men, kalmé ka bay uwôgeji *miir men, ansas men, care men, wej men, mère to bay uwôgere blé hen men, kurman kuré men, kilbê men, gamgé men, yêndé men, pus men, limé men, gawré ka bay eran gara hen a men.

¹⁴ Menba, bay sôm an kôlin Babilôn iyôn ba: «Anga dôri kêm ka na mu gey upé hen mênin men, ari upé karé kêm nan angaré ka dôri ka na mu gey hen, bay a mênê keré yé hen an ma hô upéji ré nin yôd.» ¹⁵ Bay jengga bay ka na uwôn angare bay ka hen an yin gawré hen na, kemnare liji wô mênê wore bi wo hen an bay a sômné dîbin kela kelé iyôn ba: ¹⁶ «Ayi! na mênê won mi a kurin sa iyére to dami to hen gelin hen iyôn ba? Wôsa na sa iyére to na yi môj iyore to tôbe bargay ka lêy hen iyôn men, ka

hendi silim silim men, ka sêyi men, ka gararji daman men, na tôbe anğan kalmare kañ lôr men, mérin nañ nañ ka gay gay hen a men. ¹⁷ Tu tare hende to pôn nêñ hen mera a ari uné karê ka kêm hen ré mênin gurôn añ hen iyôn ba?»

Menba, bay ayê gôni bato men, bay erê kergare men, ka li jé bô bato a hen men, bato to dañgi to ô bisilê bô cér a hen a men na, bay kôba, debe sêd añ. ¹⁸ Menba, kirina bay gel gusô tare to uwoy iyére hende to hen na, bay ôm nañ gura bêd bêd kôl iyôn ba: «Iyére to dami to a némijn nañ to na ba, ya hare ba?» ¹⁹ Menba, bay sôm sêñ dengôrji bera bera añ kebe terare bê a sarji añ kôl iyôn ba: «Ayi! iyére to dami to na a mênin yé hen ba? Na hende to bay iyéy bato kêm uwônijn are sare a hende a mênin tu tare pôn mera yé hen ba?»

²⁰ Haw hen kenbay ñiné ka derômaran lêñge yi derê wô mênê wo sa iyére hende to hen mênin nijn hen. Men kenbay ñiné ka Emen men, bay jé kari men, bay kibri a men, kêm na lêñge yi derê wôsa ôbi jô kwôlê sa iyére hende to hen wô kibi habré wo hende na lêñge hen.

²¹ Cêgi kwôlê bi wo hen a menba, *mana wo derômaran a wo dañgi woñ ôbi néé era sa ay keram wo dami môñ kwon yirijn kuré iyôn añ uwôl bô cér a kôl iyôn ba: «Bay a ula Babilôn iyére to dami bô cér a nañ néé mega wo hen iyôn añ kwôni a gelére cêgê ré kwôy nijn. ²² Añ kwôni a toyé jêngê ré nijn men, kurôn woñ yi derê ré men, telére nañ burunju a emê bô Babilôn a ré nijn men, kwôni a gelé bay lê anğan joriyare bôré a ré nijn men, kwôni a toyé né keram woñ yeré kuré bôré ré nijn a men. ²³ Men, kwôni a gelé tô deñere enjé bôré ré nijn men, kwôni a toyé tôô ñiné ka mô kini geré iyére a ré nijn a men, wôsa bay jença karê na, na bay uwôyрэ yirji gôlin megérji kêm men, na mu lam ñiné nañ mesére toré a men.»

²⁴ Añ na na Babilôn a a kwôbri bay kibi Emen men, ñiné kari nañ ñiné kêm ka bay na walê tôrji sa terare a na ré yi ya hen.

19

¹ Cêgê kwôlê bi wo hen menba, en toy tôô ôm môñ tôô kwônê ñiné iyôn si derômaran kôl iyôn ba:

«Aléluya, ayêñge kibi Emen wona wôsa ôbi a gôlin nañ na men, ôbi dé heramê men, ôbi na ôbi néé a men.

² Men, jerê kwôlê wori na kwon tiri men, na nañ tô geréri a men a ôbi na ré jôrin kwôlê sa hendi yinare toñ têrin to mène ñiné ka sa terare a na nañ jé lere bi wo iyôñgi hen, ôbi a, Emen né di bare wô derê wo hende na duu manê kari hen.»

³ Menba, tôô hende to hen hô kôl iyôn ba: «Aléluya, ayêñge kibi Emen, wôsa gusô tay iyére to dami hende to uwon hen na, a gusulé na hen iyôn kwôy nañ kwini.»

⁴ Menba, surñé ka tôre wôô kibi pôrbu hen nañ ari dé Emen ka pôrbu a men hen cibji gubarji tumô Emen wo mô sa gagay kenare a hen añ heramiri kôl iyôn ba:

«*Amên, bi yi hen iyôn. Aléluya, ayêñge kibi Emen.»

Gwosoy kwôlo gengin sa geré iyére to Kema Kwormo

⁵ Menba, tôô kwôni ôm si kini gagay kenare wo Emen kôl iyôn ba: «Ayêñge kibi Emen wona kenbay manê kari kêm men,

kenbay ka damné naŋ ka beray kêm ka ken kemnaŋ tini hen.»

⁶ Menba, en hô toy tôô kwônê ðijé hen hô ôm môŋ néé kam ka dami ka bôy iyôn men, môŋ enê emen wo pôŋ ôm gururu hen iyôn aŋ kôl iyôn ba: «Aléluya, ayênge kibi Emen wôsa Kelma Emen wona woŋ ôbi ibé iyêré hen gel emé iyére tori.

⁷ Iyôn ba, na sênge peré men,
na lênge yi deré men,
na heramêŋgeri a men,
wôsa kemnéŋ na wulê wo Kema Kwormo a gôriŋ iyére
naŋ iyore to na ŋan yere gemni hen.

⁸ Aŋ bay buru geré bi ré dôbe bargay ka sél terij aŋ eŋné bid bid hen.»
Bargay bay ka hen na, na aŋga dôri ka ðijé ka Emen li hen.

⁹ Menba, mana wo derômaran wo pônî kôlen iyôn ba:
«Li bô magtubu a kôl iyôn ba: <Bijé ka bay uwôgeji bi ré era kini geré iyére to Kema Kwormo hende to hen na, yirji a sa dôrji.> »

Men, ôbi hô kôlen iyôn ba, kwôlo ðiré kôlen hen na, ré na kwôlé woŋ tiri wo Emen bi a ré kelé hen.

¹⁰ Kirijna en toy hen iyôn menba, en cubu guban tumôri a bi ené tibri menba, ôbi kôlen iyôn ba:

«Tebe Emen, ðiba, ju teben nôbi ré wôsa nôbi kôba, ena mana wo Emen môŋ jôbi naŋ yêném ka ðebu geraŋ sa kwôlo Jêsu na yêge sari hen men.»
Na tu kwôlé bi wo hen a na bij bay kibi Emen néérji hen a men.

Kwôlo gengij sa kwo ðay henda wo bôri hen

¹¹ Derômaran bôlij menba, en gel henda wo bôri ðebu ya kwôni wo mô sari a hen na, bay uwôgeri ôbi bôô pôn men, gawra woŋ tiri a men. Na kwôni wo jô kwôlé men, li kumbul naŋ kini a men. ¹² Tiri eŋné môŋ kôli tare iyôn men, tôte jabga woŋ kenare kwône sari a men, bay ði hini wo kwôni hôn né hen aŋ na ôbi pôn nêŋ hari a henê hen sari a men, ¹³ ôbi dôbe bargay ka dami ka bay dôbe a bô kwôbe a men, aŋ hini ôm «Kwôlo Emen» a men. ¹⁴ Aŋ bay kumbul ka derômaran ka tôte bargay ka lêy ka bôserê kaŋ kaŋ dayji sa yêndê ka bôserê aŋ ôriŋ tôri a. ¹⁵ Men, yebere to ðii si kibri a aŋ na naŋ yebere hende to hen, a ôbi ré sêŋ tô yê ðijé hen men, ôbi a emêji naŋ tôô to dami men, ôbi a ðirêji môŋ bay dôriŋ yê gurô uwôriŋ kamni wô lij care iyôn. Ôbi bi wo hen iyôn a gelé wo bô Emen woŋ ôbi ibé iyêré hen ré tari damaŋ sarji a. ¹⁶ Bay ði hini yi bargay kari a men, biljéri a a men, kôl iyôn ba: «Dami wo damné men, Dami wo kilmé a men.»

¹⁷ Menba, en hô gel mana wo derômaran wo ðaŋgi ðebu sa tare a aŋ uwôgera ciré kêm ka uwônge ta derômaran a hen aŋ kôlji naŋ tôri to dami kôl iyôn ba: «Eranje ken sa ôm geserê wo dami wo Emen li hen. ¹⁸ Eranje ken sa ôm temay kilmé men, temay bay kumbul naŋ bay sarji men, temay yêndê naŋ bay ðayêrji men, temay ðijé kêm men, temay kam iyére men, temay limé men, temay ðijé ka damné naŋ temay ka beray a men.»

¹⁹ Menba, en gel tanare to habij to gelij naŋ cerew hende to hen naŋ kilmé ka sa terare a nà dayré asgarjé kaji bi ciré lij kumbul naŋ kwo mô sa henda wo bôri a hen naŋ asgarjé kari. ²⁰ Menba, kwo mô sa henda wo bôri a hen naŋ asgarjé kari bôyji tanare to habij hende to hen naŋ *ôbi kibi Emen woŋ ôbi benare hen. Ôbi na li giŋê ture a aŋ na lamij ðijé ka

ari talê ka tanare hende to hen yirji a hen men, na liji aṅ bay tebe ari jibé ka gelijṅ naṅ tu hen a men hen. Kirijṅa bay bôyji tanare hende to hen naṅ ôbi kibi Emen woṅ ôbi benare hen a men na, bay biji geṅ bô tare a. Tare hende to hen yi môṅ kam cér iyôṅ men, uwoy damaṅ mega puder toṅ tay bunu to lurijṅ hen iyôṅ a men. ²¹ Asgarjê ka tanare to habijṅ hende to hen na, kwo mô sa henda wo bôri a hen derji kaṅ kô naṅ yebere to si kibri a hen. Aṅ ciré kêm sa daṅ ôm temayrijji uwiyrê.

20

Kwôlo gengijṅ sa elê wo dubu hen

¹ Menba, en gel *mana wo derômaranṅ a herbo tôṅ sa terare a na. Ôbi bu lakêêlê kaṅ belê kibi iyom wo tôri naṅ hen naṅ gaṅgi musure to dami kôbri a. ² Aṅ ôbi ô beré mara wo dami wo na kalaw wo cay wo na Jabel men, Sidan a men hen, harêri naṅ gaṅgi musure to dami hende to hen bi ré yi hen iyôṅ kwôy elê dubu. ³ Kirijṅa mana wo derômaranṅ bi wo hen harêri hen iyôṅ menba, ayri uwôl bô iyom wo tôri naṅ bi wo hen a, aṅ lugu kibri: aṅ surijṅ perêd perêd ta dîba, ré hô ô lamê bîjné ka sa terare a na ré nijṅ kwôy wo elê bi wo dubu hen a kerê. Menba, bay a derari ula ta sem iyôṅ mera.

⁴ Cêgê menba, en gel gagay kenare kwônê. Aṅ bîjné ka mô sara hen na, Emen biji tôô bi ré jôrijṅ kwôlê sa bîjné. Men, en gel tini bîjné ka Emen ka bay na walê tôrji kaa wô wo bay na na, bay bôô pôn sa kwôlo Jêsu na yêge sari biji hen men, sa kwôlo Emen a a men hen. Men, wô tibê wo bay na kaṅ tibê tanare to habijṅ hende to gelijṅ naṅ cerew hen naṅ angaṅ jebê ka gelijṅ, naṅ tu iyôṅ hen men, wô kaṅê wo bay na kaṅ angaṅ talê kare kibi bisinji a men, kôbrijji a a men hen. Aṅ bîjné bay ka hen bér aṅ a emêji iyére naṅ *Krist kwôy elê dubu. ⁵ Bay a na bîjné ka ji si kamjê tumô aṅ tô ka baa hen na, elê wo dubu a kerê pa dema bay ré jê sé kamjê tô. ⁶ Bîjné bay ka ji si kamjê tumô hen na, terê kibi yi wô sarji wôsa bay yi naṅ jengêrji men, yi derê yi wô sarji a men aṅ temare to têê wôa a derêji ré nijṅ men, bay a yé bay bê kwôbe tumô Emen a men, tumô Jêsu Krist a men, bay a emê iyére naṅ Krist, kwo Emen dôri hen a men kwôy elê dubu.

Gerjê kumbul

⁷ Kirijṅa elê wo dubu bi wo hen kô nijṅ na, bay a dera Sidan beseréri ulê ta sem. ⁸ Aṅ ôbi a erê wô lamê tô yê bîjné ka sa terare a na kêm. Tô yê bîjné bay ka hen na, bay uwôgeji Gôg naṅ Magôg aṅ dayraji bi bay ré ô kumbul upé Emen. Bîjné bay ka hen kwônê môṅ hal wo kibi cér a iyôṅ. ⁹ En gel bîjné bay ka hen wubo naṅ kirijṅ kirijṅ sa terare a na sa mér kini merê bîjné ka Emen naṅ iyére to ôbi geyre hen ta. Menba, tare hena derômaranṅ a sa uwoyréji duu gerêd aṅ. ¹⁰ Kwo Sidan wo na lam bîjné hen na, bay bîri uwôl bô tare to yi môṅ kam cér iyôṅ aṅ uwoy mega puder toṅ tay bunu to lurijṅ hen iyôṅ a men. Bay uwôli na bô iyom wo tôri naṅ wo bay na bîjṅ tanare to habijṅ na naṅ *ôbi kibi Emen woṅ ôbi benare hen ya hen. Aṅ bay a gelijṅ gusijṅ hen iyôṅ kwôy naṅ kwiniji.

Gerjê jerê kwôlê

¹¹ Menba, en gel gagay kenare wo dami wo bôri terijṅ aṅ kwônî mô sara. Men, en hô gel sa terare naṅ derômaranṅ gerji wolê kelaṅ naṅ dî aṅ kwônî

a geléji cêgê ré nij. ¹² Menba, en hô gel damné naŋ ka beray ka na ma hen dëbiji tumô gagay kenare bi wo hen a. Menba, kwôni pól magtubu naŋ kwônère men, kwo d'anggi bôl magtubu to na toŋ merê tu geŋ. Kirijna magtubu hende to hen pôliŋ hen iyôŋ nij na, Emen jô kwôlé naŋ geréri sa ðiné ka na ma a hen naŋ jé lêreji, jé lêreji mega wo na li bô magtubu hende to hen a iyôŋ. ¹³ Bîné ka cér na pórji hen soji men, ka sa iyé temare a hen soji kêm a men aŋ bay jô kwôlé sarji a naŋ jé lêreji, jé lêreji. ¹⁴ Menba, bay bi si temare naŋ sa iyére tore kêm bô tare to woli hende to hen, aŋ na hende a na temare toŋ tée wôô hende. ¹⁵ Men, kwôni wo hini naŋ bô magtubu toŋ merê tu geŋ hende to hen a na, bay a uléri bô tare hende to hen a a men.

21

Derômaran to kôrbi naŋ sa terare to kôrbi

¹ Menba, en gel derômaran to kôrbi naŋ terare to kôrbi wôsa derômaran to tumô hen naŋ terare to tumô hen naŋ nij men, cér kôba, naŋ a men. ² Men, en gel iyére to yi naŋ jengêre to na Jérusalêm to kôrbi to hena derômaran a ligi Emen a hen herbo tôŋ. Hende pana yere mega temale panij yere teré ôriŋ kurô iyôŋ. ³ Menba, en toy tóô kwôni ôm kaŋ a ta si kini gagay kenare iyôŋ kôl iyôŋ ba: «Gelêŋge haw hen kirij ka Emen a môriŋ hen na, na peré gawré nij. Ôbi a merê naŋ ci men, bay a yé ðiné kari men, Emen naŋ yiri a baa naŋ ci men, ôbi a yé Emen woji a men. ⁴ Aŋ ôbi a merê cémé tirji a men, temare a derji ré nij men, bô emê temare a naŋê men, sômê a naŋê men, bô emê a naŋê a men, wôsa aŋga cay kêm di jô nij.»

⁵ Menba, kwo mô sa gagay kenare a hen kôl iyôŋ ba: «Gelêŋge haw hen en gase are kêm na kôrbi nij.» Menba ôbi hô kôl iyôŋ ba: «Li kwôlé bi wo hen bô magtubu wôsa na tu kwôlé men, na kwôlé woŋ bê bôô sara a men.» ⁶ Menba, ôbi hô kôlen a iyôŋ ba:

«Are kêm lij kô nij wôsa ena kwo tumô men, kwo cêgê men, ena kwôŋ ôbi ayê tô are men, ôbi deré kibriji a men. Aŋ kwôni wo kam diri ba, bi era na biri seŋge bi yi. Kam bay ka hen na, na hanê kam kaŋ merê tu geŋ. ⁷ Aŋ na i i wo ay joor ba, na biri are bay ka hen. Na yé Emen wori men, ôbi a yé keman men. ⁸ Nijba, bay haré men, bay heré cêgê men, bay lê anŋaŋ bôd bôd iyôŋ a tôŋ hen men, bay deré ðiné men, bay yipare toŋ têriŋ men, misipê men, bay tibére kamrê naŋ bay benare kêm a men na, kini merêrji na bô tare to woli a naŋ bô gusô pudur a mega to lurij bô bunu a hen aŋ a hende a na temare toŋ tée wôô hende.»

Kwôli Jérusalêm to kôrbi

⁹ Menba, *mana wo derômaran a wo pôni peré ka jurgem ka na bu baŋa gerêŋgê wo anŋaŋ gelipare gusiŋ ka Emen kôbriji a hen, kôlen iyôŋ ba: «Era na gelem môni temale to kurôre na Kema Kwormo hen.»

¹⁰ Menba, Tunu toŋ hendi bô bôre wôn bôn aŋ mana wo derômaran a bi wo hen ôriŋ naŋ en sa keram wo yêŋgi a ta aŋ gelen Jérusalêm iyére to yi naŋ jengêre to hena ligi Emen a herbo tôŋ hen. ¹¹ Iyére hende to hen na, dampare to Emen eŋné bid bid ya môŋ jerew wo dôri wo bay uwôgeri *jaspe hen men, sél kalala môŋ gaasa iyôŋ a men. ¹² Men, bay ay sare ta naŋ haba woŋ gerem wo kaŋ a ta men, deŋgel a men. Men, bay di kibi

geré môj kibi wôô aṅ *manê ka derômaran a debū pôn pôn kibi a men, kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay dī hini tô mōṅ wo *Israyêl wo môj kibi wôô hen ya a men. ¹³ Kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay dīri subu subu kwa haba woṅ gerem bi wo pōrbu hen. Subu si tô emen men, subu si kini kuriṅare tare men, subu sa kôbi gusurô men, subu sa kôbi maa a men. ¹⁴ Men, bay dī tô haba woṅ gerem bi wo hen naṅ keram môj kibi wôô aṅ bay dī hini bay jé ka Kema Kwormo ka môj kibi wôô hen têt têt a sara.

¹⁵ Mana wo derômaran a bi wo kôlen kwôlê bi wo hen bu gurô woṅ lôr woṅ gengiṅ are kôbri a bi dīré gengiṅ iyére hende to hen men, gengiṅ kibi geré bi wo môj kibi wôô hen men, gengiṅ haba woṅ gerem wo bay ay sara hen a men. ¹⁶ Mana wo derômaran bi wo hen genge tibi iyére hende to pōrbu hen aṅ hende hen nêmiṅ kêm: yêṅgêre men, wolére men, yêṅgêre wo tay a men na, kilomêter dubu wôô naṅ arew wôô (2200 km). ¹⁷ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen genge yêṅgê haba wo tay mega wo bay gengeriṅ gaṅ gaṅ hen aṅ na mêtêr tôre jii kibi bay (65 m). ¹⁸ Haba woṅ gerem bi wo hen na, bay dīri naṅ keram wo bay uwôgeri jaspe hen. Kwo iyére hende to hen ba, bay dère naṅ lôr woṅ kiṅ wo sél kalala mōṅ gaasa iyôṅ hen. ¹⁹ Men, bay yêlêlê tô haba woṅ gerem bi wo hen naṅ keram wo diderê wo gay gay. Keram wo dôri wo tumô wo bay dīṅ tôri hen ba, bay uwôgeri jaspe, kwo wôôyi ba, bay uwôgeri *sapir, kwo subī ba, bay uwôgeri agat men, kwo pōrbi ba, bay uwôgeri emerad men, ²⁰ kwo bayi ba, bay uwôgeri onisk men, kwo jii ba, bay uwôgeri sarduwan men, kwo jurgem ba, bay uwôgeri kasolit men, kwo marge ba, bay uwôgeri *bêril men kwo deṅgêse ba, bay uwôgeri topaj men, kwo môj ba, bay uwôgeri kraso peras men, kwo môj kibi pôn ba, bay uwôgeri turkwās men, kwo môj kibi wôôyi ba, bay uwôgeri amétist men. ²¹ Kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay li pôn pôn kêm naṅ mériṅ wo diderê diderê môj kibi wôô hen iyôṅ a men. Tô geré wo kariṅ perê iyére hende to hen ba, bay liji naṅ lôr woṅ kiṅ wo sél kalala mōṅ gaasa iyôṅ hen men.

²² En kôbe kirijṅ niṅba, en gel *iyéy Emen bô iyére hende to hen a ré, wôsa Kelma Emen woṅ ôbi ibé iyêrê hen naṅ yiri hen men, Kema Kwormo a men a gasê iyéy Emen hende to hen niṅ. ²³ Men, tare naṅ geserê berare kirijṅ sa iyére hende to hen a ré niṅ, wôsa damṅare to Emen naṅ to Kema Kwormo a berarê ya. ²⁴ Aṅ biṅé ka sa terare a nâ kêm ô na tô kirijṅ ka perangi bay ka hen men, kilmé ka sa terare a nâ kôba, a eraṅ naṅ damṅare toji ya men. ²⁵ Kibi geré wo sa iyére hende to hen a bôliṅ yé senge yôd dība, a ligiṅ né wôsa yoyre naṅ ya niṅ. ²⁶ Biṅé ka sa terare a nâ a eraṅ naṅ damṅare toji men, hini emê woji a men ya. ²⁷ Bô iyére hende to hen na, aṅga *kagemi men, bay lêrê aṅga yi gelé ré hen, naṅ bay benare a sé a bô a ré, niṅba, na biṅé ka hiniji yi bô magtubu toji merê tu geṅ to Kema Kwormo hen a sé bô mera.

22

¹ Menba, *mana wo derômaran a bi wo hen gelen kami cér woṅ ôbi biṅ biṅé merê tu geṅ hen so si ligi gagay kenare wo Emen a naṅ kwo Kema Kwormo a aṅ kam bay ka hen sél kalala mōṅ gaasa iyôṅ. ² Aṅ geré wo perê iyére hende to hen a na, kam cér bi wo hen ge ya. Aṅ gurô woṅ ôbi biṅ biṅé merê tu geṅ hen si si kwongé cér wo si na men, si hen men. Gurô

bi wo hen na, elê pôn ba, yê têê môj kibi wôô aṅ gel wo ré yê naṅ geseṛê geseṛê. Aṅ maari na hana wo a berarê tô yê ñinê ka sa terare a na. ³ Bô iyére hende to hen a na, ani kani ka Emen tòm ba, a naṅê ya.

Gagay kenare wo Emen naṅ kwo Kema Kwormo a yé ya, aṅ manê kari a herameri men, ⁴ bay a gelé tiri men, hini a ðiṅ kibi bisinji a a men. ⁵ Kirij bay ka hen na, yoyre a naṅê men, kwôni a ôriṅ doy lampa naṅ tare to tayi ré niṅ. Wôsa Kelma Emen bi a berarê kirij aṅ bay a emê iyére naṅ kwiniji.

Kwôli hera wo Jésus

⁶ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôn ba:

«Kwôlê bi wo en kôlen hen na, na tu kwôlê men, na kwoṅ bê bôô sara a men, wôsa na Kelma Emen a bê kwôlê bi wo hen kibi bay kibri a naṅ gerê wo Tini men, na ôbi a jo mana wori wo derômaran a bi ré sa kôlij manê kari kwôli anṅa ré era hen men.»

⁷ Menba, Jésus kôl iyôn ba: «Na hera hen ya. Aṅ ñinê ka ré bi kwôlê sa kwôli anṅa ré era hen ka yi bô magtubu a hen na, yirji ré sa dôrji.»

⁸ Nôbi Ja a toyê kwôlê bi wo hen naṅ man men, en gel are bay ka hen naṅ tun a men aṅ kirijna en toy men, gel a men hen iyôn na, en jubu guban tumô mana wo derômaran a bi wo gelen are bay ka hen, bi ené tibéri, ⁹ niṅba, ôbi kôlen iyôn ba:

«Tebe Emen, ðiba, ju teben nôbi ré, wôsa nôbi kôba, ena mana mega jôbi iyôn men, mega kwo yênem kaṅ bay kibi Emen men, mega ñinê kém ka bi kwôlê sa kwôlo yi bô magtubu a hen a men hen.»

¹⁰ Menba, ôbi hô kôlen a iyôn ba:

«Kwôli anṅa na yi kini uwôbêrji a ka Emen yêge sarji bem hen na, ju uwôbe mera ré, wôsa wulêrji baa ða niṅ. ¹¹ Aṅ kwôni woṅ ôbi lê habré ba, bi li habré wori bi wo hen daman a hari niṅ men, kwoṅ ôbi bô hendé ba, bi li bô hendé wori bi wo hen daman a hari niṅ a men. Niṅba, kwo li anṅa dôri ba, bi li deré wori bi wo hen daman hari men, kwo bôri bôré ba, bi bô bôré wori bi wo hen ô tumô tumô men.»

¹² Menba, Jésus kôl iyôn ba: «Na hera hen ya. Aṅ na eran naṅ anṅan têbê sa kôbi ñinê pôn pôn kém naṅ jé lêreji jé lêreji. ¹³ Ena kwo tumô men, kwo cêgê men, ena kwoṅ ôbi ayê tô are men, ôbi deré kibriji a men.»

¹⁴ Ñinê ka pul bargay kaji sél bi ciré siṅ bô iyére hende to hen si kibi gerê aṅ bi ciré uwôniṅ gerê ômiṅ yê gurô woṅ merê tu geṅ hen na, yirji a sa dôrji. ¹⁵ Niṅba, ñinê ka yi môṅ garê iyôn hen men, misinê men, bay yinare toṅ têriṅ men, bay deré ñinê men, bay tibére kamrê men, bay benare a men na, bay kém a baa nô.

¹⁶ «Na nôbi Jésus a jé mana wupê wo derômaran a bi ré era sa kôlij ñinê ka bô églisnê kwôlê bi wo hen. Na nôbi bi a na *kunga kelma Dabid men, ena telabo a men hen.»

¹⁷ Tunu toṅ hendi bô bôré naṅ tami Kema Kwormo kôl iyôn ba: «Hera ham.»

Kwôni wo toy kwôlê bi wo hen ba, bi kôl: «Hera ham» niṅ men.

Aṅ kwôni wo kam diri ba, bi era sa yi kam kaṅ merê tu geṅ. Kam bay ka hen na, na biri na seṅge ðiba, ôbi a kelé ré.

Gerné kwôlê

¹⁸ Nôbi Ja na kelêṅge ca ken toy, i i wo toy kwôlê wo yi bô magtubu to nà, kwo gengiṅ sa anṅa a era hen aṅa ré uwôl kam kwori sara na, Emen

a bé bô emê wo gay gay a kurij sari a, mega wo na kôlij bô magtubu a hen iyônj. ¹⁹ Men, kwôni wo mêne kwa kwôlê bi wo yi bô magtubu to nà, kwo gengij sa anja a era hen na, Emen a jôri yê gurô wôj merê tu gej bi wo hen men, a jôri sé bô iyére to yi naj jengêre to bay na kôl kwôle bô magtubu a hen a men.

²⁰ Kwo dô kwôlê bi wo kê m hen na na, kôl iyônj ba: «Na tiri, na hera hen ya.»

*Amên bi yi gelij hen iyônj, Kelma Jêsu hera ham.

²¹ Bi bô derê wo Kelma Jêsu baa naj ken kê m.